Okuyalım, anlayalım, anlatalım da
Allah yolunda olalım.

ALLAH'IN SÖZÜ TEFSİRLERİN ÖZÜ

Müellif
Süleymanoğlu
HÜSEYİN KALELİ

Her ayetin izahından sonra, o ayetle ilgili diğer surelerdeki ayetlerin rakamları yazılmıştır. Daha geniş bilgi isteyenler o ayetleri de okuyarak malumat sahibi olabilir. Bulması kolay olması için her cilde diğer ciltlerin fihristleri konulmuştur.

Okuyalım, anlayalım, anlatalım da
Allah yolunda olalım.

ALLAH'IN SÖZÜ TEFSİRLERİN ÖZÜ

Müellif
Süleymanoğlu
HÜSEYİN KALELİ

ALLÂH'IN SÖZÜ TEFSİRLERİN ÖZÜ

CİLD I

Müellifi:
Süleyman oğlu
Hüseyin KALELİ
Emekli Müftü

Yayın Kurulu:
Necati Tuncer
Bekir Tuncer
Ömer Tuncer

Redekte & Dizgi:
Hayal@Grafik

Baskı ve Cilt:
Dizgi Ofset Matbaacılık
F.Çakmak Mah. 10451 Sk. No: 4 Karatay/Konya
Tel: 0(332) 342 07 42

Basım Tarihi:
Haziran - 2012

© Copyright:
Tüm Hakları Saklıdır.

ISBN: 978-9758954-78-4

I. CİLD

Sûre Adı	Sayfa No:
1/Fâtihâ Sûresi	1
2/Bakara Sûresi	11
3/Âl-i Imran Sûresi	393

II. CİLD

Sûre Adı	Sayfa No:
4/Nisa Sûresi	1
5/Mâide Sûresi	159
6/En'âm Sûresi	251
7/A'raf Sûresi	381
8/Enfal Sûresi	513

III. CİLD

Sûre Adı	Sayfa No:
9/Tevbe Sûresi	1
10/Yûnus Sûresi	97
11/Hûd Sûresi	167
12/Yûsuf Sûresi	243
13/Ra'd Sûresi	311
14/İbrâhîm Sûresi	349
15/Hicr Sûresi	381
16/Nahl Sûresi	419
17/İsrâ Sûresi	497

IV. CİLD

Sûre Adı	Sayfa No:
18/Kehf Sûresi	1
19/Meryem Sûresi	59
20/Tâhâ Sûresi	105
21/Enbiyâ Sûresi	161
22/Hacc Sûresi	215
23/Mü'minûn Sûresi	265
24/Nûr Sûresi	311
25/Furkân Sûresi	361
26/Şuarâ Sûresi	397
27/Neml Sûresi	455
28/Kasas Sûresi	499
29/Ankebût Sûresi	549
30/Rûm Sûresi	593

V. CİLD

Sûre Adı	Sayfa No:
31/Lokmân Sûresi	1
32/Secde Sûresi	21
33/Ahzâb Sûresi	37
34/Sebe' Sûresi	87
35/Fâtır Sûresi	117
36/Yâsîn Sûresi	143
37/Saffât Sûresi	173
38/Sâd Sûresi	221
39/Zümer Sûresi	253
40/Ğafir Sûresi	295
41/Fussilet Sûresi	337
42/Şûrâ Sûresi	369
43/Zuhrûf Sûresi	405
44/Duhan Sûresi	443
45/Câsiye Sûresi	461
46/Ahkâf Sûresi	481
47/Muhammed Sûresi	507
48/Feth Sûresi	531
49/Hucurât Sûresi	553
50/Kâf Sûresi	569

VI. CİLD

Sûre Adı	Sayfa No:
51/Zâriyât Sûresi	1
52/Tûr Sûresi	21
53/Necm Sûresi	39
54/Kamer Sûresi	57
55/Rahmân Sûresi	77
56/Vâkıa Sûresi	101
57/Hadîd Sûresi	125
58/Mücâdele Sûresi	149
59/Haşr Sûresi	167
60/Mümtehine Sûresi	185
61/Saff Sûresi	199
62/Cum'a Sûresi	209
63/Münâfikûn Sûresi	217
64/Teğâbün Sûresi	225
65/Talak Sûresi	237
66/Tahrîm Sûresi	249
67/Mülk Sûresi	261
68/Kalem Sûresi	277
69/Hâkka Sûresi	295
70/Meâric Sûresi	309
71/Nûh Sûresi	321

Sûre Adı — Sayfa No:

72/Cinn Sûresi 331

73/Müzemmil Sûresi 345

74/Müddessir Sûresi 355

75/Kıyâme Sûresi 369

76/İnsân Sûresi 379

77/Mürselât Sûresi 391

78/Nebe' Sûresi 403

79/Nâziât Sûresi 415

80/Abese Sûresi 427

81/Tekvir Sûresi 437

82/İnfitâr Sûresi 443

83/Mutaffifîn Sûresi 449

84/İnşikâk Sûresi 459

85/Burûc Sûresi 465

86/Târık Sûresi 471

87/A'lâ Sûresi 475

88/Ğâşiye Sûresi 481

89/Fecr Sûresi 487

90/Beled Sûresi 495

91/Şems Sûresi 501

92/Leyl Sûresi 505

93/Duhâ Sûresi 511

Sûre Adı	Sayfa No:
94/İnşirâh Sûresi	515
95/Tîn Sûresi	517
96/Alak Sûresi	521
97/Kadr Sûresi	527
98/Beyyine Sûresi	529
99/Zilzâl Sûresi	535
100/Âdiyât Sûresi	537
101/Kâria Sûresi	541
102/Tekâsür Sûresi	545
103/Asr Sûresi	549
104/Hümeze Sûresi	551
105/Fil Sûresi	553
106/Kureyş Sûresi	555
107/Mâûn Sûresi	557
108/Kevser Sûresi	559
109/Kâfirûn Sûresi	561
110/Nasr Sûresi	563
111/Mesed Sûresi	565
112/İhlâs Sûresi	567
113/Felak Sûresi	569
114/Nâs Sûresi	573

DİKKAT: Önce Hadîd Sûresinin şu 16-17. âyetlerini dikkatle okuyarak bu cildimizi okumaya başlayalım.

Âyet: 16, 17

اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا
نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ ۙ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ
قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ
فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾ اِعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ
قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾

Meâlleri:

"İman edenlerin kalplerinin Allâh'ın zikrine ve haktan inene huşu göstermesi için zaman gelmedi mi? Önceden kitap verilenler gibi de olmasınlar. Onların üzerinden de zaman uzadı ve kalpleri katılaştı. Onlardan çoğu da fasıklardır."

"Şüphesiz Allâh'ın, ölümünden sonra yere can vermesini iyi bilin. Aklınız ersin diye âyetleri size açıklamıştık."

İZAHLARI:

Zaman zaman müslümanların gevşeyeceğini, Kur'ana karşı gereken itinayı gösteremeyeceklerini bilen Allâh, bu âyeti kerimeleri ile devamlı dikkat ve titizlik halinde olmaları için kesin bir uyarıda bulunmak üzere:

1- "İman edenlerin kalplerinin Allâh'ın zikrine ve haktan inene huşu göstermesi için zaman gelmedi mi?..." buyurmuştur. Rivayete göre Medine'ye hicretten sonra orada kavuştukları bolluk ve refahın artmasıyla mü'minler arasında bir gevşemeye benzeyen haller meydana gelmiş idi. Bunun üzerine ciddiyetin devamını isteyen Allâh: "Ey mü'min kullarım! Sizin kalpleriniz Allâh'ın zikri olan Kur'âna ve hakkı beyan eden Allâh'ın indirdiği hükümlere iyice yatışıp ciddiyetle ve dikkatle sarılma zamanı gelmedi mi? Şimdiye kadar yetişip gelişmediniz mi? Canla başla hiç ara vermeden benim kitabıma bütün kalplerinizle

teslimiyet içinde sarılmanız gerekir. Kıyâmete kadar gelecek olan mü'minler de sizin gibi olmalıdırlar."

"...Önceden kitap verilenler gibi de olmasınlar. Onların üzerinden de zaman uzadı ve kalpleri katılaştı. Onlardan çoğu da fasıklardır." Önceden kendilerine kitap verilen Yahudiler ve Hıristiyanlar gibi olmasınlar. Onların üzerinden zaman geçtikçe, müddet uzadıkça gevşediler, keyiflerine, zevklerine düştüler, kitapları arzularına göre değiştirip hahamlarını, rahiplerini, papazlarını, ilahlar edindiler. Onlar da yandaşlarını artırma yarışına girerek insanların keyfine göre kitap yazdılar, hüküm kestiler. Ey mü'minler! Siz onlar gibi olmayın. Onların çoğu haktan ayrılmış fasıklardır.

Ey Müslümanlar! Düşündüğümüz zaman, devrimizde bu gevşekliği ve aldırış etmemezliği açıkça görüyoruz. Dinimize gerektiği gibi sarılmıyoruz. Kur'ânı anlama, anladığımızı tatbik etme titizliğini göstermiyoruz. Allâh'ın bu hitabı, bu kahrı, bu uyarısı bizedir. Eshâbı kiram yeteri kadar bize örnek olmuştur. Neden onlar gibi değiliz de, Hıristiyanlar ve Yahudilere aldanıyoruz.

Biz bu âyeti, benzerlerini ve bilhassa Âli Imran sûresinin 102. âyetini dikkate alarak kitabımız Kur'âna sarılalım. Aksi halde ezilmeye devam ederiz. Ahiretimizi de hüsrana uğratırız.

2- "Şüphesiz Allâh'ın, ölümünden sonra yere can vermesini iyi bilin..." Gördüğünüz gibi Allâh yeryüzünü kuruduktan sonra tekrar yeşertiyor. Böylece sizi de ölümünüzden sonra diriltecek ve hesaba çekecek. Bu ihmalliğinizi, bu gevşekliğinizi, bu aldırış etmemezliğinizi cezasız bırakmayacak.

"...Aklınız ersin diye âyetleri size açıklamıştık." Kur'ânın her âyeti, akılları çalıştıran, bilgileri artıran, gayretleri geliştiren, insanı yücelten birer Allâh kelâmıdır. Var mı iyi okuyan, var mı düşünen, var mı Allâh'ın emirlerine gereği gibi önem veren?

(Bakara 45, 74, 118. Âl-i Imran 110, 118, 199. Mâide 49, 59, 81. En'âm 43. İsrâ 109. Nûr 37. Rûm 19, 24. Ahzâb 35. Yâsin 11, 69. Zümer 22, 23. Kamer 22, 32, 40. Mücadele 18. Haşr 21. Munâfikûn 9. âyetleri de okuyalım.)

ÖNSÖZ

"Yarattığı mahlûkatı inzal buyurduğu kitabında zikredilen kemâl sıfatları ve esmâ-ül hüsnâsıyla zâtı celle ve âlâsını tanıtan Allâh'a hamdü senâlar olsun."

"Kitabını tebliğ etmek ve bize örnek olmak üzere gönderdiği son peygamber Muhammed Mustafâ'ya –bütün peygamberlerle birlikte– salâtü selamlar olsun."

"Bütün ehl-i îman kardeşlerimize de selâmet ve saâdetler olsun."

"Küfür, şirk ve nifak ehline de lânetler olsun" diyerek Kur'ân'ın şu ana hattını takdim ediyorum:

Yaratan tekdir. Yaratılanlar ise, sayamayacağımız kadar çoktur. Bunlar başlıca üç kısımdır. Canlılar, yarı canlılar ve cansızlar.

1. Canlılar: Rûhu olan, hareket eden, üreyen, yaşayan ve ölenler. Bunlar da başlıca iki kısma ayrılırlar.

a. Cinsleri sayılamayacak kadar çok olan mikroplardan fillere, develere varıncaya kadar kara hayvanları, yine denizlerde gözle görülmeyecek kadar küçüklerden tonlarca ağırlığı bulunan canlılar vardır. Her bir canlı cinsi, kendi yaratılışına göre yaratanın verdiği ilhamla yaşayışlarını sürdürürler. Arı bal yaparak, karınca yiyecek toplayarak, kuş uçarak, yılan sürünerek, balık yüzerek yaşar. Hiç biri yaratılışının dışına çıkamaz. Kaplumbağa uçamaz, kartal sürünemez. Balık karada, deve denizde yaşayamaz. Bunların hepsi de kendine göre Allâh'ı tesbih eder.

b. Canlılar içinde İNSAN'ın yaratılışı bambaşkadır. Vücut yapısı, eli, ayağı, aklı, düşüncesi ve her yönü ile diğer canlıların hiç birine benzemez. O, canlılardan işine yarayanları emrine alır, dilediği gibi kullanır. Üstüne biner, arabasına koşar, tarlasını sürer, etini yer, sütünü içer, derisinden, tüyünden yararlanır. Toprağı işler, madenlerin her bir çeşidini dilediği şekle koyarak faydalanır. Karada yaşar, denizleri aşar, göklere çıkar, fezayı kullanır.

İşte bu canlı, sorumluluk taşıyan bir canlıdır. İradesini, aklını, bedenini, kendisine verilen imkanları iyi kullanmakla mükellef olan bir canlıdır. Yetiştirdiği gıda maddelerini, emrindeki canlıları, işlettiği madenleri iyi kullanması gereken bir canlıdır. Karayı, bütün varlıklarıyla, denizleri bütün nimetleriyle, gökleri bütün mevcûdâtıyla öğrenen, anlayan ve gereği gibi yararlanması, hem de bunları yaratan, emrine veren Allâh'a şükrederek ona tam teslim olması gereken bir canlıdır. Kendi cinsiyle iyi geçinen, kardeşçe yaşayıp, hep birden Allâh'a hakkıyla kulluk yapması icab eden bir canlıdır.

Bu canlıyı en üstün meziyetlerle yaratan Allâh, buna ayrıca bir ışık tutmuş, bütün bilgilerin temeli olan kitaplar, sahifeler indirmiş, peygamberler göndermiştir. En son olarak da Kur'ânı Kerîm'i indirmiş, Muhammed aleyhisselâm'ı göndermiştir.

Eğer insanlar, bu peygamberi önder edinirler, Kur'ân'ı da şaşmaz bir bilgi kaynağı olarak bağırlarına basarlarsa, kolayca yaratılış gayelerine ulaşırlar ve diğer canlılardan farklarını belli ederler. Böylece yaratanla aralarında tam bir râbıta, ayrılmaz bir bağ kurarak onun rızasını kazanırlar ve hazırladığı mükafatlara nail olurlar.

2. Yarı Canlılar: Biterler, büyürler, yaşarlar, ürerler. Fakat hareket edemezler, bir yerden bir yere gidemezler, kendilerini koruyamazlar. Yaratılışlarının dışına çıkamazlar. İradeleri de yoktur.

Bunların cinsleri de sayılamayacak kadar çoktur. Başlıca çok yaşayabilen ağaçlar, az yaşayan mevsimlik sebzeler ve otlara ayrılırlar.

Bunların hepsi de başta insanlar olmak üzere bütün canlıların gıdalarını temin ederler. Başka işlerde de kullanılırlar. Bunlar da hiç aralıksız Allâh'ı tesbih ve tenzih ederler.

3. Cansızlar: Canlıların ve yarı canlıların dışında kalan bütün varlıklar, cansızlardır. Bunlar da başta taş, toprak, sular ve madenler olmak üzere çeşitlerini yalnız Allâh bilir. Bunlar da hiç ara vermeden Allâh'ı tesbih ederler.

Cansızların tümü canlıların yaşama şartıdır. Başta su ile hava olmak üzere toprak ve güneş, canların yaşama ve üreme kaynağıdır.

Bütün bunları yaratan ve birbirinden ayrılmaz hale getiren Allâh, indirdiği son kitabın pek çok âyetlerini bunlara tahsis etmiştir. Artık okuyalım, anlayalım, araştıralım, bilgilerimizi artıralım ve bu nisbette yaradanımız olan Allâh'a kulluk yapalım.

Kur'ân'ın nüzûlünden sonra başlayan bilgi artışı, araştırmalar şimdiye kadar pek çok mesafe almıştır. Bundan sonra da ileriye doğru çok acâib gelişmeler olacağına dair işaretler buyurulmuştur. Okuyalım, araştıralım, ilerleyelim, Allâh'a şükredelim. Şunu da hatırdan çıkarmayalım ki îmansız ilerlemek, gerilemenin tâ kendisidir. Çünkü her bilinen ve bulunan şey insanın zararınadır. Bilinen de, görülen de budur.

Bu araştırma yarışında Kur'ânı Kerîm'in pek çok tefsirleri yazılmıştır. Yazılmaya, yeni yeni anlayışlar getirilmeye de devam edilmektedir. Kıyâmete kadar da devam edilecektir.

Tabakâtü'l-Müfessirîn'e baktığımızda ashâb-ı kiram devrinden itibaren günümüze kadar pek çok çabaların harcandığını görürüz.

Allâh'ın kitâbı kerîminde önemle bize beyan ettiği hususlardan biri de hukukdur. En hikmetli, en devamlı, en şaşmaz, her yerde ve her devirde uygulanması ile huzur verecek olan bir hukuk sistemidir. Kur'ân-ı Mübîn'i dikkatle incelediğimizde, en derin hükümlerin örneklerini görürüz.

İnsanları yaratan Allâh, onların nasıl bir hukuk sistemi ile barış içinde, hatta kardeşlik içinde yaşayabileceklerini bildiği için en şaşmaz hukuk esaslarını beyan buyurmuştur. Buna riâyet edenlerin şüphesiz huzur ve saâdet içinde yaşayacakları bir gerçektir. Riâyet etmeyenlerin ise, bilindiği ve görüldüğü gibi bir bocalamadan, huzursuzluktan öte geçmeyeceği de bir gerçektir. Buna dair geçmiş devirlerden bir çok örnekler de verilmiştir. Bu örnekler Kur'ânı Kerîm'in bir çok sûrelerinde tekrarlanarak insanların ibret ihtiyaçlarına lütufta bulunmuştur.

Kısaca insanların îman, ibadet, muâmelat, ahlâk, ilim, irfan bütün ihtiyaçlarını her devirde ve her yerde karşılayacak olan son kitabı Kur'ânı Kerîm'i indirmiştir. Bu mübarek kitabın dışında kalan bütün sistemler, görüldüğü ve kesinlikle bilindiği gibi insanları diğer canlılar karşısında utanılacak hale getirmiştir.

Gelin Kur'ânı Kerîm'i okumaya, anlamaya ve tatbik etmeye çalışalım. Dünyamızı ve âhiretimizi kazanarak Allâh'ın seveceği ve razı olacağı olgun, ergin bir hale gelelim. Geçmiş milletlerin uğradığı âkıbetlere uğramayalım. Siz bilirsiniz.

DİKKAT ETTİĞİM HUSUSLAR

Çok sayıda tefsir okudum ve usullerine, üsluplarına dikkat ettim. Hangi devirde, nelere dikkat edilmiş, neler gözden kaçırılmış anlamaya ve bir öz meydana getirmeye çalıştım. Tefsirin adına da **"ALLÂH'IN SÖZÜ TEFSİRLERİN ÖZÜ"** dedim.

Tefsir, hadîs, fıkıh ve akâid usullerini yeniden araştırdım ve önemli noktalara işaret ettim.

Sarf, nahiv kâidelerine son derece dikkat ettim ve meallerde kelimelerin, cümlelerin anlamlarına –Türkçe'de biraz yamuk da olsa– riâyet etmeye çalışarak îzahlarda düzene koydum.

Bedi', beyân, maâni gibi belâğat eserlerini yeniden gözden geçirerek, alâkayı tekrarlayarak hataları azaltmaya çalıştım. Bilhassa îcaz, itnâb yönlerine riâyetle bıkkınlık verecek derecede uzatmamaya ve çokça kısaltarak anlaşılmaz hale getirmemeye dikkat ettim.

Halkın tahsil derecelerini, sırf okuma yazma bilenleri, hatta hiç okuma yazma bilmeyip de sadece dinlemekle yararlanma durumunda olanları dikkate alarak ortakça faydalanabilecekleri bir yol takip etmeye çalıştım.

Âyetlerdeki fıkıh, akâid, siyer, hukuk konuları ile coğrafi, astronomi, biyoloji, jeoloji, fizik, kimya, hesap ve sair bilgi dallarında uzatmamak ve usandırmamak için arzu edenlerin bu bilgileri ihtiva eden eserlere başvurmalarını tavsiye ettim. Her âyetin veya konunun sonunda onu tefsir edecek ve açıklayacak olan ilgili âyetlerden yeteri kadarının sûrelerini ve rakamlarını yazdım. Böylece Kur'ân'ın Kur'ânla tefsirini kolaylaştırmış oldum.

İzahlarda da mümkün olduğu kadar yine Kur'ân'dan ayrılmayarak orası ile ilgili kelimeler ve cümlelerle anlatmaya çalıştım.

Derinliğinde ve genişliğinde sınırı olmayan Allâh kelâmının tümüne ulaşmak elbette imkansızdır. Ancak aklın ve ilmin ulaşabildiği kadar –esastan ayrılmadan– araştırma yolunu açmaya çalıştım.

Geçmiş devirlerdeki hâdiseleri, günümüz hâdiselerine uygun anlayışa göre değerlendirme yolunu açmaya çalıştım.

Âyetlerin nüzûl sebeplerini sadece biri veya ikisini almakla yetindim.

Âyet ve konu ile ilgili hadîs-i şerifleri de böyle yaptım. Uzatmamak için bir veya iki hadîsle iktifâ ettim.

İsrailiyyât başta olmak üzere hikayelere yer vermemeye çalıştım.

İhtilaflı yerlerde yine uzatmadan önemli olanını aldım, bazen uygun olanlarını cümle içinde aktardım.

Lüzumlu notları cümle içinde işleyerek dipnota çıkış yapmadım.

Muğlak ve mecâzi olan kelimelerin mânâlarını ayrıca açıkladım ve uygun olan mânâyı aldım.

Elbette hatalarım olacaktır. Tek güvencem Allâh'ın mağfiretidir. Okuyanlara selamlarımı sunarım, hayır dualarını umarım.

Tefsirin tashihinde başından sonuna kadar bana yardımcı olan, yıllarca İmam-Hatip Liselerinde idarecilik yaparak, en son Konya Merkez İmam-Hatip Lisesi Meslek dersleri öğretmenliğinden emekli olan, Konya Yüksek İslâm Enstitüsü'nün ilk mezunlarından Osman oğlu Halil Taşbadem'e çok teşekkür eder, Allâh'ın kendisinden ve yakınlarından râzı olmasını dilerim.

Süleyman oğlu **Hüseyin KALELİ**
KONYA - Meram

MÜELLİFİN KİMLİĞİ

BEYŞEHİR kazasına bağlı Yenidoğan kasabasında Mart 1340 – 1924'de doğan Hüseyin Kaleli'nin babası İstiklâl Savaşı gazisi olan Süleyman, annesi de Meryem'dir.

Küçük yaşta annesini kaybeden Hüseyin, babası ve babaannesi himayesinde büyümüştür. Çocuk iken cami imamlarından Kur'ânı Kerîm'i öğrenmiş, hıfza çalışmış, ilkokulu doğum yerinde okumuştur.

Askerliğini yaptıktan sonra Beyşehir Hamidiye camii İmam Hatipliğine tayin edilmiştir. Bu sırada özel olarak Beyşehir müftüsü Ömer Tekin ve merkez vaizi Mevlüt Okutan'dan arapça, fıkıh ve ferâiz derslerini almıştır.

Daha sonra Mısır'a giden Hüseyin Kaleli, Ezher Üniversitesinde tahsilini yaparak Türkiye'ye dönmüş ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Demirci müftülüğüne tayin edilmiştir. Sırasıyla Demirci, Eşme, İzmir, Urla ve Bergama müftülüklerinde hizmet etmiştir. 1975 yılının Ağustos ayında Bergama müftülüğünden emekli olarak KONYA'ya yerleşmiştir.

GENEL KONULAR

Kur'ân'ın faziletleri,

Kur'ân'ın okunması, mekrûh ve haram olanı,

Riyâdan sakınmak,

Kur'ân okuyanın gaflette olmaması,

Kur'ân'ın tefsirinin fazileti,

Kur'ân'ın ta'zîmi,

Nezelelkur'ânu alâ seb'atı ahrufin,

Cem'ulkur'âni ve sebebuhu,

Sûrelerin tertibi,

Kur'ân'ın icâzı ve şartları,

Kur'ân'da istiâze eûzü,

Kur'ân'da besmele,

Kur'ân'ın imlâsı. vs...

DİKKAT: Önce Hadid Sûresinin şu 16-17. âyetlerini dikkatle okuyarak bu cildimizi okumaya başlayalım.

Âyet: 16, 17

اَلَمْ يَاْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا
نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ ۙ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ
قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ
فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾ اِعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ يُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ
قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾

Meâlleri:

"İman edenlerin kalplerinin Allâh'ın zikrine ve haktan inene huşu göstermesi için zaman gelmedi mi? Önceden kitap verilenler gibi de olmasınlar. Onların üzerinden de zaman uzadı ve kalpleri katılaştı. Onlardan çoğu da fasıklardır."

"Şüphesiz Allâh'ın, ölümünden sonra yere can vermesini iyi bilin. Aklınız ersin diye âyetleri size açıklamıştık."

ÎZAHLARI:

Zaman zaman müslümanların gevşeyeceğini, Kur'ana karşı gereken itinayı gösteremeyeceklerini bilen Allâh, bu âyeti kerimeleri ile devamlı dikkat ve titizlik halinde olmaları için kesin bir uyarıda bulunmak üzere:

1- "İman edenlerin kalplerinin Allâh'ın zikrine ve haktan inene huşu göstermesi için zaman gelmedi mi?..." buyurmuştur. Rivayete göre Medine'ye hicretten sonra orada kavuştukları bolluk ve refahın artmasıyla mü'minler arasında bir gevşemeye benzeyen haller meydana gelmiş idi. Bunun üzerine ciddiyetin devamını isteyen Allâh: "Ey mü'min kullarım! Sizin kalpleriniz Allâh'ın zikri olan Kur'âna ve hakkı beyan eden Allâh'ın indirdiği hükümlere iyice yatışıp ciddiyetle ve dikkatle sarılma zamanı gelmedi mi? Şimdiye kadar yetişip gelişmediniz mi? Canla başla hiç ara vermeden benim kitabıma bütün kalplerinizle

teslimiyet içinde sarılmanız gerekir. Kıyâmete kadar gelecek olan mü'minler de sizin gibi olmalıdırlar."

"...Önceden kitap verilenler gibi de olmasınlar. Onların üzerinden de zaman uzadı ve kalpleri katılaştı. Onlardan çoğu da fasıklardır." Önceden kendilerine kitap verilen Yahudiler ve Hıristiyanlar gibi olmasınlar. Onların üzerinden zaman geçtikçe, müddet uzadıkça gevşediler, keyiflerine, zevklerine düştüler, kitapları arzularına göre değiştirip hahamlarını, rahiplerini, papazlarını, ilahlar edindiler. Onlar da yandaşlarını artırma yarışına girerek insanların keyfine göre kitap yazdılar, hüküm kestiler. Ey mü'minler! Siz onlar gibi olmayın. Onların çoğu haktan ayrılmış fasıklardır.

Ey Müslümanlar! Düşündüğümüz zaman, devrimizde bu gevşekliği ve aldırış etmemezliği açıkça görüyoruz. Dinimize gerektiği gibi sarılmıyoruz. Kur'ânı anlama, anladığımızı tatbik etme titizliğini göstermiyoruz. Allâh'ın bu hitabı, bu kahrı, bu uyarısı bizedir. Eshâbı kiram yeteri kadar bize örnek olmuştur. Neden onlar gibi değiliz de, Hıristiyanlar ve Yahudilere aldanıyoruz.

Biz bu âyeti, benzerlerini ve bilhassa Âli Imran sûresinin 102. âyetini dikkate alarak kitabımız Kur'âna sarılalım. Aksi halde ezilmeye devam ederiz. Ahiretimizi de hüsrana uğratırız.

2- "Şüphesiz Allâh'ın, ölümünden sonra yere can vermesini iyi bilin..." Gördüğünüz gibi Allâh yeryüzünü kuruduktan sonra tekrar yeşertiyor. Böylece sizi de ölümünüzden sonra diriltecek ve hesaba çekecek. Bu ihmalliğinizi, bu gevşekliğinizi, bu aldırış etmemezliğinizi cezasız bırakmayacak.

"...Aklınız ersin diye âyetleri size açıklamıştık." Kur'ânın her âyeti, akılları çalıştıran, bilgileri artıran, gayretleri geliştiren, insanı yücelten birer Allâh kelâmıdır. Var mı iyi okuyan, var mı düşünen, var mı Allâh'ın emirlerine gereği gibi önem veren?

(Bakara 45, 74, 118. Âl-i Imran 110, 118, 199. Mâide 49, 59, 81. En'âm 43. İsrâ 109. Nûr 37. Rûm 19, 24. Ahzâb 35. Yâsin 11, 69. Zümer 22, 23. Kamer 22, 32, 40. Mücadele 18. Haşr 21. Munâfikûn 9. âyetleri de okuyalım.)

GİRİŞ

KUR'ÂN OKUMAYA BAŞLARKEN ALLÂH'A SIĞINALIM

Nahl sûresinin 98. âyetinde:

"Artık Kur'ân'ı okuduğun zaman, hemen taşlanmış şeytandan Allah'a sığın!" buyurulmuştur.

Allâh'a nasıl sığınacağımızı Rasûlullah (S.A.V.) şöyle beyan etmiştir:

اَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

İbn-i Mes'ud böyle nakletmiştir. Bu hususta âlimlerin çoğu birleşmişlerdir. Bugüne kadar teâmül de böyledir.

İhtilaflara girmeye gerek görülmemiştir. Namazda ve sair zamanlarda Kur'ân'a başlarken eûzü'yü okumak sünnettir.

Şeytanın devamlı olarak insanın düşmanı olduğu, insanın da her an gâfil olabileceği bir gerçektir. İşte bu gerçeği bilen Allâh, geçen âyeti kerîme ile bizi uyarmakta, bilhassa Kur'ân okunmaya başlandığı zaman, kendisine sığınmamızı hatırlatmaktadır.

Artık bize düşen, kendimizi iyice hazırlayıp ihlasla huzû ve huşû içinde Allâh'a sığınarak, yalnız onun rızasını isteyerek, okuduğumuzu anlamaya çalışarak, hulûsu kalple ona yönelerek onun kelamını gereği gibi okumaktır.

Şarkı, türkü havasına takılmadan, beğensinler havasına düşmeden, gösteriş çalımı yapmadan sırf Allâh rızası için okumalıyız. (Âraf 200. Mü'minûn 97, 98. Fussılet 36. âyetleri de okuyalım.)

FÂTİHA SÛRESİ

1. Sûredir

7 Âyettir

Mekke'de nâzil oldu

Âyet: 1

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

Meâli:

"Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adı ile."

İZAHI:

Rahmân ve Rahîm, esah olan rivayete göre "Rahmet" mastarından müştakdır. Nitekim bir Hadîs-i Kudsi'de "Ben Rahmânım, Rahîmim (insanın yaratılış yeri olan ana) rahmi(ni) yarattım ve ona kendi ismimden isim ayırdım. Kim de (sıla-i rahîmi) keserse ben de ondan (yardımı) keserim." buyurulmuştur. Buna göre Rahmân ve Rahîm Allâh'ın adıdır. Rahmet masdarından müştakdır. (Kurtubi)

Her ikisi de mübâlağa ifade etmektedir. Rahmân'ın, Rahîm'den daha mübâlağalı ve umum ifade ettiği, hem dünya hem de âhirette Allâh'ın bol rahmet edeceği anlaşılır. Rahîm ise, yalnız mü'minlere rahmet edeceği anlamındadır. Buna göre, besmelenin mânasını şöyle anlamak gerekir:

"Dünyada hiçbir mahlûku ayırmadan hepsine ve her şeye bol bol rahmet eden, mü'minlere ise, hem dünyada hem de âhirette bol bol rahmet eden Allâh'ın adı ile başlıyorum."

Besmeleyi şöyle anlayan da olmuştur: Cahiliyyet devrinde tapınageldikleri putlara bağlılıklarının, onların emrinde olduklarının, yaptıkları her işi onların namına yaptıklarının ifadesi olmak üzere: "Bismil'lât, bismil'uzzâ" dedikleri gibi kralları için de: "Bismilmelik, bismilfiravn, bisminnemrûd, bismi fülan, bismi fülan" denilirdi. Şirk ifade eden bu gibi şeylerin ve sair şirk olabilecek her şeyin doğru olmadığını, Allâh'tan uzaklaşmak, ona bir benzer, eş kabullenmek, dolayısıyla Allâh'ın emirlerini, hükümlerini değil, onların arzularını veya onlar adına kendi isteklerini yapmak olduğunu açıklayan ve yasaklayan Allâh, BESMELE âyetini indirmiş, yapılacak her şeyin kendi adına, kendi namına yapılması gerektiğini emrederek (اقرأ باسم ربكا لذى خلق) "Yaratan Rabbinin adına, namına oku" buyurduğu gibi (بسم الله

الرحمن الرحيم) "Rahmân, Rahîm olan Allâh'ın adına, namına" diyerek başla, şeklini bildirmiştir.

Artık Peygamber Efendimiz başta olmak üzere bütün mü'minler, her meşru işe başlarken ve okurken: "Rahmân, Rahîm olan Allâh adına, namına" diyerek yalnız onun emrinde, yalnız onun yolunda, ancak onun ahkâmını, onun dininin icra edileceği, kendi arzuları, kendi çıkarları değil, sadece onun sözü geçerli olduğunu ifade ederler.

BESMELE'NİN KUR'ÂN-I KERÎM'DEKİ YERİ

Besmelenin Neml sûresinin 30. âyeti olduğunda ittifak vardır.

Sûre başlarındaki besmelelere gelince, üç ayrı anlayış vardır.

1. Fâtiha ve diğer sûrelerin başındaki besmeleler, o sûrelerin başına aynı sûreden olan birer âyettir. İmam-ı Şâfii bu anlayışa katılarak namazda besmeleyi cehren okumayı benimsemiş ve Fâtiha'nın besmele ile birlikte açık okunan yerde açık, gizli okunan yerde de gizli okunması hükmünü getirmiştir.

2. Hiçbir sûrenin başındaki besmele, o sûreden olmadığı gibi, Kur'ân'dan bir âyet de değildir. Bunlar teberrüken yazılmıştır. Buna göre "namazda ne gizli, ne de açıktan okunamaz" denilir. İmam-ı Mâlik bu anlayışı benimsemiş, böylece Mâlikî mezhebinden olanlar, namazda besmeleyi okumazlar.

3. Fâtiha ve diğer sûrelerin başındaki besmeleler, Neml sûresinin 30. âyetinden ayrı Kur'ân'dan bir âyettir. Sûrelerden değildir. Sûrelerin başına, onları birbirinden ayırmak ve teberrüken besmele ile başlamak için nazil olmuş ayrı bir âyettir. Hanefî mezhebi bu anlayışı kabul etmiştir. Her namazda Fâtiha'nın başında besmeleyi gizlice okumak sünnettir. Namaz içinde diğer sûrelerin başında besmele okunmaması tercih edilmiştir.

Besmele hakkındaki delillere ve uzayıp giden kavillere girmeden bu kadarla iktifâ ettim. Netice de budur. (اللهم اهدنى واعف عنى)

Âyet: 2, 3, 4

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾
اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾

Meâlleri:

"Hamd, âlemlerin Rabbi, Rahmân, Rahîm, din gününün sahibi olan Allâh'a mahsustur."

Âyet: 5, 6, 7

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ
الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ
الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّينَ ﴿٧﴾

Meâlleri:

"Ancak sana kulluk ederiz. Yine ancak senden yardım dileriz. Bizi dosdoğru yola ilet. Kendilerine buğz edilenlerin ve sapıklarınkine değil, kendilerini nimetlendirdiklerinin yoluna (yönelt)."

ÎZAHLARI:

"Hamd, âlemlerin Rabbine mahsustur." Bu âyet-i kerîmede Allâhu zülcelâl bize üç esas noktayı öğretmektedir:

a) "Elhamdü". Bu kelimenin başındaki (ال), Hamd (övmek) ve (razı olmak) çeşitlerinin hepsini içine almak mânasına gelen "istiğrak" için olduğunu dikkate aldığımızda, Allâhu Teâlâ'nın bütün esmâi hüsnâ'sının taalluk ettiği ve bunların hepsini kavramakta insanların acze düştüğü iş ve icatlar, tekevvünât (oluşumlar) teğayyuraât (değişimler) neticesi, gerekliliği kaçınılmaz olan medhu senâlar (övülüp yüceltmeler) ve biz insanlar ile cinler tarafından bunca nimetler karşısında yapılması gereken şükürler, rızalar ve sevinçlerin ifadesi "Hamd" kelimesinde birleşmektedir.

b) "Yalnız Allâh'a mahsustur." denince de, Allâh'tan başkalarını övmek, yüceltmek, sevgilerini taşımak, kendilerine güvenmek gibi teslimiyet ifade eden her şey bâtıldır, sapıklıktır, anlamından başka bir şey ifade etmez.

Evet, övülecek olan, şükredilecek olan yalnız Allâh'tır. Bütün övmeler, övünmeler, şükürler, teşekkürler hep ona râcidir. Bir arının bal yapışındaki, bir karıncanın çalışışındaki, bir kuşun uçuşundaki, bir balığın yüzüşündeki, rüzgarın esişindeki, çiçeğin açışındaki, meyvenin yenişindeki, gülün kokuşundaki daha nice nice... lerdeki övülmeyi gerektiren, şükretmeyi icab ettiren bitmez tükenmez incelikler, hikmetler

hep onun eseridir. Hakkıyla övülecek olan, razı olunacak olan, yalvarılacak olan, güvenilecek olan yalnız O'dur.

Övülüp ayyûka çıkarılan bunca insanları düşünelim. Tarihin yazıp bize kadar namları, şerefleri ulaşan kimseleri hatırlayalım. Adı, sanı duyulmamış nice meçhul dâhileri tasavvur edelim. Onların kendi devirlerindeki hayret verici başarılarını araştıralım. O bir uçtan bir uca cenk edip zaferler kazanan, düşmanlarına boyun eğdirip, fetihler yapan, kelleler alıp zulümler saçan, adâletler yapıp huzurlar, saadetler getiren, icatlar (buluşlar) yaparak ışıklar yayan, makineler işleten, uzakları yakınlaştırıp sesleri duyuran, şekilleri, olup bitenleri gösteren nice nice ilim, fen, sanat geliştirip nam yapan, ün salan kimseleri düşünelim...

Bunların övülmeleri hep Allâh'a râcidir. Çünkü onları da, zekâlarını da, icat ettikleri şeyleri de hep Allâh yaratmıştır.

Arıyı da, çiçeği ve balı da Allâh yaratmıştır. Elektriği bulanı da elektriği de, burada kullanılan madenleri de Allâh yaratmıştır. Öyle ise, bütün övmeler ve övülmeler hep Allâh'a râcidir. Bize düşen yalnız onun övüleceğini bilmek ve onu övmek, ona şükredileceğini bilmek ve yalnız ona şükretmektir. Çünkü O:

c) "Rabbül âlemîn'dir." (Rabb) Allâh'ın isimlerinden biridir. Ayrıca sahip, selâhiyetli, tasarrufçu, ıslah edici, seyyid, efendi gibi mânalara da gelir. Burada Allâh'ın isimlerinden bir isimdir. Maddî ve manevî olmak üzere birbirini tamamlayan iki kısımda anlatılabilir:

1. Yarattığı bütün mahlukatın gözle görülen, elle tutulan maddî kısımlarının yapılması, birbirine eklenmesi, hep birlikte çalışır hale gelmesi, bunların sinirler, damarlar ve sair uzuvlar ile en ince hücrelere kadar tekevvünü canlılarda görülür. Biyoloji ihtisası yapanlar, tıp ilmiyle uğraşanlar bunu daha iyi kavrarlar. Bitkilere, madenlere, topraklara, sulara bakıldığı zaman, sonuna ulaşılması mümkün olmayan çok ince ve hassas bir incelik görülür. İşte bize göre bu emeği çekene, bu işi yapana "Rabb" denir. Güneş, ay, yıldızlar ve fezâda bulunan sair varlıklarda emeği bulunduğu için (ki onun emeği olmaz) (ol) derken oluverir. Onun için zorluk diye bir şey yoktur. Bundan dolayı Allâh'ın bir adı da "Rabb"dır.

2. Bu yaratılışların bir de gözle görülmeyen, elle tutulmayan ve fakat onların yaratılış gayelerine yönelmesinde en önemli tesiri bulunan manevî bir şeyler vardır.

Canlılardaki ruh, akıl, fikir, kalp, fıtrî ve kesbî bilgiler, bitkilerde bulunan hisler, nemâlar, onları şekillendiren, renklendiren hâssalar, madenlerde bulunan çekici, itici, kaynaşıcı gibi haller, topraklarda ve

sularda bulunan bitirici, besleyici, yakıcı, çürütücü hasletler, hep birer manevi varlıklardır. Bunlarda da kesin bir emek vardır (bize göre). Bu emeğin sahibi de yine Allâh'tır. Bundan dolayı da ona "Rabb" denir. Bütün bunların tasarrufu, mülkiyeti, hakimiyeti de Allâh'a aittir. Bunların beslenmesi, geliştirilmesi, korunması ve yok edilmesi de hep ona aittir. "Rabb" yalnız O'dur. O:

"Âlemlerin Rabbidir." Âlem, müfessirler tarafından iki şekilde yorumlanmıştır:

a) İnsanlar, cinler, melekler ve şeytanlardır. Bunların her biri bir âlemdir. Bunlar Allâh'ın emir ve yasakları ile mükellef oldukları için "âyetteki kasdedilen inanç budur", denilmiştir.

b) Allâh'tan başka dünya ve âhirette bulunan bütün varlıkların her bir sınıfı bir âlemdir. Kuşlar bir âlem olduğu gibi, kendi aralarında da leylekler bir âlem, turnalar bir âlem, kartallar bir âlem, kumrular, serçeler ve diğer kuş cinsleri de hep birer âlemdir. Diğer mahlûkat da böyledir. Karalar, denizler, bunlardaki bulunan her cins varlık birer âlemdir. Gökler de böyle. Fezada bulunan her cins varlık birer âlemdir. Cennet bir âlem, cehennem bir âlem, mahşer de bir âlemdir. Allâh belli bir cinsin değil bütün varlıkların Rabbidir. Onun için âyeti kerîmede: "Rabbi'l-âlemîn" buyurulmuştur.

Övmek ve şükretmek, öven ve şükredenin âlemler ve onları yaratan Allâh ve sıfatları hakkındaki bilgileri, îmanları ve takvaları nisbetinde olur. Âlemler hakkındaki bilgiler, anlayışlar arttıkça, Rabb hakkında da anlayış ve îman artar. Rabb hakkındaki anlayış ve îman arttıkça da Allâh'a hamd ve şükür de artar. (الحمد لله) den sonra (رب العالمين) buyurulması, bir çok hikmetlerle birlikte bu büyük hikmete işaret olduğu bir gerçektir.

Rabb olması, baskı ve zulümle değil, rıfkat ve rahmetle olduğunu beyan etmek üzere:

"Rahmân, Rahîm" buyurulmuştur. Bu iki sıfatın kısa îzahı besmelede geçti. Burada şu hususu zikretmek yerinde olur: Bu iki sıfatın biri zâtî, diğeri de fiilîdir. "Rahmân" zâtîdir. Bundan dolayı yarattığı her şeye rahmeti şamildir. (وسعت رحمتی کل شیء) "Rahmetim her şeyi kaplamıştır", âyeti bunu ifade eder. Allâh'ın bu sıfatı, kâfir, mü'min ayırmadan sâir mahlûkat da dahil olmak üzere her şeye şâmildir. Zatı celle ve âlânın şânı da budur.

Rahîm sıfatı ise, mübâlağalı ismi faildir. Sıfatı fiiliyedir. Mükellef olan insan ve cinlerin îmanlarına ve amellerine göre onlara rahmetini

tahsis eder ve onları hususiyle himayesine alarak selâmete çıkarır, saadete kavuşturur. (وكان بالمؤمنين رحيما) âyeti bunu müjdeler.

Bu her iki sıfatın hem besmelede, hem de burada tekrar edilmesi şâyânı dikkattir. Şuurlu şuursuz her şey ve her mükellef Rahmân sıfatının gereği Allâh'ın himayesindedir. Ama asıl alınacak neticeye dikkat ettiğimiz zaman, şuurlanmadıkça, sağlam bir îmana, sâlih bir amele sahip olmadıkça Allâh'ın rahmetinin üzerimizde devam etmeyeceği ve ağır cezalara uğrayacağımız anlaşılır. Buna işaret eden âyetler de pek çoktur.

Allâh'ın rahmetinin üzerimizde devamı için Rahîm sıfatının tecellisi yönünde dikkat ve itina ile kendimizi hazırlamamız gerekir. Bu hazırlık ise, ancak sağlam bir ehl-i sünnet inancı, hak mezhep ameli ve Rasûlullah'ın ahlakı ile âhirete din günü için tedbir almakla mümkündür.

"Din gününün (tek) sâhibi". Bütün günlerin ve zamanların yaratıcısı ve sahibi olduğu gibi, hesap, imtihan ve ceza gününün de sahibidir. Her şeyin tasarrufu (istediğini yapması) onun selahiyeti altındadır. O, âhirete dair yetkisini kıyâmeti koparmakla dünyayı toz dumana çevirip, semâları parçalayıp, yepyeni bir şekil vereceğini beyan etmesiyle hatırlatmıştır. O, her şeye kadir olan yüce Allâh'ın bu yetkiye sahip olduğunu gelecek âyetlerde görür ve tam bir imti'nâna kavuşuruz.

"Din günü" demek, hesap ve ceza günü anlamına geldiğinde hemen hemen müfessirler ittifak halindedirler. Bununla beraber sair günlerin de kastedilmiş olması, ihtimalden uzak değildir.

Allâhu zülcelâl, "Âlemlerin Rabbi" olduğu gibi "âhiret âleminin de yegâne sahibidir" inancı kesinleşmiş olur.

Bu sûre-i şerifenin başından beri Allâh'ın bize öğrettiği Hamd, Rabb, Rahmân ve Rahîm hakkındaki bilgiler, elbette ki bizi duygulandıracak, şuurlandıracak, bütün yabancı tesirlerden kurtaracak ve İbrâhîm aleyhisselamın;

(إنى وجهت وجهى للذى فطر السموات والارض حنيفا وما انا من المشركين) "Artık ben kesinlikle yüzümü (yönümü) meyl ederek gökleri ve yeri yaran ve yaratan (Allâh'a) yönelttim. Ben müşriklerden değilim", dediği gibi yüzümüzü, yönümüzü yüce Allâh'a çevirip:

"Ancak sana kulluk ederiz. Yine ancak senden yardım dileriz", diyerek yalnız kendisinin kulu olduğumuzu, ancak kendisinden medet beklediğimizi arz ederiz.

"İyyake"nin başta bulunması, "hasr" ifade ettiği için Allâh'tan başka hiçbir varlığın araya giremeyeceği ve ibadette olsun, duada olsun, sair amellerde olsun yalnız ve yalnız Allâh'a teslimiyet gösterileceği kesin hükme bağlanmış olur.

Böylece şirkin her çeşidinden sakınılmış ve uzaklaşılmış olur. Kendisini bu noktaya getirebilen her mü'min İbrâhîm aleyhisselam'ın dediği gibi: "Ben müşriklerden değilim", diyebilir. Namazların her rekatında okunan Fâtiha sûresinin ne gibi hikmetler taşıdığını bu âyet-i kerîme ile daha güzel anlamış oluruz. Bu âyeti okurken: "Yalnız sana ibadet eder, kulluk yaparız, ancak senden yardım dileriz", diye Allâh'a söz vermiş oluyoruz. Bu sözü, bu ahdi yerine getirebilenlere ne mutlu.

Bu noktaya gelebilen mü'minler, kemâli muhabbet ve huşu ile, kemâli güven ve ümit ile:

"Bizi doğru yola ilet", diye onun himayesine sığınırlar. Çünkü kendilerinin dâima hiç aralıksız onun tasarrufu altında olduklarını, onun iradesi dışına çıkamayacaklarını, onun lütf-u ihsanı ile yaşadıklarını anlamışlardır. Doğru yol, şeriat olduğuna göre sanki Kur'ân'ın tümünü isterler. Evet doğrudur. Çünkü İsrâ sûresinin 9. âyetinde mealen:

"Şüphesiz şu Kur'ân, en sağlam olana sevk eder ve yararlı işler yapan mü'minleri kendileri için büyük bir mükafat olmakla müjdeler" buyurulmuştur. İstedikleri yolu örnek göstererek:

"Kendilerini nimetlendirdiğin (nebiler, sıddıklar, sâlihler, şehidler) yoluna (ilet). (Yahudiler gibi) buğzedilenler ve (Hıristiyanlar gibi) sapıklarınkine değil", deyip tam manasıyla İslâm yolunu isterler. "Şüphesiz Allâh katında din islamdır", âyet-i kerîmesi bunu ifade eder. İslâm ise, tüm ifadesini Kur'ân'da bulur.

Yahudiler bildikleri halde inatları yüzünden hakka yanaşmadıkları için Allâh'ın buğzuna uğradılar. Hıristiyanlar da hakkı iyice öğrenmedikleri için sapıttılar. Bunların durumuna düşen bütün kâfirler, münâfıklar ve müşrikler de böyledir.

Biz müslümanlar ise, bunların durumuna düşmemek için bir yandan doğru yolu öğrenmek ve onunla amel etmek için uğraşırız, çalışırız ve Allâh'tan doğru yola iletmesini dileriz.

Yeri gelmiş iken burada çok önemli bir hususu dikkate alalım: Yahudiler bütün tarihleri boyunca dinleri tahrif etmek, peygamberleri öldürmek ve insanları sapıtmak için çalışmışlardır. Halen de böyledirler. Bu, münakaşa götürmez bir gerçektir.

Hıristiyanların cahil kalmalarına ve sapıtmalarına sebep olan da yahudilerdir. Tevratı, İncili tahrif eden, onları Allâh kelâmı olmaktan çıkaran ve yerine "Allâh kelâmıdır", diye bir takım efsaneler yerleştiren, "İsrailiyyât" diye bilinen hikayeleri uyduran onlardır. Yahudiler, bozgunculuk yapmakta, hileler uydurmakta o kadar ileri gitmişlerdir ki bunu anlamak ve çözmek hayli güçtür. Herkes ve her millet bunların

tuzağına düşegelmiş ve halen de düşmektedirler. Bilindiği gibi birinci ve ikinci cihan harbi onların maharetleridir. Üçüncüsünü de beklemek yerinde olur.

Onlar, diğer kitapları bozmakta başarılı oldular. Fakat Kur'ânı Kerîmin bir harfine bile dokunma imkanı bulamadılar. Ama durdular mı? Hayır. Asla durmazlar. İslâmı hedefinden şaşırtmak için neler uydurmadılar, ne bid'atler yerleştirmediler, ne inançlar değiştirmediler. Bu sahada en büyük başarıları, Müslümanları dinlerini öğrenmekten, onu anlamaktan uzaklaştırıp cehalete sürüklemiş olmalarıdır. Sapıklığın temelinde de cahillik vardır. Müslümanlara dikkatlice baktığımız zaman, göreceğimiz bütün çelişkiler, tefrikalar ve yabancı baskısı altında kalıp bir türlü kendilerine dönmek imkanı bulamamaları hep Yahudi maharetidir.

Dünya çapında bir karakter, şahsiyet yıkımı görülüyorsa, hep onların başarısıdır. Milletlerin içine sızmayı, onlardan eleman yetiştirmeyi, kültürlerini değiştirmeyi nasıl yapıyorlar, kendilerini göstermeden onlara nasıl mal ediyorlar? Nasıl benimsetiyorlar? İşte bunu sezdirmemek için daha da başka incelikler vardır.

Bunu anlamaya çalışmak ta boşunadır. Çünkü sonu sıfıra giden bir muammadır. Ya ne yapalım? Kolay.

Hiçbir yabancı tesir altında kalmadan bütünüyle Kur'ânı Kerîmi anlayalım ve bütün azmimizle yaşayışımızı onun ahkamına göre ayarlayalım. Yahudinin hilesi ancak böyle boşa çıkarılır.

Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem devrini ve eshabı kiramın tutumunu tetkik edersek, yahudi oyununun nasıl bozulduğunu kolayca görürüz.

Müslüman! Eğilme, kırılma, kopma, yorulma. Dimdik Allâh'ın huzurunda dur. Öğreneceğini ondan öğren. Gücünü kuvvetini O'ndan al. Yalnız O'na güven. Kur'ân yolunda yetiş ve yetiştir.

Fâtiha sûresinden aldığın bu ruhla cesedini değerlendir. Kendini, neslini, milletini ve vatanını kurtarmak için bütün sûreleri dikkatle oku. Ey Allâh'ım! Bize azim ver, yılgınlık verme. AMİN.

"Amin" kelimesi ismi fiildir. "Kabul et" mânasınadır. Kur'ân'dan değildir. Fâtihadan sonra "Amin" demek sünnettir.

BAKARA SÛRESİ

2. Sûredir

286 Âyettir

Medine'de nazil oldu

Ebû Hüreyre radıyallâhu anh'den: Rasulullah sallallâhu aleyhi ve sellem: "Evlerinizi kabirler (gibi ıssız) yapmayın. Şüphesiz ki kendisinde Bakara sûresi okunan eve şeytan girmez", buyurmuştur.

Sehl İbn-i Sa'd radıyallâhu anh'den: Rasulullah sallallâhu aleyhi ve sellem: "Şüphesiz ki her şeyin bir hörgücü (zirvesi) vardır. Muhakkak Kur'ân'ın zirvesi de Bakara (sûresi)dir. Şüphesiz kim evinde onu bir gece okursa oraya şeytan üç gece giremez", buyurdu. (Tabarani, İbni Hıbbân, İbni Merdeviyye.)

Ebû Hüreyre radıyallâhu anh'den, şöyle anlattı:

"Rasulullah sallallâhu aleyhi ve sellem (bir yere) bir heyet gönderdi. Onlar epeyce vardı. Onların her birinden, Kur'ân'da ezberlerinden olanı okumasını istedi. (sıra ile okuttuktan sonra) Onların yaşça en küçük olanı geldi ve:

- Ey fülan! Ezberinde ne var? buyurdu. O da:

- Şu, şu ve Bakara sûresi var, dedi.

- Ezberinde Bakara sûresi mi var? buyurdu.

- Evet, dedi. (Efendimiz de):

- Haydi git, sen onların emirisin (başkanısın), buyurdu. (Tirmizi, Neseî, İbni Mâce)

Rasûlullah'ın bu mübarek sözlerine daha ilk bakışta hikmet ışıkları içimizi aydınlatmaya başlar. Evlerimizde Bakara sûresinin okunması demek, ondaki geniş, çok geniş, derin, çok derin bilgileri alarak, hikmetleri anlayarak, hükümleri kavrayarak göremediklerimiz, görmeye, duyamadıklarımızı duymaya, anlayamadıklarımızı anlamaya başlarız. İçimizi ve çevremizi aydınlatan bir nûr bizi cahillikten, karanlıktan selâmete çıkarır. Şeytanın getireceği zararlılıkları görür, anlar ve tedbir alırız. Bilhassa bu sûrede enine boyuna anlatılan yahudilerin bütün karakterlerini, mundar şahsiyetlerini iyice kavrar, bunlara karşı alınması gereken tedbirlerde hiç ihmallik yapmayız. Yahudi şeytanından emin oluruz. Bu şeytana kat'iyyen fırsat vermeyiz.

Çok uzun olan bu sûre itikad, ibadet, siyaset, ahlak ve fazilet bakımından geniş bilgiler verdiği ve diğer sûrelerin tümüne yüksekten bakma ve onları da araştırmaya sevkettiği için efendimiz ona "yüksek, zirve" mânasına gelen "senâm" (hörgüç) tabirini kullanmıştır. Evet deve, hayvanların en yükseğidir. Hörgücü de onun en yüksek yeridir. Bu teşbihdeki yüksek belağat, bize neleri düşündürmez, ne yükseklere tırmandırmaz, ne derinliklere sallandırmaz, ne genişliklere uzandırmaz ki... İlim öğrenme yolunda her güçlüğü, her sıkıntıyı göze aldırır. İslâmın hızla yayıldığını, müslümanların bir çok fetihler yaparak ilim, irfan ve medeniyet yaydığını bu hikmete bağlamak yerinde olmaz mı?

Efendimizin bir yere göndereceği heyetin fertlerini yoklayıp, onların içinden en genci olduğu halde BAKARA sûresini ezberlemiş ve anlamış olanı başkan yapması ne demektir?

İdareciliğin, teşkilat kurmanın, devletleşmenin, işi ehline vermenin bu büyük örneği nasıl gözden kaçırılabilir?

Tarihte eşi görülmemiş ve görülmeyecek olan büyük İslâm devleti böyle kurulmuştur. Fakat heyhat ki zamanla müslümanların arasında fitne sokularak fırsatı bulan şeytanları, onları Bakara sûresinden ve Kur'ân'dan uzaklaştırıp parçalamakta başarıya ulaşmışlardır. Ama bu geçicidir.

Müslümanlar yine uyanacaklar, Fâtiha'yı okuyacaklar, Bakara'yı öğrenecekler ve Kur'ânı Kerîmi anlayacaklar ve bütün dünyaya ışık tutup aydınlatacaklardır. Evet bu olacaktır.

O, kendisinde asla şüphe bulunmayan, müttegîlere en şaşmaz tam bir hidâyet olan nurlu kitap, kendisine hakkıyla sarılan Müslümanları, Rasûlullah devrinde olduğu gibi büyük hizmete sevkedecektir. Müslüman! Gel, Bakara sûresini birlikte okuyalım.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Âyet: 1

الٓمٓ ﴿١﴾

Meâli:

(الم) Bazı sûrelerin başındaki bu gibi harflerin mânasını ancak Allâh bilir. Müfessirler kesin bir karar verememişlerdir.

Âyet: 2

ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾

Meâli:

"Bu kitap, kendisinde asla bir şüphe yoktur. Müttegîler için (tam) bir hidâyettir."

ÎZAHI:

Âyetin başındaki (ذلك) ism-i işarettir. Bununla başlanmış olması hakkında müfessirler tarafından çeşitli ÎZAHLAR yapılmış ise de hepsinin birleştikleri nokta "Kur'ânı Kerîmin tümüdür." Bu âyet inmezden önce Allâh'ın kitabının sûrelerinin çoğu esah olan kavle göre seksen altısı Mekke'de nazil olmuştur. Kalan yirmi sekizi de Medine'de inmiştir. Medine'de inen sûrelerin ilki Bakara sûresidir. Buna göre (ذلك) nin uzağa da, yakına da işaret etmesi uygundur.

Burada önemli olan bu işaretle Kur'ân'ın tümüne bizim dikkatimizi çekip îman ve amelimizi onun dışına taşırmamaktır. Yani gelecek 85. âyetin. (...افتؤمنون ببعض الكتاب ويكفرون ببعص) **"...Kitabın bazısına inanıyor da bazısını inkar mı ediyorsunuz..."** cümlesine dikkatimizi çekiyor. Hemen ardından da:

(لا ريب فيه) **"...Kendisinde asla şüphe yoktur..."** buyurması, îman ve amel bakımından bütün tereddütleri kaldırıp "Kur'ân'ın tümünün Allâh kelamı olduğunu ve yalnız onun ahkamı ile hayatımızı tanzim etmemize işaret buyurulmaktadır. Kur'ân üzerine düşürülmek istenen bütün şüpheler, tereddütler ve şaibelere karşı bu âyet-i kerîme bir seddi metindir. Bu hususdaki çabalar, hüsrana uğratılmıştır.

(هدى للمتقين) **"... Müttegîler için (tam) bir hidâyettir."**

(هدى) mastardır. Türkçe'de tam karşılığı bulunmayan bu kelime, delâlet ve irşad anlamındadır. Buna göre "Müttegîler için onları en şaşmaz yola delalet eden, doğru yolların kaynağı olan, yanılmamanın, sapmamanın bilgi hazinesidir." şeklinde anlatılabilir. Sözü biraz daha açarsak, insanların dünya ve âhirette muhtaç oldukları ve olacakları her şeye kavuşmak için bütün bilgiler ve yolların temeli Kur'ân'dadır. Kur'ân müttegîler için nimetler hazinesi, bilgiler kaynağıdır.

"Müttegîler" (متقى) nin cemidir. (افتعل) bâbından ismi faildir. Sülasisi "Korumak" manasına gelen (وقاية) masdarıdır. Âyetteki mânası, Allâh'ın emrine, vikâyesine girerek sapmaktan, şaşırmaktan, yanılmaktan, günaha girmekten, cehenneme atılmaktan "korunanlar" demektir.

Âyet: 3

اَلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا
رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾

Meâli:

"Gayba inananlar, namazı dosdoğru kılanlar, kendilerine verdiğimiz rızıklardan harcayanlar."

ÎZAHI:

Müttegîlerin sıfatlarını anlatan bu âyet-i kerîmeyi üç konuda anlatabiliriz:

1. "ÎMAN" inanmak. Kalb ile tasdik edileni dil ile ikrar etmek (söylemek)tir. Îmanı şöyle tarif edenler de vardır: Kalb ile tasdik, dil ile ikrar ve ameldir. İmam-ı Şafii bu şekli kabul eder. Ancak hariciler gibi "kâfir", Mûtezileler gibi "fâsık" demezler. Yani hâriciler; kalb ile tasdik, dil ile ikrar, beden ile amelden birini terk edene "kafir" derler. Mûtezileler de bunlardan birini yapmayana "fâsık" derler. Şafiiler ise, böyle demezler ve bu hataya düşmezler. Amelin, îmanın kemâlinden olduğunu, amel olmazsa, îmanın kâmil olmayacağını kabul ederler.

"Gaybe îman" görmedikleri halde, Allâh'a ve Rasûlünden gelen haberlere inanmalarıdır. Görmedikleri, kendisiyle beraber yaşamadıkları halde peygamberlere, sadece duyup görmeleri ile kabir âlemine, mahşere, cennete, cehenneme inanmalarıdır. Müttegîler böyle gıyâben îman edenlerdir. Onlar:

2. "Namazlarını da dosdoğru kılarlar..." Burada (يصلون) değil de, (يقيمون) buyurulması, rast gele değil kıyâmı, kıratı, rükuu, sücudu, ve teşehhüdü ile huşu, huzu içinde dikkat ederek, özenerek namaz kılmalarını ifade eder. Aynı zamanda her namazı vaktinde eda edip zaruret olmadıkça kazaya bırakmamalarını ifade eder. Zaruret dolayısıyla kazaya kalmış olan namazları da ilk fırsatta kaza ederler. Kazaları ihmal edip isyan halinde yaşamazlar. İbadet borcu olduğu halde borçlarını keyfi olarak ihmal edenler, Allâh'a karşı isyandadırlar. Onlar müttegîlerden olamazlar. Müttegîler, her halleriyle dikkatli olanlardır. Yine müttegîler:

3. "... Kendilerine verdiğimiz rızıklardan harcayanlar"dır. Burada "Rızık" ehli sünnete göre şöyle anlaşılır: Kendi malı olsun olmasın

yenilen, içilen, kullanılan faydalanılan şeyler olduğu gibi yine yararlanmak şartıyla evlad, aile, iş, bilgi sanat gibi şeyler de rızıktır.

"İnfak" malı elden çıkarmaktır. Malın şer'i yolla elden çıkması, başta farz olan zekatı vermektir. Diğer sadakalar, yardımlar, ev halkına yapılan harcamalar, ziyafetler, misafirlere yapılan ikramlar, orduya alınan silah, cephane ve erzak gibi şeyler, su için kazılan kuyular, yapılan çeşmeler ve sair hayır hasenat, hatta işçilik, ustalık gibi fiili yardımlar da bu "harcamaya" dahildir.

Kendilerine bu imkanlar verilen mü'minlerin inanarak ve severek yaptıkları "harcamalar", onların "müttegî" oluşlarındandır.

İmanla ve sevgi ile olmayıp da sırf nam, şeref için veya akıntıya gelerek harcanan şeyler ve çekilen emekler, Allâh için olmadığından takva ile alakası yoktur. Aksine riyakarlıktır. Azabı gerektirir.

Âyet: 4

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنْزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

Meâli:

"Sana indirilene, senden önceki indirilene de inananlar ve onlar, âhirete de yakînen inananlardır."

ÎZAHI:

Bu âyeti kerîme de, müttegîlerin sıfatlarını te'kid ediyor. Bunu da üç noktada açıklayabiliriz:

1. **"Sana indirilene..."** Yani Kur'ân'a ikinci âyeti kerîmede Kur'ânın yazılmış, toplanmış bir kitap olduğunu, kendisinde asla şüphe olmadığını ve müttegîler için bir hidâyet kaynağı olduğunu beyan buyuran Allâhu Zülcelal, burada o kitabın tahsisen efendimize indirildiğini ve böylece kendisinin bir peygamber olduğunu, Kur'ân'la birlikte onun nübüvvetine inanılması gerektiğine işaret buyurulmaktadır. Onun için (اليك) sana buyurulmuştur. Diğer kitaplara ve peygamberlere de inanılması gerektiğine işaretle de.

2. **"... Senden önce indirilene de..."** buyurulmaktadır. Adem aleyhisselam'dan Muhammed aleyhisselama gelinceye kadar yüzü sahifeler olmak üzere üç kitap indirilmiştir. Tevrat, Zebûr ve İncil. Bu sahifeler ve kitaplar, Muhammed aleyhisselam'dan önce geçen

peygamberlere de inanarak hak dinin aslında bir olup hepsinin İSLAM olduğuna inanılması lazım geldiğine işaret buyurulmuştur.

3. **"...Ve onlar âhirete de yakînen inananlardır"**, buyurulmak sûretiyle üçüncü âyette geçen "gaybe îman" te'kidlenmiştir. Evet, âhiret, dünyada yaşayanlara göre bir gaybdır. Allâh'ın ve Rasûlünün verdiği habere dayanarak, bu haberi verenlere katiyetle güvenerek hiçbir şüpheye meydan vermeden yakînen gözle görüyorcasına inanan mü'minler, müttegîlerdir.

Şimdi de bu müttegîlere müjde veren âyet-i okuyalım:

Âyet: 5

أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

Meâli:

"İşte bunlar, Rablerinden (gelen tam) bir hidâyet üzeredirler. Yine bunlar, felaha erenlerin tâ kendileridir."

ÎZAHI:

Geçen âyetlerin neticesi ve müjdesi bu âyette birleşmektedir. O gıyaben îman edenler, namazlarını dosdoğru kılanlar, Allâh'ın verdiğinden harcayanlar, peygamberimize indirilen Kur'ân'a ve sair kitaplara inananlar ve âhirete yakînen îman edenler müttegîlerdir. Hidâyette olanlar işte bunlardır. Korktuklarından emin olup korunanlar, umduklarına kavuşanlar, selâmet ve saadete erenler bunlardır.

Âyetin sonundaki (مفلحون) kelimesi, (افلاح) mastarından ismi fail cemi müzekkerdir. Yarmak, zafer kazanmak, kurtulmak, selâmete ermek mânalarına gelir. Burada kastedilen mâna, yukarıda da kısaca anlatılmıştır.

Şimdi takva anlayışımızın gelişmesi için "Takva" üzerinde biraz duralım:

Gerek Kur'ânı Kerîm'de, gerekse hadîsi şeriflerde çokça geçen, dilimizden bırakmadığımız bu "Takva" kelimesi aramızda "Allâh'tan korkmak" diye anlaşılıyor ise de bu anlayış eksik kalmaktadır. Yukarıda anlatıldığı gibi, bu kelimenin aslı "Vikaye" korumak mânasına olduğuna göre, bu noktadan başlayarak anlamaya çalışmamız daha uygun olur. Vikayeyi (افتعال) babına alarak, kendi teşebbüsü ile kendini koruma çabası içine girmek mânası çıkar. Bu davranış ise, Allâh'ın himayesine, onun vikayesine girmek ve ona sığınmakla olur. Onun emir ve yasaklarını dikkatle ve titizlikle yerine getirmekle mümkündür. İşte bu

tutum içinde olan ve bu halde devam eden mü'minlere "Müttegî" denir. "Takva sahibi" denir. Araştırdığımız zaman Kur'ânı Kerîm'de "Takva"nın başlıca üç mertebe üzerinde zikredildiğini görürüz:

a) Ebedî azabdan korunmak için şirk ve küfürden temizlenerek kâmil bir îmana kavuşmak için ehli sünnet itikadına dair bilgileri tam öğrenerek şuurlu bir îman istikrarını kazanmak gerekir. Takva sahipleri böyle yapar.

b) Büyük günahlardan dikkatle sakınmak, küçük günahlarda da ısrar etmemek, farzları da eda etmek için tam bir itina göstermek. Şer'an ma'rûf olan "Takva"da budur.

c) Kalbi, Hakdan ayırabilecek her şeyden arındırmak ve bütün bir gayretle Allâh'a yönelerek O'na teslim olmaktır. Bu mertebe o kadar geniş ve derindir ki sahiplerinin derecelerine göre çok değişik tabakalara ayrılır. Müttegî olanın başarısı, Allâh'ın ihsanına göre, peygamberlerden sonra varılabilecek en yüksek tabakadır. Bu mertebeler bir çok âyetlerde ayrı ayrı zikredilmiş ise de Mâide sûresinin 93. âyeti celilesi her üç mertebeyi de ihtiva etmiştir. Onu da okuyalım. Ayrıca Âl-i İmran 104. Araf 8, 157. Mâide 55. Enfal 2-4. Tevbe 88. Nahl 89. Neml 1-3, 77. Hacc 35. Kasas 54. Secde 2, 16. Lokman 2-5. Rûm 38. Şûra 38. âyetleri de okuyalım.

Âyet: 6

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

Meâli:

"Şüphesiz küfredenler, onlara göre kendilerini uyarsan da, uyarmasan da aynıdır. Îman etmezler."

ÎZAHI:

Küfürleri ölünceye kadar sürecek ve cehennemde ebedî kalacak olanlara söz kâr etmez. Yûnus sûresinin 96, 97 âyetleri, bu tip kâfirler hakkında bize onları daha iyi anlatıyor.

Bu altıncı âyetin nüzûlü hakkında İbn-i Abbas radıyallâhu anh şöyle anlatıyor: "Rasûlüllah sallallâhu aleyhi ve selemin bütün insanların îman etmeleri ve hidâyete ermeleri için harcadığı çaba üzerine bu âyet nazil olmuştur."

Burada Peygamber Efendimizin bizzat müessir olamayacağı ve Ebû Cehil, Ebû leheb gibi küfürde donmuş, bâtıla tam dönmüş, nurları iyice sönmüş olan kimselere söz geçiremeyeceği beyan buyurulmuştur. Bu hususta üzülmemesi, kendisine düşenin ancak tebliğ olduğu açıklanıyor. Nitekim Ra'd sûresinin 40. âyetinde:

"... Sana düşen ancak tebliğdir. Hisab (ve ceza ise) bize aittir." buyuruluyor. (Âraf 193. Şuarâ 136. Yâsîn 10. Münâfikûn 6. âyetleri de okuyalım.)

Onların söz dinlemez soydan olduklarını anlamak için şu âyeti dikkatle okuyalım:

Âyet: 7

خَتَمَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ وَعَلٰى سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلٰٓى اَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ ۖ وَّلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾

Meâli:

"Allâh, onların kalblerini ve işitmelerini mühürlemiştir. Onların görüşleri üzerinde de bir perde vardır. Onlar için de büyük bir azap vardır."

ÎZAHI:

(ختم) mühürledi. Mühürün boya ile beyaz kağıdı kapattığı gibi, onların işledikleri günahların kirleri de kalblerini kapatmıştır. Artık onların kararıp kapanmış olan kalbleri îmana açılmaz. Onlar cüz'i iradelerini günah işleme yolunda kullanmışlar, günahları da kalplerini karartmış. Allâh da netice olarak bir daha açılmamak üzere mühürlemiştir.

(ختم) sona erdi mânasına da gelir. Buna göre, onların içlerinde besledikleri kötü niyetler ve işledikleri günahlar bu sonucu vermiştir.

(سمع) kulağın işitme, duyma hasletidir. Onlar kendilerine tebliğ edilen ve duyurulan hakikatlere kulak vermemeye, aldırış etmeye etmeye kulaklarını bu sahada işitmez hale gelmişler ve tıkamışlardır. Allâh da: "Cezasını siz çekeceksiniz değil mi?" diyerek mühürlemiştir. Onlar, kendi irade ve arzularıyla bu sonuca varmışlardır.

(ابصار) (بصر)ın cemidir. Kavrayışlı bir görüş hasletidir. İdrâk, şuûr, iz'an içten görüş mânalarında da kullanılmıştır.

(غشاوة) perde, örtü demektir. Görmeyi engelleyen bir örtü ki artık hakkı değil, bâtılı gösteren, doğruyu değil, eğriyi gösteren, helali değil, haramı gösteren, güzeli değil, çirkini gösteren bir örtüdür. Kulaklarının da böyle olduğu, kalbinin de mühürlü olduğu her haliyle belli olan bir kâfiri uyaramazsın. Onun bütün düşüncesi şeytandan kaynaklanır. Küfürden, şirkten, haram kazançtan, kumar oynamaktan, içkiden, fuhuştan ve sair ahlaksızlıklardan hâli değildir. Bunlar onunla hak arasına çekilmiş bir settir.

"...Onlar için de büyük bir azap vardır." Onların bütün kazançları, hak ettikleri, sonu gelmeyecek, içinde ebedî kalacakları büyük bir azaptır. En'am 46. Nahl 108. Muhammed 23, 24. Câsiye 23. âyetleri okuyalım.

Bu inatçılardan başka bir de yalpacılar vardır. İçi dışı bir olmayan bu gürûhu da Hak Teâlâ bize şöyle anlatır:

Âyet: 8

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَاهُمْ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

Meâli:

"İnsanlardan kendileri, mü'minler olmadıkları halde "Allâh'a ve Ahiret gününe inandık" diyen kimseler de vardır."

ÎZAHI:

Geçen dört âyette müttegîleri ve sıfatlarını, iki âyette de kâfirleri ve inatlarını beyandan sonra, bu ve bundan sonraki âyetlerde de iki yüzlü, yalpacı münâfıkları hatırlatacaktır.

Bunlar, iki yüzlü oldukları için şerleri daha çok ve tehlikelidir. Müslümanların pek çoğu bunlara aldanabileceğinden Allâhu Zülcelâl, Kur'ân'ın pek çok yerinde, bilhassa burada ve Tevbe sûresi, Nûr sûresi ve Münâfıkûn sûreleri gibi yerlerde bunların çirkin sıfatları göz önüne serilmektedir. Müslümanlar, bu münâfıkların hallerini iyice öğrenip tedbirli olmalıdırlar.

Onların hilekar ve aldatıcı bir zümre olduklarını şu âyet-i celileden öğrenelim:

Âyet: 9

يُخَادِعُونَ اللّٰهَ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا ۚ وَمَا يَخْدَعُونَ اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾

Meâli:

"(Güya) Allâh'ı ve îman edenleri aldatıyorlar. Halbuki kendilerinden başkasını aldatamazlar, farkına da varamazlar."

ÎZAHI:

Müslümanların gittikçe güçlendiklerini gören ve onlarla başa çıkamayacaklarını anlayan yalpacı münâfıklar, îman etmedikleri halde "inandık, biz de sizdeniz" gibi sözleri ve davranışlarıyla ve îman ifade eden konuşmalarıyla, hatta bazen de namaz kılar gibi yatıp kalkmalarıyla sözde Allâh'ı ve Müslümanları aldattıklarını sanıyorlar idi. Bu halleriyle oyalanıp zamanlarını boşa harcıyorlar idi. Böylece ömürlerini kendi zararları istikametinde tüketiyorlar, içinde ebedî kalacakları cehenneme hazırlıyorlar da asla farkında bile olmuyorlar, bu davranışlarıyla yalnız kendilerini aldatmış oluyorlar idi.

Böyle büyük zararlara ancak akıldan hasta olanlar sürüklenebilir. Bunlar daha ağır hastalığa, kalp hastalığına yakalanmış kimselerdir. (Âl-i İmran 54. Nisa 142. En'am 123. Âraf 99. Ra'd 42. İbrâhîm 46. Nahl 26. Enfâl 30, 62. Neml 50, 51. Fâtır 43. Nûh 22. âyetleri de okuyalım.)

O münâfıkların hastalıklarını beyan etmek üzere Allâhu Teâlâ şöyle buyuruyor:

Âyet: 10

فِى قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ ۙ فَزَادَهُمُ اللّٰهُ مَرَضًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ۙ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾

Meâli:

"Onların kalplerinde bir hastalık vardır. Allâh kendilerini hastalık bakımından da artırdı. Yalan söylemekte oldukları şeyler sebebiyle onlara bir de acıklı azap vardır."

ÎZAHI:

Onların kalplerinde mikrop, şüphe, kuşku, nifak, hased olan ve kendilerini devamlı kemiren, maddi-manevi zararlara sürükleyen, hem de tedavi kabul etmeyen bir hastalık vardır. Bu hastalığa karşı bir direnç olabilecek îman gücünden de mahrum olan ve kendilerini tedaviye çalışan büyük tabibe (peygambere) karşı da düşman kesilen bu zavallılar, çareyi ölümde de bulamayacaklar. Ölümden sonra da kendilerini ebedîyyen yakıp kavuracak cehennem bekliyor.

Tedavilerine karşı inatlık gösteren ve tabibe olan düşmanlıklarını kaypakça sürdüren bu nifakçıların marazını Allâh artırdıkça artırdı. Onların bu hastalıkları kendilerini korkuttu ve murdarlaştırdı. Bu hallerini Tevbe sûresinin 125. âyet-i kerîmesi daha iyi açıklar. (Mâide 52. Enfal 49. Hacc 53. Nûr 50. Ahzâb 12, 32, 60. Muhammed 20. Müddessir 31. âyetleri de okuyalım.)

Âyet: 11

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِى الْاَرْضِ ۙ قَالُٓوا اِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾

Meâli:

"Kendilerine: "Yerde bozgunculuk yapmayın" denildiği zaman, "Biz ancak ıslah edicileriz" derler."

ÎZAHI:

(لا تفسدوا) Bozmayın, karıştırmayın, birbirine düşürmeyin, huzuru kaçırmayın, ayrı baş çekmeyin demektir.

Münâfıklar, müslümanların faaliyetlerini bozmak, hareketlerini durdurmak için baş vurdukları bir çok hilelerin yanında ortalığı fesada vermeye de uğraşıyorlar idi. Müslümanların arasına "Biz Müslümanlarız" diye sokuluyorlar, onlardan kâfirlere söz taşıyorlardı. Böylece arayı kızıştırıp fitne çıkarıyorlar, birbirine düşürüp huzuru bozuyorlar idi. Kendilerine:

"Yerde bozgunculuk yapmayın..." fitne çıkarmayın, halkı birbirine düşürmeyin, huzuru bozmayın" denilince de:

"...Biz ancak ıslah edicileriz" ara bulucularız, insanların arasını düzeltmeye çalışıyoruz gibi laflar ediyorlar, kendilerini temize çıkarmaya çalışıyorlardı. Bilhassa yahudi münâfıklar, kökten gelen bir nifak maharetine sahip idiler. Bunlar iddia ettikleri gibi ıslahçı değil, tam aksine ifsatçılardır.

Bunların böyle olduklarını şu âyet-i kerîme açıklıyor:

Âyet: 12

اَلَآ اِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلٰكِنْ لاَ يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾

Meâli:

"Dikkat et, gözünü aç. Muhakkak onlar, bozguncuların tâ kendileridir. Fakat sezemezler de."

ÎZAHI:

Kalpleri hasta olan bu münâfıkların beyinleri de sağlam değil, şuurları da çalışmaz. Hakkı, bâtılı ayıramazlar. Yararı, zararı sezemezler. Yaptıkları her bozgunculuğu iyi sanır beğenirler. Hem de "Islahçıyız" derler.

Ey müslümanlar! Bu beyinsizlere karşı dikkatli olun. Gözünüzü açın. Onların hazırladığı yakışıklı sözler sizi aldatmasın. Onların yaptıklarını muhakeme edip ilmi ölçülere, mantık usullerine, ahlak kurallarına ve toplum âdâbına vurduğunuz zaman, şüphesiz bunların bozgunculuğun tâ kendisi olduğunu anlarsınız. Fakat bunu kendilerine anlatamazsınız. Çünkü şuursuzdurlar. (Bakara 205. Mâide 64. Âraf 56, 85. Şuarâ 152. Kasas 77. Rûm 41. Fecr 11-13. âyetleri de okuyalım.)

Beyinsizliklerini yine ortaya koyduklarını şu âyet-i kerîmede görelim:

Âyet: 13

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا كَمَآ اٰمَنَ النَّاسُ قَالُوٓا اَنُؤْمِنُ كَمَآ اٰمَنَ السُّفَهَآءُ ۗ اَلَآ اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَآءُ وَلٰكِنْ لاَ يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

Meâli:

"Kendilerine: "(Îman eden) insanlar gibi îman edin." denildiği zaman: "Beyinsizlerin inandığı gibi mi inanacağız" derler. Dikkat et, gözünü aç. Şüphesiz onlar beyinsizlerin tâ kendileridir. Fakat bilmezler de."

ÎZAHI:

(سفهاء), (سفيه) in cemidir. Kafası çalışmayan, aklı ermeyen budala, cahil demektir.

Münâfıklar, îman eden ashab-ı kiramı böyle sanırlar, kendilerini beğenirler, kibirlenirler idi. Halbuki hakikat tam tersinedir. Onlar akılları çalışmadığı için doğru yolu seçemediler. Onların beğendikleri yola bakılırsa, kendilerinin birer beyinsiz cahiller olduğu anlaşılıverir.

Onun için bu âyette de müslümanlara "Gözünüzü açın" tenbihi yapılmakta ve onların tetkiki istenmektedir. Yukarıda da kısaca anlatıldığı gibi, bakalım kim akıllı, kim beyinsiz? Kendini ve bütün kâinatı yaratan Allâh'a inanmak mı beyinsizlik, yoksa inkâr mı? İçkiyi, kumarı, fuhşu ve her türlü kötülüğü bırakıp huzura kavuşan mı beyinsiz, yoksa bu rezaletin içinde kıvranan mı? Abdest alarak, gusül yaparak, namaz kılarak tertemiz yaşayan mı beyinsiz, yoksa pis pis, murdar murdar âvâre dolaşan mı? İnancını en iyi en doğru şekilde sağlayıp istikrara kavuşan mı beyinsiz, yoksa îmansız kalıp kararsız bocalayan mı?.. Bu muhakeme örneği, kimin akıllı, kimin beyinsiz olduğunu ortaya koymaya yeterlidir.

İşte asıl beyinsizler bu münâfıklardır. Her devirde böyle akıllı geçinen beyinsizler bulunur.

Bunların iki yüzlülüklerini anlatmak üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 14

وَاِذَا لَقُوا الَّذِينَ اٰمَنُوا قَالُوٓا اٰمَنَّا ۚ وَاِذَا خَلَوْا اِلٰى
شَيٰطِينِهِمْ ۙ قَالُوٓا اِنَّا مَعَكُمْ ۙ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾

Meâli:

"Îman edenlerle karşılaştıkları zaman "inandık" derler. Kendi şeytanlarına geçtikleri zaman da: "Şüphesiz biz sizinleyiz, biz ancak alay edicileriz" derler."

ÎZAHI:

Bu âyet-i kerîmede münâfıkların iki yüzlülükleri daha açık seçik olarak beyan edilmiştir. Münâfıkların fiilen iki yüzlülük yaptıklarına dair şu misal rivayet olunur:

Münâfıklardan Abdullah ibni Übeyy, nifakdaşları ile birlikte yürürlerken, ashab-ı kiramdan bazı zevatın kendilerine doğru gelmekte olduklarını görmüşler. Abdullah ibni Übeyy, yanındakilere: "Bakın şu

gelen budalaları nasıl savacağım?" demiş. Yaklaştıkları zaman da Ebû Bekir'in elini tutmuş ve:

- "Merhaba Benî Temîmin ulusu, şeyhu'l-islam, Rasulullah'ın Ğarda ikincisi, kendini ve malını Rasûlullah'ın yoluna harcayan sıddîk hazretleri", demiş. Sonra Ömer (R.A.)'in elini tutmuş ve:

- "Merhaba Benî Adiy'in ulusu, dininde sağlam, kendi malını Allâh'ın Rasûlüne vermiş olan Faruk hazretleri", demiş. Sonra da Hazreti Ali'nin elini tutarak:

- "Merhaba Rasûlullah'ın amcasının oğlu, Rasûlullah'ın damadı, Rasûlullah'dan sonra Haşim oğullarının ulusu", demiş.

İçi başka, dışı başka olan bu münâfıklar; kendi kendilerine kalınca da İbni Übeyy arkadaşlarına:

- "Gördünüz ya nasıl yaptım? Siz de bunları görünce böyle yaparsınız", demiş. Onlar da:

- "Sağ ol. Sen aramızda yaşadığın sürece böyle faydalarını görürüz", diye onu övmüşler.

Bunların müslümanlarla merhabalaştıklarını duyan diğer münâfıklara, yahudi hahamlarına ve müşriklerin ileri gelenlerine de: "Biz sizinleyiz. Biz onlarla alay ediyoruz", derler.

Bu rivayet, münâfıkların bir çok örneklerinden biridir. Bu âyetin nüzûlüne bu hâdisenin sebep olduğu söylenir.

Ayeti kerîmede, münâfıkların ileri gelenlerine, onları öğretip kuranlara, nifakı tezgahlayanlara: "Şeytanlar" denilmiştir. Bu tabir dikkatimizden kaçmamalı. Bunların ne kadar şerli, ne kadar tehlikeli olduklarına işarettir. Bunların şerlerinden her zaman Allâh'a sığınmalı ve zararlarına uğramamak için tedbirler alınmalı. Tedbirlerin en sağlamı, yaşayışımızı Allâh'ın emirlerine tam ayarlamaktır. Onların şeytanlarına: "Biz ancak alay edicileriz", demelerine karşı Cenab-ı Hakk'ın şu cevabı ne de hikmetli:

Âyet: 15

اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِى طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾

Meâli:

"Allâh, kendileriyle alay ediyor ve azgınlıkları içinde şaşırıp gitsinler (diye) onlara mühlet veriyor."

İZAHI:

(استهزاء) Hiçe sayarak alay etmek, küçük düşürmek, oyuncağa almak, eğlenmek mânalarınadır.

Burada münâfıkların müslümanlara olan davranışları, onları oyalamak, avanak yerine koymak. Bu hallerinin iç yüzünü araştıracak olursak, gönüllerinde aşağılık duygusu yatmakta ve onları bu duyguları o hale sürüklemekte olduklarını anlarız.

İman edip bir türlü müslümanların arasına karışamayan, müslümanların da çoğalıp güçlendiklerini ve söz sahibi olmakta gelişip yükseldiklerini hazmedemeyen bu serseriler, ne yapsınlar? Kendilerini ancak böyle avutabiliyorlar ve alay edilecek duruma düşüyorlar. Asıl alay edilecek olanlar da onlardır.

"Allâh kendileriyle istihzâ ediyor..." buyurulması, onların iç yüzü olan aşağılık duygularını açığa çıkarıyor. Şüphesiz ki onlar nifakları ile cehennem azabını hak ediyorlar. Hem dünyada gülünç duruma düşüyorlar, hem de âhirette ebedîyyen yanacakları cehennem ehlinden oluyorlar.

İşte Allâh, onların bu hallerini iyi bildiği için vereceği cezayı böyle hatırlatıyor. Bu tuğyanları, aslında bir şaşkınlık ifadesidir. Bu şaşkınlık, bu serserilik içinde biraz daha bocalasınlar diye onlara mühlet veriyor. (Tevbe 64, 65. Hûd 8. Nahl 34. Enbiyâ 41. Zümer 48. Câsiye 33. Ahkâf 26. âyetleri de okuyalım.)

Münâfıkların sonunu da şöyle beyan ediyor:

Âyet: 16

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

Meâli:

"İşte bunlar, hidâyet karşılığı sapıklığı satın alanlardır. Onların ticareti, kazanç da yapmadı. Doğruyu bulanlar da olmadılar."

İZAHI:

Beşinci âyetle müttegîleri müjdeleyen Allâhu Zülcelâl, bu âyetle de münâfıkların hüsranını belirtmiştir.

Münâfıklar, hazır ellerine geçmiş olan hidâyete erişme fırsatını teptiler, yerine sapıklığı seçtiler. Sanki ellerindeki hidâyeti vererek

sapıklığı satın almış oldular. Alış verişe benzeyen bu ticaretleri, kâr değil zarar getirdi. Çektikleri emek, hüsranla bitti. Kâr edeceğiz sandılar. Ama hesap ters çıktı. (Bu sûredeki 86, 102, 170. Âl-i İmran 177. Nisa 74. Lokman 6. âyetleri de okuyalım.)

Allâhu Teâlâ, münâfıkların halini, şu misalleri vererek daha da açıklığa kavuşturuyor:

Âyet: 17

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِى اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّآ اَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ
ذَهَبَ اللّٰهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾

Meâli:

"Onların misali, ateş yakanın misali gibidir. (Yanıp da) çevresinde olanları aydınlatınca, Allâh onların nurunu götürür ve kendilerini (biraz uzakları) göremeyecekleri karanlıklar içinde bırakıverir."

İZAHI:

Örnek, hâl, durum mânalarına gelen (مثل) kelimesi mealde aynen kullanılmıştır. Sebebi; Türkçemizde de yaygın olarak kullanılmasıdır.

Verilen bu misal, münâfıkların durum ve tutumlarını, görüş ve anlayışlarını en beliğ bir ifade ile bize anlatmaktadır. Şöyle ki, yere bir ateş yakıldığında kısa süren alevler, çevrenin dar bir kısmını geçici olarak aydınlatırken oradakilerin gözlerinin görüş sahasını daraltır ve biraz öteleri zindan kesilir. Ötelerden gelenler kendilerini gördüğü halde, ateşin başındakiler onları asla göremezler. Bu iyice bilinen fiziki bir gerçektir. Münâfıkların hali tıpkı buna benzer. Onların görüş ve iddiaları, davalarındaki menfaatleri geçici olduğu kadar da dar ve ileriyi perdeleyicidir. Onun için ileriyi, ölünceye kadar göremezler. Öldükten sonraki sonsuz mesafeyi de hiç fark edemezler. Onlar sanki sağırdırlar, duymazlar, tattırlar söyleyemezler, kördürler göremezler.

(Âraf 176, 177. Ankebût 41. Hadid 20. âyetleri de okuyalım.)

Onların bu halini açıklayan şu âyeti kerîmeyi de okuyalım:

Âyet: 18

صُمٌّ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾

Meâli:

"(Onlar) sağırdır, tattır, kördür. Hem de onlar dönmezler."

ÎZAHI:

Hidâyetin, hak yolun bunca açık seçik olmasına, bütün delillerle ortaya konulmasına rağmen, münâfıkların vurdum duymazlıkları bâtıl yoldaki ısrarları kendilerinin sağır, tat, kör olmalarından başka ne ile ifade edilebilir? Maddeten sakat olanlara işaretle, sözle veya sesle bir şeyler anlatılabilir. Ama, ma'nen sakat olanlara ne anlatılabilir? İşte bunlar ma'nen sakat olanlardır. Artık bâtıl yoldaki sapıklıkları inada dönüşmüş olan bu güruh hakka dönmez. (Bu sûre 171. Mâide 71. En'âm 39. Enfal 21, 22, Yûnus 42, 43. Hûd 24. Enbiyâ 45. Neml 80, 81. Rûm 52, 53. Zuhruf 40. Muhammed 23. âyetleri de okuyalım.)

Bunlar hakkında bir başka örnek daha:

Âyet: 19

أَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾

Meâli:

"Veya (onların misali) kendisinde karanlıklar, gök gürültüleri ve şimşekler bulunan gökten (yağmur boşaltan) bulut gibidir. (Onlar) ölüm sakıncasından dolayı yıldırımdan (korkarak) parmak (uç)larını kulaklarına tıkarlar. Allâh da kâfirleri kuşatandır."

ÎZAHI:

Bu âyeti kerîmede münâfıkların korkaklıkları, hödüklükleri ve telaşa kapılıvermeleri gibi kararsızlık sıfatlarına misal verilmiştir. Allâh'ın peygamberine indirdiği âyetlerle belirtilen azameti, kudreti, uyarması, müjdelemesi ve sair sıfat ve ahkam ile birlikte mü'minlerin gelişip kuvvetlenmesi, çoğalıp artması, yeni yeni fütûhat yapması onların ürkekliklerini meydana çıkarmıştır. Bu durum karşısında onların hali, tıpkı yağmurlu, gürültülü, şimşekli, karanlık bir gecede barınacak,

sığınacak bir yer bulamayan korkak bir kimsenin telaşına benzer. Evet sığınacak bir yerleri, güvenecek bir şeyleri yok. Korkmamak için bir ümitleri olmadığı gibi kaçacak yerleri de yok. Çünkü Allâh'ın her şeyi kuşatıp kaplamış olması, onların kaçmalarına imkan verir mi? Onlar korktuklarının daha ötesinde ebedî sürecek olan cehennem korkusu ile karşılaşacaklar. Onlar için kurtuluşun tek çaresi, îman etmeleriydi. Ama heyhat! O fırsatı kaçırdılar.

İtikâdi bir mes'ele:

Mâturîdî mezhebinde: "Allâh mekandan münezzehtir. O bizzat bütün sıfatlarıyla birlikte –mekan olmamak şartıyla– her yerde hazırdır." İnancına, bu âyetteki: "Allâh kuşatıcı veya kaplayıcı" ta'birinin zâhiri daha uygundur.

Bu hususstaki ihtilaflar, anlayış farkları akâid kitaplarında geniş yer alır. En iyi bilen ancak Allâh'tır.

(Âl-i İmrân 120. Nisa 108, 126. En'âm 39, 122. Enfâl 47. Hûd 92. Ra'd 12, 13. Nûr 40, 43. Fussılet 54. âyetleri de okuyalım.)

Münâfıklar hakkında Allâh'ın bir misali daha:

Âyet: 20

يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ اَبْصَارَهُمْ ؕ كُلَّمَآ اَضَآءَ لَهُمْ مَّشَوْا فِيْهِ ۙ وَاِذَآ اَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوْا ؕ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٢٠﴾

Meâli:

"Hemen nerde ise gözlerini şimşek kapıp alıverecek. Onlara her parlayıverdikçe, ışığında yürürler. Eğer Allâh dilese idi onların işitmelerini ve görmelerini gideriverirdi. Elbette Allâh her şeye kadirdir."

ÎZAHI:

Bundan önceki âyeti kerîmelerin îzahlarını da dikkate alırsak, münâfıkların telaşlarının gittikçe arttığını ve şaşkınlıklarının had safhaya ulaştığını bu âyette daha iyi anlarız.

Cehalet karanlığının içinde kıvrandıkları, çakan şimşeğin parıltısıyla (İslâmın kendilerine ulaşabilen bazı nuru ile) biraz hareket

ettikleri, kesilince de (kulaklarını İslâm'a tıkayınca da) dimdik hareketsiz kaldıkları hakkındaki teşbihin belâğatı, bu münâfıkların perişanlıklarının ne derecelere ulaştığını, kıyâmete kadar da bunlara uyanların, benzeyenlerin ne olacağını anlayabilenlerin gözleri önüne sermektedir.

O münâfıklar, o kâfirler kendi devirleriyle birlikte geride kalmışlar ve tarihe karışmışlardır. Fakat küfürle, nifakla yaşayagelen, halen yaşamakta olan ve ileride yaşayacak olanları bu âyetlerin ışığında muhakeme ederek düşünürsek ne rezaletlere uğrayacaklarını anlarız.

İçki deryasında boğulup gidenler, kumar bataklığında gömülüp gidenler, zina, fuhuş pisliğinde çürüyüp gidenler, faiz, ihtikâr canavarları arasında parçalananlar, daha nice nice yolsuzluklar, ahlaksızlıklar içinde haneleri sönüp, nesilleri kesilenler, adaletsizlikler, zulümler, saldırganlıklar ile can verenler, ceza evlerinde inleyenler, esrar, uyuşturucu maddelerle çöküp gidenler, cinsi münasebetlerle insanlığın içine düştüğü müptezellikler, daha neler neler, hep küfrün, şirkin, nifakın, din düşmanlığının zehirli meyveleridir.

Allâh dileseydi, onlara bu îman ve İslâm fırsatını da vermezdi. Onların görüş ve duygu hasletlerini alırdı veya vermezdi de büsbütün lâl kalırlardı. Nitekim Allâh, insanlara ve cinlere verdiği bu îman ve hidâyet nimetini diğer mahlukâta vermemiştir. Fakat onlar insanlar gibi taşkınlık yapamazlar. Kendi yaratılışları içinde yaşarlar. (Nûr 43. Muhammed 23. Mülk 1. Kalem 51. âyetleri de okuyalım.)

Allâhu Zülcelâl, müttegîler ve münâfıklar hakkındaki beyandan sonra yalnız kendisine ibadet etmeleri için tüm insanlara şöyle hitap ediyor:

Âyet: 21

يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِى خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾

Meâli:

"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk edin. Umulur ki sakınırsınız."

İZAHI:

Bu âyeti kerîmede Allâh, bütün insanlara hitap ediyor. Dil, din, ırk, kadın, erkek ayırmadan "Rabbinize kulluk edin" diye onları saadetin şartı olan ibadete, kul olmaya, yani her işte ve her harekette onun "yapın" dediğini yapmaya, "yapmayın" dediğini de yapmamaya davet ediyor.

Bütün insanların cins, ırk olarak bir olduklarını, aynı ana ile aynı babadan üreditklerini, böyle olduğu halde ayrı diller, ayrı inançlar, ayrı âdetlerle ayrı baş çekerek birbirlerine karşı düşmanlar olduklarını, birbirlerinin huzurunu kaçırdıklarını, dünyalarını da âhiretlerini de azap yerine çevirdiklerini bilen Allâhu Zülcelâl, hep birden kendine yönelmelerini, ancak kendine ibadet etmelerini, her bakımdan kendine kulluk yapmalarını emrediyor. Böylece dünyada huzura kavuşup âhiretlerini de kazanmalarını istiyor.

(Bu sûre 63, 183. En'âm 153. Âraf 171. Tevbe 31. Tâhâ 14. Hacc 77. Enbiyâ 25, 92. Ankebût 56. Zümer 66. Zâriyat 56. Beyyine 5. Kureyş 3. âyetleri de okuyalım.)

Kulluk noktasında insanların dikkatlerini çekmek üzere bazı nimetlerini hatırlatıyor ve şöyle buyuruyor:

Âyet: 22

اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَآءَ بِنَآءً ۪ وَّاَنْزَلَ مِنَ
السَّمَآءِ مَآءً فَاَخْرَجَ بِهٖ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۚ فَلَا
تَجْعَلُوْا لِلّٰهِ اَنْدَادًا وَّاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٢﴾

Meâli:

"Sizin (rahat yaşamanız) için yeri döşek yapan, göğü de bina eden, gökten bir de su indirip de onunla size rızk olarak meyvelerden (nimetler) çıkaran (Rabbinize kulluk edin). Artık siz bilerek Allâh'a eşler yapmayın."

ÎZAHI:

Geçen âyeti kerîmede kendisine kulluk yapılmasını emreden Rabbimiz, bu âyeti celîlede de bizim için yer yüzünü bir yurt yaptığını, bu yurdun gök yapısı ile, ondan indirdiği sularla yaşanabilir hale getirdiğini, bize rızk olması için meyveler, sebzeler ve sair nimetler yarattığını hatırlatıyor ve kendisinden başka emrine girip de kulluk

yapılacak ortaklar yapılmamasını, ancak kendisine ibadet edilmesini emrediyor.

Husûsiyle: **"Allâh'a eşler yapmayın"** buyurarak şirkten sakınmamızı tembih ediyor.

Netice şu:

Fâtiha sûresinde de beyan edildiği gibi, kulluk yalnız Allâh'a yapılır, yardım ancak Allâh'tan istenir. Başka hiçbir varlığa kudsiyyet payı ayrılıp emrine girilmez.

Bizi ve bizden öncekileri yaratan yalnız O'dur. Bizden başka her şeyi de yaratan yine ancak O'dur. Öyle ise, kendisine kulluk yapacağımız yine O'dur.

Yaşamamızı sağlayan bütün gıda maddelerini, havayı, suyu ve muhtaç olduğumuz her şeyi yaratan yalnız O'dur. Öyle ise, yalvarıp-yakaracağımız, kendisinden yardım isteyeceğimiz yine ancak O'dur.

(Bu sûre 165. En'âm 99. İbrâhîm 32. Hıcr 19-22. Nahl 10, 11, 65-69. Tâhâ 53, 54. Rûm 24. Lokman 10. Fâtır 27. Ğâfir 64. Kâf 6-11. Zâriyat 47, 48. Nebe' 12-16. âyetleri de okuyalım.)

Kur'ân'da şüphe edenlerin mislini getirmeye davetleri hakkındaki şu âyetleri okuyalım:

Âyet: 23

وَاِنْ كُنْتُمْ فِى رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا فَاْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهٖ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾

Meâli:

"Kulumuza indirdiğimiz (Kur'ânı Kerîm)'den şüphe içinde iseniz, hemen onun benzerinden bir sûre getirin. Eğer (iddianızda) doğru iseniz, (yardım için) Allâh'tan başka şahitlerinizi (âlimlerinizi, putlarınızı) da çağırın."

Âyet: 24

فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِى وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ اُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

Meâli:

"Şayet (sûre getirmeyi) yapamazsanız, kat'iyyen yapamazsınız da ya. Artık kâfirler için hazırlanmış olan, yakacağı da insanlar ile taş olan ateşten sakının."

İZAHLARI:

Bu âyetlerde: **"Şüphe içinde iseniz hemen onun bir benzerini getirin..., kat'iyyen getiremezsiniz..."** buyurulduğu ve buna güçlerinin yetmeyeceğini bildikleri halde müşrikler, kâfirler ve münâfıklar: "Bu, Muhammed'in uydurmasıdır" iddiasını sürdürüyorlar ve îman etmek üzere olanları da şüpheye düşürmeye çalışıyorlar idi. Burada yaptıkları inkârlar ve şüpheler başlıca iki nokta üzerinde idi:

a) Peygamberlik: Efendimiz aleyhisselamın peygamberliğini inkâr ediyorlar. Çünkü onların karşısında o vardı. O olmasa kendilerinin mes'ûliyetsiz küfür sahasındaki yaptıkları zulümlerin, fuhuşların, gaspların kaldırılmasına kim çalışacaktı, insanları ikna edip onların karşısına kim çıkacaktı? İşte bundan dolayı peygamberi yalanlıyorlardı.

b) Kur'ânı Kerîm: Onların alışageldikleri putperestlik efsanesi içinde yüzdürdükleri hileleri, sayılmakla bitmeyen kötülükleri, Kur'ân âyetleri sayıp döküyor ve bütün hakikatleri açıklıyor, insanların akıllarını, şuurlarını işletiyor, îman edenlerin sayılarını da artırıyor idi. Onların güçlerini kıran, bâtıl yaşayışlarını sarsıp başlarına geçiren bu iki nokta idi. Bundan dolayı bunlara karşı alabildiklerine sırtarıyorlar idi.

İşte bu âyeti kerîme ve Yûnus 38; Hûd 13; İsra 88; Kasas 49. âyetleri onları yarışa çağırdı ve:

"Haydin kolay ise, bu âyetleri bir insan (Muhammed) söyleyebiliyorsa, işte meydan. Gelin bütün yardımcılarınızı, şairlerinizi, âlimlerinizi, kâhinlerinizi, sihirbazlarınızı, putlarınızı da daha neyiniz varsa, alın getirin. Yapabilirseniz bu Kur'ân'ın bir benzerini, hepsini değil bir sûresini yapın", diye onları ispata çağırdı. Fakat nerede...? Acze düştüler, içlerine gömüldüler ve hüsrana uğradılar. Sonra da geberip gittiler ve cehenneme doğru yollarını aldılar. kıyâmete kadar da bunların yolunda olanlar, bunların uğradıkları hüsrana uğrayıp cehenneme doğru yol alıp gidecekler.

İşte bunların aczini beyan etmek üzere:

"Şayet (sûre getirmeyi) yapamazsanız, kat'iyyen yapamazsınız da ya..." buyurulmuştur. Bir tek sûre getirmeleri istenen kâfirlerin asla buna güçleri yetmeyeceği beyan ediliyor ve:

"...Artık kâfirler için hazırlanmış olan, yakacağı da insanlar ile taş olan ateşten sakının", buyuruluyor.

Kur'ân bir mucizedir. Nüzûlü yönünden, cümleler, kelimeler, harfler, terkib, ifade, edebiyyât, belâğât, fesâhat ve derinliğinin, genişliğinin sınırı olmayan mânalar, hem de kıyâmete kadar kalacağı yönünden kesin bir mucizedir. Herkesi acze düşüren bir Allâh kelamıdır.

Artık bu mucize karşısında bunların durumu ne olabilir? "Getiremeyiz" deseler, inanmış olacak. "Getiririz" deseler güçleri yetmeyeceği için yalancı ve kuru iddiacı olacaklar. "İnandık" diyemedikleri için de kendi küfürlerini bizzat kendileri tasdik etmiş oldular. Artık aczin bundan ötesi ne olabilir?

Bu kazıyye nüzûlü devrinde tahakkuk etmiştir. On dört asırdır devrimize kadar da gerçekleşmiştir. Kıyâmete kadar da bu gerçek bütün tazeliği ile sürüp gidecektir.

Rahmet sahibi olan Allâhu Zülcelâl, yine onları âyetin sonunda uyarıyor ve:

"...Kâfirler için hazırlanmış olan, yakacağı da insanlar ile taş olan ateşten sakının", buyuruyor. Âyetin bu son kısmında onlar yine takvaya davet ediliyor, sakınmaları gereken hususlar hatırlatılıyor.

Yine de dinlemeyecek olurlarsa, taptıkları taşlardan yapılmış veya "kara kibrit taşı" denilen bir tür taşla birlikte kendilerinin cehennem yakacağı olacaklarını hatırlatıyor. Bu inzâr (uyarı) yalnız o devrin insanlarına değil, kıyâmete kadar gelecek olan bütün insanlar ve cinleredir.

Artık uyanan uyanır. Uyanmayan da kendisi bilir. Uyanan ve îman edenler hakkında da şu müjdeyi verir:

Âyet: 25

وَبَشِّرِ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ ؕ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا ۙ قَالُوا هٰذَا الَّذِى رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَاُتُوا بِهٖ مُتَشَابِهًا ؕ وَلَهُمْ فِيهَا اَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ ۙ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾

Meâli:

"Îman edenler ve yararlı işler yapanlara kendileri için altından ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele. Onun meyvelerinden her rızıklandırıldıkça. "Bu önceden rızıklandırıldığımızdır" derler ve o birbirlerine benzeyerek (devamlı) kendilerine verilir. Orada onlara tertemiz eşler de vardır. Hem de onlar orada ebedî kalanlardır."

ÎZAHI:

Geçen âyetlerde inatçı kâfirler, yalpacı münâfıklar ve çıkarcı müşriklerin durumu anlatılıp kendilerine gereken inzâr yapıldıktan sonra, bu âyette ibadet ve yararlı işlerde bulunan ehl-i îmana müjde vermesi için Rasûlünü vazifelendiriyor ve:

"Îman edenler ve yararlı işler yapanlara kendileri için altından ırmaklar akan cennetler olduğunu müjdele..." buyuruyor.

Bu müjde cennet müjdesi. Hem de altından ırmaklar akan cennetin, meyveleri ikram edilen cennetin, tertemiz eşler verilecek olan cennetin müjdesi, içinde ebedî kalınacak olan cennetin müjdesi.

Bu âyeti kerîmedeki şu hikmet gözden kaçmamalı:

Peygamber Efendimizin Allâh'tan "Îman edenleri müjdele", emrini alınca mü'minlere karşı olan sevgisi, mü'minlerin de ona karşı olan muhabbeti ne dereceye kadar artar? Aralarındaki şefkat ve hürmet ne kadar gelişir? Hepsinin de o yüce Allâh'a karşı îmanları, tâatları, güvenleri ne hale gelir? Çok derin, hem de pek çok derin düşünmeyi gerektiren bir hikmet bu.

Ashâb-ı kirâmın peygamberimize olan bağlılığı, birbirine olan sargınlığı, Allâh'a olan sarsılmaz tâatları bu ve benzeri hikmetlere dayanır.

Mü'minlerin azınlıklarına rağmen o devirdeki müşrikleri ezerek, çiğneyerek, zaferden zafere ulaşmaları, tarih boyunca müslümanların kendilerinden çok üstün kâfirleri dize getirmeleri, hak ve adaleti yaymaları hep bu ruhi hikmete bağlanabilir. Bu müjde şöyle devam eder:

"...Onun meyvelerinden her rızıklandıkça: "Bu önceden rızıklandırıldığımızdır", derler ve o birbirlerine benzeyerek (devamlı) kendilerine verilir. Orada onlara tertemiz eşler de vardır. Hem de onlar orada ebedî kalanlardır." O mü'minler cennet nimetlerini pek çok çeşidini tattıkça dünyada iken Allâh'ın ihsan ettiği nimetleri hatırlarlar ve "önceden de Allâh bize böyle rızıklar ihsan etmişti", derler. Cennetteki rızıkların devamlı olduğunu da bilirler. Orada onlar yalnız kalmazlar, kendilerine tertemiz eşler verilir. Mutluluğun zirvesine erişirler.

Îmanın ve amel-i salih'in sonu böyledir. Ne mutlu bu müjdeye nâil olanlara, ne yazık bundan mahrum kalanlara.

(Bu sûre 155, 223. Tevbe 20, 21. Yûnus 2, 87. İsrâ 9. Kehf 2, 3. Meryem 97. Hacc 34, 37. Ahzâb 47. Zümer 17, 18. Şûrâ 23. âyetleri de okuyalım.)

Âyet: 26

اِنَّ اللّٰهَ لاَ يَسْتَحْيٖٓ اَنْ يَضْرِبَ مَثَلاً مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا ؕ
فَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا فَيَعْلَمُونَ اَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ ۚ وَاَمَّا الَّذِينَ
كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَآ اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلاً ۘ يُضِلُّ بِهٖ كَثِيرًا
وَيَهْدِى بِهٖ كَثِيرًا ؕ وَمَا يُضِلُّ بِهٖٓ اِلاَّ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾

Meâli:

"Muhakkak Allâh, bir sivri sinek ve onun üstünde bir şeyi misal vermekten çekinmez. (Misaller hakkında) mü'minler, şüphesiz onun Rablerinden gelen bir hak olduğunu bilirler (asla itiraz etmezler). Küfredenler ise; "Allâh bu misal ile ne istemiş?" derler. Allâh onunla bir çoklarını saptırır, birçoklarını da hidâyete erdirir. Onunla fâsıklardan başkasını da saptırmaz."

ÎZAHI:

Kâfirler, müşrikler, münâfıklar hakkında Allâh'ın sinek ve örümcek gibi şeylerle misal vermesine karşı bunlar:

"Bu sinek ve örümceği anmak da ne oluyor?" demeleri üzerine nâzil olan bu âyet, iki yönlü anlatılabilir:

a) Müslümanlar, Allâh'ı da peygamberi de iyice tanıyıp öğrendikleri için kat'iyyen bir şüpheye düşmezler. Anlasınlar, anlamasınlar "Haktır, doğrudur" derler ve inanırlar. Allâh'tan veya Rasûlünden bir yanlışlık olmayacağını iyice bildikleri için asla bir tereddüde düşmezler. Aksine îmanları kuvvetlenir.

b) Kâfirlere gelince, onlar hiç de böyle değildirler. İnkârlarını takviye için fırsat kollarlar. Sinekle örümceğin zikri onlar için

küçümsenen ve lüzumsuz şeyler olduğuna göre "İşte fırsatı yakaladık", derler ve hemen sivrilirler. Halbuki bu sivri kafalılar, küçük gördükleri sineğin yaratılışındaki kudretin büyüklüğünü anlayamazlar. Bir örümceğin hilkatı ve maharetindeki büyük hikmeti kavrayamazlar. Kendileri ile onların yaratılışları arasındaki "Mükellefiyet" farkını göremezler. Onları küçümserken kendilerini alçalttıklarının farkına varamazlar. Her şeyde saptıkları gibi, bu itirazlarında da sapıklıklarını ispat etmiş olurlar. Mantıkları hep aleyhlerine çalışır. Onun için Allâh, âyetin sonunu şöyle bağlar:

"...Onunla fâsıklardan başkasını da saptırmaz."

"Fâsık", haddini aşıp zararlı duruma geçene denir.

Buhari ve Müslim'de geçen bir hadîs-i şerifte Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Beş fâsık vardır ki bunlar "Hıll" (denilen serbest yer) de de, "Haram" (denilen yasak yer)de de öldürülür. Karga, kartal, akrep, fare ve kuduz köpek." Âişe validemizin rivayet ettiği bu hadîs-i şerif "fâsık" hakkında yeteri kadar bilgi vermektedir.

Kâfirlerin, yararlı yol olan şeriata girmeyip de zararlı yol olan sapıklıklara düşmeleri, bu hayvanlardan daha muzır olduklarının tam ifadesidir. Çünkü hayvanların zararı kendi çevreleriyle sınırlı olduğu halde, bu fâsıkların zararı sınırsız konuları içine alır.

(Bu sûre 99. Âl-i İmran 82. Mâide 47, 108. Tevbe 24, 80. Ra'd 17. İbrâhîm 24, 27. İsrâ 48. Furkan 9, 39. Ankebût 43. Muhammed 3. Haşr 21. Müddessir 31. Saff 5. Münâfıkûn 6. âyetleri de okuyalım.)

Fâsıkların hallerini şu âyeti kerîmede okumaya devam edelim:

Âyet: 27

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهِ
اَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِى الْاَرْضِ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾

Meâli:

"Misâkından sonra ahdini bozan, Allâh'ın ulaşılmasını emrettiği şeyi de kesen, yerde de bozgunculuk yapan (fâsıklar). İşte bunlar, hüsrana uğrayanların tâ kendileridir."

İZAHI:

Allâh'ın verdiği misalleri küçümseyen fâsıkların bazı melanetlerini anlatan bu âyeti kerîmeyi dört kısımda anlatmaya çalışalım.

1. Ahdini bozanlar. Allâh'ın kendilerine anlayacak akıl, kavrayacak fikir, inanacak kalp vermesi, bununla birlikte anlanacak kitap, anlatacak peygamber, îman edecek hakikatleri vermiş olması bir misâk (sağlamlık) ve bir ahid (sözleşmek)dir. İşte bu ahdi olanca sağlamlığına rağmen hiçe sayarak bozanlar.

Tevratta Muhammed aleyhisselam'ın geleceği, Kur'ânı Kerîm'in ineceği bildirildiği, İncilde de te'kidlendiği halde bir ilahi ahdi bunca sağlamlığına rağmen bozanlar.

2. Allâh'ın ulaşılmasını (yerine getirilmesini) emrettiği akraba ve eş dostları ziyareti veya inanılması emredilen hususları yapılması istenilen ibadetleri ve sair ahkamı ilahiyi kesip, bırakıp terk edenler, bunlara karşı çıkanlar.

3. Yer yüzünde tesis edilmek istenen adalet, huzur, sükunet, kardeşlik, yardımlaşmak gibi insanların kaçınılmaz ihtiyacını hiçe sayıp kendi çıkarları peşinde uğraşan fâsıklar.

4. Allâh'ın iradesi ve takdiri karşısında bütün emekleri ve gayretleri boşa gidip hüsrana uğrayanlar bu fâsıklardır. Hem dünyada, hem de âhirette hüsrana uğrayan bu zavallılar hakkındaki Enfal 37; Tevbe 67, 68, 69. Ankebût 52. Zümer 63. Mücadele 19. âyetleri de okuyalım.

Allâhu Teâlâ, bu beyinsizlere soru açıyor ve şöyle buyuruyor:

Âyet: 28

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا فَاَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾

Meâli:

"Ölüler olduğunuz halde sizi dirilten Allâh'ı nasıl inkâr ediyorsunuz? Sonra sizi öldürecek, sonra (yine) diriltecek, sonra ancak ona döndürüleceksiniz."

İZAHI:

Her şey, yoktan var oluyor, vardan da yok oluyor. Canlılara göre buna "Doğmak, ölmek" diyoruz. Gerçi tabiatçılar bu konuda: "Hiçbir şey yoktan var olmaz, vardan da yok olmaz", diyorlar. Ama bizzat kendileri yok iken var oldular. Sonra da yok oluyorlar. Onlar maddenin aslı üzerinde durarak: "var olmaz, yok olmaz" diyorlarsa da maddenin kimyevi ve fiziki yönden tahavvülü, terkibi, bir halden bir hale geçmesi üzerinde dururken hesabın, ucu bulunmaz derinliklere inmesi, genişliklere uzaması karşısında teorik noktalarda kalıveriyorlar. Acizliklerini bu oyalanmalar arasına gömmeye çalışarak iddialarını sürdürüyorlar. Halbuki inatlaşmaya hiç lüzum yok. Bu münazarada ne onlar ne de biz madde üzerinde hiçbir tesire sahip değiliz. (Sanayi işleri bu konuya girmez.) Bir tek tesir sahibi vardır. O da yalnız Allâh'tır. İşte biz bu eser ve müessir üzerinde duruyor ve: "Bu eser bu hali ile yok iken Allâh var ediyor, var iken de yok ediyor", diyoruz. Aslı da budur, böyledir. İnsan bu hal, bu şekli, bu terkibi ile yok iken "Ölü", var iken de "Diri" diyoruz. Allâh'ın bize bildirdiği de budur. Biz onun var ettiğini yok, yok ettiğini de var edemiyoruz.

Öyle ise bu inat ne oluyor? Sadece aczimizi ortaya koymuş oluyoruz. Allâh'ın âyeti kerîmedeki sorusu da bu.

Ölüler (yoklar) olduğunuz halde dirilttik (var ettik). Bunu nasıl inkara kalkışıyorsunuz? Sonra sizi yine öldürecek (yok edecek) sonra yine diriltecek (var edecek). En sonunda yalnız kendi huzuruna alacak, yapılan inkârların hesabını soracak ve kendileri için hazırladığı cehenneme atacak.

(Bakara 56. En'âm 36. Hacc 66. Furkan 3. Ankebût 19, 20. Rûm 40. Câsiye 26. Ğaşiye 17-20. Yâsîn 12, 78, 79. âyetleri de okuyalım.)

Yer ve gökleri yaratması hakkında da şöyle buyuruyor:

Âyet: 29

هُوَ الَّذِى خَلَقَ لَكُمْ مَا فِى الْاَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى السَّمَآءِ فَسَوّٰيهُنَّ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

Meâli:

"Yerde olan her şeyi sizin için yaratan, sonra da semaya yönelip ve onları yedi (kat) gökler (şeklinde) düzenleyen O'dur. Hem de O, her şeyi hakkıyla bilendir."

İZAHI:

Bu âyeti kerîmeyi birbirini tamamlayan üç ayrı madde halinde anlamaya çalışalım:

1- "Yerde olan her şeyi sizin için yaratan..." cümlesinde "karaları, denizleri, dünyayı saran hava tabakasını ve dünyada bulunan her şeyi, gıda maddeleri çeşitleri, giyecek türleri, barınacak yerler, kullandığımız, bindiğimiz ne varsa hepsini insanlar için yaratan" diye anlıyoruz.

Bunların her biri üzerinde bildiğimiz nispetinde durabiliriz. Bir meyvecilik, bir sebzecilik, bir hayvancılık hakkındaki bilgiler, ciltler dolusu ilim gerektirir. Bu ilimlerin hepsinin bilinmesi, öğrenilmesi için bir ömür yetmez. Öğrenebildiğimiz kadarıyla bir buğday bitkisinin başına dursak da tanenin bitişine, kök salışına, yaprak çıkarışına, sapının yükselişine, başak çıkarmasına, başağın tozlanmasına (döllenmesine), tanelerin mayalanıp tamamlanmasına, hasadına, öğütülmesine, ekmek yapılmasına ve bize gıda olmasına baksak bir de midemize indikten sonra sindirim cihazlarının çalışmasına, göze ayrı, kulağa ayrı, beyne ayrı, başın tümüne ayrı, kollara ayrı, bacaklara ayrı baksak, hemen aczimizi anlar, bunları bizim için yaratan Allâh'a inanır bütün arzumuzla ona kul oluruz. Fâtiha sûresinde geçen "Ancak sana kulluk yaparız. Yine ancak senden yardım isteriz", âyetini tekrarlarız. Namazlarda Fâtiha sûresinin tekrarlanma sebebini de anlamış oluruz.

2- "...Sonra da semalara yönelip onları yedi (kat) gökler şeklinde düzenleyen O'dur..."

Yerin mi, göklerin mi hangisinin önce, hangisinin sonra yaratıldığı hakkında çok uzayan ihtilafların üzerinde durmayalım. "Hepsini de Allâh yarattı", diyelim kâfi.

Gökler ve orada bulunan şeyler hakkındaki bilgiler henüz pek azdır. Araştırmalar artıyor. Yeni yeni keşifler yapılıyor. Fakat bunların hepsi bir buğday tanesinin bilgisi kadar ancak. Daha ötelerdeki bilgilerin tümüne ulaşmamız mümkün olmuyor. Ama araştırmaya devam etmemiz gerekir. Allâh'ın bize verdiği bilgi, göklerin yedi kat olarak yaratılmış olmasından ibarettir. İlk bakıştan göklerde bir uçsuz bucaksızlık göze çarpar. Astronomik bilgiler bizi az bir yere götürür. Fakat önümüze, ışığı

kaç yüz bin yıl sonra bize ulaşacak bir yıldız çıkar. Derken bırak o yedi katı incelemek, bir kattakileri bile anlamak aczi içinde kalırız. Onlardaki nizam ve düzeni görmemek de mümkün değil. Öyle ise, biz bir yandan araştırmaya devam ederken, hemen bir yandan da onları yaratan ve düzenleyen Allâh'a yönelip ona kulluk borcumuzu edaya çalışalım ki her şeyi bizim için yaratan Allâh'la aramızda bir râbıta bulunsun.

3- "... Hem de O, her şeyi hakkıyla bilendir", buyuruyor.

Bir yer yüzüne, dünya küresine, bir de gök yüzüne bakalım. Bilgimiz kadar da düşünelim. Şüphesiz ki bizim bilgimiz, bize sadece aczimizi anlatacak kadardır. Allâh'ın bilgisini ölçmeye kalkmamız haddimize mi düşer?

Sadece şöyle düşünebiliriz: Görebildiğimiz, göremediğimiz, bilebildiğimiz, bilemediğimiz her şeyi yaratma bilgisine sahip olan yalnız Allâh olduğuna göre, yaşatmaya da sahip yalnız O. Sayılarının, bulundukları yerlerin, ömürlerinin, çeşitlerinin, yok olmalarının, yenilerinin, geleceğinin geçmiş ve geleceği, geçmiş ve gelecek devirlerdeki olmuş ve olacak her şey hakkındaki bilgilere her yönüyle sahip olan yalnız O. "İlim" O'nun bir sıfatıdır. Bu sıfata hiçbir şey gizli kalamaz. Yer küresini de, gökleri de hakkıyla bilen O'dur. Öyle ise, dinimizi iyi öğrenelim, yüce Allâh'a tam îman edelim, O'nun tam kulu olalım. (Mü'minûn 17, 86. Fussılet 12. Talak 12. Mülk 3. Nûh 15. âyetleri de okuyalım.)

Yer yüzüne halife yapacağı insanlar hakkında meleklere verdiği bilgi ve aldığı cevap hakkındaki âyetleri okumaya başlayalım.

Âyet: 30

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّى جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓا
اَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ ۚ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ
بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ اِنِّىٓ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

Meâli:

"Hani ya Rabbin Meleklere: "Muhakkak ben yer yüzünde bir halife yaratıcıyım" demişti. (Onlar da): "Orada bozgunculuk yapacak ve kanlar dökecek kimseler mi yaratacaksın? Halbuki biz seni hamdinle tesbih ediyoruz ve seni takdis ediyoruz" dediler. (Allâh da): "Şüphesiz ben sizin bilemeyeceğinizi bilirim" buyurdu."

ÎZAHI:

Geçen âyette: "Yerde olanın tümünü sizin için yarattım" buyurulmuş idi. Bu âyette de:

"..Şüphesiz ben yer yüzüne bir halife yaratıcıyım", buyuruluyor. Dikkat edersek, acaib, garaib mahlukatla donatılmış, pek çok nimetlerle doldurulmuş dünyanın idaresi insanlara verilmiştir. Bu ağır sorumluluk insanlara yükleniyor. Bunun karşılığında da insanlara, bütün mahlukatın üstünde acaib bir kabiliyet, bir akıl üstünlüğü, eşsiz bir vücut yapısı verilmiştir. Bu ancak Allâh'ın iradesi ve kudretiyle oluyor. Bunda Allâh'tan başka hiçbir varlığın tesiri yoktur.

İnsanlar, kendilerine verilen bu değer ve mes'ûliyet karşısında ikiye bölünüyor:

a) Bu mes'ûliyeti severek ve haz duyarak kabullenen, îman eden ve yaşayışlarını bu mes'ûliyeti verenin emirlerine, hükümlerine göre ayarlayan kimseler. Bunlar, cennetlerle mükafatlandırılacaklar, bu karşılığı alacaklar.

b) Bu mes'ûliyeti kabul etmemekte direnen, sevildiklerini bilmeyen, bunun haklarında hayırlı olduğuna inanmayan yaşayışlarını buna göre ayarlamak istemeyen kimseler ki bunlara da hak ettikleri cezayı görmeleri için cehennem hazırlanmıştır. Bunlar da bu karşılığı alacaklar.

Allâh'ın yer yüzünde insanlara verdiği halifeliği (idareciliği), Allâh'ın kanunlarını tatbik etme selahiyetini (yetkisini) inanıp kabul edenler ve inanmayıp inatlaşanlar, mü'minler ve kâfirler diye ikiye ayrılmış oluyorlar.

Melekler de buna şahid oluyorlar. Meleklerin:

"...Orada bozgunculuk yapacak ve kanlar dökecek kimseler mi yaratacaksın?" demeleri, sorumluluğu kabul etmek istemeyen kâfirlere, müşriklere, münâfıklara işaret oluyor. Onların bozgunculukları ve sair nifaklarına dâir geçen âyetlerde bilgi verilmiş idi. İleride de verilecek. Melekler devamla:

"...Halbuki biz seni hamdinle tesih ediyoruz ve seni takdis ediyoruz.." dediler. Melekler, Allâh'ın işine karıştıkları veya itiraz

ettikleri için değil, insanların bir kısmının isyankar hallerine şahit olacakları için bu karşılığı vermiş oldular. Nitekim her insanın yanındaki yazıcı melekler şahit oluyorlar.

Allâh da:

"...Şüphesiz ben sizin bilemeyeceğinizi bilirim", buyurdu. Her ne kadar insanların bir kısmı meleklerin dediği gibi bozgunculuk yapan, kan döken soydan olsalar da, bir kısmı da îman eden, melekler gibi Allâh'a hamdeden, O'nu tesbih eden, yer yüzünde O'nun emirlerini yerine getiren soydan olmuştur. Meleklerden üstün olduklarını da ispat etmişlerdir. Meleklerin yaratılışları itibariyle kaldıramayacakları idarecilik yükünü yüklenmişler ve taşımayı başarmışlardır. Bundan dolayı insanlara secde etmeleri emredilmiştir. Onlar da bu emri kabul etmişlerdir. Şeytan hariç.

(En'âm 165. Yûnus 14. Âraf 69, 74. Neml 62. Fâtır 39. Sa'd 26. âyetleri de okuyalım.)

Mü'minlerin meleklerden üstünlüklerini ve meziyetlerini açıklayan şu âyetleri de okumaya devam edelim:

Âyet: 31

وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ
اَنْبِئُونِى بِاَسْمَآءِ هٰٓؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣١﴾

Meâli:

"Âdem'e isimlerin hepsini öğretti. Sonra da onları meleklere arzetti ve: "Eğer doğrular iseniz bunların isimlerini bana haber verin", buyurdu.

Âyet: 32

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ؕ اِنَّكَ اَنْتَ
الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾

Meâli:

"Seni tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim bir bilgimiz yok. Muhakkak bilen, hükmeden sensin sen", dediler.

Âyet: 33

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ ۚ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ
قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾

Meâli:

"Ey Âdem! Onlara kendilerinin isimlerini haber ver" buyurdu. Onlara isimlerini haber verince: "Şüphesiz ben göklerin ve yerin gayblarını bilirim, açıklayacağınız ve gizliyor olduğunuz şeyleri de bilirim demedim mi?" buyurdu."

ÎZAHLARI:

İlk âyeti kerîmede iki nokta dikkatimizi çeker:

a) Allâhu Teâlâ, Âdem aleyhisselama isimleri tümüyle öğrettiği bu isimler, yarattığı ve yaratacağı mahlukatın hepsinin isimleri mi, insan ve cinlerin isimleri mi, yalnız peygamberlerin isimleri mi, meleklerin isimleri mi? Yoksa bu isimleri bulup koyma kabiliyeti mi, bulduğu isimleri hatırında tutup diliyle söyleme istidâdı mı olduğu üzerindeki ihtilaflar uzar gider. Bunların hangisinin kastedildiğini Allâh'a bırakmak daha yerinde olur.

Bizim bildiğimiz, gözümüzle gördüğümüz bir şey varsa, o da insanoğlunun doğan bir çocuğu hiçbir şey bilmezken yaşı ilerledikçe çevresindeki dili öğreniyor ve isimleriyle, fiilleriyle, harfleriyle hepsini öğreniyor. Çevresinde hangi milletin dili konuşuluyorsa, kendini zorlamadan öğreniyor ve diğer insanlarla anlaşıyor. Bunun için bir ders alması, öğreticiye muhtaç olması diye bir sorunu olmaz. Hatta çevresiz kalsa, yapa yalnız bulunsa kendi kendine bir dil bulur, her gördüğü şeye bir isim verir, bir fiil söyler, bunu aklında tutar ve dili ile söyler.

Ayrıca husûsi emek vererek yabancısı olduğu dilleri ve sair bilgileri de her yaşta öğrenebilir.

Bu konuda yapılmış olan ihtilaflarda geçen her anlayış, birbirini tamamlıyor. Ve Âdem aleyhisselam ve onun nesli olan tüm insanların bu meziyete sahip oldukları anlaşılıyor.

İşte insanları îmanla, ibadetle ve yararlı işler yapmakla mükellef kılan Allâh, verdiği bu eşsiz nimetle sorumlu tutuyor. Bu sorumluluğun idraki içinde olmalıyız.

b) Allâh bu şekli sonra meleklere arzediyor ve haydi:

"... Eğer doğru iseniz bunların isimlerini bana haber verin..." buyuruyor. Onlar da:

"Seni tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim bir bilgimiz yok. Muhakkak bilen, hükmeden sensin sen" dediler. Kendilerine öğretilmeyen bu bilgiyi nasıl versinler? Onların yaratılış gayesi başka, Âdem ve neslinin yaratılış gayesi başka. Meleklerle insanların vücut yapıları başka başka olduğu gibi, bilgi öğrenme ve aktarma yaratılışları da bambaşka. Hele yapacakları işler, görecekleri vazifeler, büsbütün değişik.

Melekler tümüyle itaatkâr oldukları için söze: **"Seni tenzih ederiz"**, diye başladılar. Bu hareket onların yaratılışı icabı Allâh'a tam teslimiyetlerini gösterir. Sonra: **"Senin bize öğrettiğinden başka bizim bir bilgimiz yok"** diyerek Allâh'ın onlara da vazifeleriyle ilgili bir takım şeyler öğretmiş olduğunu, büsbütün bilgiden mahrum cahiller olmadıklarını ifade etmiş oluyorlar.

"...Bizim bir bilgimiz yok" demeleri ile de Âdem'le aralarında büyük farklar olduğunu hatırlatmış oluyorlar. Hakkı ve doğruyu kabulleniyorlar. Allâhu Teâlâ devamla:

"Ey Âdem! Onlara kendilerinin isimlerini haber ver", buyurdu. "Âdem" kelimesi ilk insan olan zatın adıdır. Bunun mânası hakkındaki kesin olmayan ihtilaflara girmeyi de gerekli görmüyorum. İlk insan ve ilk peygamberin adıdır.

Allâh, Âdem'e emir veriyor. Şu meleklere isimlerini haber ver ki seni anlasınlar, benim bildiğimi de tasdik etsinler.

Âdem aleyhisselam onlara isimlerini haber verdi. Yani Allâh'ın kendisine ihsan ettiği öğrenme ve konuşma, öğrendiğini aklında tutma, başkalarına da aktarma meziyetini meleklere tanıttı. Âdem aleyhisselam bu haberi onlara duyurunca, Allâh meleklere:

"...Şüphesiz ben göklerin ve yerin gaybını bilirim, açıklayacağınız ve gizliyor olduğunuz şeyleri de bilirim demedim mi?" buyurdu. Böylece kendisinin ilim sıfatını açıklamış oldu. Bu sıfatın yalnız kendisine ait olduğunu, hem meleklerin, hem de Âdem'in ve gelecek nesillerin bilmesinin gerekli olduğuna işaret buyurdu.

Meleklerin itaatını, şeytanın da kibri ve isyanını beyan eden şu âyeti kerîmeyi dikkatle okuyalım:

Âyet: 34

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ ۖ
أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٤﴾

Meâli:

"Hani, Meleklere: "Âdem'e secde edin" demiştik de, hemen secde ettiler. Ancak iblis dayattı ve kibirlenmeye yeltendi ve kâfirlerden oldu."

İZAHI:

Bu âyeti kerîmede insanın şerefinin ve Allâh katında olan değerinin ne kadar yüksek olduğu çok iyi anlaşılıyor. Mahlukatın en şereflisi olan meleklerine: "Âdem'e secde edin" diye emir buyuruyor. Bu, şöyle demek oluyor: "Ey benim kıymetli ve şerefli meleklerim! Yeni yarattığım bu Âdem sizden daha üstün, daha kıymetli ve daha şereflidir. Öyle ise, haydin buna siz de değer verin, tazim edin, kıymetini bilin ve secde edin."

Buradaki secde, Allâh'a yapılan secde gibi taabbudî değildir. Âdem aleyhisselamın kendilerinden üstün olduğunu kabullenme işaretidir. Veya hoş geldiniz, şeref verdiniz, başımızın üstündesiniz gibi bir tahıyyet (selâm)dır. Veya ona mahsus devamı gerekmeyen bir Allâh emridir ki melekler bu emri derhal yerine getirdiler.

İblis ise, bu Allâh'ın emrine karşı gelip dayattı. Bunu bir gurur meselesi yaptı. Tâvûs, İbn-i Abbas'tan rivayetle:

- İblis bu mâsiyyeti irtikab etmezden önce adı "Azâzîl" idi. Aynı zamanda yer yüzünün sakinlerinden idi. Meleklerin en gayretlilerinden ve en âlimlerindendi. İşte onu kibre sürükleyen şey budur", diye anlattı. En iyi bilen ancak Allâh'tır.

İblisin meleklerden mi, cinlerden mi olduğu bir ihtilaf konusu ise de Kehf sûresinin 50. âyeti kerîmesinde cinlerden olduğu beyan edilmiştir. Burada anlaşılan şudur: Daha önce melekler arasında üstün bir mevkii var iken işler yürüyüp gidiyor, İblisin iç yüzü meydana çıkmıyordu. "Hâdiseler gizliyi yüze vurur", sözünde olduğu gibi, secde hâdisesi; İblisin içindekini yüze çıkarmış oldu. Böylece birbirine zıt iki haslet belirmiş oldu.

a) Meleklerin îman ve tâatı.

b) Şeytanın dayatması ve küfrü.

Allâh'ın verdiği secde emri, böylece hakla bâtılı ayırdı ve açığa vurdu. Allâh'ın insanlara verdiği kendisine secde (namaz) emri de böylece itaatlıları ve itaatsızları ayırmaktadır.

Kıyâmete kadar gelecek bütün insanlar, ya melekler gibi Allâh'ın emrine uyacaklar, Allâh'a secde edecekler veya şeytana uyacaklar, küfre dalacaklar. Meleklerle şeytanın ayrıldığı gibi îman edenlerle küfredenler ayrılacaklar. Allâh'ın emirleri:

a) Mü'minlerin îman ve tâatını,

b) Kâfirlerin küfrünü açığa çıkarmış oluyor.

(Âraf 11. İsra 61. Hıcr 26, 31. Kehf 50. Sa'd 72, 76. âyetleri de okuyalım.)

Allâhu Teâlâ, kıymetli kulunu ve eşini cennete koymak üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 35

وَقُلْنَا يَـٰٓ اٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾

Meâli:

"Ve "Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin ve ondan dilediğiniz yerde bol bol yeyin (için). Şu ağaca da yaklaşmayın ki zalimlerden olmayın" demiş idik."

İZAHI:

Âdem aleyhisselamın eşi hakkındaki bilgiler, Nisâ sûresinin 1. âyetinde görülecek.

Meleklerde evlilik ve üreme yoktur. Bu bakımdan meleklerden üstün olmasını irade buyuran Allâhu Teâlâ, kendisine bir de eş ihsan etti. İkisinin birden huzur ve saadetle yaşamaları için cennete yerleşmelerini emretti. Ancak orada bulunan bir bitkinin yenmesini yasakladı.

Yenilmesi yasaklanan bitki hakkında buğday, hurma, zeytin, üzüm, incir diyenler olmuş ise de kesin bir delil getiremiyorlar. En iyisi "Allâh bilir" demektir. İbn-i Kesîr şöyle diyor: "Bilindiğinde bir faidesi

görülmeyeceği gibi, bilinmediğinde de bir zarar görülecek değildir. İnanırız, gerisini Allâh'a bırakırız."

Cennet hakkında da ihtilaf edilmiştir. "Dünya bahçelerinden bir bahçedir. Çünkü Âdem topraktan yaratıldı. Dünyada olması gerekir. Şeytan da ancak dünyadaki ateşten yaratıldı. Dünyadaki cennete (bahçeye) girebilir." diyen olmuş. Bazıları da: "Semâlardaki cennettir. Çünkü mükafat yeri orasıdır", demişlerdir. Ekseriyet bunu tercih etmiştir. Hakikatı yalnız Allâh bilir. (Âraf 19. âyeti de okuyalım.)

Şeytanın düşmanlığı ve cennetten kovulmaları hakkındaki şu âyeti okuyalım:

Âyet: 36

فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا
اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ
وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾

Meâli:

"Şeytan da onları oradan kaydırdı ve içinde bulundukları şeylerden (nimetlerden) çıkardı. (Biz)de: "Birbirinize düşman olarak inin. Yer yüzünde sizin için bir zamana kadar eğleşecek yer ve yararlanacak şey vardır", dedik."

İZAHI:

Şeytanın Âdem'e secde etmediği ve Allâh'a isyan ettiği biliniyor. Elbette ki cennete konulan Âdem'e orada bırakmamak için becerebildiği şeytanlığı yapacak. Nitekim yaptı da. Yasak olan bitkiden yemelerini ve perişan olmalarını başardı.

Allâhu Teâlâ da onları "Cennette düşmanlık olmaz, aldatma da hiç olmaz. Haydin düşmanlığınızı yer yüzünde yapın", diye cennetten indirdi. "İnin" diye cemi sigasıyla ifade buyurulduğuna göre Âdem, Havva ve Şeytan olduğu anlaşılıyor. Yanlarında daha başkası olup olmadığı bildirilmemiştir. (بعضكم) bazınız kelimelerden yer yüzünde üreyecek olan Âdem'in nesli de anlaşılabilir. Nitekim yer yüzünde insanların gerek birbirleriyle, gerekse şeytanla aralarında bir

düşmanlıktır sürer gider. Şeytan, onların arasında fitne çıkarmaya devam ediyor. Onlar da buna aldanıyorlar. Allâh korusun.

(Âraf 11-27. Tâhâ 115-123. âyetleri de okuyalım.)

Allâhu Teâlâ, Âdem'in tevbesini kabul ediyor ve şöyle buyuruyor:

Âyet: 37

فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

Meâli:

"Âdem de Rabbinden kelimeler aldı (hemen tevbe etti, Allâh) da tevbesini kabul etti. Şüphesiz O, tevbeleri devamlı kabul eden, rahîm olanın kendisidir."

İZAHI:

Âdem'in karşılaştığı hâdise önemli idi. Ne yapmalıydı? Yaratılırken kendisine lütfedilen konuşma işe yaramalıydı. Yaradı da. Hemen eşi ile birlikte Allâh'a yöneldiler ve:

"Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan, muhakkak (pek çok) zarara uğrayanlardan oluruz", dediler (Âraf sûresi 23. âyet). Daha başka itiraf ve yalvarmalar da yaptılar. Allâh da onları yine sevdi ve tevbelerini kabul buyurdu. Rablerinden tevbelerinin kabul edildiğine dair ve sair tutacakları yola ışık verecek "kelimeler" emirler, nehiyler aldı. Bu da onun peygamber olduğuna delildir. Kendisinden sonra gelecek neslinin tutacağı yolu bu kelimelerle ve şeytan hâdisesinden aldığı tecrübelerle aydınlatacaktı. Öyle de oldu.

(Bu sûre 54, 160. Mâide 39. Tevbe 118. Tâhâ 122. Furkan 70, 71. âyetleri de okuyalım.)

İleride peygamberler ve kitaplar geleceğine de işaret ederek hep birden inmeleri emrini tekrarladı ve şöyle buyurdu:

Âyet: 38

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا ۚ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾

Meâli:

"Oradan toplu olarak (hepiniz) inin. Benden size kesin bir hidâyet gelirse, artık hidâyetime uyan kimseler, onlara bir korku da yok, onlar üzülmeyecekler de" dedik."

ÎZAHI:

Bu âyeti kerîmede hitap her ne kadar Âdem aleyhisselam ve yanındakilere ise de, asıl maksadın onun nesli olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim gelecek âyeti kerîmede buna işaret buyuruluyor:

"...Benden size kesin bir hidâyet gelirse..." cümlesi, Âdem aleyhisselamdan sonra peygamberler ve kitaplar geleceğine, bilhassa -müfred sığasıyla beyanı- son peygamber Muhammed aleyhisselam ve ona indirilen Kur'ân-ı Mübin'e işaret etmektedir.

"...Artık hidâyetime uyan kimseler, onlara bir korku da yok, onlar üzülmeyecekler de" buyurulması ise, bize sûrenin başındaki 2, 3, 4, 5. âyetleri hatırlatıyor. Bu hususla ilgili pek çok âyetler var ise de bu sûrenin 62, 112, 155, 274, 277. âyetleri bize kâfi.

Hidâyeti inkâr edip de yalanlayanların âkıbetlerini şu âyetten öğrenelim:

Âyet: 39

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾

Meâli:

"Küfredenler ve âyetlerimizi yalanlayanlar da, işte onlar ateşin yâranlarıdır. Onlar orada ebedî kalıcılardır."

ÎZAHI:

Geçen âyette hidâyete uyanlar müjdelenmişlerdi. Burada ise, hidâyetten yüz çevirip hakkı inkâr eden ve yalana baş vurarak âyetleri hiçe sayanların cehennemin dostları olduğu ve orada ebedî kalacakları bildirilmiştir.

Kâfirlerin âhiretteki yerlerinin cehennem olduğunu haber veren bir çok âyet vardır. Bunlardan bazıları şunlardır: Mâide 10, 86. Hacc 57. Rûm 16. Hadîd 19. Teğabün 10. âyetler.

Allâh'ın âyetlerini yalanlayanların pek çoğu Yahudiler olduğu için onlara hitaben şöyle buyuruyor:

Âyet: 40

يَابَنِيٓ إِسْرَٰٓئِيلَ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا۟ بِعَهْدِىٓ أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّٰىَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٤٠﴾

Meâli:

"Ey İsrailoğulları! Sizi nimetlendirdiğim nimetimi hatırlayın. Ahdimi de yerine getirin ki sizin ahdinizi de yerine getireyim. Hem de ancak benden de korkun."

ÎZAHI:

"İsrail" İbrani dilinde "Allâh'ın kulu, Allâh'ın beğenip seçtiği mânalarına gelen Yâkub aleyhisselamın bir lakabıdır.

Âyetin nüzûlü zamanında, bilhassa Medine ve civarında yerleşmiş olan çok yahudi vardı. Bu yahudiler, çevrenin iktisadi ve içtimai söz sahibi oldukları iddiasıyla bir takım kuruntular içinde yaşarlar, bu göstermelik perdeler arkasında geçmişleriyle öğünürler, kendilerini en üstün sayarlar, bir takım hilelerle halkın kanını emmelerine devam ederlerdi.

Kur'ân âyetleri karşısında da bu kuruntularını değiştirmeyen, tam aksine bütün şımarıklıklarını sergileyen ve nifaklarını artıran, her vesile ile "İsrail oğulları" ünvanıyla böbürlenen bu Yahudilere, hak peygamber olan dedeleri "Yakub, İsrail" aleyhisselamı ve diğer peygamberleri hatırlatarak: "Onlar gibi olun, onlar gibi hakka tabi olun, doğruyu kabul edin" anlamına işaret olmak üzere:

"Ey İsrail oğulları!..." diye hitap edilmiş ve hemen peşinden: **"...Sizi nimetlendirdiğim nimetimi hatırlayın..."** buyurulmuş, "Ey nankörler! Sevildiğinizi bilin. Sizden peygamberler gönderdik, krallar yaptık, devletler kurdurduk, kudret helvası indirdik, sular fışkırttık, Firavun'un şerrinden kurtardık, soğan, sarımsak, mercimek gibi ne

istediyseniz verdik. Yine doymadınız, yine nankörlük ettiniz. Şimdi de Muhammed aleyhisselamı ve Kur'ân'ı inkâr ediyorsunuz. Bunların geleceği daha önceleri bildirildiği ve sizlerden söz alındığı halde, siz de münkir geçmişleriniz gibi inkâra devam ediyorsunuz... Bir de bitmez tükenmez arzular içindesiniz."

"...Benim ahdimi yerine getirin ki, sizin ahdinizi de yerine getireyim.." Yani son peygamber olan Muhammed'e, son kitap olan Kur'ân'a inanın, müslüman olun ki ben de sizin isteklerinizi kabul edeyim ve eskiden olduğu gibi size yeni yeni nimetler ihsan edeyim.

"...Hem de ancak benden de korkun." Benim emrime girin, bana karşı sorumluluğunuzu bilin, kulluğunuzu yapın, emirlerimi yerine getirin, yasaklarımdan kaçının. Kaypaklık yapıp bozgunculuk yapmayın.

(Bu sûre 47, 122, 211. Mâide 20. İbrâhîm 6. âyetleri de okuyalım.)

Allâhu Teâlâ, devamla onlara şu emirleri vermektedir:

Âyet: 41

وَاٰمِنُوا بِمَآ اَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوٓا اَوَّلَ كَافِرٍ بِهٖ وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِى ثَمَنًا قَلِيلًا وَاِيَّاىَ فَاتَّقُونِ ﴿٤١﴾

Meâli:

"Yanımızda olan (tevratı) tasdik edici olarak indirdiğime (Kur'ânı Kerîm'e)de inanın. Onu ilk inkârcı da olmayın. Âyetlerimi de az bir bahaya bile değişivermeyin ve ancak benden sakının benden."

Âyet: 42

وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾

Meâli:

"Siz bilerek hakkı bâtıla karıştırmayın, hakkı da gizlemeyin."

Âyet: 43

وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾

Meâli:

"Namazı da dosdoğru kılın. Zekatı da verin. Rüku edenlerle birlikte rüku edin."

İZAHLARI:

Merhamet sahibi yüce Allâh, yahudilerin bunca bozgunculuklarına rağmen, nifak ve küfürlerine karşı yine onlara merhamet ediyor, azap görmemeleri için kendilerine yol gösteriyor ve şu emir ve nehiylerle hitap ediyor:

1- "Yanınızda olan (Tevrat)ı tasdik edici olarak indirdiğime (Kur'ânı kerîme)de inanın..." "Daha önce Mûsâ aleyhisselama indirdiğim Tevrat elinizde. Ona inanıyorsanız, onda vaat ettiğim son peygamber ve son kitap, işte şimdi karşınızda. Hem de yanınızdakini de tasdik ediyor. Artık bu kitaba îman edin, onunla amel edin, onun hükümlerine uyun ki selamete eresiniz, saadete kavuşasınız, cehennem azabından da kurtulasınız. Aksi halde size vaat ettiğim dünyadaki perişanlığı, âhiretteki azabı şüphesiz tadarsınız.

2- "...Onu ilk inkârcı da olmayın..." Yahudilerden Kur'ân'a ilk muhatap olan Medine Yahudileridir. İlk inkârcılar da yine onlardır. Onlar Muhammed aleyhisselamı ve Kur'ânı Kerîmi inkarcılıkta diğer Yahudilere ve sair kâfirlere inkârda öncülük ettiler. Onların bu öncülükleri, suçlarını katmerlemiş ve cezalarını kat kat artırmıştır.

İşte bundan dolayı rahmeti bol olan Allâhu Zülcelal, kendilerini uyarmış ve: "İlk inkârcılardan olmayın" tenbihini yapmıştır. Ayrıca:

"...Âyetlerimi de az bir bahaya bile değişivermeyin..." buyurmuştur. Yahudilerde irsileşmiş kötü hasletlerden biri de mal edinme hırsıdır. Bu hırs onlara her hakikatı unutturur. Bu günün az bir menfaati ilerinin çok büyük kârlarını hiçe çıkarır. Onların bu hali, dünyanın geçici yalamıklarını âhiretin bitmez tükenmez nimetlerine tercih ettirir.

Onların sırf dünyalarını bile düşünsek, bu yüzden ne sıkıntılara düştüklerini açık seçik görürüz. Şöyle ki binlerce yıldır hedef aldıkları büyük devlet olma hevesleri hep akâmete uğruyor. Sebebi ise gayet basit. Bu hedefe itimad ve sevgi kazanarak varılabilir. Bunların nefret kazanmaktan başka hiçbir başarıları yoktur. Menfaat düşkünlüğü nefretten başka ne kazandırabilir? Allâh'ın verdiği rahmeti zulme çeviriyorlar. Halen de böyleler.

3- "...Ancak benden sakının benden", buyuran Allâh, onların dikkatini kendine çekiyor ve vereceği cezaları hatırlatıyor. Baştaki âyetlerde de geçtiği gibi "Takva" korkulandan korunmak veya korunamama korkusuna düşmektir. Burada Allâh'ın emirlerini dinlemek, nehiylerinden sakınmak, korkusu olmayan yola girmek, kendini vikaye altına almak oluyor. Âyetin sonunda: "Ancak benden sakının benden"

şeklinde te'kidli ifade buyurulması, "Azab verecek benim, azaptan kurtaracak olan da benim. Öyle ise benim azabımdan korkun, bu korkudan emin olmak için benim himayeme girin, İslâmı tümüyle kabul edin ki korktuğunuzdan korunmuş olun" mânasını anlatıyor. Ama bunu anlayacak yahudi nerede?

4- "Siz bilerek hakkı bâtıla karıştırmayın. Hakkı da gizlemeyin." Yahudilerde irsileşen ve damarlarına kadar işleyen bir huy da "Hilecilik"tir. Bakıra altın kaplayarak "altın" derler. Altına bakır kaplayarak da "bakır" derler. Her işlerinde, bu maharete sahiptirler. Hak ve doğru olan bir şeye "bâtıl", bâtıl ve eğri olan şeye de "hak" derler. Hile yaparak hakkı bâtıl, bâtılı da hak gösterirler.

İşte böylece bir takım gerekçeler uydurarak Tevratı değiştirdiler. "İşte hak budur", dediler. Yine bir takım gerekçeler bularak hak olan şeylere "bâtıl" dediler. Tevratın ele alınacak yerini koymadılar. Kur'ân üzerinde de çok çaba harcadılar. Fakat bir tek harfini bile oynatamadılar. Ancak hukuk sisteminde tatbik şeklini –geçici de olsa– başka yöne çevirdiler. Müslümanlar bu noktada iyi aldandılar. "Kur'ân Türkçe olmalıdır", desisesi de yine yahudilerin başı altından çıkmıştır. Bundan dolayıdır ki Allâh bunlara: "Hakkı bâtıla karıştırmayın", buyuruyor. "Bilerek hakkı gizlemeyin", buyuruyor. Devamla:

5- "Namazı da dosdoğru kılın", emrini veriyor. Onların içine düştükleri bir takım kirlerden temizlemek ve kalplerini o alışa geldikleri sahte düşüncelerden kurtarmak için bu emri vermiştir. Namaz maddi ve manevi kirlerden temizler ve insana ciddi bir şahsiyet kazandırır.

Ama yahudiler buna yanaşmaz. Çünkü onlar, tam anlayışla şahsiyet ve karakter düşmanıdırlar. Bu gün dünya üzerinde medeniyet kılıfı altında yıkılmadık ne kadınlık, analık karakteri kaldı, ne de erkeklik, babalık şahsiyeti kaldı. Doğum üzerindeki kısıtlamaların altında da nesil düşmanlığı yatıyor. Bu da onların maharetidir. Yazıklar olsun bu kılıflara, bu örtülere aldanıp da altındaki mel'aneti görmeyenlere...

6- "Zekatı da verin", emri ile insanlar arasındaki sömürgeciliği kaldırıp yardımlaşma esası getiriyor. Ama yahudinin bu da işine gelmez. Onun gayesi, insanlar arasındaki bağları koparıp, maddi ve manevi çöküntüye sürükleyerek onlar üzerinde kendi hakimiyetini kurmaktır. Tabiidir ki bu hayal kendilerini mahkumiyetten kurtaramayacağı gibi, meskenete ve zillete sürükleyecektir. Böyle de olmuş ve olacaktır.

7- "...Rüku edenlerle birlikte de rüku edin", emri ile de "ayrı baş çekmekten vazgeçin, mü'minlerle karışın, barışın, onlarla yan yana, can cana kaynaşın, güç bulun, kuvvetlenin" öğüdünü veriyor. Fakat

anlamak isteyen kim? Onlar namazdan kaçtıkları kadar da cemaatten kaçarlar. Şeytan meleklerden nasıl ayrılıp onları aldatma yolunu tuttu ise, yahudiler de diğer insanlardan öylece ayrılıp aldatma çabası içindedir. Fakat asıl aldanan kim? Bunu tarih göstermiştir. Gelecek tarihin de yazacağı bundan başka bir şey olmayacaktır.

(Bu sûre 79, 83, 89, 91, 97, 146, 159, 174. Âli Imran 3, 71, 77, 187. Nisa 47, 77. Mâide 44, 46. En'âm 92. Saff 6. Tevbe 9. âyetleri de okuyalım.)

İnsanlara iyiliği emreder göründükleri halde kendilerini unutanlara şöyle buyuruluyor:

Âyet: 44

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

Meâli:

"İnsanlara iyiliği emrediyorsunuz da kendinizi unutuyor musunuz? Halbuki siz kitabı da okuyorsunuz. Hâlâ aklınız ermeyecek mi?"

ÎZAHI:

Yahudi hahamları Tevratı okuyorlar ve gelecek peygamberin eşkâlini, ona inecek kitabın evsafını biliyorlar ve yakınlarına anlatıyorlar, ona uymalarını emrediyorlar idi. Peygamber gelip, Kur'ân inmeye başlayınca, hasetlerinden ipi büktüler ve adetleri vechile bozgunculuğa başladılar. Daha doğrusu açık bir çelişkiye düştüler. Yahudi halkına hahamlar önderlik ediyordu. Halk inanıverirse, kendilerinin değeri kalmayacak zannına düştüler. Halbuki daha da artacak idi. Bu durumları ile tam bir beyinsizler sürüsü şeklini aldılar. Onun için Allâhu Zülcelal:

"...Hâlâ aklınız ermeyecek mi?" diye hitab buyurdu. Âyetin başındaki:

"İnsanlara iyiliği emrediyorsunuz da kendinizi unutuyor musunuz?" hitabı da onların art niyetli olduklarını ortaya koymuştur.

"...Halbuki siz kitabı da okuyorsunuz..." cümlesi de onların bilerek bu oyunu oynadıklarına delalet eder. Artık bu ilahi azarı işitmemek için kaçacak yerleri kalmaz.

(Saff sûresi 2, 3. âyetlerini de okuyalım.)

Lütuf ve ihsan sahibi Allâh, kendisinden yardım istemenin yolunu da şöyle gösteriyor:

Âyet: 45

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ۚ وَاِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴿٤٥﴾

Meâli:

"Sabır ve namazla (Allâh'tan) yardım isteyin. Şüphesiz o (namaz) saygılılardan başkasına elbette büyüktür."

Âyet: 46

اَلَّذِينَ يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾

Meâli:

"(Onlar), şüphesiz Rablerine kavuşanlar olduklarını ve muhakkak onlar yalnız ona dönenler olduklarını bilenlerdir."

İZAHLARI:

Bu âyetlerin yahudiler hakkında olup olmadığında ihtilaf vardır. Bazıları:

- "Bu hitap mü'minleredir. Çünkü îman etmeyenlere: "Sabır ve namazla yardım isteyin", denmez. Şüphesiz peygambere ve Kur'ân'a inanmış kimselere böyle bir hitap olabilir", demişler. Bazıları da:

- "Önceki âyetler yahudiler hakkında, sonrakiler de öyle. Kur'ân'ın nazmı bunu gerektirir. Sonra namazın büyüklüğünden (ağırlığından) bahsetmekte de, yahudiler gibi namaza soğuk davrananlara işaret vardır", şeklini söylemişlerdir.

Bu hususdaki muhtelif anlayışları gözden geçirdikten sonra varabildiğimiz netice şudur:

Bilindiği gibi Kur'ânı Kerîm'de hitap kime olursa olsun mânanın umuma şamil olmasına mani değildir. Yani bir şahsa veya bir kavme hitap edildiğinde, o şahıs veya o kavim hitaptan payını alır. Aynı zamanda o hitaptan bütün insanlar ve cinler de kıyâmete kadar nasiplerini alırlar. Nitekim bir çok âyetlerde hitap Peygamber Efendimize olduğu halde, aynı hitaptan biz de payımızı almakla mükellefiz.

Bu âyetlerde bir sarâhat olmadığına göre yahudiler de paylarını alacaklardır. Diğer mü'minler, cinler ve sair insanlar da nasiplerini alacaklar. Îman edenlere göre çok önemli bir emir ve tavsiye olduğu gibi, inanmayanlara göre de bir tevbe ve davete işarettir. Kur'ân'ın tümünün hedefi de budur. Davete icabet eden ve îman edenleri cennetle müjdeler, dayatıp inkâr edenleri de cehennemle inzar eder. Burada sabırla namaz bir arada zikredilmiştir. Allâh'ın yardımına mazhar olabilmenin yolu, istediğimiz hayırlara kavuşabilmek ve şerlerden emin olabilmek için başarının yolu budur.

"Sabr" kelimesi dilimizden düşmediği halde, kendimizi bir türlü onun ifade ettiği mânaya göre yetiştirip hazırlayamadığımızı görüyoruz. Oruç tutarız, sahurdan iftara kadar bekleriz ama zararımıza olan bir yiyeceği yememek için beklemeyiz. Çok önemli bir yerde bir sözü saklamak için hiç beklemeyiz. Bir gıybeti yapmamak için hiç sabretmeyiz. Sinirlendiğimiz zaman birazcık olsun susmayı beceremeyiz... Bunun örneklerini her yönüyle çoğaltabiliriz. İşte bunun için başarısız kalırız, bunun için dilediğimize kavuşamayız. Bunun için bir takım şerlerden emin olamayız.

Sabrın sahası geniş, hem de çok geniş. Namaz kılacağız sabır gerek. Taharet, abdest sair şartlar ve rükünler hep sabır ister. Oruç tutacağız, hacc borcumuzu eda edeceğiz sabır ister. Zekat da öyle. Malı elden çıkarıvermek kolay değil. Mal kazanacağız, evlat yetiştireceğiz, tahsil yapacağız ve yaptıracağız, ev halkıyla geçineceğiz, komşu haklarına riâyet edeceğiz sabır, sabır, sabır ister... Kabire, mahşere, cennete kadar hep sabır, hep sabır...

"Namaz"a gelince, kendisinden yardım isteyeceğimiz o ulu Allâh ile bağlantımızın sağlam olması, hem de pek çok sağlam olması gerekir. İçimizi, kalbimizi tevbe istiğfar ile temizleyip ihlasa kavuşturup îman ve takva ile pekiştirdikten sonra taharet, abdest, gusül ile bedenimizi de tertemiz yaptıktan sonra, avret yerlerimizi örtüp, vakti gelince, o kendisinden yardım talep edeceğimiz yüce Allâh'ın huzuruna durur ve ihlasla niyet ederek namaza başlarız. Kıyamı, kırâatı, rükuu, sücudu ve tahiyyatı ile özenerek namazımızı eda eder ve yüce Rabbimizden bir

şeyler dilemeye hak kazanırız. İsteyeceğimizi de araya hiçbir şey karıştırmadan yalnız doğrudan doğruya bizzat kendisinden isteriz. Fâtiha sûresindeki verdiğimiz sözü yerine getiririz. "Ancak sana kulluk ederiz, yine ancak senden yardım isteriz." İhlas işte budur.

İşte şu âyet bunlara işaret ediyor:

"(Onlar), şüphesiz Rablerine kavuşanlar olduklarını ve muhakkak onlar yalnız dönenler olduklarını bilenlerdir."

Bu namaz kolay mı, küçük bir şey mi? Hayır. "Şüphesiz o büyüktür", buyuran Allâh, bizim bütün dikkatlerimizi bu noktaya çekiyor. O göründüğü değil. Sağlam bir ilim, köklü bir îman, pürüzsüz bir saygı, eksiksiz bir itaat, kesintisiz bir devam ister. Kendisinde bu haller bulunan kimselere hiç de ağır gelmez. Böyle kimseler, zevkle, şevkle, şuurla, haz duyarak bu büyük ibadetle Rableri arasındaki râbıtayı (bağlantıyı) sürdürürler.

Yahudiler, Hıristiyanlar, müşrikler ve münâfıkların bu ibadet zoruna gider. Onlara namaz pek ağır gelir, onlar bu ibadetin tadını alamazlar, lezzetini duyamazlar. Kendilerini yaratanla bu irtibatı kuramazlar ve hiçbir zaman buhrandan, bunalımdan kurtulamazlar.

Bazı gevşek müslümanlar da, ya hiç namaz kılmazlar, ya da ara sıra kılarlar. Kimi de yalnız Cuma ve bayram namazları ile geçiştirirler. İşte bunlar da kendilerini yaratanla sağlam bir bağlantı kuramayan ve ondan yardım istemeye yüzleri olmayanlardır.

Bazı müslümanlar da var ki namazlarını geçirmezler. Fakat îman hakkında gerekli bilgiye sahip olmadıkları için kalplerine ihlası yerleştiremezler. İmanın şuuruna eremezler, Allâh'ın huzuruna huşu ile duramazlar. Namaz hakkında gerekli bilgilere sahip olmadıkları için de namazın şartlarına, rükünlerine, tâdili erkânına riâyet edemezler ve gaflet içinde yatarlar kalkarlar. Bunlar da Allâh'tan yardım istemeye hak kazanamazlar. Maalesef müslümanların pek çoğu böyledir.

(Fâtiha 5. Bu sûre 153. Nisa 142. Âraf 128. Mü'minûn 2, 9. âyetleri de okuyalım.)

İsrail oğullarına verdiği nimetleri hatırlatmak üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 47

يَابَنِيٓ اِسْرَآئِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِيٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنِّي

فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾

Meâli:

"Ey İsrailoğulları! Sizi nimetlendirdiğim nimetimi ve şüphesiz benim sizi âlemlere üstün kıldığımı hatırlayın."

İZAHI:

Bir devirler İsrail oğullarına bol nimetler verildi. Bu nimetlerin en üstünü ve en başta geleni kendilerinden peygamberler gönderilmesi, onlara kitaplar indirilmesi, kumandanlar verilmesidir. Bu sayede o devirlerde, yaşayan milletlerden en üstün, en ileri seviyeye yükselme imkanlarına kavuştular. Fakat kendilerine ihsan edilen bu fırsatın kıymetini bilmediler. Nifaklarından, bozgunculuklarından ayrılmadılar.

Şimdi ise kendilerinden olmayan son peygamberin gelişini çekemiyorlar. Son kitap olan Kur'ân'a karşı baş kaldırıyorlar. Kendilerini haklı çıkarmaya, üstün göstermeye çalışıyorlar. Ama durum gayet açık. Boşuna direniyorlar. Artık şöyle bir mukadder hitabın karşısındalar:

"Eski devirlerinizi ve yaptıklarınızı hatırlayın. Şimdi bu peygamberliği size versek, bu kitabı size indirsek, yine yapacağınız şeyler değişmez. Eski peygamberlere ve kitaplara neler yapageldiyseniz hep aynı mel'anetiniz sürüp gidecektir. Nitekim bu tutumunuz onu ifade ediyor." (Geçen 40. âyeti tekrar okuyalım.)

Âhiret cezalarından sakınmalarını emrettiği şu âyeti de dikkatle okuyalım.

Âyet: 48

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٨﴾

Meâli:

"Hiçbir şahsın bir şahıs adına bir şey ödeyemeyeceği, hiçbir kimseden de şefaat kabul olunmayacağı, hiçbir zattan bedel de

alınmayacağı, onlara yardım da olunmayacağı günden korkun (ve korunun).”

İZAHI:

Bu âyeti kerîmede yahudiler ve onlar gibilere çok önemli uyarılar var. Sonu gelmeyecek olan âhirette ehli küfrün ümitleri, dört hususla kesilmektedir:

1- “Hiçbir şahsın bir şahıs adına bir şey ödeyemeyeceği”, kimsenin kimseye zerre kadar faidesi dokunmayacağı bildiriliyor ve o gün gelmezden önce bu dünyada iken herkesin hazırlığını bizzat kendisi yapması gerektiği hatırlatılıyor. Kimsenin günahını başka bir kimsenin yüklenmeyeceği gün, babanın yerine oğlu, oğlunun yerine babası ceza çekemez. Herkes kendi tasası ile baş başa.

(En’âm 164. Lokman 33. Müddessir 48. âyetleri de okuyalım.)

2- “...Hiçbir kimseden şefaat kabul olunmaz...” Kâfir olanlara şefaat yoktur. Fırakı dâlleden mûtezile, bu âyeti delil alarak şefaatın olamayacağını iddia ediyor ise de, böyle bir anlayış açıkça yanlıştır. Burada şefaatın kâfirlere olmayacağı beyan ediliyor. Mü’minlerin şefaat göreceği kesindir. Büyük günah işlemiş de olsa, îmanlı olduktan sonra şefaat görecektir. Elbette Allâh dilerse. (Tâhâ 109; Şûra 100, 101; Ğâfir 18. âyetleri de okuyalım.)

3- “Hiçbir kimseden bedel de alınmayacak...” Günahları karşılığında kimseden bir bedel, fidye, bağış alınmayacak. Orada sahip oldukları bir şey yok ki ne versinler? Arkasında kalanları da verseler, yine kabul değil. Çünkü onlar îmansız olarak ölmüşlerdir. (Âl-i İmran 91. Mâide 36. En’âm 70. Hadîd 15. âyetleri de okuyalım.)

4- “...Onlara yardım da olunmayacağı günden korkun.” Kâfir olarak ölen yahudiler ve onlar gibiler, orada asla yardım görmeyecekler. Ne kendileri birbirleriyle, ne de başkaları tarafından kat’iyyen yardımlaşamayacaklardır. (Nisa 145; Hacc 71; Ahzab 64, 65; Şûra 8. âyetleri de okuyalım.) Daha başka âyetler de çoktur. Bakara 123. âyet gibi.

Firavun’un şerrinden kurtarıldıklarını da hatırlatmak üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 49

وَاِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ الْعَذَابِ

يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ ۚ وَفِي ذَٰلِكُم بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾

Meâli:

"Hani ya size azabın (işkencenin) en kötüsünü tattırıyor iken Firavun'un elemanlarından sizi kurtarmış idik. Oğlanlarınızı kestirip, kızlarınızı da sağ bırakıyorlardı. Sizin bu durumda da Rabbinizden gelen büyük bir imtihan vardı."

ÎZAHI:

(آل) kelimesi, (أهل) kelimesinin değişik şeklidir. (آل) daha ziyade ileri gelenler, makam sahipleri, selahiyyetliler, elemanlar için kullanılır. Burada Firavun'un emirlerini yerine getiren elemanlar anlamında olduğu anlaşılıyor.

"Firavun" kelimesi ise, o devrin devlet başkanlarına verilen bir isim "kral" gibi.

Firavunların isimleri hakkında da bazı adlar var ise de, bir kesinlik bulunmadığı ve yararlı da olmayacağı için nakline lüzum görmedim.

Burada önemli olan hâdisedir. İsrail oğulları tâ eskilerden beri geçimsizlikleri yüzünden bir yerde tutunamayıp göçebeler halinde yaşamışlardır. Bir ara Mısır'da yerleşmişler ve Firavunlar idaresi altında yaşarlarken, kendilerine kötü muamele yapmalarına başlıca üç sebep söylenir:

1. Firavun aleyhillâne şöyle bir rüya görür:

"Kudüs'ten çıkan bir ateş, bütün kıptîlerin evlerini sardığı halde İsrail oğullarının evlerine uğramaz..." Bu rüya İsrail oğullarından birinin eliyle tahtının yıkılacağı şeklinde yorumlanır. Bunun üzerine Firavun bilinen zulmüne başlar ve oğlan çocuklarını kestirir.

2. Kâhinlerin: "İsrail oğullarından birinin çıkıp Firavunun tâcını tahtını yıkıp helâk edeceğini" haber vermesi üzerine teşebbüse geçtiği ve oğlan çocuklarını kestirdiği söylenir.

3. İsrail oğullarının alışageldikleri hileler, bozgunculuklar ve fitneler sebebiyle devlet gücü elinde bulunan dinsiz, îmansız, merhametsiz, zalim Firavun, yahudilerin üremememesi, erkekler gücünün ortadan kalkması için bu çarelere baş vurduğu tahminler arasındadır.

Her üç rivayetin de birbirini tamamladığı söylenebilir. Bir yandan İsrail oğullarının nifakçılığı, bir yandan da Firavunların îmansızlığı ve

zalimliği, elbette vahim bir sonuca varacak. Kâhinlerin bu duruma bakarak böyle bir haber yakıştırmaları da beklenir. Rüyaya gelince, mukadder bir helâkın Allâh tarafından bildirilmiş olması da caizdir.

Firavunların zulmü, sadece oğlan çocuklarının öldürülmesi değil, onları ağır işlerde çalıştırmak, biriktirdikleri malları ellerinden almak, iffet ve namusları ile oynamak gibi akıl ve hatıra gelmeyecek pek çok zulümler yaptığı da bir gerçek ki Allâh onları helâka müstehak gördü. (Nitekim son Filistin harbinde birçok çocuklar dahil müslümanlara yaptıkları ölüm zulümü tekrarlanmıştır.) Bunca kanı dökülen masum yavruların ahı elbette Firavunların sonunu getirecekti. Getirdi de.

İsrail oğullarının uğradıkları bu zulüm, onların huyunu değiştirmemiştir. İlerideki âyetlerde de görüleceği gibi Allâh kendilerini Firavunun şerrinden kurtardıktan sonra, Mûsâ aleyhisselamın bıraktığı Harun aleyhisselamı da müşkil duruma düşürdüler. Daha sonra gelen peygamberlere de isyan ettiler, kimini de öldürdüler. Yeri geldikçe bunlar anlatılacaktır. (Âraf 141. Yûnus 92. İbrâhîm 6. Tâhâ 80. Şuarâ 65, 66. Kasas 4. Duhan 30, 31. âyetleri de okuyalım.)

Şu âyeti celîle de gözlerinin önünde Firavunu batırıp kendilerini kurtardığını hatırlatıyor:

Âyet: 50

وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَنجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾

Meâli:

"Ve hani size denizi ayırıverdik de sizi kurtarmıştık. Siz bakıyorken Firavunun elemanlarını da batırmıştık."

İZAHI:

Mûsâ aleyhisselam, İsrail oğullarını toplayıp Mısır'dan ayrıldı. Fakat Firavun, peşlerini bırakmadı. Ordusuyla arkalarından yürüdü. Denizin yakınlarında arkalarından yetişti. Bu sırada Allâh'tan gelen bir vahiy ile Mûsâ aleyhisselam asasını denize vurdu ve deniz açılıverdi. Mûsâ aleyhisselam İsrail oğulları ile denizi rahatça geçti ve kurtuldular.

Arkalarından yürüyen Firavun ve ordusu, sonuna kadar denize girdikten sonra, denizin kavuşuvermesiyle bütün ordu boğuldu. Onların bu halini gören İsrail oğulları da kesinlikle kurtulmuş oldu.

Bu denizin hangi deniz olduğu iyice bilinmemektedir. Kızıl deniz mi, İsmâîliyye gölü mü, yoksa o devirde mevcut olup da sonradan

kuruyan bir yer mi? Bilinmiyor. "Îsâf, kulzum" denizi. Yani bizim "Şap denizi" dediğimiz "kızıl" deniz olması ihtimali daha kuvvetli.

Burada önemli olan denizin hangisi olması değil, Mûsâ aleyhisselamın da mucizesi olan hâdisedir.

Bu hâdise, İsrail oğulları için büyük bir kurtuluş olduğu kadar, çok önemli bir dönüm noktasıdır. Önceleri başsız ve lidersiz baskı altında ezilirken, şimdi başlarında iki tane peygamber var. En doğru irşadı alma imkanına kavuştular. Firavunun zulmünden de kurtuldular. Artık toparlanıp güçlenme fırsatı buldular. Ama bundan sonraki âyetlerde de anlaşılacağı gibi bu dönüm noktasını ve büyük fırsatı değerlendiremediler. Yine değişmez huylarını sürdürdüler. (Âraf 136. Enfal 54. Yûnus 90-92. İsra 103. Şuarâ 63-66. Duhan 24. âyetleri de okuyalım.)

Buzağıya tapmalarını hatırlatan âyeti okuyalım:

Âyet: 51

وَإِذْ وٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾

Meâli:

"Ve hani kırk gece (kalıp Tevratı indirmek üzere) Mûsâ ile sözleşmiştik. Sonra onun arkasından siz zalimler olarak buzağıyı (put) ediniverdiniz."

ÎZAHI:

Tâhâ sûresinin 85-98. âyetlerinde de anlatılacağı gibi Mûsâ aleyhisselam, Tevratı almak üzere kardeşi Harun aleyhisselamı kavminin başına bırakarak Tûr dağına gitmek için ayrıldı.

O, orada iken "Sâmiriy" denilen bir fitne başı, buzağı şeklinde bir put yaptı ve: "İşte Mûsâ'nın ve sizin ilahınız budur", diyerek ona tapınmaya başladılar.

Harun aleyhisselam kavmine: "Siz bununla fitneye uğradınız. Bana uyun ve emrime itaat edin", dediyse de onu dinlemediler ve: "Mûsâ

bize dönünceye kadar ona tapınırız, bu halden ayrılmayız", dediler. Firavunun zulmünden kurtuldular, kendi mel'anetleri içine düştüler. (Bu sûre 54, 92, 93: Nisa 153. Âraf 148-152. Tâhâ 88. âyetleri de okuyalım.)

Devamla şöyle buyuruyor:

Âyet: 52

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾

Meâli:

"Sonra onun ardından –umulur ki şükredersiniz– diye sizi affettik."

İZAHI:

Sâmirinin yaptığı buzağı şeklindeki puta tapmalarından sonra, bundan da kurtulup –şükretsinler– diye affettik, buyuran Allâh'ın bunca isyana karşı ne kadar afivkâr, ne kadar lutf-i ihsan sahibi olduğunu anlamamak, ne acaib bir beyinsizlik değil mi? (Şura 25. âyeti de okuyalım.)

Hidâyete ererler diye kitap verdiğini de hatırlatarak şöyle buyuruyor:

Âyet: 53

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾

Meâli:

"Ve hani –hidâyete ererseniz– diye Mûsâ'ya kitabı ve furgânı vermiştik."

İZAHI:

"Kitab"ın Tevrat olduğu kesindir. "Furgân" hakkında bazı değişik yorumlar vardır:

a) Atfı tefsir olarak bu da Tevratı açıklıyor. Çünkü hakkı bâtılı, iyiyi kötüyü ayıran hükümler ihtiva ediyor, denilmiştir.

b) Mûsâ aleyhisselamın mucizeleridir. Çünkü İsrail oğullarını zalimlerden ayırma imkanı sağlamıştır, diyenler de vardır.

c) Mûsâ aleyhisselamın gücü kuvveti ve Allâh'ın kendisine verdiği cesaret ve güvencedir, diyen de olmuştur.

Bunların hepsi de uygun görülüyor ise de Tevratın ayırıcı hükümlerine işaret olması daha münasip düşüyor. (Bu sûre 87. En'âm 91, 154. Hûd 110. İsra 2, 101. Enbiyâ 48. Mü'minûn 49. Furkân 35. Kasas 43. Secde 23. Ğâfir 53, 54. Fussılet 45. Ahkâf 12. âyetleri de okuyalım.)

Mûsâ aleyhisselamın kavmini tevbeye davet etmesi hatırlatılıyor ve şöyle buyuruluyor:

Âyet: 54

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوٓا اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوٓا اَنْفُسَكُمْ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ اِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾

Meâli:

"Ve hani, Mûsâ kavmine: "Ey kavmim! Şüphesiz siz buzağıyı (ilah) edinmenizle kendinize zulmetmişsiniz. Hemen yaratanınıza tevbe edin ve kendinizi öldürün. Bu sizin için Rabbiniz katında en hayırlısıdır. Tevbenizi de kabul etsin. Şüphesiz o, tevbeyi çok kabul eden, rahîm olanın kendisidir.""

İZAHI:

Mûsâ aleyhisselam kavmine döndüğü zaman, onların büyük bir kısmının Sâmirinin yaptığı buzağı şeklindeki puta taptıklarını, bir kısmının da Harun aleyhisselamla birlikte bu puta yanaşmadıklarını gördü ve:

"...Siz buzağıyı (ilah) edinmenizle kendinize zulmetmişsiniz. Hemen yaratanınıza tevbe edin ve kendinizi öldürün..." dedi. Buzağıyı ilah edinerek ona tapmaları, Allâh'ı unutup ona kulluk yapmaları ile Allâh'ın buğzunu ve lanetini kazanmış olmalarıdır. Bu ise, kendilerine yaptıkları büyük bir zulümdür. Hemen tevbe edip vazgeçmeleri gerekir. Aksi halde kesin cehennemlik olurlar. Bundan dolayı Mûsâ aleyhisselam onlara tevbe etmelerini ve bu küfürden vazgeçmelerini emretti. Devamla:

"...Kendinizi öldürün.." dedi. "Öldürün", yok edin anlamına mı gelir? Yoksa sizi kötülüğe sürükleyen "Gönlünüzü" yatıştırın, size zarar veremez hale getirin mânasına mı gelir? Burada ihtilaf edilmiştir:

a) "Kendinizi yok etmek üzere öldürün. Çünkü böylesine ağır bir suçun tevbesi böyle olur", diyen olmuş. Kimi de:

b) "Buzağıya tapmayanlar, tapanları öldürsün. Çünkü suçsuzlar, suçluların cezasını verir", şeklinde anlamış. Bazıları da:

c) "Bir peygambere yakışan ölümü emretmek değil, gönülü terbiye etmeyi tavsiye etmektir. Allâh da devamlı olarak tevbeleri kabul etme şânına sahiptir. O halde "Nefsinizi öldürün"den maksat, nefsinizi sizi saptıramaz hale getirin, demek olur diyorlar.

d) "İçinizdeki Sâmiri gibi nifaka sebep olanları öldürün" şeklini anlayanlar da vardır.

Allâh'ın muradını en iyi bilen ancak kendisidir. Bizim alacağımız ders, çok dikkatli olup yahudiler gibi sapıtmamaktır. O devirde insanları sapıtma yolu, sığıra veya yavrusuna meylettirme ise, bu devirde de başka başka şeylere gönülleri çevirerek saptırılıyor. Bu şeyler, bir insan da olabilir, bir idari tarz da olabilir, bir moda da olabilir. Şu halde Allâh'ın dinini çok iyi öğrenip asla oradan ayrılmamak gerekir. Aksi halde, bu devrin medeniyeti de o devrin vahşetinden daha fecî olur.

(Bu sûre 92. Âraf 148, 150, 152. Nisa 153. Yûnus 84. Tâhâ 86, 88, 91. Saff 5. âyetleri de okuyalım.)

Yahudilerin Mûsâ aleyhisselamı zor duruma düşürme çabalarını ve uğradıkları âkıbeti de hatırlatmak üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 55

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً
فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٥﴾

Meâli:

"Ve hani; "Ey Mûsâ! Allâh'ı açıkça görmemize kadar sana kat'iyyen inanmayız", demiştiniz de yıldırım kapıvermişti. Halbuki siz bakıyordunuz."

Âyet: 56

ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾

Meâli:

"Sonra –şükredersiniz diye– ölümünüzden sonra sizi dirilttik."

İZAHLARI:

Âraf sûresinin 155. âyetinde de beyan edileceği gibi Mûsâ aleyhisselam kavminden yetmiş kişi seçip Allâh'ın istediği yere götürmüş idi. Orada Mûsâ'ya dayattılar ve:

"Allâh'ı açıkça görmedikçe sana kat'iyyen îman etmeyiz", dediler. Bunun üzerine onları bir çığlık, şimşek ve yıldırım kapıverdi. Hepsi de bakıp dururken bayılıp düştüler. Mûsâ aleyhisselam da: "Ey Rabbim! Dileseydin daha önce onları da helak ederdin, beni de. Bizden beyinsizlerin yaptığı şeyler sebebiyle bizi helak mı ediyorsun?" dedi. Allâh da Mûsâ aleyhisselama, bunların da buzağıya tapanlardan olduğunu vahyetti.

Mûsâ aleyhisselam yapayalnız kalmıştı. Kavmine nasıl döneceğini düşünüyor ve Allâh'a yalvarıyordu. "Daha önce helak etseydin de böyle olmasaydı", diyordu. Sonra Allâh, onları diriltti, tekrar eski hallerini aldılar. Birbirlerine dalgın dalgın bakıyorlardı. Ne olduk, neye uğradık? Şaşkınlığı içindeler.

Bu hâdise, hakikaten bilinen ölümlerden mi idi, yoksa bir baygınlık mı idi? Bu hususta bazıları:

a) "Âyetin sarâhatında olduğu gibi öldüler. Sonra da Allâh, onları tekrar diriltti. Allâh her şeye kâdirdir", diyorlar. Bazıları da:

b) "Yıldırımın sesinin dehşetinden bayıldılar, kendilerinden geçtiler. Bir müddet sonra ayıldılar, toparlanıp doğruldular. 'Siz bakıp duruyorken' karînesinden bu anlaşılır", diyorlar.

En iyi bilen yalnız Allâh'tır. Her iki anlayış da bu ibret levhasını bize aktarmakta yeterlidir. Bu hâdise, onların inatçılık, nifakçılık, bozgunculuk derecelerini bize daha iyi açıklıyor.

Geçmiş hâdiseleri Allâh'ın bize aktarmasında bizim alacağımız büyük hikmetler, geniş ibretler, derin dersler vardır. Biz, onların durumuna düşmememiz, devrimizde onların kuracakları tuzaklara yakalanmamamız, îmansızlık, ahlaksızlık, karaktersizlik bataklıklarına saplanmamamız için uyarıldığımızı iyi anlamalıyız. Onlar şükretmediler, biz şükredelim. Onlar îman etmemişler, biz îmanlı yaşayalım. Onlar bozgunculuk yapmışlar, biz uygunculuk yapalım, olgun olalım.

(Nisa 153. Âraf 155. Fussılet 17. Zâriyât 44. âyetleri de okuyalım.)

Allâhu Teâlâ, yahudilere verdiği nimetleri ve onların kendilerine yaptıkları zulmü hatırlatmak üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 57

وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ؕ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ؕ وَمَا ظَلَمُونَا وَلٰكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

Meâli:

"Sizi bulutlarla gölgeledik. Size yağan bal ve bıldırcın indirdik. "Size verdiğimiz şeylerin iyisinden yeyin", (dedik). Onlar bize zulüm etmediler, fakat kendilerine zulüm ediyorlar."

İZAHI:

(غمام), (غمامة)nin cemidir. Güneşle yerin arasını perdeleyen demektir. Buradan bulut olduğu anlaşılır.

(المنّ) gökten yağan çok tatlı bal gibi bir şeydir. Bunun "yağan bal", "kudret helvası", "tatlı yağmur" gibi isimleri vardır. -Çocukluğumda bir defa rastladık. Bu balın şerbetinden bol bol içtik. Hâlâ tadını unutmuyorum. Bende bir hatıra kaldı.-

(السلوى) bal manasına olduğu gibi "Yelve" kuşu, kekliğe benzeyen bıldırcın kuşu olduğu ihtimali kuvvetlidir. Kırmızı renkli çok etli bir kuş olduğu da rivayetler arasında geçer.

Yahudilere ihsan edilen bu ve daha başka nimetlere karşı nankörlük ettiklerine birer örnek olarak zikredilen bu âyetlerden onların son derece inatçı, itirazcı, müşkilperest, Allâh tanımaz, peygamber dinlemez, geçimsiz bir zümre oldukları anlaşılmaktadır.

Âyeti kerîmedeki: "Bize zulmetmediler. Fakat kendilerine zulmediyorlar", kısmını incelediğimizde, onların Allâh'a, peygamberlere ve sair insanlara karşı tutumları sanki onlara öyle yapmakla, onlara hakaret ve zulmetmiş oluyorlar. Halbuki netice tam tersine oluyor. Allâh'ın gazabını, peygamberlerin inkisarlarını, sair insanların kinlerini üzerlerine çekiyorlar. Tam mânasıyla kendilerine zulmediyorlar. Yahudi olmayanların nefretini üzerlerinde toplayarak çevrelerini düşman çemberi ile kuşatıyorlar. Her devirde onların bu halleri görülür.

Şöyle bir mukayese yapalım: Bir onlara bakalım, bir de müslümanlara. Onların peygamberlerine karşı çıkardıkları zorlukları, inkarcılıkları düşünelim. Bir de müslümanların bütün zorluklara

katlanarak aç, susuz, peygamberin emrince cihaddan cihada koşmalarını, sıcak demeden, soğuk demeden onun emirlerini harfiyyen yerine getirmelerini düşünelim. Böylece Allâh'ın yüce dini kısa zamanda yayılmış ve müslümanların sayısı hayli artmıştır. Aradan asırlar geçtiği ve pek çok engeller yapıldığı halde müslümanlar yine de Allâh ve Rasûlünün yolunu bırakmıyorlar. Alimlerin sözlerini de dinliyorlar. İçlerinde gaflete düşenler, kâfirlere aldananlar da var ise de günün birinde onlar da toparlanacaklardır.

(Âl-i İmran 117. Âraf 160. Nahl 33, 118. Tâhâ 80, 81. Ankebût 40. Rûm 9. Câsiye 16, 17. âyetleri de okuyalım.)

Cenab-ı Hak devamla şöyle buyuruyor:

Âyet: 58

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ ۚ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾

Meâli:

"Ve hani: "Şu şehre girin de dilediğiniz yerde ondan bol bol yeyin. Kapıdan secde ederek girin ve (dilediğimiz) hıttadır deyin ki hatalarınızı örtüverelim. İyilik edenlere (ihsanımızı) da hemen artıracağız" demiştik."

ÎZAHI:

"Karye", insanların topluca yaşadıkları yer anlamına gelir. Bizim "köy" dediğimiz yer olduğu gibi, "kasaba", "şehir" mânalarına da gelir. Buradaki "Bol bol yeyin, kapıdan girin", karineleri, bu yerin bir şehir olduğunu ifade ediyor. Mâide sûresinin 21. âyetine bakarsak, bu şehrin "Kudüs" olduğu ihtimali kuvvetlidir.

(سُجَّدًا) secde edenler olarak. Bu secde bildiğimiz yedi âza üzerinde yapılan secde mi, yoksa rüku şeklindeki eğilme mi, yoksa kibrin aksi olan mütevazi şeklinde girmek mi? diye ihtilaflar var.

Birincisine "Tih" çölünden kurtulup şehre inildiği için şükür secdesi olabileceğine işaret kuvvetle muhtemeldir.

İkincisinde ise, yine şükür ifade eden rüku hali, aynı zamanda kapıdan giriş âdabına uygun düşer. Bu ihtimal de yakındır.

Üçüncüsü de bir nimete kavuşulduğu zaman şımarılmaz, kubarılmaz. Hamd ifadesi bulunan ve olgunluk ifade.eden bir haldir ki bu şekilde girmek de yine güzel âdabdandır.

Her üçünün de aynı zamanda giriş sıralarında yapılması, tâatın, âdabın kemâline delalet edeceğinden bu ihtilafta da rahmet umulur. En iyi bilen yalnız Allâh'tır.

(حطة) inmek, indirmek, düşmek, düşürmek anlamına gelen bu kelime burada şöyle bir cümlenin kısaltılmış şeklidir: "Ey Rabbimiz! Biz buzağıya tapmak, sana isyan etmek, Mûsâ'ya zorluk çıkarmak gibi bir çok hatalar yaptık, günahlar işledik. Senden dileğimiz, günahlarımızın düşürülmesidir. Bizi bağışla."

"...Deyin ki hatalarınızı örtüverelim...", cümlesi, Allâh'ın bir vâdidir. O tevbe edenlerin tevbelerini kabul ettiği gibi, hataların affedilmesini, günahların bağışlanmasını isteyenlerin de günahlarını mağfiret eder.

"...İyilik edenlere (ihsanımızı) da hemen artırırız", buyurmuştur. İmanla birlikte ibadetlerini yerli yerince yapanlar, her hususta insanlara yararlı olan, muhtaçlara yardım eden iyi kimselere de yapacağı ihsanı artıracağını vaat ediyor. Ama kim anlar, kim dinler? Gelecek âyeti kerîmede de belirtileceği gibi, kendilerine söylenenin tersini yaptılar. (Nisa 154. Mâide 21-26. Âraf 161. âyetleri de okuyalım.)

Âyet: 59

فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلاً غَيْرَ الَّذِى قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَآءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

Meâli:

"(O kendilerine) zulmedenler, sözü; kendilerine söylenenin başkasına çevirdi(ler)de zulmedenlerin üzerine –sapıklık yapmakta oldukları şeyler sebebiyle– gökten pis bir azap indirdik."

İZAHI:

(رجز) Pislik, murdarlık mânasına olduğu gibi "Pis azap, murdar azap" anlamında da kullanılır. Burada İsrail oğullarının inatları, hırçınlıkları, nifakları sebebiyle hak ettikleri çirkin, pis bir azap veya "Taûn" denilen veba hastalığı diye tefsir edilmiştir. Başka bir azap şekli de olabilir.

İsrail oğullarının bir başka mel'anetleri daha hatırlatılıyor. Allâh'ın verdiği kendi menfaatlerine olan emirleri, kendi zararlarına olan şeylerle değiştiriyorlar. Rahat yaşamanız için "şehre girin" emri veriliyor. Bunlar girmemekte ısrar ediyorlar. Kapıdan girerken de "secde edin" emri veriliyor. Bunlar oturakları üzerinde veya sırtları üstünde sürünerek giriyorlar. "Hıttatün" deyin emri veriliyor. Bunlar "Hıntatün" (buğday) anlamına gelen kelimeyi söylüyorlar. Hep tersine hareket ediyorlar. Dikkat edelim. Bunların bu davranışları, sıradan kimselere karşı değil, kendilerini yaratan ve nimetler ihsan eden yüce Allâh'a karşı kendilerine doğru yolu gösteren peygambere karşıdır. Artık bunlara ne demeli?..

Bunların değiştirdiği sadece birkaç emir değil, Allâh kelamı olan bütün Tevratı değiştirdiler.

(Bu sûre 181, 211. En'âm 125. Âraf 134, 135, 162. Yûnûs 100. Ankebût 34. Sebe' 5; Câsiye 11. Feth 15. âyetleri de okuyalım.)

Başka bir hatırlatma daha:

Âyet: 60

وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ ۖ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ ۖ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

Meâli:

"Ve hani Mûsâ, kavmi için su istedi de: "Çomağını taşa vur", demiştik. (O vurunca), hemen ondan on iki pınar fışkırdı. Artık her insan (sınıfı) kendi içecek yerini bilmiş oldu. "Allâh'ın rızkından yeyin için. Fakat yer yüzünde bozguncular olarak azmayın", demiştik."

İZAHI:

Yahudiler "Tih" çölünde iken susadılar. Mûsâ aleyhisselam, su vermesi için Allâh'a yalvardı. Allâh da ona: "Çomağını taşa vur", buyurdu. Vurur vurmaz on iki yerinden pınar kaynadı ve on iki kabile olan yahudiler, ayrı ayrı su alma yerlerini öğrendiler. Kendi aralarında geçimsiz oldukları için suları da kabile sayısınca ayrı ayrı ihsan edilmiştir. Sonra kendilerine:

"...Allâh'ın rızkından yeyin, için. Fakat yer yüzünde bozguncular olarak azmayın", diye ihtar edildiler.

Bu taşın ne taşı olduğu hakkındaki ihtilafa girmiyorum. Burada asıl olan Mûsâ aleyhisselamın mucizesidir. Elindeki çomağın daha önce bir ejder olup Firavunun sihirbazlarını îmana getiren mucizesi ile denize vurup açıldığı mucizelerini biliyoruz. Burada inatçı Yahudilere karşı büyük bir mucize göstermiş oldu. Artık bu mucize karşısında da îman etmezse ki etmezler. İnatlarının ve karaktersizliklerinin icabı bu.

(En'âm 142. Âraf 74, 160, 161. Hûd 85. Tâhâ 81. Şuarâ 183. Ankebût 36. Murselât 46. âyetleri de okuyalım.)

Bir hatırlatma daha:

Âyet: 61

وَاِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسٰى لَنْ نَصْبِرَ عَلٰى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْاَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّآئِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا
وَبَصَلِهَا ۖ قَالَ اَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِى هُوَ اَدْنٰى بِالَّذِى هُوَ خَيْرٌ ۖ
اهْبِطُوا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَاسَاَلْتُمْ ۖ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ
وَالْمَسْكَنَةُ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ ۖ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ
بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيّٖنَ بِغَيْرِالْحَقِّ ۖ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا
وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

Meâli:

"Ve hani: "Ey Mûsâ! Bir tek yemeğe kat'iyen dayanamayız. Artık bizim için Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden bize

sebzesinden, hıyarından da (acurundan, kabağından), sarımsağından da (buğdayından), mercimeğinden de, soğanından da (yiyecek) çıkarsın." demiştiniz. (O da): "O daha iyi olanı öteki daha düşük olanla değiştirmek mi istiyorsunuz? (Öyle ise) bir şehre inin. Çünkü (orada) sizin için istediğiniz şeyler vardır", demişti de üzerlerine zillet ve meskenet damgası vuruldu. Onlar bir de gazaba çarpıldılar. Bu şüphesiz kendilerinin Allâh'ın âyetlerini inkar etmekte oldukları ve haksızlıkla peygamberleri öldürdükleri sebebiyledir. Bu da isyan ettikleri ve aşırı gider oldukları yüzündendir."

İZAHI:

"Bir tek yemek". Kudret helvası ve bıldırcın eti. Allâh'ın verdiği bu nimetler, her bakımdan çok değerli olduğu halde terslikleri yüzünden başka şeyler isteme yolunu tuttular ve:

"...Bir tek yemeğe kat'iyyen dayanamayız..." dediler. "Rabbimize" demediler de "Rabbine" dediler. Onların bu sözleri de Allâh'a îman etmediklerinin delilidir. Bundan alay mânası da anlaşılır.

(بقل) Bütün yeşil sebzeler, bilhassa nâne ve kereviz gibi kokulu, kıymetli olanlar kastedilir.

(قثاء) Yalnız hıyara denildiği gibi, acur, kabak, kavun, karpuzlara da denir.

(فوم) Sarımsak olduğu söylenir ise de buğday cinsine de deniyor. Yer yer değişik mânalarda söylendiği anlaşılıyor.

(مصر) Ekseri tefsirlerde "şehirlerden bir şehir" denilmektedir. Kudüs, Eriha, Mısır beldelerinden biri olabilir. "Mısır'a inin", Kâhire de olabilir.

Burada: "İstediğiniz fitneyi çıkaramadığınız için buradan defolun gidin. Şehre gidin de ne halt ederseniz edin. Zaten size zillet, meskenet, perişanlık, onmamazlık damgası vurulmuştur. Allâh'ın gazabına da tam uğradınız. Nere giderseniz gidin sağlam bir yurt tutamazsınız. Sıkıntılardan kurtulup huzura kavuşamazsınız", azar beteri anlaşılıyor.

Allâh'ı inkar edenlerin, peygamberleri dinlemeyip alay edenlerin ve onlara düşman olup öldürenlerin akıbeti ne olabilir? Onlara başka ne denebilir? Dünyaları zindan, âhiretleri cehennem.

Onlar didinirler, uğraşırlar, hileler yaparlar, planlar hazırlarlar, semboller yakıştırırlar, protokoller imzalarlar, başkalarını da kullanırlar, zengin de olurlar. Fakat bir türlü hayal ettikleri hedefe ulaşamazlar. Huzursuz yaşamaya devam ederler.

(Bu sûre 90, 91. Âl-i İmran 21, 112, 181. Mâide 60. Nisa 155. Âraf 152. âyetleri de okuyalım.)

Yahudi, Hıristiyan ve sâbiînde îman edenlerin akıbetlerini beyan etmek üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 62

اِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارٰى وَالصَّابِئِينَ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَاهُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾

Meâli:

"Şüphesiz (yalnız dilleri ile) inananlar ve yahudi olanlar ile Hıristiyanlar ve Sâbiîn yok mu,(bunlardan) kim (hakkıyla) Allâh'a ve âhiret gününe inandı ve yararlı iş yaptı ise, işte onlar için Rabları katında mükâfatları vardır, hem de onlara korku da yoktur. Onlar üzülmeyecekler de."

ÎZAHI:

Rasûlullâhın devrinde belli başlı bâtıl yolda olanlar dört sınıf idi:

1- Kalbleri ile değil de yalnız dilleri ile "inandık" diyen münâfıklar,

2- Yahudiler. Sözde "Musâ'nın yolundayız, Tevrâta inanıyoruz, diyenler.

3- Hırıstiyanlar, Îsâ'nın yolundayız, kitabımız İncil'dir." diyenler.

4- Sâbiiler. Ehl-i kitabın dışında kalan bütün dinlerin mensuplarına denir. Meleklere tapanlara da denilmiştir. Dâha ziyâde yıldızları Allâh'a vâsıta yapan, yıldızlara bağlanan, onlara itaat, etmeden Allâh'a ulaşılmaz inancında olanlara denmiştir. Bu "Sâbi" kelimesi, sapan, çıkan, başka yere kayan mânalarında kullanılmış. Böylece ehli kitabın dışında kalanlara "Sâbiîn" denmiştir. Bunlardan:

"...Kim (hakkıyla) Allâha ve âhirete inandı ve yararlı, iş yaptı ise, işte onlar için Rableri katında mükâfatları vardır. Hem de onlara korku da yoktur, Onlar üzülmeyecekler de." buyrulmuştur. Evet bunlardan kim kalbi ile tasdîk, dili ile de ikrar ederek Allâh'a ve âhiret gününe imân eder ve Allâh'ın emrettiği ibâdetleri ve işleri yapar, men ettiği şeylerden

sakınırsa, İşte Allâh'ın sevdiği, kendilerine mükafat vereceği kimseler bunlardır. Değilse iddialara göre değildir.

Bu âyetten bizim alacağımız ders, İslâm'ın dışında hiç bir tesir altında kalmadan, İslâm'a sokulmuş bidatlara dalmadan, İslâm'a aykırı yakışıklı sözlere kanmadan ehli sünnet inancı hakkında sağlam bilgileri öğrenip, hak mezhepler fıkhını da iyice anlayıp ona göre inancımızı sağlamlaştırıp ibâdet ve muamelâtımızı yerli yerince yapmaktır.

Yukarıda belirtilen bâtıl dinlerin yalan ve efsaneleri cehaletimizden yararlanarak aramıza serpiştirilmiş, biz de farkına varmadan onların düştüğü gaflete düşüyoruz. Rast gele duygularla değil şeri delillere dayanan bilgilerle kendimizi yetiştirmeliyiz,

(Bu sûre 111-113, 135, 221, 220, 262, 274, 277. Mâide 18, 69. En'âm 48. Araf 35. Tevbe 30,31. Yûnus 62, 63. Hacc 17. Ahkâf 13, 14. âyetleri de okuyalım.)

Umum ifâde eden bu âyeti kerîmeden sonra yine yahûdîlere şöyle hitâb ediyor ve şöyle buyuruyor:

Âyet: 63

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ ۖ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾

Meâli:

"Ve hani, güvencenizi almıştık da Tur dağını üzerinize kaldırdık, size verdiğimizi kuvvetle alın ve onda olanları hatırlayın ki sakınacağınız umulur."

ÎZAHI:

Mûsâ aleyhisselâm yahûdîlere Tevrat'ı getirdiği zaman, içinde olan Allâh'ın emir ve nehîleri kendilerine ağır geldi. Bir türlü kabul etmek istemediler, söz vermeye yanaşmadılar.

"Allâh'ı açıkça görmeden sana inanmayız." diye îtirâz ettiler. Bunun üzerine Allâh Cebrâîl'e, dağı tepelerine kaldırmasını emretti.

Âyet: 64

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۖ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ

لَكُنتُم مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٤﴾

Meâli:

"Sonra bunun ardından dönüverdiniz. Eğer Allâh'ın size fazlı keremi ve rahmeti olmasaydı, elbette hüsrana uğrayanlardan olurdunuz."

ÎZAHI:

Tûr dağını tepelerine kaldırıp korkutmasıyla verdikleri sözde çok durmadılar. Başlarından tehlike çekilince eski hallerine dönüverdiler. Bunun böyle olacağını Allâhu Teâlâ bildiği halde, onların fiilen bu menfur duruma düşmelerini bizzat kendilerine isbat için adeta bir tatbikat yaptırdı.

Dağın tepelerine çökmesiyle helak olup hüsrana uğrayacaklardı. Ama Allâh onlara, aralarındaki suçsuzlar ve çocuklar sebebiyle acıdı da fazlı kereminden onları bağışladı. Bu, dünyadaki bağışlanmalarıdır. Âhirette ise uğrayacakları sürekli felaketten asla kurtulamayacaklardır. (Bu sûre 243. Nisa 113. Mâide 92. Tevbe 3. Yûnûs 60. Nûr 10, 14, 20, 21. Ğâfir 61; Muhammed 22, 23. Feth 16. Teğabün 12. âyetleri de okuyalım.)

Onlara Sebt hâdisesini de hatırlatarak şöyle buyuruyor:

Âyet: 65

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٥﴾

Meâli:

"Ve andolsun sizden Sebt'de haddi aşanları bilmiştiniz. Kendilerine de: "Horlanmış maymunlar olun", demiştik."

ÎZAHI:

Dâvûd aleyhisselam zamanında deniz kenarında "Eyle" denilen bir kasabada oturan Yahudilerden bir kısmı, ibadet için her işi bırakmak anlamına gelen "Sebt"i bozdular ve bu ismi alan "Sebt" (cumartesi) gününde balık avlamaya kaçtılar. Deniz kenarına böğetler kazıp kanallar açarak balıkların oralara girmesiyle avlanıyorlar idi. Kendilerine uyarı yapıldı ise de fayda vermeyince. "Horlanmış maymunlar gibi Allâh'ın rahmetinden kovulun", şeklinde Allâh'ın azarına, gazabına uğradılar.

"Maymunlar olun" emri ilahisi üzerine, o bozguncu zümre "tam maymun şeklini aldılar. Kılıkları, kuyrukları ve sesleri ile maymundan farksız hale geldiler", diye tefsir edenler olduğu gibi, "oyunbozanlıkları, sevimsizlikleri, karaktersizlikleri ile kendilerinden iyice tiksinilir hale gelmiş olduklarından bunlar maymunlara benzetilmiştir." diyenler de vardır.

Âyetlerin nazmı, birinci şekle daha uygun görülüyor ise de ikinci anlayış da onların huylarına pek yakışıyor. En iyi bilen ancak Allâh'tır. (Nisa 47, 154. Mâide 60. Âraf 163, 166. Nahl 124. âyetleri de okuyalım.)

Onların akıbetlerinin ibret verici olduğunu beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 66

فَجَعَلْنَاهَا نَكَالاً لِمَابَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

Meâli:

"Ve onu o devirde olanlara ve arkadan gelenlere bir ibret müttegîlere de bir öğüt yaptık."

ÎZAHI:

(ها) zamirinin karyeye, balıklara, kırede'ye, hâdiseye döndüğü hakkında ayrı ayrı anlayış vardır. Hepsi de uygun görülüyor ise de, Kur'ân'ın siyâkı hâdiselere yönelik olduğundan bu tercih edilmiştir.

"بين يديها وخلفها"yi o beldenin önü ve arkası, yani çevresi şeklinde anlayanlar olduğu gibi; "o devirde yaşayanlar, sonraki devirlerde yaşayanlar" mânasında anlayanlar da olmuştur. İkincisi daha şumullü ve birinciyi de içine aldığı için böyle anlatıldı.

"Müttegîlere de bir öğüt". Allâh'ın himayesine, vikâyesine sığınıp onun yolunda tam yürüyenler, her şeyden ibret almaya, her nasihatı dinlemeye alışkandırlar. kıyâmete kadar gelecek olan müttegîler elbette

bu hâdiselerden ibret ve öğüt alacaklardır. Allâh hepimizi bunlardan eylesin.

(Âl-i İmran 138. Nisa 84. Mâide 38, 46. Hûd 120. Nûr 34. Müzzemmil 12. Nâziat 25, 26. âyetleri de okuyalım.)

Yahudilerden başka bir örnek daha:

Âyet: 67

وَاِذْ قَالَ مُوسٰى لِقَوْمِهٖٓ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً ۭ قَالُوْٓا اَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا ۭ قَالَ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ اَنْ اَكُوْنَ مِنَ الْجٰهِلِيْنَ ﴿٦٧﴾

Meâli:

"Ve hani, Mûsâ kavmine: "Allâh size bir inek kesmenizi emrediyor" demişti de: "Bizi eğlence mi ediniyorsun?" dediler. (O da): "Cahillerden olmamdan Allâh'a sığınırım", dedi."

İZAHI:

İbni Hâtim ile İbni Cerîr, Ubeydetüsselmânî'den rivayet ettiklerine göre, o şöyle anlattı:

"Benî İsrailden bir kimse bilâ veled (çocuksuz) idi. Çok da zengin idi. Tek varisi olan bir de kardeşinin oğlu vardı. O oğul, onu öldürdü ve gece kendilerinden olan birinin kapısına bıraktı. Sonra da onların öldürdüğünü iddia etti. Bunun üzerine silahlandılar ve bir birine girdiler. Onlardan bazı ileri gelenler:

"Niye birbirinizle döğüşüyorsunuz? İşte içinizde Allâh'ın Rasûlü var", dedi. Hemen Mûsâ aleyhisselam'a gittiler ve olanı anlattılar. O da:

"...Allâh size bir inek kesmenizi emrediyor..." dedi. İlerideki âyetlerde îzahı geleceği gibi, inek nasıl olsun, şöyle mi, böyle mi? den sonra bir inek kesildi ve bir kısmı ölüye sarılınca ölü dirildi ve kendisini yeğeninin öldürdüğünü söyledi ve uzandı.

Onların çok düşük karakter yapılarını anlatmaya peygamberlerine karşı saygısızca:

"...Bizi eğlence mi ediniyorsun?" demeleri yeter. Mûsâ aleyhisselam da kemâli ciddiyetle:

"...Cahillerden olmamdan Allâh'a sığınırım", buyurdu. İşte yahudi halkının hafif davranışı karşısında peygamberin verdiği ciddiyet ve olgunluk örneği.

Allâhu Zülcelâl, bu hâdiseyi hatırlatmaya şöyle devam ediyor:

Âyet: 68

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ ۚ قَالَ انَّهُ يَقُولُ انَّهَا
بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ ۚ عَوَانٌ بَيْنَ ذٰلِكَ ۚ فَافْعَلُوا
مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾

Meâli:

"Rabbine bizim için dua et de o nedir? Bize açıklayıversin" dediler. (Mûsâ da): "Muhakkak o, "Ne pek yaşlı, ne de pek genç, ikisi arası orta (bir inek) olsun" buyuruyor. Emrolunduğunuz şeyi yapın", dedi."

Âyet: 69

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا ۚ قَالَ انَّهُ يَقُولُ انَّهَا
بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ ۙ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٩﴾

Meâli:

"Bizim için Rabbine dua et de onun rengi nedir? Bize açıklayıversin", dediler. Mûsâ da: "Şüphesiz o, "Koyu sarı bir inek olsun, onun rengi bakanları şeneltsin", buyuruyor", dedi.

Âyet: 70

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ ۙ انَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا ۚ
وَانَّا ۖ انْ شَاءَ اللّٰهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾

Meâli:

"Bizim için dua et de o nedir? Bize açıklayıversin. Şüphesiz sığır bize benzeyiş karışıklığı verdi. Yine şüphesiz biz inşâAllâh elbette hidâyete erenleriz", dediler.

Âyet: 71

قَالَ اِنَّهُ يَقُولُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ لاَ ذَلُولٌ تُثِيرُ الْاَرْضَ وَلاَ تَسْقِى
الْحَرْثَ ج مُسَلَّمَةٌ لاَ شِيَةَ فِيهَا ط قَالُوا الْئٰنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ ط
فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ع ﴿٧١﴾

Meâli:

"(Mûsâ da): "Muhakkak o (Allâh): "Şüphesiz o, tarla süren, ekin sulayan ve işe alışık bir inek değil, kendisinde alaca olmayan dinç (noksansız) olsun", buyuruyor", dedi. (Onlar da): "Şimdi hakkı getirdin", dediler ve (öyle bir ineği bulup) kestiler. Hemen hemen nerede ise yapmayacaklardı."

İZAHLARI:

Hâdise, âyetlerin meallerinde ana hatlarıyla açık şekilde açıklanmaktadır. Bu kesim işinden kaçmak ve ölüm hâdisesini örtbas etmek için soru üstüne soru açtılar. Mûsâ aleyhisselamı zor duruma düşürüp usandırmak taktiğini kullandılar. Allâh da onların kendilerini yordu ve nihayet pek çok altın vererek ineği buldular, aldılar ve kestiler.

Hem kendilerini maddi sıkıntıya soktular, hem de katil meydana çıktı. Daha baştan "peki" deyiverselerdi, sıradan bir inekle ucuzca işleri görülecek ve inatçı duruma düşmeyeceklerdi.

İbni Ebî Hâtimin çıkardığı ve Hâfız İbni Merdeviyyenin Ebû Hüreyre'den rivayet ettiği bir hadîsi şerifte Rasûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

- "Eğer İsrail oğulları: "İnşâallâh her halde buluruz" demeselerdi, kat'iyyen kendilerine bu imkan verilmezdi. Fakat istisna ettiler, "inşâAllâh" dediler. Yani "inşâAllâh" demeselerdi daha zor duruma düşeceklerdi.

İşi böyle zor duruma sürdüklerinden ender bulunur bir inek üzerinde karar vermek zorunda kaldılar. Ve nihayet zar zor buldular ama, ineğin sahibi: "Derisinin dolusu altın verirseniz peki, değilse vermem", dedi dayattı. Böylece ister istemez bu ağır yükün altına girdiler ve ineği aldılar. Devamı gelecek şu âyetlerdedir.

Âyet: 72

وَاِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادّٰرَءْتُمْ فِيهَا ط وَاللّٰهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ

تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾

Meâli:

"Ve hani, bir şahsı öldürdünüz de onun hakkında (birbirinizle) atanlaşmıştınız ya. Halbuki Allâh, gizliyor olduğunuz şeyleri açığa çıkarandır."

Âyet: 73

فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا ۚ كَذٰلِكَ يُحْيِ اللّٰهُ الْمَوْتٰى وَيُرِيكُمْ
اٰيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾

Meâli:

"Ve: "Onun bir kısmını ona (ölüye) vurun", demiştik. İşte böylece Allâh, ölüleri diriltir ve aklınızın ermesi umulur diye size âyetlerini gösterir."

İZAHLARI:

"Öldürdünüz" hitabından öldürenin bir kişi değil, iki veya daha fazla kimseler olduğu anlaşılır. Bazı rivayetlerde ise, yeğeni olan bir kişinin öldürdüğü söylenir. Âyetin sarâhatı, kesin olmayan rivayetleri bastırıyor. Buna göre yahudilerin müşterek suç işleyegeldikleri, bunu da gizlemek için çabaladıkları anlaşılıyor. İnek meselesindeki topluca itirazları ve birlikte alıp kestikleri de buna işaret ediyor. Bu hususta ihtilafa düşmeleri ve birbirlerine girip Mûsâ aleyhisselama baş vurmaları da bu anlayışa uygun düşüyor.

"Onun bir kısmını vurun", hitabında da müfessirler ihtilaf etmişler. Kimi dili, kimi sağ budu, kimi kulağı, kimi de başka yeri olduğunu söylemiş ise de bu hususta kesin bir delil yoktur.

Buradaki "vurun" kelimesi de bizi düşündürüyor. Sopa vurur gibi kaldırıp vurmak mı, yoksa sürmek mi, veya sarmak mı?.. Akla yatkın olan da "sarmak"tır. Bu kelimeyi Arapların bir çok yerde "koymak, sarmak" anlamında kullandıkları vakîdir. En iyi bilen Allâh'tır.

Burada asıl olan Mûsâ aleyhisselam'ın mucizesidir. Bu mucize ile hem ölünün katili bulunmuş, hem de öldükten sonra dirilmeyi inkar eden Yahudilere bir örnek olmuştur.

Bu hâdiselerin Kur'ân'da zikredilmesiyle de kıyâmete kadar gelecek insan ve cinlere çok yararlı bir ders verilmiştir.

"...Aklınızın ermesi umulur...." Cümlesi de bu derse akıl verme, öğrenip yaşama tarzını ayarlamanıza önemle tembih vardır.

Yahudilerin katı yürekli, söz dinlemez, ibret almaz, ıslah olmaz bir zümre olduğuna işaretle şöyle buyuruluyor:

Âyet: 74

ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُمْ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةً ؕ وَاِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْاَنْهَارُ ؕ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ ؕ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ ؕ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

Meâli:

"Sonra bunun ardında kalpleri katılaştı. Hem de o, taş gibi veya katılık bakımından daha şiddetli. Şüphesiz taştan öylesi var ki, elbette ondan ırmaklar akar. Yine ondan öylesi var ki yarılır da ondan su çıkar. Ondan öylesi de var ki Allâh korkusundan cidden (aşağı) düşer. Allâh, yapıyor olduğunuz şeylerden gâfil de değildir."

ÎZAHI:

Kalpleri yumuşatacak, yürekleri yufkalaştıracak, nefisleri yatıştıracak bunca hâdiseler gördükleri halde yine de inatlarındaki ısrarlar, huylarındaki çarpıklıklar, adetlerindeki yalpalıklar sürüp gider. Bundan dolayı Allâh, onların kalplerini taşa ve taştan daha sert olana benzetti. Taştan sular çıkıp, ırmaklar aktığını söyleyen Allâh, taşı faydalarına işaret buyurarak, yahudilerin zararlarının çokluğunu pekiştirmiştir. Zulüm derecelerini aşan zararlarının, önce kendilerine, sonra da başkalarına olduğu ayan beyan anlatılmıştır. Ama anlamazlar. Taşlar anlar, onlar anlamaz. Evet taşlar anlar. Çünkü onlar kırılır, yontulur, kireç yapılır, çimento yapılır, evler, yollar inşa edilir, daha pek çok şeylerde kullanılır da hiç dayatmazlar. İtiraz etmezler. Adeta "baş üstüne, peki, emrinizdeyiz" derler. Ama Yahudilerden ne fayda gelir? Zararlarını sayarsak, tarihin derinliklerine bile inmeden onların dünyayı birbirine kattığı, birinci ve ikinci cihan harbini çıkardıkları, üçüncüsünün

de hazırlığı içinde oldukları ilk bakışta anlaşılıverecek zararlarıdır. Fakat taşın zararlarından bir şey söylenemez.

Bu olup bitenlerden Allâh'ı gâfil mi sanıyorlar. Allâh, onların da, başkalarının da yaptığı hiçbir şeyden asla gâfil değildir. Herkes yaptığının karşılığını mutlaka görecektir.

(En'âm 43. Mâide 13. Hacc 53. Zümer 22. Hadîd 16. âyetleri de okuyalım.)

Onlara ümit bağlanmayacağını ve bilerek Allâh'ın kelamını değiştirdiklerini duyurmak üzere de şöyle buyuruluyor:

Âyet: 75

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

Meâli:

"Size inanmalarını mı istiyorsunuz? Onlardan bir zümre vardı da Allâh'ın kelamını dinlerler, sonra da akıllarının ermesinin hemen ardından onu –kendileri bilerek– değiştiriyorlar idi."

İZAHI:

Allâh'ın Rasûlü ve mü'minler, Medine ve çevresindeki yahudilerin îman etmeleri gayretini güdüyorlar ve onların da kendileri gibi islamı kabul edip Kur'ân'a uymalarını istiyorlar idi. Bunun üzerine:

"Size inanmalarını mı istiyorsunuz...." Hitabı ilahisi ile mü'minlerin dikkatini çekti ve yahudilerin sönük kalpleri, bozuk ruhları, çarpık fikirleri olduğunu işaret buyurdu. Devamla:

"...Onlardan bir zümre vardı da Allâh'ın kelamını dinlerler sonra da akıllarının ermesinin hemen ardından onu –kendileri bilerek– değiştiriyorlar idi." buyurdu. Yahudilerden bir zümre, kendilerine gelen Tevrat kitabını dinlerler, anlarlar ve kendi keyiflerine göre, işlerine gelecek şekilde değiştirirler, Allâh kelamı olmaktan çıkarırlar, kendi süfli arzularına alet ederler idi. Bu âyeti kerîmede Allâh, onların mel'anetlerini hatırlatıyor.

(Nisa 46. Mâide 13, 41. Âraf 162. Feth 15. âyetleri de okuyalım.)

Şu âyetlerde de yahudilerin iki yüzlülükleri hatırlatılıyor:

Âyet: 76, 77

وَاِذَا لَقُوا الَّذِينَ اٰمَنُوا قَالُوٓا اٰمَنَّا ۚ وَاِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ اِلٰى
بَعْضٍ قَالُوٓا اَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُمْ
بِهٖ عِنْدَ رَبِّكُمْ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾
اَوَلَا يَعْلَمُونَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾

Meâlleri:

"Ve (yahudi münâfıklar) îman edenlerle karşılaştıkları zaman "inandık" derler. Kimileri de kimileri ile yalnız kaldıkları zaman da: "Allâh'ın (Tevrat'ta) size açtığı (Muhammed hakkındaki) şeyi, mü'minler onunla Rabbiniz katında aleyhinize delil yapsınlar diye mi onlara söylüyorsunuz? Aklınız ermiyor mu?" derler."

ÎZAHLARI:

Yahudi münâfıklar, Müslümanlarla karşılaştıkları zaman: "Îman ettik" derler. Kendi kendileriyle yalnız kaldıkları zaman ise, birbirini sıkı sıkıya tembih ederek: "Sakın ha Muhammed ve dini hakkında Allâh'ın Tevrat'ta size açıverdiği bilgileri onlara söylemeyin. Sonra onlar sizden aldıkları bilgilerle karşınıza çıkarak o bilgileri aleyhinize delil olarak kullanırlar ve sizi mağlub edip îman etme zorunda bırakırlar. Hiç mi aklınız ermiyor? İyi düşünün", diyorlardı.

Allâhu Teâlâ, Peygamber Efendimize Tevrat'ta olan kendisi hakkındaki bilgileri verdiği ve İslâm dininin geleceğini beyan edip de bu bilgiler yahudilerin kulaklarına gittikçe, birbirlerine düşüyorlar ve: "Siz aktardınız. Yok sen söyledin. Hayır siz ulaştırdınız", şeklinde kendi aralarında sürtüşmeye düşüyorlardı.

Halbuki Allâh, onların gizledikleri şeyleri de açığa vurup yaydıkları şeyleri de pek âlâ biliyor. Bundan haberleri yok mu?

(Bu sûre 14. Âl-i İmran 119. âyetleri de okuyalım.)

Yahudilerin okur yazar olan ve olmayan iki kısmın durum ve tutumlarını bize bildirmek üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 78

وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لاَ يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلاَّ أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلاَّ يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾

Meâli:

"Onlardan okur-yazar olmayanlar vardır. Kitabı (okumayı) bilmezler. Ancak (bildikleri) dolduruluş(tan ibarettir). Onlar (bilgili) değil ancak zannedebilirler."

Âyet: 79

فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلاً ۖ فَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾

Meâli:

"Artık onunla az bir baha satın alabilmeleri için elleriyle yazıp, sonra "Bu Allâh katındandır" diyenlere veyl vardır. Kazandıkları şeyden dolayı onlara yine veyl vardır."

İZAHLARI:

(اميون) okuma-yazma öğrenmeden anadan doğduğu gibi kalanlar demektir.

(امانى), (أُمْنِيَّة) kelimesinin cemidir. Anlamı; "Öğrenerek, bilerek değil, sadece dolduruşların tesiri altında gönlünde toplanan arzuların yerine gelmesini temenni etmekte saplanmak" denilebilir.

(ويل) "Şiddetli azap veya cehennemde bir dere" denildiği gibi "Felakete uğramak, helak olmak, kahrolmak" mânalarında da kullanılmıştır. Türkçemizdeki "kahrolsun, yazıklar olsun, gebersin, Allâh belasını versin" gibi beddualarda da kullanılmıştır.

Yahudiler, yapageldikleri melanetten pay almaları itibariyle iki kısma ayrılmıştır:

a. Okuma yazması olmayıp anadan doğma haliyle kalan cahil zümre. Bunlar, kendi araştırmaları ve muhâkemeleri ile değil de sadece

başkaları tarafından doldurulan, kurulan, tahrik edilen kimselerdir. Bunlar, yanlış-doğru kafalarına dolan ve gönüllerinde yer eden şeyler güdümünde olup bilerek değil, zannederek körü körüne didinen, bocalayanlar, hedeflerine varabilmek için çok kere sinirlerini kullanan kimselerdir. Böyleleri, başlarında bir güden olmadığı sürece hiçbir hedefe varamazlar. Bunların mel'anetteki payları nispeten azdır.

b. Okuma-yazması olup da Tevratı elinde bulunduran, istediği şekilde evirip çeviren, yazıp bozan haham sınıfıdır ki işte bunlar menfaatleri için çalışan ve Tevrattaki Allah'ın âyetlerini bozarak, değiştirerek tahrif eden, cahillere de kötü yön veren Yahudi milletini perişan eden kimselerdir. İşte bunlar cehennemdeki veyl deresine girecek, orada ebedî kalacak olanlardır.

(Bu sûre 174, 175. Âl-i İmran 186. Tevbe 69. Meryem 37. Enbiyâ 14, 18. Sâd 27. Zümer 22. Fussılet 6, 7. Zuhruf 65. Câsiye 7, 8. Zâriyat 60. Tur 11; Mürselât 15, 19, 24, 28, 34, 37, 40, 45, 47, 49. âyetleri de okuyalım.)

Çekecekleri azabı küçümsemeleri ve heçimsemeleri hakkında da şöyle buyuruluyor:

Âyet: 80

وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً ۚ قُلْ أَتَّخَذْتُمْ
عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى
اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

Meâli:

"Ve: "Bize sayılı günlerden başka kat'iyyen ateş dokunmaz" dediler. "Allâh'tan bir söz mü aldınız? Allâh da kat'iyyen sözünden dönmez. Yoksa Allâh'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz?" de."

ÎZAHI:

Yahudilere cehennem azabı bildirildiği zaman, suçlarını da inkar edecek durumda olmadıklarından:

"Bize sayılı günlerden başka kat'iyyen ateş dokunmaz", dediler. Buzağıya taptığımız günler sayısınca veya bu dünya yedi bin seneliktir. Her bin sene için bir gün yanarsak, yedi gün yanarız", diyorlardı. Bunun üzerine Allâh bu âyeti indirdi.

İkrime de şöyle anlatıyor:

- Yahudiler, Rasûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem ile münakaşa yaptılar ve:

- "Kırk geceden başka kat'iyyen ateşe girmeyiz ve orada yerimize başka kavim gelecek Muhammed ve arkadaşlarına yardım edecekler", dediler. Rasûlullah sallAllâhu aleyhi ve sellem de eliyle başına işaret ederek:

- "Hayır siz orada temelli ve ebedî kalacaksınız. Orada sizin yerinize hiç biri geçemeyecek", buyurdu. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu."

Ebû Hüreyre'nin rivayet ettiği bir hadîsi şerifte şöyle anlatıyor:

- "Hayber alınınca, Rasûlüllah (S.A.V.)'e (kızarmış) zehirli bir koyun ikram edildi. Rasûlullah (S.A.V.):

- Burada olan yahudiler! Yanıma toplanın, buyurdu ve onlara:

- "Babanız kim?" dedi.

- "Filan" dediler.

- "Yalan söylediniz, babanız filan" dedi.

- "Doğru söyledin ve isabetlisin" dediler. Sonra onlara:

- "Size bir şey söylesem beni tasdik eder misiniz?" dedi.

- "Evet, Kasım'ın babası. Eğer sana yalan söylersek, babamızı bildiğin gibi yalanımızı da bilirsin" dediler. Allâh'ın Rasûlü onlara:

- "Ateş ehli (cehennemlik) kim?" dedi.

- "Orada biz azıcık kalacağız. Orada yerimize siz geçeceksiniz" dediler. Allâh Rasûlü'de onlara:

- "Korkun. VAllâhi orada ebedîyen yerinize geçmeyeceğiz" buyurdu. Sonra Rasûlullah onlara:

- "Size bir şey sorarsam bana doğru söyleyecek misiniz?" dedi.

- "Evet, ey Kasım'ın babası!" dediler.

- "Bu koyuna zehir koydunuz mu?" dedi.

- "Evet" dediler.

- "Sizi ona sevkeden nedir?" dedi.

- "Eğer yalancı isen senden kurtuluruz. Şayet peygamber isen sana zarar vermez" diye düşündük dediler. (İmam-ı Ahmed, Buhari, İbn-i Merdevi)

(Âl-i İmran 24. Meryem 78. âyetleri de okuyalım.)

Cennetliklerin ve cehennemliklerin kimler olduğunu beyan etmek üzere de şöyle buyuruluyor:

Âyet: 81

بَلٰى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَاَحَاطَتْ بِهٖ خَطِيْٓئَتُهٗ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٨١﴾

Meâli:

"Evet, kim kötülük kazanır ve kendisini suçları sararsa, işte onlar ateşin yâranlarıdır. Onlar orada ebedîdirler."

Âyet: 82

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٨٢﴾

Meâli:

"İman edenler ve yararlı işler yapanlara gelince, onlar cennetin yâranlarıdır. Onlar orada ebedî kalanlardır."

İZAHLARI:

Bu âyetler, geçen âyetin îzahındaki yahudilerin iddialarını boşa çıkarıyor ve hakikatı açıklıyor:

Hayatta şirk koşanlar ve yapageldikleri suçlar birike birike kendilerini sarmış olanlar, elbette ki cehenneme layık hale gelmişlerdir. Onlar temelli kalmak üzere ancak oraya yakışırlar. Bunda kimin tereddüdü olabilir? Her akıl sahibi: "Evet, böyle yakışır" diyebilir. Cenab-ı Hakkın beyanı da budur.

İman edip de yapageldikleri ibadetler, yararlı işler toplana toplana kendilerini iyice değerlendirmiş olanlar ise, elbette cennete layık, ancak oraya yakışan kimselerdir. Yine her akıl sahibi bunu tasdik eder. Allâhın müjdesi de budur.

Abdullah İbni Mes'ud (R.A.)'in rivayetinde Allâh'ın Rasûlü şöyle buyuruyor:

- "Aman günahları işleten şeylerden sakının. Çünkü onlar bir kimsede toplanır ve onu helak ederler". Yine ondan:

- Bir misal vererek: "Bir kavim bir boş yere iner ve kavmin işi başlar. Bir kimse gider ve bir çöp (odun) getirir. Başka biri de bir çöp getirir. (Derken) çokça (odun) toplarlar. Ve ona koyduklarını pişirirler", buyurdu. (Böylece birer birer toplanan günahlar çoğalır ve sahibini yakar. (İmam-ı Ahmed)

(Bu sûre 275. Âl-i İmran 116. Âraf 36, 42. Yûnus 26, 27. Hûd 23. Râ'd 5. Ğâfir 43. Ahkaf 13, 14. Mücadele 17. âyetleri de okuyalım. Nisa sûresinin 119-124. âyetlerine de bakalım.)

Allâhu Zülcelâl, İsrail oğullarından aldığı geniş bir misakı da şöyle hatırlatıyor:

Âyet: 83

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِىٓ اِسْرَآئِيلَ لاَ تَعْبُدُونَ اِلاَّ اللّٰهَ
وَبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتَامٰى وَالْمَسَاكِينِ
وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ۟
ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلاَّ قَلِيلاً مِنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

Meâli:

"Ve hani, İsrail oğullarının "Allâh'tan başkasına kulluk yapmayacakları, anaya babaya da, akrabaya da, yetimlere de, yoksullara da iyilik yapacakları, insanlara da güzel (söz) söyleyin, namazı da dosdoğru kılın, zekatı da verin", diye söz almıştık. Sonra sizden birazınızdan başka (hepiniz) dönüverdiniz. Siz halen de yüz çevirenlersiniz."

ÎZAHI:

Bozulmuş bir toplumun yeniden canlanması ve sağlam temellere oturup uzun ömürlü olabilmesi için bu âyette çok önemli sekiz noktada İsrail oğullarından söz alındığı hatırlatılıyor:

1. Allâh'tan başkasına kulluk yapmamak. Gerek ibadet bakımından, gerekse diğer cemiyet işlerindeki karşılıklı muameleler bakımından, kendi keyifleri gibi değil, yalnız Allâh'ın emrettiği gibi yapmaları.

2. Anaya, babaya iyilik etmek. Aile yapısının temeli ana ile babadır. Bunlarla sonuna kadar irtibatın kesilmemesi, karşılıklı hürmet

ve şefkatin devamı aile yapısının devamının şartıdır. Aile bağlarının çözülmesi, böyle ailelerden kurulan milletin felakete sürüklenmesidir. Bu gün dünyayı ve kendimizi düşünelim. Ne haldeyiz? Aile bağları hızla çözülmekte ve kopmaktadır.

3. Akrabaya iyilik. Aile yapısının hemen peşinden akraba yapısı gelmektedir. Akrabalar birbirine ne kadar iyilik yaparlar, yaklaşırlarsa, o nispette yardımlaşmaları ve güçlenmeleri artar. Böylesine sağlam akrabalardan kurulan bir millet, dimdik ayakta kalabilir. Dâima huzurlu olur.

4. Yetimlere iyilik. Anasız, babasız kalmış çocuklara bakmak, onları yetiştirmek, iyi terbiye vermek, onların tahsilini yaptırıp, ahlaklı, faziletli, îmanlı, olgun bir müslüman olarak milletin birer ferdi haline getirmek, elbette onu da bizi de yaratan Allâh'ın razı olacağı çok önemli bir hizmettir.

5. Yoksullara yardım etmek. İnsanların hepsi bir olmaz. Kimi zengin olur, kimi de fakir kalabilir. Zenginlerle fakirlerin arasında da sağlam bir bağ, bir güvence olması gerekir. Bir millet düşünün ki, zenginleri fakirlerini sever, onlara yardım eder, onların sıkıntılarını giderir, onları ezilmekten korur. İşte bu millet ayaktadır. Allâh böyle milletten razı olur.

6. İnsanlara güzel söz söylemek. Bir yapıcı, hoşlandırıcı söz vardır. Bir de kırıcı, nefret ettirici söz vardır. Yapıcı söz sevgi ve ilgi kazanır. Kırıcı sözler de kin ve nefret kazanır. Düşünelim kendimiz başkalarından neler bekleriz, neler umarız, nasıl bir söz duymak isteriz? İşte biz de başkalarına beklediğimizin daha güzelini, daha iyisini söyleyelim. Huzurlu bir toplum, zevkli bir yaşantı ancak böyle olabilir.

7. Namazı dosdoğru kılın. Bizi yaratan Allâh'la sağlam bir irtibat kurarak her an onun emrinde olduğumuzu bilip tatbik etmek, bizim için sarsılmaz bir manevi bağlılık ki ileride daha geniş anlatılacağı gibi ruhun ve bedenin birlikte kurabileceği bir güç kaynağı olan namaz, elbette asla terk edilmemesi gereken bir ibadettir.

8. Zekatı verin. Beşinci maddede anlatılan hususları yerine getirmede, zenginleri gevşemeye meydan bırakmayan kesin bir emri ilahidir ki, yardım emridir. Yerine getirilmesi farzdır. Aklı erenler bu emri seve seve yerine getirirler.

İşte en kısa şekli ile önemleri belirtilen bu hayatiyet şartlarından yüz çeviren İsrail oğulları, tarihi perişanlıklara sürüklenmiştir. Bunlardan ibret almayanların sonu da onlar gibidir.

Yahudilerden örnekler vermeye devam eden Rabbimiz şöyle buyuruyor:

Âyet: 84

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ اَنْفُسَكُمْ
مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ اَقْرَرْتُمْ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾

Meâli:

""Ve hani; kanınızı akıtmayın ve kendinizi yurtlarınızdan çıkarmayın", diye güvencenizi almıştık. Sonra siz de şehadet ederek ikrar etmiştiniz."

Âyet: 85

ثُمَّ اَنْتُمْ هٰٓؤُلَاۤءِ تَقْتُلُونَ اَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ
دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاِنْ يَاْتُوكُمْ
اُسَارٰى تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ اِخْرَاجُهُمْ اَفَتُؤْمِنُونَ
بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاۤءُ مَنْ يَفْعَلُ ذٰلِكَ
مِنْكُمْ اِلَّا خِزْيٌ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُرَدُّونَ
اِلٰٓى اَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾

Meâli:

"Sonra işte siz yok mu siz; kendinizi öldürüyorsunuz ve kendinizden bir zümreyi –kötülük ve düşmanlıkla karşılarına çıkarak– yurtlarından çıkarıyorsunuz. Size esirler olarak gelirlerse, –onların çıkarılması size haram olduğu halde– onları fidyeye tabi tutuyorsunuz. (Kitabınızda böyledir.) Kitabın bir kısmına inanıyorsunuz da, bir kısmını inkar mı ediyorsunuz? Sizden bunu yapan kimselerin cezası, dünya hayatında hakirlikten başkası değildir. Kıyâmet gününde ise azabın en şiddetlisine atılacaklar. Allâh da yapıyor olduklarınızdan gâfil değildir."

Âyet: 86

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَوٰةَ الدُّنْيَا بِالْءَاخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾

Meâli:

"İşte bunlar, âhirette dünya hayatını satın alanlardır. Onlardan azap hafifletilmeyecek, onlar yardım da olunmayacaklar."

İZAHLARI:

"Birbirinizin kanını akıtmayın ve kendinizi yurtlarınızdan çıkarmayın" diye güvencenizi almıştık..."buyuran Allâh'ın bu sözü, ilelebet tatbik edecekleri bir hüküm olarak Tevratta zikredilmiştir. Kendileri de buna şahitlik ederler ve aralarında ikrar eder dururlar.

Ellerindeki kitap böyle yazarken, kendileri de bunu bilirken yine de birbirlerini öldürürler, kan dökerler ve yurtlarından, yuvalarından sürüp çıkarırlar.

Birbirlerine esir düştüklerinde, karşılığında bir bedel almadan esirleri bırakmazlar ve: "Allâh böyle emretti" derler. Allâh'ın emrinde: **"Yurtlarından çıkarmayın",** dediği halde bunu yapmaktan geri kalmazlar. Yani işlerine geleni yaparlar. Onun için:

"Kitabın bir kısmına inanıyorsunuz da, bir kısmını inkar mı ediyorsunuz?..." buyurulmuştur.

İslâmiyetin geldiği sıralarda Medine ve çevresinde Yahudilerden üç kabile vardı: Kaynuka oğulları, Nadir oğulları ve Kurayza oğulları. Araplardan putperest olan Evs ve Hazreç kabileleri müslüman oldular, "Ensar" unvanını aldılar. yahudiler ise, inatlarından ayrılmadılar, perişan oldular gittiler. Âyetin son kısmında:

"...Sizden bunu yapan kimselerin cezası, dünya hayatında hakirlikten başkası değildir, kıyâmette ise, azabın en şiddetlisine atılacaklar..." buyurulmuştur. Böylece onların akıbetleri belirtilmiştir.

Bunlar, âhireti verip dünyayı alıyorcasına, dünya çıkarlarının peşine takıldılar ve menfaat sandıkları haksızlıklara sarıldılar. Aslında dünyada dahi yararlarına olan âhireti attılar. Neticede hem dünyalarını, hem de âhiretlerini yıktılar. Onun için:

"...Onlardan azap hafifletilmeyecek. Onlar yardım da olunmayacaklar", buyurulmuştur. Yahudiler hakkında nazil olan bu âyetler, bizleri uyarıyor. Onlar gibi olmamamızı, Allâh'ın emirlerine sarılmamızı, onların oyunlarına gelmememizi hatırlatıyor.

Yahudilerin bu menfur halleri çok kere kendi aralarında kalıp kendilerini perişan ediyordu. Fakat şimdi öyle değil. Bütün dünyayı sardı. Küfür alemi kolayca bu tuzağa düşürüldü. Biz müslümanlar da aynı tuzağa düşürülmemiz için zorlanıyoruz. İçimizden bazı zavallıların hali buna işaret ediyor. Allâh bizi koruyacaktır. Onlara fırsat vermeyecektir.

(Bu sûre 114. Âl-i İmran 99. Nisa 66. Mâide 33, 41. En'âm 132. Hacc 9. Neml 93. Zümer 26. Fussılet 16. âyetleri de okuyalım.)

Mûsâ aleyhisselamdan sonra gönderilen bütün peygamberlere de yaptıkları mel'anetlerini anlatmak üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 87

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَاٰتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَاَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۗ اَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ ۚ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾

Meâli:

"Andolsun, Mûsâ'ya da kitabı verdik. Ondan sonra peşpeşe peygamberler gönderdik. Meryem'in oğlu Îsâ'ya da açıklamalar verdik ve kendisini Rûhul Kudüs ile destekledik. Her peygamber gönlünüzün beğenmediğini getirdikçe kibirlendiniz. Artık bir kısmını yalanladınız, bir kısmını da öldürüyorsunuz."

ÎZAHI:

(قفينا) Sıraladık, peşpeşe koyduk, birbiri ardına getirdik, birbirine uygun gönderdik anlamlarına gelir.

Buna göre, peygamberleri aynı dinle birbirine uygun, birbirini tamamlayanlar olarak gönderdik. Her birinin hedefi, Allâh'ın emir ve nehiylerini ümmetlerine ulaştırmak ve onlara örnek olmaktır.

(بينات) Açıklayanlar, deliller, ispatlayanlar, ikna edenler anlamında kullanılır.

Peygamberlerin peygamberliklerini mucizelerle, kitapla ispat eden ve kitapta bulunan açık hükümler ve delillerdir. Îsâ aleyhisselama verilen İncil kitabı ve mucizeleri birer beyyinattır.

(روح القدس) Değişik rivayetlere göre anlatılmıştır. Rûhullah, Rûhulbereke, Rûhuttuhr, İsmi âzam, İncil ve Cebrail denilmiştir. Mevcut deliller "Rûhul Kudüs"ten maksat Cebrail aleyhisselam olduğu kanaatini kuvvetlendirmektedir.

"...Ve kendisini Rûhul Kudüs ile destekledik..." yani Cebrail ile güçlendirdik, anlamına gelmektedir. En iyi bilen Allâh'tır.

Mûsâ aleyhisselam ile Muhammed aleyhisselam arasında gelen peygamberleri ancak Allâh bilir. Fakat bunların çoğu Yahudilerden gelmiştir. Yahudiler, bunların bir kısmını yalanlamışlar, bir kısmını da öldürmüşlerdir. Bunlara yerleşmiş olan kibir, kuruntu, her zaman taşkınlığa sürüklemiştir. Halen de onların ırkından gelen bu günkü yahudiler de onlar gibidir. Hâdiseler de buna şahittir.

(Bu sûre 253. Mâide 46, 70, 155. Hûd 96, 110. İbrâhîm 5. Nahl 102. İsrâ 101. Mü'minûn 49. Furkan 35. Ankebût 39. Secde 23. Ğâfir 23, 53. Fussılet 45. Zuhruf 63. Hadid 27. Âl-i İmran 112, 181. âyetleri de okuyalım.)

Yahudilerin inatları ve lanetlenmeleri hakkında da şöyle buyuruluyor:

Âyet: 88

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ ۜ بَل لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

Meâli:

"Ve: "Kalplerimiz perdelidir", dediler. Hayır, Allâh, onları küfürleri sebebiyle kendilerine lanet etmiştir. Artık pek az (olsun) îman etmeliler."

ÎZAHI:

(قلوبنا غلف) "Kalplerimiz perdeli" demeleri, ya ısrarlı inatlarından kendilerine yapılan tebliğ ve irşadı şiddetle reddedip kurtulma çabasıdır. Ya da alışageldikleri gibi karşılarındaki Allâh'ın Rasûlünü hiçe sayarak alay etmektir.

Her ne niyetle olursa olsun böyledir. Çünkü: "Kalplerinde hastalık vardır. Hasta kalp böyle çalışır." Sonra onun ardından kalpleri katılaştı, hem de taş gibi. Veya katılık bakımından daha şiddetli... mealindeki âyette olduğu gibi taşlaşmış bir kalp nasıl işler?

Bu açık bir küfür ifadesi olduğu için Allâhu Zülcelâl:

"...Onların küfürleri sebebiyle Allâh, kendilerine lanet etmiştir", buyuruyor. Onların **"Kalplerimiz perdelidir"**, demelerinin küfür olduğunu duyuruyor.

(Nisa 155. En'âm 25. Âraf 100. Tevbe 87, 125. Nahl 108. İsra 46, Fussılet 5. âyetleri de okuyalım.)

İnkârlarından dolayı Allâh'ın lanetine uğradıklarını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 89

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا
مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا
عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾

Meâli:

"Onlara, Allâh katından yanlarında olan (Tevrat)ı tasdik eden bir kitap gelince –daha önceden küfredenlere karşı feth istiyor idiler–. Bildikleri şey (Kur'ân) kendilerine gelince de onu inkâr ettiler. Artık Allâh'ın laneti kâfirler üzerinedir."

İZAHI:

Yahudiler, daha önceleri Muhammed adında bir peygamberi ve kitabın geleceğini ve ona yardımcı olacaklarını söyleyerek Evs ve Hazreç kabilelerine karşı zafer temennisinde bulunuyorlardı. O peygamber ve kitap gelince, tam aksine Evs ve Hazreç kabileleri müslüman oldular. Yahudiler ise küfürlerinde inat ettiler. Peygambere asıl yardım sözü veren yahudiler değil, Evs ve Hazreç kabileleri oldu. Bunun üzerine Muaz İbni Cebel onlara:

- Ey yahudi güruhu! Allâh'tan korkun ve müslüman olun. Bir zamanlar biz müşrik iken Muhammed aleyhisselamın geleceğini söylüyor ve onun eşkalini anlatıyordunuz ve: "Onunla bir olup size karşı zaferler kazanacağız, fetihler yapacağız", diyordunuz, dedi. Buna karşı Benî Nadîr'in kardeşi Selâm ibni Meşkem de:

- Bize bildiğimiz şey gelmemiştir. O, size anlattığımız da değildir, dedi. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.

Yahudilerin buna benzer konuşmaları çoktur. Bu öteden beri çevre halkı tarafından bilinmekte idi. Peygamber aleyhisselam gelince, onun kendilerinden değil de Araplardan olduğunu gördüler ve inkâra kalkıştılar. Hemen akla gelir. Kendilerinden bunca peygamberler geldi. Ne yaptılar? Kimini yalanladılar, kimini de öldürdüler. Artık Allâh'ın laneti böyle kâfirler üzerinedir.

(Bu sûre 101, 159. Âl-i İmran 184. Mâide 70. En'âm 4, 5. Yûnus 76. Nahl 113. Kasas 48. Zuhruf 30. âyetleri de okuyalım.)

Yahudilerin aldıkları kötü neticeyi ve uğradıkları gazabı da şu âyeti kerîme haber veriyor:

Âyet: 90

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهٖٓ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَكْفُرُوا بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا
اَنْ يُنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ عَلٰى مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ ۚ فَبَآءُو
بِغَضَبٍ عَلٰى غَضَبٍ ۭ وَلِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿٩٠﴾

Meâli:

"Kullarından dileyeceği kimseye, fazlı kereminden birbiri ardına (ayetler) indirmesini hasetlenmek için Allâh'ın indirdiğini inkâr etmeleri (şekliyle) onunla kendilerini değiştikleri o şey ne de çirkin oldu. Artık gazap üstüne gazaba layık oldular. Kâfirler için de horlayıcı bir azap vardır."

İZAHI:

Bu âyeti kerîmede yahudilerin bizzat kendileri hedef alınmakta ve kendilerini en kötü, en çirkin şeyle alıp-satıp, değiştirdikleri ve harcadıkları açıklanmaktadır.

"...Onunla kendilerini değiştirdikleri o şey ne de çirkin oldu..." cümlesi, bütün dikkatlerimizi üzerlerine çekmektedir. Hususiyle (اشترى) kelimesinin "satın aldılar" mânası, oldukça düşündürücüdür.

Kendilerinin başkaları yerine konması, yani kendi benliklerinden çıkıp başkaları durumuna düşmüş ve o başkaları, satın almak ihtiyacını duyarak "küfürleri" karşılığında kendilerini satın alıp benliklerini kazanma yolunu tutmuş oluyorlar. Bu alış veriş tam tersine bir zarardır. Hem de çok çirkin bir zarardır. Onlar bu alış verişleriyle kendilerini satın almak şöyle dursun, bir daha geri almamak ve kurtaramamak üzere tam satmış oluyorlar. Onun için müfessirler "aldılar" mânası vermişlerdir.

Allâh'ın indirdiği Kur'ânı Kerîmi bile bile inkâr etmeleri ve bu Kur'ân'ın arap olan bir peygambere peyderpey inişini çekemeyip her âyet geldikçe karşı çıkmaları ile kendilerini sattılar. Hem de ebedîyen sattılar. Bir daha dönüşü olmayan bir satış yaptılar. Bu satış şöyle açıklanıyor.:

"...Gazap üzerine gazaba layık oldular..." Allâh'ın gazabı karşılığında kendilerini satmış olmaları kadar çirkin ne olabilir? İşte bu beyinsizler, kendilerini sattılar, karşılığında Allâh'ın gazabını aldılar. Ne âlâ kazanç!

"...Kâfirler için de horlayıcı bir azap vardır". Onların alış verişlerindeki kârları işte bu. Küfrü aldılar, kendilerini bir daha içinden çıkmamak üzere devamlı hakaret altında olacakları azaba sattılar.

(Bu sûre 61, 102, 175. Âl-i İmran 112, 177. Nisa 14, 74, 151. Âraf 71, 152. Enfal 116. Nahl 106. Tâhâ 86, 81. Ahzab 57. Mücâdele 16. âyetleri de okuyalım.)

Yahudiler, îmana davet edilişlerini nasıl reddediyorlar? Şu âyetten öğrenelim:

Âyet: 91

وَاِذَا قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوا بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ اَنْبِيَاءَ اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

Meâli:

"Ve onlara: "Allâh'ın indirdiğine (Kur'ân'a) inanın", denildiği zaman: "Kendimize indirilene (Tevrat'a) inanırız", derler de onun ardında olan (kitapları) inkâr ediyorlar. Halbuki o (Kur'ân), yanlarındaki olan (Tevrat)ı tasdik ediyor olan (bir) haktır.

"(Tevrata) inananlarsınız da daha önce, Allâh'ın peygamberlerini niçin öldürüyordunuz?" de."

ÎZAHI:

Yahudilere:

"Allâh'ın indirdiğine (Kur'ân'a) inanın", denildiği zaman: **"Kendimize indirilene (Tevrata) inanırız" dediler..."** ama o kitabı da Allâh kelamı olmaktan çıkardılar. Bozdular, değiştirdiler.

Halbuki Kur'ânı Kerîm yanlarındaki Tevratı ve İncili tasdik eden ve onların bozduklarını yenileyen bir hakikattir.

Onların: **"Kendimize inen (Tevrata) inanırız"**, demeleri açık bir çelişkidir. Hem "inanırız" derler, hem de o kitapla hüküm vermek üzere gelen peygamberleri öldürürler. Söyle onlara madem ki:

"...(Tevrata) inananlarsınız da daha önce, Allâh'ın peygamberlerini niçin öldürüyordunuz? de." O peygamberler sizin inandığınız kitabı tatbik etmek için gelmişlerdi. Böyle nasıl inanış? Siz yalancısınız, iftiracısınız, işinize geleni yapıyorsunuz.

(Âl-i İmran 112, 181, 183. Nisa 155. Mâide 79. âyetleri de okuyalım.)

Yahudilerin çelişkilerinin devamını şu âyetten okuyalım:

Âyet: 92

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٩٢﴾

Meâli:

"Ve andolsun Mûsâ, size açık deliller (mucizeler) getirdi. Sonra siz zalimler olarak hemen ardından buzağıyı (ilah) edindiniz."

ÎZAHI:

Geçen âyette beyan edilen çelişkinin başka bir şekli daha bu âyeti kerîmede ayrıca anlatılıyor:

"Kendimize inen Tevrata inanırız", diyorsunuz. Siz de, sizden öncekilerden farksızsınız. Onlar, Mûsâ daha sağ iken Tevrat bozulmadık hali ile mevcut iken niçin ayrı baş çektiler de buzağıya taptılar? O devirde Mûsâ'nın getirdiği açık deliller, hükümler ve bunca mucizeler var iken o geçmişleriniz buzağıya tapmışlardı. Tam onlar gibi olan sizler

de şimdi bu devirde son peygamberin getirdiği kitabı ve mucizeleri inkar ederek, tıpkı atalarınız gibi ayrı baş çekiyorsunuz.

"Sizler zalimlersiniz." Kendinize, gelecek nesillerinize ve bütün insanlara zulmeden acımasız kimselersiniz.

(Bu sûre 51-54. Nisa 153. Âraf 148, 152. Hûd 96. İbrâhîm 5. İsra 2. Enbiyâ 48. Mü'minûn 49. Furkân 35. Kasas 43. Ankebût 39. Secde 23. Ahzab 69. Ğâfir 23, 53, 54. Tâhâ 86-88. âyetleri de okuyalım.)

İsyanlarını da kendi dilleri ile şöyle ifade ediyorlar:

Âyet: 93

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ ؕ خُذُوا مَآ
اٰتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا ؕ قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاُشْرِبُوا
فِى قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ؕ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهٖٓ
اِيمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾

Meâli:

"Ve hani "Size verdiğimiz şeyi (Tevratı) kuvvetle (ciddiyetle) tutun ve dinleyiniz", diye Tûr dağını üstünüze kaldırdık ve (zorla) misâkınızı almıştık. "Dinledik ve isyan ettik", demişlerdi. Küfürleri sebebiyle onların kalplerine buzağı (sevgisi) içirilmişti (iliklerine işlemişti). "Eğer mü'minler iseniz, îmanınız size ne çirkin şeyler emrediyor?" de."

ÎZAHI:

Geçen âyetlerde yapılan hatırlatmalar burada da tekrar ediliyor. Elbette bu tekrarın önemli hikmetleri olacaktır. Bakalım:

a) Yahudilere karşı çok uyanık bulunulması, onlara asla güvenilmemesi, onların geçmiş devirlerdekilerle bu devirde olanların hepsinin aynı olduğu, hatta gelecek devirlere kalırlarsa, onların da aynı tînette olacağı, bunlarla birlikte yaşayanların da onlara benzeyeceği bir gerçektir.

b) Onlardan ibret alınması gerektiği, onların durumuna düşmemek için islama iyi sarılmak gerektiği,

c) Peygamberimizin yaşayış tarzını iyice öğrenip onun gibi yaşamayı, onun gibi ibadet etmeyi,

d) Allâh'tan başka ne olursa olsun, ona Allâh'ın mahluku veya kulu nazarıyla bakmak, onu asla ibadet derecesine varacak şekilde sevmemek, saygı göstermemek gerektiği,

Aksi halde yahudilerin durumuna düşüleceği veya onların kapanına düşülüp ezilebilineceği hatırdan çıkarılmamalı. Nitekim devrimizde müslümanların ezilmekte olduğunu görmekteyiz. İyi araştırırsak, bunun sebebini yahudinin yastığının altında buluruz.

(Bu sûre 63, 84. Âl-i İmran 187. Nisa 46, 154, 155. Mâide 12, 13, 70, 71. Enfal 21. âyetleri de okuyalım.)

Onların bazı huylarını da şu âyetlerden öğrenelim:

Âyet: 94

قُلْ اِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ عِنْدَ اللّٰهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٤﴾

Meâli:

"Âhiret yurdu (diğer) insanlarsız yalnız sizin ise, doğrular iseniz, haydin ölümü isteyin", de.

Âyet: 95

وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ اَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيهِمْ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٩٥﴾

Meâli:

"Ama daha önceden (bizzat) ellerinin işlediği (suçlar) sebebiyle onu (ölümü) kat'iyyen ebedî olarak istemezler. Allâh, zalimleri en iyi bilendir."

Âyet: 96

وَلَتَجِدَنَّهُمْ اَحْرَصَ النَّاسِ عَلٰى حَيٰوةٍ ۛ وَمِنَ الَّذِينَ اَشْرَكُوا

يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ ۖ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾

Meâli:

"Andolsun onları, insanların hayata en hırslısı (en düşkünü) olarak bulacaksın elbet. Müşriklerden de (hırslılar). Onların her biri bin yıl yaşatılmasını ister. Halbuki onun yaşatılması, kendini azabdan uzaklaştırıcı da değildir. Allâh da yapıyor oldukları şeyleri görendir."

İZAHLARI:

Yahudilerin iddialarından biri de "âhiret hayatıdır." Tevrattaki beyan edilen âhiret hayatı bizim bildiğimiz dünyanın batmasından sonraki bütün insanların dirilmesi ile başlayacak hayat olduğu halde, yahudiler bunun anlamını da başka bir efsaneye çevirerek şöyle kabullenmişlerdir:

"Bu dünyanın bir önü vardır, bir de sonu vardır. Bizler, önünde bazı sıkıntılar çekebiliriz. Bu süre nasıl olsa geçecek ve uzun sürecek olan son hayat tamamen bizim olacaktır", diyorlar. Bununla şunu kastediyorlar:

Biz, büyük devletimizi kurup, dünya hakimiyetini elimize geçirinceye kadar bazı sıkıntılar göreceğiz ama bu uzun sürmeyecek. İleride arzı mukaddeste (Kudüs civarında) bir devlet kuracağız. Orada güçleneceğiz ve bütün dünya milletlerini hakimiyetimiz altına alacağız. Onlar bizim kölemiz durumuna düşecek. Onların bütün kazancı, bizim süreceğimiz zevk ve safaya yarayacak. İşte o devir bizim âhiretimizdir ki bu çok uzun sürecek. Bu hakimiyeti bir daha kimse elimizden alamayacak. Her istediğimizi yapacağız, her zevki tadacağız, her safayı süreceğiz, şeklinde hayal ediyorlar ve her biri:

Bu hayali yaşamak için uzun ömürlü olmasını temenni ediyor. Gönüllerindeki kuruntu bu. Bu sûrenin (امانى) kelimesi bunu ifade ediyor. İçlerinde sakladıkları inanç bu. Ağızlarıyla söyledikleri ise, "Âhiret hayatı, bizimdir de bizimdir", deyip duruyorlar. Bunları duyanlar sanki âhirete inanıyorlar sanacak. Halbuki hiç de öyle değil.

Allâhu Teâlâ tarafından bilinen ve Rasûlüne de bildirilen bu hayallerinin yüze çıkması için:

"(Rasûlüm!) Âhiret yurdu (diğer) insanlarsız yalnız sizin ise, doğrular iseniz, haydin ölümü isteyin", de." âyeti ile 95, 96. âyetler indirilmiştir.

Böylece içlerindeki fitne ard düşünce dünyaya ilan edilmiş oluyor. Onların bu günkü faaliyet sistemleri de bu efsanevi habis niyetlerini açık seçik gösteriyor.

Onların beynel minel siyonist teşkilatı, mason locaları, dünya iktisadiyyatını ellerinde tutmaya çalışmaları, İsrail devletçiğini Filistin'e sıkıştırmaları hep bu menfur niyetlerinin birer göstergesidir. Ama netice onların kuruntularına uyacak mı?

Şimdi hak, bâtıl ölçülerini kullanarak neticeyi arayalım. Onların âhiret inancı kesinlikle bâtıldır. Bu bâtıl inancın gereği, Allâh'la bağlantıları kesiktir. Böyle olunca, bütün dünya insanlarını sömürmek de en küçük tereddüdleri ve merhametleri de yok. Günün birinde kendilerini anlayacak olan dünya insanları ittifakla bunların üzerine yürüme ihtiyacını duyacak ve bunları imha edecek.

Kendi aralarında da aile yapıları hemen hemen her biri ayrı bir benlik ve süfli karakter taşır. Günün birinde iç husumetler çoğalıp birbirlerine düşecekler –geçmişte olduğu gibi– iç bozuklukları dış düşmanlara bol imkanlar verecek ve yok olup gitmelerine yol açılacak.

Diğer milletleri çökertmek için onların arasına da karakter yıkımını yerleştirmeye çalışıyorlar. Öğretim sistemi bu yolda gelişiyor. Fırsat buldukları an yapamayacakları bir şey kalmayacak. İşte yahudiler, bu merhametsiz fırsat kollayan cânilere hedef olacak. Buhtünnasr gibi. Buhtünnasr, Yahudileri imha eden bir zalim.

Öte yandan sağlam bir inanca sahip, bu inancın gereği her hususta doğru, Allâh'a tam bağlı, ibadetini hakkıyla yapan, içkisiz, kumarsız, zinasız, haramsız, yüksek ahlaklı, kendini dünya insanlarına sevdiren, yaptığını Allâh için yapan, meleklerinin yardımına layık olan, dünyada bir hak nizamı kurma inancında bulunan, dünyaya Allâh'ın hakimiyetinin en doğru şekli vereceğine inanan, bu yolda bütün imkanlarını kullanacak olan bir İslâm milletinin gelmesine asla engel olamayacak olan YAHUDİ, elbette çökecektir. Durduğu hayallerin altında kesinlikle ezilip yok olacaktır. Bütün kuruntuları ve gayretleri bu sonucu verecektir.

"...Allâh zalimleri en iyi bilendir", kelamı ilahisi, işte bu yahudilerin -başkalarıyla birlikte- kendilerine en büyük zulmü yapanlardır, işaretini vermektedir.

Yahudiler hakkında buraya kadar aldığımız ve bundan sonra alacağımız bilgilere göre kendimize çeki düzen vermeliyiz.

Yahudilerin pek acaip huylarından biri de meleklerden Cebrail aleyhisselama düşman olmalarıdır. Şu âyetlerden bunu öğrenelim:

Âyet: 97

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾

Meâli:

"Kimler Cebrail'e düşman oldu ise (iyi bilsinler ki) şüphesiz o (Cebrail) Allâh'ın izni ile senin kalbine onu (Kur'ân'ı), önündeki şeyi (kitapları) tasdik ederek, mü'minlere de bir hidâyet ve müjde olarak indirmiştir, de."

Âyet: 98

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾

Meâli:

"Kimler, Allâh'a, meleklerine de, peygamberlerine de, Cebrail'e de, Mikail'e de düşman oldu ise, (iyi bilsin ki) Allâh da şüphesiz kâfirlerin düşmanıdır."

İZAHLARI:

Bu âyetlerin iniş sebebi hakkında birkaç rivayet var ise de uzatmamak için biriyle iktifa ediliyor.

Ömer radıyallâhu anhin bir tarlası vardı. Oraya gidip gelirken yahudilerin medresesine (okuluna) uğrar, onlarla konuşurdu. Bir gün yine uğradı. Yahudiler ona:

- Ey Ömer! Muhammed'in arkadaşları içinde seni çok seviyoruz. Başkaları gelir geçer, bize söz atmazlar. Canımız sıkılır. Sen öyle değilsin. Onun için sana ısınıp güveniyoruz, dediler. Ömer de:

- Sizce en büyük yemin nedir? diye sordu. Onlar da:

- Mûsâ'ya Tûr-i Sina'da Tevratı indiren Rahman adına, dediler. Ömer bu yeminle yemin vererek:

- Muhammed'i kitabınızda buluyor musunuz? diye sordu. Onlar sustular. Onlara:

- Ne susuyorsunuz? Söyleyin. Vallâhi ben dinimde bir şüphe olduğu için sormuyorum, dedi. Birbirine baktılar. İçlerinden biri:

- Ya söyleyin, veya ben söyleyeceğim, dedi. Bunun üzerine:

- Sen büyüğümüz ve âlimimizsin, sen cevap ver dediler. O da:

- Sen bize sorduğunu sordun. Biz onun Allâh'ın Rasûlü olduğunu biliyoruz, dedi. Ömer de:

- Size yazıklar olsun. Onun Allâh'ın Rasûlü olduğunu biliyorsunuz da onu tasdik etmiyor ve ona uymuyorsunuz, dedi. Onlar da:

- Meleklerden bir düşmanımız var. Bir de dostumuz var. Ona peygamberliği getiren melek bizim düşmanımızdır, dediler. Ömer de:

- Dostunuz hangisi, düşmanınız hangisi? dedi. Onlar da:

- Düşmanımız Cebrail, dostumuz da Mikail, dediler. Devamla da:

- Muhakkak Cebrail, katı, şiddetli, zorlayıcı, felaket ve benzeri getirir. Mikail ise, Rahmet ve sevgi meleğidir. Kolaylaştırıcıdır, dediler. Ömer de:

- Allâh katında onların makamı nedir? dedi. Onlar da:

- Biri sağında, biri solunda, dediler. Ömer de:

- Kendisinden başka ilah olmayan ve o ikisi arasında olan Allâh'a yemin ederim ki onların birine düşman olan, ikisine de düşmandır. Birine dost olan ikisine de dosttur. Cebrail'e düşman olanın Mikail'in dostu olması, Mikail'e dost olanın Cebrail'e düşman olması yakışmaz, dedi ve oradan ayrıldı. Peygamber aleyhisselamın yanına geldi, hâdiseyi anlatmak üzere iken Rasûlüllah:

- Ey Ömer! Biraz önce inen âyetleri sana okuyayım mı? buyurdu ve bu âyetleri okudu.

Görüldüğü gibi yahudilerin: "Cebrail'i sevmeyiz" demeleri üzerine bu âyetler nazil olmuştur. Diğer rivayetlerde de sebep yine "Cebrail'i sevmeyiz" demeleridir. Hâdiseler değişse de sebep aynı.

Diğer âyetlere de baktığımız ve yahudilerin umumi tutumlarını göz önüne aldığımız zaman, Kur'ânı Kerîmi kabul etmemek için başka bir sebep bulamadılar. Peygamber Efendimize sordukları soruların en doğru cevaplarını aldılar. Hazret-i Ömer de onların çelişkisini yüzlerine vurdu. Artık her yönüyle gülünç duruma düştüler. Hele bu âyetler gelince, bütün sırlarının ifşa edildiği ve daha da edileceği anlaşılır oldu.

Cebrail'e düşman olmakla Mikail'e, Allâh'a ve bütün meleklere düşman olmaları gerektiğinin farkına varamayan bu bahanecilere ikinci âyeti kerîmede şöyle bir damga vuruluyor:

"Kimler Allâh'a, meleklerine de, peygamberlerine de, Cebrail'e de, Mikail'e de düşman oldu ise, (iyi bilsin ki) Allâh da şüphesiz kâfirlerin düşmanıdır." Bu âyeti kerîmede Cebrail'e düşman olmanın Allâh'a, bütün meleklere, peygamberlere ve "severiz" dedikleri Mikail'e de düşmanlık yapmış olduklarını ilan ediyor ve kendilerine "kâfirler" damgası vuruluyor. Allâh'ın kendilerine düşman olduğu açıklanıyor.

Şu âyetlerde de Allâh'ın âyetlerini kimlerin inkâr edeceği, kimlerin ahdini bozacağı, Allâh'ın kitabını kimlerin ardına atacağı beyan edilmektedir:

Âyet: 99

وَلَقَدْ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ اٰيَاتٍ بَيِّنَاتٍ ۚ وَمَا يَكْفُرُ بِهَآ اِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾

Meâli:

"Ve andolsun sana açıklayıcı âyetler indirdik. Onları fâsıklardan başkası inkâr etmez.

Âyet: 100

اَوَكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ ۭ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾

Meâli:

"Ve (onlar) her bir sözle sözleştiklerinde kendilerinden bir güruh onu bozuvermedi mi? Hayır onların çoğu îman etmezler."

Âyet: 101

وَلَمَّا جَاۗءَهُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيْقٌ مِّنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ ۘ كِتٰبَ اللّٰهِ وَرَاۗءَ

ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

Meâli:

"Kendilerine Allâh katından –yanlarındaki şeyi (kitabı) tasdik eden– bir peygamber gelince, kendilerine kitap verilenlerden bir güruh, Allâh'ın kitabını sanki bilmiyorlarmış gibi sırtlarından ardına atmıştır."

İZAHLARI:

Yahudiler, peygamberimiz hakkındaki bildiklerini hep inkâr ediyorlar idi. Hatta ellerindeki Tevratı bile inkâra kalktılar. İnatlarını gittikçe arttırıyorlardı. İçlerinden ibni Suryâ el Katvînî bir gün Allâh'ın Rasûlüne:

- Ey Muhammed! Bize bildiğimiz bir şey getirmedin. Allâh sana açıklayıcı bir âyet indirmedi ki sana tabi olalım, dedi. Bunun üzerine:

"Ve andolsun sana açıklayıcı âyetler indirdik. Onları fâsıklardan başkası inkâr etmez." âyeti nazil oldu.

Mâlik ibni Sayf şöyle anlatıyor:

Rasûlüllah sallallâhu aleyhi ve sellem, kendilerinden ahdi mîsâkı ve Muhammed aleyhisselam hakkındaki kendilerine verilen sözü hatırlattı da:

"Vallâhi bize böyle bir ahid yapılmadı ve Muhammed hakkında bizden bir söz alınmadı, dediler ve inkâr ettiler. Bunun üzerine de:

"Ve (onlar) her bir sözle sözleştiklerinde kendilerinden bir güruh onu bozuvermedi mi? Hayır onların çoğu îman etmezler." âyeti nazil oldu. Onların sözlerinde durmadıkları ifşa edildi.

Muhammed aleyhisselamın geleceğini, neler yapacağını, tavır ve eşkâlini ellerindeki Tevrat yazdığı halde, eskiden beri aralarında konuşulduğu halde gizlediler. Ama bu yanlarına kalmadı, kaldı mı? Her şeylerini meydana çıkaran Allâh, bunu da ortaya attı ve şöyle buyurdu:

"Kendilerine Allâh katından –yanlarındaki şeyi (kitabı) tasdik eden– bir peygamber gelince, kendilerine kitap verilenlerden bir güruh, Allâh'ın kitabını sanki bilmiyorlarmış gibi sırtlarından ardına atmıştır." Böylece bir sırları daha ifşa edilmiş oldu.

(Âl-i İmran 187. Nisa 155. Mâide 13, 81. Âraf 102. Enfâl 56. Tevbe 8. Râ'd 25. Hadîd 16. âyetleri de okuyalım.)

Şimdi başka bir mel'anetleri daha ifşa edilmek üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 102

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُوا الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَٰنَ ۖ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَٰنُ وَلَٰكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ ۗ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ ۚ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ ۚ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى الْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ ۚ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾

Meâli:

"Ve (o yahudiler, Tevratı bırakıp da) şeytanların Süleyman'ın mülküne karşı (uydurup) okuyageldikleri (sihir kitabına) uydular. Halbuki Süleyman küfretmedi. Fakat şeytanlar küfrettiler. İnsanlar, sihri ve Bâbildeki iki meleğe, Hârut ve Mârut'e indirilen şeyleri öğretiyorlardı. Halbuki (onlar): "Biz ancak bir fitneyiz (sakın büyü yapıp da) küfretme", demedikçe bir kimseye öğretmiyorlardı. Ama (o yahudiler) onlardan –kendisiyle adamın ve karısının arasını ayıracakları şeyleri– öğreniyorlardı. Halbuki onlar, Allâh'ın izni olmadıkça onunla (insanlardan) birine zarar verenler değildir. (Onlar ise), kendilerine faide verecek şeyi değil, onlara zarar verecek şeyleri öğreniyorlardı. Andolsun ki (o yahudiler) muhakkak onu (şeytanın okuduğunu) alan kimsenin âhirette kendisine (cennette) nasibden (hiçbir şey) olmadığını elbette bilmişlerdi. Onunla kendilerini değiştirdikleri şeyin şüphesiz ne çirkin olduğunu bilselerdi."

ÎZAHI:

Yahudilerin mel'anetlerinden biri de, Süleyman aleyhisselamın devrindeki şeytanlıkları ve o devirdeki şeytanlara uymalarıdır.

"Şeyâtın" Şeytanlar hakkında müfessirlerin görüşlerini şöyle kısaltabiliriz:

Bazıları; "Kendisinden her zaman Allâh'a sığındığımız görülmeyen ve fakat insanın içine işleyen ve iğva (vesvese) yoluyla insanları kötülüğe sevk eden görülmez varlıklar". Bazıları da:

"O devirdeki yahudiler gibi çıkarcı, fitneci, bozguncu kimselerdir. Bunlar, o devirlerde yaygın halde bulunan sihirden istifade ederek mel'anetlerini sürdüren ve Süleyman aleyhisselamın başına dert açan kimselerdir" diyor. Bazıları da:

"Geçen her iki görüşün birbirini tamamlayıcı olduğunu söylüyor. Yani görünmeyen şeytanların vesvesesine kapılan ve şeytanlaşan insanların ortaya koydukları rollerin ileri gelenleridir", diyor.

Şeytanın, cinlerden (görünmeyen) ve insanlardan (görünen) olduğunu biliyoruz. Bunların tâ Âdem aleyhisselam devrinden beri olageldiklerini ve kıyâmete kadar da devam edeceğine inanıyoruz.

İşte bunlar el ele vererek işbirliği halinde çalışır ve fitnelerini koparırlar.

Bunlar Süleyman aleyhisselam devrinde sihir ilminden de yararlanarak bir takım fitne eserleri yazdılar. Bu hususta rivayet ikiye ayrılır:

a) Bunlar Süleyman aleyhisselam devrinde sihir eserlerini yazdılar ve bu eserlerle halkı şaşırttılar. Süleyman aleyhisselamı müşkül duruma düşürdüler. Süleyman aleyhisselam, bu eserlerin tümünü toplattırıp makamının altına gömdürttü. O öldükten sonra bunları yine şeytanlaşanın delaletiyle çıkarıp: "İşte Süleyman mülkünü bunlarla idare etti. Onun yaptıkları mucize değil, bu sihirlerdir. O peygamber değil, bir sihirbazdır", dediler.

b) Bu eserleri Süleyman aleyhisselamın vefatından sonra yazıp: "Onun tahtı altında bulduk. O devletini bunlarla idare ederdi. O bir sihirbazdı, peygamber değildi", diyerek halkı sapıttılar.

Bu iki rivayetin hangisi doğru olursa olsun, ittifak noktası, bu eserlerin şeytanlaşanlar tarafından yazılmış olması ve yine o şeytanlaşanlar tarafından Süleyman aleyhisselamın vefatından sonra: "Süleyman, devleti bunlarla idare etti. O bir sihirbazdır, peygamber değildir". demeleridir. O şeytanlaşanlar, bu eserleri okuyup halkı saptırmaya çalışırlarken yahudiler, ellerindeki Tevratı atıp bu uydurmaların peşine takıldılar.

Allâhu Zülcelâl, bu âyeti kerîmesinde onların bu mel'anetlerini hatırlatıyor. O eserlere göre Süleyman aleyhisselamın bir kâfir olduğu anlaşılıyor. Yahudilerin kafalarında yerleşen de budur. Yerleşen bu iftirayı teşhir etmek için:

"Süleyman kâfir olmadı. Fakat şeytanlar küfrettiler..." buyuruldu. Asıl sihirbazların kendileri olduğunu duyurdu.

Hârût ve Mârût meselesinde de müfessirler ikiye ayrılıyor:

a) Bir kısmı: "Bunlar birer melektir. Bâbil'de bunlara bir ilim inmiştir. Bu ilmi insanlara öğretirken: "Biz bir fitneyiz (imtihan içindeyiz) sakın (bu ilmi kötüye kullanıp da) küfretmeyin" demedikçe bir şey öğretmiyorlardı. Ama yahudiler kendilerine faide verecek şeyleri değil, kendilerine zarar verecek şeyleri öğreniyorlardı", diyor.

b) Bir kısmı da: "Bunlar melek değil, Bâbil'de halka sihir öğreten iki kişi idi. Birinin "Hârût", diğerinin adı "Mârût". Melekeynden maksat Cebrâil ve Mîkâil'dir. Yahudiler: "Sihri bu iki melek indirdi" diye iddia ediyorlardı da bunun üzerine: "İki melek üzerine (bir şey) indirilmedi..." buyurulmuştur. Buradaki (ما) nâfiyedir. Doğru olan da budur diyorlar.

Öte yandan bir kısım müfessirler de: "Biz Kur'ân'a inanırız. Gerisini Allâh'a bırakırız. En iyi bilen Allâh'tır", diyorlar.

Neticede şöyle diyebiliriz:

- Gerek cin, gerek ins şeytanların işbirliği ile Süleyman aleyhisselam aleyhinde bir iftira gerçekleştirilmiş, onun idaresinin sihire dayandığına inandırılmıştır. Yahudiler bu hususta şeytanların okuduklarına uymuşlar ve insanlara sihir öğretmişlerdir. Öğrendikleri şeyler de karı koca arasını bozacak ve onları birbirinden ayıracakları sihirden başka bir şey değildir. Bu murdarlıklarını da Süleyman aleyhisselama yükleyerek onu küfürle itham etmişlerdir. Fakat Allâhu Teâlâ Süleyman'ın değil, bu iftirayı uyduran şeytanların ve onlara uyanların kâfir olduklarını yüze çıkarmıştır.

Hârût ve Mârût meselesini Allâh'a havale edelim. Bilindiği gibi yahudiler kendi suçlarını başkalarından harcama yolunu bilmekte mahirdirler. Bu oyunlar, hep yahudilerin başları altından çıkıyor. Bu âşikârdır. Onlar hep kendileri ve başkaları için yararlıyı değil, zararlıyı öğreniyorlar. Onların bu alışverişe benzeyen hallerinin çirkinlik derecesini Allâhu Azimüşşân çok açık-seçik şekilde beyan buyurmuştur. Maksat da bunu hatırlatmaktır.

Yaptıkları zarara gelince, hayır ve şer Allâh'tan geldiğine göre, zarar ve kâr da Allâh'tandır. Çünkü O'nun izni olmadıkça hiçbir şey olmaz. Burada kul, cüz'i iradesini kötüye kullanmaktan mes'uldür. Kul, yaptığı işin yaratıcısı değildir. Kendini de işini de yaratan ancak Allâh'tır. Bu anlayış ışığı altında "sihir"i de biraz anlamaya çalışalım:

Bizim "büyü" dediğimiz, bazı yörelerde "ilaç" denilen bu şey var mıdır, yok mudur? Var ise nasıl bir şeydir? bakalım. "Yoktur" diyenler var ise de bu yanlıştır. Eğer olmasaydı Mûsâ aleyhisselamın Firavun'un sihirbazları ile karşılaşıp mucize göstermesi abes olurdu. Sihir vardır, hak değildir, bâtıldır. Helal değil, haramdır. Onunla iştigal küfürdür. Bu hususta müctehitler şöyle diyor:

İmam-ı Azam, İmam-ı Mâlik ve İmam-ı Ahmed "sihri öğrenmek ve yapmak küfürdür", diyorlar. İmam-ı Şafii de: "Onu öğrenen kimseye "anlat" deriz. Eğer anlattığı küfrü icab ettiriyor ise, diğer sihirbazlar yaptığı gibi kâfir olur. Değilse, kâfir olmaz. Ama asla "mübah" denemez", diyor.

Buna göre maalesef halk arasında yaygın olan büyücülük küfürdür. Büyüyü yapanlar, inanarak yaptıranlar kâfirdirler. Bu halleriyle ölürlerse, cenaze namazları kılınmaz, müslüman kabrine konulmazlar. Büyünün yapılması da, bozulması da aynı ilme dayandığı için üç imama göre kâfir olurlar.

Peki ne yapalım? Büyüye yakalandık: "Bunu nasıl bozalım da kurtulalım?" denirse, bizim dinimiz bunun yolunu da göstermiştir. Peygamber Efendimiz "İsmet" sıfatı ile muttasıf olduğu halde bize örnek olması için sihire yakalanmış.

Kendisine sihir yapıldığında Aişe validemiz, bozdurmak için "sihirbaza başvurdun mu?" diye sordu da Rasûlullah:

- Allâh, beni kurtardı. İnsanlara bir şer (yolu) açmaklığımdan korktum, buyurdu.

Efendimiz bu mübarek sözü ile bir büyücüye başvurmanın şer olacağını açıklamıştır.

Peygamberimiz büyülendiğinde felak ve nâs sûrelerini okuyarak büyüden kurtulmuştur.

Allâh korusun biz de böyle bir şeye yakalanırsak, âyet-el kürsi ve muavvezeteyni okuyarak Allâh'ın izni ile büyüden kurtuluruz.

Bazı müfessirler sihre geniş yer vermiş ve sekiz çeşit olduğunu yazmıştır. Onları buraya almaya –uzayacağı için– lüzum görmedim. Muavvezeteyn sûrelerinin tefsirlerini de okuyalım.

Yahudilerin bunca isyanlarına, iftiralarına ve küfürlerine rağmen Allâh, onları acıyarak bakalım ne buyuruyor:

Âyet: 103

وَلَوْ اَنَّهُمْ اٰمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ خَيْرٌ ۘ
لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾

Meâli:

"Ve (o yahudiler) kesinlikle inanıp sakınsalardı elbette Allâh katından (kendilerine verilecek) sevap daha hayırlı olurdu. Ah bilselerdi."

ÎZAHI:

Eğer o yahudiler Muhammed aleyhisselama ve Kur'ân'a inansalar da yaptıkları fenalıklardan ve Tevratı bırakıp şeytanların okuduğu sihirlere tabi olmaktan sakınsalardı, Allâh onların günahlarını affeder, tevbelerini kabul eder, kendilerine sevaplar verirdi. Bunlar hakkında daha hayırlı olurdu. Ah bunu bilseler ve inatlık yapmasalar.

Yahudilerin çarpıtma oyununu bozmak ve mü'minlere nezaket öğretmek üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 104

يٰٓاَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا
وَاسْمَعُوا ۗ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! "Râinâ" demeyin, "Ünzurnâ" deyin ve dinleyin. Kâfirler için de acıklı bir azap vardır."

ÎZAHI:

Bilindiği gibi yahudiler, kelime oyununu çok iyi yaparlar. Değiştirirler, çarpıtırlar, çekerler, sündürürler. Burada da (راعِ) kelimesini çoban veya ibranice sövmek, kötülemek mânasına gelen bir kelimeye benzeterek Rasûlullah hakkında dedikodu yaptılar. Bunun

üzerine bu âyeti kerîme nazil oldu ve mü'minlere bozulamayacak olan (انظر) kelimesi öğretildi. Yani (راعنا) demeyin, (انظرنا) deyin.

Peygamber Efendimiz konuşurken anlamayanlar, "bizi gözet" mânasına gelen (راعنا) derlerdi. Bu âyet gelince aynı mânaya gelen (انظرنا) dediler. Yahudilere çarpıtma imkanı vermemek üzere (راعنا) kelimesini bıraktılar. Nisa sûresinin 46. âyetini de okuyalım.

Kâfirlerin ve müşriklerin Rasûlullah'a bir hayır inmesini istemedikleri hakkında da şöyle buyuruluyor:

Âyet: 105

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ اَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ ۟ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَشَاءُ ۟ وَاللّٰهُ ذُوالْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

Meâli:

"Ehli kitaptan olan küfredenler ve müşrikler, size Rabbinizden bir hayır indirilmesini sevmezler. Allâh da rahmetini dileyeceği kimseye tahsis eder. Hem de Allâh büyük fazilet sahibidir."

ÎZAHI:

Başta yahudiler olmak üzere ehli kitaptan olanlar ile müşrikler, mü'minlere Allâh'tan herhangi bir hayırın gelmesinden asla hoşlanmazlar ve istemezler. Bu âyeti kerîmede ise onların düşmanlıklarının şiddetini beyan etmiştir.

Allâhu Teâlâ, mü'minlerin –bir kelime de olsa– onlara benzememelerini bildirmesi üzerine kâfirler, iyice köpürmüşler, müslümanlara karşı olan kinlerini artırmışlardı. İşte Allâh bunu da açıkladı. Artık kâfirlerin gizli kapaklı hiçbir şeyleri kalmıyordu. Mü'minler ona göre tedbirlerini alıyor, onların tuzağına düşmüyor ve dâima üstün oluyorlardı.

Biz de hiçbir şekilde kâfirlere benzememeye dikkat edersek onların oyunlarına gelmeyiz ve gücümüz artar. (Âl-i İmran 69, 73, 74. Nisa 89. Mümtehine 2. âyetleri de okuyalım.)

Rasûlullaha karşı devamlı onu çürütme ve tesirsiz bırakma yolunu arayan yahudiler ve müşrikler, bazı değişiklikleri dillerine dolayarak: "Muhammed bu gün söyler, yarın döner. Verdiği bir emri bozar, başka bir emir verir", gibi fitneler yuvarlamaya başlamaları üzerine, eski kitapları kaldırıp yeni bir kitap geleceğini, bir âyet unutturulup yerine bir başkasının getirileceğinin Allâh'ın gücü dahilinde olduğunu beyan etmek üzere şu âyeti inzal buyurdu:

Âyet: 106

مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰيَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَاْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَآ اَوْ مِثْلِهَا ؕ
اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾

Meâli:

"Âyetten bir şeyi neshedersek veya onu unutturursak, ondan daha hayırlısını veya onun gibisini getiririz. Allâh'ın her şeye muhakkak kâdir olduğunu bilmedin mi?"

Âyet: 107

اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَمَا لَكُمْ
مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ وَّلِىٍّ وَّلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾

Meâli:

"Göklerin ve yerin mülkünün kesinlikle Allâh'ın ancak kendisinin olduğunu ve sizin için Allâh'tan başka hiçbir dost ve yardımcı olmadığını bilmedin mi?"

İZAHLARI:

"Nesh", değiştirmek, silmek, nakletmek, sûretini almak mânalarında kullanılır. Burada İbni Abbas (R.A.):

- Değiştirmek, diyor. Mücâhid:

- Silmek, diyor. İbni Cerir de:

- Nakletmek, diyor.

Bunların hepsinin anlayışı da aşağı yukarı birbirine yakın: "Değiştirmek", birini kaldırıp, yerine başkasını koymak. "Silmek", yok etmek. "Nakletmek", bir yerden alıp, başka yere koymak.

Burada bir âyetin kendisini veya hükmünü veyahut hem kendisini ve hükmünü kaldırıp yerine daha uygununu ve dengi derecede başka bir hüküm veya lafzı getirmek olduğu anlaşılır.

(ننسها) onu unuttururuz, mânasına gelir. (ننسخها) okunan kıraate göre, onu geciktiririz, mânasına gelir. Her ikisi de Allâh'ın iradesi altındadır.

Aslında geçmiş kitaplar ve sahifelerin kaldırılıp, yerine Kur'ânı Kerîmin inzal buyurulması beyan edilirken, Kur'ân'ın âyetlerinin de değiştirilebileceği ve unutturulacağı veya geciktirileceği de bu meyanda bildirilmiş oluyor.

Allâhu Zülcelâl, peygamberleri değiştirdiği gibi, kitapları da değiştirmiştir. En son değişiklik son peygamber ile son kitap olan Kur'ânı Kerîmle kıyâmete kadar devam edecek olan şeklini almıştır.

İleride görüleceği gibi, Kur'ânı Kerîmin bazı âyetleri neshedilmiş veya unutturulmuş veya geciktirilmiştir. Neticede kıyâmete kadar değişmeyecek olan şeklini almıştır.

Bu değişikliği de yalnız Allâh yapmıştır. Peygamberlerin böyle bir değişiklik yapma yetkisi yoktur. Hele başka insanların hiç böyle bir değişiklik yapma yetkisi yoktur ve asla olamaz. Yahudiler, bu değiştirme yüzünden mel'anete uğradılar. Bu mel'unlar, ellerindeki Tevratı değiştire değiştire Allâh kelamı olmaktan çıkardılar. Peygamber Efendimizi de kendileri gibi zannetmiş olacaklar ki: "Bu gün söylediğini yarın değiştiriyor", diye fitne çıkarmaya çalıştılar. Allâhu azimuşşân da işte bu âyetle onların ağzını tıkadı ve mü'minlere en doğru olanı öğretti.

Bazı yahudi tipli kimseler, bu noktayı dillerine dolayarak: "Zamanın değişmesiyle ahkâmın değişmesi gerekir", şeklinde Kur'ân'ın ahkâmını değiştirmeye yeltenir. Bu yapıldığı takdirde, Kur'ân'ın da diğer kitapların uğradığı âkıbete uğrayacağı muhakkaktır. Fakat bu imkansızdır. Kur'ân Allâh'ın garantisindedir.

Ancak görüldüğü gibi Kur'ân ahkâmını tatbik sahasından kaldırma oyunları oynanmaktadır. Bu da yahudilerin mel'anetinden başka bir şey değildir. Ama kendi aleyhinde çalıştığının farkında değil. Biz biraz aldanırız, zararını görürüz. Neticede uyanırız, uyarırız, uyanmayanların

âkıbetlerini de görürüz. Her mü'minin Kur'ân ahkâmı ile yaşamasının farz olduğunu hatırdan çıkarmamalıyız.

Nesih yapılmıştır. Kur'ânı Kerîmi bu anlayışla, bu inançla kavrayıp, ona göre amel etmemiz gerekir ki fıkıh ahkâmı, hak mezhepler tarafından bu husus dikkate alınarak neticesini bulmuştur.

Bu mezheplere karşı çıkarak, başka bir oyun daha oynanmak isteniyor. İnşaallâh bu oyun da boşa çıkacaktır. Münâfıklar emellerine ulaşamayacaklardır. Allâhu zülcelâl:

"...Allâh'ın her şeye muhakkak kâdir olduğunu bilmedin mi?"

"Göklerin ve yerin mülkünün kesinlikle Allâh'ın ancak kendisinin olduğunu ve sizin için Allâh'tan başka hiçbir dost ve yardımcı olmadığını bilmedin mi?" buyurarak peygamberimize ve mü'minlere gücünü hatırlatmıştır. Artık "nesh olur, olmaz" münakaşasına yer kalmamıştır.

(Âl-i İmran 189. Mâide 40. Hacc 52. Yâsîn 83. Hadîd 2. Mülk 1. âyetleri de okuyalım.)

Müslümanlara, yahudiler gibi yersiz soru sormamaları âdâbı öğretilmek üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 108

أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْئَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ ۗ وَمَنْ يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾

Meâli:

"(Ey mü'minler!) Yoksa, önceden Mûsâ'nın sorulduğu gibi peygamberinize sorulmasını mı istiyorsunuz? Kim de îmanla küfrü değiştirirse, artık yolun dengesini sapıtmıştır."

ÎZAHI:

Bilindiği gibi, yahudiler, peygamberlerine pek çok yersiz soru açarlardı. Bilhassa "Bakara" meselesi sorularının meşhurlarındandır. Yahudilerin bu müşkilperestlikleri ve dedikoduculukları müslümanlara da geçmesin diye, müslümanlar hakka razı olsun ve saadete ersinler diye efendimiz münasebet aldıkça onları uyarır idi. Sahih-i Müslim'de şöyle buyurulur:

"Sizi (hâlinize) bıraktığım gibi, bana da dokunmayın (soru açmayın). Sizden öncekiler ancak peygamberlerine olan ihtilafları ve

sorularının çokluğu ile helak olmuştur. Size bir emir verdiğim zaman, gücünüz yettiği kadar onu yapın. Bir şeyden de men edersem, hemen ondan uzaklaşın."

Bu konuda peygamberimiz dikkatle durur ve ashabı kiramı uyarırdı. Bundan dolayı ashabı kiramın ahlak ve faziletleri, nezaket ve olgunlukları kısa zamanda yüksek mertebelere ulaşmış idi. Allâh bizleri de onların eriştiği mertebeye ulaştırsın.

Açılacak olan yersiz soruların münakaşaya, iddiaya, inada ve küfre kadar götüreceği bir ihtimaldir. Nitekim geçmiş devirlerde böyle olmuştur. Halen de yer yer böylesine rastlanır. Onun için dikkatle sakınmak gerekir. Bundan dolayı Rabbimiz bize şu ikazı yapıyor:

"...Kim de îmanla küfrü değiştirirse, artık yolun dengesini sapıtmıştır." Küfrün pek çoğuna sebep, dedikodular, yersiz sorular ve itirazlardır. Buna riâyet eden ashabı kiram ve bu güne kadar gelip geçen müslümanlar, bir tehlikeye düşmemişlerdir. Ama yeni yeni sivri akıllılar türemeye başlamıştır. Bunları da uyararak Yahudilere benzememeleri sağlanmalıdır.

(Nisa 153. Mâide 101, 102. İbrâhîm 28, 29. âyetleri de okuyalım.)

Ehli kitaptan olanların mü'minleri hasetlerinden dolayı küfre çevirmek istediklerini beyan etmek üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 109

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ اِيمَانِكُمْ
كُفَّارًا ۚ حَسَدًا مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ ۚ
فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتّٰى يَاْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهٖ ۗ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾

Meâli:

"Ehli kitaptan çoğu kendilerine hak açıklandıktan sonra onların içinden gelen bir haset yüzünden sizi îmanınızdan sonra kâfirler olmaya çevirmeleri hevesine kapıldılar. Artık Allâh emrini getirinceye kadar affedin ve hoş görün. Muhakkak Allâh her şeye kâdirdir."

ÎZAHI:

Ehli kitap, bilhassa yahudiler, her zaman Müslümanları küfre çevirmeye çalışırlardı. Müslümanların ilerlemesinden hiç hoşlanmıyorlar ve içlerinde kaynayan hasetleri bu hallerini daha da arttırıyordu. Müslümanlar Uhud muharebesinden döndükten sonra, ashabı kiramdan Ammâr ibni Yâser ile Huzeyfe ibni Yemân, Yahudilerden bir güruha uğradılar. Bu harpte müslümanların biraz sarsıldığını anlayan yahudiler bunu fırsat bilerek onlara:

- Yahudi dininin hak, başkalarının bâtıl olduğunu size söylemiyor muyuz? Eğer Muhammed'in dini hak olsaydı, –Allâh'ın kendisi ile beraber olduğunu iddia ettiği halde– ashabı ölmezdi, dediler. Ammâr ibni Yâser de:

- Sizde ahdi bozmanın hükmü nedir? dedi. Onlar da:

- Cidden çok ağır, dediler. Bunun üzerine Ammâr:

- Ben Muhammed'e ölünceye kadar uyacağıma söz verdim. Ben onu ebedî bozamam, dedi. Onlar da:

- Bu sâbitmiş, dediler. Huzeyfe de:

- Rabb olarak Allâh'a, din olarak İslâm'a, kıble olarak Kâbe'ye, imam olarak Kur'ân'a ve kardeş olarak mü'minlere razı oldum. (Var mı bir diyeceğiniz), dedi. Rasûlullah'a döndüklerinde bunu anlattılar. O da: "İsâbet ettiniz ve felâha erdiniz", buyurdu ve bu âyeti kerîme nazil oldu.

Bu âyeti kerîmede bir yandan kâfirlerin tutumu hatırlatılıyor, diğer taraftan mü'minlere heyecana kapılmayıp hoş görürlülük ve olgunluk içinde Allâh'ın emrini beklemeleri tavsiye edilerek metânetli olmaları öğretiliyor. Zımnen de gelecekteki zaferler müjdeleniyor. Öyle de oldu.

(Bu sûre 217. Âl-i İmran 100, 148. Nisa 54. Mâide 13. Tevbe 24. Nûr 22. Felak 5. âyetleri de okuyalım.)

Mü'minlere önemli emirlerin verildiği şu âyeti kerîmeyi dikkatle okuyalım:

Âyet: 110

وَاَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ۭ وَمَا تُقَدِّمُوا لِاَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿١١٠﴾

Meâli:

"Namazı da dosdoğru kılın, zekatı da verin. Hayırdan kendiniz için önceden ne şeyler yaparsanız, onu Allâh katında bulursunuz. Muhakkak Allâh, işliyor olduğunuz şeyleri görendir."

İZAHI:

Geçen âyette "affedin ve hoş görün" buyuran Allâh, devamla bu âyette de kendisiyle tam irtibat kurulması için namazı, insanların kendi aralarında sevgiyi arttırıp kuvvetlenmeleri için de zekatı emretti. Kâfirler aleyhlerinde uğraşadursunlar. Müslümanlar, maneviyyat başta olmak üzere durmadan gelişiyorlar. İleride bunların karşısında hangi kâfir dayanabilir? Nitekim dayanamadılar da.

Allâh, herkesin iyi veya kötü ne yaptığını en mükemmel şekilde devamlı görüp duruyor. Elbette herkese yaptığının karşılığını verecektir. Zerre kadar hayır işleyen hayrının karşılığını, zerre kadar şer işleyen de şerrinin karşılığını muhakkak görecektir. Müslümanlar hayatlarını bu inançla değerlendirirler ve dâima hayırla, yararlı işlerle uğraşırlar. Kâfirler bildiğini yapadursun ve istediklerini söyleyedursunlar.

(Bu sûre 43, 83. Âl-i İmran 30. Nisa 77. Hacc 78. Nûr 56. Mücâdele 13. Müzzemmil 20. âyetleri de okuyalım.)

Allâh, kâfirlerin kuru iddialarını da şöyle haber veriyor:

Âyet: 111

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا اَوْ نَصَارٰى تِلْكَ
اَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١١١﴾

Meâli:

"Yahudiler ve Hıristiyanlardan başkası kat'iyyen cennete girmeyecek", dediler. Bu, onların kuruntusudur. "Eğer doğrular iseniz, delilinizi getirin", de.

Âyet: 112

بَلٰى مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهٗ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهٗ اَجْرُهٗ عِنْدَ رَبِّهٖ
وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

Meâli:

"Hayır, kim kendisi muhsin olarak yüzünü Allâh'a teslim ederse, işte ona Rabbi katında mükafat vardır. Hem de onlara hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyecekler de."

İZAHLARI:

Yahudiler: "Bizden başkası cennete girmeyecek", diye, Hıristiyanlar da: "Bizden başkası cennete girmeyecek", şeklinde devamlı iddia ederler ve övünürler idi.

Bu ve buna benzer yersiz, delilsiz, lüzumsuz iddiaları, "onların kuru kuruntusudur. Kendilerini oyalayageldikleri boş tasavvurlarından ibarettir", haberini veren Allâhu Zülcelâl, Rasûlüne:

"...Eğer doğrular iseniz, delilinizi getirin de", buyurarak onlara ispata davet yolunu göstermiştir. Bunu ispatlamalarına da imkan yoktur. Cennete girmenin şartını da beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

"Hayır, kim kendisi muhsin olarak yüzünü Allâh'a teslim ederse, işte ona Rabbi katında mükafat vardır. Hem de onlara hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyecekler de". Öyle kuru iddialar fayda vermez. (محسن) İyilik eden, ibadetlerini iyi yapan, amellerini güzel yapan, kendisini içiyle dışıyla Allâh'a teslim eden kimselere denir. Onlar için cennet vardır. Mükafatlar vardır. Onlar için mahşer sıkıntısı, cehennem korkusu da yoktur. Hiçbir üzüntü de görmeyeceklerdir.

Ey Yahudiler ve Hıristiyanlar! İşte cennete gitmenin yolu ve şartı budur. Bu şart sizlerde var mı ki cennete girme iddiasında bulunuyorsunuz?

(Bu sûre 78, 135, 262, 274, 277. Nisa 123-125. Mâide 69, 85. En'âm 48. Âraf 35, 49. Yûnus 62. Nahl 128. Zümer 34. Ahkâf 13. Hadid 14. âyetleri de okuyalım.)

Geçen 111. âyeti açıklayan şu âyeti okuyalım:

Âyet: 113

وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارٰى عَلٰى شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارٰى
لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلٰى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ ۗ كَذٰلِكَ قَالَ
الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾

Meâli:

"Yahudiler: "Hıristiyanlar bir şey üzerinde değiller", dedi. Hıristiyanlar da: "Yahudiler bir şey üzerinde değiller", dedi. Halbuki onlar kitabı okuyorlar. Bilmeyenler de onların sözü gibi söyledi. Artık onların –hakkında ihtilaf ettikleri şey hususunda– kıyâmet günü kendileri arasında Allâh, hüküm verecektir."

ÎZAHI:

Ehli kitaptan yahudiler ve hıristiyanlar İslâm'a ve müslümanlara karşı oldukları kadar da birbirlerine karşıdırlar.

Muhammed ibni İshâk, İbni Abbas'tan rivayetle şöyle anlatıyor:

"Necran hıristiyanlarından bir zümre, Rasûlullah'a gelmiş idi. Bunları duyan yahudi hahamları da geldi. Rasûlullah (S.A.V.)'in yanında münazaraya giriştiler. Yahudilerden Râfi ibni Harmele, Hıristiyanlara:

- Siz hiçbir şey üzerinde değilsiniz. Yani hak dinde değilsiniz, bâtıl yoldasınız, şeklinde sataştı ve İncil'i inkar etti, Îsâ'ya küfretti. Necran halkından biri Yahudilere:

- Siz bir şey üzerinde değilsiniz, dedi ve Mûsâ'nın peygamberliğini inkar etti. Tevrat'a da küfretti.

Her iki kitapta da diğerinin adı geçerli. Şöyle ki, Tevrat'ta Îsâ ile İncil, Muhammed ile Kur'ân zikredilirdi. Fakat görüldüğü gibi, yahudiler İncil ile Îsâ'yı inkar ediyor. Hıristiyanlar da Tevrat ile Mûsâ'yı reddediyorlar. Her iki taraf ta Muhammed ile Kur'ânı Kerîmi kabul etmiyorlar.

İşte bu âyeti kerîme, onların bu gülünç durumlarını ve içine düştükleri ilim maskaralıklarını hatırlatıyor. Ama müslümanlar bu utanç verici inkârdan uzak, aksine haysiyet ve şahsiyetlerini yükselten ilmi karakterlerini şereflendiren bir inanç ve tasdik yolundalar. Çünkü Kur'ânı Kerîmde ve Rasûlullah'ın hadîsi nebevilerinde hem Tevrat ve İncil kitapları, hem de Mûsâ ile Îsâ aleyhimesselâm ve sair peygamberler anılmakta ve mü'minler tarafından inanılmaktadır.

Bu ibret verici manzaranın kesin cevabını Allâhu Azimüşşân şöyle verir:

"Artık onların -hakkında ihtilaf ettikleri şey hususunda- kıyâmet günü kendileri arasında Allâh, hüküm verecektir." Onların hangisinin doğru ve yanlış olduğu hakkında onlar değil, onları yaratan

Allâh, hüküm verecek ve onlara hak ettikleri cezayı ilelebet çektirecektir.

(Bu sûre 62, 118, 135. Nisa 141. Mâide 18, 69. Tevbe 30, 31. Hacc 17, 69. Secde 25. Sebe' 26. Zümer 3. Şûrâ 15. âyetleri de okuyalım.)

Allâh'ın mescitlerinde ibadet etmeyi men edenlerin akıbetini de şu âyetten öğrenelim:

Âyet: 114

وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللّٰهِ اَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعٰى
فِى خَرَابِهَا ۚ اُولٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ اَنْ يَدْخُلُوهَآ اِلَّا خَآئِفِينَ ۚ
لَهُمْ فِى الدُّنْيَا خِزْىٌ وَلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾

Meâli:

"Allâh'ın mescitlerini, orada onun isminin anılmasını men eden ve onların harâbında koşan kimseden daha zalim kimdir? İşte bunlar, kendileri için korkanlar olmaktan başka oralara girmeleri olmamıştır. Onlar için dünyada bir rüsvaylık vardır. Âhirette de kendileri için büyük bir azap vardır."

İZAHI:

"Allâh'ın mescitlerini, orada onun isminin anılmasını men eden ve onların harâbında koşan kimseden daha zalim kimdir?" Müfessirler, mescidlerde Allâh'ın adının anılmasını men edenler ve oraların harâbına çalışanlar hakkında çeşitli görüşler beyan etmişlerdir. Kimi, Hıristiyanların Beyt-i Makdis'e, Yahudileri sokmadıklarını söyler. Kimi, Buhtunnasırın Yahudileri vurduğunda, Beyt-i Makdis'i harap ettiği zaman Hıristiyanların yardım ettiğini anlatır. Kimi de, müşriklerin Hudeybiye günü peygamberimizi ve mü'minleri Mekke'ye ve Kâbe'ye bırakmadıklarını nakleder.

Bunların hepsi de ihtimal dahilinde olmakla beraber, onlar bir mescid üzerinde dururlar. Beyt-i Makdis veya Kâbe. Âyette ise, cemi olarak (مساجد) mescidler buyurulur.

Buna göre, geçmiş devirlerde ibadet yerlerinin çokça men edildiği, insanların ibadetten, Allâh'ı anmaktan nehyedildiği ve ibadet yerlerinin yıkılıp harâb edilmesine çalışıldığı bir gerçektir. Kıyâmete kadar da böyle zulümlerin yapılacağı ihtimali olabilir. Âyeti kerîmedeki ifade

şekli müfessirlerin anlayışını da içine alarak her devirde ve her yerde her çeşit kâfirin yaptığı ve yapacağı men'e ve tahribe dikkatimizi çekme tarzındadır. Bizim görevimiz, mü'minleri bu konuda uyararak dâima güçlü olup mescidlerimize îmansızların kirli ellerini dokundurmamak gerektiğini, kâfirlerin dâima korku içinde kalmalarını, ve mescidlere ancak bu korku ile girebilmelerini sağlamaktır. Nitekim âyette:

"...İşte bunlar, kendileri için korkanlar olmaktan başka oralara girmeleri olmamıştır..." buyurarak din düşmanlarını korkuya düşürecek caydırıcı güce sahip olmamız gerektiğine işaret buyurulmuştur. Onların dünyadaki haklarının ancak rezillik, rüsvaylık olması gerektiğini de şu cümle hatırlatmaktadır:

"...Onlar için dünyada bir rüsvaylık vardır..." onların rezil rüsvay olmaları, bizim güçlü olmamıza bağlıdır. Nitekim tarih bunu böyle yazmıştır.

Âhirete gelince, onların oradaki nasiplerini de şöyle haber veriyor:

"... Âhirette de kendileri için büyük bir azap vardır." Onlar yaptıkları zulmün karşılığını böyle alacaklar.

(Bu sûre 217. Mâide 2, 33, 41. Enfal 34. Tevbe 17, 18, 28. Hacc 9, 25, 40. Feth 25. Fussılet 16. âyetleri de okuyalım.)

Kıble hakkındaki kolaylaştırıcı olan şu âyeti kerîmeyi de okuyalım:

Âyet: 115

وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَاَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ ؕ
اِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

Meâli:

"Doğu da, batı da yalnız Allâh'ındır. Artık nereye yönelirseniz, işte orası Allâh'ın yüzü (kıblesi)dir. Şüphesiz Allâh, geniş (rahmet)lidir. İyi bilendir."

ÎZAHI:

Rasûlullah (S.A.V.) ve ashabı Mekke'de iken, Kâbe'nin yanında oldukları halde Kudüs'e yönelerek namaz kılarlardı. Hicretten sonra da Medine'de on altı veya on yedi ay yine Kudüs'e yönelerek namaz kıldılar. Yahudiler müslümanların bu halini, kendilerine tabi oldular şeklinde yorumladılar ve bu yönde dedikodularını yaydılar.

Bir de peygamberimiz, nafile namazları binit üzerinde iken kıbleye değil, gittikleri yol istikametine yönelik olarak kılardı. Yahudiler bunu da dillerine dolayarak nifak çıkarma adetlerini sürdürdüler.

Bir yandan da peygamberimiz, İbrâhîm aleyhisselamın kıblesini seviyor ve hep onu düşünüyordu.

Allâhu Zülcelâl, bunların hepsini iyi bildiği gibi, daha başka sebepleri ve hikmetleri de biliyordu. Mü'minlere bir hakikatın beyanı ile ders veriyor, onları bilgilendirmek sûretiyle her şeyi daha iyi kavrama alışkanlığına götürüyor, yahudiler ve onlar gibi olan diğer kâfirleri de itiraz edemeyecekleri bir ilmî ifade ile susturuyor ve:

"Doğu da, batı da yalnız Allâh'ındır..." her yer ve her yön ancak Allâh'ın olduğunu açıklayarak bu hususta da bilgi sahibinin yalnız kendisi olduğunu, her yeri ve her zamanı ancak kendisinin hakkıyla bildiğini, ilminin ve rahmetinin her yeri ve her zamanı kapladığını, kendisinden başka hiçbir varlığın bu ilme sahip olmadığını da duyurmak üzere:

"...Artık nereye yönelirseniz, işte Allâh'ın yüzü (kıblesi) orasıdır. Şüphesiz Allâh, geniş (rahmetli)dir. İyi bilendir." buyurmak sûretiyle kimseye söz düşürmediğini, sözün ve verilecek hükmün yalnız kendisi olduğunu açıklamıştır.

Bu konuyu daha iyi anlayabilmemiz için bu sûrenin gelecek 142-150 ve 177. âyetlerini de okuyalım.

"Allâh evlad edindi", diyenlere karşı da şöyle buyurdu:

Âyet: 116

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا ۗ سُبْحَانَهُ ۖ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۖ كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾

Meâli:

""Allâh oğul edindi", dediler. (Hâşâ) O, münezzehtir. Hayır, göklerde ve yerde olan (her) şey yalnız O'nundur. Hepsi ancak O'na boyun eğenlerdir."

Âyet: 117

بَدِيعُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۖ وَإِذَا قَضٰى اَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ

لَهُ كُنْ فَيَكُونَ ﴿١١٧﴾

Meâli:

"Göklerin ve yerin yaratıcısıdır. Bir işe hükmettiği zaman da ancak ona "Ol" der, (o da) oluverir."

İZAHLARI:

Ehli kitabın içine düştüğü sayılamayacak kadar hatalar arasında Allâh'ın da mahlukatı sırasına konularak "oğul edindi" iddiaları da oldukça gülünç, îmanı temelinden sarsan ve çok şenî bir şirke götüren bir sapıklıktır. Yahudiler: "Uzeyr Allâh'ın oğludur", dediler. Hıristiyanlar da: "Mesih Allâh'ın oğludur", dediler.

Hâşâ Allâh, böyle mahlukata yakışan iftiralardan münezzehtir. Babaları da, anaları da, oğulları da, kızları da ve bütün mahlukatı da yaratan O'dur. Gökleri de yeri de ne varsa hepsini de yaratan O'dur. Hepsi de yalnız O'nun emrindedir. Hepsi de O'na teslim olmuş ve O'na boyun eğmiştir. Nitekim Âl-i İmran sûresinin 83. âyetinde şöyle buyurulmuştur:

"Allâh'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Halbuki gökler ve yerdekiler (hepsi de) ister istemez ancak ona teslim olmuş (yalnız O'na boyun eğmiştir). Hem de ancak O'na döndürüleceklerdir."

Hepsinin hesabını O görecek, ceza ve mükafatları O verecektir. O'nun yardımcı oğula asla ihtiyacı yoktur. **"O, bir şey dilediği zaman ancak ona "Ol" der, ve (o da) oluverir)",** buyurarak kendisinin hâşâ hiçbir şeye muhtaç olmadığını bildirir.

(Mâide 17, 72. En'am 101. Tevbe 30. Yûnus 68. İsra 111. Kehf 4. Meryem 88, 91, 92. Furkan 2. Cin 3. âyetleri de okuyalım.)

Bahanecilere şöyle cevap veriliyor:

Âyet: 118

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ ۗ كَذَٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ۘ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ ۗ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾

Meâli:

"Bilmeyenler: "Allâh, bizimle konuşsa ya? Veya bize bir âyet gelse ya?" dediler. Onlardan öncekiler de bunların sözü gibi böyle demişti. Onların kalpleri benzeşti. İman eden anlayan kavim için âyetleri iyice açıkladık."

İZAHI:

Muhammed ibni İshâk'ın İbni Abbas'tan rivayetinde Yahudilerden Rafi ibni Harmele, Rasûlullah'a:

- "Ey Muhammed! Dediğin gibi Allâh'tan gelen bir Rasûl isen, Allâh'a söyle de bizimle konuşsun ve sözünü duyalım", dedi. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.

Mücâhid: "Onu hıristiyanlar söylüyordu", dedi. Katâde ile Sediy de: "Bu arap kâfilelerinin sözüdür", dedi. Bunların arap müşrikleri olduğunu En'âm sûresinin 124. âyeti teyit ediyor. Daha başka âyetler de buna işaret ediyor.

Bu sözü söyleyenler, yahudiler de olsa, hıristiyanlar da olsa, arap müşrikleri de olsa doğrudur. Çünkü bunların hepsi de devamlı olarak Rasûlullah'a karşı çıkıyorlar idi. Bunların hepsine ve gelecek devirlerdeki itirazcılara kıyâmete kadar kesin bir cevap olacaktır.

Aynı itirazı eski devirlerde bilhassa yahudiler peygamberlerine yapıyorlardı. Onlar bu gibi şeylere kökten alışkındırlar. Eski itirazcılarla, yeni itirazcıların kalplerinin birbirine ne kadar benzeştiğini şu kısmı pek âlâ açıklıyor:

"...Onların kalpleri benzeşti..." İmana yapılan itirazlar hangi devirde olursa olsun birbirine çok benziyor. İçinde bulunduğumuz bu devirde de benzeri itirazlar yer yer duyuluyor. Gelecek devirlerde de kıyâmete kadar kâfirler bu gibi itirazlara devam edecek. Elbette bunlar bu inkârlarının ve itirazlarının karşılığını bol bol alacaklardır.

"... İman eden, anlayan kavim için âyetleri iyice açıkladık", buyurarak âyetin sonunu noktalayan Allâh, o itirazcıların bu açıklama karşısında ya delilik derecesinde akılsız olmaları, ya da anlamamazlıktan gelerek tam sahtekârlıklarını, inatçılıklarını ortaya koyup îlan etmiş olmaları gerekir. Ölçü bu.

Şu âyetleri de okursak onların tutumu daha iyi anlaşılır:

(Bu sûrenin 13, 55, 91. Âl-i İmran 183. Nisa 150, 151. En'âm 124. İsra 90-93. Şuarâ 111. Sebe' 31.)

Rasûlullah'ın cehennemliklerden sorumlu olmadığını şu âyet beyan ediyor:

Âyet: 119

إِنَّآ أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۙ وَلَا تُسْـَٔلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

Meâli:

"Şüphesiz biz seni hak (olan Kur'ân) ile müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik. Cehennem ehlinden de sorulmayacaksın."

ÎZAHI:

Peygamberimiz, kendisinin niçin gönderildiğini bildiği, Allâh da bu bilgiye sahip olduğu halde:

"Şüphesiz biz seni hak (olan Kur'ân) ile müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik." buyurarak Rasûlünü takviye ediyor, onun cesaret ve güvencini artırıyor. Bunu duyan mü'minler de îmanlarında kuvvet, kendilerinde şecaat artışı görüyorlar. Böylece, kâfirlerin inatları, inkârları, itirazları islamın hızla yayılmasına asla engel olamıyor:

"...Cehennem ehlinden de sorulmayacaksın" buyurmak sûretiyle de, kâfirlerin suçundan sorumlu olmayacağını ve onlara dini zorla kabul ettirme mecburiyetinde olmadığını, bundan dolayı üzülmemesini, huzurla tebliğe devam etmesi gerektiğini bildirmiştir. Nitekim Ra'd sûresinin 40. âyetinde:

"...Ancak sana düşen tebliğdir. Hesap da bizedir", buyurarak kendini zorlamamasını ve rahatça tebliğe devam etmesini hatırlatmıştır. Bu hususdaki başka âyetleri de yeri gelince görürüz.

(İsra 105. Furkan 56. Ahzab 45-48. Sebe' 23. Fâtır 24. Feth 8. âyetleri de okuyalım.)

Kendilerine uymadıkça yahudi ve hıristiyanların razı olmayacakları hakkında şöyle buyuruluyor:

Âyet: 120

وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ ۗ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم بَعْدَ الَّذِي

جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَالَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾

Meâli:

"(Rasûlüm!) Sen onların dinine uymadıkça, yahudiler ve hıristiyanlar kat'iyyen senden razı olmaz(lar). "Muhakkak Allâh'ın hidâyeti işte o hidâyettir." de. Andolsun, sana ilimden (gelen) geldikten sonra onların havalarına uyarsan, sana Allâh'tan bir dost ve bir yardımcı yoktur."

İZAHI:

Bu âyeti kerîmeyi, birbirini tamamlayan üç noktada îzah etmek yerinde olur:

1- "Onların dinine uymadıkça, yahudiler ve hıristiyanlar kat'iyyen senden razı olmaz(lar)...." Geçen 113. âyeti kerîmede gördüğümüz gibi, her ikisi de İslâm'a karşı oldukları kadar da birbirlerine karşı inkârcı durumlarını sürdüren, düşmanca davranan zümrelerdir. Bunların her biri kendini beğenmiş, kendinden başkasını hiçe sayan, herkesin kendine uyması hevesinde bulunan birer soyu bozuklardır.

İşte bu zümreler, dosdoğru olan İslâm'a uymadıkları, Rasûlullah'a tabi olmadıkları gibi, onu kendi "milletlerine" yani dinlerine veya zümrelerine tabi tutmaya yeltendiler. Bundan dolayı son peygamber olan Muhammed aleyhisselama ve ona gelen son kitap Kur'ânı Kerîme yanaşmadılar. Halen de yaklaşmak istemiyorlar. Razı olmaları mümkün görülmüyor ise de, devrimizde açılmış bulunan bilgi yarışı, onları bir gün İslâm'a yöneltecektir. Buna işaret etmek üzere; **Rasûlüm! Onlara;**

2- "...Muhakkak Allâh'ın hidâyeti işte o hidâyettir, de." Yani en doğru, en şaşmaz, en üstün yol Kur'ân'dır. Gelin boş, çıkmaz hedeflere doğru bocalayıp durmayın da her devirde ve her yerde bütün insanlara ışık tutan, onları kardeş yapan sağlam hedefe yönelin. Din, bu dindir. Yol, bu yoldur. İnşaallâh dünyanın her yerine ulaşan bu Kur'ân hakikatleri, baskılardan kurtulan insanları bu hidâyete çekecektir. Çekmeye başlamıştır da.

Burada hitap her ne kadar Rasûlü Ekrem'e ise de, asıl olan bütün insanlaradır. Mü'minlerin borcu da bu hitabı dünyaya duyurmaktır. Duyuranlardan Allâh razı olacaktır. Bununla beraber:

Dikkat! Devrimizde de görüldüğü gibi, bir takım kültür anlaşmaları, turistik yaklaşmalar yoluyla Müslümanları, kendi süfli adetlerine çekme, ahlaksızlıklarına bulaştırma, iffetsizlik ve namussuzluklarına karıştırma çabaları harcanmaktadır. Dinini iyice bilemeyen, kendi benliğini kaybeden nice müslümanlar aldanarak bilhassa şehvet arzuları ile onların arkasından sürüklenip gidiyorlar.

Gençleri spor, folklör gibi bir takım akımların peşine takarak, dini öğrenme yollarını tıkayarak, onları boşluğa alıp sonra da istedikleri yöne çekip götürme durumuna düşürüyorlar.

İşte bu oyunlar geçmişte yapılan gayretlerin daha da ustaca, daha da planlıca yapılan şeklinden başka bir şey değildir. Onun için bizim bu gibi dalaverelere kapılmamamızı isteyen ve kıyâmete kadar onların oyunlarını boşa çıkarma yolunu öğreten Rabbimiz şöyle buyuruyor:

3- "...Andolsun, sana ilimden (gelen), geldikten sonra onların havalarına uyarsan, Allâh'tan bir dost ve yardımcı yoktur."

"İlimden" maksat, gerek vahy yoluyla indirilen Kur'ânı Kerîmdeki bilgiler, gerekse yaratılıştan gelen "Fetanet" sıfatının gereği pürüzsüz anlayış ve kavrayıştan doğan ilimlerdir.

(اهواء), (هوى) nın cemidir. Gönülün sevdiği, hoşlandığı şeylere meyletmek ve düşmek mânasına gelen bu kelime, kâfirlerin bir ilme ve ölçüye dayanmadan sadece gönüllerinin arzusuna uyarak içine düştükleri sapıklıklarını ifade eder. Âyetin birinci kısmındaki (ملة) kelimesini de burada açıklamış oluyor.

Onların "din, millet" dedikleri şey açık bir sapıklıktır. Onun için Allâh'ın hitabı şu tembihe işaret ediyor:

Ey Rasûlüm! Ey Mü'minler! Size bunca sağlam bilgiler geldikten sonra, onların bu açık olan sapıklıklarına uyarsanız, andolsun size bir dost ve yardımcı olmayacaktır.

Buradaki "Allâh'tan"ı müfessirler iki ayrı mânada anlamışlardır. Nesefî gibi bazıları: "Allâh'ın azabından" şeklinde anlamış, yani "Allâh'ın azabından sizi koruyacak bir dost ve yardımcı yok", mânasını vermişlerdir. Bu mânayı verenler çoğunlukta görülmektedir.

Bazıları da: "Allâh'tan gelecek bir dost ve yardımcı" şeklinde anlamışlar ve şöyle mâna vermişlerdir: "Sana Allâh tarafından bir dost ve yardımcı yoktur."

Âyeti kerîmenin siyakı her iki anlayışa müsaittir. Her iki anlayış ta birbirini tamamlamaktadır. En iyi bilen Allâh'tır.

Bazı müfessirler de bu anlayışlara girmeden kapalı geçmişlerdir. Bizim alacağımız ders, Kur'ân ve sünnet ilmine gereken önemi vererek kendimizi iyi yetiştirmek, hakkı bâtıldan iyice ayırabilecek duruma gelerek kâfirlerin tuzağına düşmemektir. Aksine onları uyarıp Allâh yoluna çekmektir.

(Bu sûre 145. Mâide 48, 49, 77. En'âm 71, 150. Ra'd 37. Şûra 15. Câsiye 18. Zümer 9, 23. Rahmân 2, 4. Alak 1-4. âyetleri de okuyalım.)

Kitabı hakkıyla okuyan mü'minlerle küfredenlerin akıbetini beyan eden şu âyeti okuyalım:

Âyet: 121

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهٖ ۭ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ ۭ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿١٢١﴾

Meâli:

"Kendilerine kitap verdiklerimiz, onu okumasının hakkı ile okurlar. İşte bunlar ona îman ederler. Kimler de onu inkâr ederse, artık bunlar hüsrana uğrayanların tâ kendileridir."

ÎZAHI:

Kitabı hakkı ile okuyanlar hakkında iki ayrı anlayış vardır:

1. Katâde: "Bunlar yahudi ve hıristiyanların bir kısmı", diyor. İbni Cerîr de bunu beğeniyor.

2. Saîd de yine Katâde'den rivayet ederek: "Onlar Rasûlullah'ın ashabıdır", diyor. Allâh kendi muradını en iyi bilendir.

Her iki anlayışta da asıl olan Allâh'ın kitabının hakkıyla okunmasıdır.

Tevrat, İncil ve sahifeler geldiğinde onları Allâh'ın emrettiği gibi okuyup anlayanlar ve onunla amel edenler olmuştur.

Kur'ânı Kerîm gelince de elbette onu hakkıyla okuyup ahkâmını, emir ve nehiylerinini öğrenip onunla amel edenler çok olmuştur. Kıyâmete kadar da olacaktır.

Allâh'tan gelen hangi kitap olursa olsun, onları hakkıyla okuyanlar ve öğrendikleri ile amel edenler, işte îman edenler ve cennetle müjdelenenler onlardır.

Kur'ânı Kerîm geldikten sonrakiler ise, yahudi olsun, Hıristiyan olsun, daha başkaları olsun -başka kitapları değil- yalnız Kur'ânı Kerîmi hakkıyla okuyanlar anlaşılır.

Kim de kitabı inkâr ederse, işte onlar hüsrana uğrayanların tâ kendileridir haberi her devirde kitabı inkâr edenlerin akıbetini belirtmektedir. Bu kısım geçmiş ve gelecek bütün devirlerdeki inkârcıları hedef almıştır.

(Âl-i İmran 113, 114. Enfâl 37. Tevbe 69. Ankebût 52. Kasas 51-54. Zümer 63. âyetleri de okuyalım.)

Yine İsrail oğullarına verilen nimet ve fazileti hatırlatmak üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 122

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٢٢﴾

Meâli:

"Ey İsrail oğulları! Size in'am ettiğim nimetimi ve şüphesiz sizi âlemlere üstün kıldığımı hatırlayın."

Âyet: 123

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿١٢٣﴾

Meâli:

"Ve bir kimsenin bir kimseden yana bir şey veremeyeceği ve ondan bir bedel kabul olunamayacağı, ona bir şefaatin de faide veremeyeceği, kendilerine yardım da olunamayacağı günden sakının."

İZAHLARI:

Bu sûrenin 47. ve 48. âyetleri burada aynen tekrar ediliyor. Bu tekrar, yahudilerin inatlarındaki ısrarın ne derece çirkin ve iğrenç olduğunu, ne kadar nankör olduklarını, ne sinsi bir vurdum duymaz olduklarını gösterir.

Yahudiler hakkındaki bu tekrarın, müslümanları da uyarma ve uyanıklıklarında çok dikkatli olmaları bakımından büyük önem

taşımaktadır. Onların katı yüreklilikleri, nankörlükleri göz önünde bulundurularak, onların durumuna düşmemek için çok dikkatli olmak gerekir. Elhamdülillah müslümanlarda böyle bir şeye rastlanmaz. Ancak son bir asır içinde yahudi hilelerine kapıldıkları ve parçalanıp devletçikler halinde bölündükleri de bir gerçektir. Ancak bu bölünmeler uzun sürmeyecek. Bu kesindir. Çünkü Kur'ân, yeniden dikkatle ele alınıyor ve bağlılıklar hızla artıyor.

(Bu sûre 40, 47, 48. Mâide 20. İbrâhîm 6. âyetleri de okuyalım.)

İbrâhîm aleyhisselamı hatırlatmak üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 124

وَإِذِ ابْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّى
جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۖ قَالَ لَا يَنَالُ
عَهْدِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾

Meâli:

"Ve hani İbrâhîm'i, Rabbi kelimelerle imtihan etmişti de onları tamamlamıştı. "Şüphesiz ben insanlara seni bir imam yapıcıyım" buyurdu. (O da): "Zürriyetimden de mi?" dedi. "Ahdim zalimlere ulaşmaz" buyurdu."

İZAHI:

Müşrikler, yahudiler ve hıristiyanlar her biri kendilerinin İbrâhîm'den olduklarını, onun yolunda bulunduklarını iddia ederlerdi. Halbuki onunla hiç de alâkaları yoktu. Onların iddialarını Allâhu Zülcelâl: **"...Ahdim zalimlere ulaşmaz",** buyurarak çürütüyor ve kendilerinin zalimler olduğunu ilan ediyor.

(ابتلى) İmtihan, tecrübe, deneme, sınama, vazifelendirme mânalarına gelir. Burada Allâhu Teâlâ, kendisi bildiği halde çevresinde bilinmesi için İbrâhîm aleyhisselamı imtihan için vazifelendirdi anlamındadır. O da vazifeyi yerli yerince başardı.

"Kelimeler", bazı emirler ve nehiyler ifade eden sözler. Bu "kelimeler" hakkında kesin olmayan rivayetler vardır. Bunları şöyle bir noktaya getirebiliriz:

Çocukluğundan itibaren aya, güneşe tapmaması, ateşe atılması, yurdundan hicret etmesi gibi ömrünün önemli bir kısmında karşılaştığı şeyleri sabırla yenmesi, Allâh'ın kendisine verdiği emirleri tamamen yapması, men ettiği şeylerden uzak kalması, hayatı boyunca hiç sarsılmadan Allâh yolundan ayrılmamasının ifadesi olmak üzere: "Onları tamamlamıştı" buyurulmuştur. Allâh'ın verdiği emir ve nehiyleri yerli yerince tamamladı ve başarıya ulaştı. İmtihanı kazandı. Bunun üzerine:

"Şüphesiz ben insanlara seni bir imam yapıcıyım", buyurdu.

"İmam": Önder, örnek, idareci, tebliğci mânalarına gelir. Burada dini hususlarda örnek olarak Allâh'a itaat etmesiyle önderlik yapması, insanları Allâh'ın seveceği, razı olacağı huzurlu yola sevketmesidir. Öyle de yapmıştır. Gelecek neslini de düşünerek:

"...Zürriyetimden de mi?" demesiyle mazhar olduğu iltifatı ilahiden yararlanarak bu nimetin zürriyetine de verilmesini talep etti. Bu davranışı ile de bize ve gelecek devirlerdeki insanlara bile örnek oldu. O, zürriyetini düşünmüş. Biz de onun gibi zürriyetimizi düşünelim, onlara İslâmı iyice öğretelim, küfre kaptırmayalım. Onları Allâh'ın seveceği, razı olacağı, vatana millete yararlı olacağı şekilde bilgili, ahlâklı, faziletli yetiştirelim.

"...Ahdim zalimlere ulaşmaz." Kelamı ilahi üzerinde de iyi durup anlamamız gereken hususlar vardır. İbrâhîm aleyhisselamın talebi üzerine Allâh'ın verdiği bu cevap çok düşündürücüdür. Onun neslinden veya başka nesillerden gelen yahudiler, hıristiyanlar, müşrikler, mecûsiler, sâbiîler gibi sapıtıp zalimleşenlere bu nimetin ulaşamayacağını kesin olarak bildirmiştir. Buradan, Allâh yolundan ayrı her hangi bir sistemin peşine takılanların asla başarıya ulaşamayacaklarını, aksine daha kötü duruma düşeceklerini anlarız. Nitekim devrimizde de bunun işaretleri görülmektedir. Kim ne derse desin, Allâh'ın verdiği bu "Rapor" niteliğindeki sözü asla değişmez.

(İlgili âyetler, gelecek 132. âyetten sonra yazılacaktır).

İbrâhîm aleyhisselamla ilgili âyetleri okumaya devam edelim:

Âyet: 125

وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَاَمْنًا ۟ وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ
اِبْرٰهِيمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ اِلٰٓى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِىَ

لِلطَّآئِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

Meâli:

"Ve hani Kâbe'yi insanlar için bir birleşme yeri ve güvence yeri yapmıştık. Artık İbrâhîm'in makamından bir namazgâh edinin. İbrâhîm ve İsmâîl'e de: "Tavaf edenler, (orada) kalanlar ve rüku, secde edenler için beytimi temizleyin" diye ahit vermiştik."

ÎZAHI:

(مثابة) gelip kalınacak, sonra dönülecek yer, toplanılacak, birleşilecek, görülecek yer. Buna göre ibadet için, tavaf için gelinen, kardeşçe toplanılan, birleşilen yer.

(أمنا) güvenilerek kalınan yer. Yani tavafı ve ibadeti güvenerek huzur içinde korkusuzca yapmak, kardeşçe birleşip, kardeşçe dönmek.

(مقام ابراهيم) beyti şerifi yaparken İbrâhîm aleyhisselamın durup gözettiği yer veya inşa ederken iskele olarak bastığı yer. Makam hakkında ayrı anlayışlar da var.

Mücâhid, İbni Abbas'tan rivayetle: "Haram mıntıkasının hepsidir", diyor. "Hacc farizasının yapıldığı yer" denilmiştir.

Süfyanı Servi, Said ibni Cübeyr'den rivayetle: "İbrâhîm aleyhisselam beyti şerifi inşa ederken üzerinde durduğu ve İsmâîl'in kendisine taş (ve harç) verdiği taştır", diyor.

"Sedy" de "İsmâîl'in karısının, (kayınpederi) İbrâhîm'in başını yıkamak için, ayağının altına koyduğu taştır", der. En iyi bilen Allâh'tır.

Burada önemli olan makamdır. "Namazgâh" edineceğimiz yerdir. Bu hususta Hazreti Ömer ile peygamberimiz arasında şöyle bir konuşma geçer:

Câfer ibni Muhammed babasından naklediyor. Câbir, peygamber aleyhisselamın haccından anlatırken işitmiş. Peygamber aleyhisselam tavaf edince, Ömer kendisine:

- Şu, babamızın (İbrâhîm'in) makamı mı? der. Efendimiz de:

- Evet, buyurur. Ömer de:

- Namazgâh edinmeyelim mi? der. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu. Bu hadîsi şerif değişik lafızlarla rivayet edilir.

İbni Cüreyc'in, Câbir'den rivayet ettiği bir hadîsi şerifte şöyle denilir:

- Rasûlullah (S.A.V.) tavaf etti. Bitirince Makamı İbrâhîm'e yöneldi ve arkasında iki rekat namaz kıldı. Sonra: "İbrâhîm'in makamını namazgâh edinin" âyetini okudu. Bu hadîs-i şerif de değişik rivayetlerle tekrar edilir. Buradan, Makamı İbrâhîm'in bu günkü bilinen yer olduğu anlaşılır. Bunun da İbrâhîm aleyhisselamın Kâbe'yi yaparken duvar yükseldikçe üzerine çıkıp yapıya devam ettiği taş olduğu iyice anlaşılmış oluyor.

Bu taş önceleri Kâbe'nin duvarının dibinde iken sonra Hazreti Ömer tarafından tavaf kolay olsun diye biraz geriye çekildiğini Hazreti Aişe haber veriyor.

"...Beytimi temizleyin" emrine gelince, bilindiği gibi İbrâhîm aleyhisselam, oğlu İsmâîl ile anası Hâcer'i oraya bıraktığında orası kupkuru, bomboş bir vadi idi. Sonra zemzem suyu çıktı, orası şeneldi ve insanların yaşadığı bir yer haline geldi. İsmâîl, büyüdü, evlendi, ayrıldı, tekrar evlendi. Sonra İbrâhîm aleyhisselam Allâh'tan aldığı emirleri yerine getirmek üzere oraya geldi. Beytullah'ın olduğu yer bir taş, toprak yığını halinde idi. Oranın dünya kuruluşundan beri ilk ibadet yeri olarak yapılan yer olduğunu ve onun yeniden yapılıp ibadete hazırlanmak üzere tertemiz hale getirilmesini Allâh, İbrâhîm ve oğlu İsmâîl aleyhisselama emretti.

Onlar da bu emri alır almaz hemen başladılar ve Kâbe-i Muazzama'yı yaptılar. Yani o taş, toprak yığınını temizlediler, yepyeni bir bina yaptılar, çevresini temizlediler, namaz kılınır hale getirdiler.

Sonraları zaman geçtikçe putlarla kirlenen, müşriklerle hedefinden uzaklaştırılan bu muazzam beyti şerif, Rasûlü Ekrem ve ashabı kiram tarafından yeniden temizlendi. Asıl hedefine kavuştu. Bizler şimdi o tertemiz Kâbe'ye gidip rahatça tavafımızı yapıyor, namazlarımızı kılıyoruz. Kıyâmete kadar böylece tertemiz kalmasını, küfür eli bulaşmamasını yüce Allâh'tan dileriz.

"Tavaf edenler" Kâbe'nin çevresinde Allâh'ın emri olarak dolaşanlar.

"Orada kalanlar" Haccetmek üzere oraya gelip de orada eğleşenler. Veya orada itikafa niyet edip de bir müddet sırf ibadetle meşgul olanlar. Veya her ikisi de.

"Rüku, secde edenler" Bütün şartları ve rükünleri ile namaz kılanlar. Farz namazları eda edenler, tavaf namazı gibi vacip ve diğer nafile namazları, Cuma ve Bayram namazları kılanlar gibi.

Şimdi de İbrâhîm aleyhisselamın yaptığı duayı hatırlatmak üzere Rabbimiz şöyle buyuruyor:

Âyet: 126

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا بَلَدًا اٰمِنًا وَارْزُقْ اَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَاُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ اَضْطَرُّهُ اِلٰى عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

Meâli:

"Hani İbrâhîm: "Ey Rabbim! Burayı güvenilir bir şehir yap. Halkını da (yani) onlardan Allâh'a ve âhiret gününe îman eden kimseleri meyvelerden rızıklandır", demişti. (Allâh da): "Kim de küfrederse, artık onu (dünyada) birazcık faydalandırırım. Sonra onu ateşin azabına zorlarım. Ne de kötü varacak yer" buyurdu."

ÎZAHI:

Zemzemin çıkışından sonra Kâbe civarına yerleşenler oldu. Nüfusu artmaya başladı. Allâh'ın emri ile Beytullah da İbrâhîm ve oğlu İsmâîl aleyhisselam tarafından inşa edilince, artık orası merkezileşme yoluna girdi. Oradaki yerlilerin ve taşradan gelenlerin emniyette olması ve gıda yönünden de ihtiyacın temini gerekli idi. Bundan dolayı İbrâhîm aleyhisselam Allâh'a dua etti, yalvardı. Allâh da duasını kabul buyurdu.

İbrâhîm aleyhisselam, Mekke'nin belirli bir çevresinin haram (yasak bölge) olduğunu, bu bölgede hiçbir zararlılığın yapılmayacağını, ağaçlarının kesilmeyeceğini, yabani hayvanların avlanmayacağını, gelip geçenlere dokunulmayacağını duyurdu. Sonra o bölge emin, güvenilir bir hale geldi. O zamandan beri, küfür devirlerinde bile oraya hiç bir zarar yapılmadı. Bunun en iyi örneği meşhur "Fil ordusu" ile gelen Ebrehe'nin helakidir. Fîl sûresinde görülecektir.

Rızıklanma meselesine gelince, yine İbrâhîm aleyhisselamın duasını kabul buyuran Allâhu Zülcelâl, orayı ve oranın halkını aç koymamış, onları rızıklandırmıştır. Mekke ve çevresinde hiçbir şey yetişmediği halde Allâh, sebepler yaratarak her yerden oraya yiyecek ve meyveler, sebzeler gelmiştir. Hele bu devirde bilindiği gibi dünyanın her yerinde yetişen her çeşit meyve ve yiyecek türleri orada vardır. Bu da

İbrâhîm aleyhisselamın duasının kabulü ile Allâh'ın verdiği geniş bir berekettir.

Kâfirlere de rızık verilir. Ama onlara verilen rızık azıcık olan dünyaya mahsustur. Âhiret hayatına nispetle, dünya hayatı gelip geçiveren kısacık bir süredir. Onlar bu kısa süreye aldanıyorlar. Sonu gelmeyecek olan uzun süreyi hiçe sayıyorlar. Bundan dolayı da Allâhu Zülcelâl şöyle buyuruyor:

"... Kim de küfrederse, artık onu (dünyada) birazcık faydalandırırım. Sonra onu ateşin azabına zorlarım. Ne de kötü yanacak yer." buyurdu. İşte onların sonu bu.

Müslim'in Ebû Hüreyre'den (R.A.) rivayet ettiği bir hadîsi şerifte şöyle anlatılıyor:

- İnsanlar ilk meyveyi gördükleri zaman, onu Rasûlüllah'a getirirlerdi. Rasûlullah, onu aldığı zaman:

- Ey Allâh'ım! Meyvemizde bize bereket ver. Şehrimizde (Medine'de) bize bereket ver. Bizim ölçeğimizde bize bereket ver. Bizim Müddümüzde (bir ölçek) bize bereket ver. Ey Allâh'ım! Şüphesiz İbrâhîm kulun, dostun ve peygamberindir. Ben de senin kulun ve peygamberinim. Elbette –onun sana Mekke için dua ettiği gibi– Medine için sana dua ediyorum, diye dua eder, sonra o meyveyi en küçük bir çocuğu çağırır ve ona verirdi.

Buna benzer hadîsi şerifler çoktur. Mevzu anlaşıldığı için bununla iktifa edilmiştir.

Allâhu Teâlâ, İbrâhîm aleyhisselamı hatırlatmaya şöyle devam ediyor:

Âyet: 127

وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعِيلُ ۖ رَبَّنَا
تَقَبَّلْ مِنَّا ۖ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾

Meâli:

"Ve hani İbrâhîm, beytin temel ve duvarlarını yükseltirken İsmâîl de (yardım ederken): "Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur. Şüphesiz işiten, bilen sensin sen", (dedi)."

Âyet: 128

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا ۚ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾

Meâli:

"Ey Rabbimiz! Bizi kendine tam teslim olan yap. Zürriyetimizden de sana hakkıyla boyun eğen bir ümmet (yarat). Bize (hacc için) ibadet yerlerimizi de göster. Tevbemizi de kabul et. Muhakkak tevbeleri çokça kabul eden, (mü'minleri) rahmetine gark eden sensin sen", (dedi)."

Âyet: 129

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

Meâli:

"Ey Rabbimiz! Onlara içlerinden kendilerine âyetlerini okuyacak, onlara kitabı ve hikmeti de öğretecek ve onları temizleyecek bir peygamber de gönder. Şüphesiz azîz, hakîm olan sensin sen", (dedi)."

İZAHLARI:

İbrâhîm aleyhisselam, oğlu İsmâîl aleyhisselam ile istişarede bulunduktan sonra Beyti şerifi yapmaya karar verdiler. Allâh'ın emri de bu yönde idi. Orada bulunan yıkıntıdan meydana gelmiş olan tümseği açtılar ve temeli buldular. Bu temel, Âl-i İmran sûresinin 96. âyetinde beyan edileceği gibi, insanların ibadet yapmaları için ilk yapılan, sonraları ingiraza uğrayıp yıkılan ve kudsiyyetini koruyarak o güne kadar gömülü kalan Beytullah'ın temelidir.

Bu temelin üzerinde başlayarak duvarları kaldırdılar. Bir yandan duvarları yükseltirken, bir yandan da dua ediyorlar idi. Bu iş büyük, hem de çok büyük bir hayır idi. Kıyâmete kadar yüce dinin merkezi, kıblesi, hacc ibadetinin yapılması ve dünya mü'minlerinin buluşup tanışacakları yerdir. İşte bu büyük hayırın kabulü için Allâh'a yalvarıp şöyle dua ediyorlar idi:

"Ey Rabbimiz! Bizden kabul buyur. Şüphesiz işiten, bilen sensin sen". Senin emrinle bu beyti yapıyoruz. Bizi gören, dualarımızı işiten ve niyetlerimizi en iyi bilen sensin sen. Bizim bu amelimizi kabul buyur, diyerek ihlasla dua ettiler.

Kendilerinin bu işi Allâh için yaptıklarını, sair bütün ibadet ve tâatlarını Allâh'a tam teslim olarak ihlasla yapmalarını arzu ederek dualarına şöyle devam ettiler:

"Ey Rabbimiz! Bizi kendine tam teslim olan yap..." Bizi razı olacağın ve seveceğin, emrine tam giren, yolundan asla ayrılmayan kulların yap. Külli iradenle, bize ihsan ettiğin cüz'i irademizi dâima bâtıldan koru, hakka yönelt, niyazında bulundular.

Gelecek soylarını da düşünen, onların da Allâh'a tam teslim olmuş, onun yolundan asla ayrılmayan bir ümmet, millet, kavim, kabile olmalarını isteyen baba-oğul, bu iki peygamber dualarını şöyle sürdürdüler:

"...Zürriyetimizden de sana hakkıyla boyun eğen bir ümmet (yarat)..." Ey Rabbimiz! Gelecek nesillerimizi de sana tam teslim olan, emrinden ayrılmayan, ihlasla sana kulluk yapan bir millet yap. Onları da senin razı olacağın yola sevket.

Allâh'a nasıl ibadet edeceklerini, haccı nasıl yapacaklarını, bu ibadetin şekillerini ve yerlerini de öğrenmek isteyen bu iki peygamber Allâh'a şöyle yalvardılar:

"...Bize (hacc için) ibadet yerlerimizi de göster. Tevbelerimizi de kabul et. muhakkak tevbeleri çokca kabul eden, (mü'minleri) rahmetine gark eden sensin sen." dediler.

Böylece bir yandan Kâbe-i Muazzama'yı inşa ettiler, bir yandan da ihlasla duaya devam ettiler.

Gelecek soylarının bir peygambere ve onlara okuyup öğreteceği bir kitaba kavuşmaları için de Allâh'a şöyle niyaz ettiler.

"Ey Rabbimiz! Onlara içlerinden kendilerine âyetlerini okuyacak, onlara kitabı ve hikmeti de öğretecek ve onları temizleyecek bir peygamber de gönder. Şüphesiz azîz, hakîm olan sensin sen" dediler." Böylece hem Beytullah'ı tamamladılar, hem de kabule şâyan dualarını yaptılar. O istedikleri peygamberin Muhammed aleyhisselam olduğu ve dualarının kabul olduğu da bir gerçektir. Bu hususta İmam-ı Ahmed'in Müsned'inde rivayet ettiği bir hadîsi şerifte Ebû Ümâme diyor ki:

- Ey Allâh'ın Rasûlü! Senin (peygamberlik) işinin ilk başlangıcı ne idi? dedim. O da:

- Babam İbrâhîm'in duası, Îsâ'nın müjdemi vermesi ve anamın kendisinden çıkan bir nûrun Şam saraylarını aydınlattığını görmesidir, buyurdu. Başka hadîsler de vardır.

Allâh'ın tâ ezelden yaptığı takdir ile, İbrâhîm ve İsmâîl'in yaptığı dua uygun düşmüştür.

"...Onlara kitabı ve hikmeti öğretecek..." istekleri ise, Kur'ân'ın geleceğine ve tamamının öğretileceğine, ayrıca hikmetin de öğretileceğine delalet eder.

"Hikmet", Kur'ân'ın her hususta ki ahkâmı, Rasûlullah'ın sünnetleri ve mübarek sözleri, davranışları, tedbirleri, istişâreleri, isabetli kararları gibi sözleri ve işleridir. Bunları ashabına öğretmiştir. Bizlere kadar öğretildiği gibi, kıyâmete kadar da öğretilecektir. Bu da tahakkuk etmiş ve duanın tamamının kabul olmuş olduğu iyice anlaşılmıştır.

"...Onları temizleyecek..." Şirkten, küfürden, nifaktan, ahlaksızlığın her çeşidinden temizlik olduğu gibi, abdest ve gusül gerektiren şeylerden, elbise ve her şeylerin temizliğindeki önem anlaşılır. Nitekim fıkıh ilminde açıklanmış olan da budur. İslâm akla gelebilen maddî, mânevî her çeşit temizliği hedef almıştır. Devrimizin hiçbir sistemi bu hedefe ulaşamamıştır.

"...Aziz, hakîm olan sensin sen", diyerek Allâh'ın esmâi hüsnasından ikisini anmaları, ona olan teslimiyet ve ilticalarını gösterir.

(عزيز) mağlup olmayan galip, yenilmeyen yenici, güç yetmeyen güçlü, üstünü olmayan üstün, hâkimi olmayan hâkim anlamlarına gelir.

(حكيم) yaptığını hatasız yapan, bildiğini yanlışsız bilen, verdiği hükmü hatasız veren, söylediği kelamı eksiksiz söyleyendir.

"İbrâhîm'in dinindeyiz" deyip de sapan beyinsizlere işaret eden şu âyeti kerîmeyi de dikkatle okuyalım:

Âyet: 130

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ اِبْرٰهِيمَ اِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ ۭ وَلَقَدِ
اصْطَفَيْنٰهُ فِي الدُّنْيَا ۚ وَاِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿١٣٠﴾

Meâli:

"İbrâhîm'in milletinden (dininden) kendisini bilmeyen (beyinsiz) kimseden başka kim yüz çevirir? Andolsun onu dünyada da biz seçtik. Elbette o âhirette de muhakkak salihlerdendir."

İZAHI:

İbrâhîm aleyhisselam, şirklerden uzak tertemiz bir dine sahip idi. O, yalnız Allâh'a yönelmiş, yalnız O'na kulluk yapan salih bir peygamber idi. Onun bu hali dininin gereği idi. onun dini böyle olduğu halde beyinsizler, cahiller, kendini düşünmeyenler, kendi çıkarları peşinde olanlar, kendilerini zulmün kucağına atanlar onun dininden uzaklaşıp şirke saptılar.

Tevrat'ta, İbrâhîm'in oğlu İsmâîl'in soyundan bir peygamber geleceği yazılı olduğu halde, İbrâhîm'in dininden olduklarını iddia edenler, o peygamber gelince yüz çevirdiler. Bunlardan daha beyinsiz kim olabilir? Gelen peygamber İbrâhîm'in neslinden olduğu gibi, o peygamberin dini de yine İbrâhîm'in hanîf dinidir. İşte kabul etmeyip yüz çevirdikleri din, bu dindir. İslâm dinidir.

Abdullah ibni Seleme, müslüman olunca, birinin adı Muhacir, diğerinin adı Seleme olan iki kardeş, biraderlerinin oğlu vardı. Bunları İslâm'a davet etti ve onlara:

- Allâh'ın Tevrat'ta: "Muhakkak ben, İsmâîl'in neslinden bir peygamber göndereceğim. Adı Ahmed'dir. Ona kim îman ederse, hidâyete ermiştir. Kim de îman etmezse, işte o mel'undur", dediğini iyi biliyorsunuz, dedi. Seleme, müslüman oldu. Öteki kardeş ise reddetti. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.

Ayeti kerîmenin sebebi nüzûlü böyle olsa da İslâm'ı kabul etmeyen "Muhacir" gibilerini de içine alır ve umum ifade eder. Böylece İslâm'a karşı olan, başka sistemlerin peşine takılanlar Allâh'ın lanetine uğrayanlardır. Allâhu Zülcelâl:

"...Andolsun, onu dünyada biz seçtik. Elbette o, âhirette de muhakkak salihlerdendir", buyurarak, İbrâhîm aleyhisselamın Allâh'ın beğenip seçtiği bir peygamber olduğunu, onun dininden ancak kendini bilmeyen beyinsizlerin kaçabileceğini hatırlatıyor. Onun âhiretinin de Salihlerden olarak bir saadet yeri olacağını haber vermiştir. Böyle bir peygamberin dininden uzaklaşanlara ne demeli?

Şu âyeti kerîme İbrâhîm aleyhisselamın sadâkatını daha da iyi açıklıyor:

Âyet: 131

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ ۙ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣١﴾

Meâli:

"Hani Rabbi, kendisine (İbrâhîm'e): "Teslim ol", demişti de: "Âlemlerin Rabbine teslim oldum" deyiverdi."

ÎZAHI:

Allâhu Teâlâ İbrâhîm aleyhisselama: "İhlasla bana teslim ol, emrime gir, bana kulluk yap, müslüman ol", emir verdiğinde hemen hiç tereddüt etmeden: "Âlemleri yaratan, onları rızıklandıran, yaşatan, onlara sahip olan Allâh'ın emrine girdim, boyun eğdim, onun istediği gibi müslüman oldum" cevabını verdi.

Her doğan insan, büluğ çağına girerken İbrâhîm aleyhisselamın karşılaştığı bu "Teslim ol" emri ilahisi ile karşılaşır. Bu emir ya peygamberler vasıtası ile veya bu emri tebliğ etmekle mükellef olan bir müslümanla verilir. Böyle de olmasa, insan fıtratında bulunan akıl, düşünce ile böyle bir emri arar bulur. Nitekim İbrâhîm aleyhisselam bu araştırmayı yaparak bizlere örnek olmuştur.

Neslini düşünen ve soyuna önem veren İbrâhîm aleyhisselam, oğullarının İslâm dinini ve kendilerinin birer müslüman olarak yaşamalarını ve ancak böyle ölmelerini şöyle tavsiye ediyor:

Âyet: 132

وَوَصَّىٰ بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ ۖ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

Meâli:

"İbrâhîm onu (İslâm'ı) oğullarına tavsiye etti. Yakûb da (öyle yaptı). "Ey oğullarım! Muhakkak Allâh, sizin için dini (İslâm'ı beğenip) seçti. Artık siz müslümanlar olarak (can vermekten) başka kat'iyyen ölmeyin."

ÎZAHI:

Dinin nesilden nesile öğretilerek kıyâmete kadar devamı gerektiğine işaret eden bu âyeti kerîmede Allâhu Teâlâ, İbrâhîm aleyhisselamı ve torunu Yakûb aleyhisselamı örnek vererek onların oğullarına yaptığı tavsiye veya vasiyyet gibi, bizim de evlatlarımıza

İslâm'ı öğretip bu dinden asla ayrılmamalarını titizlikle içlerine sindirmemizi hatırlatmaktadır.

"Oğullarına... Ey oğullarım!..." diyerek yalnız erkek çocukları zikretmek, kızların, kadınların terkedilmiş mânasına gelmez. Nisâ sûresinin 34. âyetinde belirtildiği gibi, aile reisi erkeklerdir. Kadınların dini bakımdan da iyi yetiştirilmelerinden önce, babalar ve kocalar sorumludur. Bu âyeti kerîmede bu sorumluluğu da işaret buyurularak, oğullara hitab edilmiştir.

Babalar, oğulları da, kızları da Allâh yolunda iyi yetiştirmekle mükelleftirler. Ancak oğulların ileride bir aile reisi olacakları dâima dikkatten uzak tutulmaması, ona göre daha iyi yetiştirilmeleri gerekir.

Kocalar da karılarının dini bilgilerde noksan kalan konuları öğretip, tatbikatı üzerinde dikkatle durarak onları çok iyi birer ana olabilecek, çocuklarına örnek olacak şekilde yetiştirmekle mükelleftirler.

Dikkat edersek bu hususlar, bu âyeti kerîmeden rahatça anlaşılır. Bilhassa:

"...Muhakkak Allâh, sizin için dini (İslâm'ı beğenip) seçti. Artık siz müslümanlar olarak (can vermekten) başka kat'iyyen ölmeyin." Kısmı ile İslâm dinini kimler için beğenilip seçildiğini düşünürsek, o kimselerin kadınsız, kızsız olmayacağını kolayca anlarız. Bu anlayışımızı Ahzâb sûresinin 35. âyeti daha da sağlamlaştırır.

Müslüman olarak ölme tavsiyesi de bizi şöyle uyarır:

Ölümün kime, ne zaman, nerede ve nasıl geleceği bilinmediğine göre kadın erkek herkesin her zaman, her yerde, her halde İslâm'a uygun yaşaması, İslâm'ın icablarını yerine getiriyor olması gerekir. İşte böyle yaşarken, ölüm geliverirse, bizi hazırlıklı birer müslüman olarak bulur. Âyeti kerîmede bizden istenen de budur. Allâh bizi îman ve salih amelden ayırmasın.

(Geçen ayetleri daha iyi anlamak için, Bu sûre 135, 258. Âl-i İmran 67, 68, 95-97, 102. Nisâ 124, 125. En'âm 74-87, 161. İbrâhîm 35-41. Nahl 120-123. Meryem 41-49. Enbiyâ 51-73. Hacc 26. Şuarâ 69-90. Saffât 83-113. Zuhruf 26. âyetleri de okuyalım.)

Yakûb aleyhisselamın ölürken evlatlarını soruya çekerek neye ibadet edeceklerine karşı aldığı cevap da şöyle:

Âyet: 133

اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ اِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ اِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا

تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَٰهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾

Meâli:

"Yakûb'a ölüm geldiği zaman şâhidler mi idiniz? Hani (o), oğullarına: "Benden sonra neye ibadet edeceksiniz?" demişti. (Onlar da) "Senin ilahına ve babaların İbrâhîm, İsmâîl ve İshâk'ın ilahına, bir tek ilaha ibadet edeceğiz. Hem de biz yalnız ona teslim olanlarız (dediler)."

ÎZAHI:

"Yoksa ölüm geldiği zaman şâhidler mi idiniz?..." cümlesindeki soru yahudiler ve hıristiyanlara yönelmiş görülüyor ise de, umum ifade etmesine mani değildir. Burada îman etme ve ibret alma bakımından dikkati çekme ve uyarma vardır ki bilhassa yahudilere karşı: "Bunu anladınız mı? Bakınız dedeniz Yakûb oğullarına ne demiş? Oğulları da ne söz vermiş? Siz de o soydansınız. Niçin onlar gibi değilsiniz? ihtarı vardır.

Mü'minlere de: "Siz de dikkatli olun. Bakın Yakub aleyhisselama ölüm gelince ne yapmış? Müslüman olarak öldüğünü nasıl göstermiş? Siz de ders alın" uyarısı vardır.

"...Hani (o) oğullarına: "Benden sonra neye ibadet edeceksiniz? demişti..." cümlesi de Yakûb aleyhisselamın ölümü: "Ancak müslümanlar olarak ölürsünüz" âyetine nasıl uygunluk gösterdiğini hatırlatıyor. Ayrıca, daha önce oğullarına yaptığı vasiyeti, önemine binâen tekrarlıyor ve kalbi yatışsın diye oğullarından cevap alması için soru açıyor. Hem müslüman olarak ölmekte olduğunu gösteriyor, hem de onların dikkatini çekerek soru açıyor. Onlar da, maksadı çok iyi kavradıklarını anlatmak üzere:

"...Senin ilahına ve babaların İbrâhîm, İsmâil ve İshâk'ın ilahına, bir tek ilaha ibadet edeceğiz. Hem de biz yalnız ona teslim olanlarız (dediler)", sözleriyle babalarının içini doldurucu, arzusunu doyurucu bir cevap verdiler.

Burada İsmâîl aleyhisselam, Yakûb aleyhisselamın amcası olduğu halde, onu da baba sırasına alarak gereken hürmet ve tazimi göstermeyi ihmal etmediklerini de ifade ettiler. Aynı zamanda hayatlarının her

anında müslüman olarak yaşayacaklarını ve kendilerinin de birer müslüman olarak ölmek arzusunda olduklarını açıklamış oldular.

Yakûb aleyhisselam, Mısır'ın çeşitli bozuk dinleri ve putperestliklerini dikkate alarak soyunun sapmaması için gereken önemi verdi ve ölünceye kadar evladının üzerinde durdu.

Biz de kendi soyumuzu düşünerek ona göre evladımızı îmanlı, ahlaklı, faziletli yetiştirme borcumuzun idraki içinde olmalıyız.

Şu âyeti kerîme ile geçmişi hatırlatarak onlardan sorumlu olmayacağımızı bildiriyor:

Âyet: 134

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ۖ
وَلَا تُسْئَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

Meâli:

"Onlar bir ümmettir (gelip) geçtiler. Onların kazandığı kendilerinedir. Sizin kazandığınız da sizedir. Onların yapıyor oldukları şeylerden sorulmayacaksınız."

İZAHI:

Ey geçmişleriyle öğünen yahudiler! Sizin geçmişleriniz için de bir çok peygamberler geçti. Onlar birer peygamber olarak Allâh'ın emrinde yaşadılar. Allâh'tan aldıkları emir ve nehiyleri tebliğ ettiler. Soylarına gereken vasiyeti yaptılar ve geçtiler. Onların kazandığı sevaptan size bir fayda olmadığı ve olmayacağı gibi, sizin işlediğiniz günahlar, küfürler ve nifaklardan da onlara bir zarar yoktur. Onların kazandıkları onlara, sizin kazandıklarınız da sizedir. Sizin kazandığınızdan onlar, onların kazandıklarından da sizler sorulmayacaksınız.

Herkes nesebi ile değil, îmanı ve ameli ile yaşar. Kendi îmanından ve amelinden sorumludur. Nasıl ki yahudilerin geçmiş soyları ile övünmeleri fayda vermeyecek, yalnız kendi kazandıklarından sorulacaklarsa, biz de öyleyiz. Geçmişlerimizle övünmek yerine onların yürüdüğü hak yoldan yürümemiz gerekir. Onlar İslâm'ı tam tatbik ederek yaşamışlarsa, biz de öyle yapalım ve yaşayalım. Onlara olan bağlılığımız

böyle olur. Bu âyeti kerîme, bize bu dersi veriyor. Gelecek 141. âyeti kerîme de bunu teyid ediyor.

Şu âyeti kerîmede de yahudilerin ve hıristiyanların iddialarına şöyle cevap veriyor:

Âyet: 135

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾

Meâli:

"Yahudi ve Hıristiyan olun ki hidâyete eresiniz", dediler. (Sen de): "Hayır, hak olarak İbrâhîm'in milletine (dinine uyarız). O müşriklerden de değil idi" de."

İZAHI:

İbni İshâk'ın İkrime'den, o da İbni Abbas'tan rivayet ettiği bir hadîsi şerifte: "Yahudi tek gözlü Süryan'ın oğlu Abdullah, Rasûlullah (S.A.V.)'e:

- Hidâyet, bizim üzerinde olduğumuz şeyden (dinden) başkası değildir. Ey Muhammed! Bize tabi ol ki hidâyete eresin" dedi. Hıristiyanlar da onun gibi söylediler de Allâh azze ve celle bu âyeti inzal buyurdu.

Yahudiler ve hıristiyanların her biri her zaman kendilerinin doğru yolda olduklarını iddia ederek, peygamberimizi ve ashabı kiramı kendilerine uymaları için uğraşırlardı. Ama her biri bozulmuş, kendi keyiflerine göre uydurulmuş kitapları "Allâh kelamıdır" diye taşıyor ve kendilerini onunla avutuyorlar idi. Şirkin ve küfrün içinde bocalıyorlar idi. Bunlara karşı verilecek cevabın en iyisi de şöyle oldu:

"...Hayır, hak olarak İbrâhîm'in milletine (dinine uyarız). O müşriklerden de değil idi" Hiç de sizin iddia ettiğiniz gibi değil, o her türlü yanlışlıktan, bâtıldan uzak kalarak Allâh'tan gelen hakka yönelmiştir. Biz onun tertemiz hak olan dinine uyarız. Hem de o sizin gibi müşriklerden de değil idi.

(Bu sûre 72, 111, 113. Âl-i İmran 67, 68, 95. Nisâ 125. Mâide 18, 69. En'âm 79, 161; Tevbe 30, 31; Nahl 120-123. âyetleri de okuyalım.)

Hiçbir peygamberi ayırmadan hepsine inanılması gerektiği hakkındaki şu âyeti kerîmeyi okuyalım:

Âyet: 136

قُولُوٓا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ اِلٰٓى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ اُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَمَآ اُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

Meâli:

"Allâh'a ve bize indirilene İbrâhîm'e de, İsmâîl'e de, İshâk'a da Yakûb'a da torunlara indirilene de, Mûsâ'ya ve Îsâ'ya verilene de, Rablarından (bütün) peygamberlere de inandık. Onlardan (hiç) birinin sırasını ayırmayız. Hem de biz ancak ona (Allâh'a) teslim olanlarız", deyin."

ÎZAHI:

Din bir bütündür. Adem aleyhisselamdan son peygamber olan Muhammed aleyhisselama kadar bütün peygamberlere gelen din, İslâm dinidir. Ayrısı gayrısı yoktur. Hepsi de bütünüyle Allâh'ın dinidir. Bazı hükümlerin feshedilmesi, değiştirilmesi ayrılık ifade etmez.

Dinde asıl olan akîdedir (Îmandır). Allâh'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhiret gününe ve kadere inanmak hiçbir devirde asla değişikliğe uğramamıştır. Uğramayacak da. Her peygamberin getirdiği inanç usûlü budur. Her kitabın ve sahifenin beyân ettiği îmanın temeli yine budur.

Bundan dolayı bu âyeti kerîmede mü'minlere böyle inanmaları, hiçbir tefrika göstermeksizin bütün peygamberlere ve onlara Allâh tarafından verilen kitaplar ve sahifelere inanmaları, hepsinin Allâh kelamı olduğunu kabul etmeleri gerektiği bildirilmiş oluyor.

Yahudiler, hıristiyanlar ve müşriklerin de iddia ettikleri gibi değil, böyle olması, böyle inanmaları icab ettiği açıkça gösteriliyor. Artık bu hakikat karşısında inatlaşanlar iyi düşünsünler.

(Bu sûre 4, 285. Âl-i İmran 19, 53, 84, 85. Nisâ 152, 162. Mâide 3. Şûrâ 15. âyetleri de okuyalım.)

Ehli küfrün mü'minlerin inandığı gibi inanırlarsa, hidâyete ereceklerini, yüz çeviririlerse, şakâvette kalacaklarını bildirmek üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 137

فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا ۖ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾

Meâli:

"Eğer (sizin) kendisine (Îman edilecek şeye) îman ettiğiniz kadar îman etseler, artık hidâyete ermişlerdir. Şayet yüz çeviririlerse, işte onlar ancak şikakdadırlar. Onlara karşı Allâh, sana yetecektir. Hem de O, işiten, bilendir."

ÎZAHI:

(مثل) miktarı, aynısı. Yani mü'minlerin îmanının miktarı veya aynısı. Bu kelime teşbih mânasına "gibi" olarak geldiği kadar da "miktar" mânasında da kullanılır. Burada "gibi" ve "miktar" anlamındadır. Buna göre, onlar da sizin gibi, sizin kadar inansalar, hidâyete ererler. Doğru yolu bulurlar. Yeter ki sizin inancınıza aykırı olmasın. Size uysunlar.

(تَوَلَّوْا) Yüz çevirdiler, arka döndüler, uzaklaştılar. Kâfirlerin tutumu, bu mânaların hepsini ifade eder.

(شقاق) Ayrılmak, ihtilafa düşmek, anlaşamamak, düşman olmak mânalarına gelir. Burada kâfirlerin içine düştüğü anlaşamamazlık, düşmanlık ve husumetler ki onlar ancak bu bataklık içindedirler.

Geçen âyeti kerîmede peygamberlere ve onlara indirilen kitaplara - hiç birini ayırt etmeden- inanılması gerektiği bildirilmiş ve öyle emredilmiş idi.

Bu âyeti kerîmede de yahudiler ve hıristiyanlar da mü'minler gibi Allâh'ın emrettiği şekilde îman ederlerse, tam isabetli doğru yola girmiş ve hidâyete ermiş olurlar. Aksine yüz çeviririler ise, husumet ve düşmanlıklarının içine gömülürler. Bu düşmanlıkları Muhammed aleyhisselama ve mü'minlere olursa:

"...Onlara karşı Allâh, sana yetecektir. Hem de o, işiten, bilendir." buyurularak, Muhammed aleyhisselam ve mü'minler, Allâh'tan gerekli desteği almışlardır. Kâfirler de kesin ihtarı duymuşlardır. Şüphesiz ki Allâh, kâfirlerin ve mü'minlerin her birinin

sözlerini en iyi işiten ve onların hallerini pek âlâ bilen ve ona göre hükmünü verendir.

(Bu sûre 176. Âl-i İmran 32. Nisâ 45. Hacc 53. Yûnus 65. Sâd 2. Ğâfir 56. Fussılet 52. âyetleri de okuyalım.)

Hıristiyanların çocuklarını "vaftiz" yaptıkları kiliselerde bulunan "Ma'mûdiyye" dedikleri boyalı su efsanesini reddetmek ve asıl boyanın Allâh'ın dini olduğunu beyan etmek üzere şöyle buyurulmuştur:

Âyet: 138

صِبْغَةَ اللّٰهِ ۚ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً ۖ وَّنَحْنُ لَهٗ عٰبِدُوْنَ ﴿١٣٨﴾

Meâli:

"(Biz) Allâh'ın boyası (ile boyandık). Boya bakımından Allâh'tan daha güzel kim (olabilir?) Hem de biz ancak ona kul olanlarız."

ÎZAHI:

Hıristiyanlar, kiliselerde bulunan sarı renkli bir suya çocuklarını ıslatmakla Hıristiyan olduğunu kabul ederler. "Vaftiz" dedikleri bu boyamadan sonra, çocuklarının tam bir Hıristiyan olduğuna inanırlar. Bunların yaptığı bu boyama işinin bâtıl olduğunu beyan etmek üzere bu âyet nazil olmuştur.

İbni Abbas'tan rivayet olunan bir hadîsi şerifte peygamber aleyhisselam şöyle anlatmıştır:

"İsrail oğulları: "Ey Allâh'ın Rasûlü! Senin Rabbin boyar mı?" dediler de (Mûsâ aleyhisselam):

- Allâh'tan korkun, dedi. Hemen Rabbi nida etti: "Ey Mûsâ! Rabbin boyar mı? diye soruyorlar. "Evet" de. Renkleri ben boyarım. Kırmızı, beyaz, siyah renklerin hepsi benim boyamdır." Bu hadîs mevkûf ve merfu olarak rivayet edilmiştir. Mânâ itibariyle uygundur.

Bütün mahlukata baktığımız zaman renksiz hiçbir şey yok. Sayılamayacak kadar renk çeşidi vardır. Hem de insanların yaptığı

renkler gibi değil. Allâh'ın yaptığı renklere insanların benzetmesi imkânsızdır. Kaldı ki insanları da, yaptıkları renkleri de yaratan yalnız Allâh'tır.

Hıristiyanların yaptığı efsaneden öte geçmeyen bu boyama işi gülünç bir aldatmacadan başka bir şey değildir.

Asıl boya, Allâh'ın boyasıdır. Allâh'ın yarattığı fıtrat, kalbine verdiği inanma hasletidir. Çocuk doğarken bu hasletle doğar. Ama onun anası babası, sonradan ona verdikleri terbiyeye ve telkine göre ya Hıristiyanlaştırır, ya Yahudileştirirler veya Mecûsileştirirler. Böylece çocuğun kalbindeki doğuştan gelen inanma hasletinin yönünü değiştirirler.

Esas olan o çocuğu boyalı kirli bir suya batırıp çıkarmak değil, ona kendini yaratan Allâh'ı tanıtmak, onun yolunu öğretmek, her şeyi ve her rengi yaratan Allâh olduğuna inandırmaktır. İşte Allâh'ın boyası budur. İslâm budur.

"...Hem de biz ancak ona kul olanlarız." Sizin gibi boya ile kirlenmiş bir su ile aldanmayız. Yalnız O'na inanır, O'na kul olur, O'na ibadet ederiz.

Bu âyeti kerîme, düşünebilenleri çok geniş ibretlere sevk ediyor. Bâtıllara kapılmamak için geniş bilgi sahibi olmamız gerektiğine işaret ediyor. Kuru saplanmaların tehlikelerini gösteriyor.

Neticeye götürme bakımından şu âyeti kerîme daha da uyarıcıdır. Okuyalım:

Âyet: 139

قُلْ أَتُحَآجُّونَنَا فِى اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۚ وَلَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ ۚ وَنَحْنُ لَهُۥ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾

Meâli:

"Allâh hakkında bizimle delil yarışı mı yapıyorsunuz? Halbuki O, bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz de sizedir. Hem de biz ancak O'na ihlas edenleriz", de."

ÎZAHI:

Kâfirlerle mü'minler arasında süregelen mücadele, boya işine varıncaya kadar uzamıştı. Ona da gereken cevap verilince, aradaki yitişik durum arttı. Kendilerine daha susturucu cevap verilmek üzere:

"Allâh hakkında bizimle delil yarışı mı yapıyorsunuz?.." Hâlâ inkârınızda, inadınızda, yalan yanlış dediğinizde şaşmıyor, mü'minleri yanıltmaya mı, şaşırtmaya mı çalışıyorsunuz? Sağlam bir deliliniz olmadığı halde bizimle delil yarışına giriyorsunuz. Boşuna uğraşmayın:

"...Halbuki O, bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir..." Yani bizi yaratan da O, sizi yaratan da O. Bizim rızkımızı veren de O, sizin rızkınızı veren de O. Bizi yaşatıp öldürecek de O, sizi yaşatıp öldürecek de O. Kendisine bizim kulluk yapacağımız da O, sizin kulluk yapacağınız da O. Öyle ise ne uğraşıp, yitişip, kakışıp duruyoruz? Biz sizden sorumlu değiliz. Siz de bizden sorumlu değilsiniz. Artık:

"...Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz de sizedir..." Bizim ibadetlerimiz, Allâh'ın emir ve nehîylerini yerine getirmemiz, ahlakımız, faziletimiz bizedir. Sizin küfrünüz, şirkiniz, nifakınız, ahlaksızlığınız, zulmünüz, şeytanın ardından yürümeniz de sizedir. Bizim amellerimiz bizi cennete götürecek, sizin küfrünüz de sizi cehenneme sürükleyecektir. Allâh, bunu bize bildirmiştir. Onun için:

"...Biz ancak O'na ihlas edenleriz." Ona kalbimizle, sözümüzle, özümüzle, şirk koşmadan, isyan etmeden bütün gayretimizle hâlisâne teslim olanlarız. Siz beğendiğiniz gibi yaşayabilirsiniz.

(Âl-i İmran 20, 66. En'âm 80. Yûnus 41. Hûd 121. Kasas 55. Fussılet 5. Şûrâ 15, 16. âyetleri ve Kâfirun sûresini okuyalım.)

Bir iddia ve inkâr örneği olarak inzal buyurulan şu âyeti ibretle okuyalım:

Âyet: 140

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرٰهِيمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارٰى ۗ قُلْ ءَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ ۗ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾

Meâli:

"Yoksa: "Hakikaten İbrâhîm, İsmâîl de, İshâk da, Yakûb da, torunlar da yahudi veya hıristiyanlar idiler mi?" diyorsunuz. (Rasûlüm) "Siz mi daha iyi bilensiniz, yoksa Allâh mı?" de. Kendi yanında Allâh'tan gelen bir şahâdeti gizleyen kimseden daha zalim de kimdir? Allâh işliyor olduğunuz şeylerden de gâfil değildir."

İZAHI:

Yahudiler ve hıristiyanlar ayrı ayrı İbrâhîm aleyhisselamın, oğulları ve torunlarının kendilerinden olduklarını iddia ediyorlar idi. Halbuki "Yahudilik" sözü, Mûsâ aleyhisselamdan sonra yayılmış ve tanınmış oldu. İbrâhîm, İsmâîl, İshâk, Yakûb ve diğerlerinin bu isimlerden hiç de haberleri ve bilgileri yok idi. Ayrıca bu yahudiler ve hıristiyanlar, Tevrat'ı ve İncil'i bozarak onlarla alakayı dini yönden, ahlak yönünden, âdetler yönünden de kesmişlerdi. Böylece onların iddiaları laftan ibaret kalmıştı.

İbrâhîm aleyhisselamın oğlu İsmâîl'in soyundan gelen son peygamber Muhammed aleyhisselamın geleceği ve Kur'ân'ın nazil olacağı yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı olduğu, bunu da iyice bildikleri ve buna şahit oldukları halde çekememezlikleri yüzünden bile bile gizlediler.

"...Kendi yanında Allâh'tan (gelen) bir şahâdeti gizleyen kimseden daha zalim de kimdir?..." Kelamı ilahisi onların sırrını ifşa ve zulmünü ispat ederek dünyada rüsvay olacaklarını, âhirette cehenneme atılacaklarını hatırlatıyor. Onların işledikleri suçlardan haberdar olduğunu da şöyle bildiriyor:

"...Allâh, işliyor olduğunuz şeylerden de gâfil değildir." Allâhu azimüşşan hiçbir zaman yarattığı mahlukatın hallerinden ve işlerinden asla gâfil olmaz, dalgınlık göstermez. Bunlar Allâh'ı gâfil mi sanıyorlar?

(Bu sûre 42, 159, 174. Âl-i İmran 71. En'am 21. Âraf 37. Yûnus 17. Hûd 18. Ankebût 68. âyetleri de okuyalım.)

Önemine binâen geçen 134. âyet aynen tekrarlanıyor. Okuyalım:

Âyet: 141

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ۖ
وَلَا تُسْئَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

Meâli:

"Onlar bir ümmettir (gelip) geçtiler. Onların kazandığı kendilerinedir. Sizin kazandığınız da sizedir. Onların yapıyor oldukları şeyden sorulmayacaksınız."

İZAHI:

"İbrâhîm, oğulları ve torunları yahudidir" diyen yahudiler, bunlara "hıristiyandır" diyen hıristiyanlar boşuna övünmesinler. Onların yolunda olmadıkları açıktır. Onlar sağlam birer müslüman idiler, geldiler, geçtiler. Onların kazandığı sevaplar ve Allâh'ın rızası onlarındır. Size hiçbir faydası yoktur. Sizin kazandığınız günahlar da sizedir. Onlara bir zararı yoktur.

Sizin söylediğinizin yalan olduğunu Allâh pek âlâ biliyor. Bununla siz ancak kendinizi aldatıyorsunuz. Siz içinizdeki gizlediğiniz şahitliğin Allâh'tan geldiğini bildiğiniz halde kasıtlı olarak söylemiyorsunuz. Bundan dolayı zalimlerin en kötülerisiniz. Siz onlardan sorumlu değilsiniz. Ancak kendinizden, kendi yaptıklarınızdan sorumlusunuz.

(Âraf 39. Tevbe 93. Yûnus 27, 52. İbrâhîm 51. Nahl 56, 93. Ankebût 13. Sebe' 25. Zümer 24, 51. Şûra 22. Müddessir 38. âyetleri de okuyalım.)

BİRİNCİ CÜZÜN SONU

Bir takım beyinsizlerin kıble hakkındaki dedikodularına cevap olarak şöyle buyuruluyor:

Âyet: 142

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا ۚ قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾

Meâli:

"Yakında insanlardan (bir takım) beyinsizler: "Onları üzerinde oldukları kıblelerinden çeviren nedir?" diyecekler. (Onlara): "Doğu ve batı yalnız Allâh'ındır. Dileyeceği kimseleri dosdoğru yola iletir", de."

ÎZAHI:

Bu dedikoduyu yapanlar "Arap müşrikleri, yahudi hahamları, münâfıklar" denilmiş ise de, âyeti kerîmede böyle bir kayıt bulunmadığından umum ifade ettiğini kabul etmek daha uygun görülüyor.

(سفهاء) düşüncesizler, akılları yetersizler, geri zekalılar, avanaklar, budalalar mânalarını içine alan (سفيه) sefih kelimesinin cemidir. Burada akıllı olduğu halde, işine gelmediği için inatlaşıp netice itibariyle o beyinsizlerin durumuna düşenlerdir. İşte bunlar o budalalar gibi husrana uğrayanlardır.

Bu âyeti kerîmede geleceği haber veren bir durum var. Allâhu zülcelâl, ileride kıblenin değişeceğine işaret buyuruyor. Beyinsiz kâfirlerin:

"...Onları üzerinde oldukları kıblelerinden çeviren nedir? diyecekler..." ini haber veriyor. Bu âyet kıble hakkındaki gelecek 144. âyetten önce inzal buyurularak peygamberimizi ve mü'minleri hazırlıklı olmaya davet ediyor. Verecekleri cevabı da şöyle hatırlatıyor:

"...Doğu ve batı yalnız Allâh'ındır. Dileyeceği kimseleri dosdoğru yola iletir", de." şeklinde cevap verirsin buyuruyor.

Peygamberimiz, Medine'ye hicretinden sonra on altı, on yedi ay kadar Beyt-i Makdise yönelirdi. Bir taraftan da gönlü Kâbe'de asılı kalırdı. Hep İbrâhîm aleyhisselamın kıblesine yönelmek isterdi. Bu âyeti

kerîmede müjde işaretini aldı ve karşılaşacağı itirazları da öğrenmiş oldu. Bu husus geçen 115. âyette de geçmiş idi. Gelecek 177. âyette de kâfirlere benzeri cevap verilecektir.

Şu âyeti kerîmede de kıble tahvilinin mü'minler arasında bir imtihan olacağını beyan ediyor:

Âyet: 143

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ۗ وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ ۚ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ ۗ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٣﴾

Meâli:

"Ve böylece sizi insanlara karşı şahitler olmanız, Rasûl de size karşı tam bir şahit olması için sizi orta bir ümmet yaptık. (Rasûlüm!) üzerinde olduğun (ve ısrarla durduğun) kıbleyi de, ancak Rasûle uyan kimseleri, ökçeleri üzerinde dönüveren kimselerden (ayırıp) bilmemiz için (kıble) yaptık. Muhakkak o da Allâh'ın kendilerine hidâyet ettiği (mü'minlerden) başkasına elbette büyük bir (yük)tür. Allâh, îmanınızı zayıf etmeye razı da değildir. Şüphesiz Allâh, insanlara elbette raûftur, rahimdir."

ÎZAHI:

(أمة) topluluk, din mensupları, peygambere tabi olanlar, doğrulukta birleşenler, el ele verip güçlenenler.

(وسطا) orta, denk, bende, gözde, seçkin, beğenilen, şerefli.

(شهداء) Görenler, görülenler, bilenler, bilinenler, hakkı doğruyu bilenler.

"Ve böylece sizi insanlara karşı şahitler olmanız, Rasûlü de size karşı tam bir şahit olması için, sizi orta bir ümmet yaptık", buyuran yüce Allâh, Rasûlüne ve mü'minlere hitaben: "Sizi İbrâhîm, oğlu ve torunları yolunda bulunan, peygamberler arasında fark

gözetmeyen, tam bir îmana sahip olan Allâh boyası olan temiz bir fıtratta bulunan, şerefli, sulhçu, hikmetli, hakkı gören, hakka bağlı görülen, güvenen, güvenilen, seçkin, orta bir ümmet yaptık" diye övmüştür.

"Rasûlü Ekrem de sizi görüp anlayarak, kıyâmete kadar bütün insanların muhtaç olduğu şeyleri bilip anlayarak, hakkı bâtılı ayırarak, Allâh'ın gönderdiği kitabı, dini tamamlayarak size karşı olan peygamberlik vazifesini ifa ederek tam bir şahit olması için böyle yaptık" diye medh-ü sena etmiştir.

"...Üzerinde durduğun (ısrarla durduğun) kıbleyi de, ancak Rasûle uyan kimseleri, ökçeleri üzerinde dönüveren kimselerden (ayırıp) bilmemiz için (kıble) yaptık..." Rasûlüm! Üzerinde ısrarla durarak benden umageldiğin Kâbe'nin kıble olmasını da kabul ettim. Bunu, sana uyanlarla uymayanları, dönüverenlerle sebat edenleri ayırıp bilmemiz için Kâbe'yi kıble yaptık.

"...Muhakkak o da Allâh'ın kendilerine hidâyet ettiği (mü'minlerden) başkasına elbette bir (yük)tür. Allâh îmanınızı zayi etmeye razı da değildir." Böyle yapmamız, yahudiler ve diğer kâfirler için büyük bir meseledir. Aleyhinizde atıp tutmaya kalkışırlar. Ama kendilerine hidâyet verdiğimiz samimi mü'minler, hemen kabul ederler ve sana uyarlar.

Tirmizî'nin İbni Abbas'tan rivayet ettiği ve sıhhatini doğruladığı bir hadîsi şerifte şöyle anlatılıyor.

- Beytü'l-Makdis'e doğru namaz kılan kimseler (kıble değişmeden önce) ölmüşlerdi de, insanlar:

- Bu hususta onların hali ne olur? dediler. Bunun üzerine Allâhu Teâlâ:

"...Allâh, îmanınızı zayi etmeye razı da değildir"i indirdi. Yani kıblenin değişmesinden önceki ölenlerin namazları tamamdı. Onların îmanları da, namazları da sâir amelleri de asla zayi olmaz.

"...Şüphesiz Allâh, insanlara elbette raûftur, rahîmdir." Kıblenin değişmesi öncesi ölenlere karşı da Allâh, şefkatlidir, merhametlidir. Onların kıble ile ilgili bütün amelleri kabul edilmiştir.

Allâhu zülcelâl, bütün insanlara karşı şefkatli, merhametli, her türlü ihtiyaçlarını yaratan, onları seven, dâima doğru ve yararlı yola gitmelerini isteyen, onun için kendilerine peygamberler gönderen, kitaplar indiren, tevbelerini kabul eden rahmân ve rahîmdir.

İnsanlardan bunu anlayıp ona teslim olanlar olduğu gibi, anlamayan, kendi keyfinden ayrılmayan, Allâh'a karşı çıkan, onu inkar edenler de vardır.

Allâh'ın her emrinde ve nehyinde olduğu gibi, kıble meselesinde de insanlar iki kısma ayrılmışlardır. Onu severek kabul eden mü'minler, inkar eden kâfirler. Her insan îmanına ve küfrüne göre mükâfat veya ceza görecektir.

(Âl-i İmran 140, 144, 171, 195. Âraf 170. Tevbe 120, 121. Hûd 115. Yûsuf 56, 90. Kehf 30. Hacc 78. âyetleri de okuyalım.)

Mescid-i Haram'ın kıble oluşu hakkındaki kesin emir de şöyle:

Âyet: 144

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى السَّمَآءِ ۚ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰىهَا ۪
فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۭ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا
وُجُوهَكُمْ شَطْرَهٗ ۭ وَاِنَّ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ لَيَعْلَمُوْنَ اَنَّهُ
الْحَقُّ مِنْ رَّبِّهِمْ ۭ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُوْنَ ﴿١٤٤﴾

Meâli:

"(Rasûlüm!) Hakikaten yüzünün semaya çevrildiğini görüyoruz. Andolsun seni kendisinden razı olacağın bir kıbleye de elbette yöneltiriz. Artık yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir. Hem de nerede olursanız (olun) artık yüzünüzü ona doğru çevirin. Şüphesiz kendilerine kitap verilenler de elbette onun Rablerinden gelen hak olduğunu pek iyi biliyorlar. Allâh, yapıyor oldukları şeylerden gâfil de değildir."

İZAHI:

(تقلب) döndürmek, çevirmek, yöneltmek. Burada Kâbe'nin kıble olması arzusuyla başını göğe doğru evirip çevirmesidir.

"...Andolsun seni, kendisinden razı olacağın bir kıbleye de elbette yöneltiriz..." buyurarak Rasûlüne kesin müjdeyi vermiş oldu. Hemen ardından da:

"..Artık yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir..." emrini vermiştir. Devamla yalnız orada değil, her yerde:

"...Hem de nerede olursanız (olun) artık yüzünüzü ona doğru çevirin..." buyurarak bütün müslümanlar, dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar ilel ebed namazda yönlerini Kâbe'ye dönmeleri emrini vermiştir.

(شطر) Taraf, yön, cihet, yan, yarım gibi mânaları vardır. Burada Mescid-i Haram tarafı, o yöne dönmeleri anlaşılır.

(وجوهكم) yüzünüzü, tabirinden göğsünüzle birlikte bütün yönünüzü, tepeden tırnağa, Kâbe tarafına çevirin diye anlarız. Daha geniş bilgiyi fıkıh kitaplarından alırız.

İbni Abbas (R.A.)'den rivayet edilen bir hadîsi şerifte, Rasûlullah (S.A.V.) şöyle buyurdu:

- "Beyt ehli mescidin (mescittekilerin) kıblesi, Mescid de haram ehlinin (Haram mıntıkasındakilerin) kıblesi, haram da yeryüzünün doğu ve batı halklarından olanların kıblesidir."

Bu hadîsi şerif, bütün güçlükleri çözüyor. Tatbikat da ister istemez böyle oluyor. (Bu hadîs İbni Kesir'den alındı.)

Ebû Said ibni Muallâ şöyle anlatıyor:

- "Rasulullah'ın devrinde mescide gider ve orada namaz kılardık. Yine bir gün (mescide) uğradık. Rasûlullah (S.A.V.), minberde oturuyordu. "Yeni bir hüküm olsa gerek", dedim ve oturdum. Rasûlullah (S.A.V.), bu âyeti okudu. Âyeti bitirdi. Hemen arkadaşıma:

- Gel, Rasûlullah, inmezden önce (yeni kıbleye doğru) iki rekat namaz kılalım da (oraya doğru) ilk namaz kılan biz olalım, dedim. Hemen çekildik ve namazı kıldık. Sonra Rasûlullah, indi ve o gün öğle namazını (Kâbe'ye doğru) kıldırdı." dedi. (Neseî)

Bu ve bazı hadîsi şerifler, Kâbe'ye karşı ilk kılınan namazın öğle namazı olduğu söyleniyor ise de meşhur olan ikindi namazını kılarken ilk olarak Kâbe'ye dönülmüştür.

Burada önemli olan kıblenin Beyt-i Makdis'ten Beytullah'a çevrilmesidir. Kur'ân'da ilk nesh de budur. Kâbe'ye dönülmesi emredilince Kudüs'e yönelmek mensûh olmuştur.

Namazda Kâbe'ye dönmek, müslümanların ittifakıyla namazın şartıdır. Kâbe'nin bizzat kendisi mi, ciheti mi olduğu geçen hadîsi şerifte kısaca beyan edilmiş ise de mezheplere göre îzahı fıkıh kitaplarında yapılmıştır. Her mezhep sahibi, kendi mezhebi hakkındaki fıkıh kitabının kıble kısmını okuyarak daha geniş bilgi sahibi olur.

"...Şüphesiz kendilerine kitap verilenler de elbette onun Rablerinden gelen hak olduğunu pek iyi biliyorlar..." Kıbleye karşı çıkan yahudilerin, kendi kitaplarında kıblenin de çevrileceğinin yazılı

olduğunu iyice bildikleri halde, inkârlarının ne kadar abes ve yersiz olduğunu hatırlatıyor. Onların ayıplarını meydana çıkarıyor.

"... Allâh, yapıyor oldukları şeylerden gâfil de değildir." buyurularak onların ancak kendilerini aldattıklarını, Müslümanlardan hiçbir şey gizleyemeyeceklerini, her şeyi Allâh'ın, peygamberine, dolayısıyla mü'minlere bildireceğini hatırlatıyor.

Gelecek âyetlerde bu hususta geniş bilgiler alacağız.

Kâfirlerin her şeyde olduğu gibi kıblede de inatlaşacaklarını, birbirlerinin kıblesine dahi uymayacaklarını şöyle haber veriyor:

Âyet: 145

وَلَئِنْ اَتَيْتَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ اٰيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ ۚ وَمَا اَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ۗ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ اِنَّكَ اِذًا لَمِنَ الظّٰلِمِينَ ﴿١٤٥﴾

Meâli:

"(Rasûlüm!) Andolsun, kendilerine kitap verilenlere her âyeti getirsen de senin kıblene (yine) uymazlar. Sen de onların kıblesine uyucu değilsin. Onların bazıları da, bazılarının kıblesine tabi olucu değil. (Habibim!) Andolsun, ilimden sana gelen (geldik)ten sonra onların havalarına (dalgalarına) uyarsan, öyle ise, muhakkak sen elbette zalimlerdensin."

İZAHI:

Peygamberimiz, kıble hakkında, kendisini ve mü'minleri itminana kavuşturan Allâh emrini aldıktan sonra, ehli kitabın açtığı yeni mücadeleyi de yenmeleri ve hakkı izhar etmeleri için azimli ve kararlı olmalarına işaret eden kesin bilgileri veriyor ve gerekli tembihatı yapıyor. Önemli dört noktayı da şöyle beyan ediyor:

1- "(Rasûlüm!) Andolsun, kendilerine kitap verilenlere her âyeti getirsen de senin kıblene (yine) uymazlar..." Yahudi ve hıristiyanların kıble hakkındaki tutumları da diğer hususlarda olduğu gibi, inattan, kuru iddiadan öte geçmez. Sen onlara en uygun yolları göstersen de, bütün aklî ve naklî delilleri önlerine sersen de, bütün

âyetleri de kafalarına soksan yine de senin kıblene uymazlar. Sen onlara tebliğini yap, fazla uğraşma, kendini de yorma. Elbette sen, aldığın emirden ayrılmazsın.

2- "...Sen de onların kıblesine uyucu değilsin..." Sen ve mü'minler, hakkı bilir, ona sarılırsınız. Sizi Allâh'ın emrinden kimse ayıramaz. Allâh'ın verdiği emirlerdeki hikmetleri anlar ve asla onların kıblelerine yönelmezsiniz. Onların birbirlerine karşı tutumlarını da bilirsiniz:

3- "...Onların bazıları da, bazılarının kıblesine tabi olucu değil..." Yahudiler, hıristiyanların kıblesine uymadığı gibi, hıristiyanlar da yahudilerin kıblesine uymazlar. Onlar kendi aralarında da böyledir. Onların işi hep inatçılıktır. Artık onlara karşı tutumunu iyi ayarla.

Yahudilerin kıblesi, Kudüs'teki büyük kaya, Hıristiyanların kıblesi de güneşin doğduğu yer. Hıristiyanların baş çekicisi Pavlos: "Îsâ, kavmime selam söyle, ben güneşi severim. Onlara emret güneşe yönelsinler. İbadetlerini böyle yapsınlar" diyor şeklinde kıble ihdâs etmiştir. Aslında "Pavlos" da bir yahudidir. Tarsuslu olan bu yahudi küçük iken tahsil için Kudüs'e gider, orada bir müddet tahsil yaptıktan sonra Şam civarında kendisine Îsâ'nın tecelli ettiğini, İncil'in kendisine bildirildiğini uydurur ve "Hıristiyanlığın temeli budur" diyerek uydurma Hıristiyanlığı tesis eder. Bu gün hıristiyanlar onu tutar ve çoğu onun yolundan gider.

Görüldüğü gibi her fitne ve iftira taşının altından bir yahudi çıkar. Yahudilere karşı çok uyanık olmak gerekir. Bu gerekliliği Hak Teâlâ şöyle hatırlatıyor:

"...(Habibim!) Andolsun, ilimden sana gelen (geldik)ten sonra onların havalarına (dalgalarına) uyarsan, öyle ise, muhakkak sen elbette zalimlerdensin." Yahudi zulmü kendileri başta olmak üzere her devirde, her tarafı sarmıştır. Onlara uyan, onların oyununa gelen her millet zulüm görmüş ve görmektedir. Kendileri de bu zulümden kurtulamamıştır. Çünkü ellerindeki kitap ve inançları, kendilerini bu yöne sürüklüyor. Onların asıl kıblesi bu fitneciliktir. Onlar dünyadan silinip yok oluncaya kadar bu kıble nifakları devam edecektir.

Peygamberimiz ve mü'minler, bu zalimlerden olmamaları ve onlara uymamaları yönünde uyarılmıştır. Onlar, bütün delilleri ve âyetleri görseler de yine değişmezler. Onlara karşı çok uyanık olmak gerekir.

(Bu sûre 120, 211. En'âm 4, 25. Âraf 146. Yûnus 96, 97. Ra'd 37. Yâsîn 46. Kamer 2. âyetleri de okuyalım.)

Muhammed aleyhisselamı ve getireceği şeriatı, kendi oğullarını bildikleri gibi bildikleri halde inkâr edenler hakkında şöyle buyuruluyor:

Âyet: 146

اَلَّذِينَ اٰتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ اَبْنَاءَهُمْ ۘ وَاِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾

Meâli:

"Kendilerine kitap verdiğimiz (zalimler) onu (Muhammed'i) kendi oğullarını bildikleri gibi biliyorlar. Yine muhakkak onlardan bir zümre, kendileri bildikleri halde gerçekten hakkı gizliyorlar.

Âyet: 147

اَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾

Meâli:

"Hak, Rabbindendir. Artık kat'iyyen şüphecilerden olma."

İZAHLARI:

Kendilerine kitap verilen yahudiler ve hıristiyanlar, Tevrat'ta ve İncil'de, Muhammed aleyhisselamın ve Kur'ân'ın geleceği bütün evsafı ile bildiriliyordu. Hahamlar ve papazlar bunu pek iyi biliyorlardı. Hatta kendi oğullarından, kızlarından daha iyi biliyorlardı. Yahudilerden müslüman olan Abdullah ibni Selâm'a, Ömer (R.A.): "Muhammed'i oğlunu bildiğin gibi biliyor musun?" dedi. O da: "Evet, daha çok. Gökteki emin, yerdeki emin'e kendi sıfatı ile indi ve onu tanıdım. Oğlumu ise, ancak anasından olduğunu biliyorum", dedi. Böylece bu zat ehli kitabın bildiğini açıklayıverdi. Kaldı ki ondan önce inen âyetler hep haber vermiş idi. Bu zatın söylemesi, bizzat kendilerinin sözünden tasdiklenen sağlam bir itiraftır.

Hal böyle iken:

"...Yine muhakkak onlardan bir zümre, kendileri bildikleri halde gerçekten hakkı gizliyorlar." O kâfirlerin hasetleri, inatları teşhir edilmiş oluyor. Kıyâmete kadar da onlar gibi olanlar teşhir edilecektir. Ancak îman edenler bu aşağılıktan kurtulurlar.

Sonra Allâhu Zülcelâl, Rasûlüne ve mü'minlere:

"Hak, Rabbindendir. Artık kat'iyyen şüphecilerden olma." buyurarak, Kur'ânı Kerîmin Allâh'tan gelen ve asla şüphesi olmayan, hakkı beyan eden, kıyâmete kadar bütün tazeliği ile devam edecek olan hak kitap olduğunu açıkladı ve kat'iyyen şüphelenenlerden olmamalarını haber verdi. Böylece kıble işi de Allâh'tan gelen bir hak emir olduğu perçinlenmiş oldu.

Burada, hiçbir zaman kâfirlerin oyununa gelmeyip asla şüpheye düşmemeleri hakkında kıyâmete kadar gelecek müslümanlara çok sıkı tembih vardır. Çok dikkatli olalım

(Bu sûre 42. Âl-i İmran 60, 71. En'âm 20. Yûnus 108. Ra'd 1, 19. Hacc 54, 55. Sebe' 6. âyetleri de okuyalım.)

Âyet: 148

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ۚ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾

Meâli:

"Her biri için de bir kıble vardır. O, oraya yönelir. (Veya oraya Allâh, yöneltir). Artık hayırlara yarış yapın. Nerede olursanız (olun), Allâh sizi toplu olarak getirir. Muhakkak Allâh, her şeye kâdirdir."

ÎZAHI:

Her bir millet için kendine göre yöneleceği bir kıble vardır. Burada iki ayrı anlayış var:

1. Ayrı dinlere sahip her milletin ayrı ayrı döneceği, yöneleceği bir kıblesi vardır. O, oraya yönelir. Meselâ, yahudiler Kudüs'teki kayaya, hıristiyanlar da doğuya döner. Müslümanlar ise Kâbe'ye yönelir. Veya hepsini Allâh, yöneltir.

2. Müslümanlardan her bir kabilenin yöneldiği bir yer vardır. Orası da Mescid-i Haram'dır, Kâbe'dir. Dünyanın her yerindeki, her bir müslüman namaz kılarken oraya yönelir. Veya Allâh, onları oraya yöneltir.

Her iki anlayış ta âyetin zahirine uygun olduğu gibi kıble hakkındaki âyetlerin siyâkına da uygun düşüyor ise de (فولوا وجوهكم) emri ve bundan sonraki âyetlerin karînesi, ikinci anlayışı daha da kuvvetlendiriyor. En iyi bilen Allâh'tır.

"...Artık hayırlara yarış yapın..." Ey mü'minler! Her biriniz aynı kıbleye dönerek birliğinizi koruyun. Bu uğurda hayırlı yarışlar yapın. İbadetlerinizi yapma hayrında, Allâh'ın sair emirlerine hep birden uyma hayrında daha iyi, daha sağlam, daha doğru yapmaya çalışarak, kıblenize uymayanlara karşı ileri gidin, her hususta onlardan üstün olun. Onlar gibi kendi bildiğinize gidip de şaşırmayın. İyi bilin ki:

"...Nerede olursanız (olun), Allâh, sizi toplu olarak getirir..." Hiçbir millet, hiçbir şahıs kaçıp kurtulamayacaktır. Onlar kendi yaptıklarından, siz de kendi yaptıklarınızdan sorulacaksınız.

"...Muhakkak Allâh, her şeye kâdirdir." O'nun gücünün yetmeyeceği bir şey yoktur. Çevrenize, dünyaya, göklere ve görebildiğiniz her şeye bakın. Bunlara nasıl gücü yetti ise, bilmediğiniz, göremediğiniz şeylere de, insanların hepsini toplayıp soruya çekmeye de, onları cezalandırmaya da pek âlâ gücü yeter.

(Mâide 48. En'âm 12, 22, 128. Nisâ 87, 140. Yûnûs 28. Mü'minûn 61. Sebe' 40. Fâtır 32. Vâkıa 10-12. Câsiye 26; Teğabün 9. âyetleri de okuyalım)

Kıble hakkındaki emri ilahisini pekiştirmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 149

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ
وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾

Meâli:

"Nereden (yola) çıktıysan (namazda) hemen yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. Muhakkak o da elbette Rabbinden (gelen) haktır. Hem de Allâh, işliyor olduğunuz şeylerden gâfil değildir."

ÎZAHI:

Yolcu değil iken namazda yönünü Kâbe'ye çevirdiğin gibi, yola çıktığın zaman da nerede olursan ol ve yola nereden çıkarsan çık, namazda yönünü Mescid-i Haram'a çevir. Kim ne derse desin:

"...Muhakkak o da elbette Rabbinden (gelen) haktır..." Bu kıble, kimsenin "şöyle böyle" demesiyle değişmez. Bu, kesin bir hükümdür. Allâh'tan gelen bir emirdir. Artık kimseye aldırış etmeden namazını Mescid-i Haram'a dönerek kıl.

"...Allâh, işliyor olduğunuz şeylerden gâfil değildir." Kim ne yaparsa onu bilir. "O'nu ne bir uyuklama tutar, ne de bir uyku." O, her an, her şeyi görür ve bilir.

Bu kıble hükmünün önemine binâen yine tekrar ediyor ve şöyle buyuruyor:

Âyet: 150

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ وَحَيْثُ
مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ۙ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ
حُجَّةٌ ۖ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأُتِمَّ
نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ۙ ﴿١٥٠﴾

Meâli:

"Ve nereden (yola) çıktıysan (namazda) hemen yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir ve nerede olursanız (olun) onlardan, zulmedenlerden başka insanlara, aleyhinizde bir delil olmaması için yüzünüzü de o tarafa çevirin. Artık onlardan çekinmeyin de benden korkun. Hidâyete de eresiniz, size nimetimi tamamlamam içindir."

ÎZAHI:

Bu âyetin baş tarafı tıpkı geçen âyet gibidir. Elbette bu tekrarın hikmetleri olacaktır. İlletleri bulunacaktır.

Önceki âyette, bu kıble emrinin Allâh'tan gelen bir hak olduğu, Allâh'ın asla gâfil olmadığı beyan edilirken, bu âyette bütün müslümanların nerede olurlarsa olsunlar namazda yönlerini hak olan bu kıbleye çevirmeleri ve kâfirlere, kendi aleyhlerinde bir fırsat vermemeleri bildirilmektedir. Aynı zamanda o kâfirlerden asla çekinmemeleri, ancak Allâh'tan korkmaları hatırlatılmaktadır.

Hidâyete ermeleri umudu verilmekte, kendilerine olan Allâh'ın nimetlerinin tamamlanması bildirilmektedir.

Şöyle ki, kıblenin çevrilmesine itiraz ettiler. Eğer çevrilmese idi, bu kere de: "Bizim kitabımızda kıblenin Kâbe'ye çevrileceği yazılıdır. Kıble niçin çevrilmedi? Bu, yalancıdır", diyerek bunu dillerine dolayacaklardı. Yine içlerinden iftiracı zalimler öyle yaptılar. Ama onların iftiraları kendi aleyhlerine çıktı.

Mü'minlerin hak üzere oldukları kıble emrinin tekrarı ile te'kidlenirken bir yandan da onlardan asla korkmamaları, çekinmemeleri tembihinin yapılması, bu hususta desteklenecekleri, yardım görecekleri hatırlatılarak cesaretleri arttırılıyor.

Ancak Allâh'tan korkulması gerektiği bildirilerek de Allâh'ın emirlerine iyi sarılmaları, aksi halde korkulacak şeyin bu olduğu işlenmektedir.

Allâh'ın verdiği bütün emirlerin ve getirdiği hükümlerin birer nimet olduğu gibi, kıble de o nimetlerden biridir. Daha başka nimetler de olacaktır. İşte bu nimetlerin tamamlanması için kendisine tam kulluk yapmaları, emirlerini tam olarak yerine getirmeleri gerektiği ve ancak bu sûretle hidâyette olmaları ümit edileceği talimatı verilmiştir.

(Nisâ 165. Mâide 3, 44. Tevbe 13, 18. Nahl 81. Ahzab 37, 39. Yâsîn 11. Nûr 52. Şûrâ 15, 16. Kâf 33. âyetleri de okuyalım.)

Peygamber gönderip âyetlerini okuduğu, bilmediklerini öğrettiği hakkında şöyle buyuruyor:

Âyet: 151

كَمَآ اَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِنْكُمْ يَتْلُوا عَلَيْكُمْ اٰيَاتِنَا
وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَالَمْ
تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾

Meâli:

"(Nimetimi tamamlamak için) aranızda, size âyetlerimizi okuyan, sizi (şirkten, küfürden)de temizleyen, size kitabı da, hikmeti de öğreten ve biliyor olmadığınız şeyleri size öğreten kendinizden bir peygamber gönderdiğimiz gibi."

ÎZAHI:

Allâh'ın mü'minlere verdiği bütün nimetlerin başında lütfu kereminden son peygamber Muhammed aleyhisselamı yaratması ve göndermesidir. İşte bu çok üstün nimetini hatırlatarak diğer nimetlerini de tamamlama ümidini vermektedir. Kıble münasebetiyle bu büyük ve bütün nimetleri gayesine ulaştıracak olan nimeti zikretmesi, çok büyük hikmetlerin varlığını düşünmeye sevkeder. Düşünen mü'minler, hikmetler dolusu bir hazinenin içinde bulunduklarını anlarlar.

Peygambere, ona göre uyarlar. Kur'ân'a, ona göre sarılırlar. Burada Rasûlünün meziyetlerinden dördünü hatırlatır:

1- "Size âyetlerimi okuyan." Önceleri cehalet bataklığında boğulup giden, birbirine düşman olup zulmeden, şeytanın peşine takılıp felaketlere sürüklenen kimseler, kendilerine okundukça değişen, Kur'ân ilmini öğrendikçe gelişen, bilgileri arttıkça tazelenip yenileşen mü'minler, birer fazilet fışkıran cevherler haline geldiler.

2- "Sizi (şirkten, küfürden) de temizleyen." Rasûl gelmezden önce küfür ateşinde yanan, şirk rezaletinde bunalan, zalimlerin fitnesine kanan, putları Allâh sanan, bu bâtıl yolda canları yanan kimseleri teker teker izledi, onları kurtarmak için hem yürüdü, hem dizledi, onları bu çirkeflikten hem kurtardı, hem temizledi, küfrün yoluna set çekti, tıkadı, mü'minlerin kalplerini îmanla yıkadı. Onları zinadan, fuhuştan kurtardı. Onları faizden, kumardan uzaklaştırdı.

3- "Size kitabı da, hikmeti de öğreten." "Hikmet" uygun, doğru, haklı, tatlı, yerli yerince, tam ifadeli, uzatmadan söylenen söz. Kur'ânı Kerîm, baştan başa insan aklının sonunu bulamayacağı, her devir, her yerde geçerli, uygunluk, doğruluk, haklılık, tatlılık bakımından mükemmel, hikmetlerle dolu bir Allâh kelâmı olduğu kesin bir gerçektir. Peygamberimizin sözleri, hal ve harekatı, bütün davranışları ve yaşayış tarzı da tamamıyla Kur'ân'a uygunluk gösteren hikmetlerle dolu. Bunun tümüne "sünnet" denir.

Peygamberimiz gelmezden, Kur'ân inmezden önceki insanlar, katı yürekli, haşin davranışlı, ahlaksız yaşayışlı, bed sözlü, bozuk özlü, asık yüzlü iken peygamber aleyhisselamın, bunlara Kur'ân'ı ve sünneti öğretmesiyle kısa zamanda her birinin îmanla özü değişti, Kur'ân'la, sünnetle, hikmetle harekatı ve sözü değişti, fazilet ve keremle yüzü değişti. Yaşayış bambaşka bir yaşayış oldu. Aralarındaki geçim dirlik bambaşka bir zevke çevrildi. İçlerine iyi niyetler, sevgi, muhabbetler doldu. Âlem, başka bir âlem oldu.

4- "Biliyor olmadığınız şeyleri size öğreten, kendinizden bir peygamber gönderdiğimiz gibi." Evet, böyle oldu. İnsanlar, kendilerini yaratan Allâh'ı bilmezler, hakkı bilmezler, adaleti bilmezler, birbirlerinin kıymetini bilmezlerdi. Putlara taparlar, ahlaksızlık yaparlar, avare gezerlerdi. Cünüplükten yıkanmasını bilmezler, murdar gezerlerdi. İffet ve namus bilmezler, fuhuş yaparlardı. Bilmezler, bilmezler, bilmezlerdi. Allâh'ın Rasûlü, onlara hepsini öğretti. kıyâmete kadar da öğretmeye devam edecek.

(Bu sûre 129. Âl-i İmran 164. Tevbe 33. Enbiyâ 107. Saff 9. Feth 28. Cuma 2. Talak 11. âyetleri de okuyalım.)

Bu nimetler karşısında kendisinin zikredilmesini ve mü'minlerin şükretmesini isteyen Hak Teâlâ şöyle buyuruyor:

Âyet: 152

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾

Meâli:

"Artık (siz) beni anın. (Ben de) sizi anayım. Ve bana şükredin de bana küfretmeyin."

ÎZAHI:

"Beni anın." Allâh'ı anmak, ona olan îmanın açığa vurulması ve ona olan teslimiyetin bir ifadesidir. Aklî muhakeme ile başlayan, kalbî tasdik ile kararını bulan, dil ile anılarak açığa vurulan ve bedenin her uzvunun ibadet halinde kendisine düşen hareketi yapması ile teslimiyeti tamamlayan bir ifade özüdür.

Şöyle ki, Allâh'ın insana ihsan ettiği akıl, araştırmasını yapar ve edindiği bilgi ile kendini yaratan Allâh'ı bütün kemâl sıfatları ve esmâi hüsnası ile tanır, onu iyice öğrenir ve bilgisi nisbetinde kalbinde bir kararlaşma ve tasdik hasıl olur. Bu tasdik, dili harekete geçirerek bildiğini ikrar ettirir. Yani kalbinde olan ne varsa –yanlış-doğru– onu, kendisinin ifadesi, başkalarının da duyması için seslendirir.

"Yanlış-doğru" dedim. Bu çok önemli bir dikkat konusudur. Allâh hakkında öğrenilen bilgiler yanlış ise, kalbin kararı da yanlış, dilinin ikrarı da yanlış olur. Nitekim bütün bâtıl dinler ve bâtıl mezhepler, bu yanlış bilgilerden kaynaklanır. Onun için dinimiz, ilme ve öğrenmeye çok önem verir. Her hususta şer'î delil olan Kur'ânı Kerîm'i ve Rasûlullah'ın sağlam senedlerle rivayet edilen mübarek sözleri ve fiilleri esas alınmıştır. Bu iki esası iyice öğrenip bilmeyenler, diğer icma ve kıyas delillerini de kavrayamazlar.

Şer'î delillerin iyice öğrenilip bilinmemesi ise, pek çok yanlışlıklara yol açar. Bu yanlışlıklara meydan verilmemesi için asli deliller iyice öğrenilip kalb böyle sağlam bir bilgi ile karar ve tasdik mertebesine erecek ki dil de ikrar ve ifadesini ona göre yanılmadan yapabilsin. Beden de kendine düşen hareket borcunu yanılmadan yapabilsin. Allâh'ın istediği ZİKİR, ancak böyle temele dayanan bir zikirdir. Aksi halde nice ZİKİR sanılan ve "zikir" denilen şeyler var ki, "zikir" değil, "küfür"dür. Onun için Allâhu azimüşşân:

"...Bana küfretmeyin." buyurmuştur. Bizim yapacağımız zikirde yanılmamamız için yüce Rabbimiz, Kur'ânı Kerîm'i göndermiştir. Kur'ânı Kerîm, baştan başa bir zikirdir. Peygamberimiz zikri, en iyi yapan ve bize en iyi örnek olan bir zâkirdir (zikredendir). Öyle ise, zikri ve zikredeni çok iyi anlamak gerekir ki Kur'ân'ın öğrenilmesi ve anlaşılması zikrin temelidir.

Efendimiz aleyhisselâm: "Sizin en hayırlınız, Kur'ân'ı öğrenen ve öğretendir", buyuruyor. (Buhârî, Ebû Davûd, Tirmizî)

Aişe (R.A.)'den rivayet olunan bir hadîs-i şerifte de peygamber aleyhisselam: "Kur'ân'da mâhir (tam ehil) olan (Melekût âleminde Kur'ân'la müvekkel olan) tam itaatlı meleklerle beraberdir. Onu, üzerinde dikkatle durarak okuyan için de, iki ecir vardır", buyuruyor. (Buhârî, Müslim, Ebû Davûd, Tirmizî) (Abese sûresinin 13-16. âyetlerini de okuyalım).

Ebû Saîd (R.A.)'den rivayet edilen bir hadîsi şerifte peygamber aleyhisselam: "Allâhu Teâlâ, şöyle buyuruyor: "Kim kendisini Kur'ân'la meşgul ederse ve beni anarak istekte bulunursa, ona isteyenlere verdiğimin en üstününü veririm." Ve Allâh kelâmının diğer sözler üzerine olan üstünlüğü, Allâh'ın mahlûkatı üzerine olan üstünlüğü gibidir." buyurdu. (Müslim)

Zikir, Kur'ânı Kerîm'in öğrenilmesi, anlaşılması ve okunması nisbetindedir. Kur'ân'dan uzak kalındıkça zikirden de uzaklaşılacağı iyi bilinmelidir. Nice zikir düşkünleri vardır ki Kur'ân'dan haberi yoktur. Yazıklar olsun onlara.

Zikrin şer'î hükümler bakımından yeri de şöyledir:

1. **Farz olan zikir:** Farz namazlar ve namazda okunacak kadar Kur'ân'dan Fâtiha ve benzeri sûrelerin ezberlenmesi, hem de okunması.

2. **Vâcib olan zikir:** Vâcib olan namazlar ve Fâtiha ile bazı sûrelerin okunması. Kur'ân'ın okunması farz ise de, Fâtiha ile sûrelerin ayrı ayrı okunması vacibtir.

3. **Sünnet olan zikirler:** Sünnet, nafile namazlarla, bütün namazlarda okunan tekbirler ve tesbihler.

4. **Müstehab olan zikirler:** Namazların dışında yapılan tesbih, tekbir, tahmîd, tehlîl, istiğfâr, havkale ve sair zikirlerdir.

5. **Mübah olan zikirler:** Çalışırken, yürürken, yiyip içerken yapılan zikirler.

6. **Haram olan zikirler:** Pis yerlerde yapılan, defler, düdükler, çalgılar ve bütün mûsiki aletleri ile yapılan, bağırarak, çağırarak,

oynayarak hareketli yapılan, mûsiki ölçüleri ile yapılan, harfleri artırarak veya eksilterek yapılan zikirler.

7. **Müfsid olan zikirler:** Ahlaksızlığa yol açan, karakteri düşüren, kadın-erkek karışık yapılan, hafiflik ifade eden zikirler.

8. **Mekruh olan zikirler:** Konuşanların, çalışanların, dinlemeyenlerin yanında yapılan, zikirleri birbirine karıştırarak yapılan, hızlıca, çabuk çabuk söyleyerek yapılan, farz, vacib ve sünnet olan zikirleri ihmale uğratan, zaruri maişet kazanmayı engelleyen, tembellik ifade eden zikirlerdir.

Buna göre halk arasında yapılan zikirleri iyi bir ölçüye vuracak olursak, zikirlerin pek çoğu haram, mekruh ve müfsid olan zikirlerdir ki günah kazanmaktan başka bir şey değildir. Bu ise, cehaletin getirdiği birer musibettir. Dini hafife almanın ve küfre yönelmenin birer örneğidir. Allâh korusun.

"Ben de sizi anayım." Allâh'ın bizi anması, bizden razı olması, dualarımızı kabul buyurması, tevbelerimizi kabul buyurması, işlerimizi kolay getirmesi, düşmanlardan, şeytanlardan koruması, bol rızıklar vermesi gibi sayılamayacak kadar çok nimetler vermesidir. Bilhassa bizi peygamberler, sâlihler, şehidler arasına koyup onlarla birlikte zikretmesidir.

Bu lutfa mazhar olabilmemiz için yukarıda zikir hakkında anlatılan temel bilgileri öğrenip ona göre Allâh'ı yanılmadan, doğru olarak zikretmeliyiz. Aksi halde Allâh'ın bizi kötüler arasında anması da olabilir. Onun gazabına uğrayabiliriz.

"Bana şükredin." Allâh'a şükür, ona îman etmekle başlar, onun bütün emirlerini yerine getirmekle ve nehiylerinden kaçmakla devam eder. Farzlar, vacibler, sünnetler, müstehaplar, birbirine karıştırılmadan yerli yerince yapıldığı gibi, haramlar, müfsidler ve mekruhlardan dikkatlice uzak kalmakla mümkün olduğu gibi, dilimizle de "şükür" ifade eden zikirleri söylemeye devam edeceğiz. Onun bize olan nimetlerini anarak memnun ve mesrur olduğumuzu kendisine arz eyleyeceğiz. Allâh'ın bizden istediği şükür de yine zikirde olduğu gibi sağlam bilgilere dayanır. Bilgisizce, körü körüne yapılan şükürler de harama, müfside ve kerahate kaçabilir. Bilgili ve dikkatli olmamız gerekir.

"Bana küfretmeyin." Allâh'a küfür, îmansızlık ve inkârla başlar, bir takım isyanlar, itaatsizlikler ve ihmallıklarla devam eder. Allâh'ın verdiği sıhhati ve aklı, ona taatte kullanmamak, onun verdiği nimetleri onun razı olacağı yerlerde harcamamak, onun verdiği ömrü ibadetlerle ve onun yolunda ona itaatle değerlendirmemek, onun verdiği dili yalanlarda,

gıybetlerde, sövmelerde, hatır yıkmalarda kullanmak birer küfrandır. Onun yarattığı mahlukatı görüp anlamamak, onlara: "Birer tabiat" deyip geçivermek hep küfranı nimet ve nankörlüktür.

Bu âyeti kerîmenin, inkârcı ve isyancı kâfirler hakkındaki âyetler, kıble hakkındaki âyetler ve sabır ile namazla Allâh'tan yardım isteme âyetleri arasında yer alması bizi daha çok düşündürücüdür. Bu âyetin ne kadar kısa olmasına rağmen, ne kadar geniş mânâsı olduğunu bize ne geniş ders verdiğini iyi anlarsak, Kur'ân'ı Kerîmi daha çok okuma, daha iyi anlama, üzerinde daha çok durma ihtiyacını duyarız. İşte bu duygu bizi Allâh'a daha çok yaklaştırır ve onu daha çok andırır.

a) Kur'ân'ın zikir olduğunu beyan eden şu âyetleri de okuyalım:

Âl-i İmran 58. Hıcr 6, 9. Nahl 44. Enbiyâ 50. Yâsîn 11, 69. Sâd 1, 8, 87. Kamer 17, 22, 32, 40. Kalem 51, 52. Tekvir 27.

b) Zikrin önemine dair âyetler:

Âraf 205. Râd 28. Ahzâb 35, 41, 42. Zümer 23. Hadîd 16. Müzzemmil 8. İnsan 25, 26.

c) Namazın zikir olduğuna dair âyetler:

Nisa 142. Tâhâ 14. Cuma 9. Âlâ 15. âyetleri de okuyalım.

TENBİH:

Her uzvun zikri kendi yaratılış gayesine uygun olur. Dilin zikri okuyarak, söyleyerek, vücudun zikri kıyamda durarak, rukû ederek, secde ederek olduğu gibi aklın ve kalbin zikri de düşünerek, îman ederek tasdik ederektir. Bazıları kalbin zikrini de dilin zikrine benzeterek dilde olduğu gibi bir takım sesler çıkarıp "Allâh" veya başka kelimeler çıkarmaya zorlarlar. Halbuki bu zorlamaların kalble hiç de alakası yoktur. Bunlar akciğeri zorluyorlar. Çıkardıkları sesler tamamen akciğerden gelir. Akciğere zikir yaptırsalar da onun yaratılış gayesine hiç de uygun değil. Zaten nefes alıp verme zikri yapıyor. Kalb de kendisine mahsus çalışma, vücudu yaşatma ve tasdik zikrini kesintisiz yapıyor. O, zikrini keserse, hemen ölüm geliverir. Halk arasına yayılmış olan bu gibi şeyler tamamen cehalet eseridir.

Bir de damak zikir diye bir şeyler yapıyorlar. Tuhaf tuhaf sesler çıkarıyorlar. Bu da asla doğru olmayan çok yanlış bir harekettir. Adeta zikirle alay etmektir.

Bunlara benzer tuhaf sesler çıkararak, vücut hareketleri yaparak "zikir" diye yapılan şeyler Sâmiri'nin ihdas ettiği buzağı çevresindeki tapınmaların bir benzeridir. Bu tarz zikirler Sâmiri gibi din düşmanları

tarafından uydurulup Müslümanları asıl Kur'ân'da beyan edilen zikirlerden, dolayısıyla Allâh'tan uzaklaştırmak olsa gerektir.

Mü'min kardeşlerimiz zikir hakkında kati delillere dayanmayan, yakışıklı laflarla yapılan tesirler altında kalarak yanlışlıklar yapmamalıdır. Yukarıda yazdığımız âyetleri ve tefsirlerini ve daha başka tefsir, fıkıh, akâid kitaplarını okuyarak sağlam bir bilgi sahibi olmalarını ve bilerek şuurluca zikir yapmalarını tavsiye ederim. Allâh, bütün ehl-i îmanı yanlışlıklardan korusun.

Namaz ve sabırla Allâh'tan yardım isteme emrini de şu âyette okuyalım:

Âyet: 153

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ۚ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Sabır ve namazla yardım isteyin. Muhakkak Allâh, sabredenlerle beraberdir."

ÎZAHI:

Allâhu Teâlâ zikir ve şükür emrini verdikten sonra bu emri yerine getiren mü'min kullarına hitap ederek dikkatleri çekiyor ve kendilerinin yararına çok önemli bir emir daha veriyor ve:

"Ey îman edenler! Sabır ve namazla yardım isteyin..." buyuruyor. Yapacağı yardımın mü'min olanlara mahsus olduğunu belirtmek için onlara hitap ediyor ve onların dinlemelerini istiyor. Kâfirler, müşrikler ve münâfıklar bu yardımın dışında kalıyor. Çünkü bu yardımın:

"...Sabır ve namazla..." yapılacağını bildiriyor. Onlar sabır etmezler. Gönüllerine ne eserse, canları da ne isterse, işlerine ne gelirse, haram helal, hak, hukuk gözetmeden onu yaparlar. Bir musibetle karşılaştıkları zaman da, ona karşı direnmelerini, onun tesiriyle ezilmemelerini düşünmezler. Allâh'a îmanları olmadığı için onun namaz emirlerini de dinlemezler. Namazın gerektirdiği temizliği yapmazlar. Pis ve murdar kalırlar. Allâh'ın huzuruna durmadıkları için, ona ibadet etmedikleri için, ondan yardım istemeye de hakları olmadığı gibi yüzleri de yoktur. Onlar mel'undurlar, merduddurlar.

Mü'minlere gelince, onlar Allâh'a îman ettikleri için onun emir ve yasaklarına karşı dikkatli olmaya söz vermişlerdir, sabretmeye azmetmişlerdir. Sabır başlıca iki noktada özetlenebilir:

1. İnsanların zararına olan, onları suçlandıracak, günahlara batıracak olan şeyleri Allâh, yasaklamıştır. İşte bu yasak olan şeyleri yapmamak için iyi bir dikkat, sağlam bir sabır gereklidir. İçki, kumar, zina, faiz, hırsızlık, adam öldürmek, başkasının malını zorla almak, başkalarının malına, canına göz dikmek, hasetlenmek, gıybet etmek, nifak çıkarmak, bozgunculuk yapmak gibi şeyler insanların zararınadır. Bunları yapmamak ve bunlara yanaşmamak, bunları yapanlara bulaşmamak için çok dikkat ister, sağlam bir irade, iyi bir inanç ister. Böyle olabilmek için de her an gaflete düşmemek gerekir. Kuvvetli bir azimle bunlardan uzak kalmayı başarmak sabırdır. Bunu tam bir alışkanlık haline getirerek olgunlaşmak, Allâh'ın yardımını istemeye hak kazanmak demektir. Bunu da tam îman etmiş olanlar yapabilir. Îmanında zayıf kalanlar bu önemli noktada başarı gösteremezler. O nisbette Allâh'ın yardımından mahrum kalırlar.

2. İnsanların yararına olan, onları Allâh'a yaklaştıran sevap ve mükafata kavuşturan ibadetler ve salih ameller yaparken de yine çok dikkat ve sabırlı olmak gerekir.

Namaz, oruç, hacc, zekat, kurban, hayır yapmak, iyilik etmek, hak yolda yardımlaşma, vatanı milleti korumak, Allâh için cihadda bulunmak, harbetmek, helalından mal kazanmak, kazanılan malı Allâh'ın rızasına uygun harcamak, sıhhati korumak, temiz yaşamak gibi sevap olan, insanı cennete götürecek olan şeyleri yaparken de elbette çok dikkat ister, üzerinde önemle durmak ister, azim ister, sebat ister, titizlikle Allâh'ın bu emirlerini yerine getirmek ister ki bu da sabırdır. İnsanı bu sahada da başarılı kılan ana unsur yine îmandır. Îmanı sağlam olanlar sabırda en başarılı olanlardır. Onun için Allâh, âyetinin başında: "Ey îman edenler!" diyerek mü'minlere hitap etmiştir. Böyle bir sabır mertebesine erişerek Allâh'tan yardım istememiz emredilmiştir.

"Namaz"a gelince, onun şartları olan hadesten temizlik, necasetten temizlik, avret yerini örtmek, kıbleye dönmek, vakti gözetmek, niyet etmekle iyice hazırlanıp dikkatlice Allâh'ın huzuruna durarak iftitah tekbiri, kıyamı, kıraatı, rükuu, secdeyi, teşehhüdü ve sair, vacip, sünnet ve müstehapları ile Allâh'a ibadet etmekle elbette insanı bütün kalbi ve kalıbı, aklı, fikri ve her şeyi ile Allâh'a tam yaklaştırır. Bu halin günde beş kere tekrarlanması ve hayat boyunca devam etmesi, insanı olgunluğun zirvesine ulaştırmasına vesile olur. İşte böyle bir mertebeye

ererek Allâh'tan yardım istememiz emredilmektedir ki bu hale erişmekle gerekli yardımı alacağımızın farkına varabilmeliyiz.

"...Muhakkak Allâh, sabredenlerle beraberdir." Buyurularak mü'minlerin ümidini kuvvetlendiren Allâhu zülcelâl, önemine binaen sabrı, sahipleri ile birlikte tekrarlamıştır. Yani sabrı kendisine mal etmiş, sabırlı mertebesine ermiş olanları anarak kendisinin her halde böyle olanlarla beraber olduğunu müjdelemiştir.

(Fâtiha 5. bu sûre 45. Âraf 128. Enfâl 46. Yusuf 18. Ra'd 22. âyetleri de okuyalım.)

Zikir ve sabırdan sonra Allâh yolunda şehid olanları beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 154

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ
وَلَٰكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾

Meâli:

"Allâh yolunda öldürülen kimselere "ölüler" demeyin. Aksine diridirler. Fakat anlayamazsınız."

ÎZAHI:

Müslümanlar hakkında dedikodu fırsatı kollayan yahudiler, hıristiyanlar ve müşrikler, Bedir şehidlerini dillerine dolayarak: "Muhammedi memnun etmek için canlarını verdiler. Dünyanın zevk ve sefasından, yaşamanın tadını çıkarmadan mahrum kaldılar." şeklinde dedikodularını arttırıp yaygara yapmaya başlayınca, bu âyeti kerîmeyi inzal buyuran Allâh, onları susturdu. Müslümanları da müjdeledi.

Bedir muharebesinde şehid düşenlerin sayısı, altısı muhacirlerden, sekizi de ensardan olmak üzere on dört kişidir. İslâmın ilk muharebe şehidleri olan bu muhterem zevat hakkında nazil olan bu âyet, ileride de yapılacak harplerde de şehid düşülebileceğine ve bütün şehidlerin ölü olmayıp diri kalacaklarına işaret buyurularak:

"Allâh yolunda öldürülen kimselere "ölüler" demeyin. Aksine diridirler. Fakat anlayamazsınız." buyurulmuştur. Evet onlar Allâh'ın takdir ettiği şekilde diridirler. Âl-i İmran sûresinin 169. âyetinde de belirtildiği gibi onlar rızıklandırılırlar, sevinç ve huzur içinde yaşarlar. Ama biz şimdilik anlayamayız. Bununla beraber ehl-i cennet hakkındaki

âyetler ve hadîsi şerifler iyice tetkik edilirse, kabir hayatı hakkındaki bilgiler de alınırsa, şehidlerin bizim anladığımız mânâda ölü olmadıkları, sonu gelmeyecek bir hayat içinde oldukları inancında karar kılarız. Îmanı sağlam olduğu sürece ameli az da olsa, Allâh yolunda öldürülenler şehiddir. Onlar Allâh'ın dilediği şekilde yaşarlar. Buna olan inancımız tamdır. Yaşama keyfiyetini ancak Allâh bilir.

Birâ (R.A.) şöyle anlatıyor:

- Nebît oğulları kabilesinden bir kimse (Rasûlullah'ın yanına) geldi ve:

- "Allâh'tan başka bir ilah olmadığına ve senin onun kulu ve Rasûlü olduğuna şehadet ederim", dedi. Sonra ilerledi ve öldürülünceye kadar (harpte) vuruştu (dövüştü). Bunun üzerine peygamber (S.A.V.):

- "Bu (kimse) az amel yaptı ve çok mükafatlandırıldı", buyurdu. (Buhari, Müslim)

(Âl-i İmran 157, 158, 169-171, 195. Nisa 74. Tevbe 111. Hacc 58, 59. âyetleri de okuyalım.)

Bazı sabır gerektiren hususları da imtihan etmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 155

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْاَمْوَالِ
وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾

Meâli:

"Ve andolsun, sizi korkudan ve açlıktan, mallardan da, canlardan da, meyvelerden de eksiklikten bir şeyle elbette imtihan ederiz. Sabredenleri de müjdele."

Âyet: 156

اَلَّذِينَ اِذَآ اَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ ۙ قَالُوٓا اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّآ
اِلَيْهِ رَاجِعُونَ ۗ ﴿١٥٦﴾

Meâli:

"Kendilerine bir musîbet geldiği zaman: "Muhakkak biz Allâh'ın (kullarıyız) ve şüphesiz biz ancak ona dönücüleriz" diyenler."

Âyet: 157

أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾

Meâli:

"İşte bunlar, Rablerinden gelen mağfiretler ve rahmet üzerlerine olanlardır. Hem de onlar hidâyete erenlerin kendileridir."

İZAHLARI:

İnsanın yaratılışındaki pek çok meziyetler karşısında o nisbette eziyetler de vardır. İnsanın vücud yapısı, aklı, düşüncesi, kalbi, vicdanı ve her şeyi ile düzenlice mükemmel olarak yaratılmış olmasının karşısında bir o kadar da musîbetler, meşakkatler, huzur bozucu, üzücü, endişe verici şeyler vardır.

Allâhu Zülcelâl, bir yandan Tîn sûresinin 4. âyetinde:

"Andolsun biz insanı en güzel kıvam (yapı)da yarattık." buyurarak insanın ana rahminden itibaren, boyunun posunun, ayaklarının, kollarının, ellerinin, başının, aklının, her şeyinin dengeli ve yararlı olduğunu anlatırken;

Bir yandan da Beled sûresinin 4. âyetinde:

"Andolsun biz insanı meşakkatler içinde yarattık" buyuruyor. İnsanın ana rahminden başlayarak oradaki tehlikeli devreler, doğarken çektiği sıkıntı ve ağlamalar, her an bakıma muhtaç olduğu haller, büyüme devresindeki karşılaştığı güçlükler, büluğ çağından sonraki karşılaştığı çelişkili duygular ve inançlar... derken ölünceye kadar gördüğü ve göreceği korkular, açlıklar, yakınlarının ölümü, mallarının telef olması, ekinlerinin, meyvelerinin kazançlarının heder olması gibi daha nice katlanılması güç olan şeyler.

Bunların hepsi de yani bir yandan güzellikler, mükemmellikler, bir yandan da meşakkatler ve sıkıntılar, hep imtihan içindir. Nimetlerle külfetler arasında bulunan insan, bir yandan nimetleri değerlendirmekle mükellef, bir yandan da külfetlere katlanarak hedefine (Allâh rızasına) ulaşmakla yükümlüdür.

İnsan bu başarıyı yapabilmesi için iyi yetişmesi, çok olgunlaşması gerekir. Geçen âyetlerde yetiştirici ve olgunlaştırıcı peygamberin gönderildiğinin bildirilmesi, Allâh'ı çokça anmanın şükretmenin önemi, sabır ve namazla Allâh'tan yardım istemenin lüzumu, düşmanla çarpışırken ölenin derecesi anlatıldıktan sonra bu âyetlerde de onları tamamlayan ve insanın kat'iyyetle imtihanda olduğunu hatırlatan ve her yönüyle olgunluğa götüren işaretler ve örnekler vardır.

Birinci âyette Allâhu Teâlâ önemine binaen yeminle başlayarak:

"Ve andolsun sizi korkudan ve açlıkdan, mallardan da, canlardan da, meyvelerden de eksikliklerden bir şeyle elbette imtihan ederiz sabredenleri de müjdele." buyuruyor. Bizim bütün dikkatlerimizi bu noktaya çekiyor. Yani bu gibi musibetler karşısında asla ezilmememizi, Allâh'a tam güvenerek kendimizi yaratırken verdiği nimetleri yerinde kullanmamızı istiyor. Metanetli, cesaretli ve sabırlı olmamızı istiyor. Başarıya ulaşanları da şöyle müjdeliyor:

"...Sabredenleri de müjdele." emrini veriyor. Bu müjdeyi hak edenlere ne mutlu.

İkinci âyette ise, bu sabretme, yetişme ve olgunlaşma derecesine erişenlerin davranışlarından şöyle bir örnek veriyor:

"Kendilerine bir musibet geldiği zaman: "Muhakkak biz Allâh'ın (kullarıyız) ve şüphesiz biz ancak ona dönücüleriz." diyenler. Bu örnekte gördüğümüz gibi –En güzel kıvamda yaratılan mü'min– olgunluğa erişince –en meşakkatli devresinde– kendini dengelemiş heyecana, tehevvüre kapılmadan rahatça:

"...Biz Allâh'ın (kullarıyız) ve şüphesiz biz ancak ona dönücüleriz." diyebilmiştir.

İşte Allâh ve Rasulünün yolunda kendini yetiştiren mü'minler böyle olur. Neticede yüce Allâh'tan şöyle bir müjdeli haber alırlar:

"İşte bunlar, Rablerinden gelen mağfiretler ve rahmet üzerine olanlardır. Hem de onlar hidâyete erenlerin kendileridir."

Bir musibetle karşılaşınca: (انا لله وانا اليه راجعون) demek çok büyük sevaptır. Bu hususda bir çok hadîsi şerifler de vardır. Bunlardan biri şöyledir:

Ümmü Seleme R. Anha, Resulullah S.A.V.:

-Kendisine bir musibet erişen bir kul: "Allâhım: musibetimde bana ecir ver. Onun yerine en hayırlısını ihsan et derse, her halde ona Allâh musibetinde ecir verir ve onun yerine ona en hayırlısını verir." buyurduğunu işittim. Kocam ebu Seleme vefat edince, Resullullahın

öğrettiğini okudum. Allâh bana ondan (kocası Ebu Selemeden) daha hayırlısını ihsan etti ki Resullullahtır. (onunla evlendim).” dedi.(Müslim)

Buradan alacağımız ders, başımıza bir musibet gelince telaşa kapılmadan, vah tüh demeden, ağlayıp sızlamadan Allâh'a teslim olarak ona güvenerek (انا لله وانا اليه راجعون) demeliyiz. Yalnız ölümle de değil her türlü musibetlerde böyle demeliyiz.

(Âl-i Imrân 186. Nisâ 79. Tevbe 51, 120. Kehf 7. Muhammed 31. Teğabün 11. Mülk 2. İnsan 2. âyetleri de okuyalım.)

Âyet: 158

اِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَآئِرِ اللّٰهِ ۚ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ
اَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ اَنْ يَّطَّوَّفَ بِهِمَا ۗ وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا ۙ
فَاِنَّ اللّٰهَ شَاكِرٌ عَلِيْمٌ ﴿١٥٨﴾

Meâli:

“Muhakkak Safa ile Merve, Allâh'ın alametlerindendir. Artık kim Beyti hacc eder veya umre yaparsa onları tavaf (sa'y) etmesinde kendisine bir günah yoktur. Kim de bir tatavvu hayır işlerse, muhakkak Allâh da şükrün karşılığını verendir (her şeyi) bilendir.”

İZAHI:

(صفا) Katı ve kaygan taş anlamına gelen, Mescidi haramın yanında sa'ya başlanılan tepeciğin adıdır.

(مروة) Sert “çakmak taşı” dediğimiz kıvılcım çıkaran taşdır say'ın bittiği tepeciğin adıdır.

(شعائر) , (شعيرة) nin cemidir. Bellik, işaret, alâmet manalarına gelir. Burada hacc ibadetinin yapıldığı belli alâmetler manasına gelir.

(بيت) Ev anlamındadır. Burada Allâh'ın evi, sahip olduğu, çevresinde tavaf edilen ka'bedir.

İbrâhîm aleyhisselam, eşi Hâcer ile oğlu İsmâîli Allâh'ın emri ile bırakıp döndüğü zaman, suyu ve azığı tükenen Hâcer validemiz, Şam tarafından gelen var mı? diye Safâ tepesine çıkar ve bakınır sonra yemen tarafından gelen var mı? diye koşar Merve tepesine çıkar ve bakınır idi. Bu hali epeyce devam ettirdikten sonra Zemzem suyunun çıktığını görünce oğlunun yanına geldi. Çok sevindi ve Allâh'a şükretti.

İşte o zamandan beri teberrüken bu tepelere değer verilir, aralarında sa'y edilir. Ama zamanla bâtıl görüşler yüzünden bu tepelere birer put dikildi ve onlara ta'zim edilir oldu. Bu putların birinin adı Îsâf, diğerinin adı da Nile olduğu yazılır.

İslâmiyet geldikten sonra puta tapmanın ve ona değer vermenin çok çirkin bir şirk olduğunu öğrenen müslümanlar, burada sa'y yapmaktan çekindiler. Hoşlanmaz oldular. Aslında bu Safa ile Merve tepelerinin birer sa'y noktaları olup, müslümanların burada sa'y yapmalarına bir mâni olmadığına dâir bu âyeti kerîme nazil oldu.

"Muhakkak Safâ ile Merve, Allâh'ın alâmetlerindendir..." buyrularak bu iki tepenin Allâh'ın dininin hacc ibadetinin birer belli sınırları olduğu, bu iki tepe arasında say-u gayret ibadeti yapıldığına işaret buyrulmuştur. Devamla:

"... Artık kim beyti hacc eder veya umre yaparsa, onları tavaf (sa'y) etmesinde kendisine bir günah yoktur..." buyrularak onların zannettiği gibi olmayıp, burada say'in hükmü şöyledir:

1. Hanefi mezhebine göre vaciptir. Terki halinde kurban gerekir. Haccı sahihdir.

2. Şafii ve Maliki mezheplerinde Rükündür. Terki halinde hacc fâsid olur.

3. Hambeli mezhebinde, bir görüş Şâfii ve Mâliki mezheblerinde olduğu gibi Rükündür. Diğer bir görüşte ise, Hanefîde olduğu gibi vaciptir.

"... Kim de bir tatavvu hayır işlerse, muhakkak Allâh da şükrünün karşılığını verendir. (Her şeyi) bilendir." Burada "Tatavvu" farz, vacip olmayan nâfile, sünnet sırf kendi isteği ile yapacağı sevaplı bir hayır demektir. Bunu şöyle anlayanlar da olmuştur:

Bazıları, yapılan sa'y, yediden fazla sekiz, dokuz, daha fazla ilave etmektir, demiş.

Bazıları, nafile hacc ve nafile umrede say'etmektir demiş.

Bazıları da, başka ibadetlerden fazladan yapılan hayırlardır, sadakalardır, demiş.

Biz bunu hacc ve umre de dahil, bütün nâfile ibadetler ve iyilikler, hayırlar diye anlıyoruz. Allâh dilediğini bilendir.

(فان الله شاكر) Muhakkak Allâh'a şükredenlerin şükrünü kabul edendir. Karşılığını verendir.

(عليم) Bilendir. Herkesin –iyi veya kötü– yaptığı şeyleri en iyi bilendir. Bilmediği hiçbir şey yoktur.

Allâh'ın indirdiğini gizleyenlerin uğrayacağı lânetleri beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 159

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآ أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنۢ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِى الْكِتَابِ ۙ أُولَٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّٰعِنُونَ ﴿١٥٩﴾

Meâli:

"Şüphesiz Kitabda insanlara onu açıkladığımızdan sonra hüdadan ve beyyinatdan indirdiğimiz şeyi gizleyenler, işte bunlar Allâh kendilerine lanet eder. Lanet edenler de lanet eder."

Âyet: 160

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَبَيَّنُوا۟ فَأُولَٰٓئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾

Meâli:

"Tevbe edenler ve iyileşenler ile (hakkı) açıklayanlar, İşte bunlar, kendilerinden tevbelerini kabul ederim. Hem de ben devamlı tevbeleri çok kabul edenim, Rahmet edenim."

İZAHLARI:

(يكتمون) gizlerler. Tevrat ve İncildeki Kur'ân ve son Peygamber Muhammed Aleyhisselam hakkında Allâh'ın bildirdiği şeyleri gizleyen yahudi ve hıristiyanlar. Kur'ânı kerîmdeki hükümleri gizleyenler de böyledir.

(بينات) Açıklayıcı âyetler, mucizeler, Allâh'ın bildirdiği açık hükümler ve açıklananlar.

(هدى) Yanlışsız, dosdoğru. Allâh yanılmaktan münezzehdir. Verdiği emirler, getirdiği hükümler, gösterdiği yol dosdoğrudur.

(كتاب) Allâh'ın Peygamberlere gönderdiği âyetlerin yazılı olanıdır. Burada Tevrat ve İncil kasdedilmektedir. "Kur'ân da dahil" diyenler var.

(يلعنهم) Onları huzurdan kovar, reddeder, tard eder, rahmetden mahrum eder. Allâh'tan başkaları söylerse, bedduadır. Allâh'ın lanetini istemektir.

Yahudiler ve hıristiyanlar bilindiği gibi, hasedlerinden, işlerine gelmediğinden, menfaatlerinin kaçacağı korkusundan Tevrat ve İncilde müjdesi verilen Muhammed aleyhisselam ve sıfatlarını, kendisine indirilecek olan Kur'ânı mübini gizledikleri için Allâh'ın, meleklerinin ve sair ehli îmanın lanetlerine uğramışlardır. Pek çok âyetlerde bildirilen bu lanetleme burada tekrarlanmıştır. Kur'ânı kerîmdeki hükümleri gizleyenler de aynı lanete uğrayacaklardır. Ancak pişman olup tevbe edenler, hatalarını düzeltip iyileşenler, gizlediklerini açıklayanlar, dürüstçe İslâm yolunu tutanlar afvedilip bağışlanacaklar. Allâh onların tevbelerini kabul buyuracağını va'd ediyor.

(Bu sûre 42, 89, 146, 161, 174. Âl-i ımran 71, 87, 89. Nisâ 16, 46, 47, 52, 93, 146. Mâide 78. Tevbe 68, 104, 118. Nahl 119. Nûr 5. Ahzab 57,64. Muhammed 23. Feth 6. âyetleri de okuyalım.)

Kâfir olarak ölenler hakkında da şöyle buyuruluyor:

Âyet: 161

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَٰئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٦١﴾

Meâli:

"Şüphesiz küfredenler ve kendileri kâfirler olarak ölenler. İşte bunlar, Allâh'ın, melekler ile bütün insanların laneti onların üzerinedir."

Âyet: 162

خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٦٢﴾

Meâli:

"Orada (cehennemde) ebedî kalanlardır. Kendilerinden azab da hafifletilmez. Onlar gözetilmezler de."

İZAHLARI:

Lanetlenmekten tevbe edenleri istisna ettikten sonra yine konunun üzerinde durarak, küfürde ısrar edip, kâfir olarak ölenler hakkında Allâhu zülcelal şöyle buyuruyor:

"Şüphesiz küfredenler ve kendileri kâfirler olarak ölenler. İşte bunlar, Allâh'ın, melekler ile bütün insanların laneti onların üzerinedir." Bu âyetle, geçen 159. âyet tefsir edilmiş oluyor. O lanetin ve cehennemin içinde ebedî kalacakları, kendilerinden azabın azaltılmayacağı, hatta yüzlerine bile bakılmayacağı da şöyle teyid ediliyor:

"Orada (cehennemde) ebedî kalanlardır. Kendilerinden azab dahi hafifletilmez. Onlar gözetilmezler de."

Bu âyeti kerîmeler her ne kadar nüzulü sırasındaki kâfirleri hedef alıyorsa da, âyetlerin siyakı, kıyâmete kadar gelecek kâfirleri ve kâfir olarak ölenlerin akıbetlerini açıklıyor.

(Bu sûre 86. Âl-i ımran 87, 88. Nisâ 52. Araf 38. Ra'd 25. Nahl 85. Ankebut 25. Ahzab 64, 65, 68. Fâtır 36. âyetleri de okuyalım)

Küfürden sonra tevhidi beyân etmek üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 163

وَاِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَاحِدٌ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

Meâli:

"İlahınız da bir ilahdır. Ondan başka ilah yoktur. Rahman Rahimdir."

İZAHI:

(الٰه) kulluk yapılacak, ibadet edilecek olan demektir. (Tanrı) bunun karşılığı gibi görülse de öyle değildir. Çünkü aralarında fark vardır. (الٰه) ile Allâh murad edildiği halde "Tanrı" ile Allâh'ın kasdedilmesi zayıftır.

(رحمن، رحيم) kelimelerinin îzahları Fâtiha sûresinde geçti oraya bakalım.

Bu âyeti kerîmede, kulluk yapılacak şey hakkında parçalanıp ayrı ayrı inançlara sahip olan ve şaşıran insanları:

"İlahınız da bir ilahdır..." buyrularak bütün insanların dikkatini bir olan Allâh'a çekip, onun üzerinde düşünme ve inanma sağlanarak yanlışlıktan kurtulmak ve onları birleştirip kardeş yapmak hedef alınmıştır.

"... Ondan başka ilah yoktur..." buyrularak "İlah" diye kulluk yapılagelen çok sayıdaki şeylerin yalan-yanlış olduğu, aslı-astarı olmadığı, onların da insanlar tarafından yapılan ve tapılan şeyler olduğu, onların hiçbir değer taşımadığı, ancak insanları birbirinden ve Allâh'tan uzaklaştıran şeyler olduğu bildirilmiştir.

Kendisine kulluk, ibadet yapılacak tek varlığın Allâh olduğu, şu gelecek 164. âyette belirtileceği gibi her şeyi yaratan her şey emrinde olan, istediğini, istediği şekilde yapan ve yok eden O olduğu, ibadetin de, kulluğun da yalnız O'na yapılacağı açıklanmıştır.

"... Rahman, Rahim." buyrularak da, dünyada kâfiri, mü'mini seçmeden, hiçbir mahluku ayırd etmeden hepsine rahmet, nimet veren, hepsini doyuran, besleyen, koruyan, kollayan olduğunu, mü'minleri ise, hem dünyada, hem de âhiretde razı olup sevaplar ihsan edeceğini, onları afvedip bağışlayacağını, kabir azabından, mahşer sıkıntısından, cehennem azabından koruyup cennete koyacağını hatırlatmıştır.

(En'âm sûresi 102. Nahl 22. Kehf 110. Tâhe 98. Enbiyâ 108. Hacc 34. Ankebut 46. Fussılet 6. âyetleri de okuyalım.)

Bu âyeti daha iyi anlamak üzere aklımızı işleten şu âyeti okuyalım:

Âyet: 164

اِنَّ فِى خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَالْفُلْكِ الَّتِى تَجْرِى فِى الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَآ اَنْزَلَ
اللّٰهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ مَّآءٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ
فِيهَا مِنْ كُلِّ دَآبَّةٍ وَّتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ
بَيْنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ لَاٰيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

Meâli:

"Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gecenin de gündüzün ihtilafında da, insanlara yarayan şeylerle denizde yüzen gemilerde de, Allâh'ın sudan (bir kısmını) gökten indirdiği ve onunla ölümünden sonra yeri yaşattığı, orada da her (cins) hayvandan (yaratıp) yaydığı şeyde de, gökle yer arasında müsahhar rüzgarlar ve bulutları dönderip aktarmasında da elbette aklı eren kavm(ler) için âyetler vardır.

İZAHI:

"Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında..." Önce dünyayı çevreleyen yedi kat gökleri bunun ardından da hemen yer yuvarlağı olan dünyamızın yaratılışını hatırlatarak bize ihsan ettiği aklımızı işletip bunları araştırıp, tetkik etmemizi ve bunları yaratanın kudretini ve sıfatlarını anlayarak ona tam teslim olmamıza işaret buyurdu.

Gökleri felekiyyât (astronomi) ilminde ilerleyerek gök tabakalarını ve bunlarda bulunan güneş, ay, yıldızla ve başka şeyleri araştırıp yararlanmamızı ve yaratana olan inancımızı kuvvetlendirerek dünyamızla olan alakasını keşfederek de her ikisinin tam bir nizam içinde nasıl hareket ettiklerini anlayıp:

"...Gece ile gündüzün ihtilafı..."nın nasıl olduğunu, güneşin hareketi ile dünyanın dönmesi arasındaki münasebeti bularak bazen gecelerin, bazen de gündüzlerin uzayıp kısaldığını kavrayarak hayat düzenimizi buna göre ayarlamamızı, bu nimetleri bize ihsan ettiği için şükretmemizi, böylece âhiret hazırlığımızı dünya düzeni içinde yapmamıza imkan veren Allâh'a; tam bir inançla kulluk yapmamız mümkün olur.

"...İnsanlara yarayan şeylerle denizde yüzen gemilerde..." İnsanlara yarayan, sayılmakla bitmeyecek olan nimetleri düşünmek, onların her birinin başka başka yerlerde olduğunu düşünmek, onların birer yaratıcısı olduğu inancına varmak, o yaratıcıya karşı bir borcumuz olması gerektiğini hatırlamak ve istikrarlı bir îmana kavuşmak ihtiyacını duymak, elbette araştıran akıl sahiplerinin harcıdır.

Denizleri düşünmek, o çok suların nereden ve nasıl biriktiğini, içine çok miktarda tuzun nereden geldiğini ve nasıl konduğunu, içindeki yaşayan sayısız mahlukatı düşünmek hakikaten insanı bir yaratıcının olduğuna şüphesiz inandırır.

Denizde akar gibi yüzüp giden, uzak mesafelere ağır yükler taşıyan gemileri düşünmek, o gemileri yapan insanları, o insanlara akıl

veren kabiliyetler vereni düşünmek, şüphesiz yine Allâh'ın varlığına ve birliğine inandırır.

"... Allâh'ın sudan (bir kısmını) gökten indirdiği..." Gökten yağmur, kar, dolu, tipi ve daha başka şekillerde inen ve hepsinin de su olduğu bilinen şey üzerinde düşünmeye başlarsak, onun buharlaştığını, buhardan daha incelerek gözle görülmeyecek kadar zerrelere ayrıldığını, havaya karışıp, soluma yoluyla bize hayat verdiğini, bir çok bitkilerin su ihtiyacını yapraklarıyla aldığını düşünürsek kesinlikle bu işi bir yapanın olduğunu kabul eder ve ona inanırız.

"... Onunla ölümünden sonra yeri yaşattığı, orada da her (cins) hayvandan (yaratıp) yaydığı şeyde de..." Kurumuş yer yüzüne baktığımız zaman, bütün ümitlerimiz kesilir. Fakat gökten çeşitli şekillerde inen sular yeri ıslatınca diriliverir, yeşeriverir. Bu yeşerenlerin çeşitlerini acaba saymak mümkün olur mu? Onların şekillerinin, renklerinin, tatlarının, meyvelerinin türlerini bilmek kolay mı? Bu günkü bitkiler hakkındaki bilgilerin hepsini bilsek bile, daha bilmediğimiz nicelerinin olduğunu kabul etmek zorunda kalırız. Aczimizi anlarız. Yine bunların bir yaratıcısı olduğu şuuruna ereriz.

Yer yüzünde yalnız bitkiler mi var? O bitkileri yiyerek yaşayan nice hayvanlar var. Başta insanlar olmak üzere yürüyen, sürünen, uçan, görünen, görünmeyen, kanlı, kansız, ayrı ayrı yapılara sahip nice yaşayanlar var. Hangi Biyolog bunların içinden çıkabilir? Hangi araştırıcı bunun sonunu bulabilir? İşte bunları düşünebilecek aklı bize veren kim? Her sahada bizi acze düşüren kim? Onu bilmemek, tanımamak akıl yokluğundan değil, ancak nankörlüktendir.

"...Gökle yer arasında müsahhar rüzgarlar ve bulutları dönderip aktarmasında..." Bütün öğrenebildiğimiz bilgileri toplasak da düşünmeye başlasak, neticeye varmadan beynimiz sulanır, aklımız bulanır. Biraz önce üzerinde durduğumuz suların nasıl bulutlaştığını hangi şartlarda yağmur, kar, dolu haline geldiğini, nasıl yere indiğini, o bulutların bir yerden başka yerlere taşınmasını sağlayan "Rüzgar" dediğimiz hava akımının nasıl hareket ettiğini, nasıl hızlanıp ağırlaştığını, bu şartların neler olduğunu düşünsek, yukarıdan beri saydığımız şeylerin birbiriyle olan ilgilerini ve bu ilgileri sağlayanın ancak bir olabileceğini, aksi halde çelişkiler olacağını düşünebilen:

"... Aklı eren, kavimler için âyetler vardır." buyurması ile insanlara verdiği aklın önemine işaret ederek aklımızı çok iyi kullanmamız gerektiğini hatırlatıyor.

Şimdiye kadar bütün araştırmalar akıl ile ruhun mahiyetini kesin olarak ortaya koyamamıştır. Ama varlığında hiç kimsenin dahi şüphesi yoktur. Her mahlukun kendi yaratılış gayesine göre bir çeşit aklı, anlayışı vardır. Arının aklı ve başarısı ile ipek böceğinin aklı, anlayışı ve başarısı birbirine uymadığı gibi, irili ufaklı hayvanlar, hatta mikroplara varıncaya kadar bütün canlıların aklı, anlayışı asla bir değildir. Bu konuyu da düşünebilen kimse, bunları yaratan Allâh'ı iyice anlar ve ona îman ederek teslim olur.

Bundan önceki tevhid âyetinde yapılan itirazlara karşı nazil olan bu âyet, o itirazcıları susturan çok hikmetli bir âyettir. Pek çok ilim dalında kapılar açan, insanlığa nurlar saçan bir âyettir.

İmamı Ahmed'in Atâ'dan rivayet ettiği bir hadîsi şerif şöyledir. Geçen 163. âyet nazil olunca Mekke'deki Kureyş küffarı:

- "Bir tek ilah bütün insanları nasıl kavrar?" dediler. Bunun üzerine bu âyeti kerîme nazil oldu.

(Bu sûre 39. Nisâ 1, 2. Yunus 5,6. İsra 99. Enbiyâ 30, 33. Furkan 2. Ankebut 44. Yasin 36, 41, 81. Zuhruf 12. âyetleri de okuyalım.)

Bunca âyetlere rağmen şirklerini sürdürenleri Allâh şöyle haber veriyor:

Âyet: 165

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللّٰهِ ؕ وَالَّذِينَ اٰمَنُوٓا اَشَدُّ حُبًّا لِلّٰهِ ؕ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوٓا اِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ ۙ اَنَّ الْقُوَّةَ لِلّٰهِ جَمِيعًا ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾

Meâli:

"İnsanlardan (bir kısmı)da Allâh'tan başka (ona) denkler (putlar) edinen kimseler vardır. Onları Allâh sevgisi gibi severler. İman edenler ise, Allâh'a sevgi bakımından daha sargındırlar. Zulmedenler, azabı gördükleri zaman, şüphesiz kuvvetin hepsinin Allâh'ın olduğunu ve hakikaten Allâh'ın çetin azablı olduğunu bir görselerdi."

İZAHI:

(انداد) Eşler, denkler, misaller, benzeyenler, aynı seviyede olanlar anlamına gelir. Burada hâşâ Allâh'a denk, ona eş olarak tanınan şeyler ki Allâh'a karşı duyulacak mes'uliyeti ona karşı duyanlar, Allâh'tan istenecek şeyleri onlardan isterler. Böylece onları Allâh yerine koyarak onlara kulluk yaparlar.

Bu âyeti kerîmeyi şöyle üç noktada anlatmak uygun olacak:

1- "İnsanlardan (bir kısmı)da Allâh'tan başka (ona) denkler (putlar) edinen kimseler vardır..." âyeti kerîmenin bu kısmı, insanların çeşitli olduğuna işaret ederek, içlerinden bir kısmının Allâh'ın yarattığı şeylerden bazılarını hayallerinde büyülterek Allâh derecesine çıkardıkları, adeta onlara ümitlerini bağlayıp ilah olarak benimsediklerini, onlara teslimiyet gösterip bağlandıklarını ve onları Allâh gibi sevdiklerini hatırlatır ve teslimiyet derecelerini şöyle dile getirir:

"...Onları Allâh sevgisi gibi severler..." Mü'minlerdeki Allâh sevgisi gibi severler. Mü'minler Allâh'a nasıl teslim oldularsa onun rızasını almak için nasıl kulluk yapıyorlarsa, o müşrikler de öylece Allâh'a denk tuttukları şeyleri seviyorlar. Onların emrine giriyorlar, onların rızalarını almaya çalışıyorlar. Halbuki onların hiçbir şeyden haberleri olmaz. Ne faydaları olur, ne de zararları. Bu müşriklerin zararları, hem de pek çok zararları var ama bu zararlar, kendilerinin kendilerine yaptıkları zararlardır. Hatta zulümlerdir. Bütün bunlardan tapılan şeylerin hiç haberi olmaz.

Allâh'tan başkalarını put edinmenin pek çok çeşitleri vardır. Bunları başlıca iki kısımda toplarız:

a) Açıkça: "İlahlarımız bunlardır." diyenler. Firavunlar, Nemrudlarda olduğu gibi. Onlar açıktan açığa: "ilahımız Firavundur, ilahımız Nemruddur." derler, onlara kulluk yaparlardı. Onların emrinden ayrılmaz, onların rızalarını almaya çalışırlardı.

b) Açıktan olmayan, fakat değişik ifadelerde ve şekillerde ilahlaştırdıkları şeylere kulluk yaparlardı. Zümer sûresinin 3. âyetinde olduğu gibi:

"...Biz onlara ancak bizi derece bakımından Allâh'a yaklaştırmaları için kulluk yapıyoruz..." derler. Onların kendilerini Allâh'a yaklaştıracağını sanırlar. Birbirlerine böyle bir hayal telkini yaparak, Allâh'a yapacakları her türlü kulluğu onlara yaparlar. Önce onların rızalarını almaya çalışırlar. Yine de doğru yolda olduklarını iddia ederler.

Bunların çeşidi çoktur. İslâm öncesi geçen devirlerde bu tip inanç, dünya üzerinde çeşitli ırklarda bulunduğu gibi, halen de vardır. Hindistan'da otuzu aşan, Çin'de sayıları epeyce kabarık olan, Japonya'da, Kore'de, Avrupa'da ve Amerika'da da bu tip müşrikler hayli yaygındır. Hıristiyanlar, yahudiler de bu hastalığın içindedirler. Yunan ve Roma edebiyatı karıştırıldığı zaman, bu şirkin aşk sahasına kadar yayıldığı, aşık oldukları kimseleri överlerken onları hâşâ Allâh'tan daha yüce imiş gibi medhettikleri görülür.

Bazı kahramanları, hayırseverleri taktir edelim derken zamanla medh yarışına girilerek onları da putlaştırdıkları, Allâh derecesine çıkardıkları da bir gerçektir. Lât, Uzza bunların birer eski örneği olduğu gibi, yeni örnekleri de türemektedir.

Bu sapıklığın zamanla felsefî sahada da yer aldığı, bu hususta kitaplar yazıldığı ve bu yolla pek çok sayıda kimselerin saptırıldığı da görülmektedir. İslâm için en tehlikelisi de bu olmuştur ve olmaktadır. Böyle bir fikir oyunu, söz ustalığı, hayal tahriki ile islami bilgileri zayıf, iyi niyetli pek çok kimseler saptırılmakta ve: "Allâh'a ancak böyle yaklaşılır." denilerek maalesef bazı şahıslara kulluk yaptırılmakta ve onların sevgisi, Allâh sevgisini de aşmaktadır. Onların her şeyi bildiği, önce onlardan birinin eteğine yapışılması gerektiği aşılanmakta ve böylece müslümanların arasında bir endâd'cılık (putperestlik) ihdas edilerek Müslümanları parçalama yolu takip edilmektedir.

Müslüman! Dikkatli ol! Hem de çok çok dikkatli ol ki yahudinin bu oyununa gelme. Bunun için Kur'ân'ın bilhassa şirkle ilgili âyetlerini anlayarak çok oku. Ehli sünnet akîdesini de çok iyi öğren.

Müslüman! sana kısa kısa bazı öğütler:

Sana islamı öğretmeyip de sırf laf yaparak, telkinatta bulunarak seni bir şahsa bağlamak isteyenleri dinleme.

Seni bir gruba alıp da, o gruptan olmayan başka müslümanların aleyhinde tahrik ediyorsa, onları hemen bırak.

Filan gaibden biliyor, o senin bütün hallerini bilir şeklinde bir telkinle karşılaşırsan, hemen kendini toparla, böylelerine kanma, kapılma.

Sen kendine islamı iyi öğretecek âlimleri bul. Her âlimden dinini öğrenmeye çalış. Ancak bu sûretle:

2- "...Îman edenler ise, Allâh sevgisi bakımından daha sargındırlar..." buyrulan âyetin bu kısmında zikredilenlerden olursun. Allâh sevgisinin başkalarıyla bölüşülmemesi şarttır. Îmanın icabı da

budur. Tam îman eden mü'minler, manevî bağlılıklarını ve sevgilerini yalnız Allâh'a yaparlar. Müşrikler gibi araya başkalarını asla karıştırmazlar. İşte buna "ihlas" denir.

Allâhu teâla, insanlardan endâd (şerikler, ortaklar) edinenleri anlatırken âyeti kerîmenin ilk cümlesinde, mü'minleri de ortasında zikrederek Allâh sevgisinin ölçüsünü vermesi, düşünülecek, hem de çok düşünülecek bir noktadır. Burada: "Mü'minler, o kadar hassas, o kadar dikkatli, o kadar ihlaslıdırlar ki Allâh sevgisinde, başkalarını asla ortak yapmazlar." hikmeti vardır.

Müslüman! Bu hikmeti iyi anla. Îmanın ve ihlasın ne olduğunu iyi kavra ki; müşriklerin içine düştüğü zulüm tuzağına sen de düşmeyesin. Şirk öyle bir zulümdür ki her müşrikin kendine yaptığı en büyük zulümdür. İşte Allâh bu zalimleri şöyle anlatıyor:

3- **"...Zulmedenler azabı gördükleri zaman, şüphesiz kuvvetin hepsinin Allâh'ın olduğunu ve hakikaten Allâh'ın çetin azaplı olduğunu bir görselerdi."** Burada şirk yoluyla yapılan zulmün çok kötü olacağı haber verilmekte ve gücün kuvveti, selahiyyetin, icra edilecek hükümlerin hepsinin Allâh'ta olduğu da açıklanmakta ve Allâh'ın kendine yapılan şirkten dolayı yapacağı azabın çok çetin olacağı hatırlatılmaktadır.

(Bu sûre 22, 51, 92. Âl-i Imran 31. Enfal 52. İbrâhîm 30. Sebe 33. Zümer 8. Fussılet 9, 15. Ğafir 22. âyetleri de okuyalım)

Daha bir çok âyetler de bu âyetlerin ilgisinde görülecektir.

Müşriklerin telaşını da şu âyetlerde görelim:

Âyet: 166

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾

Meâli:

"Uyulanlar uyanlardan uzaklaştığı, azabı da gördükleri, (kurtuluş) sebepleri de kesildiği zamanı (görselerdi)"

Âyet: 167

وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا ۗ كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ ۖ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ﴿١٦٧﴾

Meâli:

"Uyanlar da: "Ah hakikaten bize bir kere (dönüş) olsa da, onların bizden uzaklaştıkları gibi, biz de onlardan uzaklaşsak." dedi(ler). Böylece Allâh onların amellerini kendilerine tasalar olarak gösterir. Onlar, ateşten çıkanlar da değildir."

İZAHLARI:

(تبرأ) Suçtan, töhmetten kurtuldu, sıyrıldı, ayrıldı, uzaklaştı, suçsuzluğu belli oldu manalarına gelir. Burada Allâh'a denk tutup kulluk yaptıkları şeyler güneş, ay, yıldızlar, melekler, putlar, insanlar, yılanlar, timsahlar, ulu ağaçlar, büyük kayalar, tekkeler, kabirler gibi Allâh'a yaklaştıracaklarını sandıkları veya doğrudan doğruya ilah edindikleri ne varsa, bunların o müşriklerin hayalledîği ilahlıktan uzak oldukları, böyle bir şey olmadıkları meydana çıkacak. Bunlara tabi olanlar, suçlarıyla, şirkleriyle baş başa kalacaklar ve cezalarını çekecekler.

"Uyulanlar, uyanlardan uzaklaştığı..." cümlesi bunu ifade eder. Böylece uyulan, yani tapılan kulluk yapılan, ilah edinilen şeylerin onların yaptıklarından habersiz oldukları meydana çıkıp onların yardımından uzaklaştığı.

"...Azabı da gördükleri, kendileri ile (kurtuluş) sebepleri de kesildiği zamanı (görselerdi)." Allâh'a yaklaştıracaklarına inandıkları şeylerden ümitleri kesilip cehennem azabını gördükleri ve bütün kurtuluş sebepleri de kesilip şaşırdıkları zamanı şimdiden bir görselerdi.

Allâh onların bu halini, daha o günler gelmeden bildiriyor. Bunun böyle olacağından kimsenin asla şüphesi olmaması için âyetleri ile açıklayarak haber veriyor. O çaresiz gün gelince:

"Uyanlar da: "Ah hakikaten bize bir kere (dönüş) olsa da, onların bizden uzaklaştıkları gibi, biz de onlardan uzaklaşsak." dediler..." yani diyecekleri kesin olduğu için mâzi sîğasıyla ifade buyurulmuştur.

O pişmanlık zamanları muhakkak gelecek. Fakat hiçbir faydası olmayacak. Şimdiden pişman olup, tevbe etmek ve yalnız Allâh'a

yönelik ancak ona kulluk yapmak gerekir. Allâh bunu hatırlatıyor. Aksi halde:

"... Böylece Allâh onların amellerini kendilerine tasalar olarak gösterir..." Şimdiden tevbe etmeyip de inatlarında devam edenler, o taptıklarından ayrılmazlarsa, onların bu halleri kendilerine ancak birer dert tasa, musibet, felaket ve azap olmaktan başka bir şey olmayacak. O zamanki nedâmet asla fâide vermeyecek. Onlar o azabın içinde ebedî kalacaklar. Uğraşsalar da, didinseler de.

"...Onlar ateşten çıkanlar da değildir." Asla çıkamayacaklar. Sonu gelmeyecek bir azabın içinde kalıp gidecekler.

(Maide 36, 37. En'âm 27, 28, 88. Âsaf 53. Tevbe 17. Hud 16. İbrâhîm 18. Mü'minun 99, 100, 107. Nur 39. Furkan 23. Secde 12. Fâtır 37. Ğafir 11. âyetleri de okuyalım).

Helal yememiz ve şeytana uymamamız hakkında da şöyle buyruluyor:

Âyet: 168

يَـٰٓأَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِى الْأَرْضِ حَلَـٰلًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَٰتِ الشَّيْطَـٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾

Meâli:

"Ey insanlar: Yerde (bulunan yiyecekler)den tertemiz helal olarak yeyin. Şeytanın adımlarına da uymayın. Şüphesiz o size açık bir düşmandır."

Âyet: 169

إِنَّمَا يَأْمُرُكُم بِالسُّوٓءِ وَالْفَحْشَآءِ وَأَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

Meâli:

"O size ancak kötülük ile çok çirkinleri ve Allâh'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri söylemenizi emreder."

İZAHLARI:

Her şeyi yaratan Allâh, yeryüzünü insanların yaşayabileceği şekilde yaratmış ve bütün yaşama imkanlarını vermiştir. Bu cümleden olmak üzere, insanlara gıda olabilecek bitki çeşitleri, meyve ve sebze çeşitleri, eti yenen hayvan çeşitlerini sayılamayacak kadar bol miktarda yaratmıştır. Yarattığı şeylerin insanlara yararlı olanı olduğu gibi, zararlı olanları da vardır. Yararlılarını helal, zararlılarını da haram kılmıştır. Bunlardan tertemiz helal olanların yenmesini emrederek şöyle buyurmuştur:

"Ey insanlar: Yerde (bulunan yiyecekler)den tertemiz helal olarak yeyin. Şeytanın adımlarına da uymayın. Şüphesiz o size açık bir düşmandır." Haram olanlara yanaşmamamız için de, bizi aldatarak haramlara sürükleyecek olan şeytana uymamamızı emretmiştir. Şeytan insanlara yararlıyı zararlı, zararlıyı da yararlı gösterir, o umulmadık oyunları ile insanı haramlara kaydırır. Mesela domuz eti yaratılışı itibariyle insana zararlıdır. Bunu hoş gösterir ve yedirir. İçkilerin zararları iyice bilindiği halde insanı aldatır onu içirir. Başkalarının hakkını sahiplerinden izinsiz, gönülsüz almak, yemek, o malların sahiplerine zararlı olduğu halde ne yapar yapar ona meylettirir ve o haram olan başkasının hakkına tecavüz ettirir. Bunun örnekleri çoktur. Yeri geldikçe anlaşılacaktır.

Iyaz ibni Hammad R.A. Rasul aleyhisselamdan şöyle rivayet ediyor. Rasulullah S.A.V.:

- "Allâhu teâla, kullarıma ihsan ettiğim her mal, onlara helaldir, ve şüphesiz kullarımı tertemiz yarattım da şeytan onlara geldi ve onları dinlerinden saptırdı. Benim onlara helal kıldığımı haram etti (Onları helaldan uzaklaştırdı, harama saptırdı)" buyuruyor." dedi. (Müslim.)

Bu hadîsi şeriften anladığımız mana şu:

Allâh insanları yaratırken günahsız olarak tertemiz yarattı ve onlara günahı, sevabı, helali, haramı belirten bir de "Din" ihsan etti. Fakat şeytan onları aldatıp dinlerinden saptırdı. Helali, haramı seçemez oldular. Böylece kendilerine verdiğim malları zararlarına olacak şekilde kullanır oldular. Onun için Allâhu teâla:

"...Şeytanın adımlarına uymayın. Şüphesiz o size açık bir düşmandır." buyurarak şeytana uymamamızı, ona asla aldanmamamızı emrediyor. Onun şerlerini de şöyle hatırlatıyor:

"O size ancak kötülük ile çok çirkinlikleri ve Allâh'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri söylemenizi emreder."

Bu âyeti kerîmede Cenabı hak bütün mel'anetlerin temeli olan, insanlığı bataklığa sürükleyen, en âdi hayvanlardan daha sapık bir

duruma düşüren, neticede cehennemde ebedî kalmalarına yol açan üç temel noktaya dikkatimizi çekmektedir:

1- (سوء) Kötülüğün her çeşidi, çirkinliğin her türlüsü, bozgunculuğun her nev'i, şerlerin hepsine denir.

a) İnsanın bizzat kendisiyle ilgili kötülükler: Sağlığındaki bozukluklar, inancındaki çarpıklıklar, konuşmasındaki zırvalıklar, alışverişindeki hilecilikler, komşuluğundaki haksızlıklar, işlerindeki sahtekarlıklar... sayılmakla başa çıkılamayacak kadar fenalıklar.

b) Ailesi ve akrabası ile ilgili kötülükler: ailesine karşı ilgisizlik ve zulüm, çocuklarına karşı duyarsızlık ve ihmallik, anası ve babasına karşı itaatsizlik, isyankarlık, saygısızlık ve hakaretler, dedelerine nenelerine karşı hürmetsizlik, heçimsemezlik, uzak durmalar, dudak bükmeler, burun kıvırmalar, alay etmeler. Amcalarına, dayılarına, halalarına, teyzelerine karşı yabancı kalmalar, toy davranmalar, yabancılarla bir tutmalar. Diğer akrabalarına karşı soğuk kalmalar, haşin davranmalar...

c) Milletine vatanına karşı kötülükler: Askerliğindeki gönülsüzlük, dikkatsizlik, ordu malını çalıp çırpmak, sürüp savurmak. Devlete karşı sorumsuz davranmak, vergi kaçakçılığı yapmak, devlet mallarını çar çur etmek, sömürüp yemek, aldığı vazifeyi kötüye kullanmak, ihmallik yapmak, halkın işini umursamamak...

d) Halka karşı kötülükler: Hırsızlık, soygunculuk, halkın yararına olan tesislere zarar vermek, tahrip etmek, gençlere kötü örnek olmak, zararlı yayınlar yapmak, müstehcen resimler yapmak, kötü modaları yaymak, gece kulüpleri, plajlar, tatil köyleri gibi çılgınca ahlaksızlık yayan yerler...

e) Allâh'a karşı kötülükler: İmansızlık, inkarcılık, isyankârlık, şirk koşmak, nifak ve vicdansızlıklar, ibadetsizlik...

2- (فحشاء) Kötülüklerin pek aşırı şekilde yapılmasıdır. Yukarıda bazılarını kısaca yazdığımız kötülüklerin çok aşırı olarak yapılmasına "Fahşa" denildiği gibi, erkek ve kadınların nikâhsız buluşmaları, erkeklerin birbirleriyle şehvet ilişkisi kurmaları, kadınların da yine birbirleriyle şehvet ilişkisi kurmaları da "Fuhuş"tur. "Zîna, livâta, sahhâka" denilen bu tür fuhuşlar aile yapısının, fertlerinin şahsiyetlerinin, millî karakterin çetin düşmanlarıdır. Kendini bu şenî çirkin huylara kaptıranlar, en alçak, en zalim, en fecî duruma düşünlerdir. Böylelerinin çoğalması da toplumun, milletin çökmesi helak olması demektir.

Onun için dünya hakimiyetini hayalleyen yahudi, medeniyet adı altında, kadın hürriyeti adı altında, doğum kontrolü adı altında "Fuhuş"u yaymaya, erkek kadın şahsiyetini yıkmaya çalışıyor. Ki bunun neticesi, küfür diyarında açıkça görülüyor. Aile yapısı yıkıldı. Analar fahişeler oldu. Babalar deyyuslar oldu. Nihayet yahudinin dediği oldu... İslâm aleminde ise, henüz aile yapısı sağlam. Analar, babalar yuvalarına sahipler. Ama ileride yahudi oyunu İslâm alemini de felakete sürükleyebilir. Müslüman dikkat!..

3- "...Ve Allâh'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri söylemenizi emreder." Bu üç temel noktanın, ikincisi birincisinden önemli olduğu gibi, bu üçüncüsü de ikincisinden önemlidir. Bütün kötülüklerin ve fuhuşların başı, Allâh'ı tanımamak ve ona karşı gelmektir.

Allâh'a karşı bilinmeyenleri söylemek, her hangi bir şey üzerinde ulu orta, rast gele "şöyledir" denir, haram veya helal olduğunu bilmeden "haramdır" veya "helaldir" demek, hiçbir şer'i delîle dayanmadan, gönlüne göre, çıkarına göre hüküm vermek, şeytanın istediği ve verdiği emirdir.

Yahudiler ve hıristiyanlarda görüldüğü gibi ya Allâh'ın emirlerini değiştirmek, veya doğrudan "bu böyledir" deyip kestirip atmak, Allâh'ın yolundan sapmaktır. Onun emir ve nehiylerini, kitabını ve âyetlerini, Peygamberlerini ve sünnetlerini hiçe sayarak şeytanın peşine takılıp ona uymak, bütün iyilikleri bırakıp kötülüklere saplanmaktır.

Dinde cahil kalmak, Allâh'a karşı bilinmeyenlerin söylenmesinde başlıca sebeptir. Şeytanın, bilhassa yahudinin önde gelen prensiplerindendir. Câhil bırakılmayan bir kimse veya bir millet Allâh'a karşı gelemez. Tarih boyunca görülen isyanların, ahlaksızlıkların, felaketlerin başında cehalete sürüklenmeler gelmiştir. Halen şu gün için İslâm âleminde bu rol oynanmak istenmekte ve oynanmaktadır. Mevzîî, ferdî faaliyetler olmasa, dînî cahiliyyet salgın halinde yayılacak ve Allâh'a karşı bilgisizce diller uzanacak ve serbestçe şeytanın emirleri yerine getirilecek. Nitekim yer yer bu hal görülmekte ve körüklenmektedir. Pek çok yayın vasıtaları bu gayretin içindedir. Bir yandan İslâmiyet unutturulmaya, kötülenmeye çalışılırken, diğer yandan îmansızlık, ahlaksızlık, yolsuzluk körüklenmektedir. Bilhassa kadınlar yoldan çıkarılmakta, fuhuş alabildiğine artırılmaktadır.

Bu yahudi oyunu değil de nedir? Şeytanın emri değil de nedir? Allâh'a karşı bilgisizce, muhakemesizce, mantıksızca isyan etmek değil de nedir? Koskoca bir milleti insanlıktan, ahlaktan, faziletten uzaklaştırmak değil de nedir? Kadını doğumdan çekip, analıktan

uzaklaştırıp fuhuşa sürüklemek değil de nedir? Erkeği aile reisliğinden, babalık şerefinden alıp da fahişelerin peşine takmak değil de nedir?...

Müslüman, dinini iyi öğren! Kur'ânı kerîmi iyi anla. Şeytanın yahudinin ve bunların yardakçılarının oyununa gelme. Senin, herkesin en büyük düşmanı bunlardır.

(Bu sûre 208, 268. Nisâ 119. Maide 90, 91. En'âm 142, 151. Araf 27, 28, 33, 80, 81. İsrâ 32, 53. Hacc 3. Nûr 19, 21. Neml 54, 55. Ankebut 28, 29. Fâtır 6. Zuhruf 62. Mücadele 19. âyetleri de okuyalım.)

Allâh'ın indirdiği kitaba uymamakta direnen ve haklarında verilen misalleri de şu âyetlerde okuyalım:

Âyet: 170

وَاِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَآ اَلْفَيْنَا عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا ۭ اَوَلَوْ كَانَ اٰبَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ شَيْـــًٔا وَّلَا يَهْتَدُوْنَ ﴿١٧٠﴾

Meâli:

"Ve kendilerine: "Allâh'ın indirdiğine uyun." denildiği zaman "Hayır babalarımızın üzerinde bulduğumuz şeye uyarız." dediler. Ya babalarının akılları hiçbir şeye çalışmıyor ve hidâyete ermiyorlar idiyse."

Âyet: 171

وَمَثَلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا كَمَثَلِ الَّذِيْ يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ اِلَّا دُعَاۗءً وَّنِدَاۗءً ۭ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿١٧١﴾

Meâli:

"Küfredenlerin misali de, bağırmak çağırmaktan başka işitmeyen (anlamayan) şeylere (hayvanlara) haykıran (çoban)ın misali gibidir."

ÎZAHLARI:

İbni İshâkın İbni Abbastan rivayet ettiğine göre, Yahudilerden bir zümre hakkında nazil olmuştur. Rasullullah onları İslâma davet ettiğinde:

- **"Hayır, babalarımızın üzerinde bulduğumuz şeye uyarız."** dediler de Allâh bu âyeti inzal buyurdu.

Geçen âyetlerde de belirtildiği gibi, şeytana uyan bu kâfirler, şeytana uyan babalarının yolundan ayrılmazlar. Bir şeye akılları ermeyen veya erse de inatlarından dönmeyen, bir doğru yol da tutmayan babalarını bahane ederek bir türlü hak yola yanaşmadılar. Yanaşmak da istemediler.

Onların tutumu, tıpkı söz anlamayan ancak -bağrılarak, çağrılarak- güdülen, kullanılan hayvanlar gibidir. Hayvanlar güdülür, kullanılır, "dahdan, çüşden" anlar, itirazları da olmaz. Bunlar ne güdülür, ne de "durdan, susdan" anlar? İdare altına da girmezler. Hayvanlardan daha da aşağıdırlar. Sanki kulakları tıkalı duymazlar, ağızları kapalı konuşmazlar, gözleri kör görmezler, akılları yok düşünmezler.

(Bu sûre 18. Maide 104. En'âm 39. Araf 28, 179. Enfâl 22. Yunus 78. İsrâ 97. Enbiyâ 53. Furkân 44. Şuarâ 74. Lokman 21. Zuhruf 22, 23 Muhammed 12. âyetleri de okuyalım.)

İman edenlere rızıkların iyilerinden yemeleri ve şükretmeleri emredilmekte ve haram olan şeylerin bazıları zikredilmekte olan şu âyetleri görelim:

Âyet: 172

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Rızık (olarak) verdiğimiz şeylerin temizlerinden yeyin. Yalnız Allâh'a kulluk ediyorsanız hemen ona şükredin."

Âyet: 173

اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَآ اُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللّٰهِ ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَآ اِثْمَ عَلَيْهِ

إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٧٣﴾

Meâli:

"O size ancak ölü ile kanı ve domuz eti ile Allâh'tan başkası için anılan (ve kesilen) şeyleri haram kılmıştır. Kim de zor durumda kalırsa, –istemeksizin ve tecavüz etmeksizin– artık (yemesinde) kendisine bir günah yoktur. Muhakkak Allâh ğafurdur, Rahimdir."

İZAHLARI:

Allâhu teâla, söz dinlemeyen kâfirlerin durumunu anlattıktan ve haklarında gereken misali verdikten sonra, söz dinleyen mü'minlerin gıdalanmalarındaki düzeni ayarlamak üzere bu iki âyeti kerîmeyi inzal buyurmuştur.

Birinci âyeti kerîmede mü'minlerin dikkatini kendilerine rızık olabilecek şeylere çekerek araştırmalarını, iyi ve temiz olanlarını yemelerini emrediyor. Kendisine olan îmanın, ibadetin ve her hususta kulluğun, yiyeceklerde de önem taşıdığını işaret buyurarak şükrü emrediyor. Âyeti kerîmede dikkat edeceğimiz üç nokta var:

1- Hitabın îman edenlere oluşu: Allâh'a ve onun inanılmasını emrettiği şeylere îman edenler, vereceği emirlere sadakat gösterenler, o emirlerin çok yerinde ve kendileri için yararlı olduğuna inananlar, hiç itiraz etmeden yerine getirenler. Esasen böyle bir hitabı duyan mü'minler, gelecek bir emre veya nehye hazırlanırlar.

2- Mü'minlerin bekledikleri emir, rızık olabilecek şeylerin araştırma hatırlatması vardır. Mü'minler, yiyecekleri ve içecekleri şeyleri rast gele yeyip içmezler. Pis mi, temiz mi? Çirkin mi, güzel mi? Haram mı, helal mi? Kendisinin mi, başkasının mı? Başkasının ise, rızası var mı, yok mu? şeklinde araştırırlar. Ondan sonra yenilecek ve içilecek ise, yerler ve içerler. Aksi hal de ona asla yanaşmazlar.

3- Mü'minlerin bekledikleri emirlerden biri de "Şükür" emri oldu. Rızıkları yaratan, veren ve insanı onlardan faydalanma, yararlanma kabiliyetinde yaratan Allâh'a karşı memnuniyetlerini belirtmek ve ona taatlerini, kulluklarını açıklamak için şükretmeleri emrini verdi. Yalnız Allâh'a kulluk yapan ve yalnız onun emrini dinleyen mü'minler, şükrü de bir borç bilerek, her nimete karşı Allâh'a canla başla şükrederler. Kâfirler gibi nankörlük yapmazlar.

Bu âyeti kerîmede, dikkat eden ve araştırma yolunda olan mü'minlerin yanılma ihtimallerine binaen bazı önemli olan zararlılar hatırlatılmakta ve:

"O size ancak ölü ile kanı ve domuz eti ile Allâh'tan başkası için anılan (ve kesilen) şeyleri haram kılmıştır..." buyurmuştur.

(ميتة) Ölmüş demektir. Şer'i bir şekilde kesilmeksizin her hangi bir şekilde ölmüş olan –eti yenen– hayvanlar. Bu hayvanların ölümleri, önce insanın inancına uygun bir şekilde kesilmeyip de insanın ilgisinden uzak olarak ölmesi, manevî bakımdan konuk olduğu için ruha gönüle bir yatışkanlık vermez. Bundan dolayı gıda olamaz. Sonra, maddî bakımdan bu hayvan hastalıklı mı, bozulmuş mu, kokmuş mu olduğu ihtimali kuvvetlidir. Hatta kesindir. Bundan dolayı sağlığa yararlı olmadığı gibi, kesin olarak zararlıdır. Ayrıca kanı içinde kaldığı için büsbütün zararlıdır.

Yemek dışındaki kullanmalara gelince, bu hususu mezheplere göre fıkıh kitaplarından daha geniş olarak öğrenebiliriz.

(دم) Kan. Her ne sûretle olursa olsun kanlar da zararlı olduğu için haramdır. Balık gibi kansız hayvanlarda kan gibi görülen kırmızı sular, kandan sayılmaz. Kanın necis ve zararlı olduğu hakkında ittifak vardır. Ciğer ve dalaktaki kanlar zararlı değildir. Helaldir. Kesimden sonra etlerin içinde kalan zerreler halindeki kanlar da zararlı değildir. Bununla beraber yıkanması efdaldir. Kanın başka türlü kullanılması da haramdır. Ancak gübre gibi toprakta kullanılmasında bir beis yoktur.

(لحم الخنزير) Domuz etidir. Derisi, tüyleri dahil içiyle dışıyla her şeyinin yenmesi haram olduğu gibi, başka türlü kullanılması da haramdır. Bunda ittifak vardır. Kıllarının deri dikişlerinde kullanılmasını caiz görenler olmuş ise de sakınmak yerinde olur. Domuzun beslenilmesi, üretilmesi, alınıp satılması da haramdır.

Bu hayvanın yaratılışı itibariyle insanın ruhunu tiksindirecek bir görünüşe, iğrenç bir sese sahip oluşundan başka bütün bedeninin mikrop yatağı olduğu da tıbben sabit olmuştur. Ayrıca A. E. Vitaminlerini öldüren ve erkeği zürriyetten erken kesen bir hassanın bulunduğu da gerçektir. Bunu yiyenlerde iffet ve namus duygusuzluğunun da tecrübelerle sabit olduğu inkar edilmez. İleride keşfedilecek bir çok zararlarının da bulunabileceği tıp tahminleri arasındadır.

İman ettiğimiz Allâh'ın bütün emirlerinde olduğu gibi bu emrinin de çok yerinde olduğuna inanan mü'minler, asla bu hayvana yanaşmazlar.

"...Allâh'tan başkaları için anılan (ve kesilen) şeyler..." Allâh'ın adı anılmayarak başkalarının namına ve şerefine kesilen hayvanların etlerinin yenmesi de haramdır. Bu konuda ilk bakışta

sağlıkla ilgili bir şey görülmüyor ise de, tüm hayata tesir eden çok önemli bir nokta vardır. Bu da Allâh'tan yüz çevirip başkalarına değer vermek ki insanların görecekleri zararların her çeşidinin temelini teşkil eden bir ana unsurdur. Şirktir. Küfürdür. Bu ise yalnız etin zararı ile kalmayan, insanın hayatta görebileceği bütün zararlara yol açan, geçen 169. âyette belirtilen kötülüklerin, fuhuş ve ahlaka karşı gelmenin hassas bir örneğidir. Nitekim "başkasının namına anılan" manasına gelen (اهل) kelimesi, bizi bu konuda çok iyi bir tarzda uyarmaktadır. Müşriklerin putlara veya ileri gelenler için kestikleri kurbanlarda "Filanın namına." diyerek yüksek sesle duyurmalarına (اهلال) denir. Onların bu halleri ise, her kötülüğün, her murdarlığın temelini teşkil eden açık bir şirktir.

Bundan dolayı Allâh'tan başkaları için ihlal (anma) yapılarak kesilen hayvanların yenmeleri de haramdır.

Bütün hayvanlar, etleri yenip yenmemesi bakımından ikiye ayrılır:

1- Bildiğimiz koyun, keçi, yaban koyunu ve keçisi, sığır, manda, yaban sığırı ve mandası, deve çeşitleri yenen hayvanlardandır. Bazıları kuşlar ve tavşan gibi vahşi hayvanlar da vardır. Balıkların hepsi yenir ise de, deniz hayvanlarının tümü üzerinde ihtilaf vardır. Çok geniş olan bu mevzuunun fıkıh kitaplarından takibi daha uygundur.

2- Domuz, köpek cinsleri, kedi cinsleri, ehli eşekler, arslan, kaplan, sırtlan, maymun gibi hayvanlar, şer'i şekilde kesilseler de yine haramdır. Bunun tafsilatını da yine fıkıh kitaplarında görmemiz daha iyi olur.

Bu yenmeleri haram kılınan hayvanlar, zaruret anında ölümü önleyecek kadarının yenmesi mubahdır.

"Bâğî" olmaksızın yani Allâh'a isyan etmeden, haramı helal saymadan, şehvete kapılmadan, tıka basa doymadan, zor kullanmadan ölümü önleyecek kadar cüz'i bir miktar yemek caizdir.

Haddini aşmadan, hakka tecavüz etmeden, düşmanca davranmadan başka zararlara yol açmadan kifayet miktarı tehlikeyi önleyecek miktarda yenmesinde bir günah yoktur.

"... Muhakkak Allâh ğafurdur, rahimdir." Allâh çokça mağfiret edendir. Hataları örten, günahları bağışlayandır. Rahmeti bol olandır, esirgeyendir, koruyan kollayandır. Mükâfatlar verendir.

(Maide 3-5, 87, 88. En'âm 118-121, Nahl 114,115. Tâha 81. âyetleri de okuyalım)

Hakkı gizleyen, Allâh'ın kelamını satan, kâfirlerin yiyeceklerinin ateş olduğunu ve âkibetlerini beyan etmek üzere şöyle buyrulmuştur:

Âyet: 174

اِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهٖ ثَمَنًا قَلِيلاً ۙ اُولٰٓئِكَ مَا يَاْكُلُونَ فِى بُطُونِهِمْ اِلاَّ النَّارَ وَلاَ يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلاَ يُزَكِّيهِمْ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾

Meâli:

"Şüphesiz kitaptan Allâh'ın indirdiğini gizleyenler ve onunla az bir baha (menfaat) satın alanlar, işte bunlar karınlarına ateşten başka yemezler (doldurmazlar). Kıyâmet gününde Allâh onlara konuşmaz da. Onları temizlemez de. Onlar için acıklı azap da vardır."

Âyet: 175

اُولٰٓئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلاَلَةَ بِالْهُدٰى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ ۚ فَمَآ اَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾

Meâli:

"İşte bunlar, hidâyetle sapıklığı, mağfiretle de azabı satın alanlardır. Ateşe karşı onları dayanıklı kılan ne acayip şeymiş?"

Âyet: 176

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ ۗ وَاِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِى الْكِتَابِ لَفِى شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾

Meâli:

"Bu (azab), şüphesiz Allâh'ın kitâbı hak ile indirmesi sebebiyledir ve hakikaten kitapta ihtilaf edenler, elbette bir düşmanlık içindedirler."

İZAHLARI:

Bu âyetler yahudilerin hahamları ve alimleri hakkında nazil olmuştur. Son Peygamber Muhammed aleyhisselam hakkındaki Tevratta yazılı olan bilgileri değiştirip gizlediler. Menfaatlerinin gideceği, söz sahibi olamayacakları korkusu ile ellerindeki bulunan hakikatleri gizleyip inkar etmeleri üzerine bu âyetler nazil oldu. Onların sahtekarlıklarını ifşa etti.

Dünyadaki uğradıkları rezalet ve hüsrandan başka kıyâmet gününde de karınlarına ateş dolduracakları, Allâh'ın kendilerine konuşmayacağı, yüzlerine bakmayacağı, yalvarmalarına karşılık bile vermeyeceği, işledikleri günahlardan asla afvedip temizlemeyeceği gibi, içinde ebedî kalacakları acıklı azablara atılacakları bildirilmiştir.

Bunlar dosdoğru yolu bırakıp sapıklığı beğenen, Allâh'ın mağfiretini kabul etmeyip cehennem azabını seçen kimselerdir. Hakları gizleyerek bâtılları yaymaya çalışan, sahtekarlığın her çeşidine alışan bu münkirler, ne acaib inada sahiplermiş? Bile bile kendilerini ateşe sürükleyen ne cesarete sahiplermiş? Ne tuhaf ateşe dayanıklı kimselermiş? Bunları bilerek cehenneme sevkeden küfür, ne acaib küfürmüş?

Onların bu azaba bilerek atılmalarının sebebi şöyle:

Allâh, indirdiği bütün kitapları, hakikatleri açıklayan âyetler olarak indirmiştir. İşte onların bu hakikatleri örtüp saklamaları, değiştirip sapıtmaları kendilerinin pek acıklı azaba atılmalarına sebep olmuştur.

Kitap ve içindekiler hakkında ihtilafa düşen bu kâfirler, hakikatlerden çok uzak bir çekişme ve düşmanlık içindedirler. Onlar mü'minlere olduğu kadar birbirlerine de düşmandırlar. Önce kendilerine, sonra birbirlerine, daha sonra da müslümanlara düşmanlardır. Bilhassa kendi nesillerine en büyük düşmanlığı yapmışlardır.

(Bu sûre 16, 42, 79, 89, 146, 159, 161. Âl-i Imrân 71, 77, 177, 187. Maide 61. Nisâ 52. Tevbe 9. Hacc 53. Sâd 2. Fussılet 52. âyetleri de okuyalım)

Sadıklar ve müttegîleri beyan eden şu âyeti dikkatle okuyalım:

Âyet: 177

لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلٰكِنَّ

الْبِرَّ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالْكِتٰبِ وَالنَّبِيّٖنَ ۚ وَاٰتَى الْمَالَ عَلٰى حُبِّهٖ ذَوِى الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنَ وَابْنَ السَّبِيْلِ وَالسَّآئِلِيْنَ وَفِى الرِّقَابِ ۚ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ ۚ وَالْمُوْفُوْنَ بِعَهْدِهِمْ اِذَا عٰهَدُوْا ۚ وَالصّٰبِرِيْنَ فِى الْبَاْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ وَحِيْنَ الْبَاْسِ ۗ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ صَدَقُوْا ۗ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ ﴿١٧٧﴾

Meâli:

"Yüzünüzü doğu ve batı tarafına çevirmeniz "Birr" değildir. Fakat "Birr" Allâh'a ve âhiret gününe, meleklere de, kitaba da, peygamberlere de îman eden kimse(nin ameli)dir. Malını da onun sevgisi ile yakınlara ve yetimler ile miskinlere ve yolcular ile isteyenlere ve (köle) azadında veren (harcayan), namazı da dosdoğru kılan, zekatı da veren, sözleştikleri zaman sözlerini yerine getirenler, sıkıntıda da hastalıkta da, harb zamanında da sabredenler, işte bunlar sadık olanlardır. Bunlar müttegîlerin de kendileridir."

ÎZAHI:

(البر) iyilik ve hayrın hepsine denir. Burada yahudiler, hıristiyanlar ve müslümanlar arasında Kıble hakkında yapılan münakaşada yahudiler: "biz batıya, kudüse dönüyoruz, biz "Birr"iz, doğruyuz, iyiyiz." diyorlardı. Hıristiyanlar da: "Biz doğuya dönüyoruz. "Birr" olan doğru olan biziz" diyorlardı. Müslümanlar da "Birr Allâh'ın emrettiği kâbe cihetine dönmektir" diyorlardı. Bu dedikodular üzerine de âyet nazil oldu.

"Yüzünüzü doğu ve batı tarafına çevirmeniz "Birr" değildir. Fakat "Birr"..." şöyledir:

1- Allâh'a îman: bütün sıfatları, esmai hüsnası ile hakkında çok iyi bir bilgi edinerek Allâh'ı gereği gibi tanımak ve buna göre inanmak. "Birr" böyle başlar.

2- Âhiret gününe inanmak: Ölüm, kabir hayatı, dirilmek, mahşer, hisab, sırat, cehennem, cennet hakkında gerekli bilgileri öğrenip bu bilgilere göre âhirete îman etmek.

3- Meleklere îman: Melekler hakkında da sağlam bilgiler edinerek, onlara inanmak.

4- Kitaba îman: Kur'ânı kerîm ve diğer kitaplarla ilgili bütün bilgileri aldıktan sonra sağlam bir inanca sahip olmak. Kitapların ve sahifelerin hepsinin Allâh'tan gelen birer Allâh kelâmı olduğunu, fakat Tevrat, İncil, Zebûr'un bozulduğunu, sahifelerden hiç eser kalmadığını, Kur'ân'ın ise, harfi harfine sağlam olarak kıyâmete kadar devam edeceğini öğrenip îman etmek.

5- Peygamberlere inanmak: İlk insan Adem aleyhisselamdan son Peygamber Muhammed Aleyhisselama kadar sayıları bilinmeyecek kadar çok olan Peygamberler ve sıfatları hakkında gerekli bilgiler edinerek inanmak. Bu peygamberlerden ancak yirmi beş veya yirmi sekizi Kur'ânı Kerîmde adları yazılıdır. Diğerleri ise bildirilmemiştir. Bildirilen ve bildirilmeyenlerin hepsine inanmak gerekir. Îmanın temelinden bunları beyandan sonra yine "Birr"den olan şu önemli amelleri hatırlatıyor:

6- Akrabaya yardım: Yakın akrabalar olsun bilinebilindiği kadar uzak akrabalar olsun onlarla mümkün olduğu kadar ilgilenmek hatırlarını sormak, muhtaç olanlara gücün yettiği kadar yardım etmek ve aralarındaki sevgiyi artırarak devam ettirmek.

7- Yetimleri gözetmek: Akraba olsun, yabancı olsun anasını babasını kaybetmiş çocuklarla igilenmek, onların yiyecekleri, giyecekleri, barınacakları yerleri te'min etmek, tahsillerini yaptırmak, büluğ çağına gelip de kendilerine yararlı hale gelinceye kadar onlara yardım etmek.

8- Miskinler, yoksullarla ilgilenmek: Halk içinde niceleri vardır ki çeşitli sebeplerle fakir düşmüşler, ihtiyaçlı hale gelmişlerdir. Bunlarla da yakından ilgilenip mümkün olan yardımın yapılması gerekir.

9- Yolculara yardım: Memleketinden uzak kalmış, her hangi bir sebeple yola çıkmış ve ihtiyaçlı duruma düşmüş olanlara da yardım etmek gerekir. Onları barındırmak, misafir edinmek, doyurmak, harçlık vermek, yol göstermek gibi yardımları yapmak.

10- İsteyenler: "Dilenci" dediğimiz kimseler de hakikaten ihtiyaçlılar iseler onlara da yardım elinin uzanması gerekir. Ama günümüzde olduğu gibi, "dilenciliği" iş edinmiş, sürekli dilenenlere yardım etmek, onları bu işe alıştırmak ve teşvik etmek olacağından bu tür yardımdan sakınmak gerektiğini de unutmamak lazım.

11- Köle azadında da yardım etmek: Azad olunacak köleye de yardımda bulunmak "Birrdir" ama devrimizde elhamdülillah kölelik kalmamıştır. Bunun yerine borçlanmış, borcunu ödeyememiş, halini de

kimseye bildiremeyen nice muhtaçlar vardır. Onları da unutmamak gerekir. İşte "BİRR" bunlardır. Kıble yitişiği değildir. Ayrıca:

12- Namazı dosdoğru kılmak: Başta îman olmak üzere dinin direği olan namazı kılanları da zikrederek, her gün beş vakit bu "Birr"in neler olduğunu beyan eden Allâh'la irtibatlarının devam edeceğine işaret buyrulmuştur. Burada îman, ibadet ve yardımlaşmanın bir bütün olduğu, bunlar olmadıkça sırf kıble ile "BİRR" olunamayacağı açıklanmıştır.

13- Zekatı verenler: Umumi olarak yardımlaşmayı beyandan sonra, hususi olarak zenginlere farz olan zekatı hatırlatıyor, bilhassa zenginlerin bu farzı yerine getirenlerin de "Birr" oldukları müjdeleniyor.

14- Verdikleri sözü yerine getirenler: İnsanlar arasındaki bağların, güvencelerin devamı için de çok gerekli olan sözünde durmak, her insanın, zenginin, fakirinin, aliminin, cahilinin, kadınının, erkeğinin hepsinin önemle üzerinde durması gereken hususlardan birisi de her bakımdan verdiği sözün yerine gelmesidir ki îmanın olmadığı yerde böyle bir sadakat olmaz. Devrimizde Kur'ândan, îmandan uzaklaşmanın cezası olarak hemen hemen kimsenin kimseye güvenci kalmadı.

15- "Birr" olanlardan bir kısmı da "sabırlılardır": İnsan hatır ve hayala gelmeyecek sıkıntılara düşebilir. Çeşitli hastalıklar, kazalar, musibetlerle karşılaşabilir. Kavgalar, dövüşler, harpler içine düşebilir. İşte öyle zamanlarda metanetini koruyabilmesi, korkmaması, telaşa düşmemesi, üzüntüye kapılmaması için kuvvetli bir sabra ihtiyacı vardır. İnsana bunu ancak sağlam bir îman verebilir. İnandığı Allâh'a güvenerek, onun yardım edeceğine inanarak, onun Kur'ânda gösterdiği tedbirleri alarak muhtaç olduğu gücü kazanır. Müslümanlar işte bu güçle yaşarlar ve bu güçle savaşırlar, bu güçle yenilmezler. Bu güçten mahrum olanlar dâima yenilirler.

Allâhu telâla "Birr" hakkındaki neticeyi şöyle veriyor:

"...İşte bunlar sadık olanlardır. Bunlar müttegîlerin de kendileridir." Yukarıdan beri meziyetleri anlatılan kimseler "birr"dir. İyiliğin ve hayrın her çeşidini kendinde toplayan kimselerdir. Müttegîler de, yani Allâh'ın vikâyesine giren, onun himayesinde bulunan, onun emrinden ayrılmayan, ona şirk koşmayan, dâima güvence altında bulunan kimselerdir.

Bu âyetle ilgili pek çok âyetlerden bazılarını alalım.

(Bu sûre 43, 83, 115, 142, 277, 285. Nisa 36, 136. Mâide 55, 56. En'âm 152. Tevbe 18, 19, 60. Nahl 90, 91. İsrâ 23-27. Rûm 38. Haşr 7,8. İnsan 8,9.)

Toplumla ilgili önemli olan temel bilgileri verdikten sonra ceza hukukundan pek önemli bir konu hakkındaki hükmü beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 178

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِى الْقَتْلَى ۖ
اَلْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْاُنْثٰى بِالْاُنْثٰى ۚ فَمَنْ عُفِىَ لَهُ
مِنْ اَخِيهِ شَىْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَاَدَآءٌ اِلَيْهِ بِاِحْسَانٍ ۗ
ذٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ ۗ فَمَنِ اعْتَدٰى بَعْدَ ذٰلِكَ
فَلَهُ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾

Meâli:

"Ey îman edenler: Öldürülenler hakkında size kısas yazıldı. Hür, hür ile, köle de köle ile, kadın da kadın ile. Artık o (ölenin) kardeşi tarafından kendisine bir şey bağışlanan kimse(ye) hemen örfe uymak ve güzellikle ona (diyet) ödemek borçtur). Bu (hüküm), Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra kim ileri gider (düşmanlık eder)se, artık ona acıklı bir azab vardır."

Âyet: 179

وَلَكُمْ فِى الْقِصَاصِ حَيٰوةٌ يَـٰٓأُولِى الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ
تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

Meâli:

"Ey akıllılar: Sizin için kısasta bir hayat vardır. Umulur ki sakınırsınız."

İZAHLARI:

(قصاص) Denklemek, aynı hale getirmek, beraber yapmak manalarına gelir.

Burada ölenle öldüreni denklemek ki öleni, öldürenin sağ haline getirmek mümkün olmadığına göre, öldürenin öldürülmesi ile ölenin haline getirilmesi ve onunla denk olması demektir.

Öldüreni öldürmekle, ölenin hakkını almış olur. Böylece yine denk manasına gelen "Adalet" yerini bulur.

Allâhu teâla bu iki âyetle İslâm hukuku sisteminin çok önemli bir konusuna hüküm getirmiştir. Bu âyetleri şöyle altı kısımda anlamak güzel olur:

1- "Ey îman edenler: Öldürülenler hakkında size kısas yazıldı..." cümlesi, mü'minlerin arasında vuku bulabilecek haksız yere adam öldürmelerdeki tatbik edilecek hükmün haberi verilmekte ve bu hükme karşı uyarılmaktadır. Bu hükme inanılması da zımnen istenmektedir. Bu hükmün yerinde, doğrü, ilerisi için yararlı olduğuna inanılarak, itiraza meydan verilmemesi istenmektedir. Allâh yanlış emir vermez, yanlış hüküm getirmez inancı adaletin temelini teşkil ettiği için âyetin başında bu önemli hususu bildirmiştir. Sonra da bunun nasıl olacağını belirtmek üzere şu örnekleri veriyor:

2- "...Hür, hür ile, köle de köle ile, kadın da kadın ile..." buyruluyor. Bilindiği gibi, ölüm şekilleri pek çok çeşitlidir. Bu âyetlerde sadece üç temel örnek verilmiştir. Bu hükmü tatbik edecek olan hâkimler, kendi sahalarında çok iyi yetişmiş olmakla bu örnekleri anlama ve tatbik etme ehliyetini kazanmış olacaklardır. Bu ise ancak hususi hukuk öğrenimi görmekle olabilir.

"Hür, hür ile" Ölen hür olur, öldüren de hür olursa, haksız yere öldürüldüğü de tespit edilirse, kısas yapılır. Ölen köle ise, öldüren de hür olursa, köle için hür kimse öldürülmez demektir.

Ölen de öldüren de kadın ise, yine kısas yapılır. Ancak Hanefi mezhebinde Maide sûresinin 45. âyetindeki "Nefis, nefis ile" tabiri delil alınarak ne olursa olsun insan insanla kısas yapılır. İnsan olduktan sonra hepsi denktir. Kâfir de olsa yine kısas yapılır.

Ali ve ibni Mes'ud R.A.den rivayet edilen bir hadîsi şerifde Buhari şöyle anlatıyor:

- Kölesini öldüren kimseyi öldürürüz. Kim kölesinin burnunu kulağını keserse, onunkini de keseriz. Kim onun hayasını burarsa, onunkini de burarız." Hadîsinin umum ifadesine göre ağa, kölesi için öldürülür.

Kısasla ilgili bütün âyetler ve hadîsi nebeviler dikkate alınırsa, hepsi de birbirini tamamlayarak şu ana hükmü çıkarır:

Tüm insanlar yaratılış itibariyle denk olduğu gibi, yaşama haklarında da denktir. Yaşamayı kaybetme hakkında da denktir. Böyle olması gerekir.

Hanefi mezhebinin dışında kalan diğer mezheblerde bazı anlayış farkı vardır. Mesela:

"Köle için hür öldürülmez. Kâfir için müslüman öldürülmez. Kadın için erkek öldürülmez." denilmektedir.

Burada cahiliyyet devrinin iltiması mı tatbik ediliyor? Şekli hatıra gelebilir. İslâmda hedef köleliğin kalkması olduğuna göre, bu hususdaki teşvikler de bunu gösterdiğine göre, ölen kölenin ileride kölelikten kurtulup, hür olmayacağını kim garanti altına alabilir? Nitekim aynı devirde köleler hızla hürriyetlerine kavuşuyor idi. Şu halde bütün devirlerde tatbik edilecek olan İslâm hukuku, bütün insanların hür olmasına yönelik olması gerekir. Hanefi mezhebinin anlayışı budur.

Yine İslâmda hedef, tüm insanların müslüman olmasıdır. Öldürülen kâfirin ileride müslüman olmayacağını kim te'minat altına alabilir? Nefs ve şahs bakımından aynı olan bu insan, kendini ve hayatını garantiye alan İslâm dinini beğenmesi, tercih etmesi de dikkate alınırsa, Hanefi mezhebinin anlayışı daha umumi ve daha şumullüdür, ki hukuk anlayışının ruhu da budur.

Bu nokta Hanefi mezhebini zayıf görenlerin dikkatine arz olunur.

Tefsir anlayışında "tecrit" olmadığına göre, yani bir âyetin diğer âyetlerden ayrı olarak, başka âyetler dikkate alınmayarak tefsirinin yapılması doğru değildir. Sebebi nüzulleri ve ilgili hadîsleri dikkate almak da böyledir.

Burada sözü uzatmamak için geniş bilgi almayı fıkıh kitaplarına bırakmak daha uygun olur.

3- "...O (ölenin kardeşi tarafından kendisine bir şey bağışlanan kimse(ye) hemen örfe uymak ve güzellikle ona (diyet) ödemek (borçtur)..." Burada "kardeşi tarafından" buyruluyor. Ölenin babası, anası, oğlu, kızı, amcası, dayısı veya onun işine bakabilecek yakınlarından birisi de olabilir. Umum ifade etmesi için "Kardeş" tabir edilmiştir.

"Bir şeyin bağışlanması" taraflar arasında anlaşma şekli çok değişik olacağından burada icmâli olarak "bir şey" buyruldu. Bu "bir şey", kısastan olabileceği gibi, diyetten de olabilir.

Kısastan olursa, kâtilin yani kısas yapılması gereken şahsın bütününün bağışlanması ile bir parçasının bağışlanması aynıdır. Mesela:

"Gözünü veya kulağını, veya kolunu bağışladım." demesi, o kısas yapılacak kimsenin tamamının bağışlanmış olması demektir.

Diyetten olursa, bağışlanan miktar ya belirlenmiştir, ona göre yapılır, veya belli edilmemiştir, o zaman da tam bir hoşgörü içinde tarafların aşırı gitmeden anlaşmaları gerekir.

Burada örf yani çevre gelenekleri, aklı eren ileri gelenlerin uygun göreceği, husumeti önleyici, tarafları yaklaştıran bir şekilde anlaşmaya gidilir. Her iki taraf da zorluk çıkarmadan, bilhassa diyeti ödeyecek taraf en güzel bir davranış içinde ve zamanında öder. Bundan sonraki davranışları da Allâh'ın rızasına uygun, küçüklere, gelecek nesillere bir husumet bırakmayacak şekilde olgunluk ifade eden bir tarzda devam eder.

4- "...Bu (hüküm) Rabbinizden bir hafifletme ve rahmetdir..." Burada ilk anlaşılan bağış meselesidir. Bu afv selahiyyetinin ve hakkının ölen tarafına verilmesi, büyük bir kolaylık getirmekte ve tarafların düşmanlığını kaldırmasında çok önemli bir hükümdür. Aynı zamanda, gerek taraflar arasında, gerek çevrede yapacağı güzel te'sir Allâh'ın ayrıca bir rahmetidir.

Buradan şu da anlaşılabilir: Gerek kısas, gerekse afv her ikisi de, ileride çıkabilecek büyük düşmanlıklar, çok sayıda ölümler, yaralanmalar, mal ve can zâyiâtını önleyen, büyük tehlikeleri hafifleten bir hükümdür. Nitekim ikinci âyet tamamen buna işaret etmektedir. Her ikisinin de çok yerinde birer hafifletme ve rahmet oluşunda hiç şüphe yoktur.

5- "...Bundan sonra kim ileri gider (düşmanlık eder)se artık ona acıklı bir azab vardır." Kısas, afv ve diyetten sonra kim hırçınlık eder, kin tutar, düşmanlık yaparsa, ona pek acıklı, çok şiddetli bir azab vardır.

Âhirete ve oradaki azaba îmanı esas almak, İslâmın her hususta birer temel kaidesidir. Görüldüğü gibi, bu âyetin başında da îman edenlere hitap edilerek îman başa alındı. Sonunda da âhiret ve azabı hatırlatarak îmanla söz bağlandı. Îmanın olmadığı yerde hiçbir sûrette adaletin yerini bulmayacağı ve bulamadığı da bir gerçektir. İltimasların, rüşvetlerin, haksızlıkların, adaletsizliklerin kaynağının îmansızlık olduğu hemen anlaşılıverir.

Evet huzurun, saadetin temeli adalettir. Ama adaletin temeli de îmandır. Îmansız bir hukuk sisteminin, îmansız bir adalet düzeninin, îmansız bir hakimler, avukatlar güruhunun vereceği sonucu artık siz

düşünün. Gördüklerinizi ve tecrübelerinizi de düşüncelerinize ekleyerek tekrar düşünün. İşte o zaman:

6- "...Ey akıllılar: Sizin için kısasda bir hayat vardır. Umulur ki sakınırsınız." âyeti celilesini tekrar okuyalım. Evet kısasta hayat vardır. Hem de güvenilir bir hayat vardır. Herkes öldürülürse hakkının alınacağını bilerek yaşar. Yine herkes öldürürse, öldürüleceğini bilerek yaşar. Yaşamak için de cinayete yanaşmaz. Hem öldüreceği kimse yaşar, hem de kendisi yaşar. Cemiyete yayılan inanç da budur. İşte bu inanç, hayattır. Hayatın da şartıdır. Bu inancın yerleşmediği bir toplumda cinayetleri önlemek asla mümkün değildir. Bu hususta münakaşa kesinlikle yersizdir. Kısasda hayat vardır. Kısasda güvenle yaşamak vardır. Allâh'ın emri budur. İslâm budur. (Nisa 92, 93. Mâide 45. Isrâ 33. Şûra 40. âyetleri de okuyalım.)

Anaya, babaya vasiyyet hakkında nazil olan sonra neshedilenler fakat öğrenilecek hikmetler bulunan şu üç âyeti de anlayalım:

Âyet: 180

كُتِبَ عَلَيْكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ اِنْ تَرَكَ خَيْرًا ۖ الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ ۚ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾

Meâli:

"Birinize ölüm (işaret yeri) geldiği zaman –mal bırakırsa– Ana ve baba akrabalara örfe uygun (şekilde) vasiyyet (farz olarak) yazıldı. Müttegîler üzerine bir hak (vacip) oldu."

Âyet: 181

فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَاِنَّمَآ اِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ ۗ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾

Meâli:

"Artık kim onu işittikten sonra bu (vasiyeti) değiştirirse, onun günahı ancak onu değiştirenleredir. Şüphesiz Allâh işiten, bilendir."

Âyet: 182

فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا اَوْ اِثْمًا فَاَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَآ اِثْمَ عَلَيْهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٨٢﴾

Meâli:

"Kim de vasiyyet edenden –haktan meyletmesi veya bir günah işlemesi bakımından– korkar da (ilgililerin) arasını sulh ederse, artık ona günah yoktur. Şüphesiz Allâh ğafurdur, rahimdir."

ÎZAHLARI:

(وصية) Malını başkasına vermek, ısmarlamak, yapamayacağı işi güvendiği birinin yapmasını istemek, beğendiği, sevdiği bir şeyi başkasının da yapmasını öğütlemek.

Burada öldükten sonra malının bir kısmını ana, baba veya yakın akrabasından olana verilmesini istemek, güvendiği birine ısmarlamak.

(معروف) Bilinen, tanınan, şeriata aykırı olmamak şartıyla çevre halkınca sevilen, beğenilen, aşırı olmayan, hakka uygun olan şeylerdir.

Burada, verese arasında anlaşmazlığa yol açmayacak, kimseyi darıltıp gücendirmeyecek şekilde aşırı gitmeden orta halli bir miktar malın anaya, babaya veya yakın akrabaya verilmesini istemek.

Miras âyetleri gelmezden önce nazil olan bu âyetler, miras hukukuna verilmesi gereken önemi bildirmiştir. Önce ana ile babadan başlayarak diğer yakın akrabayı sıraya almıştır. Bu hususta mü'minlerin dikkatini bu noktaya çektikten ve önemini belirttikten sonra yakınlık derecesine göre her varisin hisse nisbetini belirten âyetleri indirerek bu âyeti hükümden neshetmiştir (kaldırmıştır).

Bu âyetlerin mensuh olup olmadığı hakkında bazı ihtilaflar var ise de, mensuh olduğu ağırlık kazanmakta ve netice burada toplanmaktadır. Bu ihtilafları nakletmekte bir yararın olmayacağı kanaatindeyim.

Ancak bu âyetlerin lafzan neshedilmeyen Kur'ân âyetleri arasında kalmasının bir hikmeti olacağını da hatırlamak yerinde olur:

a) Ana, baba ve yakınların unutulmaması, onlarla alakanın devamı, öldükten sonra da bu alakanın kopmaması gibi önemli sıla bağları hatırlatılmaktadır.

b) Ölüm öncesinde hazırlıklı olmamız, ne zaman öleceğimiz bilinmediğine göre her zaman hazırlıklı olmamız gerektiğine işaret

buyrulmaktadır. Nitekim bu sûrenin 132. ve Âl-i İmran sûresinin 102. âyetleri bu konuda bizi uyarmaktadır.

c) Varislerin, ölenin malında hakları olup, bu hakların sahiplerine verilmesi gerektiğine inandırmak ve bu konuda itirazları önlemek gibi gönülleri hazırlamak ve alıştırmak.

d) Emanete riâyetin önemine işaretle dinlediği, bildiği bir şeyi değiştirmemek, bozmamak, inkar etmemek gibi ciddiyetle hayatta her zaman önemini koruyacak bir noktanın belirtilmiş olması.

e) Akraba ve verese arasında çıkabilecek anlaşmazlıkları gidermek üzere aralarını bulmak, anlaştırmak gibi fazilet yoluna işaret etmek.

f) Allâhu zülcelalın işitme ve bilme sıfatlarını zikrederek ona olan teslimiyeti artırmak. Ayrıca "Ğafur ve rahim" ismi celilelerini zikrederek Allâh'a olan güvenceleri artırmak. Tümüyle Allâh'ın bütün emirlerini dinleyip amel etmeye hazırlamak.

(Bu sûre 240. Nisâ 7, 11, 12, 33, 176. Mâide 106. âyetleri de okuyalım.)

Kısas ve vasiyyet gibi hukukla ilgili âyetlerden sonra ibadetle ilgili hususlardan oruç hakkındaki hükmünü beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 183

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾

Meâli:

"Ey îman edenler: Sizden öncekilere yazıldığı gibi, size de oruç yazıldı. Umulur ki korunursunuz."

Âyet: 184

أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ وَعَلَى ٱلَّذِينَ يُطِيقُونَهُۥ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ

فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ ۚ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ
إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾

Meâli:

"Sayılı günleri tutun. Sizden kim de hasta olursa veya seferde bulunursa, artık diğer günlerden (belli) bir sayıdır. Ona gücü yetmeyenlere de –bir miskinin yiyeceği– bir fidye vardır. Kim de bir hayır yaparsa, kendisi için o daha hayırlıdır. Oruç tutmanız sizin için en hayırlısıdır. Eğer bilirseniz."

İZAHLARI:

Her bakımdan olduğu gibi oruçta da îmanı esas alarak:

"Ey îman edenler!..." diye mü'minlere hitap eden Allâh, vereceği oruç emrinin de çok yerinde, insanlara maddî, manevî pek çok yararları olan bir temel ibadet olduğuna inanılmasına işaret buyurmuştur.

Belli bir nizam içine giren mü'minler, belli bir süre yiyeceklerini, içeceklerini, şehevi arzularını keserek, kendilerini Allâh'ın emrine vermesi, fiilen ona teslim olması, bütün arzularını yenerek kendini sağlam bir azim sahibi yapması, şahsiyet ve ciddiyet kazanması gibi meziyet ve fazilet sahibi olduğu inancının huzuruna kavuşur. Bu inanç ona, her türlü güçlükleri yenme kuvvetini kazandırır.

Diğer taraftan vücut sistemindeki bilinen ve bilinmeyen nice yararları vardır. Midenin dinlenip temizlenmesi, bağırsakların, damarların rahatlaması, iştiha uzuvlarının dengelenmesi ve istekli gıda alması gibi pek çok faydalarının yanında daha tıbbın ulaşamadığı nice yararlılıklarının bulunduğuna inanması, Allâh'a olan teslimiyetini kat kat artırır.

Manevî bakımdan da alacağı sevapların hesapsız olduğuna, Allâh'ın kendisini hususiyle mükafatlandıracağına inanması, o mü'mini huzurların, saadetlerin en zirvesine ulaştırır. Bu manevi hazzı şu hadîsi şerifi okuyarak tadabiliriz:

Ebu Hureyre R.A.den rivayet ediliyor. Peygamberimiz aleyhisselam buyuruyor ki:

- Allâhu teâla: "Adem oğlunun her ameli kendinindir. Ancak oruç (böyle) değil. Şüphesiz o benim içindir. Onu ben mükafatlandıracağım." buyurmuştur. Oruç bir kalkandır. (Kötülüklerden korur.) Birbirinizin oruçlu günü olduğu zaman, kötü söz söylemesin,

bağırıp çağırmasın. Birisi kendisine sövse veya dövüşse ona uymasın) "ben oruçluyum" desin. Muhammed'in canı elinde olan Allâh'a yemin ederim ki hakikaten oruçlunun ağzının kokusu, Allâh katında misk kokusundan daha hayırlıdır. Oruçlu için sevineceği iki ferahlık vardır: İftar ettiği zaman sevinir. Rabbi ile karşılaştığı zaman orucu ile sevinir." (Buhari, Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizi, Nesei.)

Daha müjdeleyici ve inandırıcı pek çok haberler vardır.

İman edenlere hitaptan sonra Allâhu zülcelal şöyle buyuruyor:

"...Sizden öncekilere yazıldığı gibi, size de oruç yazıldı." Allâhu teâla bu haberi ile iki önemli noktaya işaret buyurmuştur:

1- Önceleri gelip geçen bütün milletlere de aynı emri verdiğini hatırlatıyor. Bütün insanların yaratılışı itibariyle oruç ibadetine maddi ve manevi bakımdan her halde muhtaç olduklarını, oruç tutmayanların bu nimetden yararlanamayacaklarını, insanın tekamülünde orucun büyük önem taşıdığını bildiriyor. Onun için de zorlarına gitmemesi ve azimle bu ibadeti yapmalarını hatırlatıyor.

2- Mü'minlere oruç emrini tafsilata girmeden kısa ve kolay şekilde farz olduğunu duyuruyor. Onları hazırlayıcı ve belağat üslubu ile haber veriyor. Tafsilatı, gelecek âyetlere bırakıyor.

"...Umulur ki korunursunuz." buyurmak sûretiyle de, başlangıçtaki îman meselesi noktalanmış oluyor. Buradaki "korunmak" oruçlu iken orucu bozacak, sevabını kaçıracak veya azaltacak şeylerden sakınmak ve uzaklaşmak olduğu gibi, "Takva", Allâh'ın himayesine girmek, onun vikayesinde bulunmak, onun emir ve nehiylerine azami dikkati göstererek her türlü cezadan ve azaptan korunmuş olmak demektir. Bu farz olan oruç, çok da değildir. Sadece:

"Sayılı günleri tutun..." Farz olan orucun korkacak kadar pek çok olmayıp günlerinin sayısı belli olan bir ibadet olduğuna işaret buyurulmuştur.

Bu sayılı günlerin daha önceki –her ayda tutulan– üç gün oruç olduğu, sonra bu âyetin, bundan sonraki 185. âyetle mensuh olduğu da tefsirlerde yer almış ise de, âyetlerin siyâkı buna müsaid değil. Bu âyet bundan öncekini tefsir ettiği gibi, bundan sonraki âyet de bu âyeti tefsir ediyor. İcmalden tafsile geçilen bir belağat ifadesi gayet açık ve sarihtir. Nitekim:

"...Sizden kim de hasta olursa veya seferde bulunursa, artık diğer günlerden (belli) bir sayıdır..." buyurulmuş olması, bu icmalin birinci tafsilidir. Yani "Ramazan ayındaki tutamadığı günlerin sayısınca

diğer aylar ve günlerde tutar." ifadesini vermiştir. Gelecek âyetin haber sîğası ile başlaması da buraya bağlılığının delilidir.

"...Ona gücü yetmeyenlere de –bir miskinin yiyeceği– bir fidye vardır..." Geçici hastalığın ve seferin dışında iyice yaşlanmış olması veya sürekli bir hastalığa yakalanmış olması dolayısıyla hiçbir zaman tutamayacak olanlar da, bu borcu "Fidye" vererek öderler. Bu fidyenin miktarı da bir fakirin bir günlük yiyeceğidir ki bir fitre miktarıdır. Mezheplere göre fıkıh kitaplarından geniş bilgi almak en iyi olandır.

Bu kısmın da nesihle bir alakasının olmadığını İbni Abbas şöyle açıklıyor:

"Bu mensuh değildir. Bunlar, oruç tutmaya güçleri yetmeyen yaşlı erkekle yaşlı kadınlardır. Bunlar her günün yerine bir miskin doyururlar." (Buhari). Bu hususda başka rivayetler de vardır.

"Nesih sağlam kimseler hakkındadır." diyenler de olmuş ise de, âyetteki: "Gücü yetmeyenler." kaydı, sağlam olmayanları kasdettiği açıktır. Hatta bu cümle, ihtiyar veya genç sebep ne olursa olsun her gücü yetmeyeni içine alıyor. Artık burada ihtilafın yeri yoktur. Fıkıh bu istikamette neticesini bulmuştur.

"...Kim de bir hayır yaparsa, kendisi için o daha hayırlıdır..." cümle-i şerifesi, bir miskinin günlük yiyeceğinden fazla verirse, yani borcundan fazla miktarda sadaka verirse, daha sevaptır. Mesela bir miskinin bir günlük yiyeceği buğdaydan yarım sa' 520 dirhem takriben 1575 gram. Diğerlerinden bunun iki misli. Bu miktarı artırarak fazla fazla verebilir. Bunda sevap daha fazladır.

Orucu tutmama ruhsatı verilenler hakkında:

"...Oruç tutmanız sizin için en hayırlısıdır. Eğer bilirseniz." buyuruluyor. Bu da orucun önemine dikkatimizi çekmektedir.

Bizim dikkatimizi bu noktada topladıktan sonra orucu, daha açıklayıcı zamanını, bu zamanın değerini ve orucun her halde tutulması gerektiğini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 185

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِىٓ اُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ
مِنَ الْهُدٰى وَالْفُرْقَانِ ۚ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ

وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ
اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ۖ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ
وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾

Meâli:

"(O sayılı günler), İnsanlara hidâyet olarak kendisinde Kur'ân ve hidâyet ile (hakkı bâtılı) ayıran (hükümler)den açıklayanlar olarak indirilen ramazan ayıdır. Sizden kim de aya şahid olursa, artık onu oruç tutsun. Kim de hasta olur veya yolculukta bulunursa, artık diğer günlerden sayısınca (kaza eder). Allâh size kolaylık diliyor. Size zorluk (çıkarmak)da istemiyor. Ve sayıyı tamamlamanız için, hem de size hidâyet etmesi üzerine Allâh'ı tekbir etmeniz içindir. Umulur ki siz şükredersiniz."

ÎZAHI:

Oruç hakkındaki 183, 184, 185. âyetler beraber okunup iyice üzerinde durulursa, tam bir belağat üslubu ile orucun farz oluşu, gün nisbetinin azlığı, geçmiş ve gelecek bütün insanlara farz edildiği, hastaların, yolcuların başka günlerde tutabileceği, hiç gücü yetmeyenler ise fidye vererek bu borcu ödeyecekleri, bununla beraber oruç tutmanın daha hayırlı olacağı, o sayılı günlerin ramazan ayı olduğu, bu ayın, değerini Kur'ândan aldığı, Kur'ânın bu ayda inmeye başladığı, bu ayı görenin hemen oruç tutması gerektiği, her hususta Allâh'ın kolaylık dilediği, zorluk çıkarmak istemediği, oruç sayısının –ayın sayısına göre– her halde tamamlanması için çalışılması, bu çok önem taşıyan ibadeti emrettiğinden dolayı Allâh'ın ululanması ve bu ibadetin kıymeti bilinip şükredilmesi beyan buyrulmuştur.

183, 184. âyetlerin kısaca îzahlarını özetledikten sonra şimdi bu 185. âyetin îzahını onlara bağlayarak şöyle altı kısımda görelim:

1- "(O sayılı günler), insanlara hidâyet olarak kendisinde Kur'ân ve hidâyet ile (hakkı bâtılı) ayıran (hükümler)den açıklayanlar olarak indirilen ramazan ayıdır..." ilk âyetde geçen "farz olan" orucun ikinci âyetde "sayılı günler" olduğu, bu sayılı günlerin de bu âyetde "ramazan ayı" olduğu açıklanmıştır. Bu açıklama tarzı, emsalsiz bir beyan, belağat uslubu ile yapılmıştır. Çok bedii olan bu ifade, Kur'ânın mucizeliğinin bir örneğidir. Bu âyetlerdeki diğer hususlarda da bu icaz meyanındandır.

2- Kur'ânın hidâyet olarak indirilmesi. Kur'ânın bu aydaki kadir gecesinde levhi mahfuzdan dünya semasına indiği, oradan da yirmi üç senede sırası geldikçe Son Peygamber Muhammed aleyhisselama indiği bilinmektedir. Kur'ânın Peygamberimize ilk inen "Alâk" sûresinin ilk beş âyetinin de kadir gecesinde indiği de bir gerçektir.

Diğer kitapların ve sahifelerin de ramazan ayında indiği bir hadîsi şerifle bildirilmiştir.

Kıyâmete kadar insanlara doğru yol kaynağı olarak devam edecek olan Kur'ânın bu ayda inmesi, orucun da bu ayda tutulmasının emredilmesi elbette çok büyük önem taşımaktadır. Oruç emrinin de diğer emir ve nehiyler gibi bu ayda inmeye başlayan Kur'ânı kerîmle bildirilmesi, ayrıca bir tefekkür konusudur.

Hakkı bâtılı ayıran hükümler: Kur'ânı kerîm, tümüyle bir hidâyet olduğu gibi, insanların muhtaç olduğu her hükmü, her ilmi, her yolu en iyi şekliyle âyetlerinin ayrı ayrı açıklaması, ayrıca üzerinde durulacak bir önem taşıdığına işaret buyurulmaktadır. Hak olanları, bâtıl olanları, doğru olanları, yanlış olanları açıklayan ve Kur'ânı iyi okuyup iyi anlayanlara bu ayırma alışkanlığı veren ve pek çok meziyetler kazandıran bir Allâh kelamıdır.

3- "...Sizden kim de aya şahid olursa, onu oruç tutsun..." emri, geçen âyetteki "Size oruç yazıldı." Haberini açıklayarak te'yid etmektedir. Orucun her halde tutulması gereken bir ibadet olduğu iyice anlaşılmaktadır.

"Aya şahid olursa" yani kim sağ olur, sağlam olur ve o ayda bulunur, ayın başladığını görür veya öğrenirse kesinlikle oruç tutacaktır . Peygamberimiz de:

- "Onun görülmesiyle orucu tutun ve onun görülmesiyle iftar edin." buyurmuştur. Yani "Gökteki ramazan ayını gördüğünüzde orucu tutun, şevval ayının görülmesiyle de yiyin. Ramazan ayının başından sonuna kadar tamamını tutun." emri verilmiştir. Böylece ayrı bir delil aramaya veya ictihada lüzum kalmamıştır. Bu konu ile ilgili pek çok hadîsi şerifler ve Rasullullah ile eshabı kiramın tatbikatı da bu istikamettedir. Artık ihtilaflara yer yoktur.

Ayın bir yerde görülüp başka yerlerde görülmemesi ise, bu fazla dedikodulara yol açacak bir mesele olmasa gerek. Çünkü:

"Kim de aya şahid olursa" kaydı, önce her ferdi, sonra da ferdlerin başını, yani devletin başını ilgilendirmektedir. Buna göre ferd, herhangi bir kimse ayı görürse kendisi tutar ve başkalarına da duyurur. Sözü tutulan, şahitliği kabul edilen bir kimse ise, onun sözü ile başkaları da

tutabilir. Devlet başkanı ya bizzat kendi güvenilir olan adamlarına baktırır, ya da halktan görenlerin durumunu tetkik eder ona göre hüküm verir. Önce her ferd kendi mes'uliyetini müdrik olmalıdır.

Rasathanelerin veya diğer felekiyyât (astronomi) bilginlerinin tespit edeceği ay görünümü, gözlerle görülenlere uyarsa, onunla amel edilir. Çeliştiği taktirde –Şer'i naslara aykırı düştüğü için– itibara alınmaması daha uygundur.

4- "...Kim de hasta olur veya yolculukta bulunursa, artık diğer günlerden sayısınca (kaza eder)." âyetin bu kısmı, geçen âyetin benzeri olan kısmını te'kid eder ve bu ruhsatın kesinliğini ifade eder. Artık hasta olanlar, yolculukta bulunanlar bu ruhsattan faydalanarak tutamadıkları orucu, ramazan ayının dışında kalan diğer günlerde kaza ederler. Hamile ve emzikli kadınlar da bu ruhsattan yararlanırlar.

Hasta ve yolcu olmadıkları halde işlerinin ağırlığını, günlerin sıcaklığını bahane ederek bu ruhsattan faydalanmaya kalkışanlar isyandadır. Öylelerine bir izin yoktur. Yukarıda açıklanan fidye hükmü de böyledir. Özürsüz fidye vererek oruç borcundan kurtulmaya çalışmak da isyandır.

Orucu zor sanarak yılgınlık gösterenlere de şöyle buyuruyor:

5- "...Allâh size kolaylık diliyor. Size zorluk (çıkarmak) da istemiyor..." Orucun sağlam ve yolcu olmayanlar için zor olmayacağını, aksine onların maddi ve manevi bir takım nimetlere kavuşacağını, hayatlarının kolaylaşacağını bildiriyor. Hasta ve yolcular hatta hiçbir zaman güçleri yetmeyecek olanlar için de ayrıca kolaylıklar göstermiştir.

Henüz aklı ve bedeni gelişmemiş olan büluğa ermemiş çocukların ve büluğa erip de akılları çalışmayan delilerin durumu ise, onlar mükellef olmadıkları için burada onlar söz konusu edilmemiştir.

Esir ve ceza evlerinde bulunanlar ise, bulundukları hale göre amel ederler. Yiyecek sıkıntıları, işkence, ağır baskılar gibi bir şey yoksa, mücerret hürriyetsizlikleri bahane edilemez. Namaz da böyledir.

6- "...Ve sayıyı tamamlamanız için, hem de size hidâyet etmesi üzerine Allâh'ı tekbir etmeniz içindir..." Burada ihmalin asla kabul edilmeyeceğine işaret vardır. Ya vaktinde eda edilecek, ya da tutamadığı günleri sonra kaza edecek, büsbütün gücü yetmez ise fidye vererek borcunu tamamlayacaktır. Buradaki ta'lil te'kid ifade eder.

İyice düşünülecek olursa, verdiği emirlerden dolayı Allâh'ın büyüklüğü anlaşılır ve "Allâhu Ekber" diyerek onun büyüklüğü ifade edilmiş olur. Buradaki tekbirin bayram namazı veya bayram namazındaki

tekbirler ve bayram günü fertlerin yapacakları tekbirler olduğu da tefsir edilmiştir. Bir kesinlik olmamakla beraber, her anlayışın esasla alakası vardır. Burada: "Size hidâyet etmesi üzerine" cümlesinin tahakkuku, tekbirin devamlı olmasını iktiza eder. Böylece Allâh'ın ululuğu hiç hatırdan çıkmaması ve dilden düşmemesi şeklinde anlaşılır. Ezandaki tekbirler, namazlardaki tekbirlerin hikmeti de anlaşılmış olur. Sair zamanlarda da bu "tekbir" zikrine şuurla devam edilmesi de yerinde olur. Allâh, maksadını en iyi bilendir.

Ayeti kerîmenin sonunda:

"...Umulur ki siz şükredersiniz." Buyrularak Allâh'ın emirlerini iyi anlayan, üzerinde iyi düşünen, kendinin bilemeyeceği, bulamayacağı ibadetlerin Allâh tarafından öğretilmesi ve tamamen kendisinin yararına olacağını anlar ve içinden gele gele ona şükreder. Oruç emrinden acizlenmek şöyle dursun, memnun olmak, şükretmek ihtiyacını duyar.

Buradaki hikmetleri anlamayanlara oruç ağır gelir. Anlayanlara ise asla ağır gelmediği gibi, üstelik şükretme borçluluğunu duyarlar. Burada kuldan umulan, istenen aranan da budur. Ne mutlu şükür ihtiyacını duyacak kadar orucu anlayanlara.

(Gelecek 187, 189. âyetleri de okuyalım.)

Âyet: 186

وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِى عَنِّى فَاِنِّى قَرِيبٌ ۖ اُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا
دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِى وَلْيُؤْمِنُوا بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾

Meâli:

"Kullarım sana beni sorduğu zaman ise, artık şüphesiz ben yakınım. Bana dua ettiği zaman, dua edenin duasına icabet ederim. Artık (onlar da) bana icabet etsinler ve bana îman etsinler. Umulur ki onlar doğrulurlar."

ÎZAHI:

Bu âyeti kerîmenin oruç âyetleri arasında bulunması hakka niyaz bakımından birbirlerine oldukça yakın ve birbirlerini izah yönünden çok

yararlıdır. Oruçtaki bütün arzuların kesilmesi ile Allâh'a yönelmek, duadaki arzuların talebi içinde Allâh'a yönelmek bakımından her ikisinin de bir noktada –Allâh huzurunda– birleşmesi, bir hikmeti uzmâdır. Ayrıca Allâh'ın kuldan isteği ile kulun Allâh'tan isteği de âyetlerde zikredilmekle, Allâh'ın kullarına karşı olan merhameti ve sevgisi izhar edilmiş oluyor. Kulların da Allâh'a olan îmanı ve taatı belirtilmiş oluyor. Düşündükçe âyetleri tekrar tekrar okudukça pek çok hikmetler zuhur ediyor...

Bu âyeti kerîmenin sebebi nüzûlü hakkında birkaç rivayet vardır. Bunlardan birinin nakli ile iktifa edelim.

Bir arabi gelerek:

-"Ey Allâh'ın Rasûlü: Rabbimiz yakın mı, ona gizlice yalvaralım? Yoksa uzak mı, ona bağıralım?" dedi. Rasulullah sustu ve bu âyeti kerîme nazil oldu.

"Kullarım sana beni sorduğu zaman ise..." böyle sorular her devirde, her yerde, her Peygambere sorulabilen sorulardır. Son Peygamber Muhammed aleyhisselama da sorulmuştur.

Allâh'ın zatı, sıfatı veya hem zatı, hem de sıfatı kasdedilerek sorulur. Buradaki sorunun her ikisini de kasdettiği anlaşılıyor. "Gizlice yalvaralım, seslice bağıralım." demesi Allâh'ın zatıyla ilgili olduğu gibi, "Semi" sıfatı ile de yakinen alakalıdır. Bu konuda diğer âyetlere de baktığımız zaman, Allâh'ın öteki sıfatlarını da ilgilendirmektedir. İsrâ sûresinin 110. âyeti bu hususta en iyi bir örnektir. Allâh'ın sıfatları, isimleri ile Allâh'a yalvarmak, ona dua etmek sorulmuş ve sorulması muhtemel olan bütün soruların cevabı şöyle verilmiştir:

"...Artık şüphesiz ben yakînim..." buyrularak sorunun en şumullu cevabı verilmiştir. "Şüphesiz ben" demekle zatını zikretmiştir. Sıfatların da zat ile kaim olduğu bir gerçek olduğuna göre, her soruya cevap verilmiş oluyor.

"Yakînim" demek, mesafe veya zaman itibariyle değil, hakikat itibariyledir. Allâh mekan ve zamandan münezzehtir. Kaf sûresinin 16. âyetindeki: "...Biz ona şah damarından daha yakınız." buyurulması da Allâh'ın şah damarı ile, insanın da bu damarla olan ilgisini ararsak, bu damar insanın gövdesinin küçük bir parçasıdır. İnsanın tümüyle yakınlık, uzaklık diye bir söz konusu olmaz. Bu damar insanın içidir. Sonra bu damarı yaratan Allâh olduğuna göre, mahluk olan bu damarın Allâh'la belli bir mesafesi düşünülemez. Burada bir hakikat vardır ki bu damarı Allâh'ın yaratmasıdır. Bu damarı yaratan Allâh, bu damarla birlikte o insanın tümünü yaratmıştır. Bu bir hakikattir. O insanın her zerresinin

ilmi, onu hücrelerinin yapılışındaki kudret o vücudun teşekkülünde akla gelebilecek bütün kemal sıfatlar Allâh'da vardır. Bu da bir hakikattir. Allâh'ın zatı ve sıfatları hakkında insanın noksansız bilgi sahibi olması imkansızdır. Bu da bir hakikattir. Allâh'ı bu dünyada görmek de acze düşen her insan onun bütün sıfatlarına ermekte de acze düşer. Bu da bir hakikattir.

İnsanın her zerresini yaratan ve bilen Allâh, onun dileklerini de, dileme kabiliyetini de yaratan ve bilendir. Bu da bir hakikattir. Buradaki yakınlık mesafe veya zaman yakınlığı değildir. Allâh bundan münezzehtir. Hak, hakikat yakınlığıdır. Bunu anlamak ve anlatmak için, içine düştüğümüz acz de bir gerçektir.

"...Bana dua ettiği zaman dua edenin duasına icabet ederim..." Duayı kabul ederim. Dua edenin hakkında hayırlı olanla karşılık veririm. Erken hayırlı ise erken, geç hayırlı ise geç karşılık veririm. Onlar bana güvensinler, sabretsinler.

"...(Onlar da) bana icabet etsinler ve bana îman etsinler. Umulur ki onlar doğrulurlar." Mü'minlerin dualarına benim karşılık vereceğim gibi, onlar da benim davet ettiğim hakka karşılık versinler, hakkı kabul etsinler ve bana îman etsinler. Burada şu mâna anlaşılır:

Kelimedeki (س)i talep manasına alarak "benim kabul etmemi istesinler" Yani bana yalvarmalarını artırsınlar ve kabul edeceğime inansınlar, güvensinler. Başka bir tabirle: "Bana dua ederken, benden kabulünü isteyerek ve kabul edeceğime inanarak, güvenerek dua etsinler." Ki en doğru yolu tutmuş olsunlar.

"...Umulur ki onlar doğrulurlar." Yani Allâh'ın istediği şekilde dua ederlerse, Allâh'ın kabul edeceği istikamete doğrulurlar, yönelirler, şaşırmazlar, isteklerine kavuşurlar.

(A'raf 55, 180. İbrâhîm 35-41. İsrâ 110. Ğafir 14, 60, 65. Fussılet 33. âyetleri de okuyalım. Rabbenâ ile başlayan âyetler ayrıca görülecektir.)

Yine oruçla ilgili bazı hükümleri beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 187

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ ۚ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ

وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ ۖ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

Meâli:

"Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı. Onlar sizin libasınızdır. Siz de onların libasısınız. Şüphesiz Allâh sizin kendinize ihtiyan eder olduğunuzu bildi ve tevbenizi kabul etti ve sizi afveyledi. Artık şimdi onlara yaklaşabilirsiniz. Allâh'ın size yazdığını da isteyin. Size şafaktan beyaz iplik, siyah iplikten belirleninceye kadar da yeyin ve için. Sonra geceye kadar orucu tamamlayın. Siz mescidlerde itikaflılar iken de onlara yaklaşmayın. Bu (hükümler) Allâh'ın sınırlarıdır. Onlara yaklaşmayın da. Böylece sakınmaları için Allâh insanlara âyetlerini açıklar."

ÎZAHI:

Geçen oruç âyetlerinde orucun iftar ve sahur sınırları bildirilmediği için akşam yemekler yeniyor, yatsı namazı da kılınıyor, ondan sonra da ertesi günü akşamına kadar hiçbir şey yenmiyor içilmiyor, kadınlarla münasebette bulunulmuyordu. Bu hal devam ederken eshab arasında bazı sıkıntılar görülmeye başladı.

Hazreti Ömer R.A. yatsı namazını müteakip hanımı ile temasda bulundu. Ensardan İbn Kays de iftar etmeden uyudu kaldı. Yatsı namazından sonra uyandı ve yemek yedi. Bu gibi hâdiseler, Rasulullaha ulaştı. O da kendiliğinden bir şeyler yapacak da değildi. Her hususta olduğu gibi Allâh'ın beyanını bekliyordu. Artık sebep hâsıl oldu Allâhu Teâlânın lütf-i ihsanı yetişecekti. Öyle de oldu:

"Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı" müjdesi geldi. Artık beklenen açıklama yapıldı. Bu arada aile yapısının

kaynak noktasına da işaret buyrularak karı koca arasındaki bütünlüğün pekiştirilmesine yönelik şu açıklama yapıldı:

"...Onlar sizin libasınız, siz de onların libasısınız..." şeklindeki teşbihi beliğ ile kadınlar, nikahlı kocalarının bedenlerini saran elbiseleri gibi tenlerini saran, bürüyen tamamlayıcılardır. Erkekler de nikahlısı olan karılarının giyimi halinde onları saran, bürüyen ve koruyandır. Her ikisi de tek vücut halindedir. Neslin üremesi, aile yapısının gereği de budur. Bu sargınlık sadece tenlerin birbirlerine değmesi ve şehveti tatmin değil, içlerinden gelen bir sevgi, Allâh'ın emri olan bir mes'uliyet duygusu, îmanlarının icabı olan bir manevi sargınlık tarafları birbirlerine kaynaştırır. Îmanın olmadığı yerdeki kuru sevgi, geçici aşk kısa sürelidir. Eriyen şehvet bu kapıyı koruyamaz. Nitekim boşanmaların artması, yuvaların yıkılması bu hakikatin birer örneğidir. Dikkat edilirse küfür diyarında aile yapısı çökmüştür.

"...Şüphesiz Allâh sizin kendinize hıyanet eder olduğunuzu bildi ve tevbenizi kabul etti ve sizi afveyledi..." buyurarak müslümanların hatalı yönlerine dikkatleri çekti. Buranın tefsirinde iki ayrı anlayış görülüyor:

1- Yatsı namazından sonra yemek yiyerek, kadınlarla münasebette bulunarak isyan ediyordunuz. Bu ise, kendiniz için bir hıyanettir, bir zulümdür. Allâh bunu bildiği için tevbenizi kabul etti günahlarınızı da afvetti. Böyle hatalara düşmemeniz için size ruhsat verdi.

2- Orucun iftar ve sahur zamanlarını bilmediğiniz için bir kere yemekle, ailelerinizden ayrı kalmakla sabrı zor olan bir tutum içinde kendinize zulmetmiş oldunuz, hıyanetlik yapmış oldunuz. Bu yanlış tutumunuzu bağışladım. Tevbe etmişçesine tevbenizi kabul ettim.

Bu iki anlayış da cidden bizim ilgimizi çekiyor ve bizi cahillikten kurtulup tevbe istiğfara teşvik ediyor. Bizi bu cahillikten kurtarmak ve orucun iftar ile sahur sınırlarını belirtmek ruhsatını da beyan etmek üzere:

"...Artık şimdi onlara yaklaşabilirsiniz. Allâh'ın size yazdığını da isteyin. Size şafaktan beyaz iplik, siyah iplikten belirleninceye kadar da yeyin ve için. Sonra geceye kadar orucu tamamlayın..." buyurdu. Burada iftarla sahur sınırları belli edilerek bu ikisi arasında ailevi münasebetler dahil, yemeler, içmeler serbest bırakıldı. Müslümanlar da çok rahatladı. Dinimizin bir huzur ve rahatlık verdiği de vuzuha kavuştu.

Buradaki: "Allâh'ın size yazdığını da isteyin." cümlesinde anlayışlar farklılık göstermektedir. Bazıları hanımlarla olan münasebette şehvetten ziyade evlad, asıl hedef alınmalı. Sırf şehveti tatmin edip, azil yaparak evlad yetiştirmekten kaçmamalı. Buna göre zaruret olmadıkça, yani anayı tehlikeye düşürecek bir hal olmadıkça azil (meniyi dışa akıtmak) yapılmamalı. Şeklinde anlıyor.

Bazıları da: "Münasebetin Allâh'ın emrettiği yerden, yani doğumla ilgili olan önden yapılır. Arka kısmı haramdır. Livâtadır. Buradan son derece sakınmalıdır." diyor.

Bazıları da: "Ayetin manası bunlardan daha umumidir. Her işte, her ibadette Allâh'ın bize farzettiği hükümler aranmalı, haram ettiği şeylerden kaçınılmalı. (ابتغوا)nun manası da bu arayışı emretmektir. Müslüman dâima hakkı arayan ve helale sarılandır." diyor.

Görüldüğü gibi bu anlayışlar birbirini tamamlayan bir durum arzediyor. Daha geniş anlayışa yol açıyor. İslâmda hedef de budur. Allâh cümlesinden razı olsun.

Bilinmeyen bir hususu da şöyle açıklıyor:

"...Siz mescidlerde itikaflılar iken de onlara yaklaşmayın." İtikaf, yalnız namaz kılınan mescidlerde yapılır. Ramazanın son on gününde itikaf yapmak da çok sevaptır. İtikaf, gece ve gündüzleri ara vermeden devam eder. İtikafda olanlar, geceleri dahi eşleri ile münasebette bulunamazlar. Hem itikaf ibadeti, hem de mescid böyle bir münasebete manidir.

Şu tenbihi de dikkatle okuyalım:

"...Bu (hükümler) Allâh'ın sınırlarıdır. Onlara yaklaşmayın da..." Hükümler açıklanmıştır. Sınırları da çizilmiştir. Artık sınırları koruyun. Ona yanaşmayın, Allâh'ın verdiği hükümlerden şaşmayın, haddinizi aşmayın. Her konuda dikkatli olun.

"...Böylece sakınmaları için Allâh insanlara âyetlerini açıklar." Bu oruç hakkındaki âyetleri açıkladığı gibi, böylece bütün hükümleri beyan eden âyetlerini de lütfeder. Taki bilmedikleri şeyleri öğrenirler ve sakınılması gereken haramlardan sakınırlar, sakınılmayacak hallerden de sakınmazlar. Helallerden sakınıp da kendileri zor duruma düşüp zulme uğramazlar.

Oruç âyetlerini tekrar okuyalım.

Malların haksız bâtıl yolla yenmemesi ve yedirilmemesi hakkında şöyle buyuruluyor:

Âyet: 188

وَلَا تَأْكُلُوٓا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَآ إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾

Meâli:

"Aranızda mallarınızı bâtıl sebeplerle yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını siz bilerek günahla yemeniz için onu hâkimlere de düşürmeyin."

ÎZAHI:

Bu âyeti kerîme, yaratılış itibariyle yenmeyen şeyler üzerinde değil, insanların arasında haksız yere kazanılan veya yenilen şeyler hakkında yasaklama getiriyor. Başlıca iki esas üzerinde nehiy vardır:

1- İnsanların ferdler olarak kendi aralarındaki malları kazanma ve yeme şekli ki bunun çeşidi pek çoktur.

Alış verişlerde hilelere kaçmak, baskı ve zor kullanmak, çalmak, işinde hile yapmak bunların başlıcalarındandır. Bu mallar gıda maddeleri gibi yenen cinsinden olsa da, kullanılan, faydalanılan şeyler gibi yenmeyen cinsten olsa da aynıdır.

Toplumun her bakımdan birbirine güvencini esas alan bu âyeti kerîme, huzur ve saadetin temeline işaret buyurmaktadır.

İslâmın dışında böyle bir güvence getirmek, mümkün değildir.

2- İnsanların içinde öyleleri var ki, haksız olduğu halde mala sahip olması için bile bile mahkemeye intikal ettirerek, rüşvet vererek, yalancı şahid bularak veya adamını bulup iltimas yolu ile göz diktiği malı ele geçirmeye çalışır. Böylelerine de çok rastlanır. Hatta bu sahada o kadar ileri gidenler var ki, önceden hakimler ile, avukatlar ile tanışır. Samimiyet kurar, ahbablık te'sis eder, bunların çevresini de ele geçirir. Haksız kazanç yolunda olan böyleleri, işi hemen mahkemeye intikal ettirir ve yapacağını yapar. Allâh şerlerinden korusun. Dinsizlik geliştikçe, bu tiplerin sayıları da hayli artıyor.

Bu tehlikenin önüne geçecek tek çare, îmanlı kadrolar ve Kur'ân sistemidir. Bu âyet hepsini yoluna koyar.

Bazı akraba varisler, komşular, ortakla arasındaki anlaşmazlıklarda mahkemelere düşülerek sürüncemelere girerler. Arada avukatlar, aracılar, mahkeme masrafları derken taraflar yıkılır gider.

Halbuki kendi aralarında anlaşarak hafif zararlara razı olarak veya helalleşerek işlerini görseler daha iyi olurdu.

Bir kısım boşanmalar, kavgalar da böyledir. Mahkemelere düşmeden kendi aralarında olgunca, hoş görülerle anlaşmaları en iyi çaredir. Bunların hepsi de îmana dayanan, günah, sevap anlayışına bağlı olan şeylerdir.

İmansızlaşan toplumdan her fenalık çıkar. Mahkemeler de aciz kalır, emniyet de bıkar, devlet de sarsılır.

(Bu sûre 275, 276. Âl-i İmrân 130. Nisâ 2, 6, 10, 29, 161. Fecr 19, 20. âyetleri de okuyalım)

Geçen oruç âyetleri ve gelecek hacc âyetleri ile ilgili olan ay hakkındaki sorulara cevap ve bazı âdâbı muaşerâtı bildirmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 189

يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْاَهِلَّةِ ؕ قُلْ هِىَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ ؕ
وَلَيْسَ الْبِرُّ بِاَنْ تَاْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلٰكِنَّ الْبِرَّ
مَنِ اتَّقٰى ۚ وَاْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ اَبْوَابِهَا ۪ وَاتَّقُوا اللّٰهَ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾

Meâli:

"(Rasulüm): Sana (incelmiş) ayları soruyorlar. O insanlar ve Hacc için vakit ölçüleridir. İyilik, evlere arkalarından girmeniz değildir. Fakat iyilik, sakınan kimsedir. Evlere de kapılarından girin. Siz felaha ermeniz için Allâh'a sığının."

İZAHI:

(اَهِلَّة), (هلال) kelimesinin cemidir. Cahiliyyet devrinde ay görüldüğü zaman, insanlar seslerini yükselterek bir şeyler söyledikleri için bu yüksek ses, zamanla aya isim olmuş. Onun için asıl adı "Kamer" olan ayın ilk görüldüğü ince haline, "Hilal" demişler. Buradaki manası da budur.

(لَيْسَ الْبِرَّ) geçen 177. âyetde de anlatıldığı gibi, iyiliğin ve hayrın her çeşidinin tümüne "Birr" denir.

Bu âyeti kerîme bize iki ayrı hususu öğretiyor:

1- "(Rasulüm): Sana (incelmiş) ayları soruyorlar. O insanlar ve Hacc için vakit ölçüleridir..." buyurularak ilmî araştırma hareketine geçen eshabı kiramın soruları, daha ileriyi araştırma ihtiyacını duyuracak bir cevapla karşılanıyor. Yani Astronomi ilminin temeli atılıyor.

"İnsanlar için" insanların zaman ölçüsüne pek çok ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlarını görmeleri için ayın değişik şekillerinden faydalanmalarına dikkatleri çekilmiştir. Kadınların aybaşılarından tut da, borç vadelerine kadar bütün hesaplar buna bağlıdır.

Bazı eshabı kiramı bu soruya sevkeden sebeplerin başında oruç gelmektedir. Orucun zamanının tespiti için ay hakkındaki bilgilere ihtiyaç vardır. Ama ihtiyaç yalnız bu mudur? İleride Hacc ibadeti farz olacaktır. Buna da işaret edilerek verilen cevabın kapsamının genişliğine bakalım. İnsanların ay hesabına olan ihtiyaçları başlıca iki kısma ayrılır:

a) İbadetlerde: Oruç, Hacc, vefat iddeti (Yani kocaları ölen kadınların bekleyecekleri dört ay on gün). Zamana bağlı nezirler, hamile müddetleri, keffaret oruçları, boşanma süreleri, haram aylar ve saire...

b) Dünya işleri: Borç müddetleri, ceza süreleri, icar zamanları gibi pek çok zaman ölçülerine ihtiyaç duyulur.

Güneş hesabıyla yapılan takvimlerle, ay hesabıyla yapılan takvimler arasında büyük farklar görülmektedir. Önce insan tabakalarının hepsi, en pratik şekliyle gökteki aya bakarak hesabını yapabileceği gibi, bu ilimde ileri gitmiş olanlar da daha ince hesablarda ilerleme imkanı bulur.

Güneş hesabıyla yapılan takvimlerdeki aylarda gün hesabından başka bir şey bilinmediği halde, ay hesabına göre yapılan aylarda tedbirler (dörtde birler) yoluyla haftalar çıkmakta ve bugün dünyanın her yerinde hafta günlerinin aynı olması bu hesaba dayanmaktadır. Ayın gece görünümleri itibariyle her bakan bir gün sayısı tahmin edebilirken, güneş sistemi aylarında sadece takvimler yoluyla yazılan anlaşılabilir. Bunlar gibi daha pek çok farklar görülmektedir. Deniz yolculuğu hesaplarında da çok büyük faydaları vardır. Bu hususta ileride aylarla ilgili âyetlerde de geniş bilgiler alabiliriz.

2- "...İyilik evlere arkalarından girmeniz değildir. Fakat iyilik, sakınan kimsedir. Evlere de kapılarından girin. Siz felaha ermeniz için Allâh'a sığının." âyeti kerîmenin bu kısmı bazı bâtıl

itikadı kaldırmakta ve Müslümanları cahiliyyet devrinin efsanelerinden kurtarmaktadır.

Dikkat edilirse, bu âyetin birinci kısmında mü'minler ilmi araştırmaya yöneltiliyor. Bu ikinci kısmında ise bâtıl inançlardan cahilce saplanılan şeylerden kurtarılıyor. Kur'ânı kerîmin her yerinde bu hakikat görülür. İslâm'da hedef budur. Şirke giden efsanevi yollar böyle kapanır. Allâh'a yönelik ilmi yollar böyle açılır.

Cahiliyyet devrinde pek önemli ve zor işler için evlerinden çıkan erkekler, o işi bitirmeden evlerine dönmezlermiş. Şayet zaruret hasıl olur da eve dönmek zorunda kalırlarsa, eve girmemiş sayılmaları için arka taraftan girilecek bir yer varsa oradan, yoksa bir delik açıp girerlermiş. Böylece eve girmemiş sayılırlarmış. Bunu da "Birr" kabul ederlermiş.

Ensardan bir kısmı umre yaptıkları zaman, kendileri ile gök arasında perde gibi bir şey olmamasına dikkat ederlermiş. Perde olacak diye ev, çadır, ağaç altı gibi herhangi bir şeyden uzak kalmaya çalışırlarmış. Bir mecburiyet hasıl olursa, arkadan girerlermiş.

Bir gün Rasulullah bir eve girdi. Arkasından da ensardan Rifaa ibni Tabut adında birisi girdi. İhramlı olarak kapıdan giren bu zâtı horladılar. Rasulullah bu zâta:

- "Sen ihramlı iken kapıdan niye girdin?" buyurdu.

O da:

- "Senin girdiğini gördüm. İzinden ben de girdim." dedi.

Rasul aleyhisselam da:

- "Ben Ehmâsîyim (Dininde gayretlilerdenim)." Buyurdu. O da:

- "Sen öyle isen, ben de öyleyim. Ben sana, senin dinine, senin hedyine uydum." dedi. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu. Buna benzer başka rivayetler de vardır.

Böylece bu yanlış inancın "Birr" olmadığı bildirilmiş ve bu inanç kaldırılmış oldu.

"Birr", Allâh'tan korkmaktır. Allâh'ın emirine girmektir, onun yolundan ayrılmamaktır. Asıl "Birr" böylece Allâh yolunda tam yürüyendir. Bilgisi verilmiştir. Dünya ve âhiret, bütün korktuklarından emin olan, umduklarına nail olan da bunlardır. (Geçen 177. âyeti de tekrar okuyalım. Ay hakkında Yunus 5. İsrâ 12. Enbiyâ 33. Yasin 39, 40. âyetleri de okuyalım.)

Allâh yolunda savaşmaları ve aşırı gitmemeleri emrini beyan eden şu âyeti kerîmeleri de okuyalım.

Âyet: 190

وَقَاتِلُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۟
اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾

Meâli:

"Sizinle harb edenlerle Allâh yolunda siz de harb edin. Ama aşırı gitmeyin. Şüphesiz Allâh aşırı gidenleri sevmez."

İZAHI:

Vahıdinin Kelbî yoluyla Ebu Salih'den rivayet ettiği bir hadîsi şerifte İbni Abbas şöyle anlatıyor.

- "Bu âyet, Hudeybiyye sulhu hakkında nazil oldu. Rasulullah (S.A.V.), müşrikler tarafından umre yapması engellenip de gelecek seneye umre yapmaları sulha bağlanınca ertesi sene Rasulullah ve eshabı Umretül'kaza adıyla bilinen hazırlığı yaptılar. Fakat eshabi kiram, yine engellenirler de haram ayında harbeder miyiz korkusuna düştüler ve çekindiler (çekingenlikleri gidermek üzere) bu âyet nazil oldu."

Harb hakkında ilk nazil olan bu âyetin olduğu rivayet edilir. bu âyetin Tevbe sûresinin beşinci âyeti ile mensuh olduğu da bazı müfessirler tarafından kabul ediliyor ise de bir kısım müfessirler de mensuh olmadığını isbata çalışıyorlar. "Kıtel âyetlerinin tümü üzerinde durulduğu ve hadîsi şeriflerde dikkate alındığı taktirde mensuh değildir" diyenlerin anlayışları daha uygun düşüyor. Çünkü bu âyetin her devirde tatbik imkanı bâkidir. Tatbik edilmeme ihtimalinin bulunması mücerret neshi mucib olmaz.

Kâfirlerin harbe teşebbüsü halinde müdafaa harbinin yapılması, her zaman için meşruluğunu koruyan bir husustur.

Âyeti kerîmenin ikinci kısmındaki aşırı gitmeme emri de pek önemli bir fazilet kaynağıdır. Düşmanın dahi itimadını kazanacak, ileride islamiyeti seçmelerine yol açacak bir şefkat siyaseti ve merhamet örneğidir. Nitekim tarih boyunca bunun tatlı neticeleri çok görülmüş ve pek çok kadınlar, ihtiyarlar ve çocuklar müslüman olmuştur. Müslümanlar da bu sayede Allâh'ın sevgisini ve yardımını kazanmışlardır.

Ehli küfür tarafından fitne artırılır, islama karşı merhametsizce savaş yapılacak olursa, işte o zaman da onların yaptıklarının daha

çetininin yapılması, onların Müslümanları Mekke'den sürüp çıkardıkları gibi, kendilerini de Mekke'den sürüp çıkarmak üzere şu emir verilmiştir:

Âyet: 191

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ
وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ ۚ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
حَتَّىٰ يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ ۖ فَإِن قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ ۗ كَذَٰلِكَ
جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٩١﴾

Meâli:

"Onları yakaladığınız yerde kendilerini öldürün ve sizi çıkardıkları yerden (siz de) onları çıkarın. Fitne ölümden beterdir. Orada sizinle çarpışmadıkça, Mescidi haramın yanında onlarla çarpışmayın. Eğer sizinle çarpışırlarsa onları gebertin. Kâfirlerin cezası işte böyledir."

ÎZAHI:

Bundan önceki âyetin devamı ve îzahı durumunda olan bu âyeti, altı kısımda anlamaya çalışalım:

1- "Onları yakaladığınız yerde kendilerini öldürün..." Burada haramdır, şurada helaldir, demeden nerede yakalarsanız orada gebertin. Onlar bize saldırsın da ondan sonra biz de harbedelim demeden saldırın, yakalayın ve gebertin.

2- "Ve sizi çıkardıkları yerden (siz de) onları çıkarın..." Daha önce onlar, Müslümanları Mekke'den çıkarıp hicrete mecbur etmişlerdi ya, işte onu hatırlatarak sizi de o müşrikleri Mekke'den sürün çıkarın. Burada bir nevi Mekke'nin fethi müjdesi var. "Artık mukaddes belde müşriklere tapınak yeri olmaktan çıkacak ilelebed Mü'minlerin ibadet yeri olacak. Bunun için orada küfür kalıntısı bulunmasın. " Emri verilmiştir. Bu emri ilahî tahakkuk etmiştir.

3- "...Fitne ise, ölümden beterdir..."

Ölüm kötüdür. Fakat fitne ondan daha çok kötüdür. Ölüm kısa devrede geçebilir. Ama fitne öyle değil. Huzursuzluklar, çelişkiler,

düşmanlıklar, hatta harpler hep fitnenin mahsulleridir. Onun için fitne bir an evvel bitsin.

"Fitne" kelimesinin manalarından biri de bir madeni ateşe atıp yabancı maddeleri ayırmak. Bu mana burada çok uygun düşmektedir. Fitne, insanları yakıp kavuran bir ateşten daha beterdir. Bu ateşin sönmesi için savaşın gerekliliği açıktır.

4- "...Orada sizinle çarpışmadıkça, mescidi haramın yanında onlarla çarpışmayın..." Müşrikler Mescidi haramda ve çevresinde size çatmadıkça, size harp açmadıkça siz de onlara harp açmayın. Buhari ve Müslim'in rivayetlerinde Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: Şüphesiz şu belde, Allâh'ın yer ve gökleri yarattığı gün Allâh (burada harbetmeyi) haram kılmıştır. Burası, Allâh'ın haram kılması haliyle kıyâmete kadar devam edecektir. Ancak gündüzün bir zamanı hariç. O da benim şu zamanımdır. Artık bu haramlık kıyâmete kadar sürecektir. Ağacı kesilmeyecek, boş yerleri işgal edilmeyecek, Allâh'ın rasülu ile harbetmeye hiçbir kimse serbest bırakılmadı. "Allâh, Rasulüne izin verdi, size izin vermedi." deyin. (Buhari, Müslim.)

Bu hadîsi şerif'den de anlaşılıyor ki bu âyet mensuh değildir. Mekke'nin fethinde okunan hutbenin bir parçası olan bu hadîsi şerifde kısa bir zamanın izne bağlandığı, böyle bir durum olmadıkça burada harp yapılmayacağına işaret edilmiştir.

5- "...Eğer sizinle çarpışırlarsa, onları gebertin..." Eğer müşrikler size burada, Mekke'de harp açarlarsa size izin. Onları gebertin. Bu mukaddes yeri şirk ve müşriklerden temizleyin. Öyle de oldu.

6- "...Kafirlerin cezası işte böyledir." Öldürülmez sürülürler. Yani kendi tecavüzlerinin cezasını görürler. Kâfirler bu haram bölgede harp etmedikçe müslümanlar harbe izinli değildir. Harbi onlar açtıkları için cezalarını bulurlar ve gebertilirler.

Harbi bırakırlarsa yapılacak şeyi de şöyle beyan ediyor:

Âyet: 192

فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٢﴾

Meâli:

"Ve eğer (küfre ve harbe) son verirlerse, muhakkak Allâh da ğafurdur, Rahimdir."

İZAHI:

Sırf müşrikleri hedef alan bu âyeti kerîme, Mekke müşriklerinin kurtuluş yolunu göstermektedir. Eğer şirklerine ve saldırılarına son verirler, inatlarından vazgeçerler de müslüman olurlarsa, siz de vazgeçersiniz. Allâh ğafurdur. Onları bağışlar. Rahimdir, müslüman olurlarsa onlara da rahmetini hem dünyada, hem de âhirette ihsan eder.

Bununla beraber fitne kalkıp, Allâh'ın dini tam yerleşinceye kadar harbe devam edilmesi için şöyle buyuruyor:

Âyet: 193

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ ۖ فَإِنِ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾

Meâli:

"Fitne olmaması dinde (yalnız) Allâh'ın (dini) olması için onlarla savaşın. (Şirklerine) son verirlerse, artık zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur."

İZAHI:

"Bu âyeti kerîme daha önceki âyeti neshediyor." Denilmiş ise de, Mekke ve çevresindeki müşriklerle olan harbin ve sebebinin açıklanması ve Mekke'nin şirkden, küfürden, bununla ilgili fitneden arınması, tam huzura kavuşmuş bir kıble ve İslâm merkezi olması, daha sonra İslâmı uzaklara yayması için iç gailelerden kurtulma yolunda 190-194. beş âyet, birbirini tamamlayarak ve açarak mü'minlere yön vermektedir. Harpteki asıl hedefin müşrikleri yok etmek değil, şirki yok etmek ve Mekke'yi şirkten ve küfürden arındırıp yalnız Allâh'ın dini olan İslâmın tatbik edildiği yer haline getirmektir.

Müşrikler, şirkten vazgeçerler, islamı seçerlerse, harp bitmiştir. Ama kim de şirki bırakmaz, zulme devam ederse, ona olan düşmanlık, sonuna kadar sürecektir.

Mekke ve çevresinde haram ayda yapılan harbe, haram ayda karşılık vermek ve diğer yasaklar daha kısas olduğunu ve misli ile karşılık verileceğini beyan etmek üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 194

اَلشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنِ
اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾

Meâli:

"Haram ay haram aya, hürmetler de (hürmetlere) kısastır. Artık size kim saldırırsa, size saldırdığı gibi (siz de) ona saldırın. Allâh'tan da korkun. Allâh'ın şüphesiz müttegîlerle beraber olduğunu da bilin.

ÎZAHI:

Haram ayında yapılacak harp hakkında Mü'minlerin kalpleri iyice yatışması için Allâh zülcelal daha açık olarak bu âyeti inzal buyurdu.

"Bu âyeti kerîme kaza umresinden önce veya sonra nazil oldu" diye iki görüş vardır. Bu görüşlerden önce nazil oldu diyenlerin ki, âyetlerin siyâkına daha uygun görülüyor. Bilindiği gibi kaza umresinde mü'minler, Allâh'ın bu irşadı ile daha üstün bir güvence içinde umrelerini tamamladılar.

Her işlerinde Allâh'tan emir beklemeye ve onun emrine göre hareket etmeye alışan ve şiarları da bu olan müslümanlar, haram ayında, haram mıntıkada ne yapacakları hakkında bu ve önce geçen âyetlerden gerekli talimatı aldılar.

Gerek birinci umre teşebbüsünde, gerekse ikinci kaza umresinde, âyetlere uyarak hareket ettiklerinden ilerisi için çok isabetli adımlar atmış oldular. Bu sayede Mekke'nin fethi de çok iyi bir düzen içinde gerçekleşmiş oldu.

Bu arada Müslümanlardan bazılarının itirazları da hâli ile cevaplanmış oldu ki ileride yapılacağı muhtemel olan itirazlar da önlenmiş oldu. Halen de islami hükümlere itiraz edenlerin haklı olmadıkları kısa bir zaman sonra anlaşılıveriyor.

Bu âyeti kerîmedeki şu büyük hikmetin her devirde, her yerde ve her şart altında geçerliliğini koruması, Allâh'a olan teslimiyetin ve islama olan îmanın gerçekleşmesinde büyük payı vardır:

"...Artık size kim saldırırsa, size saldırdığı gibi (siz de) ona saldırın. Allâh'tan korkun. Allâh'ın şüphesiz müttegîlerle beraber olduğunu da bilin."

Buradaki çizilen sınır, kıyâmete kadar yıkılmayacak olan bir sınırdır. Allâh korkusunu ön plana alan bu sınır, Allâh'ın kimlerle beraber olacağını da şarta bağlıyor. Bu şartın takva olduğu da açıkça ifade ediliyor.

Harbin en kızıştığı bir devrede, sinirlerin iyice gerildiği bir sırada dahi Allâh korkusunun unutulmaması, hangi heyecanları yatıştırmaz. Hangi moralleri ayarlamaz. Hangi zaferleri garantilemez. Hangi düşmanları yumuşatmaz. Çok derinleri düşündürür.

Geçen dört âyetle birlikte (Nahl 136. Hacc 60. Şûrâ 40. âyetleri de okuyalım.)

Allâh yolunda harcama hususunda da şöyle buyuruyor:

Âyet: 195

وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ۛ وَأَحْسِنُوا ۛ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾

Meâli:

"Ve Allâh yolunda harcayın da (kendinizi) elinizle tehlikeye atmayın. Ve iyilik edin. Şüphesiz Allâh iyilik edenleri sever."

ÎZAHI:

Ebû Dâvud, Tirmizi, İbni Hıbban ve Hâkimin Ebu Eyyûb el-Ensari'den rivayet ettiklerine göre şöyle anlatmıştır:

- Bu âyet, biz ensar hakkında nazil oldu. Allâh islamı aziz kılıp yardımcısı çoğalınca, biz gizlice birbirimize: "Şüphesiz Allâh islamı aziz kıldı. Mallarımız da tükendi. Mallarımızın başında kalsak da ondan tükenenin yerine kazansak." Dedik de bu âyet nazil oldu.

Bu âyeti kerîmenin sebebi nüzûlü hakkında başka rivayetler de vardır. Harbin bitmeyeceğine işaret eden bu âyeti kerîme ile Allâh yolunda mal harcamadan kaçınmanın bir tehlike olduğunu haber veriyor. Tehlikelere düşmemek için harp hazırlığı yapmak üzere parası olan parasını, canlı malı olan canlı malını, sair malları olan da o mallarını Allâh yolunda harcaması gerektiğini emreden Allâh, Mü'minlere en şaşmaz yolu göstermiştir.

Allâh'a îman eden Mü'minler, emirlerinin de yerinde olduğuna inandıkları için zaferden zafere ilerlediler. Daha da çok kazandılar. Hem tehlikelerden, düşman istilasından korundular, hem de aldıkları ganimetler, onların kazanacaklarından kat kat üstün oldu.

Şimdiki Müslümanlar da böyle inansalar...

Sadece mal harcamakla kalmayıp;

"...Ve iyilik edin. Allâh şüphesiz iyilik edenleri sever." Buyurarak eliyle, diliyle, hizmetiyle, sanatıyla, işiyle, her şeyi ile iyilik yapılmasını emretmiştir. Kıyâmete kadar değişmeyecek olan bu sağlam düzene elbette şeytanlar ve onlara uyanlar düşman olacaktır.

Müslüman! Allâh'ın emrini tut düşmana fırsat verme!

Bir çok yönüyle harbe benzeyen hacc ve umre ibadetleri hakkında da yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor:

Âyet: 196

وَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ ۭ فَاِنْ اُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ
مِنَ الْهَدْيِ ۚ وَلَا تَحْلِقُوْا رُءُوْسَكُمْ حَتّٰى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهٗ ۭ
فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيْضًا اَوْ بِهٖٓ اَذًى مِّنْ رَّاْسِهٖ فَفِدْيَةٌ مِّنْ صِيَامٍ
اَوْ صَدَقَةٍ اَوْ نُسُكٍ ۚ فَاِذَآ اَمِنْتُمْ ۠ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ اِلَى
الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۚ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ
اَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ اِذَا رَجَعْتُمْ ۭ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۭ ذٰلِكَ
لِمَنْ لَّمْ يَكُنْ اَهْلُهٗ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۭ وَاتَّقُوا
اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

Meâli:

"Hacc ve umreyi de Allâh için tamamlayın. Ve eğer engellenirseniz, kurbandan kolay olanı (vacib olur). Kurban da yerine zamanında varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. Sizden

kim hasta olursa veya kendisinde başından bir eza bulunursa, artık oruçtan veya sadakadan veya kurbandan bir fidye (vacib olur). Güvendiğiniz zaman ise, umre ile, hacca kadar yararlanmak isteyen kimse, kurbandan kolay olan(ı keser). (Onu) bulamayan kimse de, Hacc mevsiminde üç gün, döndüğünüz zamanda yedi (gün) oruç (tutar). Bu tam on (gün)dür. Bu (hüküm) ailesi mescidi haramın yerlileri olmayan kimse içindir. Allâh'tan da korkun. Allâh'ın azabının çetin olduğunu da iyi bilin."

İZAHI:

Bu âyeti kerîme, hicretin yedinci senesinde nazil olmuştur. Hicretin altıncı senesi, müşrikler tarafından engellenerek yapılamayan ve hudeybiyye sulhu ile ertelenen umrenin kazasına ve nafile olsun, farz olsun başlanmış bütün hacc ve umrelerin başından sonuna kadar bütün hükümleri ile tamamlanmasının gerektiğini bildiren ve hacc ile ilgili bazı hükümleri içine alan bu âyeti kerîmenin yedi kısımda izah edilmesi yerinde olur:

1- "Hacc ve umreyi de Allâh için tamamlayın..."

"Hacc" pek önemli olan bir şeye kasdetmektir. Yani arzu edilen şeyin yapılması için hazırlanarak teşebbüse geçmektir. Buradaki şer'i manası, belirli bir zamanda, belirli yerlerde, belirli bir ibadetin yapılmasını kasdetmektir. Bu ibadetin adı da "Hacc"dır.

"Umre" ziyaret manasındadır. Burada şer'an belli bir ibadetin, belli yerlerde her zaman yapılmasıdır. Bu ibadetin adı da "Umre"dir.

Bu âyeti kerîmede bu ibadetlerin yapılmasına başlanıldığı taktirde, tamamlanması emredilmektedir. Bu emrin Allâh için yerine getirilmesi istenmektedir.

Hususiyle Hudeybiyye sulhunun yapıldığı sıradaki tamamlanamayan umrenin tamamlanması emredildiği gibi, umumiyle de, başlanılmış olan her hacc ve umrenin yarıda bırakılmayıp tamamlanması emredilmektedir.

Haccın farz oluşuna dair burada bir açıklama yoktur. Hacc, Âl-i İmrân sûresinin 97. âyeti ile farz kılınmıştır.

2- "... Ve eğer engellenirseniz, kurbandan kolay olanı (vacib olur)..."

"Engellenmek" İmamı Şafii, bu engellenmenin yalnız düşman tarafından yapılanını kabul etmiş ise de, bunun dışında başka sebeplerle toplu olarak olsun, ferd olarak olsun bütün engelleme çeşitleri bu konuya

girer. Hava şartları, salgın hastalıklar, binitlerin arızalanmaları, emniyet icapları gibi sebepler de engellemelere dahildir.

"Kurbandan kolay olan" deve, sığır, manda, koyun, keçi gibi hayvanlardan her şahsın kendi gücüne göre birinin beğenilmesidir. Koyun ve keçiler birer kişiliktir. Deve, sığır ve manda ise yedi kişiye kadar caizdir.

Engelleme dolayısıyla haccını veya umresini tamamlama imkanı bulamayanlar, ihramdan çıkabilmeleri için güçleri yetiyorsa birer kurban hazırlayacaklar ama;

3- "Kurban da yerine zamanında varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin..." buyrulmaktadır. İhramdan çıkılabilmesi için Kurbanın yerine varması gereklidir.

Kurbanın yeri hakkında iki anlayış vardır.

a) Ayetin işaretine ve Mâide sûresinin 95. âyetdeki beyan edilen hükme göre, kurbanın yeri kâbe ve harem mıntıkasıdır kurban buraya varıp, kesildiği zannı hasıl oluncaya kadar tıraş olup ihramdan çıkılamaz.

Abdullah İbni Mes'ûd, İbni Abbas, Atâ, Tâvus, Mücahid, Hasan ve İbni Sîrîn bu anlayıştadır. Hanefi mezhebinin kabulü de budur.

b) İmamı Malik ve İmamı Şafiinin görüşü ise "engelleme yerini esas alarak kurbanın kesilecek yeri de burasıdır, Hareme ulaşmasına gerek yok" şeklindedir. Onların delili de, Rasulullahın Hudeybiyye'deki engellenmesinde kurbanını burada kesmiş olmasıdır. Tabiiîdir ki burası harem dışıdır. Zührî'den gelen sarih bir habere göre, "Rasulullahın kestiği yer Mekke tarafında harem içindedir. Kur'ânın nassı ile uygundur. Binaenaleyh Kur'ânın zahirine aykırı bir hüküm doğru olamaz. " şeklindedir.

Biz Hanefi mezhebine göre amel ederiz ki Kur'ânın nassına uygun olan da budur.

4- "...Sizden kim hasta olursa veya kendisinde başından bir eza bulunursa, artık oruçtan veya sadakadan veya kurbandan bir fidye (vacib olur)..." her hangi bir hastalığa yakalanıp da ihramdan bir an önce çıkmasında zaruret görülen kimse, bir fidye karşılığı ihramından çıkabileceği gibi, hasta olmayıp da başında yani tıraş mahallinde, bir an evvel tıraş olmayı gerektiren bir eza varsa, çıban, yara, bit, sirke gibi. Bu da bir fidye karşılığı tıraş olup ihramdan çıkabilir.

Nitekim Hudeybiyye'de Ka'b ibni Ucre'nin hikayesi meşhurdur. Buhari'nin rivayetine göre, bu âyetteki –fidyeden ve oruçtan– soruldu da "Peygamber aleyhisselama götürüldüm. Bitlerde yüzümde yayılmış idi.

Bakıyorum seni sıkıntı sarmış, bir koyun bulamaz mısın?" buyurdu. "Hayır." dedim. "Üç gün oruç tut, altı da miskin yedir. Her bir miskin için yiyecekten yarım sa'. Başını da tıraş et." buyurdu. Bu âyet hususi ile benim hakkımda, umumi ile de sizin hakkınızda nazil oldu." dedi. Başka rivayetler de vardır.

İhramdan çıkmaya sebep olan şeyler baş tıraşına mahsus olmayıp vücudun diğer kısımlarında bulunan âzalar da bu hükme dahildir.

5- "...Güvendiğiniz zaman ise, umre ile, hacca kadar yararlanmak isteyen kimse kurbandan kolay olanı (keser)..."

Emniyet içinde hacc yapanlardan kim umreye niyet ederek, umre bittikten sonra ihramdan çıkarak hacca kadar rahatlamak, faydalanmak isterse, yani haccı temettu' yaparsa, ona gücüne göre kolay olan bir kurban keser. Koyun, keçi veya devenin, sığırın yedide biri.

Burayı "haccı kıran" şekliyle anlayanlar da var ise de "temettu" kelimesi bu anlayışa manidir.

Bu kurban, Şafii ve Maliki'ye göre, umre ile haccın birleştiği için haccı kıranda ve haccı temettu'da bir cebir, ceza kurbanıdır. Sahibi etinden yiyemez denilmektedir. Haccı ifrad efdaldır.

Hanefî mezhebinde ise, bu kurbanlar şükür kurbanıdır. Sahipleri etinden yiyebilir. Afdal olan, Kıran, sonra Temettu sonra da İfrad'dır.

6- "...(Onu) bulamayan kimse de, hacc mevsiminde üç gün, döndüğü zamanda da yedi (gün) oruç (tutar). Bu tam on gündür. Bu (hüküm) ailesi mescidi haramın yerlileri olmayan kimseler içindir..."

Fakirliğinden veya kurbanın yokluğundan dolayı Haccı temettu'a veya haccı kırana niyet edenler kurban bulamaz veya alamazlarsa, hacc mevsiminde üç gün yani arafa günü, iki de ondan önceki gün oruç tutarlar. Daha önceki günlerde de caizdir. Yedi günde hacc işleri bitince veya yaşadığı yere dönünce tutar. Tamamı on gün olur.

Bu hüküm Mescidi haramda yerli ve mukîm olmayan mikad dışında kalanlar içindir. Mikadların içinde kalanlar yalnız haccı ifrad yapabileceklerinden onların kurbanla ve kurban bulamazsa oruç tutmakla hiçbir alakası yoktur.

Bu konuda bazı ihtilaflar var ise de naklinde bir zaruret görülmemiştir.

7- "...Allâh'tan da korkun. Allâh'ın azabının çetin olduğunu da iyi bilin."

Bütün ibadetler ve her işte olduğu gibi hacc ibadetinde de yanlışlık yapmamak, eksik yapmaktan sakınmak gerektiğine işaret buyrulmuştur. Bu ibadetin de çok dikkat edilerek ve ciddiyeti göz önünde bulundurularak Allâh korkusu içinde onun azabının çok çetin olduğunu hesap ederek, çokça sevap umarak haccın her işinde özenerek yapılması istenmektedir.

(Bu sûrenin 189. ve 203. âyete kadar olan âyetler, Âl-i İmran 96, 97. En'âm 162. Tevbe 3, 19. Hacc 25-31. âyetleri de okuyalım.)

Haccın mevsimi ve âdâbı hakkında da şöyle buyrulmuştur:

Âyet: 197

اَلْحَجُّ اَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ ۚ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِى الْحَجِّ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ ۗ وَتَزَوَّدُوا فَاِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوٰى ۚ وَاتَّقُونِ يٰٓاُولِى الْاَلْبَابِ ﴿١٩٧﴾

Meâli:

"Hacc (zamanı) bilinen aylardır. İşte kim onlarda (kendine) haccı farz ederse, artık haccda cima da yok, kötülük de yok, kavga da yok ve hayırdan ne yaparsanız, Allâh onu bilir. Hem de azıklanın. Şüphesiz azığın en hayırlısı da takvadır. Ey akıllılar benden korkun."

İZAHI:

"Bilinen aylar" islam öncesi herkes tarafından bilinen ve amel edilegelen zaman ki bu zaman, şevval, zilkade ve zilhicenin onuna kadar olan süredir.

Cahiliyyet devrinde 'Nesi' denilen usul ile bazen hacc mevsimini değiştirirlermiş. Burada "bilinen" kayıdı ile değiştirme kaldırılmıştır.

Bu âyetin îzahının da dört kısımda yapılması daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır:

1- "Hacc (zamanı) bilinen aylardır..."

Bu aylar, Şevval, Zilkade ve Zilhiccenin onuna kadar olan süredir. İbni Abbas, İbni Omar, Nahai, Şabi, Mücahid ve Hasanı Basri Hazretleri onuncu günün de bu süreye dâhil olduğunu açıklamışlardır. "Hanefi

mezhebinde hüküm böyledir. Haccın ikinci rüknü olan ziyaret tavafı bu onuncu gün yapılır" demişlerdir.

İmamı Şafii ise, bu süreye Zilhiccenin dokuzuncu günü son gün saymıştır.

İmamı Malik ise, Zilhiccenin tamamını diğer aylar gibi hacc mevsimi saymıştır. Buna göre Teşrik günlerinden sonra da zilhicce ayı çıkıncaya kadar umre yapamamaktadırlar.

Gerek imamı Malikin, gerek İmamı Şafiinin anlayışları âyetteki "bilinen" kayıdına uymamaktadır. Öteden beri, arablar arasında bilinen, tanınan süre iki ay on gündür. Âyeti kerîme "bilinen" kelimesi ile bunu tespit etmiştir.

İmamı Şafii, "Bu mevsimin dışında hacc için ihrama girilmez. Ancak umre için girilebilir" diyor.

Hanefiler ve Malikiler, "Senenin her anında hacc için veya umre için ihrama girilir. Bakara sûresinin 179. âyetinde bu cevaza işaret vardır. Tafsilatı fıkıh kitaplarındadır. Ancak ihram dışındaki bütün hacc fiilleri bu iki ay on gün içinde yapılması gereklidir" diyorlar. Bununla beraber İhramın sünnete uygun olanı bu bilinen süre içindekidir.

2- "...İşte kim onlarda (kendine) haccı farz ederse, artık haccda cima da yok, kötülük de yok, kavga da yok..."

Bilinen bu hacc mevsiminde kim hacc veya umre veya hem umre ve hem hacc niyetiyle ihrama girer, telbiye ederse, bu ibadeti kendine farz etmiş olur. Özürsüz iptali haramdır. İşte bu farzın içinde bulunan kimsenin, emrolunduğu hükümleri yerine getirmekle beraber, men olduğu şeylerden de uzak kalması gerekir. Bunlardan şu üç şey temel yasaklardandır:

a) "Rafes" Geçen 187. âyettede belirtildiği gibi "rafes" helal olan hanımı ile cima etmektir. Burada da aynı manaya olduğu gibi cimaya yol açacak sevişmeler, öpüşmeler, oynaşmalar, konuşmalar da bu yasağın içine dahildir. Söğmeler, fuhuş ifade eden konuşmalar ve hareketler de böyledir. Hacc ibadetinin huşuunu bozacak bu gibi şeyler haramdır.

b) "Füsûk" Allâh'a isyan sayılan, işlenmesinde günah bulunan herşey. Söğmeler, kakınçlar, kötü lakablar, geçimsizliğe sebep olabilecek herşey. Her zaman olduğu gibi bilhassa hacc ibadetinin içinde bu ibadeti ihlal edecek, akla gelmeyen herşey yasaktır.

c) "Cidâl" karşılıklı sinirlendirici atışmalar, sataşmalar, çekişmeler, döğüşmeler. Bunlar da hacc ibadetinin huşuunu bozucu olduğu için yasaklanmıştır. Aslında her zaman ve her yerde yasak olan

bu çirkin haller bilhassa hacıların kalabalıklığı içinde daha çirkin olacağından, başkalarının huzurunu da bozacağından şiddetle haram kılınmıştır.

İnsanı kemale erdirmeyi hedef alan islam dini, her verdiği emirde bir yükselme ve her yaptığı yasakta da bir gerilemeyi kaldırma hikmetini getirmektedir. Bu hal, hacc ibadetinde iç içe görülmektedir. İhramlı olarak hac ibadetine şurû eden herkes, her anı için bir emrin ve bir yasağın karşısındadır. Buna riâyeti nisbetinde hamlığı geride bırakır, olgunluğa doğru ilerler. Çok sıkı bir disiplin içinde kemale erer. Böylece çok kısa sayılan bir hacc mevsimi içinde çok uzun zamanda kazanılacak olgunluğa, erginliğe ve kemale ulaşır.

Onun için Allâhu zülcelal bu gelişmeyi daha da artırmamızı istediğinden şöyle buyuruyor:

3- "...Ve hayırdan ne yaparsanız, Allâh onu bilir..."

Allâh'ın seveceği, kulların sevineceği her şey hayırdır. Bir selam, bir güler yüz, bir su vermek, bir gölgelendirmek, bir yemek, bir hastaya yardımcı olmak, bir ihtiyarın elinden tutmak, bir kadını korumak, bir fakire yardım etmek, fazlasıyla zikir yapmak, tavaf etmek, Kur'ân okumak gibi. Bunların hepsi de hayırdır. Allâh bunları pek iyi bilir ve karşılığı olan sevabı verir.

Bu halimizi artırmamız için şu güzel emri veriyor:

4- "...Hem de azıklanın. Şüphesiz azığın en hayırlısı da takvadır. Ey akıllılar benden korkun."

Bildiğimiz gibi azık yola çıkanın yanına aldığı yiyecek ve içecektir. Hacc yolculuğu için elbette böyle bir hazırlığa ihtiyaç vardır. Bu herkesin bildiği ve yaptığı bir hazırlıktır. Ama bundan daha üstün, daha hayırlı, daha önemli bir azık vardır ki, öteki azık belli öğünlerde lâzım olduğu halde, bu azık her an gereklidir. O da takvadır. Allâh'ın emir ve yasaklarına dikkat ederek hareketlerini ayarlamaktır. Sevap işlemeye çalışmak ve günahlardan kaçmaktır. Bu manevi azık olmadıkça, öteki maddi azık hiçbir işe yaramaz. Maddi azığın değerlenmesi de ancak manevi azığın denk olmasına bağlıdır.

Burada akıl gerekir. Aklın gelişmesi için ilim gerekir. Bu hakikatler, ancak ilimle gelişmiş akılla anlaşılabilir. Onun için âyetin hitamında: "Ey akıllılar! Benden korkun." Buyurmuştur.

Buradaki korkmak, ona sığınıp korunmak demektir. Bu da onun emrine iyi girmek, onun vikayesine girmek, onun himayesine girmek, onun dinini her yönüyle tatbik edip ona göre yaşamakla olur.

Bundan önceki îzahın sonundaki âyetleri de okuyalım.

Şimdi de hacc esnasında ve arafat dönüşünde yapabileceğimiz şeyleri ve Müzdelifedeki vakfeyi anlatmak üzere:

Âyet: 198

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ ۚ فَإِذَا أَفَضْتُمْ
مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ ۖ وَاذْكُرُوهُ
كَمَا هَدَاكُمْ ۚ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّالِّينَ ﴿١٩٨﴾

Meâli:

"(Hacc esnasında) Rabbinizden rızık istemenizde bir günah yoktur. Arafattan aktığınız zaman, Meş'arı haramın yanında Allâhı zikredin. Size hidâyet verdiği gibi (siz de) onu zikredin. Önceden gerçek sapıklardan idiniz de ya."

ÎZAHI:

Buhari'nin İbni Abbas'dan rivayet ettiğine göre cahiliyyet devrinde "Ukkaz, Mecenne ve Zül'mecâz" denilen yerler birer pazar yeri idi. Müslümanlar, hacc mevsiminde (ihramlı iken) ticaret yapmayı günah sandılar. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.

İyice düşünüp araştırdığımız zaman, Hacc ibadetinin maddiyatı ve maneviyatı, dünyayı ve âhireti kucaklayıp içine aldığını görür ve anlarız.

Hacca gitmek için uzaklık yakınlık farklarını da dikkate alırsak, yiyecek maddeleri, harcanacak paralar, binecek vasıtalar hep maddedir. Bunlarsız hacc ibadetinin yapılması yüzde doksan dokuz imkansızdır. Sonra bu ibadet sağ iken dünyada yapılır. Böylece hacc ibadeti maddeyi ve dünyayı kendine şart kılmış oldu. Bu ibadetten maksat Allâh'ın emirlerini yerine getirmek, onu zikretmek, onu telbiye etmek, tavaf etmek, say etmek, vakfe yapmak, dualar yapmak, şeytan taşlamak, kurban kesmek, tıraş olup ihramdan çıkmak, tavafı ziyaret (farz tavafı) yapmak, hep manevi ve fiilîdir. Öyle ki, kalp, akıl ve beden tümüyle çalışarak ve yorularak yapılan bir ibadettir. Böylece maddeyi, manayı, dünyayı ve âhireti tümüyle kavrayıp kucaklayan büyük bir ibadettir. İşte bu ibadeti yaparken bir yandan da maddi kazancın serbest bırakılması, ticarete, izin verilmesi ve sair işlerin ve işçiliklerin mübah kılınması

dinimizin dünyayı, âhireti birbirinden ayırmayıp tam aksine birleştirmiş olması, "din ayrı, dünya ayrı" diyenlere indirilen bir uyarma tokatıdır:

1- "(Hacc esnasında) Rabbinizden Rızık istemenizde bir günah yoktur..." buyrularak Rabbimiz için yaptığımız ibadet zamanında bir kazanç aramamız, bir rızık kazanmamız, her ne sûretle olursa olsun çalışmamız, bilhassa dünyanın her bir yerinden gelen hacıların geniş çapta anlaşıp, mallarını birbirlerine aktarma imkanı bulmaları, biz müslümanlara ihsan edilmiş büyük bir nimettir. Rabbimize yaptığımız ibadetin içinde rabbimizin bize yaptığı bir ihsandır.

İşte, yüce dinimiz islamın her hükmü bu anlayış içinde değerlendirilmelidir. İslâm bu anlayış içinde iken hızla yayılmış ve gelişmiştir. Bu anlayışı her ibadette bulmak bir vecibedir. Mesela dinimizin direği namazdır. Namazın şartlarından olan taharetin suya, setrü avretin elbiseye, istikbali kıblenin, yön tayinine, vaktin saate olan ihtiyacı, hem maddeyi, hem de dünyayı şart kılmaktadır. Bilindiği gibi camiler dünyada yapılır, namazlar dünyada kılınır.

Buna göre idare de dünyada yapılır, devlet de dünyada kurulur. İlahî hükümler de dünyada tatbik edilir. Bunların hepsi de âhireti hedef alır. Âhireti hedef almayan bir idare sistemi nasıl bozuksa, dünyayı ihmal eden, kendi idari sisteminden çıkan, âhirete yönelik din anlayışı da o kadar çürüktür.

Müslüman! dinini iyi anla...

2- "...Arafattan aktığınız zaman, Meş'ari haramın yanında Allâh'ı zikredin..." buyrularak hacc ibadetinin bir rüknü olan Arafat havası içinde berrak bir ırmak gibi tertemiz akarak Haccın vacib bir hükmü olan Müzdelife vakfesini de yapmalarını emrediyor.

"Arafat ve vakfe" Arafat, yüksek dağlarla çevrili, ortasında bir tepecik bulunan çok genişçe bir düzlüktür. Haccın birinci rüknü olan vakfe burada yapılır. Zilhicce ayının sekizinci gününe "Terviye" denildiği gibi, dokuzuncu gününe de "Arafa" denilir.

"Vakfe" durmak demek. Zamanı, arafa günü, zilhiccenin dokuzuncu günü öğle vaktinin girmesi ile başlar, onuncu günün şafağının atması ile sona erer. Bu zaman içinde orada bir an kalmakla vakfe yapılmış, rükün eda edilmiş olur. Uyku halinde bile kalınsa yeterlidir. Arafa günü, güneş batıncaya kadar oradan ayrılmamak ise vaciptir.

Orada kalındığı müddetçe, Kur'ân okumak, zikir yapmak, dua etmek, namaz kılmak çok sevaptır. Orada yapılan duaların reddedilmeyeceğine dair bir çok müjdeler vardır.

"Müzdelife ve vakfe". Müzdelife, Arafattan dönerken minaya gelmeden geniş bir vadinin adıdır. Buraya "Meş'aril haram" denir. Buradaki "vakfe" ise arafa vakfesinin bittiği andan itibaren, güneşin doğması öncesine kadar olan zamandır. Yani Zilhiccenin onuncu günü, bayram gününün şafağının atmasıyla, arafa vakfe zamanı bitmiş, Müzdelife vakfe zamanı girmiş olur. Burada dikkat edilmesi gereken husus, şafak atmazdan önce minaya geçilmemelidir. Çünkü bu zaman, arafa vakfa zamanı olduğu için Müzdelife vakfesi yapılmış sayılmaz.

Müzdelife vakfesi de vacibdir. Terkinde ceza kurbanı kesmek lazımdır. Bu vakfede de, Kur'ân okumak, zikir yapmak, dua etmek çok iyi olur. Burada yapılan duaların da reddedilmediğine dair müjdeler vardır. Burada "Allâh'ı zikredin" emri ilahisi de dikkatten kaçmamalı. Sabah namazının da burada kılınması, ayrıca bir zikirdir.

Hanefi mezhebine göre Arafatta ikindi namazını öne alarak öğle vaktinde cemi taktim ederek kılındığı gibi, akşam namazını da vaktinde kılmayarak müzdelifede yatsı vaktinde yatsı ile cemi te'hir olarak kılınır.

3- "...Size hidâyet verdiği gibi (siz de) onu zikredin. Önceden gerçek sapıklardan idiniz de ya." buyrularak geçmiş hatırlatılıyor. Bilindiği gibi İslâmiyet öncesi, sapıklığın her çeşidi alabildiğine yaygındı. Allâh'ın Peygamberi göndermesiyle, Kur'ânı indirmesiyle insanlara verdiği hidâyet ne büyük bir nimettir. Bunları hatırlayıp da Allâh'a hamdetmek, onu çeşitli zikirlerle anmak elbette mü'minlere yakışan bir borçtur. Allâh'ı anmak, onun emirlerini yerine getirmek men ettiği şeylerden uzak kalmak sûretiyle eski hatalara dönmemeyi garantiye almaktır.

(196. âyetin îzahının sonunda gösterilen âyetleri de okuyalım.)

Müzdelifeden minaya akın etmeyi ve Allâh'a istiğfar etmeyi beyan eden âyete geldik:

Âyet: 199

ثُمَّ اَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ اَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ ۖ اِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٩﴾

Meâli:

"Sonra insanların akın ettiği yerden akın edin. Ve Allâh'tan mağfiret dileyin. Şüphesiz Allâh ğafurdur, Rahimdir."

İZAHI:

Bu âyeti kerîme ile cahiliyyet devrinin bazı kimselere ayırmış olduğu gurur payesi kaldırılmış, insanların seviyesi ayarlanmıştır.

Buhari'nin Hazreti Aişe'den rivayet ettiği bir hadîsi şerifte şöyle anlatılıyor:

- Kureyş ve onların dininden olanlar, kendilerine "humus" denilen –dinlerine daha çok bağlı manasına gelen– bir paye vererek onlar, müzdelifede kalırlar. Diğer insanlar Arafata giderler orada vakfe yaparlardı. İslâm gelince Allâh, peygamberine insanlarla birlikte Arafat'a giderek orada vakfe yapmasını emretti. Oradan Müzdelife'ye, Müzdelife'den de Mina'ya hep beraber akın etmelerini emretti."

Böylece aradaki kuruntu farkı kalkmış oldu.

"Sonra insanların akın ettiği yerden akın edin..." emri ile başta Peygamber Efendimiz olmak üzere "humus" adı alanlar ve bütün Kureyş hep birden hiç ayrıcalık olmadan bu emre uyarak döndüler.

Bu dönüşün arafattan olduğunu söyleyen müfessirler var ise de, bundan önceki âyette arafat dönüşü belirtilmiş idi. Bu âyetin siyâkı, müzdelifeden minaya dönüşü ifade etmektedir. İbni kesir ve bir çok müfessirlerin anlayışı da budur.

"...Allâh'tan mağfiret dileyin. Şüphesiz Allâh ğafurdur, Rahimdir." buyrularak, o kendilerine paye ayıranların tevbe ve istiğfar etmeleri emredilmektedir. Allâh günahları örten ve Mü'minlere dünyada ve âhirette rahmet verendir.

Tabiidir ki istiğfar her mü'minin devamlı dilinden bırakmayacağı bir zikrullahdır.

Hacc ibadetinin tamamlanmasından sonra mü'minlerin yapacağı zikir ve dualar hakkında şöyle buyruluyor:

Âyet: 200

فَاِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَذِكْرِكُمْ اٰبَاۤءَكُمْ اَوْ اَشَدَّ ذِكْرًا ؕ فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُوْلُ رَبَّنَاۤ اٰتِنَا فِى الدُّنْيَا وَمَا لَهٗ فِى الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ﴿٢٠٠﴾

Meâli:

"Hac işlerinizi eda ettiğiniz zaman, Allâh'ı, babalarınızı andığınız gibi hem daha da şiddetli olarak anın. İnsanlardan "Ey Rabbimiz, bize dünyada ver." diyen kimse vardır. Ona âhirette nasibden bir şey yoktur.

Âyet: 201

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَآ اٰتِنَا فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾

Meâli:

"Ve onlardan, "Ey Rabbimiz: Bize dünyada da iyilik, âhirette de iyilik ver. Bizi ateşin azabından da koru" diyen kimseler var."

Âyet: 202

اُولٰٓئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا ۗ وَاللّٰهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

Meâli:

"İşte onlara, kazançlarından dolayı kendileri için nasib vardır. Allâh'ın hisabı da hızlıdır."

ÎZAHLARI:

Hacc ibadeti ile ilgili bütün işler bittikten sonra bilhassa babaları ile öğünen cahiliyyet devri insanlarının Allâh'ı zikretmelerini emreden Allâhu Teâlâya, sırf dünyayı isteyenlerle, hem dünyayı, hem de âhireti isteyenlerden örnekler vererek her ikisinin de akıbetlerini bildirmiştir.

Bundan sonraki 203. âyette de belirtileceği gibi Minada yapılacak, şeytan taşlamalar, kurban kesme, tıraş olup ihramdan çıkma ve tavafı ziyaret gibi haccın vacibatından ve rükünlerinden olan bütün işler bittikten sonra:

"Hacc işlerini eda ettiğimiz zaman, Allâh'ı, babalarınızı andığınız gibi hem daha da şiddetli olarak anın..." buyuruyor.

Babaları anma hakkında iki ayrı rivayet vardır:

a) Atâ şöyle söylüyor: "Sabî bir çocuğun babası ve Anasını tek sığınacak yer bilip de onlara naz, niyaz ettiği gibi mü'minlerin de yalnız sığınacakları olan Allâh'ı zikrederek niyazda bulunmalarıdır."

b) İbni Abbas da şöyle anlatıyor: "Cahiliyyet devrinde hac mevsiminde gelenler, dururlar ve "babam şöyle yedirdi, böyle yapardı" gibi dünyalık öğünmelerinden başka bir şey yapmazlardı. Allâh onlar hakkında bu âyeti indirdi.

Her ikisi de âyetin sîyakına uygun düşüyor. Burada Allâh'ı çokça anmak emredilmektedir. Gerek Kur'ân okuyarak, gerek namaz kılarak, gerek dua ederek, gerekse tahmid, tekbir, tehlil, tesbih, teşehhüd, havkale gibi zikirler yaparak Allâh'a çokça yaklaşmak ona ihlaslı bir kul olma yolunu tutmak emredilmiş olduğunu anlamak en isabetli yol olsa gerek.

İhlas yönünden insanları iki kısma ayıran Allâh bir kısmına şu örneği veriyor:

a) **"...İnsanlardan: "Ey Rabbimiz: Bize dünyada ver." diyen kimse vardır. Ona âhirette nasibden bir şey yoktur."** buyuruyor. İnsanların hep dünyayı ve kendi menfaatini düşünen, âhireti hiç hesaba katmayan kimseler vardır ki, âhirette bunların sevabdan bir nasibleri yoktur. Cennetten de nasibleri olmayacağı muhakkaktır. Cennette nasibi olmayanın yeri ise cehennemdir.

Biz bu zümrelerden olmamak üzere uyarıldığımızın farkına varmalıyız ve onların gösterdiği gafleti göstermemeliyiz.

İkinci kısmına verdiği örnekte şöyle:

b) **"Ve onlardan: "Ey Rabbimiz: bize dünyada da iyilik, âhirette de iyilik ver. Bizi ateşin azabından da koru." diyen kimseler vardır."** buyuruyor. Bunların müjdesini de şöyle veriyor:

"İşte onlara, kazançlarından dolayı, kendileri için nasib vardır. Allâh'ın hisabı da hızlıdır."

Bu ikinci kısma baktığımız zaman, onlar hem dünya güzelliğini, hem de âhiret güzelliğini istemişler ayrıca cehennem ateşinden korunmalarını da istemişler.

Dünyanın iyilik ve güzelliklerinin bir kısmını şöyle sıralayabiliriz. Önce sıhhat ve afiyetle birlikte akıllı olmak, îmanlı olmak, ameli salih ehli olmak, Allâh'ın razı olacağı bir eşe sahip olmak, hayırlı evlad sahibi olmak, helal mal sahibi olmak, hayırlı komşu ve eş dost sahibi olmak, huzur ve saadetli olmak... gibi nice güzellikler ve iyilikler.

Âhiretin güzelliğini de şöyle söyleyebiliriz. Îmanla ölmek, kabrin cennet bahçelerinden bir bahçe olması, mahşerde kolayca hesap verip cennetlik olmak, cennette Nebiler, şehitler, salihler yanında yer almak gibi nimetlere kavuşmak.

Allâhu Azimüşşanın verdiği bu iki örneğe dikkat edersek, şu dünyada, arasında yaşadığımız kimseleri anlamakta güçlük çekmeyiz. Hele topluma yön verme selahiyetini elinde tutanların yerini anlamak çok basit olur. "Din ayrı, dünya ayrı" diyenlerin kulakları değil akılları çınlasın.

Müslüman! Nasılsın?

196. âyetin îzahının sonunda gösterilen âyetleri de okuyalım.

Şimdi de Mina günleri hakkında bilgi vermek üzere yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor:

Âyet: 203

وَاذْكُرُوا اللّٰهَ فِى اَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِى يَوْمَيْنِ فَلَآ
اِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَاَخَّرَ فَلَآ اِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقٰى وَاتَّقُوا اللّٰهَ
وَاعْلَمُوٓا اَنَّكُمْ اِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾

Meâli:

"Ve sayılı günlerde Allâh'ı zikredin. Kim iki günde acele ederse. Artık ona bir günah yoktur. Kim de gecikirse, ona da bir günah yoktur. (Bu) ittika eden içindir. Allâh'tan da korkun. Şüphesiz ki siz ancak ona toplanacağınızı da bilin."

ÎZAHI:

Müzdelife dönüşünden sonra Mina günlerindeki yapılacak zikir ve işlere işaret eden bu âyeti kerîmeyi üç bölümde anlamaya çalışalım.

1- "Ve sayılı günlerde Allâh'ı zikredin..."

Bu sayılı günleri İbni Abbas şöyle anlatıyor:

- "Sayılı günler, teşrik günleridir. Dört gündür. Hacda olmayanlar için arafe günü de dahil beş gündür. Birinci bayram günü ve ondan sonraki üç gündür." Bu günler, Minada geçecek olan günlerdir. Arafa günü kendi vakfesi ile geçtiği için burada o kastedilmemiştir. Müzdelifede birinci bayram günü sabah namazı vakti vakfe yapılarak

Minaya dönüldüğü 199. âyette belirtilmiş idi. Şimdi birinci bayram gününden itibaren minadaki yapılacak işleri ve zikirleri şöyle sayalım:

a) Birinci bayram günü güneş doğduktan sonra, öğleye kadar afdal olarak, akşama kadar caiz olarak, akşamdan şafak atıncaya kadar da mekruh olarak "büyük şeytan" diye tanınan Akabe cemresi yapılır. Yani taşlanır. Aynı gün kurban kesilir. Tıraş olunarak ihramdan çıkılır. (Kadınla münasebet hariç) Yetişebilinirse rukün olan ziyaret tavafı yapılır. Yetişilemediği taktirde büyük şeytan taşlanması hariç diğerleri ertesi güne ve daha ertesi güne bırakılabilir. Arafat öncesi Say yapılmamış ise, ziyaret tavafını ta'kîben say de yapılır.

b) Zikir: âyeti kerîmedeki emredilen zikir, ittifakla tekbirler olarak anlaşılmıştır. Şeytan taşlarken, kurban keserken, farz namazların ardından alınan tekbirlerdir. Diğer zamanlarda tekbir okunacağı gibi sair zikirler de yapılır. Dualar ise, her zaman yapılır.

c) Asıl "eyyami teşrik" diye bilinen ikinci, üçüncü ve dördüncü bayram günlerinde, yetiştirilemeyen kurban kesimi, tıraş ve ihramdan çıkma, ziyaret tavafı ve say yapılmanın yanında, her üç cemrenin atılması vacibdir. İkinci bayram günü öğle vaktinin girmesiyle başlanarak, önce küçük, ardından orta, sonra da büyük akabe şeytanları taşlanır. Her birine yedişer ufak taş atılır. Atarken tekbir alınır. Bu taşlama, akşama kadar caiz olarak, akşamdan şafak atıncaya kadar da mekruh olarak yapılır. Ertesi gün de yine öğle vaktinden başlayarak aynı şekilde taşlanır.

2- "...Ve kim iki günde acele ederse, artık ona bir günah yoktur. Kim de gecikirse ona da bir günah yoktur..." buyurularak Mina'dan ayrılma şekli müsamahalı olarak beyan edilmiştir.

Bayramın ikinci ve üçüncü günlerinde tarif edilen şekilde her üç şeytanı taşlayan kimse Mina'dan ayrılabilir. "Güneş batmazdan önce ayrılması lazım." diyenler olduğu gibi "gece ayrılmasında bir beis yoktur. Yeter ki şafak atmazdan önce ayrılmış olsun." Diyenler de vardır. Teferruat için fıkıh kitaplarına müracaat.

Böylece iki günde ayrılmak isteyen ayrılabilir. Gecikenler de Bayramın dördüncü günü, teşrikin üçüncü günü olan son günün sabahı yine her üç şeytanı taşlayarak ayrılır. Bunda da bir günah yoktur. Yeter ki bu ayrılışlar Allâh korkusu takvaya bağlı olsun. Heçimseyerek, –adam sende– kabilinden olan her ibadet gibi bu da doğru değildir.

3- "...(Bu) İttika eden içindir. Allâh'tan da korkun. Şüphesiz ki siz ancak ona toplanacağınızı da bilin."

Her ibadette olduğu gibi hacc ibadetinin bütün işlerinde de ittika ederek, yani Allâh'ın emrine tam riâyet etmek sûretiyle onun vikayesine, onun himayesine girmiş olmak esastır.

Her zamanda böylece Allâh korkusu, onun himayesi, onun vikayesi altında olmaya çalışmamız emredilmektedir. Ayrıca bir gün gelip hep birden onun huzurunda toplanacağımızı da iyice bilmemiz istenmektedir. Buradaki tenbih çok önemlidir. Ömrümüzün her anı Allâh'ı ve emirlerini hatırda tutarak geçmelidir. Onun yasaklarından uzaklaşmak da selametimiz icabıdır. Dünya saadeti, âhiret selameti ancak böyle kazanılır.

Bundan önceki 196. âyetin îzahının sonunda gösterilen âyetleri de okuyalım.

Yüce Rabbimiz bize örnek olmak üzere yine insanlardan iki ayrı kısmı şöyle bildiriyor:

Âyet: 204

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللّٰهَ عَلٰى مَا فِى قَلْبِهٖ وَهُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾

Meâli:

"İnsanlardan dünyada sözü hoşuna gidenler de vardır. Kendisi en yaman düşman olduğu halde kalbindeki şey üzerine Allâh'ı şahid de tutar."

Âyet: 205

وَاِذَا تَوَلّٰى سَعٰى فِى الْاَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۗ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾

Meâli:

"Dönüp ayrıldığı zaman da orada bozgunculuk yapmak ve ekin ile nesli helak etmek için yer yüzünde uğraşır. Allâh da bozgunculuğu (asla) sevmez."

Âyet: 206

وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ ۚ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾

Meâli:

"Kendisine: "Allâh'tan kork." denildiği zaman da günaha (sürükleyen) dehşet yakalar. Artık ona cehennem yeter. Ne de kötü yataktır."

Âyet: 207

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾

Meâli:

"İnsanlardan Allâh'ın rızasını isteyerek kendini kazanan kimse de vardır. Allâh kullara da pek merhametlidir."

İZAHLARI:

Sedî'nin anlattığına göre, Beni Sakif'den Ahnes ibni Şerik adında ağzı çok iyi laf yapan birisi Rasulullah'a gelerek en güzel sözlerle ve yeminlerle müslüman olduğunu anlatmış. Sonra dönüp gitmiş. Müslümanların ekinlerinin ve hayvanlarının bulunduğu bir yere uğramış. Ekinleri yakmış, hayvanları telef etmiş. Bunun üzerine bu âyet nazil olmuş.

Bu tip içi başka dışı başka münâfıklar çok. Kıyâmete kadar böyleleri bulunacaktır. Bu örnek biz müslümanları dâima uyanık bulunmaya sevkeder. Nice tatlı dilli, güler yüzlü içi başka dışı başka münâfıklar vardır ki onları dinlediğin zaman pek hoşuna gidebilir. Fakat, yakıcı, yıkıcı, bozguncu olduğu sonra anlaşılır.

Böyleleri, ellerine fırsat geçtiği zaman her fenalığı yaparlar. Hele bir başa geçerlerse, yapamayacakları zulüm kalmaz.

"İnsanlardan dünyada sözü hoşuna gidenler de vardır. Kendisi en yaman düşman olduğu halde, kalbindeki şey üzerine Allâh'ı şahid de tutar." Buyrularak münâfık kimsenin çirkin karakteri sergilendikten sonra öylesinin yıkıcılığı ve bozgunculuğu da şöyle anlatılır:

"(Öylesi) dönüp ayrıldığı zaman da, orada bozgunculuk yapmak ve ekini ile nesli helak etmek için yer yüzünde uğraşır. Allâh'ta bozgunculuğu (asla) sevmez."

Böylesine öğütte verilse daha da azıtacağı da yüce Rabbimiz tarafından şöyle hatırlatılır:

"Kendisine: "Allâh'tan kork." denildiği zaman da onu günaha (sürükleyen) dehşet yakalar. Artık ona cehennem yeter. Ne de kötü yataktır."

(Bakara 11, 12. Hacc 72. Münâfikun 1, 4. âyetlere de bakalım).

Birinci örnekte münâfıkların şahsiyetini, karakterini ve cehennemde de yatağını gördükten sonra bir de şu ikinci örneği görelim:

"İnsanlardan Allâh'ın rızasını isteyerek kendini kazanan kimse de vardır."

Bu âyetin sebebi nüzulü hakkında birkaç rivayet vardır. Bunlardan birini nakledelim.

Hars İbni Ebi Usame Müsned'inde, İbni ebi Hatem de Sad ibni Müseyyib'den rivayetle şöyle anlatıyor: Suhayb R.A. Peygamber Efendimize hicret etmek üzere Mekke'den yola çıktı. Kureyş'den bir grup peşine takıldılar. Hemen hayvanından indi ve torbasındaki okları alarak:

- Ey Kureyş güruhu! Şüphesiz ben sizin en iyi ok atanınız olduğumu biliyorsunuz. Vallâhi benim yanıma ulaşamazsınız. Yanımda torbamda bulunan okların hepsini atarım. Sonra elimdeki kılıncımla da vururum. Elimde de ondan bir şey kalmaz. Sonra istediğinizi yapın. Eğer isterseniz Mekke'deki malımı size tarif edeyim (o sizin olsun) yol açın." dedi. Onlarda:

- Peki. dediler. Medine'ye Rasulullaha gelince Efendimiz:

- Ebu Yahya alış verişte kazandı. Ebu Yahya kazandı. Buyurdu. Hakkında bu âyeti kerîmenin nazil olduğunu duydu.

Yaşı da hayli ileride olan Suheyb Allâh rızası için her şeyi gözüne aldı ve bütün malından da vazgeçti. Ne büyük anlayış ne kuvvetli îman.

Bu âyeti kerîme Suheyb gibi olan bütün mü'minlere müjdedir. Bu bizim için çok değerli ve önemli bir örnektir.

Daha önceki 200, 201. âyetlerle ilgili olan bu âyetlerde, Allâh insanları dört kısma ayırmıştır:

1- Yalnız dünyayı düşünen ve onu isteyen,

2- Hem dünyayı, hem de âhireti düşünen ve isteyen,

3- Îmanlı ve âhiret ehli gibi görünmeye çalışan ve fakat içi küfür kaynağı olan münâfık,

4- Hem içi ile hem de dışı ile tam îmanlı olan.

(Bakara 11, 12, 265. Tevbe 8, 62, 100. Hacc 72. Haşr 8. Münâfıkûn 1, 4. Leyl 20, 21. âyetleri de okuyalım.)

İnsanlardan iyili kötülü örnekler verdikten sonra îman edenlere hitap ederek islamın bütün ahkâmına riâyetle sulha, iyi geçime katılmalarını ve şeytana uymamalarını emrediyor ve şöyle buyuruyor:

Âyet: 208

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ادْخُلُوا فِى السِّلْمِ كَآفَّةً ۪ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۭ اِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٠٨﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Sulha tümüyle girin ve şeytanın adımlarına uymayın. Muhakkak o, size açık bir düşmandır."

Âyet: 209

فَاِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوٓا اَنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٠٩﴾

Meâli:

"Size açıklayıcı âyetler geldikten sonra yine de saparsanız, Artık Allâh'ın aziz, hakim olduğunu bilin."

İZAHLARI:

İbni Cerir İkrime'den rivayet ediyor. diyor ki:

- "Yahudilerden İbni Selam, Salebe, İbni Yamin, Kabin oğulları Esed ve Useyd, Said ibn Amr, Kays İbni Zeyd Rasulullaha:

- Ey Rasulullah: Cumartesi, bizim tazim ettiğimiz bir gündür. Bizi bırak da o gün ayin yapalım. Tevratta Allâh'ın kitabıdır. Bizi bırak da gece kıyam edelim." dedi(ler). Bunun üzerine bu âyet nazil oldu." dedi. Başka rivayetlerde var.

"Essilmi"sinin kesriyle ve fethiyle kıraattır. Mana değişmez. Sulh, barış manasınadır. Burada îman edenlerin aralarında ayrıcalığı kaldırıp İslâm dinine tümüyle sarılarak huzur içinde yaşamaları kasdedilmiştir. Avfi, Dehhak ve Ebul aliyenin anlayışları da bu istikamettedir.

"Kaffe" hakkında da iki ayrı anlayış vardır.

a) (ادخلوا)nün vav'ından haldir. Buna göre "hepiniz" demek oluyor. Yani "ey îman edenler! Siz hepiniz sulha girin." manası,

b) (اله)den haldir. Buna göre "silmin tümüne girin" demek oluyor. Yani islam ahkamının tümünü tatbik ederek hepiniz birleşin barış içinde kardeş olarak yaşayın anlamına geliyor.

Bunu şöyle te'lif etmede bir mani yoktur:

Ey îman edenler! Hepiniz bir olarak İslam ahkamının tümüne sarılarak, ayrı baş çekmeden, başka dinlere kaymadan yalnız islam dininin hükümleri içinde kaynaşın. Ve:

"...Şeytanın adımlarına uymayın..." buyrulmaktadır. 169. âyette de geçtiği gibi "O size ancak kötülüğü, fuhuşları ve Allâh'a karşı bilemeyeceğiniz şeyleri söylemenizi emreder." Daha başka âyetlerde de şeytanın düşmanlıkları çok geçer. O çok çetin bir düşmandır.

"...Muhakkak o size açıkça bir düşmandır." Onun için Onun içinize sızdıracağı sapık fikirlerden sakının.

"...Size açıklayıcı âyetler geldikten sonra, yine de saparsanız, artık Allâh'ın aziz, hakim olduğunu bilin."

Şayet şeytana uyarda size bunca deliller, âyetler, açıklamalar geldikten sonra, İslâmı iyice anladıktan sonra yine de şuraya buraya kayarsanız "vay Tevrat şöyle dedi, İncil böyle dedi. Cumartesiyi tazim ederiz." diyerek yalpa yaparsanız felaketlere uğrarsınız. Allâh'ın gazabından kurtulamazsınız. O:

"Azizdir, Hakimdir." Üstündür, galibdir, ezicidir. Sizi ezer, perişan eder. O, hükmünü yerinde verir. O'nun hükmünü kimse bozamaz, değiştiremez. Ey Yahudiler! Art niyetlerinizle bir yere ulaşamazsınız. Boşuna yalpa yapmayın.

(Nisa 119, En'âm 142, İsra 53, Nûr 21. âyetlere de bakalım)

Sulh davetine yanaşmayan ehli küfrün ümitleri ne olabilir? Onların hayali ümidlerini şöyle tasvir ediyor:

Âyet: 210

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن يَأْتِيَهُمُ ٱللَّهُ فِى ظُلَلٍ مِّنَ ٱلْغَمَامِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾

Meâli:

"(O sulha yanaşmayanlar) Allâh ve Meleklerin buluttan gölgeler içinde gelivermesinden ve işin görülüvermesinden başkasına bakmazlar. İşler de ancak Allâh'a döndürülür."

ÎZAHI:

"Îman ettik." dedikleri halde Cumartesi ve Tevrat gibi bahanelerle işi bükütüp kaypaklık yapan yahudilere benzerleri, çağrıldıkları islami sulh ve kardeşliğe yanaşmadılar. İnsanın aklına şöyle bir soru gelir: "Bu kadar açık seçik güzel yol, insanın her ihtiyacına cevap veren bir dinin huzur verici davetine bunlar neye güvenerek yanaşmıyorlar?" bunların bir bekledikleri, bir bildikleri mi var?

İşte insanın içine doğabilecek böyle acaib bir sorunun cevabı, onların hayallerini aksettiren böyle bir tarzda verilmiştir:

Ve **"Allâh ve Meleklerin buluttan gölgeler içinde gelivermesinden (hayalledikleri) işinden görülüvermesinden başkasına bakmazlar."** Onlar hangi maddi hayal içinde olurlarsa olsunlar, hangi kuruntu ve benlik çalımında bulunursa bulunsunlar neticede:

"(Bütün) işler de ancak Allâh'a döndürülecek." Yalnız onun huzurunda hesap verilecektir.

(Âl-i İmran 109. En'âm 158. Yûnus 101, 102. Nahl 33, 34. Hacc 76. Hadid 5. âyetleri de okuyalım.)

Sulha yanaşmayanlardan hayalci kâfirlerin örneği israil oğullarında çok olduğu için:

Âyet: 211

سَلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ كَمْ ءَاتَيْنَٰهُم مِّنْ ءَايَةٍۭ بَيِّنَةٍ ۗ وَمَن يُبَدِّلْ نِعْمَةَ ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢١١﴾

Meâli:

"Kendilerine açıklayıcı âyetlerden nicesini verdiğimizi İsrail oğullarına sor. Kendisine geldikten sonra da Allâh'ın nimetini kim değiştirirse, işte muhakkak Allâh çetin azablıdır."

İZAHI:

Rasulullahın devrindeki inatçı, hileci, nifakcı sulha îmana yanaşmayan hayalci yahudiler, geçmişlerini öğrensinler diye

"İsrail oğullarına sor." Onlar geçmişlerine ne kadar benziyorlar. "Onlara nice açıklayıcı âyetler verdik."

Mûsâ aleyhisselamın elinin beyazlığı, asası, denizi yarıp geçmeleri, taşa vurup su çıkarmaları, sıcaktan korumak için bulutun gölgelemesi, kudret helvası ve bıldırcın etinin gelmesi gibi daha nice mucizeler, deliller, açık âyetler... Bununla beraber pek çokları inadından dönmedi, sapıklığından şaşmadı. Allâh'ın îman nimetini küfüre, çirkine değiştirdiler. Sizde tıpkı onlar gibisiniz. Fakat:

"...Kendisine geldikten sonra da Allâh'ın nimetini kim değiştirirse, (bilsin ki) muhakkak Allâh çetin azablıdır."

(Bakara 59, 108, 181. Araf 162. İbrâhîm 28, 29. âyetleri de okuyalım.)

Şimdide tüm kâfirlere dünya hayatının süslendiği ve mü'minlerle alay ettikleri hakkındaki şu âyeti görelim:

Âyet: 212

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ
اٰمَنُوا ۘ وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۗ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ
مَنْ يَشَاۤءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾

Meâli:

"Dünya hayatı küfredenlere süslendi. Îman edenlerle de alay ediyorlar. Halbuki ittika edenler kıyâmet gününde onların üstündedirler. Allâh'ta dilediği kimseyi hesapsız rızıklandırır."

İZAHI:

Her şeyi dünya hayatından ibaret sanan kâfirler, gönüllerini, gözlerini, sözlerini hep dünyaya çevirirler. Bütün dikkatleri dünya varlıklarındadır. Kendilerini maddenin cazibesine kaptırmışlardır. Manevi bir cazibe olmadığı için tek taraflı madde cazibesi onları iyice

kendine çekmiş yapıştırmıştır. Onun için onlara dünya çok süslü görünür. Çünkü başka bir süs, başka bir güzellik, başka bir iyilik göremezler. Onlar körler, sağırlar, beyinsizlerdir.

Evet dünya hakikaten güzeldir, süslüdür, yararlıdır. Allâh, her şeyi güzel yaratmıştır. İnsanların güzelliği, hayvanların güzelliği, otların, ağaçların, meyvelerin güzelliği, hele çiçeklerin renk ve şekillerinin güzelliği sayılmakla bitmeyecek kadar olan güzellikler, süsler... bu doğrudur.

Ama her şey bundan mı ibarettir? Bundan ibarette olsa bunları yaratan, şekillendiren, güzelleştiren, süsleyen kimdir? İşte onları şaşırtan budur. Buna inanmak, bunun emrine girmek istemiyorlar. Onlar kendi havalarında esecekler, kendileri yaşayıp başkalarını ezecekler.

Kaldı ki Allâh'ın yarattığı güzellikler bu dünyadakinden ibaret değildir. Asıl bitmez, tükenmez, buruşmaz, solmaz güzellikler var, akan süt ırmakları, bal ırmakları, fışkıran tatlı kaynaklar, hiç tükenmeyen kesilmeyen meyveler, solmayan çiçekler, yaşlanmayan huriler genç kalan insanlar... sayılamayacak kadar bolluklar, güzellikler ve süsler... O zavallıların bunlardan haberleri yok. Var ya inanmazlar.

İşte bu mahrumiyet onları şımartır. Bu mahrumiyet onları müslümanlarla alay etmeye sürükler. Şimdi alay ederler, eğlenirler, keyiflenirler. Fakat yarın? Yani ölüm ötesi? İşte o zaman:

"İttika edenler (Allâh'ın emrine girip onun vikayesinde olanlar) kıyâmet gününde onların üstünde (tepesinde)dirler. Allâh dilediği kimseyi hesapsız rızıklandırır."

Şu âyetleri de okursak kâfirlerin süsünü zinetini daha iyi anlarız: En'am 43, 108, 122. Âl-i İmran 14. Tevbe 37. Yunus 12. Rad 33. Neml 4, 5. Fâtır 8.

Sulha yanaşmayan kâfirler hakkında aldığımız bilgilerden sonra, aslında bir olan insanların bazı parçalanma şekillerini anlatmak üzere:

Âyet: 213

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللّٰهُ النَّبِيّٖنَ مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ
وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا
فِيهِ ۚ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ

الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۗ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ ۗ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

Meâli:

"İnsanlar (aslında) bir tek ümmet idi de Allâh (onlara) müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak Peygamberler gönderdi. Yanlarında da –insanlar arasında kendisinde anlaşamadıkları şeyler hakkında hükmetmek için– hak ile kitap indirdi.

Onlara (nice) deliller geldikten sonra –aralarında taşkınlık olarak– kitap verilenlerden başka (kimse) ihtilaf da etmedi.

(Kafirlerin) hakdan kendisinde ihtilaf ettikleri şeye (çözüm bulmak üzere) Allâh îman edenlere kendi izni ile hidâyet etti. Allâh dilediği kimseyi de dosdoğru yola iletir."

ÎZAHI:

Bu âyeti kerîme insanların dinle olan alakası ve ihtilafı, ihtilaf öncesi ve sonrası hakkında bize toplu bir bilgi vermeye yöneliktir. Buna göre meseleyi altı noktada ele almamız gerekiyor:

1- "İnsanlar (aslında) bir tek ümmet idi..."

"Ümmet" inançları bir yerde toplanarak birleşen ve bütünleşen insan topluluğuna denir. İnsanlar, aslında bu kâbiliyette yaratılmış bir varlıktır.

İnsanların ilki, Adem aleyhisselamdır. Aynı zamanda Peygamberdir. Bundan sonra üreyenler, onun getirdiği îman esasları üzerinde birleşerek bir ümmet oluşturmaları gerekir. Böylede olmuştur. Bunun böylece sürüp gitmesi gerekirken, yine insanların yaratılışındaki kavrayış, anlayış ve arzu farkları onları ayrı yönlere çevirmiş ve ihtilafa düşürmüş.

İnsan, yaratılışı itibariyle diğer mahlukattan önemli farklılıklar gösterir. İki ayak üzerinde dik oluşu, yürüyüşündeki dengeli oluşu, kolları ve ellerinin her işi yapacak şekilde oluşu, kafa yapısının çok derli toplu ve düzenli oluşu, yeme, içme ve yaşama tarzının kesin bir düzene ihtiyaç gösterecek durumda oluşu, aklının ve kalbinin anlama, kavrama, öğrenme, bilgisini depolama ve inanma ile her işe, her iyiye ve kötüye kâbiliyetli olan gövdesine yön verme ve bu yönde istikrar kazandırma fıtratında oluşu. Dikkate alınırsa, bu insan cinsinin ayrı ayrı yaşaması düşünülemez. Her biri düşünebilen bu varlıklar, düşüncelerini ne kadar

işletirlerse işletsinler, yine bir arada yaşama ihtiyacını duyarlar. Böylece de ola gelmiştir. Her biri akıl ve düşünceye sahip olan bu varlıklar, aralarında haksızlığa yol açmayacak, hepsini huzurla yaşatacak bir düzenin bulunmasına da ihtiyaç duyacaklar. İşte bunların bu ihtiyacını pek iyi bilen bunların yaratıcısı, bunların ilki olan Adem'i Peygamber olarak göndermiş, kendisine de muhtaç oldukları düzenin temelini teşkil eden bilgilerle "Sahife" denilen bir talimat göndermiştir.

İnsanlar işte budur. Bir tek düzenle rahat yaşayabilecek bir cinstir. Yalnız kendilerini yaratan Allâh'ın düzeni ile huzur bulacak bir yaratılışa sahiptir. Allâh'ın düzeni dışına çıktıkları taktirde huzur bulamayacak, rahat edemeyecek, güvenle yaşamayacak bir zümredir. Tarih boyunca görüle gelen, bilinegelen de budur. Tekrar edelim: İŞTE İNSAN BUDUR. Değişmeyen bir ümmettir. Onun için;

2- **"...Allâh (onlara) müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak Peygamberler gönderdi..."** buyuruyor.

Adem aleyhisselamdan sonra sayılarını Allâh'tan başka kimsenin bilmediği pek çok peygamberler gönderilmiştir. O peygamberler kendi devirlerinde ve kendi bölgelerinde bulunan insanları Allâh yoluna davet ederek huzurla yaşamalarını söylemişlerdir. Peygamberlere uyanlar, hem dünyada rahat etmişler, hem de âhiret saadetlerini kazanmışlardır. İsyan edenler ise, bozgunculuk içinde belalarını bulmuşlar, her biri cehennemlik olarak geberip gitmişlerdir. Kur'ânı Kerîm bunların misalleri ile doludur.

Peygamberler de birer insandır ve Allâh'ın kullarıdır. Onlar da kendiliklerinden bir yol bulamazlar, bir hüküm veremezler, her iş ve ibadetlerinde Allâh'ın vereceği bilgiye ihtiyaçları vardır. Onun için:

3- **"...Yanlarında da –insanlar arasında kendisinde anlaşamadıkları şeyler hakkında hükmetmek için– hak ile kitap indirdi..."** buyurmuştur.

Bu kitapların bir kısmı sahifeler halinde bir kısmı da kitap olarak gelmiştir. Adem aleyhisselama 10, Şit aleyhisselama 50, İdrîs aleyhisselama 30, İbrâhîm aleyhisselama da 10 sahife gelmiştir. Bu sahifelerin büyüklüğü ve neler olduğu hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak inanca dair bilgilerin hepsinde aynı olduğu ve hepsinin Kur'ânda yer aldığı bir gerçektir.

Kitaplara gelince, önce Tevrat kitabı Mûsâ aleyhisselama, sonra Zebûr kitabı Davut aleyhisselama, ardından İncil kitabı Îsâ aleyhisselama, en sonra da Kur'ânı Kerîm Muhammed aleyhisselama

gelmiştir. Bu kitapların hepsinde yine inançla ilgili kısımlar aynı olmakla beraber diğer hükümlerde yerine göre değişiklikler olmuştur.

Bu kitaplar hep hak olan hükümleri içinde getirmiştir. İnsanların anlaşamadıkları şeyler, bu hükümlerle halledilmekte iken zamanla karşı çıkanların, menfaat düşkünlerinin çoğalması ile ihtilaflar, geçimsizlikler artmış. Bilhassa Mûsâ aleyhisselam devrinde –geçen âyetlerde gördüğümüz gibi– yahudiler çok sırnaşık hareket etmişler. Hâlâ da onların o menfur halleri devam etmektedir. Âyeti kerîmenin şu kısmı, onların bu çirkefliklerini hatırlatıyor:

4- "...Onlara (nice) deliller geldikten sonra aralarında taşkınlık olarak, kitap verilenlerden başka (kimse) ihtilaf da etmedi..."

Peygamberlere gelen suhuf ve kitaplar, açık hükümler, açık deliller, açık ifadelerle muhtaç oldukları en doğru yolu gösterdiği halde, aralarındaki hasetlik ve çıkarlarını koruma bakımından birbirlerine düştüler, Peygamberlere karşı geldiler, Kitapları hiçe saydılar ve keyiflerine göre değiştirdiler.

Tarihin derinliklerinden gelen, Peygamber Efendimizin devrine kadar olan huyları bu. Kur'ânı kerîm gelince onlar yine kendileri hakkında en doğru olan yola davet edildiler. Ama tıpkı ataları gibi hem peygambere, hem de Kur'âna karşı geldiler. Ellerindeki kalıntı Tevrat'ta ve İncil'de Muhammed adında bir peygamber geleceği yazılı olduğu ve bütün vasıfları tuttuğu halde, bunu da anladıkları ve bildikleri halde, hasetlerinden, inatlarından sakladılar, inkar ettiler. Ama onların ihtilafa düştükleri ne varsa, hepsi de Mü'minlere hidâyet verdi. Onlar, çelişkilere düşmeden hakkı kabul ettiler. Bu hususta şu beyanât yapılıyor:

5- "...(Kafirlerin) haktan kendisinde ihtilaf etikleri şeye (çözüm bulmak üzere) Allâh îman edenlere, kendi izni ile hidâyet etti..."

Kafirlerin ihtilafa düştükleri ne varsa hepsinde Allâh müslümanlara hidâyet verdi. En doğruyu kabulde tereddüt etmediler. Haram kıldığı şeyleri haram olarak, helal kıldığı şeyleri helal olarak, Kur'ânın tümünü, Kur'ân olarak, Muhammed aleyhisselamı, peygamber olarak, Cuma gününü, Cuma olarak, Mescidi haramı, kıble olarak, namazı beş vakit olarak, Ramazan ayını oruç olarak, Malının kırkta birini vermeyi zekat olarak, Haccı ve umreyi ibadet olarak, cihadı farz olarak, İslâmın tümünü din olarak kabul ettiler. Allâh'ın gücü ile güçlendiler, Allâh'ın nimetleri ile nimetlendiler. Allâh'ın cenneti ile müjdelendiler. Allâh dilediğini dosdoğru yola iletir:

6- "...Allâh dilediği kimseyi de doğru yola iletir"

Bizi doğru yola sevkeden Allâh'a ne kadar şükretsek, ne kadar tesbih, tenzih, tekbir etsek yinede azdır.

Aişe R.A şöyle anlatıyor:

- Rasulullah S.A.V gece namaz kılmaya kalktığı zaman:

- Cebrail'in, Mikail'in ve İsrafil'in Rabbi olan, göklerin ve yerin yaratıcısı olan, görüneni ve görünmeyeni bilen Allâhım! Kendisinde ihtilafa düştükleri şey hakkında kullarının arasında yalnız sen hüküm verirsin, Hakdan kendisinde ihtilafa düşülen şey için kendi izninle bana hidâyet ver. Şüphesiz sen dilediğin kimseyi doğru yola iletirsin" derdi. (Buhari, Müslim.)

(Bakara 176. Âl-i İmran 19, 105. Nisâ 165. En'âm 48. Yûnus 19, 25, 74. Nahl 36, 124. İsrâ 15. Nur 46. Fâtır 24. Kehf 56. Casiye 17. âyetleri de okuyalım.)

Hidâyetle müjdelenen mü'minler, ileride gelebilecek sıkıntılara karşı uyarılmak üzere şöyle buyruluyor.

Âyet: 214

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَاْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ ؕ مَسَّتْهُمُ الْبَاْسَآءُ وَالضَّرَّآءُ وَزُلْزِلُوا حَتّٰى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ مَتٰى نَصْرُ اللّٰهِ ؕ اَلَآ اِنَّ نَصْرَ اللّٰهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾

Meâli:

"(Ey mü'minler) sizden önce geçenlerin hali size gelmeden, cennete gireceğinizi mi sandınız? Onlara (yoksulluk ve hastalık gibi nice) kötülükler ve zararlıklar dokundu. (Öyle ki) Peygamber ve

yanındaki îman edenler. "Allâh'ın yardımı ne zaman?" diyecek kadar sarsıldılar. (Ümitli olun) Allâh'ın yardımı yakın değil mi?"

İZAHI:

1- Bu âyeti kerîmenin nüzul sebebi hakkında üç ayrı rivayet vardır: Peygamber Efendimizin Medine'ye teşriflerinde karşılaştığı yahudi mezaliminin verdiği sıkıntı üzerine,

2- Uhut muhaberesinin getirdiği musibetler üzerine,

3- "Ahzab muharebesi" diye bilinen Hendek muhasarası sırasında nazil oldu deniliyor.

Her üçü de uygun düşmekle beraber Allâh'ın yardımının acilen yetişmiş olması, Hendek muharebesine dikkatimizi çekiyor.

Abdurrazzak, Muâmmer Katadeden rivayet ederek şöyle dediğini haber veriyor:

- Bu âyet, Ahzab günü nazil oldu. O gün Peygamber Aleyhisselam, belaya uğradı, kuşatıldı."

Habbab ibni Eret'ten, diyor ki:

- "Ya Rasulallâh! Bize yardım dilemelisin değil mi? Bizim için Allâh'a dua etmelisin değil mi" dedik de:

- Şüphesiz sizden önce öyle kimseler geçti ki. Birinin kafasına bıçkı konulur ayağına kadar biçilirdi de o dininden ayrılmazdı. Demir taraklarla etleri kemiklerine kadar taranırdı da o dininden ayrılmazdı." buyurdu. Sözüne devamla:

-"Vallâhi kat'iyyetle Allâh bu işi (dini) muhakkak tamamlayacaktır. Öyle ki, bir yolcu Yemen'den hadramevte kadar hiç korkusuz gidecektir. Ancak Allâh korkusu ve koyuna karşı kurt korkusu. Fakat siz acele eden kimselersiniz" buyurdu.

Hakikaten bu Peygamber mucizesi gerçekleşmiştir. On asırdan fazla bir süre islam hakimiyyeti devrinde korkusuzca, huzurla en uzun seferler yapılmıştır. Halen de İslâmın açtığı bu yol devam etmektedir.

O sıralardaki sıkıntılardan kısa zamanda ne yahudi belası, ne uhut muharebesi, musibeti, ne de Hendek muhasarası kalmamış, açlık, yokluk sıkıntıları da Allâh'ın izni ile sıyrılıp gitmiştir.

Her şeye rağmen müslümanların Allâh'a tam kulluk yapmaları, Peygambere sağlam ümmet olmaları, Allâh'ın yardımlarını almışlar, zaferden zafere ulaşmışlardır.

Bu günün müslümanlarından beklenen de budur.

(Âl-i Imran 142, 149. En'âm 42, 43. Araf 94, 95. Tevbe 16. Ankebut 2, 3, 4. Ahzab 9, 10, 11, 20. Kıyâmet 36. âyetleri de okuyalım.)

Mal harcamanın hikmetini anlayan ve zevkine varan müslümanların neleri, nereye harcayacakları sorusuna cevap olarak şöyle buyruldu:

Âyet: 215

يَسْئَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ ۖ قُلْ مَآ أَنفَقْتُم مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾

Meâli:

"(Rasulüm) Sana neyi (nereye) harcayacaklarını soruyorlar. "Hayır (mal)dan harcadığınız şey, ana-baba, hısımlar, öksüzler, yoksullar ve yolcular içindir. Hayırdan ne yaparsanız, elbete Allâh onu bilir." de."

ÎZAHI:

"İnfak" yedirmek ikram etmek, harcamak, hayır yapmak manalarına gelir. Burada helal olan malını vermek ve harcamak demektir.

İbni Münzir'in Ebu Hayyandan rivayet etiğine göre, Amr ibni Cemuh, Peygamber aleyhisselama "mallarımızdan ne harcayacağız ve nereye vereceğiz?" sorusu üzerine bu âyet nazil oldu.

Bu soru Uhut muharebesinden önce soruldu. Her hususta günden güne yetişen ve gelişen Eshabı kiram, yardımlaşma yönünde de şuurlanıyor, uyanıyordu. Gerek insanların kendi aralarındaki yardımlaşma gerekse düşmana karşı ordu teçhizindeki yardımlaşmada oldukça ilerleyen müslümanlar, bu yardımlaşmadaki tercihlerini Rasulullaha sordular. Bunun üzerine Allâhu teâla onların tercihini bu âyeti kerîme ile açıklayıverdi.

Baba ile anayı ön sıraya aldı. Arkasından kardeşler, amcalar, dayılar, teyzeler, halalar ve onların çocukları gibi akrabalar, yetimler, fakirler ve yolcuları sıraya aldı.

Bu bir tercih sırasıdır. Yeri geldikçe ve ihtiyaç duyuldukça hepsine birden veya en sıkıntılı olanı da öne alabilir.

Bu yardım zekat ve fıtranın dışında kalan sadakalardır. Baba ile ananın burada zikredilmesinden bu anlaşılır. Zekat ve fıtralar, baba-ana ve evlatlar, torunlar hariç diğerlerine verilir.

Bu, harcamanın yalnız mâlî yönüdür. Bunun haricindeki yapılacak hayırları da şöyle teşvik buyurur:

"...Hayırdan ne yaparsanız elbette Allâh onu bilir."

Yukarıda "harcama" kelimesi, burada ise "yapma" kelimesi ile ifade edilmesi bu farklılığı gösterir. İnsanların bedenen, ilmen ve fikren yaptıkları pek çok yardımlar ve hayırlar vardır. Bir iş yapana, biraz çalışıvermek, su yol işlerinde çalışmak, cami, mescid yapılarında çalışmak, harpte mevzi kazmak, cephane yetiştirmek, yaralı, ölü taşımak gibi sayılamayacak kadar bedeni yardımların yanında bilgisi olanın bilgi çeşidine göre maddi ve manevi yönlerde büyük yardımları dokunur. Bu hususta Peygamber Efendimiz en büyük önder ve örnektir. Selman-ı Farisi'nin Hendek kazılmasını söylemesi de bir ilmi yardımdır. Bunun misallerini siz çoğaltabilirsiniz.

Allâh için yapılan bütün yardımlar ve mâlî harcamaları Allâh elbette bilir ve onun karşılığını hem dünyada, hem de âhirette verir.

(Bakara 261-263, 270-274. Âl-i İmran 92. Nisâ 36, 39, 127. Enfâl 6. Ra'd 22. Nûr 41. Furkan 67. Fâtır 30, 129. Sebe' 39. Hadid 7, 10. âyetleri de okuyalım.)

Harcama ve hayır işleri hakkındaki verilen bilgiden sonra, harbin farz olduğu bunun sonunun da hayır olduğuna işaretle şöyle buyrulmuştur:

Âyet: 216

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا
شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ
لَّكُمْ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

Meâli:

"O sizin için kerih olduğu halde, savaş size (farz olarak) yazıldı. Bir şeyi de hoşlanmayabilirsiniz, halbuki o sizin için

hayırlıdır. Bir şeyi de sevebilirsiniz, halbuki o sizin için şerdir. Ve Allâh bilir. Siz de bilemezsiniz."

ÎZAHI:

Savaşın mü'minlere farz olduğunu bildiren bu âyeti celilede birbirini tamamlayan dört önemli nokta vardır:

1- "O sizin için kerih olduğu halde, savaş size (Farz olarak) yazıldı..."

Kerih, beğenmemek, tiskinmek, hoşlanmamak, iğrenmek, kocunmak ve çekinmek manalarına gelir.

Burada harpten çekinmek ve kocunmak manasını ifade ediyor. Allâh yolunda çalışan müslümanların düşmanları gittikçe artıyor ve tehlikeler de çoğalıyordu. Mekke müşrikleri müslümanlara savaş açmak için hazırlıklarını sürdürürken Medine ve çevresindeki yahudiler de gittikçe hırçınlaşıyorlar idi. Bunu bilen Allâh elbette müslümanları uyaracak ve savaşa hazırlanmalarını emredecek idi ki bu da kolay bir iş değildi. Kocunulması, çekinilmesi tabii olan bir şeydi. Ama ilerisi için çok da önemli idi.

Onun için Allâh müslümanlara savaşı farz kıldı. Her müslüman kendini hazırlamalıydı. Moral ve anlayış bakımından ihtiyaçları bulunan mü'minlere şu hatırlatmayı yaptı:

2- "...Bir şeyi de hoşlanmayabilirsiniz, halbuki o sizin için hayırlıdır..." hakikaten harp hoşlanılacak bir şey değildir, ama netice itibariyle hayırlıdır. Savaşa girilmediği taktirde düşman basar. Canlara kıyar, malları alır, namusları perişan eder. Çok kötü bir sonuç olur. Ama iyi hazırlanarak savaş açan düşmana fırsat verilmez, onlar mağlup edilir, ganimetler alınırsa iki yönlü hayır vardır:

a) Vatan korunmuş, mallar, evler güven altına alınmış, namuslar, iffetlere düşman eli değmemiş ve islam yüceltilmiş olmakla büyük bir hayra kavuşulmuş olur.

b) Düşmanı mağlup ederek dış tehlikeler önlenmiş, düşmana savaş caygınlığı verilmiş, alınan ganimetlerden yararlanılmış olmakla başka bir hayıra daha erişilmiş olur.

Müslüman bu anlayışla korkak değil, cesur olur, çekingen değil, atılgan olur, mağlup değil, muzaffer olur nitekim olmuştur da.

3- "...Bir şeyi de sevebilirsiniz, halbuki o sizin için şerdir..." insanların nice sevdiği, beğendiği şeyler de vardır ki onlar da şerdir. İnsan her iyiyi bilip beğenemediği gibi, her kötüyü de bilip ondan uzaklaşamaz. Ama Allâh hepsini iyi bilir. Mü'minlere ona göre bildirir.

Bir çok haram olan şeyleri sevenler vardır. Halbuki o şerdir. Harpten kaçmak haramdır. Bunu sevenler vardır. Halbuki bir kişinin bile harpten kaçması, düşman zulmüne sebep olabilir. İçki haramdır. Bunu sevenler de vardır. Halbuki bunun bir şer olduğu kesindir. Zina haramdır. Bunu sevenler de vardır. Halbuki bunun en büyük bir şer olduğu, insan neslinin tehlikeye düştüğü, yuvaların söndüğü, aile yapısının yıkıldığı bilinen bir şerdir. Bu misalleri çoğaltabilirsiniz.

İşte âyetin bu kısmında hayatın her kademesini ilgilendiren önemli şeylere işaret edilmektedir. Allâh'ın yasak ettiği şeylerin tümünden uzaklaşmak, şerlerden kurtulmanın en güvenilir çaresidir. Onun için:

4- "...Ve Allâh bilir, siz bilmezsiniz." buyurulmuştur. Allâh'ın bildiğine inanmak, Allâh'ı bilmekle mümkündür. Îmanın temellerinden birincisi Allâh'a inanmaktır. Allâh'a inanan, kitabına da inanır. Kitabına inanan ondaki hükümlere de inanır. İnsanların zararına olan, her şeyi yasaklayan hükümler getirmiştir. Bu hükümlere inananlar her türlü şerden korunmuştur. İnsanların yararına olan şeyler hakkında da hükümler getirmiştir. Bu hükümlere uyanlar da yararlı olan her şeye kavuşmuştur.

(Bakara 33, 232, 246. Âl-i İmrân 66. Nisâ 19, 77. En'âm 3, 59. Arâf 33. Enfâl 39, 65. Tevbe 78. Nahl 23, 74. âyetlere de bakalım.)

Bu âyette savaşın farz kılındığı bildirilmekle beraber zamanı hakkında tereddüte düşerek soranlar oldu. Bu sorulanlara cevap olmak ve sebepleri de beyan etmek üzere şöyle buyuruluyor.

Âyet: 217

يَسْئَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ ۖ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ ۖ
وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ
أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ ۚ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ ۗ وَلَا
يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا ۚ
وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ
أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۚ

هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٧﴾

Meâli:

"(Rasulüm) sana haram ayı, ondaki savaşı soruyorlar. "Onda savaş (günah olarak) büyüktür. Allâh yolundan saptırmak ve onu inkar etmek, Mescidi haramdan men etmek ve halkını ondan çıkarmak ise Allâh katında (günah bakımından) daha büyüktür. Fitne ise öldürmekten daha büyük (beladır)" de. Güçleri yetse, sizi dininizden döndürmek için sizinle savaş yapmayı sürdürecekler."

İZAHI:

Bundan önceki âyette harbin farz kılındığını gördük. Ancak zamanı ve sebepleri hakkında uyanan tereddütler vardı. Allâh sebepler yaratarak, hâdiseler meydana getirerek bu tereddütleri gideren âyetini de indirdi. Hâdise şu:

İbni Hişâm siret kitabında şöyle anlatıyor:

Rasulullah (S.A.V.), Receb ayında muhacirlerden sekiz kişilik bir müfrezeyi Abdullah ibni Cahş başkanlığında Mekke istikametine gönderdi. Bir de yazı yazarak eline verdi ve iki gün gitmeden onu açmamasını emretti. Arkadaşlarını da zorlamamasını söyledi.

Mekke ile Taif arasındaki "Nahla" denilen yere varıncaya kadar git. Orada Kureyşi gözetle ve onların haberlerinden bize bilgi ver" Abdullah ibni Cahş bunu görünce: "başüstüne" diyerek, arkadaşlarına: "Rasullullah "Nahle"ye kadar gitmemi ve orada Kureyşi gözetleyip onlardan haber vermemi emretmiştir. Sizden hiç birinizi de zorlamamamı tembih etmiştir. Sizden kim şehid olmak istiyorsa benimle gelsin. Kim de istemiyorsa dönsün. Rasulullahın emri üzerine ben gidiyorum." dedi ve yürüdü. Arkadaşlarından hiç biri itiraz etmeden yürüdüler. Hicaza doğru yola girdiler. "Mecran" denilen yere vardıkları zaman, Sâd ibni Ebi Vakkas ile Atebe ibni Ğazvan'ın sıra ile bindikleri deveyi kaybettiler. Onu aramak üzere ayrıldılar. Abdullah ibni Cahş diğer arkadaşları ile yola devam etti. "Nahle"ye vardılar. Dururken Kureyş'e ait zeytin yağı, kuru üzüm ve başka ticaret malları yüklü bir kervan uğradı. Amr ibni Hadrami'de vardı. Oraya inmişlerdi. Onları görünce ürperdiler. Ukkaşe ibni Muhsin onlara doğru ilerledi. Başını da tıraş etmiş olduğundan onu görünce emin oldular ve "bunlardan zarar gelmez."dediler. Bunlar orada dururken, Müfreze kendi arasında istişare etti. Bunları bu gün acır, bırakırsak haram mıntıkasına girerler ve kesinlikle bizden emin olurlar. Eğer kavgaya tutuşursak, haram ayda dövüşmüş oluruz diye tereddüt ettiler ve çekindiler. Sonra kendilerine cesaret verdiler ve onlardan

güçlerinin yettiğini öldürüp mallarını almaya karar verdiler. Vakıd ibni Abdullah Teymi, Amr ibni Hareye bir ok attı ve onu öldürdü. Osman ibni Abdullah ile Hakem ibni Keysânı esir aldılar. Nevfel ibni Abdullah da kaçtı, ulaşamadılar. İki esirle birlikte kervanı aldılar ve döndüler. Medine'ye Rasulullahın yanına geldiler. Rasulullah:

- "Size haram ayında kavgayı emretmedim." buyurdu. Ve esirler ile kervan durdu. Ondan bir şey alınmasını da men etti. Rasulullah böyle deyince halkın elleri düştü ve helak olduklarını (günaha girdiklerini) zannettiler. Onların yaptıklarını müslüman kardeşleri de kınadılar.

Öte yandan Kureyş de "Muhammed haram ayını helal kıldı, bu ayda kan döktü, malları aldı, erkekleri esir etti." dedikodusunu yapmaya başladı. Derken halk arasında söz çoğaldı. Bunun üzerine Allâh bu âyeti indirdi.

Âyet inince müslümanlar rahatladı. Rasulullah da kervanı ve esirleri aldı.

Kureyş esirlerin geri verilmesi için adam saldı. Fakat rasulullah, "Sâd ibni Ebi Vakkas ile Atebe ibni Ğazvan dönünceye kadar onları bırakmam. Onları öldürmenizden korkarım. Siz onları öldürürseniz, biz de esir olan sizin adamlarınızı öldürürüz." dedi.

Sâd ibni Ebi Vakkas ile Atebe ibni Ğazvan döndüler. Bunun üzerine esirler bırakıldı. Esirlerden Hakem ibni Keysân müslüman oldu. Yevmi Bii'rde şehid düşünceye kadar Rasulullahın yanında kaldı. Osman ibni Abdullah ise Mekke'ye döndü ve orada kâfir olarak geberdi.

Müslümanları rahatlığa kavuşturan ve onlara harbin sebeplerini de beyan eden bu âyeti kerîmeyi yedi bölümde açıklamaya çalışalım:

1- "(Rasulüm) sana haram ayı, ondaki savaşı soruyorlar..."

Gerek müslümanlar ve gerekse Mekke müşrikleri bu konu üzerinde duruyorlardı. Müslümanlar Kervanı getirmekle, müşriklerden birini öldürmekle ve esir almakla hataya mı düştük, günaha mı girdik diye endişeleniyorlar idi. Müşrikler de Haram ayında adamımızı öldürdüler, kervanımızı götürdüler iki tane esir aldılar, diye yaygara yapıyorlardı. Kendilerinin daha evvel yaptıklarını hiç de hesaba katmıyorlardı. Ama Allâh âyeti kerîmede onların mel'anetlerini ortaya döküverdi.

2- "...Onda savaş, (günah olarak) büyüktür..."

Evet öteden beri haram aylarında ve haram mıntıkada kavga, döğüş ve savaş büyük günahtır. Yasaktır. Bu herkes tarafından bilinmektedir. Buna hepiniz birden riâyet etseniz çok iyi. Ama:

3- "...Allâh yolundan saptırmak ve onu inkar etmek mescidi haramdan men etmek ve halkını oradan (sürüp) çıkartmak ise Allâh katında (günah bakımından) daha büyüktür..." buyrularak müşriklerin en ağır suçları ortaya konmuştur:

a) Her vesile ile müslümanları Allâh yolundan saptırmaya çalışıyorlar idi. müslümanlara en ağır işkenceler yaptılar. Kızgın kumlar üzerinde göğüslerine taş bastırarak, başlarını sulara gömerek akla hayale gelmedik eziyetlerle onları küfre çevirmek için yaptıkları fenalıkları hatırlasınlar.

b) Allâh'ı inkar ederek putlara tapmalarını, içki, fal, zinacılık, faizcilik, kız çocuklarını diri diri gömmek, kölelere hakaretler yapmak gibi Allâh'ın razı olmayacağı şeyleri hatırlasınlar.

c) Mescidi haramda müslümanların namaz kılmalarını, ibadet etmelerini, orada Ebu Zerrin Ğıfâri gibi nice müslümanlara dayak attıklarını, Rasulullahın üzerine deve leşi bastırdıklarını hatırlasınlar.

d) Mekke'nin yerlisi olan orada doğup büyüyen mescidi haramın ehlinden olan nice müslümanları oradan, mallarından, mülklerinden, evlerinden sürüp çıkardıklarını düşünsünler...

İşte bunlar Allâh katında en büyük zulümlerdir. En ağır suçlardır. En şiddetli insafsızlıklardır.

4- "... Fitne ise öldürmekten daha büyük (bela)dır..."

Müşriklerin çıkardıkları ve sürdürdükleri fitneler, bozgunculuklar, hısım akrabayı, Mekke halkını birbirine düşürmeleri, îman edecekleri korkusuyla kadına, kıza, fakire, köleye eziyet etmeleri, aradaki husumetleri gittikçe derinleştirmeleri, Amr ibni Hadrami'yi öldürmekten daha büyük beladır. Bunu da bilsinler.

Ey müslümanlar bu kâfirleri çok iyi tanıyın ve dikkatli olun:

5- "...Güçleri yetse sizi dininizden döndürmek için sizinle savaş yapmayı sürdürecekler..." Buyuran Allâhu zülcelâl, onların içlerindeki niyetlerini, kinlerini, düşmanlıklarını müslümanlara bildiriyor. Devamlı olarak hazırlıklı olmalarına işaret ediyor. Onların kervanını almanın da, güçlerini kırmak olduğunu ve yerinde bir hareket olduğunu zımnen bildirmiş oluyor.

Müşriklere uyarak dinlerinden dönebilecekleri için de şu uyarmayı yapıyor:

6- "...Sizden kim dininden döner de kâfir olarak ölürse, işte onların dünya ve âhirette amelleri boşa gitmiştir..."

O devrin müslümanlarına olduğu kadar da kıyâmete kadar gelecek müslümanların dikkatini çeken bu kısım, Allâh'ın çok büyük bir ihtarıdır. O devirde pek az mürted (dinden fırtan) olduğu halde bu devirlerde farkına varmadan dininden sıyrılıp gidenler çok görülüyor. O kadar ki: ben müslümanım, kitabım Kur'ândır. Peygamberim Muhammed aleyhisselamdır," dediği halde, namaz kılmaz, haram yer, zina yapar. Sorulunca da: "ne varmış" deyiverir. İşte müslümanlar, böylece dinden çıkıverir. Allâh korusun.

Dinden çıkan müslümanların yaptıkları bütün ibadetler, hayırlar ve bütün sevapları birden yok olur, boşa gider.

7- "...Ve onlar Cehennemin dostlarıdır. Orada ebedî kalıcılardır." Dünya hayatı geçicidir. Ama âhiret hayatı sonsuzdur. Cennete gidecekler de sonsuz saadetler içinde yaşayacaklar. Cehenneme girecekler de sonsuz azab içinde kalacaklar. Ancak îmanı olup günahlarından dolayı atılanlar, cezaları bitince çıkacaklar.

Bu âyet hakkındaki bilgilerimizi artırmak üzere (Bakara 194. Âl-i Imran 100, 149, 195. Mâide 2, 53, 54, 97. Enfâl 34, 36, 39, 47. Tevbe 5, 17. Hacc 25, 40. Haşr 8. Mümtehıne 1, 8, 9. âyetleri de okuyalım.)

Abdullah ibni Cahş ve arkadaşlarının üzerinden suç, bu âyetin inmesiyle sıyrılınca:

- Ey Rasulallâh: bir savaş olsa da bize mücahidler ecri verilse onu istiyoruz" dediler de bunun üzerine şu âyet nazil oldu:

Âyet: 218

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ
أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢١٨﴾

Meâli:

"Elbette îman edenler ve hicret edenler ile Allâh yolunda cihad edenler, işte onlar Allâh'ın rahmetini umarlar. Allâh, Ğafurdur, rahimdir."

ÎZAHI:

Bu âyeti kerîme ile Abdullah ibni Cahş ve arkadaşlarının yaptıkları işin haksız bir tecavüz değil, çok yerinde bir cihad olduğu ve Allâh'tan umdukları cihad sevabına nail oldukları açıklanmış oldu.

Ayrıca bütün mü'minlerin endişeleri ve Abdullah ile arkadaşları üzerindeki kınamalar tamamen kalkmış oldu. Onların getirdiği kervan müslümanların aldığı ilk ganimet oldu.

(Şu âyetlere de bakalım» Âl-i İmran 195. Enfâl 72, 74, 75. Tevbe 20, 88, 100. Nahl 41, 110. İsrâ 57. Zümer 9. Saff 11. âyetlerini de okuyalım)

Bir yandan düşman mücadelesi ve savaş tehlikeleri bir yandan da ahlakî ve iktisadî gelişmeler aralıksız devam ediyor. İçkinin zararlarını gören müslümanların soruları şöyle cevaplanıyor:

Âyet: 219

يَسْئَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَآ اِثْمٌ كَبِيرٌ
وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ ۫ وَاِثْمُهُمَآ اَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا ۗ وَيَسْئَلُونَكَ
مَاذَا يُنْفِقُونَ ۖ قُلِ الْعَفْوَ ۗ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ۙ ﴿٢١٩﴾

Meâli:

""(Rasulüm) sana içki ve kumarı soruyorlar. "Onlarda, büyük günah ve insanlar için (aldatıcı) faideler vardır. Günahları ise yararlarından daha büyüktür" de.

Ve sana neyi harcayacaklarını soruyorlar. "Artanı" de. Dünya ve âhireti düşünesiniz diye Allâh size âyetlerini böylece açıklar."

İZAHI:

Cahiliyet devri alışkanlıklarından olan içki ile kumar biri sağlık, diğeri de iktisadi bakımdan insanların başına bela olmuş yıkıcı bir düşmandır.

İçki, mide ve sindirme uzuvlarındaki yaptığı tahribat ile beyine vurarak bir nevi delilik denebilecek sarhoşluk neticesi, meydana gelen çatışmalar, kavgalar ve önü alınmayan düşmanlıklar...

Görülüyor ki huzuru kaçırma, insanları birbirine düşürme bakımından her ikisinin de zararı belli bir noktada birleşiyor.

Kötülüklerin yok olmasını hedef alan islamiyet, müslümanları şuurlandırdıkça bu gibi zararlı şeyler hakkında düşünceler ve sorular da artmaya başladı. Bu soruları soranların başında Ömer R.A. ve bazı eshabı kiram gelse de, eshabı kiramın hepsi de aynı şuuru taşıyordu. Onların sözlü veya davranışlı olan sorularını cevaplandırmak üzere bu âyeti kerîme nazil oldu.

1- "(Rasûlüm) sana içki ve kumarı soruyorlar ..."

Cemiyetin her ferdini sarmış olan içkinin kaldırılması birdenbire değil, dört kademe halinde gerçekleşmiştir:

a) Nahl sûresinin 67. âyetinde: "hurma meyvelerinden ve üzümlerinden (sarhoş eden) içki ve güzel rızık edinirsiniz..." buyrularak, hurma ile üzümden iki ayrı çeşit şey yaptıkları hatırlatılmıştır. Bunlardan birisi: "sarhoşluk veren güzel olmayan içki", Diğeri de: "kuru hurma, kuru üzüm, pekmez, sirke gibi güzel rızık" olmayıp yalnız sarhoşluk veren bir şey olduğunu bahsetti. Bu ise içkiyi yararlı olanlardan bir ayırma ve düşünmeye sevketme işareti idi, nitekim öyle oldu. Anladılar düşündüler ve sordular. İkinci kademeye geçildi ve:

b) "Sana içki ve kumarı soruyorlar..." âyeti nazil oldu. Bu âyette "zararı, yararından daha büyüktür..." buyurulmuş ise de kesin bir yasaklık yoktur. Fakat dikkatler epeyce çekilmiş ve düşünceler artırılmıştır. Bir süre sonra bir hâdise üzerine üçüncü kademe ele alınmış ve:

c) Nisâ sûresinin 43. âyetinde: "siz sarhoş iken namaza yaklaşmayın..." buyrularak sınırlı da olsa yasaklık başlamıştır. Eshabı kiram arasında bu sınırlı yasaklık sürerken, içkiye karşı nefretin artması da ilerliyordu. Derken yine yerinde anlatacak olan bir hâdise üzerine Ömer R.A. yalvarmasından ve eshabı kiramın iyice içkinin yasaklanmasına akılları erdikten sonra dördüncü ve son kademe olmak üzere:

d) Maide sûresinin 90, 91. âyetleri nazil oldu. Ve bütün içkiler devrildi, döküldü ve tamamıyla yasaklandı. İzahını orada görürüz inşaAllâh. Biz bu âyetin îzahına devam edelim:

2- "...Onlarda, büyük günah ve insanlar için (aldatıcı) faideler vardır. Günahları ise, yararlarından daha büyüktür..." de. Buyrularak, soruların cevabı verilmiştir.

Bu ikinci kademe yasaklama şeklinde, içki ile kumarın günahlarının büyük olduğu açıklanmakla beraber bir yönü ile insanların faydalı gördükleri tarafa da müsamaha gösterilmiştir. Bununla birlikte günahlarının faydalarından daha büyük olduğu vurgulanmıştır. Böylece zararlı oldukları açıklanmıştır. Ama yinede kesin yasaklık getirilmemiştir. Bunun üzerine bazı zatlar bırakmaya başlamıştır. Âyeti kerîmede önemli bir sorunun cevabı daha verilmiştir.

3- "...Ve sana neyi harcayacaklarını soruyorlar. "artanı." de..." Eshabı kiram, bir yandan zararlı olanlardan uzaklaştırma yönüyle yetiştirilirken diğer taraftan da yararlı olan şeylere alıştırma bakımından geliştirilmektedir. Bu yararlılardan biri de yardımlaşmadır. Yardımlaşmada daha iyi anlamak için neyi, nereye vereceklerini soruyorlar. Bu sorunun cevabı kısa ve özlü oldu.

"Artanı" yani kendinizin ihtiyacından artan miktar az veya çok 215. âyette "belirtilen yerlere ve orduya verirsiniz. " şeklinde rahatça anlaşılmıştır.

4- "...Dünya ve âhireti düşünesiniz diye Allâh âyetlerini böyle açıklar." Buyurmak sûretiyle bize pek hassas bir noktayı düşünmemizi hatırlattı. Şöyle ki dünya ile âhiretin birlikte düşünülmesi gerektiği, birini ele alırken diğerinin ihmal edilmesi, her ikisinin de hüsranı olacağına işaret buyrulmuştur.

Her devirde yaşayan insanların bu hassas noktada dengeyi sağlayamadıkları görülür. Bilhassa devrimizde daha da çok görülmektedir. Ya tamamen dünyaya sarılır, âhireti düşünmez. Haram, helal demeden, hak, hukuk demeden hırslanır. Adeta cemiyetin içinde bir saldırgan ve sömürücü halini alır. Netice itibariyle hem kendisi, hem de başkaları için zararlı olur. Veya yalnız âhireti düşüneyim, kazanayım derken dünyayı bırakır, çalışmaz, kazanmaz, perişan olur, başkalarına yük olur. Aile ve çocukları başkalarının eline bakar, ahlakları da bozulur. Böyle kimseler âhiretlerini de kazanamazlar, dünyalarını da yıkarlar, farkında olamazlar. Bazı tarikat ve tasavvuf ehlinde bu gibileri çok görülür.

Bu âyeti kerîme bu hassas noktada dengeyi iyi sağlamamıza dikkatimizi çekiyor. Yapacağımız bütün işlerimizde Allâh'ın emir ve nehiylerini, helal ve haramlarını gözeterek yapmamızı aynı zamanda işlerimizi yaparken ibadetlerimizi, ibadetlerimizi yaparken de işlerimizi bırakmamayı hassasiyetle takip etmemiz istenmektedir. Ki bu çok titizlik gerektiren ve asla ihmallik götürmeyen bir noktadır.

Cemiyetteki tatsızlıkların, huzursuzlukların temelinde bu dünya ve âhiret dengesizliği olsa gerek.

(Şimdi de bu âyetin devamı olan ve birbiriyle iç içe mâna taşıyan şu âyeti okuyalım.)

Âyet: 220

فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۗ وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامٰى ۗ قُلْ اِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ ۗ وَاِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ ۗ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ ۗ وَلَوْ شَاۤءَ اللّٰهُ لَاَعْنَتَكُمْ ۗ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾

Meâli:

"Dünya ve âhirette (düşünürsünüz diye). Yetimleri de soruyorlar." "Onlar için yararlılık en hayırlısıdır." de. Onlarla karışırsanız, artık kardeşlerinizdir. Allâh yararlıdan zararlıyı (ayırır) bilir. Ve Allâh dileseydi, elbette sizi zorlardı. Muhakkak Allâh, azizdir, hakimdir."

İZAHI:

Bu âyeti kerîmenin başı, bundan önceki âyetin devamı olduğunu ve kısmen manasının orada verildiğini biliyoruz. Kalan kısmını da şöyle anlamaya çalışalım:

1- "...Yetimleri de soruyorlar. "Onlar için yararlılık en hayırlısıdır."de"

Eshabı kiram yetimler hakkında her hangi bir hataya düşmemek için efendimize sorular açıyorlardı. Bu sorulardan bir kısmının cevabı burada verilmiş oldu.

Onların mallarında ve canlarında onların yararına çalışmak elbette hayırlıdır. Kendilerine bakmak, büyütmek, dinini öğretmek, mallarını korumak, üretmek onlar için hayırlı olur. Fakat onlara ayrı zaman ayırmak, ayrı emek çekmek zor olduğu taktirde:

2- "...Onlarla karışırsanız, artık onlar kardeşinizdir..." buyrularak bu zorluk da kaldırılmıştır.

Onları yanınıza alarak, mallarını da mallarınızın içine karıştırarak çekilen emeği birleştirmek sûretiyle biraz kolaylık yapılmış olur. Ama yinede onların hakkı gözetilmek şartıyla.

Bu artık tamamen kendi îman ve insaflarına bırakılmıştır. Bu yetimlerin mallarını çar-çur edip onların zararına çalışanları da Allâh bilir. İyi bakıp korumak ve üretmek, artırmak çabasıyla yararlı olanları da bilir. Allâh bunları bir birinden ayırır zararlıya cezasını, yararlıya da mükafatını verir. Onun için:

3- "...Allâh, yararlıdan zararlıyı (ayırır) bilir..." buyrulmuştur. Yetimlere bakanlara kolaylık getirmekle beraber onlar hakkında yararlı ve zararlı olmaları da hatırlatılarak mes'uliyetleri haber verilmiştir. Artık onların gözeticisi Allâh'tır.

4- "...Allâh dileseydi, elbette sizi zorlardı..."

Ağır hükümler getirerek sizi zor durumda bırakırdı. Sizi de onlardan daha ağır musibetlere uğratabilirdi. Size verilen sıhhat ve selamet nimetlerinin şükrünü yetimlere bakarak ödeyin. Bunu bilmez, anlamaz ve yapmazsanız:

5- "...Allâh azizdir, Hakimdir."

"Azizdir" üstündür, onun vereceği cezadan kimse kurtulamaz. Ona kimse karşı gelemez. Ona göre düşünün.

"Hakimdir" hükmünü hatasız verir, emrini tam verir, verdiği hükmü kimse değiştiremez. Ona göre onun hükmüne uyun.

(Nisa 43. Maide 91. Nahl 67. Nisa 2, 3, 6, 8, 10, 127. En'âm 152. İsra 34. Fecr 17. Duhâ 6, 9. Mâûn 2. âyetleri de okuyalım.)

Müslümanlar, gün geçtikçe kendi yararlarına olan şeyleri öğreniyor ona sarılıyor, zararlarına olanları öğreniyor ve ondan uzaklaşıyor. Şimdi yine yararlarına olan mü'minlerle evlenmeyi öğrenmek ve yuvalarını sağlam kurmak ve zararlarına olan müşriklerle evlenmemeyi öğrenip ona yanaşmamak üzere Hak teâla şu âyeti inzal buyuruyor:

Âyet: 221

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتّٰى يُؤْمِنَّ ۚ وَلَاَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ
مُشْرِكَةٍ وَلَوْ اَعْجَبَتْكُمْ ۚ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتّٰى يُؤْمِنُوا ۚ
وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ ۗ أُولٰٓئِكَ يَدْعُونَ اِلَى

النَّارِ ۚ وَاللَّهُ يَدْعُوٓا إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِۦ ۚ وَيُبَيِّنُ ءَايَٰتِهِۦ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

Meâli:

"(Ey mü'minler) îman edinceye kadar müşrike kadınlarla nikahlanmayın. Elbette mü'mine bir cariye, hoşunuza da gitse müşrikeden daha hayırlıdır. Îman edinceye kadar müşrik erkeklerle (mü'min kadınları)da nikahlamayın. Mü'min bir köle, elbette bir müşrikden daha hayırlıdır. Hoşunuza da gitse. Onlar ateşe çağırır. Allâh da kendi izni ile cennete ve mağfirete çağırır. Ve hatırlasınlar diye insanlara âyetlerini açıklar."

ÎZAHI:

Aile yapısının ıslahını hedef alan bu âyeti kerîme ile mü'minlere ciddi bir yol gösteriliyor ve:

1- "(Ey mü'minler!) îman edinceye kadar müşrike kadınlarla nikahlanmayın..." buyruluyor.

"Müşrike" Allâh'a eş tutan, onun benzeri olduğuna inanan, yaratma işinde onun ortağı veya yardımcısı bulunduğuna inanan kadın demektir. Bu inançta olan bir kadın, kocasına yeteri kadar bağlı olmayacağı gibi, evine ve çocuklarına da o nisbette uzak kalan ve aile yapısını sağlamca kuramayan, kendisine asla güvenilemeyen kadın demektir.

İbni Münzir, İbni ebi Hatim ve Vahıdi Mukatilden şöyle dediğini rivayet ettiler:

- İbni ebi Mersed Ğanevi müşrike olan bir kadınla evlenmek için Rasulullahdan izin istedi. Kadın da çok güzel ve yakışıklı idi. Bu âyet nazil oldu.

Evet sebep bir. Fakat hüküm, bütün müslümanlara. Hem de kıyâmete kadar. Bu devirde bunun hikmetini anlamak çok kolay. Dinine bağlı olan ailelerin yapısı ne kadar sağlam ise, bağlı olmayanların aile yapısı da o kadar çürük. Hatta küfür diyarında aile yapısı diye bir anlayış unutulmuş, dost hayatı yaygınlaşmış. Nesil dejenere olmuş.

İmanlı kadın en aşağı tabakadan biri de olsa, en üst tabakadan olan îmansız bir kadından daha çok üstündür. Allâhu zülcelal bunu şöyle bildiriyor:

2- "...Mü'mine bir cariye, –hoşunuza da gitse– müşrikeden daha hayırlıdır..."

"Cariye" alınıp satılan kadın demektir. Kadınların en aşağı tabakası sayılır. İşte îmanı olan bu kadın, îmansız olan yüksek tabakadan da olsa çok güzel de olsa, zenginde olsa, ondan çok hayırlıdır. Îmansız kadına hiç bir zaman güvenilmez. Öylesi bir anda başka bir erkeğe gönül verebilir. Yuvasının yıkılmasını asla düşünmez. Çünkü Allâh korkusu, günah sevap düşüncesi yoktur. Ama îmanlı kadın, en ağır şartlar altında dahi evine, kocasına ve çocuklarına bağlılığını sürdürür. Çünkü Allâh'a karşı vereceği hesabı bilir.

Bunun için müslümanların aile yapısı sağlamdır. Kâfirlerin ise çürüktür. Hatta sıfırdır.

3- "...Îman edinceye kadar müşrik erkeklerle (mü'mine kadınları) da nikahlamayın..." buyuran Allâhu teâla, Mü'min kadınların müşrik erkeklerle evlendirilmesini de men ediyor. Îmanı olmayan bir erkek de evine, yuvasına, ailesine yeteri kadar bağlı olamaz. O da her an başka kadınlara akabilir, zinaya sapabilir. Çünkü Allâh korkusu yoktur. Âhiret inancı yoktur. Bundan dolayı en aşağı tabaka da sayılan îmanlı bir erkek, en üst tabakada, en yüksek mevkide en zengin de olsa böylesinden kat, kat daha hayırlıdır. Buna işaretle:

4- "...Mü'min bir köle, –hoşunuza gitse de– elbette bir müşrikden daha hayırlıdır..." buyuruyor.

Bunun örneklerini de üzülerek çok görüyoruz. Müslüman ülkelerde dahi îmanı zayıf nice erkeklerin fuhuşa saparak yuvalarını yıktıkları çok görülüyor. Burada bize şöyle bir ihtar yapılıyor:

Evlenme çağına gelen oğlunuza sakın dinine bağlı olmayan bir kız almayın. Yine evlenme çağına gelen kızınızı îmanı sağlam olmayan bir erkekle evlendirmeyin. Yani yıkılacak yuvayı kurmayın. Perişan olursunuz. İşte bu ihtar hiç unutulmayacak bir ihtardır.

5- "...Onlar ateşe çağırırlar..."

Müşrik erkekler, müşrike kadınlar, insanı cehenneme sürükleyen îmansızlığa, ahlaksızlığa, içkiye, kumara, faize, zinaya, falcılığa ve sair bâtıl yollara çağırırlar. Onlarla yuva da kurulmaz, akrabalık da yapılmaz. Onlardan uzaklaşın. Onlar şirke, küfre, fıska ve nifaka çağırırlar. Ama Allâh:

6- "...Allâh da kendi izni ile cennete ve mağfirete çağırır..." Allâh'ın verdiği bütün emirler, o emirleri yerine getirenleri cennete götürür. Yaptığı bütün yasaklar da, o yasaklardan uzaklaşanları

cehennemden uzaklaştırır. Bunların hem dünyaları huzur ve saadet içinde geçer hem de âhiretleri hazırlanmış olur. Onlar Allâh'ın razı olduğu, hatalarını bağışlayıcı kimseler olduğu da müjdelenmektedir. Çünkü Allâh'ın âyetlerini dinlemişler ve gereğiyle amel etmişlerdir.

7- "...Ve hatırlasınlar diye insanlara âyetlerini açıklar." Allâh yarattığı kulların huzursuz yaşamalarını, cehennemlik olmalarını istemez. Saadetle yaşamalarını ve cennetlik olmalarını ister. Onun için âyetlerini açıklar. Hakkı, bâtılı bildirir. Onların kendi yararlarını hatırlatır.

Düşünebilen, hatırlayabilenler Allâh'ın emirlerine sımsıkı sarılır. Yuvalarını kurmak için, erkekler mü'mine kadın, kadınlar da mü'min erkekle nikahlanırlar, evlenirler. Müşrikler ne kadar güzel, zengin, çekici olsalar da asla onlara aldanmazlar. Onlarla yuva kurmazlar.

FIKHÎ HÜKÜM:

Âyeti kerîmenin ilk kısmında müşrike olan kadınlarla nikahlanmak haram kılınmıştır. Maide sûresinin beşinci âyeti kerîmesi ile açıklık getirilerek kitap ehlinden olan iffetli kadınlarla evlenmeyi mübah kılmıştır. Hazreti Ömer bunu da kerih görmüştür. Buna göre Ehli kitap olan iffetli kadınlarla müslüman erkeklerin evlenmesi kerahetle caizdir.

Âyeti kerîmenin diğer kısmında mü'mine kadınların müşrik erkeklerle evlendirmenin haramlığı, kitap ehlinden olan erkeklerin iffetlide olsa aynıdır. Müslüman olan bir kadının ne olursa olsun müslüman olmayan bir erkekle nikahlanması haramdır. Çünkü erkek aile reisidir. Müslüman bir kadın kâfir bir reise verilemez. Müslüman bir reis ise kitap ehlinden iffetli bir kadını kendi başkanlığı altında aşırılıktan önleyebilir.

Müslüman bir erkeğin kitap ehlinden yahudi veya hıristiyan olan iffetli bir kadınla evlenmesi, kerahetle caizdir.

Müslüman bir kadının kitap ehlinden de olsa, müslüman olmayan erkeklerle evlenmesi haramdır.

(Bakara 235, 237. Nisâ 3, 6, 22, 23, 25. Nûr 3, 32, 33. Hıcr 94. âyetleri de okuyalım.)

Müşriklerle evlenmeyi haram kılan Allâhu zülcelâl müslüman kadınların da belli zamanlarında kendilerine yaklaşmanın haram olduğunu ve münasebetin hangi hallerde ve nasıl yapılacağını beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 222

وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ ۖ قُلْ هُوَ أَذًى ۙ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ
فِي الْمَحِيضِ ۙ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ ۖ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ
فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ
وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾

Meâli:

"(Rasûlüm!) Sana hayızı da soruyorlar. "O bir ezadır. Hayız (zamanın)da kadınlardan çekilin. Temizleninceye kadar da onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri zaman da onlara Allâh'ın emrettiği yerden varın." de. Şüphesiz Allâh tevbe edenleri sever. Temizlenenleri de sever."

İZAHI:

Bu ve bundan sonraki âyetlerle Allâh karı koca arasındaki cinsi münasebetleri en iyi şekliyle bildirmiş, şüpheleri kaldırmış gönül açıklığıyla birbirlerine kaynaşmalarını hükme bağlamıştır.

Cahiliyyet devrinde kadınlar hayızlı iken onlar tamamen uzaklaştırılmış. Yanlarına yatırmadıkları gibi, beraber yemek dahi yemezlermiş. Bir kısmı da tam tersini, kadın hayızlı iken cimada bulunurmuş. İslâmiyet gelip her şey düzene girmeye başlayınca, müslümanlar, hayız hakkında da sormuşlardır. Bunun üzerine:

1- "(Rasûlüm) sana hayızı da soruyorlar..." âyeti nazil oldu.

"Hayız" kadınların 'ay başı' denilen belirli zamanlarda çocuk yataklarından gelen ve her kadının kendi adetine göre üç ila on gün süren bir haldir. Devamlı veya az aralıklarla gelen kandır.

Kadınlar bu halde iken kocalarının onlara karşı tutumları, davranışları ne olmalıdır? Sorusuna cevaben:

2- "...De ki: O bir ezâdır. Hayız (zamanın)da kadınlardan çekilin. Temizleninceye kadar da onlara yaklaşmayın..." buyrulmuştur.

"Eza" kadının rahatsız bir devresidir. O haline kadına yaklaşmak ona zarar vereceği gibi, erkekte o halden tiskinir rahatsız olur. Her ikisi içinde münasebet uygun düşmez. Münasebete hayız sona erinceye kadar ara vermeleri gerekir.

Sabırsızlık halinde ise erkeğe şöyle bir izin verilmiştir. Kadının hasta yeri ve çevresi örtülüp, diğer üst kısımlarla oynamak, okşamak sûretiyle nefsini köreltebilir. İbni Cerir Aişe R.A. şöyle dediğini rivayet ediyor:

- "İzardan yukarısı onundur." Yani kadının hayızlı yerini örten etekten yukarısı, kalçalardan yukarısı kocasınındır. İstediği gibi yararlanır demek. Bu hususta daha pek çok hadîs vardır.

Kadın hayızlı iken kocasıyla oynaşabilir, öpüşebilir, sevişebilir, hizmetini yapabilir, beraber bir yatakta yatabilir, yemeğini yapıp, sofrasını koyabilir. Cimadan başka her şey serbesttir. Hayız adeti kesildikten sonra:

3- "...Temizlendikleri zaman da onlara Allâh'ın emrettiği yerden varın..." buyrulmaktadır.

"Allâh'ın emrettiği yer" kadının kadınlık uzvu olan belli yerdir ki hayız da oradan gelir, çocuk oradan döllenir ve oradan doğar. İşte burası temizlenince helaliniz olan kadınlara bu yerden varırsınız. Kadının yıkandıktan sonra varılmasında ittifak vardır. Ama hayız kesildiği, müddeti sona erdiği halde yıkanmadan varılır mı, varılmaz mı? Bunda ihtilaf edilmiştir.

Hayız kesildikten sonra kadın yıkanmadıkça veya teyemmüm etmedikçe münasebet caiz değil diyenler vardır.

Hanefi mezhebinde ise hayız kesilir, adeti de tamam olursa, yıkanmadan münasebet caizdir. Yıkanması evladır.

Çok dikkat etmekle beraber her hangi bir hataya düşülürse, hemen tevbe edilir:

4- "...Şüphesiz Allâh tevbe edenleri sever. Temizlenenleri de sever."

Allâh'ın yasak ettiği şeylere dikkat etmekle beraber bir hataya düşülecek olursa, bir daha o hatayı tekrarlamamak üzere tevbe edilir. Allâh temizlenenleri de sever. Kadın erkek münasebetleri her zaman temizlik gerektiren bir hususdur. Gerek cimadan önce, gerekse cimadan sonra belli yerlerin dikkatle yıkanması, bilhassa cimadan sonra bütün bedenin yıkanması farzdır.

FIKIH

Hayız, kadınların ve kocalarının çok dikkat etmeleri gereken bir meseledir. Dini ve sıhhi bakımdan ağır mes'uliyetler icab ettirir.

Kadınlar yaşadıkları iklimlere göre değişen yaşlada hayız görmeye başlarlar. Dokuz yaşından başlayarak on beş yaşına kadar büluğ çağı değişebilir. Bu hal elli beş yaşına kadar sürebilir.

Hanefi mezhebine göre hayız müddetinin en azı üç gün, en çoğu da on gündür.

Bazı kadınların adet günleri bellidir mesela beş gündür. Adeti böyle belli olan kadınlar, adetleri bitince yıkanırlar, namaza başlarlar. Kocalarıyla da yatabilirler.

Adetleri belli olmayanlar ise on güne kadar dikkatli olurlar. Kanaatlerine göre hareket ederler.

Hayızlı kadın namaz kılamaz. Kılamadığı namazları kaza da etmez. Oruç tutamaz. Tutamadığı oruçları kaza eder.. Kur'ânı kerîmi ele alamaz, okuyamaz –bir âyet de olsa– levhalarda veya kağıtlarda yazılı olanlara da dokunamazlar. Kur'ânın tercümeleri de böyledir. Okunan Kur'ânı dinleyebilirler. Fakat dilleri ile uyamazlar. Dua âyetlerini dua niyeti ile okuyabilirler. Kadınlar bu halde iken dua edebilecekleri gibi. İstedikleri zikirleri de yapabilirler. Mescidlere, camilere giremezler. Kabeyi tavaf edemezler. Kocalarıyla münasebette bulunamazlar. Kocaları, kadının göbeği ile dizleri arasına örtüsüz dokunamazlar. Örtülü olursa oynamaları caizdir. Kalçalarından yukarısı ise serbesttir. İstedikleri gibi yararlanırlar.

Doğum sonrası lohsa olan kadınlar hakkında da hüküm aynıdır. Ancak lohsa kadınların lohsalık süresi hiç olmayacağı gibi kırk günde sürebilir. Mesela doğum yapan bir kadından kan gelmemişse ve bu hali devam ederse, bu kadın temizdir. Bütün yasaklıklar kalkar. Ama gelen kan temizlenmez de devam ederse, devam ettiği kadar yasaklar da devam eder. Bu hal kırk güne kadar sürebilir. Ondan sonrası mûteber değildir.

Daha geniş bilgiler fıkıh kitaplarındadır.

Karı koca münasebetlerinde daha açıklık getiren şu âyeti de okuyalım:

Âyet: 223

نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ۖ وَقَدِّمُوا
لِأَنفُسِكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُم مُّلَاقُوهُ ۗ وَبَشِّرِ

الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾

Meâli:

"Kadınlarınız sizin tarlanızdır. Tarlanıza nasıl, ne zaman isterseniz varın. Kendiniz için de hazırlayın. Allâh'tan da korkun. Onu muhakkak karşılayıcı olduğunuzu da bilin. Mü'minleri de müjdele."

İZAHI:

Bu âyet-i kerîmenin iniş sebebi hakkında birkaç rivayet vardır. Hepsi de bir noktada toplanır.

Mekkeliler, kadınlara arkadan ve önden ama aynı yerden yani ferceden cima ederler idi. Medine'de ise Yahudilere uyarak yalnız önden yaparlar, arkadan olursa çocuk şaşı veya arızalı olur inancında idiler. Bu hususta ileri geri söz çoğaldı. Bunun üzerine:

1- "Kadınlarınız sizin tarlanızdır. Tarlanıza nasıl, ne zaman isterseniz varın..." âyeti nazil oldu.

"HARS" ekin ekmek ve ekilen yer manasınadır. Burada çocuk yapmak ve çocuk doğacak yer anlamındadır. Kadınlarınız sizin çocuk yapacak ve nesil üretecek yerinizdir. Bu yere, nasıl ve ne zaman isterseniz –hayızlı olmadıkça– gelebilirsiniz. Yani, yalnız doğum yerinden olmak şartıyla arkadan, önden, yanıbaşından, ayakta, yatarak ve her şekilde ve her zaman. Gece, gündüz, cumada, bayramda her zaman caizdir. Aynı zamanda evde, bağda, tarlada, her yerde kimseye göstermemek şartıyla caizdir.

Dikkat edilecek hususlar şunlardır: Çocukların yanında, başkası tarafından görülecek yerlerde, namazın geçmesine sebep olacak zamanlarda ve yıkanmanın imkansız olduğu sıralarda yapılmamalıdır.

2- "...Kendiniz için de hazırlayın." Aile hayatında riâyeti gerektiren bir çok hususlar vardır.

Cimadan önce, başlarken besmele çekmek, şeytanın şerrinden Allâh'a sığınmak, yapılan bu cimanın Allâh için olduğunu bilmek, hayırlı nesiller dileğinde bulunmak harekâta geçmezden önce sevişmek, oynaşmak, gönülsüzlükleri kaldırmak, bu arada nefret uyandıracak şeyler yapmamak. Hatta daha önceleri yapılan çekişmelerin, kavgaların, hatır yıkmaların cimada kötü tesirleri olacağını düşünerek her iki tarafın da bu gibi şeylerden sakınmaları gerekir. Birbirlerine karşı her fırsatta içten bağlılıklarını aktaracak güzel sözler, güler yüzler, tatlı diller olmalı ki

cimanın yolu her an açık bulunsun. Birbirlerine inanarak, güvenerek tam anlamıyla aile hayatı yaşasınlar.

Aile hayatının bir âhiret hazırlığı olduğu da iyi bilinmeli. Huzurlu bir namaz, ancak huzurlu bir aile yuvasında kılınır. Rahat bir oruç, düzenli bir aile yuvasında tutulur. Bütün ibadetler, ancak mes'ud bir aile yuvasında rahatça yapılır. Hayırlı evlat, anlayışlı bir aile yuvasında yetişir.

Gerek dünya için gerek âhiret için kendi namımıza önceden takdim edeceğimiz, hazırlayacağımız şeyler, bu gibi huzur verici hareketlerdir.

Cima bir şehvetten ibaret değildir. Cima iyi düşünme ve iyi anlayanlar için dünya ve âhiret hayatının temel kaynağıdır. İnsan, cima sonu doğan, üreyen bir varlıktır. Ciması ayarlanmayan bir topluluk, piçe karar. Ciması ayarlanmayan bir millet, fuhuş bataklığı haline gelir. Ciması bozulmuş insanlar hayvanlardan daha alçak duruma düşer.

Müslümanlar bu anlayış içinde evlenirler, bu anlayış içinde yuva kurarlar, bu anlayış içinde cinsi münasebette bulunurlar. Onun için Allâhu Azimuşşan:

3- "...Allâh'tan da korkun. Onu muhakkak karşılayıcı olduğunuzu da bilin. Mü'minleri de müjdele." Buyurmuştur.

Evlilik hayatı bir takva hayatıdır. Bir Allâh'a sığınma hayatıdır. Allâh'ın vikayesine girme hayatıdır. Bu hayat, Allâh'ın kurduğu düzene riâyetle hayat olur. Bu hayat, bir gün gelip Allâh'ın huzuruna çıkacağımızı bilerek yaşamakla hayat olur.

Allâh'ın müjdesine nail olan böyle mü'minlerdir. Dünya hayatını, âhiret hayatı hazırlığı ile değerlendiren mü'minlerdir. Yazıklar olsun o islamı ve nizamını anlamayanlara...

Aile yapısı ve cima sonu yıkanmakla ilgili olan şu âyetleri de okuyalım: Bakara 187. Nisâ 1, 34, 43, 129. Maide 6. âyet.

Aile yapısından cemiyet yapısına geçerek insanlar arasındaki münasebetlerde birbirlerine karşı yaptıkları yeminler hakkında ve aralarındaki geçimsizlikleri ıslah için Allâh'ın verdiği emirleri de şu âyetlerden okuyalım:

Âyet: 224

وَلَا تَجْعَلُوا اللّٰهَ عُرْضَةً لِاَيْمَانِكُمْ اَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا

وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾

Meâli:

"Ve Allâh'ı yeminlerinize hedef yapmayın (ettiğiniz yemini) iyilik yapmanıza, (kötülükten) sakınmanıza ve insanların arasını bulmaya engel etmeyin. Ve Allâh (yeminlerinizi ve söylediklerinizi) işiten, (bütün hallerinizi) bilendir."

Âyet: 225

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾

Meâli:

"Allâh yeminlerinizdeki –lağv– sebebiyle sizi sorumlu tutmaz. Fakat kalplerinizin kazandığı şeyle sizi yakalar. Ve Allâh Ğafurdur, Halimdir."

ÎZAHLARI:

"Urza" mastardır. Bir şeyin görülecek yerde olması veya görülecek yere konması, açıkta bulunmasıdır. Perde, engel, set manalarına da gelir. Burada Allâh'ı kendi iddialarınızın isbatı için ortaya koymayın, ileri sürmeyin, alet etmeyin, engel yapmayın anlamı uygun düşüyor.

"Eymen" yeminin cemi. Yemin, güç kuvvet, sağlamlık, manasındadır. Sağ el sağlam olduğu için 'yemin' denmiştir. Sağ tarafa da yemine kalkması için 'And içme'ye yemin denmiştir. Her milletin, her ırkın kendine göre bir yemin şekli vardır. Cahiliyyet devrinde yeminin çeşitleri çoktur. İslâma göre, îman esasına dayanan yemin Allâh adı ile yapılır. Kısa şekliyle "Vallâhi, billahi, tallâhi, îvallâh."dır. Bunlardan biri veya daha ziyadesi söylenerek söze kesinlik kazandırılır. Mesela: "Vallâhi bu işi ben yapmadım." Diyen bir kimse, Allâh'a karşı en ağır suçu, en büyük günahı kabullenmiş olur. Yani 'bu işi yaptıysam, Allâh'ın en ağır cezasına razıyım' demiş oluyor. Allâh'ı şahit tutarak sözünü kuvvetlendirmiş oluyor.

Bu âyeti kerîmede iki ayrı nokta karşımıza çıkıyor:

a) Allâh'ın zatı ile ilgili olan husus. Allâh'ı hâşâ iki de bir dilinize dolamayın, onu vara yoğa alet etmeyin, daraldığınız zaman onu

ileri sürmeyin. Tam yeri gelmedikçe Allâh adıyla yemin etmeyin. Bu çok ağır bir günahtır.

b) Yeminlerinizi bahane ederek iyiliği, hayırı, takvayı bırakmayın. Yani "ben yemin ettim bu adama iyilik yapmam veya camiye gitmem veya bu kimseleri barıştırmam" diyerek iyi ve doğru olan sevap olan şeyleri terketmeyin.

İşte bu her iki nokta da bizim için çok önemlidir. Yüce Rabbimizi kendi çıkarımıza alet etmekten son derece sakınmalıyız. Aynı zamanda bir yemin etmişsek, hakında yemin ettiğimiz şey hayırlı ise, direnmemiz doğru olmaz. O hayırlı şeyi yaparız ve keffaretini veririz. Ebû Mûse el'eş'ari R.A. anlatıyor.

Rasulullah S.A.V.:

- Şüphesiz ki ben vAllâhi Allâh diler de bir yemin edersem başkasını da daha hayırlı görürsem, o hayırlı gördüğümü yaparım ve keffaretini veririm buyurdu. (Buhari, Müslim.)

Bununla ilgili daha pek çok hadîsi şerifler vardır. Maksat anlaşıldıktan sonra sözü uzatmak elbette sıkıcı olur.

"Allâh işitir, bilir." Buyuran Allâh bizim yalan veya doğru yere ettiğimiz yeminleri ve sair bütün sözlerimizi en mükemmel şekilde işitir. Bütün niyetlerimizi, hareketlerimizi ve yaptıklarımızı pek iyi bilir.

Boş yere yapılan yeminler hakkında da şöyle buyurmuştur:

"Allâh yeminlerinizdeki lağv" sebebiyle sizi sorumlu tutmaz..."

"Lağv" değeri olmayan boş söz demektir. Burada iki anlayış hâkimdir:

a) İmâmı şâfii: "Kasıtsız olarak ağızdan çıkıveren yeminlerdir. 'evet vAllâhi, hayır vAllâhi' gibi. Bunlarda günah da yok keffarette yok." diyor.

b) İmamı Azam ile İmâmı Malik de: "İnandığına göre yemin edip de aksi meydana çıkan yemindir. Hiçbir şey gerekmez." diyorlar.

Her iki anlayış da 'lağv' kelimesinin manasıyla uygun düşüyor. Allâh hepsinden razı olsun.

Sorumlu olduğumuz yeminler hakkında da şöyle buyurmuştur:

"...Fakat kalplerinizin kazandığı şeyle sizi yakalar."

Bilerek kalbiyle de tasdik ederek yalan yere yapılan yeminlerde Allâh sorumlu tutar. Yaptığı bir işi bildiği halde inkar ederek "yapmadım" diye yemin ederse, işte Allâh bunu suçüstü yakalar ve

büyük günah işlediği için cezalandırır. Böyle bir yeminin keffareti de yoktur. Bunun günahını keffaret karşılayamaz. Ancak tevbe istiğfarda bulunur. Onun için şöyle buyurmuştur:

"...Ve Allâh Ğafurdur, Halimdir."

Yemini lağv ve günah olmadığından değil, Allâh'ın bağışlayıcı ve hoşgörücü olduğundan sorumlu tutmaz. Gevşeklik ve gevezelik ifade eden, rast gele Allâh'ı boş yere şahit tutan elbette günaha girer. Ancak orada başkasının hukuku olmadığı için Allâh kendisi ile ilgili olan yönünü bağışlamıştır. Çünkü Halim, hoşgörülüdür.

Günahı çok ağır olan yeminlerde de mağfiret kapısının açık olduğuna işaret edilmektedir. Bir daha yalan yere yemin etmemek üzere tevbe eder ve Allâh'tan afv dilerse Allâh Ğafurdur, Rahimdir.

FIKIH

Yeminler üç kısımdır. Yemini mün'akıd, yemini lağv, yemini Ğamus.

1- 224. âyetin meali ve îzahına baktığımız zaman, daha hayırlısını görünce yeminimizi bozup keffaret vermemiz gerekiyor. Bu yeminin adı, "Mün'akıd"dir. Yani şarta bağlı yemindir. "Şöyle yaparsan, seninle konuşmam." gibi. Eğer o kimse yemin edenin şartını yerine getirirse, hiçbir şey yok. Yerine getirmezse, yemin eden o kimse ile konuşamaz. Konuşacak olursa yeminini bozduğu için keffaret gerekir.

Keffaret yeminini bozan kimsenin bir köle azad etmesi, buna gücü yetmezse, on fakiri orta halli giydirmesi, veya on fakiri iki öğün orta halli yedirmesi, bunlara gücü yetmezse aralıksız üç gün oruç tutması gerekir. Geniş bilgi için fıkıh kitaplarına bakalım.

2- 225. âyetin birinci kısmında adı gecen 'lağv'dir. Bu yemin kasıtsız veya kanaat yoluyla yapılıp da aksi çıkan yemindir. Bu gibi yeminleri Allâh lütfi kereminden bağışlamıştır. Keffareti yoktur. Böyle bir yemin yapmaktan sakınmak iyi olur.

3- Âyeti kerîmenin ikinci kısmında belirtilen, yalan yere yapılan yemindir. Buna da "Ğamûs" denir. Suya dalmak, batmak manasına olan bu kelime, büyük günaha girmek, batmak manasınadır. Bu yeminin günahı çok ağır olduğu için keffaret karşılayamaz. Ancak tevbe, istiğfarla bağışlanması ümit edilir.

(Mâide 89. Nahl 91, 92, 94. Nûr 53. Mücadele 14, 16. Kalem 10. âyetleri de okuyalım.)

Aile münasebetleri hakkında bir bilgi vermek üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 226

لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ ۚ فَإِنْ فَاءُو
فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾

Meâli:

"Kadınlarına (yaklaşmamaya) yemin edenlere dört ay beklemek vardır. Eğer dönerler (ve yaklaşırlar)sa, Şüphesiz Allâh ğafurdur, Rahimdir."

Âyet: 227

وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

Meâli:

"Eğer boşamaya yeltenirlerse, muhakkak Allâh işitendir, bilendir."

İZAHLARI:

Cahiliyyet devrindeki kadın zulmüne son veren bu âyeti kerîme, aile hukukuna zulümden uzak belirli bir hüküm getirmiştir. Cahiliyyet devrinde isteyen biri veda ederek karısına aylarca, yıllarca yaklaşmaz, kadın ne evli ne dul bir halde kalırmış. Kocası yanına gelmez, başkasıyla da evlenemez, perişan bir halde ömür geçirirmiş.

Bu âyeti kerîme ile kadının fıtraten sabır süresi olan dört ay ile sınırlanmıştır.

(يؤلون) "Îlâ" yemin demektir. Burada erkeğin karısına münasebette bulunmamak üzere yemin etmesidir. Münasebette bulunmama süresini erkek belirtir. Mesela: sana on gün veya bir ay veya iki ay veya şu kadar gün vAllâhi yaklaşmayacağım der. Belirlenen süre tamamlanıncaya kadar karısına münasebette bulunamaz. Kadın da kocasına istekte bulunamaz. Nitekim Peygamber efendimiz de şöyle bir yeminde bulunmuştur. Aişe R.A. anlatıyor:

- Rasulullah kadınlara bir ay süre ile yaklaşmamak üzere yemin etti ve yirmi dokuz gün sonra yaklaştı ve:

- Ay yirmi dokuz gündü buyurdu. (Buhari, Müslim.)

Dört aya kadar hüküm budur. Dört aydan fazla olursa, Mesela: "Sana dört ay onbeş gün, veya beş ay veya altı ay veya bir sene vAllâhi yaklaşmayacağım" dese, bu kimsenin söylediği bu süreler itibare alınmaz. Dört ay bekleme hakkı vardır. Bu müddet bitince, ya karısına yaklaşıp sahip olması, ya da boşayıp ayrılması gerekir. Daha fazla uzatıp kadına zorluk çıkarma hakkı yoktur.

Bu hususta üç ayrı anlayış vardır:

1- "Dört ayın bitiminde bir talâkı bâin vâkî olur" demişlerdir. İmâmı azam bunu kabul etmiştir.

2- "Dört ay bittikten sonra ya yaklaşıp karısına sahip olması, ya da talâkını verip ayrılması gerekir. Bunu yapmazsa tevkıf edilir. Kararı hâkim verir." Hazreti Aişenin kavli de budur. İmâmı Şâfii ile İmâmı mâliki bunu kabul etmişlerdir. Bir talâkı rıc'i vâkî olur.

3- "Dört ayın bitiminde bir talâkı rıc'i vâkî olur" demişlerdir. İsterse karısına yaklaşır ve sahip olur. İstemezse yaklaşmaz boşanmış olur. Bu üçüncü kısım da kolaylık bakımından ikinci kısma yakındır.

Daha geniş bilgiler için fıkıh kitaplarına bakalım.

Allâh bağışlayıcıdır. Bu gibi hatalardan dolayı afv dileyenleri afveder. O Rahimdir. Mü'min kullarına her zaman rahmetini ihsan eder. Allâh, kimin ne söylediğini işitir. Kimin ne niyette, ne karakterde olduğunu da bilir. Ondan hiçbir kimse hiçbir şey gizleyemez.

Şimdi de boşanmış olan kadınlar hakkında Allâh'ın verdiği hükümleri okuyalım:

Âyet: 228

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِاَنْفُسِهِنَّ ثَلٰثَةَ قُرُوٓءٍ ۭ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ
اَنْ يَّكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللّٰهُ فِيْٓ اَرْحَامِهِنَّ اِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللّٰهِ
وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۭ وَبُعُوْلَتُهُنَّ اَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِيْ ذٰلِكَ اِنْ اَرَادُوْٓا
اِصْلَاحًا ۭ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِيْ عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوْفِ ۠ وَلِلرِّجَالِ

عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾

Meâli:

"Boşanmış kadınlar, kendilerini üç hayz (müddeti tutup) beklerler ve kendilerine, rahimlerindeki Allâh'ın yarattığını gizlemeleri helal olmaz. Allâh'a ve âhiret gününe inanıyorlar ise kocaları da o süre içinde onları (geri) çevirmede daha haklıdırlar. Geçim isterlerse. Onların da üzerlerine (borç) olan gibi, yararlarına meşru (hakları) vardır. Erkeklerin de onlar üzerine bir derece (üstünlükleri) vardır. Allâh da Aziz, Hakimdir."

İZAHI:

Cahiliyyet devrinde boşanan kadınlar için iddet yok idi. Bir kadın boşandığı andan itibaren evlendiği takdirde doğan çocuk kimden olduğu bilinmediği için bir nesil keşmekeşliği de sürüp gidiyordu. Allâhu zülcelal, bu âyeti kerîme ile bunu da düzene koydu.

Yezid'in kızı Esmâ şöyle anlatıyor:

- Ben Rasulullahın zamanında boşandım. O zamanlar boşanan kadınlar için iddet yoktu. Allâhu Teâla bu âyeti indirdi, boşanan kadınlar için iddeti beyan etti. (Ebû Dâvut.)

Rasulullah devrinde İsmâîl ibni Abdullah Ğıfâri karısı kuteyleyi, hamile olduğunu bilmeyerek boşamış. Sonra öğrenince geri çevirmiş. Sonra doğurmuş kendi de çocuğu da ölmüş. Bu âyeti kerîme bunun üzerine nazil olmuş .

Her iki rivayetten de anlaşıldığına göre bu âyet iddet hakkında ilk inen âyettir.

Bu âyeti kerîmede birbirini tamamlayan beş ayrı hüküm vardır:

1- "Boşanmış kadınlar, kendilerini üç hayız (müddeti tutup) beklerler..." Bu kısım boşanan kadınların bekleme süresini açıklamaktadır.

"Mutallekat" başı boş salıverilmiş manasınadır. Burada kocasına nikahla bağlı bulunan kadınların, kocaları tarafından ayrılmak üzere belli usulle salıverilmeleridir. Biz buna "boşama" deriz. Boşama yetkisi erkeklerdedir. Kadınlarda böyle bir yetki yoktur. Ancak bazı hallerde hâkime baş vurarak hakkını arama veya boşanma isteğinde bulunabilir.

"Beklemek" başka bir kocaya varmadan kendilerini koruyarak, sabrederek iffetiyle beklemesidir. Bu süre üç hayız müddetidir.

"Kurû" Kare veya kure kelimelerinin cemidir. Aslında zaman, vakit manasına olan bu kelime kadınların bilinen zamanlarına isim olarak kullanılmıştır. Birbirine zıd iki ayrı mânada konuşulmuştur. Kadınların kirli zamanına da "kure" denilmiş temiz zamanına da "kure" denilmiştir. Bundan dolayı anlayış farkları doğmuştur. Bu hususta uzayıp giden sözü şöyle kısaltalım:

a) "Kadının hayızlı zamanı değil, temiz zamanıdı" diyenler çoktur. Delilleri de ikna edicidir. Maliki ve Şâfii mezhepleri bunu kabul etmiştir. Ahmed ibni Hanbel'in bir rivayetle meyli böyledir.

b) "Kadının temiz zamanı değil, hayızlı zamanıdır" diyorlar. Bunlar da çok kimselerdir. Bunların delilleri de çok kuvvetlidir. Eshabı kiramın büyükleri ileri gelenleri de bu anlayıştadır. İmamı Azam bu şekli kabul etmiştir.

Aradaki anlayış farkının yararı şudur. Üçüncü hayza başlar başlamaz Şafii ve Malikelere göre kadının iddeti bitmiş oluyor. Hanefi mezhebine göre de üçüncü hayız bitip temizlenir temizlenmez kadının iddeti bitmiş oluyor. Aslında yararlı olan bu ihtilaf, bir rahmettir. Şöyle ki yıkılmanın son anını yaşayan bir yuvanın bir kıl payı kurtarılması yüce dinimizin muktazi hikmetindendir. Yani hikmeti icabıdır. Bir de bu boşama rıc'i ise daha fırsatlıdır. Bilindiği gibi nikah, talâk ve birçok hukuk işlerinde mezheplerin birbirlerine havale ederek yararlı neticeler almak meşrudur. Fetvalarda da bu yol takip edilmiştir.

İleride 229. âyeti kerîmede bu husus daha da açıklanacaktır.

2- "...Ve kendilerine, rahimlerindeki Allâh'ın yarattığını gizlemeleri helal olmaz..." Bu husus kadınların yalnız kendilerinin bilecekleri, başkalarının farkına varamayacakları bir şeydir. Onların rahimleri, gerek çocuk yönünden, gerekse hayız bakımından hârice kapalı bir yerdir. Bunu da o kadın yalnız kendisi bilir. Rahimdeki çocuğu da yaratan Allâh'tır. Hayzı da yaratan Allâh'tır. Bu kadının doğru veya yalancı oluşu, Allâh'a ve âhirete olan inancına bağlıdır. Onun için:

"...Allâh'a ve âhiret gününe inanıyorlar ise..." buyrulmuştur. Bu kadının îmanı yerinde ise doğruyu söyler. Değilse yalan söyler, vebale girer. Gerçi devrimizde tıp bunları da halletmiştir. Fakat asıl olan fıtrattır.

3- "...Kocaları da o süre içinde onları (geri) çevirmede daha haklıdırlar..."

"بُعُول" "Buûl", ba'l kelimesinin cemidir. Üstünlük, yükseklik, söz sahibi, makam sahibi manalarına gelir. Bey, efendi, hatun, hanım manalarında kullanılmıştır. Bu arada kadınların efendileri, beyleri

anlamınadır ki kocaları da aynı anlama gelir. "koca" türkçemizde büyük iri, kabadayı manasınadır. Zamanla bu manalar akla gelmez olmuştur.

Bu âyeti kerîmede erkeklere verilen payeyi ifade etmek üzere "Ba'l" denilmiştir.

Boşama nasıl erkeklerin hakkı ise onları geri çevirme hakkı da onlarındır. Bu işe başkası karışamaz. Hatta İslâm ahkâmında hâkim de karışamaz. Hâkimin boşamada bazı hakları var ise de. Ağır sebeplerle sınırlıdır. İddeti içinde erkek geri çevirmek ister de kadın razı olmazsa, ona itibar edilmez. Söz erkeğindir. Ancak, erkeğin iyi niyetli olması gerekir. Kadına eziyet etmek için değil, geçinmek, huzurla yaşamak için çevirmesi lazımdır. Onun için:

"...Geçim isterlerse..." buyrulmuştur. Burada talâkı rıc'îya işaret vardır. Bu geçim arzusu bulunanlar, geri çevireceklerini hesaba katarak talâkı rıc'î ile boşarlar. Talâkı rıc'î ile boşamış olması, onu geri çevirme niyeti ile ileride geçinme arzusu ile boşamış hissini verir.

4- "...Onların da üzerlerine (borç) olan gibi, yararlarına meşrû (hakları) vardır..." Allâhu zülcelal, cahiliyyet devrinin zulmü altında ezilen kadınların da kocaları üzerinde hakları olduğunu beyanla onları huzura kavuşturdu. Kadınların yiyecekleri, giyecekleri ve barınacakları yer kocalarının üzerinedir. Onları korumak, kollamak, huzurla yaşatmaya çalışmak da yine kocalarının borcudur. Bununla birlikte:

5- "...Erkeklerin de onlar üzerine bir derece (üstünlükleri) vardır" buyrularak, yaratılış itibariyle erkeğin kadından farklı yönleri bulunduğuna işaretle, kadının ona itaat etmesi gerektiğini hatırlatıyor. Nasıl ki kadının çocuk yapma ve yetiştirme, ev işlerini yapma kabiliyeti varsa, erkeğin en ağır işlere dayanıklı olması, daha güçlü ve kuvvetli olması, idarecilik bakımından kadından daha çok kabiliyetli olması gibi kadının gücünü aşan bazı meziyetleri vardır. Netice itibariyle, her ikisi de birbirlerine muhtaç, birbirlerini tamamlayan iki değerdir. Yeter ki kendi yapılarını bilip ona göre sınırlarını aşmadan karşılıklı anlayış içinde işlerini yürütsünler.

Ne yazık ki devrimizde bu düzen tam tersine işletilmek istenmektedir. Kadına yeni bir zulüm getirmektedir. Hürriyet adı altında erkeğin yapacağı işler de ona yükletilmekte, analık makamından alınıp ayaklar altına sürüklenmektedir. Başka bir şekille cariyeler devrine itilmektedir. Öyle değil mi? Erkekler arasında çalışan kadın hangisine yılışsın? İşinin hafiflemesi için hangisine yaltaklansın? Evinin işini bitiremeyip geç kaldığı gün hangisine boyun eğsin? Bir gün değil, beş

gün değil, bir ömür boyu böyle. İffetini nasıl bozmasın, karakterini nasıl korusun? Analık şerefini nasıl unutmasın? Aile dengesi, aile yapısı nasıl bozulmasın? Var mı cevabınız???...

6- "...Allâh da Azizdir, Hakimdir." O her isyanı bastırır. Her zulmü zâlimin başına geçirir. Hani o eski isyankarlar? Hani eski yahudi kâfirleri? Hani o eski zalimler? Şimdikiler de onların yanına sürülüyorlar. Acaba farkındalar mı?

Allâh hakîmdir. Hükmünü denk verir. Kimse onu bozamaz. Düzenini denk kurar. Kimse onu değiştiremez. Hasmını yere pek çarpar. Çarpılan bir daha kalkamaz. Var mı bir kalkan? Kalkacaklar. Kalkacaklar ama bir daha kalkmamak üzere cehenneme çarpılacaklar. Var mı bir düşünen? Kadın düşmanları! Aile düşmanları! Kararınız nedir?

Aile huzursuzluğunun adaletle sona ermesi için şöyle buyruluyor:

Âyet: 229

اَلطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَاِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ اَوْ تَسْرِيحٌ بِاِحْسَانٍ ۗ وَلَا
يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَاْخُذُوا مِمَّآ اٰتَيْتُمُوهُنَّ شَيْـًٔا اِلَّآ اَنْ يَخَافَآ اَلَّا
يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ ۗ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللّٰهِ ۙ فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ اللّٰهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا ۚ
وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُونَ ﴿٢٢٩﴾

Meâli:

"Boşamak iki keredir. (Sonra) ya maruf ile tutmak, veya güzellikle salıvermek olur. Onlara verdiğinizden bir şey almanız da size helal olmaz. Meğer ki Allâh'ın sınırlarında durmalarından korksunlar. Allâh'ın sınırında durmalarından korkarsanız, artık (kadının) o (geri) verdiği şeyde ikisine de bir günah yoktur. Bu Allâh'ın sınırıdır. Artık onu aşmayın. Kimler de Allâh'ın sınırını aşarsa, işte onlar zâlimlerin, ta kendileridir."

İZAHI:

Cahiliyyet devrinden süregelen kötü âdetlerden biri de boşayıp boşayıp geri alarak uzun süre kadınlara zulüm yapılırdı. İslâmın ilk devrelerinde de böyle yapanlar oluyordu.

Hişam ibni Merve'nin babasından rivayet ettiğine göre bir kimse karısına:

- Seni ebedî olarak ne boşayacağım, ne de yanımda barındıracağım derdi. Karısı da:

- Bu nasıl olur? dedi. O da:

- Seni boşarım. Müddetin yeterken geri çeviririm dedi. Kadın Rasulullaha geldi ve meseleyi ona anlattı. Bunun üzerine:

1- "Boşamak iki keredir. (Sonra) ya maruf ile tutmak, veya güzellikle salıvermek olur..." âyeti nazil oldu.

Bu âyeti kerîme talâkı rıc'înin en çok iki kere yapılabileceğini hükme bağlıyor.

"Talâkı rıc'î" 'çevirmeli boşama' diyebileceğimiz bir boşama şeklidir. Pişman olurum da geri çeviririm niyetiyle karısını boşayan kimse, iddeti içinde boşamaktan vazgeçer ve ailesini geri çevirir. Bu çevirme işinin ancak iki kere yapılabileceği bu âyetle kesin hükme bağlanmıştır. Üçüncü bir boşama daha olursa geri çevirme hakkı yoktur. Bu talâkı rıc'îyye ifade eden sözcükler, çok çeşitli ve bazı şartları vardır ki sahifeler tutan bir konudur. Onun için fıkıh kitaplarına bakalım.

Boşama kesinleşince, buna "talâkı bâin" denir. Yani "açık boşama". Bunda dönme hakkı kalmaz. Boşama böyle olursa;

2- "Onlara verdiğinizden bir şey almanız da size helal olmaz. Meğer ki Allâh'ın sınırında durmalarından korksunlar..."

Kadınlara verilen mehirler, takılan zînetlerin geri alınması helal olmaz. Onlar, boşandıktan sonra kocalarının bunlara tenezzül etmesi yersiz olur. Ancak kadın geçimsizlik yapar da aralarında Allâh'ın nikah hükmünü, diğer aile haklarını koruma imkanı kalmazsa ve böyle bir korku içine düşerlerse, bir anlaşmaya bağlı olarak bir miktar geri alabilir. Bu husus şöyle açıklanmıştır:

3- "...Allâh'ın sınırında durmalarından korkarsanız, artık (kadının) o (geri) verdiği şeyde ikisine de bir günah yoktur..."

Buradaki hitap yetkili makamlaradır. Hakimler ve bu hususdaki söz sahibi olanlara. Aralarındaki geçimsizlik çekilmez bir hale gelmişse, kadın ayrılmak için her şeyi göze almışsa, mal mukabilinde "hulu" denilen boşanma şekli ile ayrılırlar.

Sabit ibni Kays'ın karısı Cemile Rasulullaha gelerek:

- Ey Allâh'ın Rasulü! Benim başımla onun başını hiçbir şey bir araya getiremeyecek. Dininde ve ahlakında da bir şey görmedim. Ancak tipini sevmedim. İslâm'dan sonra günaha girmeyi hoşlanmıyorum. Perdenin kenarını kaldırıp baktım. Birkaç kişi ile karşıdan gördüm. Bir de baktım ki onların en kısası, en siyahı ve en çirkin yüzlüsü o demiş. Kocası da:

- Ey Allâh'ın Rasûlü! Ben ona malımın en kıymetlisi olan bahçemi verdim. Bahçemi geri verirse dedi. Rasulullah:

- Ne dersin buyurdu. Kadın da:

- Evet isterse artırabilirim dedi. Bunun üzerine aralarını ayırdı. Sabit bahçesini geri alarak Cemile'yi boşadı.

Âyeti kerîmenin bu kısmı "hul" adındaki boşama hükmünü getirmiş oldu. "Hul" çıkarmak, sökmek, sıyırmak manalarına gelir. Burada bir elbise gibi kendini koruyan kocasını mal karşılığı boşamaya razı etmek, çıkarıp atmak manasına gelir.

Her iki tarafın rızası ile böyle bir anlaşma yapılıp taraflar kesin olarak kabullenir kabullenmez talâkı bâin ile boşanma gerçekleşir. Bu anlaşma üç talâk yerine geçer. Rucû hakkı yoktur. Bu hususta uzun süren ihtilafları görmek isteyenler fıkıh kitaplarına baksın.

4- "...Bu Allâh'ın sınırıdır. Artık onu aşmayın. Kimler de Allâh'ın sınırını aşarsa, işte onlar zalimlerin ta kendileridir."

Allâh verdiği hükümler ile adalet sınırlarını çizmiştir. Bu hükümler iyi niyetli olup da geçimde çekilemez hale gelen durumların çözümü içindir. Kötü niyetli, ard düşünceli, bozuk fikirli olanlar, bu sınırı aşanlardır. Onlar, hem kendilerine hem de eşlerine ve varsa çocuklarına büyük zulüm yapmış olanlardır.

Karı olsun, koca olsun her ikisi de niyetlerine göre ya bu hükümden faydalanıp selamete çıkarlar. Ya da zâlim damgasını yer cehennemi boylarlar.

Boşananlar hakkında şu âyeti de okuyalım:

Âyet: 230

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّىٰ تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ ۗ فَإِنْ

طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا
حُدُودَ اللَّهِ ۗ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾

Meâli:

"Onu (üçüncü kere) yine boşarsa, artık kendisinden başka bir kocaya nikahlanmadıkça ona helal olmaz (ikinci koca) da boşarsa, Allâh'ın sınırında durabileceklerini kestirirlerse, onlara dönüşmeleri günah değildir. Bu da Allâh'ın sınırıdır. Onu bilen kavme açıklar."

İZAHI:

Bu âyeti kerîme evlilikteki ciddiyetin önemini, aile yapısının sarsılmamasını öğretiyor. Nikahındaki bir kadını elinden çıkardığı takdirde geri çevirmenin çok ağır şartlar altına gireceğini iyi hesaplaması gerekir. Her iki taraf bunu iyi bilirlerse, boşanmadaki feci akıbete düşmezler. Allâhu Teâlâ, boşama teşebbüsünde bulunanlara şu neticeyi hatırlatıyor:

1- "Onu (üçüncü kere) yine boşarsa, artık kendisinden başka bir kocaya nikahlanmadıkça ona helal olmaz..." Görülüyor ki bir kimse karısını üçüncü kere boşadığı taktirde, boşanan bu kadın başka bir erkekle nikahlanarak evlenmeden ve onunla tam anlamıyla karı koca olmadan helal olmuyor. Nikahsız olarak başka bir erkekle zina yapsa veya nikahla evlendiği koca, tam anlamıyla çocuk yapacak şekilde cinsi münasebette bulunmadan boşasa yine ilk kocası ile birleşmeleri haramdır.

Enes ibni Malikten rivayet ediliyor. Rasulullah (S.A.V.)'e soruldu: "Bir kimsenin bir karısı vardı. Onu üç kere boşadı. Ondan sonra bir erkekle evlendi. O kadına bir şey yapmadan onu boşadı. Bu kadının ilk kocasına varması helal olur mu?" denildi. RasulAllâh da:

- Hayır. İkinci kocası onun balcağızından tatmadıkça, kadın da bu kocanın balcağızından tatmadıkça helal olmaz buyurdu. Bu mealde başka hadîsler de vardır. Hadîsi şerifler, âyetin îzahını yapmış oluyor. Şurası da iyi anlaşılması gerekir. Boşanan kadın, evlenirken ayrılmamak niyetiyle, yuvanın devamı niyetiyle evlenmesi lazım. Ayrılma niyetiyle yapılan nikah sahih değildir. Veya bu niyet muteber değildir. Nikah sahih de olsa, başka sebeplerle değil de, sırf bu kadın eski kocasına dönsün maksadıyla boşarsa bu da la'neti mucibdir.

Cabir R.A.den rivayet edilen bir hadîsi şerifte Peygamber Efendimiz: "Allâh, helal yapıcıyı da, helal yapılan kimseyi de lanet etmiştir." buyurdu. (Ebu Dâvud, İbni Mace, Ahmed.)

Halk arasında "hulle" diye bilinen şekli yapan da, yaptıran da mel'undur. Bu hususta daha başka hadîsi şerifler de vardır.

İslâmda asla böyle bir şey yoktur. Kadın başka bir koca ile geçinmek üzere evlenecek. O koca da başka bir sebeple boşarsa, üç ay iddetini bekledikten sonra ilk kocası ile geçinecekleri kanaati her iki tarafta hâsıl olursa, yeni bir mehir, yeni bir nikahla evlenebilirler. Bu noktaya şöyle işaret buyrulur;

2- "...(İkinci koca da) boşarsa, Allâh'ın sınırında durabileceklerini kestirirlerse, onlara dönüşmeleri günah değildir..."

a) İkinci koca başka bir sebeple boşarsa,

b) İkisi de geçinecekleri kanaatine varırsa, Allâh'ın hükmünü koruyup hiçe saymazlarsa, yeni bir nikah ve mehirle evlenebilirler. İkinci kocasından boşanma işinde araya bir hile sokarlarsa, her iki taraf da Allâh'ın lanetine uğramıştır. Onun için:

3- "...Bu da Allâh'ın sınırıdır. Onu, bilen kavme açıklar." buyurmuştur. Bu açıklamalar Allâh'ın, emir ve nehiylerini bilen ve inananlaradır. Anlamayan ve îmansızlara değildir.

Boşama işinde kadınlara zarar vermeme, Allâh'ın âyetlerini alaya almama hakkında da şöyle buyruluyor:

Âyet: 231

وَاِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَاَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ اَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا ۚ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهٗ ۭ وَلَا تَتَّخِذُوْٓا اٰيٰتِ اللّٰهِ هُزُوًا ۠ وَاذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ اَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِّنَ الْكِتٰبِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهٖ ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿٢٣١﴾

Meâli:

"Kadınları boşadığınız zaman, iddetlerinin sonuna vardıklarında, onları ya güzellikle (nikahınızda) tutun. Veya onları iyilikle bırakıverin. Onları aşırı gitmeniz için zararlık kasdıyla da tutmayın. Ve onu yapan kimse, hakikaten kendine zulmetmiştir. Allâh'ın âyetlerini de eğlenceye almayın. Allâh'ın size olan nimetini, kitap ve hikmetten size indirdiğini hatırlayın. Allâh onunla size öğüt verir Allâh'tan korkun. Muhakkak onun her şeyi bildiğini de bilin."

ÎZAHI:

Bu âyeti celile bilhassa geçen 229. âyeti tefsir ve te'kid ediyor. boşanmadaki ciddiyeti tekrarlayarak aile hukukuna dikkatimizi çekiyor. Bu hususta en küçük bir ihmale yer verilmemesine işaret ediyor. Bu âyeti kerîmeyi beş kısımda anlamaya çalışalım:

1- "Kadınları boşadığınız zaman, iddetlerinin sonuna vardıklarında, ya güzellikle (nikahınızda) tutun. Veya onları iyilikle bırakıverin..." bu kısım talâkı rıc'îyi iyice açıklığa kavuşturuyor. Kadınları boşadığınız zaman iddetlerinin sonuna vardıklarında ya hoş tutarak, hoş görerek, güzellikle nikahınızda tutun, yuvanızı bozmayın veya iyice çekilemez hale gelmişse, sallayıp sürümeyin iyilikle, olgunca yakasını bırakın.

"Ecel" belli sürenin tamamına denildiği gibi, sürenin sonuna da denilir. Burada bir hayız veya iki hayız süresi takriben bir veya iki ay eder. Müddetin bitmesine pek az kalmasına varıldığı zaman, bu sırada kesin karar verilmelidir. Ya dönüş, ya boşamak. Bu kararın verilmemesi, Allâh'ın sınırını aşmak ve zarara yol açmaktır. Onun için Allâhu zülcelal:

2- "...Onları aşırı gitmeniz için zararlık kastıyla da tutmayın. Ve onu yapan kimse, hakikaten kendine zulmetmiştir..." buyuruyor. Cahiliyyet devrinde boşayıp, geri çevirmeyi tekrarlayarak uzun süre kadınlara eziyet ediliyordu. Bu tür boşayıp geri çevirme hükmünü ikiye indirmekle bu zülüm sona ermiştir.

Bu âyeti kerîmede, aranacak başka bahaneler de dikkate alınarak aşırılığı önlemek, zarara meydan vermemek için keyfî yollara başvurma men edilmiştir. Böyle yapmanın ağır günah olması sebebiyle, bunu yapan kocanın kendine de zulmetmiş olduğu hatırlatılmıştır.

Böyle bir ilâhî hukuk sistemiyle bu aile zulümleri kaldırılmış ve kadın emniyet altına alınmış, erkek de aşırı haksızlığa gidemeyerek aile hukuku dengesini bulmuş iken maalesef "medeni" denilen kanunla bu iş tam tersine dönerek kadının erkeğe zulmü başlamıştır. Boşanmada söz sahibi yapılan kadın, yıllarca mahkemeyi uzatarak nafaka alarak,

cahiliyyet devrini çok aşan bir zulüm sistemi sürüp gitmektedir. Taraflar Allâh korkusunu bırakarak gittikçe artan avukat beslemeler, ölüme kadar uzanan bir zulüm zinciri. Bunun neresi hukuk? Neresi medeniyet?

3- "...Allâh'ın âyetlerini de eğlenceye almayın..." buyrularak açıkça ciddiyete davet ediliyor. İslâmın ilk devrelerinde cahiliyyetten kalma alışkanlıkları sürdürenler olmuştur. Ne yapıyorsun? denilince "şaka yaptım" diyerek kendini sıyırmaya çalışırdı. Bu davranış ise Allâh'ın âyetini, onun hükmünü eğlenceye almak, alay etmek oluyordu. İbni Abbas R.A. şöyle anlatıyor:

- Birisi karısını boşadı. Halbuki o boşamak istemiyor oynuyordu. Bu âyet nazil olunca rasulullah onu boşamaya zorladı ve Allâh'ın rasulü:

- Üç şey vardır. Onların ciddisi de ciddidir. Şakası da ciddidir. Nikah, boşamak ve ric'at (boşadığı kadını iddet içinde geri çevirmek)" buyurmuştur. (Ebu Dâvut, Tirmizi, İbni Mace.)

İslâmiyet her yönüyle bir ciddiyettir. Aile hayatı da bu ciddiyet dininin kurduğu ciddi bir nizamdır. Şakası, martavalı yoktur. Kadın kocasında büyük bir emanet olduğu gibi, koca da kadının başında büyük bir devlettir. Her ikisi de birbirinin tamamlayıcısıdır. Bu büyük nimetin bilinmesi ve korunması gerekir.

4- "...Allâh'ın size olan nimetini, kitap ve hikmetini size indirdiğini hatırlayın. Allâh onunla size öğüt verir..."

Allâh burada iki önemli hususu hatırlatıyor:

a) Allâh'ın nimetleri: Allâh'ın nimetleri sayılmakla bitmez. Bu nimetlerden biri de cahiliyyet devrinin süfli hayatından kurtarıp, şerefli bir hayata kavuşturmasıdır. Aile hayatı ise, başta gelmektedir. Kadın kocası için bir nimet olduğu gibi, koca da kadını için bir nimettir. Bu nimetlerin kıymetinin bilinmesi ve korunması gerekir.

b) Allâh'ın indirdiği, hüküm ve hikmet dolu Kur'ânı kerîm: İnsanların muhtaç olduğu bütün hukuk, iktisad, idare, emniyet askerî, millî, ahlakî, iktisadî ilimlerin kaynağıdır. Bunların hepsi de gelişi güzel, şunun bunun değiştirip keyfine göre bozacağı hükümler değil, îman esasına bağlanan bir dokunulmazlığa sahiptir. Yani Kur'ânı kıyâmete kadar kimse değiştiremez, bir harfini bile yerinden oynatamaz. Bu da bir inanç temelidir.

Bunun da iyi bilinmesi ve uyulması gerekir. Bilinmediği ve uyulmadığı taktirde, bu devirde görüldüğü gibi her şey alt üst olur. Aile hayatı da allak bullak olur. inançla ilgisi kesilen her şey kötü netice verir. Îman gerekir, takva gerekir. Bundan dolayı Allâh:

5- "...Allâh'tan korkun. Muhakkak onun her şeyi bildiğini de bilin." buyuruyor. Allâh korkusu, bütün hikmetlerin başıdır. Onun gözetimi altında, onun emrinde olduğumuzu, onun kitabı ile hayatımızı tanzim etmemiz gerektiğini bilip, inanıp bu inançla aile hayatını sürdürmemiz gerekir. Aksi halde cahiliyyet devri, ilk çağlar yaşanır. Çağdaşçıların kulakları çınlasın.

Allâh her şeyi iyi bilir. Verdiği hükmü de ona göre verir. Onun yanılması, hata etmesi asla düşünülemez. Biz bunu böyle bilir, böyle inanırsak Allâh'ın verdiği hükümlerden ayrılmayız.

Allâhu celle celâlühü boşanmadan sonra, dönüşlerdeki engellemeleri kaldırmak üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 232

وَاِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ اَنْ يَنْكِحْنَ
اَزْوَاجَهُنَّ اِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ ذٰلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ
كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ذٰلِكُمْ اَزْكٰى لَكُمْ
وَاَطْهَرُ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾

Meâli:

"Kadınları boşadığınız zaman, iddetlerinin sonuna vardıklarında artık aralarında iyilikle anlaştıkları taktirde onların kocalarına (tekrar) nikahlanmalarını engellemeyin. İşte bu, sizden Allâh'a ve âhiret gününe îman eder olan kimselere onunla öğüt verilir. O sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Ve Allâh bilir. Siz ise bilemezsiniz."

ÎZAHI:

Allâhu Teâlâ, bu âyeti kerîme ile talâkı rıc'îya çok önemli bir açıklık getiriyor ve velilerin aşırı müdahalelerini men ediyor. Yukarıda öğrendiğimiz gibi talâkı rıc'î bir veya ikidir. Bu talâkın müddeti içinde koca dönebilir ve eski nikahı ile devam eder. Fakat iddeti içinde dönmemişse ne olur?

Bu sorunun cevabı, artık rıc'at imkanı kalmamıştır. Üçüncü talâkı vermediği için karı koca yeni bir nikahla evlenebilirler. Her ikisi de

aralarında anlaştıkları taktirde yeniden nikah yaparak evlenirler. Üçüncü talâkı da verse idi, kadın başka bir kimse ile evlenmeden ve normal şekilde ayrılıp iddetini bekleyip bitirmeden evlenme hakkını kazanamazdı. Âyetin şu birinci kısmı bunu ifade ediyor.

1- "Kadınları boşadığınız zaman, iddetlerinin sonuna vardıklarında, artık aralarında iyilikle anlaştıkları taktirde onların kocalarına (tekrar) nikahlanmalarını engellemeyin..."

Burada iki ana hüküm vardır:

a) Bir veya iki talâkı rıcî ile boşanıp da iddetleri bitmiş olan kadınlar, iyilikle anlaştıkları taktirde kocalarına yeni bir nikahla dönebilirler. Evlenebilirler.

b) Kadınlar, gerek yakınları, velileri tarafından ve gerek kocası tarafından nikaha zorlanamaz ve nikahtan men edilemez.

(تَعْضُلُوهُنَّ) "ta'dulûhünne" men etmek ve zorlamak manasına gelir. "Men etmek" manasını alırsak, nikahtan men edilemez. Arzusuyla evlenebilir. "Zorlamak" manasını alırsak, nikaha zorlanamaz. Burada âyetin siyâkı, her iki manayı da kapsamaktadır. İmamı Azamın anlayışı da bu istikamettedir. İmamı Şafii buradan kadının velisiz evlenemeyeceğini anlamış ise de, "onları men etmeyin, zorlamayın" nehyi ilahisi velilerin bu işe karışmamalarını ifade eder. Böylece İmamı Azamın anlayışı kesinlik kazanır. En iyi bilen Allâh'tır.

Bu âyetin iniş sebebine bakarsak yine İmâmı Âzamın anlayışı sarahat kazanıyor.

Mâkil ibni Yâser, Rasulullahın devrinde kız kardeşini müslümanlardan biriyle evlendirdi. Sonra olan oldu ve bir talâkı rıc'î ile boşadı. İddeti bitinceye kadar da çevirmedi. O kadını, kadın da onu istedi. Sonra dünürcülük yaptı. (Bunun üzerine oğlan kardeşi Mâkıl ibni Yâser) ona (enistesi Asım ibni Adiyy'e):

- Ey Enginoğlu engin! Onu sana ikram ettim ve evlendirdim. Sana son sözüm, vAllâhi sana ebedî olarak dönemez dedi. Onların birbirine olan ihtiyaçlarını bilen Allâh, bu âyeti inzal buyurdu. Bu âyeti duyan Mâkıl;

- Ey Rab! Duydum ve itaat ettim dedi. Yani Allâh kendisinin engellemesini kaldırmış oldu. Veliliği de kalktı. (Ebu Dâvud, Tirmizi, İbni Mace.)

Her ne kadar âyetin inmesine sebep bu hâdise ise de âyetin ifade tarzı, o da dahil olmak üzere umûmadır. Böyle olduğunu şu ikinci kısmı daha da açıklıyor:

2- "...İşte bu sizden Allâh'a ve âhiret gününe îman eder olan kimselere onunla öğüt verilir..."

Yukarıdaki hükmün, bütün ehli îmana öğüt olduğu, yani bir emir olduğu beyan ediliyor. Kıyâmete kadar da bu hüküm devam edecektir. Bu hükmün tam yerinde bir hüküm olduğunu da şöyle beyan buyurur:

3- "...O sizin için daha hayırlı ve daha temizdir..."

Allâh verdiği bütün hükümle de kullarının yararını ve hayrını dilediği gibi burada da şüphesiz bunu dilemiştir. Buna kesin olarak böyle inanmamız lazımdır. Çünkü:

4- "...Ve Allâh bilir. Siz ise bilemezsiniz." buyurdu. Bizler hakkımızda olacak hayrı ve şerri bilemeyiz. Hayır zannettiğimiz nice şeyler vardır ki şer oluyor. Ve şerr zannettiğimiz nice şeyler de hayır oluyor.

Şimdi de gerek boşananlar ve gerek boşanmayıp aile hayatını sürdürenlerin doğan çocuklarının emzirilmesi ve bakımı hakkında hukuki açıklamalar getiren âyeti celileyi okuyalım:

Âyet: 233

وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ اَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ اَرَادَ اَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ ۖ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ اِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذٰلِكَ ۚ فَاِنْ اَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ وَاِنْ اَرَدْتُمْ اَنْ تَسْتَرْضِعُوا اَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِذَا سَلَّمْتُمْ مَا اٰتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ ۗ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوا اَنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

Meâli:

"Analar çocuklarını tam iki yıl emzirirler. Bu (hüküm) emzirmeyi tamamlamak isteyen kimseler içindir.

Onların (emzirenlerin) yiyecekleri ve giyecekleri meşru şekilde, kendisi için doğurulmuş olan (babay)a aittir. Kimse gücünün yettiğinden başka mükellef tutulamaz.

Bir ana çocuğu sebebiyle zararlanmasın. Kendisi için doğurulmuş olan (baba) da çocuğu yüzünden zararlanmasın, Vâris(ler)e de onun gibidir.

Eğer aralarında danışma ve anlaşma ile (memeden) ayırmayı isterlerse, ikisine de günah yoktur. Eğer çocuklarınızı emzirmek isterseniz, iyilikle verdiğiniz şeyi teslim ettiğiniz takdirde artık size günah yoktur ve Allâh'tan korkun muhakkak Allâh'ın yaptığınız şeyi gördüğünü de bilin."

İZAHI:

Birlikte yaşayan ve her hususta anlaşan karı kocalar çocukları hakkında bir anlaşmazlığa düşmezler. Bunlara ne mutlu.

Boşanma sebebiyle veya başka türlü bir anlaşmazlık dolayısıyla emzikteki çocuklar hakkında yapılacak hukuk yolu şöyle gösterilmiştir:

1- "Analar çocuklarını tam iki yıl emzirirler. Bu (hüküm) emzirmeyi tamamlamak isteyen kimseler içindir..."

Bu iki yıl hükmü, en çok olan süredir. Bu süreyi tamamlamak isterlerse, böyle yaparlar. Daha kısa süre emzirmek isterlerse o da caizdir. Çocuğun gelişmesine ve ihtiyacına göre emme süresini aralarında ayarlarlar. Nafaka meselesine gelince hüküm şöyledir:

2- "...Onların (emzirenlerin) yiyecekleri ve giyecekleri, meşru şekilde kendisi için doğurulmuş olan (babay)a aittir. Kimse gücünün yettiğinden başka mükellef tutulamaz..." Çocuğu emziren anaların yiyecekleri ve giyecekleri, çocuğun babasına olan bir borçtur. Baba bu borcunu vermekle mükelleftir. Ancak gücünün üstünde değildir. Çevre geleneğine ve göreneğine göre gücünün yettiği miktarda bu borcunu öder. Hâkimin verdiği karar da bunu ayarlar. Bu hususta kimse zor duruma düşürülmez. Zarara sürüklenmez. Bunun için Allâh:

3- "...Bir ana çocuğu sebebiyle zararlanmasın. Kendisi için doğurulmuş olan (baba) da çocuğu yüzünden zararlanmasın..." buyurmuştur. Çocuğu emziren kadın yiyecek ve giyecekten mahrum edilerek zarara uğratılmasın. Çocuğun babası da gücünün üstünde bir şeyler istenerek zor duruma sokulmasın. Her iki taraf da birbirlerini zarara sokacak, zor duruma düşürecek hareketler yapmasınlar.

"Tüdarre"nin malum olduğuna göre manası 'zarar vermesin.' Yani ana, babaya zarar vermesin. Baba da anaya zarar vermesin. Meçhul

olduğuna göre manası, 'zararlanmasın' demektir. Mealde meçhul olduğu nazara alınarak mana verilmiştir. Netice itibariyle ikisi de aynıdır. Birbirlerine zarar vermesinler. Birbirlerinden zararlanmasınlar. Baba sağ iken böyle. Şayet ölmüş ise:

4- "...Vâris(ler)e de onun gibidir..." buyruluyor. Babanın varisleri çocuğun anasının yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını –aynı babanın yaptığı gibi– görecekler. Babanın yerine varisleri mükellef olurlar. Birbirlerine zarar vermekte de aynı tutumu sürdürürler.

Ölen babanın şayet malı yoksa veya tükenmişse, onun yerine varisleri, kendi kazançlarından olan maldan vererek çocuğun yetişmesini sağlayacaklar. Hanefi ve Hanbeli mezhebinin anlayışı da budur. Ömer R.A. ve selefin cumhuru da bu anlayıştadır.

Talak sûresinin altıncı âyetinin son kısmı da buna benzer bir hüküm getiriyor.

5- "...Eğer aralarında danışma ve anlaşma ile (memeden) ayırmayı isterlerse, ikisine de günah yoktur.` Buyrularak âyetin birinci kısmı daha iyi açıklanıyor. Burada çocuğun iyi düşünülmüş olması hedef alınıyor. Baba ile ana çocuk için en uygun ne ise onu yapmalıdırlar. Çocuk hakkında bir başka çare de şöyle:

6- "...Eğer çocuklarınızı emzirtmek isterseniz iyilikle verdiğiniz şeyi teslim ettiğiniz taktirde, artık size günah yoktur..." Şayet anada bir özür veya başka bir mani bulunur da çocuğu emziremezse, veya babası çocuk hakkında daha iyi bir şey düşünürse, onu başka bir süt anasına verebilir. Bu işi başından da yapabilir. Bir süre sonra da yapabilir. Ancak çocuğun anası bir müddet emzirdikten sonra böyle yaparsa, ona olan borcunu verip gönlünü alması yakışır. Tabîidir ki süt anasına da anlaşacakları bir ücret ödemesi gerekir.

Çocuğun anası ile anlaşmayı öne alan Allâh, bu şeklin en hayırlı yol olduğuna işaret buyurmuştur. Öz ananın şefkati başkadır.

Her hususta olduğu gibi bu meselede de Allâh'tan korkmak, onun emrine riâyet etmek gerekir. O her şeyi gördüğü gibi bunların yaptıklarını da görür. Onun için şöyle buyurur:

7- "...Ve Allâh'tan korkun. Muhakkak Allâh'ın yaptığınız şeyi gördüğünü de bilin."

Yaptığımız her işi Allâh'ın gördüğünü bilip ona göre onun gözetimi altında olduğumuzu bilerek yapmalıyız ki hatamız azalmış olsun.

(Lokman 14. Ahkâf 15. âyetleri de okuyalım.)

Kocaları boşayan kadınların iddetlerini beyandan sonra kocaları ölen kadınların iddetini açıklamak üzere şöyle buyruluyor:

Âyet: 234

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾

Meâli:

"Sizden ölenler ve (geride) karılar bırakanlar (olur o karılar) kendi kendilerini dört ay on gün beklerler. İddetlerinin sonuna vardıkları zaman, kendi haklarında meşru olarak yaptıkları şeyde size günah yoktur. Allâh da yapıyor olduğunuz şeylerden haberlidir."

İZAHI:

Kocaları ölen kadınların "iddet" denilen bekleme süreleri dört ay on gün olarak hükme bağlanmıştır. Bunun hikmeti, çocuk olup olmadığının anlaşılmasıdır. Çocuk yoksa, dört ay on günün bitiminde kadın başka bir koca ile evlenebilir. Bu süre içinde çocuk olduğu anlaşılırsa, çocuğun doğumuna kadar bekler. Doğumdan sonra dilerse evlenir.

Cahiliyyet devrinde kocası ölen bir kadın bir sene yas tutar, perişan bir halde beklerdi. Bu süre içinde ölüp gidenler dahi olurdu. İslâmda yas tutmak yoktur. Allâh'ın emrine razı olup hayatını devam ettirir. Bu âyeti kerîme, kadınları cahiliyyet devrinin zilletinden kurtarıp belli bir nizama koymuştur. Burada onlar için iki hak getirmiştir:

1- "Sizden ölenler ve (geride) karılar bırakanlar (olur o karılar) kendi kendilerine dört ay on gün beklerler..."

Burada kadın şaşkınlıktan kurtarılmıştır. Rahiminde çocuk olup olmadığı belli olacak dört ay on gün bir müddet beklemesi, en makul bir süredir. Sonra bu bekleyişin bir zor kullanarak veya bir mahkeme kararı alarak değil, kendi isteği ile, kendi düşüncesinin hoş göreceği makul bir anlayışla olması gerekir. Âyetteki beyan da böyledir.

2- "...İddetlerinin sonuna vardıkları zaman, kendi haklarında meşru olarak yaptıkları şeyde size günah yoktur. Allâh da yapıyor olduğunuz şeylerden haberlidir."

Kocaları ölen kadınlar dört ay on gün olan iddetleri bittiği zaman, serbesttirler. Onların evlenme arzularını belirtmek üzere güzel giyinmeleri, süslenmeleri ve gerekirse aracı koyarak evlenme istekleri gibi şeriata uygun olan şeyleri yapmaları, onların haklarıdır. Yakınlarının, yani babası, anası, kardeşleri, yetişkin oğulları, kızları, amcaları, dayılarının ona engel olmaları doğru değildir. Kadının böyle yapmasından dolayı onlara hiçbir vebal de yoktur. Ancak kadın dine aykırı bir şey yaparsa, o zaman onu çekip çevirmek vazifeleridir. Bunun dışında kendisine yardımcı olmaları da çok sevaptır.

Her yapılanın Allâh'ın haberi dahilinde olduğu bilinerek yapılması gerekir. Allâh'ın emrine, onun hükümlerine aykırı olmamasına çok dikkat edilmelidir.

Bu hükümlerde ölen koca ile cinsi münasebette bulunulsun, bulunulmasın bir fark yoktur. Yani evlenen çiftler yatak işini yapsalar da aynıdır, yapmasalar da aynıdır. Dört ay on gün bekleyecekler.

Şimdi de gelecek âyetle bu ikinci kısımla ilgili yapılabilecek ve yapılamayacak hususlar aydınlatılacaktır:

Âyet: 235

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ
أَكْنَنتُمْ فِي أَنفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ وَلَٰكِن لَّا
تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَن تَقُولُوا قَوْلًا مَّعْرُوفًا وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ
النِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا
فِي أَنفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾

Meâli:

"(İddet bekleyen) kadınların dünürcülüğünden kendisini andırdığınız veya gönlünüzde gizlediğiniz şeyde size günah yoktur. Sizin onları muhakkak anacağınızı Allâh bilmiştir. Ve sakın onlarla

bir gizlilik sözleşmeyin. Uygun söz söylemeniz başka. Kitap eceline varıncaya kadar, nikah kaydına da azmetmeyin. Sizin gönlünüzde olanı Allâh'ın muhakkak bildiğini de bilin ve sakının. Allâh'ın muhakkak ğafûr, halîm olduğunu da bilin."

İZAHI:

Kocaları ölen kadınların iddet beklemeleri sırasındaki onunla evlenmek isteyenlerin nasıl davranacakları, bu âyeti kerîmede şöyle beyan buyrulmaktadır:

1- "(İddet bekleyen) kadınların dünürcülüğünden kendisini andırdığınız veya gönlünüzde gizlediğiniz şeyde size günah yoktur..."

Kocası ölen kadın artık duldur. Bununla evlenmek isteyenler olur. Dört ay on gün bitmişse, rahatça dünürcülük yapılır ve her uygun şekilde evlenme teklif edilebilir. Fakat henüz iddet bitmemiş ise ne yapılır? İşte burada bunun hükmü belirtilmektedir.

Onunla evlenmeyi niyetine almak veya gönlünden geçirmek caizdir. Bir günah yoktur. Ona: "sen iyi bir hanımsın, hoşuma gidiyorsun, evlenmeyi düşünebiliriz, işlerini beğeniyorum. Tatlı sözlüsün" gibi açık olmayan, kesinlik ifade etmeyen sözlerle duygulandırmak da caizdir. Günah değildir. Dünürcülük yapabilecek kimselerin de: "Sen bizim filana yakışırsın, filan senden hoşlanıyor, seni ona düşünebiliriz, o çok iyi bir kimse" gibi yine kesin olmayan hatırlatmalarda da bir günah yoktur. Ancak: "Seni filanla nikahlayalım, filanla evlen, mehrine ne istersin, bana kesin söz ver" gibi açıklık ifade eden sözler haramdır, günahtır. İddeti bitinceye kadar bu gibi teklifler yapılmaz.

Boşanıp da iddet bekleyenler ise iki kısma ayrılır:

a) Talâkı rıc'î ile boşanmış bir kadına kimsenin laf atması, haber göndermesi veya gönlünden geçirmesi asla caiz değildir. Onun üzerinde kocasının hakkı vardır.

b) Talâkı bâin ile boşanan, bir daha kocasına dönme imkanı kalmayan kadın ise, kocası ölenler gibidir. İddeti içinde, kocası ölenlere yapılan sezdirmeler, çıtlatmalar yapılabilir.

2- "...Sizin onları muhakkak anacağınızı Allâh bilmiştir. Ve sakın onlarla bir gizlilik sözleşmeyin. Uygun söz söylemeniz başka..." âyetin bu kısmında üç bölüm vardır:

a) Dul kalan kadınları hatırlayacaklar, onları konuşacaklar, düşünecekler elbette olacaktır. Allâh bunu pek iyi bilir. Bu kadar da izin verir. Fakat:

b) Onlarla sözleşmeye asla izin vermez. Bilhassa gizlilik yoluyla nikahdan, cinsi münasebetten bahsetmek ve söz almak, vermek kat'iyyen caiz değildir. Kadının da, onunla evlenmek isteyenlerin de bu gibi haram olan şekillere asla yanaşmamaları gerekir. Ama:

c) Yukarıda anlatıldığı gibi nezakete aykırı olmayan uygun sözler, hatırlatıcı konuşmalar, hazırlayıcı laflar başka. Bu şekil konuşmalar caizdir.

3- "...Kitap eceline varıncaya kadar, nikah kaydına da azmetmeyin..."

"Kitap" burada iddetin tümünün bir kitap gibi yazılmış ve asla bozulmayan bir süredir. Dört ay on gün veya üç hayız süresidir.

"Ecel" burada belli iddet süresinin sona ermesidir. "Kitabın eceline varması" demek iddet süresinin bitmesi demektir.

İşte bu süre bitmeden nikah teşebbüsüne geçmek haramdır. Allâh bunu yasaklamıştır.

4- "...Sizin gönlünüzde olanı, Allâh'ın muhakkak bildiğini de bilin ve sakının. Allâh'ın muhakkak Ğafûr, Halîm olduğunu da bilin."

Her şeyi bilen Allâh, kadınlara karşı gönüllerde beslenen iyi veya kötü niyetleri de pekâlâ bilir. Onun için onlara karşı kötü niyet beslemekten sakınmak gerekir. Bilhassa ileride tarafların arasını bozacak hal ve hareketlerden son derece uzak kalmalıdır.

Bununla beraber Allâh'tan ümidi de kesmemelidir. İçimizden geçen şeyler hatalı olabilir. Sözlerimizde de yanlışlıklar bulunabilir. Allâh'tan mağfiret dilediğimizde onun ğafur olduğunu bilerek dilememiz yerinde olur. O halimdir. Hoş görülü, bağışlayıcıdır. İncitmek istemeyen, acele etmeyendir. Ona çok güvenmemiz gerekir.

Boşanan kadınlar hakkında bir hüküm daha öğrenmek üzere şu âyeti okuyalım:

Âyet: 236

لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا
لَهُنَّ فَرِيضَةً ۚ وَمَتِّعُوهُنَّ ۚ عَلَى الْمُوسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ

مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾

Meâli:

"Kadınları, kendilerine dokunmadan veya onlara bir mehr taktir etmeden boşadıysanız, size günah yoktur. Onları da yararlandırın. Zengine gücü kadar, fakire de gücü kadar. Uygun bir meta'iyilik yapanlar üzerine bir hak."

İZAHI:

Mehr bakımından kadınlar dört kısma ayrılır:

1- Evlenirken belli miktarda mehir sözleşmesi yapılmış ve gerçek manada cinsi münasebette bulunulmuş olanlar. Bunlar boşandığı taktirde iddetlerini beklerler ve bilinen mehirlerini alırlar.

2- Evlenirken mehir konuşulmaz ve gerçek mânada cinsi münasebette bulunurlar. Böyleleri boşandığında iddetlerini beklerler ve mehri misil alırlar.

3- Evlenirken belli miktarda mehr sözleşmesi yapılır, fakat cinsi münasebette bulunmadan boşanmış olurlar. Bunlar, Ahzab sûresinin 49. âyeti gereğince iddet beklemezler. Bundan sonraki 237. âyetde beyan edileceği gibi belirlenen mehrin yarısını alırlar.

4- Evlenirken mehr konuşulmamış ve cinsi münasebette de bulunmadan boşananlar. Bunlar hakkında da:

"Kadınları kendilerine dokunmadan veya onları bir mehr taktir etmeden boşadıysanız, size günah yoktur..." buyrularak bir vebal olmadığı belirtilmiş ve iddete ihtiyaç olmadığına işaret edilmiştir. Bunların mehir hakkında bir şey konuşulmamış olduğu için:

"...Onları da yararlandırın. Zengine gücü kadar, fakire de gücü kadar. Uygun bir meta'iyilik yapanlar üzerine bir hak." Buyrulmuştur. Burada kendisine dokunulmadan boşanan mehirsiz kadına bir yardım yapılması emredilmektedir. Bu yardımın belli bir sınırı yoktur. Boşayan kocanın gücü neye yeterse makul bir şekilde bu kadına bir yardım sağlanacaktır. Bu yardımın miktarı hakkında bazı görüşler ve ihtilaflar var ise de, buradaki sarahata karşı onların bir değeri kalmaz. Çünkü: "zengin gücü kadar, fakir de gücü kadar" buyrulmaktadır. Zengin olan bir takım elbise ve biraz para ve yiyecek yardımı yaparsa fakirde yalnız namaz caiz olacak kadar bir giyecek yardımı yapar. Bunu uzatıp ihtilafa düşmeye gerek yok. Bu bir haktır. Bununla o kadının gönlü alınmalıdır. İyilik yapma niyetinde olanlar, bu hakkı borç bilirler. Nitekim Peygamber Efendimiz Şürahbil'in kızı Ümeyme ile evlen-

diğinde kadının iyi davranmayışı üzerine münasebette bulunmadan boşadı ve Ebâ Üseyd'e emrederek iki takım mavi elbise ile biraz başka yardım yapılmıştır.

Şimdide Mehr sözleşmesi yapılıp münasebette bulunmadan boşananlar hakkında şu âyeti okuyalım:

Âyet: 237

وَاِنْ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ اِلَّآ اَنْ يَعْفُونَ اَوْ يَعْفُوَا الَّذِى بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ ۖ وَاَنْ تَعْفُوٓا اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى ۚ وَلَا تَنْسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۚ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾

Meâli:

"Onlara dokunmanızdan önce, kendilerine bir de mehr taktir ederek onları boşadıysanız, artık borcunuz, taktir ettiğinizin yarısıdır. O kadınların bağışlamaları veya nikahın bağı elinde olanın bağışlaması başka. Bağışlamanız, takvaya daha yakındır. Aranızdaki fazileti (insanlığı)da unutmayın. Şüphesiz ki Allâh yaptığınız şeyi görür."

ÎZAHI:

Geçen âyetin îzahında da anlatıldığı gibi evlenip, mehrini taktir edipte cinsi münasebette bulunmadan boşanan kadına hak olarak sözleşilen mehrin yarısı verilir. Ama kadın isterse bu yarıyı da bağışlar. Bu bir fazilet anlayışıdır. Çünkü ona tam anlamda bir kadınlık yapmamıştır. Bundan dolayı bağışlamayı uygun bulmuştur. Bunun aksini nikah hakkı elinde bulunan koca tam aksine bir fazilet anlayışıyla verdiği mehrin tümünü bağışlayarak kadından bir mehir iadesi istemez. Yuvayı ben bozdum düşüncesi ile mehrin tamamını kadına bağışlar. Böylece aralarındaki fazileti, insanlık anlayışını ve islami olgunluğunu göstermiş olurlar.

Buradaki ihtilafları da almakta bir yarar görmedim.

"Karı, koca, evlat, nikah, talak, mehr, mal derken kendinizi ibadetten alıkoyacak şeylere bir ara verin. Dinin direği olan namazı ve onun önemini hatırlayın." Dercesine aile hayatı ile ilgili âyetlerin

arasında namaz hakkındaki bu âyetin bu arada getirilmesinde elbette mühim hikmetler olsa gerek. Şöyle buyruluyor:

Âyet: 238

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى وَقُومُوا لِلّٰهِ قَانِتِينَ ﴿٢٣٨﴾

Meâli:

"(Beş vakit) namazlara ve orta namaza sıkı sarılın ve Allâh'a itaat edenler olarak kalkın (dikilin)."

Âyet: 239

فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا ۖ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٩﴾

Meâli:

"Eğer korkarsanız, yaya veya binitli olarak (kılın). Güvendiğiniz zaman da, Allâh'ın –bilemez olduğunuz şeyi– öğrettiği gibi onu anın (namazı) kılın."

İZAHLARI:

Nisâ sûresinin 103. âyeti kerîmesinin sonunda:

"...Namazı kılın. Muhakkak namaz, mü'minlere vakitlendirilmiş bir farz olmuştur." buyrularak namazın mü'minlere farz olduğu ve belli vakitlerde kılınması gerektiği belirtilmiş ve vakitlerin beş olduğu da ileride göreceğimiz başka âyetlerle ve hadîsi şeriflerle açıklanmıştır. Burada:

"Namazları koruyun (sıkı sarılın)..." emri veriliyor. Bu emir de ayrıca namazların farz olduğunu açıklıyor.

Enes R.A.de şöyle anlatıyor:

- Peygamber aleyhisselama mirac gecesi namaz elli vakit olarak farz kılındı ve beş vakte kadar azaltıldı. Sonra:

- Ey Muhammed! Benim katımda söz değiştirilmez. Bu beş vakitle sana elli vakit sevabı vardır diye nida edildi. (Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesei.)

Ebu Hureyre'den, Peygamber Aleyhisselam:

- "Beş vakit namaz ve cumadan cumaya (olan namaz) –büyük günah işlenmedikçe– aralarındakine keffarettir." buyurdu. (Müslim, Tirmizi.)

Namazla ilgili pek çok hadîslerden bu kadarı ile yetinelim. Görülüyor ki Cuma namazları da dahil her gün beş vakit farz namazları kılmamız, vakitlerinde eda etmemiz gereken bir borçtur. Burada "Hâfizû", hep beraber koruyun. Yani hepiniz sımsıkı sarılın, kiminiz sarılıp da, kiminiz bırakmayın, bütün hükümlerine vakitlerine dikkat ederek kılın. Hatta birbirinize uyarak cemaatle kılın, birbirinize namazı emredin demektir. Bu kelimenin "müfaale" babından müşareke manasına emir sığasıyla gelmesi, mü'minlerin tümüyle müşterek olarak beş vakit namaza ve Cuma namazına sarılmaları emredilmektedir. Ayrıca:

"Ve orta namaz" buyrularak bu beş vaktin içinde önemi pek yüksek olan bir vakit namazı olduğuna da dikkatimizi çekmiştir. Bu orta namazın hangi vakit olduğunda anlayış farkları vardır.

Bu orta namaz hakkındaki ihtilafı kısaltarak şöyle nakledebiliriz.

a) Sabah namazı. Malik'in rivayetine göre, İbni Abbas Basra mescidinde sabah namazını kılmış, rukûdan önce Kunût duası okumuş ve: "İşte bu, Allâh'ın kitabında zikrettiği 'orta namaz'." demiş. İmamı Şafii'de âyetin: "ve Allâh'a itaat edenler olarak kalkın" kısmını delil olarak sabah namazını orta namaz olarak kabul etmiştir. Kunut duasını da sabah namazının ikinci rukûundan doğrulunca okur. Maliki mezhebi de bunu kabul eder.

b) İkindi namazı. Ali R.A.den: "Ehzab günü (hendek muharebesi) Rasulullah S.A.V:

- Bizi orta namaz, ikindi namazından oyaladılar. Allâh evlerine ve kabirlerine ateş doldursun" buyurdu. Sonra onu akşamla yatsı arasında kıldı" dedi. (Buhari, Müslim, Ebû Dâvut, Tirmizi, Nesei.)

İkindi namazı olduğuna dair başka hadîsler de vardır. Sahabenin alimlerinden çoğu, tâbiînin cumhuru, muhaddisleri, fukaha Ebû Hanife ve Ahmed ibni Hanbel bunu kabul etmişlerdir. Delilleri en kuvvetli olanlar da bunlardı.

c) Öğle namazı: Gündüzün ortasında olduğu için öğle namazıdır diyenler olmuştur.

d) Akşam namazı: Dört rekatlı iki namazın arasında olduğu için akşam namazıdır diyenler olmuştur.

e) Yatsı namazı: "Seferde kısaltılamayan iki namaz arasında olduğu için yatsı namazıdır" diyenler bulunmuştur.

f) "Beş vakit namazın hepsidir." diyenler de bulunmuştur.

Salâtı vustânın, ikindi namazı olduğu üzerinde deliller fazla ve sağlam olmakla beraber Kadir Gecesi, Cuma günündeki bir zaman gibi orta namaz da beş vaktin içinde gizli olduğu da makul anlayışlardandır. Beş vakti tam eda edenler elbette orta namazı da eda etmişlerdir.

"ve Allâh'a itaat edenler olarak kalkın (dikilin)." Bu kısmı şöyle anlamaya çalışalım.

"Kânitîn" Dua edenler, susanlar, itaat edenler, namazda kıyamı uzatanlar manalarına gelir. Burada, namazı tam itaatla, ihlasla, huşu içinde, okuduğunu anlayarak, özenerek kılması anlamına geliyor. İmamı Ahmed ibni Hambel, Zeyd ibni Erkamdan da rivayetle öyle dediğini anlatıyor: Rasulullahın devrinde, bir kimse namazda iken arkadaşına ihtiyacını söylerdi. Bu âyet inince bize susmayı emretti.

Peygamber Efendimizin bu âyetin nüzulundan sonra susmayı emretmesi, namazdaki ihlasa işarettir. Namazda başka iş, söz, hareket yapılması men edilmiş oluyor.

"Eğer korkarsanız, yaya veya binitli olarak (kılın)."

Namazı rahatça kılamayacak her hangi bir korku olursa o zaman yürürken, binitli iken nasıl mümkün olursa öylece namaz kılınır. Düşmanla savaş anında, durum çok değişik olabilir. Karşı karşıya çarpışma, kaçarken kovalama, dönüş yaparken düşmanın tâkibi, müdafaa mevziinde ve sair haller... Harp dışında da korku olabilir. Şiddetli fırtınaya tutulma, vahşi hayvanların bulunduğu yerler, eşkıya, yol kesici korkuları gibi, su baskını, yangınlar... Daha umulmadık korku şekilleri olabilir.

Bu zamanlarda dahi namazı terketmek yoktur. Gücü yettiği şekilde namazı kılacaktır. Burada cemaat aranmaz. Herkes kendi imkanına göre kılacaktır.

"...Güvendiğiniz zaman da, Allâh'ın –bilmez olduğunuz şeyi– öğrettiği gibi onu anın (namazı kılın)."

Korkulardan emin olup güven içinde olduğunuz zaman, namazı nasıl öğrendiyseniz, şartlarına rukünlerine, riâyet ederek öylece kılın asla namazda gevşeklik göstermeyin.

Şu iki âyete baktığımız zaman, pek çok müslümanlar namazdaki göstermiş oldukları gevşeklikle açıkça Allâh'a isyan etmiş oluyorlar. Namazı terketmenin ne ağır bir suç olduğunu efendimizin şu mübarek sözlerinden öğrenelim:

Cabir R.A.den Peygamber Aleyhisselam:

- Şüphesiz insanla şirk ve küfür arasında (fark) namazı terk etmektir. (Namazı terkeden onlar gibidir) buyurdu. (Müslim, Ebu Dâvud, Tirmizi, Nesei.)

Ebu Hureyre R.A.den Peygamber Aleyhisselam:

- Bizimle onların (münâfıkların) arasındaki ahd, namazdır. Onu kim (heçimseyerek) terk ederse kâfir olmuştur... buyurdu. (Tirmizi.)

Namazı terk etmek, başlıca üç sebeple olur:

a) Harp, ölüm tehlikesi, baygınlık, çok ağır hastalık gibi elde olmayan sebepler. İlk fırsatta kaza edilmek şartıyla Allâh bunu bağışlar.

b) İhmallik, tembellik, gevşeklik gösterilerek namazı terketmek. Namazı böyle terketmek büyük günahtır. Adam öldürmek gibi bu günah, namazı ilk fırsatta kaza etmekle birlikte yana yakıla tevbe istiğfar etmekle afvedilmesi umulur. Bu ihmalliği bilerek devam ettirenlerin vay haline. Devrimizdeki pek çok müslümanlar gibi.

c) Heçimseyerek, inkar ederek, hafife alarak terketmek. Neûzü billah böylesi dinden çıkmıştır. Kâfirdir. Bu haliyle ölürse yıkanmaz, cenaze namazı kılınmaz, müslüman kabrine konmaz.

Nisâ 102. âyeti de okuyalım.

Namazın önemine binaen nikah, talâk, iddet, ricat vefat gibi ailevî nizamın pek önemli hükümleri arasında daha çok önemine binaen namaz hakkında kesin bir emirden sonra aile arasındaki hükümleri beyan etmek üzere şöyle buyurdu:

Âyet: 240

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا ۚ وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِم
مَّتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ ۚ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنفُسِهِنَّ مِن مَّعْرُوفٍ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾

Meâli:

"Sizden ölüp de (geride) eşler bırakanlar, eşleri için vasiyet yapsınlar. (Onları) çıkarmayarak yılına kadar (kendilerine) nafaka versinler. Eğer (kendiliklerinden) çıkarlarsa, artık kendi haklarında (şer'a) uygun olandan yaptıkları şeylerde size günah yoktur. Ve Allâh Aziz, Hakimdir."

Âyet: 241

وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾

Meâli:

"Boşanmış olanlara da (şer'a) uygun nafaka vardır. Müttegîler üzerine bir hak borçtur."

Âyet: 242

كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾

Meâli:

"Aklınız erebilir diye Allâh size âyetlerini böylece açıklar."

İZAHLARI:

Bundan önceki 234, 236 ve 237. âyetler ile Nisâ sûresinin 12. âyetini göz önünde bulundurursak bu âyetin mensuh olduğu anlaşılır. Öteki âyetlerde kadının iddeti dört ay on gün olarak belirtilmiş, nafaka ise, miras hakkı olarak belli nisbette ayrılmıştır.

Buradaki, "bir sene evde beklemesi ve kendisine nafaka vasiyet edilmesi, cahiliyyet devri mahrumiyetlerinin kaldırılması" ise, bu âyet öteki âyetlerle neshedilmiş demektir. Öyle değil de, "kocası zamanında alışıp bilişip de çıkarılıvermesi ağırına gider, siz dokunmayıp da kendisi çıkar giderse, size bir vebal yoktur" şeklinde bir nezaket tavsiyesi ise, âyet mensuh değildir. Tamamlayıcı bir islam faziletidir. Yani aile ve akraba yakınlığının gereğidir.

Burada:

1- "Sizden ölüp de (geride) eşler bırakanlar, eşleri için vasiyet yapsınlar..." Ölüm gelmezden önce erkekler eşlerini düşünüp perişan olmaması için gerekli vasiyet yapılmalıdır.

Buradaki ifadenin belli şartlara bağlı olmayıp umum oluşu, bizi bazı araştırmalara sevkeder. Kadının oğulsuz, kimsesiz kalması yaşadığı

çevrenin onun emin olmasına elverişli olup, olmadığı gibi hususlar dikkate alınırsa elbette ki ölenin yakınları da kocasının vasiyyeti dahilinde ilgilenmeleri gerekir.

Kadın miras da alsa, dört ay on gün iddet de beklese, şartlar müsaid olmadıkça çıkarılıvermesi elbette doğru olmaz. Buna göre âyetin lafzının mensuh olmadığına göre manasının da tatbik edilmesine yol açılmış oluyor.

2- "...Onları çıkarmayarak yılına kadar (kendilerine) nafaka versinler..." buyrulması, elbette kadının güvence altına alınması demektir. Kadının aldığı miras yetiyorsa, diğer bakımlardan da emniyet altında ise, iddeti bitince serbest kalabilir. Şayet miras yetersiz, çevre de emniyetine elverişli değilse, elbette ki bu kadının barınmaya, kollanmaya ihtiyacı olacaktır. Burada kadının muhayyer bırakılması da bizi bu anlayışa götürür. Nitekim:

3- "...Eğer (kendiliklerinden) çıkarlarsa, artık kendi haklarında (şer'a) uygun olandan yaptıkları şeylerde size günah yoktur. Ve Allâh Aziz, Hakimdir." Beyanı ile kadının istediği zaman ayrılabileceği izni verilmiştir. Öteki âyetleri dikkate aldığımızda kadının iddetinin bitiminden sonra şartlar uygun ise ayrılmasında bir beis yoktur. Şayet şartlar elverişli değilse, daha da fazla kalabileceğine işaret vardır.

Bu takdirde âyetler arasında hüküm uyumluğu vardır. Neshe gidilmesinde bir zaruret yoktur.

4- "Boşanmış olanlara da (şer'a) uygun nafaka vardır. Müttegîler üzerine bir hak (borçtur)." 236. âyetin îzahında boşanan kadınlar hakkında gerekli açıklama yapılmıştır. Bu âyet, o âyeti te'kid etmektedir. Orada "muhsinîn" buyrulmuş. Burada ise "müttegîn" buyrularak kaçamak yolu bırakılmamıştır.

Bizim bir mes'ele hakkındaki bütün hükümleri dikkate alarak aklımızı erdirmemize işaret ederek şöyle buyurmuştur:

5- "Aklınız erebilir diye Allâh size âyetlerini böylece açıklar." âyetler, birbirini açar, birbirini açıklar. Bizim aklımız, âyetlere bakışımız ve anlayışımız nisbetinde çalışır. Burada bizim âyetlerin tümü üzerinde iyi bir anlayışa gitmemizi ve aklımızı ona göre çalıştırmamızı sağlayacak önemli bir irşad vardır.

Aile hukukunda verilen bilgilerden sonra, hayat mücadelesi, îman ve küfür mücadelesi hakkında verilecek bilgilere bir ibret olmak üzere, ölümden kaçanların akıbetine örnek olmak üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 243

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ اُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللّٰهُ مُوتُوا ثُمَّ اَحْيَاهُمْ ۟ اِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾

Meâli:

"Onlar binlerce olduğu halde ölümden kaçmak için yurtlarından çıkanları görmedin mi? Ve onlara "ölün" dedi. Sonra da kendilerini diriltti. Şüphesiz ki Allâh insanlara karşı elbette (çok) faziletlidir. Ve fakat insanların çoğu şükretmezler."

İZAHI:

Ölümden kaçılır mı? Yağmurdan kaçan doluya tutulur. Bu kaçaklar hakkında iki rivayet vardır:

a) İsrail oğullarından sayılarında dört bin ilâ yetmiş bin arasında ihtilaf bulunan insan sürüsü, yakalandıkları 'veba' hastalığından kaçıp kurtulmak üzere vâsıt yakınlarında 'Dâvrdân' denilen Bağdat civarındaki yurtlarından çıkarak ölümden kaçmışlar.

b) Düşmanlarına karşı savaş yapmayarak ölüm korkusuyla yurtlarını terkederek kaçmışlar. Bundan sonraki âyete bu ikincisi daha uygun düşüyor.

Bu rivayetlerin hangisi olursa olsun, bu insan sürüsünün ölümden kaçması, Allâh'a olan güvenlerinin yokluğuna delalet eder. Ayrıca, çareyi kaçmakta aramaları, kendilerinin son derece cahil ve ürkek olduklarını gösterir. Hastalığa tutulmuşlarsa hastalığı beraberinde götüreceklerinden habersiz ve tedbirsiz oldukları anlaşılır. Düşmandan kaçtılarsa, düşmana cesaret vermiş olacaklarını ve sonunda yine yakalanacaklarını, vatanlarını elleriyle düşmana teslim etmiş olacaklarını düşünemeyecek kadar zavallılar oldukları hatıra gelir.

Sayılarının çokluğunun zikredilmesi de bunların harpten kaçtıklarına işarettir. "Îmanlı az bir grup bunlar gibi îmansız çok gruba üstün gelir" ifadesindeki âyeti önümüzde göreceğiz inşallâh.

Neticede Allâh onlara "ölün" dedi yani öldürdü. Daha sonra ibret olsun diye onları diriltti. Bu diriltmek Allâh'ın fazlı keremindendir. Fakat insanların çoğu bunu anlamazlar, Allâh'a şükretmezler. Buradaki ölme ve dirilme meselesini, batan bir milleti, sonradan üretip çoğaltarak

yine eski gücüne kavuşturma şeklinde de anlayanlar olmuştur. Her ne sûretle olursa olsun Allâh hepsine kadirdir. Her millette görülebilen yıkılmalar, toparlanmalar, sönmeler, gelişmeler vardır. Bu hal daha çok yahudilerde görülmüştür. O nankörler, dirildikçe azarlar. Azdıkça çökerler. "Biz ibret alalım da azmayalım." Demezler. Biz müslümanlar da bu hususta çok ibret almaya muhtacız.

Bir zamanlar îmanımız, ilmimiz, tutkunluğumuz, itaatimiz ve Allâh'a güvencimizle on üç asrı aşan uzun bir süre dünyanın en güçlü bir milleti iken, düşmanın oyunu bizi parçalayıp düşürdü. Suç bizim ki Allâh bizi korumadı. İşte o günlere doğru dirilmenin yolu, yine Allâh yoludur. Biz O'nun yolunu tutarsak, O'da bizi diriltir ve eski halimizden daha güçlü oluruz. Ama şükretmeyi bilirsek.

Allâh bize böyle bir ibret levhası gösterdikten sonra Allâh yolunda kaçmadan harbetmemizi emrediyor:

Âyet: 244

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾

Meâli:

"Allâh yolunda da savaşın. Allâh'ın işiten, bilen olduğunu da bilin."

ÎZAHI:

Ölümden kaçmanın yine ölüme varış olduğunu, kaçılan ölümün varılacak ölümden daha hayırlı olduğunu, hatta varılan ölümün en şerli ölüm olduğunu beyandan sonra, hayırlı olan ölümden kaçmayın:

1- "Allâh yolunda da savaşın." Buyuran Allâhu zülcelal kendi yolunun kurtuluş yolu olduğuna, bu yolun korunması ve yayılması için de savaşın kaçınılmaz olduğuna işaretle savaş emrini vermiş ve kimin ne maksatla harbettiğini de bildiğini şöyle açıklamıştır:

2- "...Allâh'ın işiten, bilen olduğunu da bilin." Herkesin taşıdığı niyeti pek iyi bildiğini, söylenenleri en iyi şekilde işittiğini, bütün mü'minlerin bunu iyi bilip ona göre davranmalarını emretmiş oluyor.

(Bakara 190. Nisâ 76. Tevbe 12, 29, 36, 123. âyetleri de okuyalım.)

Allâh yolunda savaşa emirden sonra Allâh yolunda mal harcamanın faziletini de duyurmak üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 245

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ۗ وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ ۖ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

Meâli:

"Allaha ödünç verip de (Allah da ona) çokça kat kat arttıran kimse yok mu? (İşte böylece) Allah, kısar da genişletir de ancak ona döndürüleceksiniz.

ÎZAHI:

Allâh yolundaki harcamaların dünya ve âhiret için birer yatırım olacağını müjdeleyen bu âyeti kerîme müslümanları hayır yapma hareketine geçirmiştir. Ensardan Ebu Dahdah R.A. de bunlardan biridir:

- Ey Allâh'ın Rasulu! Her halde Allâh bizden behemehal ödünç mü istiyor?" dedi. Efendimiz de:

- "Evet ey Ebû Dahdah." buyurdu.

- Elini bana göster (ver)

Ey Allâh'ın Rasulü! Dedi. Hemen elini tuttu ve:

- "Rabbim Azze ve Celleye Hâitımi (bahçemi) ödünç verdim" dedi. –Bahçede kendisinin altı yüz hurma ağacı vardı. Ailesi Ümmü Dahdah ve çocukları da orada bulunuyorlardı– Ebu Dahdah oraya geldi ve ona (karısına):

- "Ey Ümmü Dahdah!" dedi.

- "Buyur" dedi.

- "Çık(ın). (burayı) Rabbim Azze ve Celleye ödünç verdim", dedi. (İbni Merdeviyye)

Aslında mülk Allâh'ındır. Dilediğine kısar, az verir. İstediğine genişletir, bol verir. Sırası gelince Allâh'ın verdiğini Allâh yolunda harcamak gerekir. Nasıl olsa dönüş ancak onadır. Onun huzuruna, onun rızasına kavuşarak çıkmalıyız.

İbni Ömer'den şöyle rivayet edilir:

- Bakara sûresinin 261. âyeti nazil olunca Rasulullah S.A.V: "Ey Rabbim ümmetime artır" diye dua etti. Bu 245. âyet nazil oldu. Yine: "Ey Rabbim ümmetime artır" diye dua etti. Zümer sûresinin 10. âyeti nazil oldu. İbni Kesir'den alındı.

(Mâide 12. Hadid 11, 18. Teğabün 17. Müzzemmil 20. âyetleri de okuyalım)

Savaş ihtiyacını duydukları ve bunu istedikleri halde sözlerinde durmayan yahudilerden örnekler veriyor:

Âyet: 246

اَلَمْ تَرَ اِلَى الْمَلَاِ مِنْ بَنِىٓ اِسْرَآئِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسٰى اِذْ قَالُوا لِنَبِىٍّ لَهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ ؕ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ اِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ اَلَّا تُقَاتِلُوا ؕ قَالُوا وَمَا لَنَآ اَلَّا نُقَاتِلَ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَقَدْ اُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَاَبْنَآئِنَا ؕ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا اِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ بِالظّٰلِمِينَ ﴿٢٤٦﴾

Meâli:

"Mûsâ'dan sonra İsrail oğullarından ileri gelenleri görmedin mi? Hani kendilerinin Peygamberine:

- "Bize bir kumandan gönder de Allâh yolunda savaşalım" demişlerdi. (O da):

- "Size savaş yazılırsa, (acaba) savaşmayıverir misiniz?" dedi. (Onlar da):

- "Yurdumuzdan da, çocuklarımızdan da çıkarılmıştık. Bize ne olmuş da Allâh yolunda harbetmeyecekmişiz?" dediler. Kendilerine savaş yazılınca da onlardan birazı hariç, dönüverdiler. Allâh da zalimleri pek iyi bilendir."

İZAHI:

İsrail oğullarından yeni bir örnek daha. Mûsâ Aleyhisselamdan sonra bir süre Peygambersiz kalan İsrail oğulları iyice sapıtmış ve şaşırmışlardı. Hılkaten sapık olan bu milet, başsız kalınca, büsbütün şaşırmışlar. Mısır ile Filistin arasında bulunan Amelikalılar başlarında Câlut adında bir hükümdarla İsrail oğullarının başına bela kesilmişlerdi. Topraklarının bir kısmını aldıkları gibi çok sayıda esir almışlar ve İsrail oğullarını vergiye bağlamışlardı. Ellerindeki Tevratı ve tabutu almışlar, onları cehalete terketmişlerdi.

Nihayet Peygamberler sülâlesinden kalan hamile bir kadından doğan oğlan çocuğuna "Peygamber olacak" diye ümit bağlamışlar. Sonra Allâh bu ümitlendikleri kimseye Peygamberlik ihsan eylemiş: "Şemvil veya şem'ûn" adındaki bu Peygamber kendilerini hakka ve ibadete davet eder olunca, düşmanları ile savaşmak üzere bir kumandan istediler. Aralarında geçen hal şöyle:

1- "Mûsâdan sonra İsrail oğullarından ileri gelenleri görmedin mi? Hani kendilerinin Peygamberine:

- "Bize bir kumandan gönder de Allâh yolunda savaşalım" demişlerdi..." burada onların 'İleri gelenlerini' gözümüzün önüne getiriyor. Başta Rasulullâh olmak üzere biz mü'minlere onların halini gösteriyor ki ibret alalım. Bu ileri gelenlerin de tam güvenilir kimseler olmadıklarını bilen o Peygamber aleyhisselam bunlara:

2- "...Size savaş yazılırsa, (acaba) savaşmayıverir misiniz?" dedi." Bu soru onların karakterindeki düşüklüğün ve ümitsizliğin ifadesidir. Aynı zamanda o Peygamberin harp anlayışının ve hak kavrayışının bir vecizesidir. Bu atakların verdikleri cevap da şöyle:

3- "...Yurdumuzdan da, çocuklarımızdan da çıkarılmıştık. Bize ne olmuş da Allâh yolunda harbetmeyecekmişiz?" dediler..."

Bunlar her ne kadar "Allâh yolunda" deseler de içlerindeki mal ve evlad derdi, düşmanlarına karşı kin ve husumetleri "Allâh yolu" sınırını aşıyordu. Niyetleri "Allâh yolu" sınırını aştığı için:

4- "...Kendilerine savaş yazılınca da onlardan bazıları hariç, dönüverdiler." Onların bu dönüşleri, harpten kaçışları, verdikleri sözde kendilerini yalan çıkardı ve ataklıklarını ortaya koydu. Bunların bu dönüşleri hem kendileri, hem de milletleri için açık bir zulümdür. Onun için Allâhu zülcelal:

5- **"...Allâh da zalimleri pek iyi bilendir."** buyurmuştur. Bu zalimlerin asıl nifak foyaları da şu âyeti kerîmede görülecektir:

Âyet: 247

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ اِنَّ اللّٰهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ؕ
قَالُوٓا اَنّٰى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ اَحَقُّ بِالْمُلْكِ
مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ ؕ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰيهُ عَلَيْكُمْ
وَزَادَهُ بَسْطَةً فِى الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ ؕ وَاللّٰهُ يُؤْتِى مُلْكَهُ مَنْ
يَشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾

Meâli:

"Onların Peygamberi de kendilerine:

- "Şüphesiz Allâh, Talûtu, size kumandan olarak göndermiştir" dedi. (onlar da):

- "Biz kumandanlığa ondan daha haklı iken ve (kendisine) maldan bir bolluk da verilmemiş iken, bize karşı kumandanlık nasıl onun olabilir?" dediler. (Peygamber de):

- "Allâh onu sizin üzerinize beğenip seçti. Hem ona bilgi ve gövdece üstünlük verdi. Allâh mülkünü dilediği kimseye verir. Ve Allâh (ihsanı) bol olan, (her şeyi) bilendir." dedi."

ÎZAHI:

İsrail oğulları, düşmanla harbetmek üzere istedikleri kumandan, Peygamberleri tarafından şöyle haber veriliyor:

1- "Onların Peygamberi de kendilerine:

- "Şüphesiz Allâh, Talûtu, size kumandan olarak göndermiştir." dedi..."

"Talût" Yâkub Aleyhisselamın oğlu Bünyâmin kabilesindendir. Bu kabilenin şanı, şöhreti yoktur. Talût da, sıradan bir kimsedir dibâğa işiyle uğraşan birisidir. Şöhret düşkünü olan diğer "Yahuza" ve "lâvi" kabilelerinden olanlar, hemen baş kaldırdılar:

2- "...Biz kumandanlığa ondan daha haklı iken (kendisine) maldan bir bolluk da verilmemiş iken, bize karşı kumandanlık nasıl onun olabilir?" dediler.

Yakûb Aleyhisselâmın oğlu "Lâvi"nin sülalesinden Peygamberlik geliyordu. Halen başlarında olan Peygamber de bu kabiledendir. "Yusuf aleyhisselamın sülalesindendir." diye rivayet vardır. Yakûb Aleyhisselamın oğlu Yahuza sülalesinden de hükümdarlık geliyordu. Bu baş kaldıranlar bunlardır. Peygamber efendimize de kafa tutan kabileler, bunların soyundan olanlardır. Peygamber Şem'un aleyhisselam, bu şeref düşkünlerine:

3- "...Allâh onu sizin üzerinize beğenip seçti. Hem ona bilgi ve gövdece de üstünlük verdi. Allâh mülkünü dilediği kimseye verir. Ve Allâh (ihsanı) bol olan, (her şeyi) bilendir." dedi."

Şem'ûn veya Şemil aleyhisselamın verdiği cevap üç noktayı açıklıyor:

a) Tâlût'u seçen Allâh'tır. Sizi de onu da iyi bilen Allâh, onu sizin için hayırlı ve başarılı olacak olan Tâlût'u kumandan olarak başınıza getirmiştir.

b) Allâh onu bilgili ve güçlü yarattı. Boyunun uzunluğu, omuzlarının genişliği, başının iriliği, yüzünün güzelliği, gövdesinin heybeti ile birlikte aklının üstünlüğü, zekasının fazlalığı, ilminin çokluğu, siyasetinin keskinliği ve askerî dehası ile o şeref düşkünü kabilelerin en üstünü idi. Mirasda asalet şart ama, ehliyette böyle bir şey yoktur. Tâlûtun mal zenginliği yoktur ama malı olan zenginleri de idare edecek ilmî ve bedenî güce sahiptir.

c) Allâh dilediğini dilediğine verir. Kim neye layık ise onu verir. Allâh'ın verdiğine yapılan itirazlar, ona olan îmanın zayıflığından veya yokluğundandır. Peygambere yapılan itirazlar da böyledir. Peygamber Allâh'ın emrinin dışında bir şey yapamayacağına göre, onun yaptığı Allâh'ın emridir. Ona itiraz da Allâh'a itirazdır. Fakat yahudilerin alışkanlığı tâ Mûsâ Aleyhisselam devrinden, daha öncelerden başlar, devam eder, günümüze kadar gelir. Yaşarlarsa, sürer gider...

Allâh, çok geniş ve pek bol ihsan ve ikram sahibidir. O kime neyi ihsan edeceğini, kime neyi ne kadar ikram edeceğini pek iyi bilir. Bunun üzerine söz yoktur.

Peygamber Şem'ûn Aleyhisselam Tâlût'u anlatırken "onun Allâh tarafından seçildiğinin delîli size tâbûtu getirmesidir." diyeceği şu âyeti okuyalım:

Âyet: 248

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ اِنَّ اٰيَةَ مُلْكِهٖٓ اَنْ يَّاْتِيَكُمُ التَّابُوْتُ فِيْهِ سَكِيْنَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ اٰلُ مُوْسٰى وَاٰلُ هٰرُوْنَ تَحْمِلُهُ الْمَلٰٓئِكَةُ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٢٤٨﴾

Meâli:

"Onların Peygamberi, kendilerine:

- "Muhakkak onun mülkünün delili, içinde Rabbinizden bir sekinet ve Mûsâ'nın hâne halkı ile Hârûn'un ev halkının bıraktığı bir kalıntı bulunan, Meleklerin taşıdığı sandığın size gelmesidir. İnanıyorsanız, elbette onda sizin için kesin bir delil vardır." dedi."

ÎZAHI:

"Sekine" sessizlik, hareketsizlik, ağırbaşlılık, olgunluk, yatışkanlık, korkusuzluk manalarına gelir. Burada Allâh'a inanarak kalplerin yatışması ve Allâh'ın rahmeti anlamındadır.

"Tâbût" şimşirden yapılmış bir sandık.

"Bakıyya" kalıntı, mukaddes eşya.

Burada peygamberin mucizesi ve Tâlûtun Allâh tarafından seçildiğine dair delil olarak halkın topluca bulunduğu yere Meleklerin sandığı getirmiş olması, Peygambere îman etmeleri ve Tâlûtu kabul etmelerini sağlamıştır.

Halk daha önceleri Amelikalılar tarafından mukaddes sandığın alındığını biliyorlardı. Daha harbe başlamadan sandığın gelmesi, onların dilini tuttu.

Amelikalılar bu mukaddes sandığı aldılar ve pislik olan bir yere attılar. Ama ondan sonra aralarında bir uğursuzluk ve bir tedirginlik başladı. İşleri hiç de denk gitmiyordu. Bir çok felaketler geldi bazı şehirleri ellerinden çıktı. Nihayet Allâh'ın emri ile melekler mukaddes sandığı getirip Tâlûta teslim ettiler.

Bu sandığın içinde Adem aleyhisselamdan kalma sahifeler, bütün Peygamberlerin şekilleri, Tevrat'tan parçalar, Mûsâ ve Hârun aleyhisselamdan kalma asalar, ayakkabılar, elbiseler bulunduğu rivayet ediliyor.

Tâlûtun ordunun başına geçmesi ve askerî dehasını göstermesine dâir şu âyeti okuyalım:

Âyet: 249

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ ۙ قَالَ اِنَّ اللّٰهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ ۚ
فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي ۚ وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَاِنَّهُ مِنِّي اِلَّا مَنِ
اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ ۚ فَشَرِبُوا مِنْهُ اِلَّا قَلِيلاً مِنْهُمْ ۗ فَلَمَّا جَاوَزَهُ
هُوَ وَالَّذِينَ اٰمَنُوا مَعَهُ ۙ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ
وَجُنُودِهِ ۗ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ اَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللّٰهِ ۙ كَمْ مِنْ فِئَةٍ
قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِاِذْنِ اللّٰهِ ۗ وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢٤٩﴾

Meâli:

"Talût ordusuyla ayrılınca (onlara):

- "Muhakkak Allâh sizi bir ırmakla sınayıcıdır. Ondan kim içerse, işte o benden değildir. Kim de onu tatmazsa, o da muhakkak bendendir. Ancak eliyle bir avuç avuçlayan kimse başka" dedi. Onlardan birazından başkaları ırmaktan içtiler. O (Tâlut) ve yanındaki îman edenler ırmağı geçince, (kalanlar):

- "Bu gün Câlût ve ordusuyla (savaşmaya) bizim gücümüz yoktur" dediler. Kendilerinin muhakkak Allâh'ın kavuşucuları olduklarını bilenler (ise):

- "Nice az bir alay, Allâh'ın izni ile çok alaya galip gelmiştir. Hem de Allâh sabırlılarla beraberdir" dediler."

ÎZAHI:

Tâlût, Allâh'ın beğenip seçtiği ve Peygamberin de sevip ordusunun başına tayin ettiği bir kumandan olarak ordusunun başına geçti.

1- "Tâlût ordusuyla ayrılınca." Mevsim çok sıcaktı. Asker, susuzluktan şikayete başladı. Kumandan için bu bir fırsattı. Askerlerin

sabırlısı ve dayanıklısı bilinip ayrılması gerekiyordu, aksi halde sabırsızlar orduyu bozabilirlerdi. Onun için:

2- "...Muhakkak Allâh sizi bir ırmakla sınayıcıdır. Ondan kim içerse, işte o benden değildir. Kim de onu tatmazsa, o da muhakkak bendendir. Ancak eliyle bir avuç avuçlayan kimse başka." dedi.

Hâlen "Şerîa" nehri diye bilinen Filistin'deki ırmağın yanına vardıklarında ordusunu teftişe başladı. Harbe yarayanlar ve yaramayanların ayrılması gerekiyordu. Çünkü karşısında çok güçlü büyük bir ordu vardı. O kavurucu sıcağa rağmen ırmaktan eğilip ağızlarıyla su içmemelerini emretti. Bu emir bir imtihandı. Emri dinleyenler, dinlemeyenler, sabırlılar, sabırsızlar, ancak böyle ayrılacaktı. Nitekim öyle oldu:

3- "...Onlardan birazından başkaları ırmaktan içtiler." Böylece Kumandanın emrini dinlemeyen sabırsız bozguncular ayrılıverdi. Îmanlı ve sabırlı olup kumandanlarına taat ederek emrini dinleyenler ırmağı geçtiler.

4- "...O (Tâlût) ve yanındaki îman edenler ırmağı geçince..." geride kalanlar korkaklıkları, nifakları yüzünden veya geçenler içinden bazıları düşmanı çok gördüğü için:

5- "...Bugün Câlût ve ordusuyla (savaşmaya) bizim gücümüz yoktur." dediler. Bu "gücümüz yoktur" diyenler hakkında iki ayrı anlayış vardır:

a) Kumandanlarını dinlemeyerek ırmaktan su içip de geri kalanlardır. Kendilerinin ayıplanmaması için düşmanın çokluğunu bahane edip kendilerini oyalıyorlar ve halka karşı mahçup olmama yolunu böyle buluyorlardı.

b) Geçenler içinden bazı toy ve tecrübesizler düşmanı görünce, irkildiler ve: "buna karşı bizim gücümüz yetmez" dediler. Kesin olarak bilinmemekle beraber, düşmanın sayısı yüz bini aşkın bunların sayısı ise, üç yüz küsür veya dört bin civarında. Arada çok büyük bir fark var. Bunların tümü veya içlerinde bulunan bilgili tecrübeli kimseler:

6- "...Kendilerinin muhakkak Allâh'ın kavuşucuları olduklarını bilenler..." Geçenlerin hepsinin îman edenler olduğuna göre yılgınlık gösterenlerin geride kalanlar olduğu daha makul görülüyor. Bununla beraber ya içlerindeki alimler veya hepsi birden:

7- "...Nice az bir alay, Allâh'ın izni ile çok alaya galip gelmiştir. Hem de Allâh sabırlılarla beraberdir." dediler.

Bu hakikati açıklayanlar Tâlût ile birlikte itaatli ve îmanlı olarak geçenlerdir. Hepsi olsa da, içlerinden bir kısmı olsa da bu hakikat payı onların hepsine aittir.

Artık bunlar Câlût ordusunun karşısındalar. Elbette savaşa girecekler. Savaşa girerken tutumları ne olacak? Onu da şu âyette görelim:

Âyet: 250

وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٥٠﴾

Meâli:

"Câlut ve ordusuna karşı çıktıklarında:

- "Ey Rabbimiz üzerimize sabır dök. Ayaklarımızı da tam tut. Kâfirler güruhuna karşı da bize yardım et." dediler."

ÎZAHI:

Îmanlılar ordusu düşmanla karşılaşınca, her zaman her işte olduğu gibi harpte de önce Allâh'a yöneldiler, ona yalvardılar. Yardımın ve zaferin ancak ondan geleceğini biliyorlar ve îman ediyorlar idi. Böylece önce manevi güce sarıldılar ve kalplerinden korkuyu attılar. Karşılarındaki düşmanın sayıca ve silahça kendilerinden çok çok üstün olduğunu görüyorlardı. Fakat onlardan da çok üstün gücün, îman ettikleri ve güvendikleri Allâh'ta olduğunu da iyi biliyorlardı. Ancak ona güvenerek savaşa çıkmışlardı. Zaferlerini de şu âyetten öğrenelim:

Âyet: 251

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ

بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْاَرْضُ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى
الْعَالَمِينَ ﴿٢٥١﴾

Meâli:

"Ve Allâh'ın izni ile onları yenip kaçırttılar. Dâvud da Câlûtu öldürdü. Ve Allâh ona hükümdarlık ile (peygamberlik) hikmeti verdi. Dilediği şeyden de kendisine öğretti. Eğer Allâh'ın insanları birbirleriyle defetmesi olmasaydı, elbette yeryüzü bozulurdu. Fakat Allâh alemlere karşı faziletlidir."

ÎZAHI:

Tâlûtun ordusu Allâh'a tam teslimiyet gösterdiler, ona dua edip yalvardılar, ona güvenip saldırdılar:

1- "Ve Allâh'ın izni ile onları yenip kaçırttılar..."

Kuvvetli, dirayetli, tecrübeli bir kumandan olan Câlut, çok sayıdaki askeri, silahı ve erzağına güveniyor, zafer ümidini yalnız kendi gücüne bağlıyordu. Başka bir gücün bulunduğuna inanmıyordu. Karşısındaki küçük gördüğü ordu ise, onun inanmadığı güce inanıyor ve güveniyordu. O küçük ordunun içinde yaşı küçük ama kendi Peygamber namzedi biri vardı, "Dâvûd". Bu arada Câlûtun öldürülmesinin önemini anlayan dâhi kumandan Tâlut: "Câlûtu öldürene kızımı nikahlayacağım, mülküme ortak edeceğim" diyor. Ordunun içindeki ümit ettiği şahsa fırsat hazırlıyordu. O şahıs çıktı:

2- "...Dâvud da Câlutu öldürdü..." Câlutun gebermesi üzerine ordusunda bozulmalar birbirini takip eti. Zafer sevinci içinde bulunan mü'minlerin dikkati Dâvûd'a çevrildi. Ona karşı sevgi ve güvençleri artıyordu. Dâvut Tâlut'un kızıyla evlenip mülke ortak olmasıyla kalmadı:

3- "...Ve Allâh ona hükümdarlık ile (Peygamberlik) hikmeti verdi. Dilediği şeyden de kendisine öğretti..."

Şem'ûn aleyhisselamdan sonra bir Peygamber geliyordu. Allâh o Peygamberi, Amelikalıların hezimete uğradığı savaşta halka tanıttı. Çok iri cüsseli tecrübeli birini, çocuk yaşta ufak cisimli tecrübesi olmayan birinin öldürmesi ancak bir mucize olabilirdi. Burada üç nokta dikkatimizi çeker:

a) Mülk: Tâlut kızını vermek sûretiyle, hakikaten 247. âyeti kerîmede: "Allâh onu sizin üzerinize beğenip seçti. Hem ona bilgi ve gövdece de üstünlük verdi." Âyetteki belirtilen üstünlük ve bilgisini

göstermiş oldu. Bir peygamber kayın pederi olma şerefine de kavuştu. Maalesef bazı tefsirlerde Dâvut aleyhisselamı çekemediği, onu öldürme teşebbüsüne geçtiği hakkında uzun bir efsane yer alır. Bu acaib hikaye olsa olsa yahudi düzmesidir. Allâh'ın beğendiği bir kimsenin böyle bir düşüklük yapmayacağı aşikardır. O büyük zat büyüklüğünü, seçtiği damatla da ispatlamıştır.

Dâvud aleyhisselâm, uzun süre kayın pederine saygılı olarak idarecilikte devam ettikten sonra, Tâlut'un ölümü ile hükümdarlık tamamen kendi eline kalmıştır. Peygamberlik ve hükümdarlığın birleştiği ilk zattır.

b) Peygamberlik: Allâhu zülcelâl ona Peygamberlik de ihsan etmiştir. Nisâ sûresinin 163. İsrâ sûresinin 55. âyetlerinde beyan edildiği gibi kendisine dört büyük kitapdan biri olan Zebûr'u indirmiştir. Dâvut aleyhisselam bu kitapla hükmetmiştir.

c) Ona dilediğini de öğretti: Allâh ona demirciliği, demiri yumuşatıp zırh gömlekleri yapmayı, kuşlar ve sair hayvanların dilini anlamayı, güzel sesi ile, Zebûr okumayı ve daha başka insanların bilmediği nice şeyler öğretti... Dâvud aleyhisselam, İsrail halkı üzerinde tam te'sirle hükümdarlığını ve Peygamberliğini icra eden bir Peygamberdir. İsrail halkı başka Peygamberlere yaptığı nifâkı, çıkardığı fesâdı Dâvud aleyhisselama yapamadı. Böylece Allâh, Tâlut ve damadı Dâvud aleyhisselam ile büyük fitneleri, azılı düşmanları defetmiş oldu.

4- "...Eğer Allâh'ın insanları birbiriyle defetmesi olmasaydı, yer yüzü bozulurdu..."

"Defetmek" men etmek, vermek, direnmek manalarına gelir. Burada zalim düşmanı, salih kimselerin te'sirsiz hale getirmesi, zulmün, bozgunculuğun, nifâkın önlenmesi anlamındadır. Mü'minlerin zalim Câlûtu ve ordusunu susturup pusturdukları gibi.

İnsanların yaratılışında bulunan şeytana uyma ve şeytanlaşarak bozgunculuk, haksızlık, zulümkârlık ve ahlâksızlıkları önlemek için Allâh'ın emrinden ayrılmayan, peygamberleri dinleyen, Allâh'ın kitaplarına uyan insanlar harekete geçerek, o zalimleri engellemişler, zulmün yayılmasını önlemişlerdir. İşte bu Allâh'ın bir nizamıdır. Allâh böyle bir nizam kurmasaydı, yeryüzü fesada boğulur yaşama imkânı kalmazdı. Şimdiye kadar böyle olagelmiştir. Bundan sonra da böyle olacaktır.

Ümid: Devrimizde bir asıra yaklaşan bir süredir küfür hareketinin müslümanlara olan zulüm baskısı tavsamıştır. Müslümanlar uyanmaktadır. Yakın gelecekte mü'minler bu küfür zulmünü defedecek

ve yer yüzünü yeniden aydınlatıp selamete ve saadete erdirecektir. Biiznillâhi'l-azîm.

5- "...Fakat Allâh alemlere karşı faziletlidir..."

Allâh'ın fazlı keremi, boldur. Hem de çok boldur. Geçmiş devirlerde nasıl umulmadık zamanlarda mü'minlere yardım etti ise, bu devirde ve gelecek devirlerde de mü'minlere O'nun yardımı yetişecektir. Yeter ki mü'minler Allâh'ın istediği gibi mü'minler olsunlar. Allâh'ın düzeni değişmez. Kendisine itaat eden, gönderdiği peygamberin izinden ayrılmayan, indirdiği kitaba harfiyyen uyanlar dâima üstün ve huzurludurlar. Geçmişten ibret almak lazım. Geçmişin hâdiseleri geleceğin ibreti için birer âyettir. Örnektir. Onun için Allâh şöyle buyuruyor:

Âyet: 252

تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۗ وَاِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

Meâli:

"Onlar, sana hak ile okuduğumuz Allâh'ın âyetleridir. Sen de muhakkak kesinlikle Peygamberlerdensin."

ÎZAHI:

Geçen âyetlerin bir bağlantısı olan bu âyeti kerîmede önemli iki noktaya işaret buyrulmuştur:

1- "Onlar sana hak ile okuduğumuz Allâh'ın âyetleridir..." 243. âyetten bu yana işaret edilerek, bu âyetlerde anlatılan; ölümden kaçanlar, Câlûta yenilip perişan, olanlar, sonra da Tâlut ve Dâvut aleyhisselam tarafından Câlûtun öldürülüp ordusunun mağlub edilmesi vardır. Îmanlı olmanın zafere, îmansız olmanın yenilgiye götürdüğünü bilip inanmak gerekir.

2- "...Sen de muhakkak kesinlikle Peygamberlerdensin."

Resulü ekrem efendimiz, kendisine gelen âyetleri tebliğ ettikçe, eski haberleri yanlışsız olarak duyurdukça, inatlarından îman etmeyenlere karşı iki defa te'kid ederek; "Sen muhakkak geçen peygamberler gibi Peygambersin. Onlar inanmayadursunlar, sen kesin olarak peygambersin. Sen okur yazar olmadığın halde, seni bir öğreten

de bulunmadığı halde en doğru haberleri sen veriyorsun. Bunu sana ancak Allâh bildiriyor. Onun için sen kat'i olarak Peygambersin." sözünü verdikten sonra geçmiş Peygamberlerden örnekler vermek, aralarındaki derece farklarını bildirmek, Onlara îman edenleri, etmeyenleri anlatmak üzere yüce Rabbimiz şöyle buyuruyor:

İKİNCİ CÜZÜN SONU

Âyet: 253

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ ۚ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَٰكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾

Meâli:

"O Peygamberler ki onların kimini kimine karşı üstün kıldık. Onlardan Allâh'ın konuştuğu kimse vardır. Onlardan bazılarının da derecelerini yükseltmiştir. Meryem'in oğlu Îsâ'ya da beyyineler verdik ve kendisini Rûhul kudüsle destekledik. Eğer Allâh dileseydi, onlardan sonrakiler, kendilerine beyyineler geldikten sonra (birbirleriyle) savaşmazlardı amma ihtilaf ettiler. İşte onlardan îman eden kimseler vardır. Yine onlardan küfredenler vardır. Eğer Allâh dileseydi, savaşmazlardı. Fakat Allâh dileyeceği şeyleri yapar."

ÎZAHI:

Geçen âyetin sonunda Muhammed Aleyhisselama: "Sen de muhakkak, kesinlikle Peygamberlerdensin." dedikten sonra, o peygamberler hakkında biraz bilgi vermek üzere:

1- "O Peygamberler ki onların kimini kimine karşı üstün kıldık." buyurmuştur.

Allâhu zülcelâl, peygamberlere ayrı, ayrı üstünlük vermiştir. Biri bir yönüyle ötekilerden üstün olurken, öteki biri de başka bir yönüyle başkalarından üstün olmuştur. Bu üstünlük onların kendi çalışmaları ve gayretleri ile değil, ancak Allâh'ın vergisi iledir. Hiçbir Peygamber, kendiliğinden, kendi isteğiyle değil, ancak Allâh'ın dilemesiyle Peygamber olmuştur. Her birinin ayrı üstünlüğe sahip olması da böyledir. Buna misal olarak:

2- "...Onlardan Allâh'ın konuştuğu kimse vardır..." buyurmuştur. Mûsa Aleyhisselam ile konuştuğu için ona: "Mûsa kelîmullah" denilmiştir. Son Peygamberle de miracta konuşmuştur. Peygamberlerin bazılarının derecelerinin yüksekliğini de şöyle bildirir:

3- "...Onların bazılarının da derecelerini yükseltmiştir..." Mirac mucizesinde Rasülü Ekremi, Sidre-i Müntehaya kadar yükseltip hiçbir Peygamberin eremediği yüksek dereceye çıkardığı, Necm sûresinin 7, 8, 9. âyetlerinde açıklanmıştır. Diğer Peygamberlere farklı dereceler verilmiştir. Yine bir misal vererek şöyle buyurmuştur:

4- "...Meryem oğlu Îsâya da beyyineler verdik ve kendisini rûhul kudüsle destekledik..."

"Beyyineler" İncil kitabı ve içindeki âyetler, deliller, hükümler, öğütler. Ayrıca ölüyü diriltmesi gibi mucizeler.

"Ruhu'l-Kudüs"; Cebrâil, İncil denildiği gibi Mukaddes rûh, yani Allâh'ın ruhu da denilmiştir. Enbiya sûresinin 91. âyeti ile Tahrîm sûresinin 12. âyetlerine bakarsak, Allâh'ın Îsâ aleyhisselama mahsus olmak üzere babası olmaksızın bizzat kendinin taktir ettiği bir ruhla onu yaratmış olması, büyük bir güçtür. İşte onu bu güçle desteklemiştir. Doğuşundan olan bu güçle küçücük yavru iken konuşmuştur. En iyisini en doğrusunu bilen yalnız Allâh'tır.

5- "...Eğer Allâh dileseydi, onlardan sonrakiler, kendilerine beyyineler geldikten sonra (birbirleriyle) savaşmazlardı..."

Allâh geçmiş peygamberlerin devrindeki insanların kardeşçe yaşamalarını, birbirleriyle boğuşmamalarını dileseydi, ona göre takdirini yapar, onlara kötülük yapma fırsatı vermezdi. Ama Allâh'ın taktiri, onları serbest bırakmak, hakkı bâtılı kendileri seçmek sûretiyle sınanmış, denenmiş olmalarını istedi. Nitekim:

6- "...Ama ihtilaf ettiler. İşte onlardan îman eden kimseler vardır. Yine onlardan küfredenler vardır..." buyrulmuştur.

İnsanların kimi îmanı seçmiş, kimi de küfrü. Bu ayrılış kendilerine Peygamberler, kitaplar gelip hakkı bâtılı öğrettikten sonra olmuştur. Küfredenler, bilmediklerinden değil, bilerek küfrü bâtılı seçmişlerdir. Allâh'ın onları serbest bırakma takdiri, onlara verdiği iradei cüz'iyye kendilerine hak veya bâtıl bir yön verecektir. Böylece, bâtıla sarılanlar Cehennemi, Hakka sarılanlar da Cenneti seçmiş olacaklar. Allâh böyle dilemiştir. Onların kuruntuları gibi değil. Allâh tekrar ediyor ve:

7- "...Eğer Allâh dileseydi savaşamazlardı. Ve fakat Allâh dileyeceği şeyleri yapar." buyuruyor. Allâh dileseydi, onları

dövüşemeyecek şekilde yaratırdı. Onlara birbirine kötülük yapma imkanı vermezdi. Silah yapma, silah kullanma, kötü düşüncede bulunma imkanı vermez, sessiz, değersiz kalırlardı. Onları aklı eren, iyiyi kötüyü düşünen, hakkı bâtılı seçen, anlatan, anlatılanı anlayan değerli bir varlık olarak yarattı ki her yaptıklarını beğenilen bir ölçüye uygun yapsınlar. Bunu yapmazlarsa, cezaya lâyık olsunlar. Allâh'ın iradesi budur. O her şeyi dilediği ve dileyeceği gibi yapar. O ne diledi, ne yaptı ise muhakkak hikmetlidir. O asla yanlış iş yapmaz. Yaptığından asla sorulmaz. Onunla kimse uğraşamaz. Uğraşanlar da hep hüsrana uğrar.

(Bakara 87. Nisâ 164. En'âm 83-86. Mâide 110. Arâf 143. İsra 21, 55. İnsan 3. âyetleri de okuyalım.)

Geçmişten örnekler verdikten sonra mü'minlere hitap ederek yardımlaşmanın önemini belirtmek üzere:

Âyet: 254

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَـٰكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَـٰعَةٌ ۗ وَٱلْكَـٰفِرُونَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٢٥٤﴾

Meâli:

"Ey îman edenler: kendisinde alışveriş, dostluk ve şefaat, olmayan gün gelmeden önce size verdiğimiz rızktan (zekat olarak) harcayın. (Bunu inkâr eden) kâfirler ise zâlimlerin tâ kendileridir."

İZAHI:

Geçen devirlerde Allâh'a, peygamberlere ve Allâh yolunda olan idârecilere itaat eden ve etmeyenlerin âkıbetini anlattıktan sonra ibret alan ve şuurlanan Mü'minlere, Allâh yolunda mal harcamayı emreden Allâh, islâmın ve devletinin güçlenmesi yolunu göstermiştir. Burada güçlü olması gereken iki ana unsur vardır:

a) Devlet: İç işlerini geliştirme, iç düzeni sağlama, dış düşmanlara karşı hazırlanma, ordu ve silah bakımından güçlenme.

b) Millet: Halkın içinde bulunan fakirlere yardım etmek sûretiyle onların sıkıntılarını gidererek halk içinde yaklaşık bir denge sağlamakla milletin sarsılmasını önlemek.

Bu iki unsur, aslında birbirini tamamlayarak bütünleşen bir güçtür. Devlet milleti korur ve varlığını sürdürür. Millet de devletini kurar, varlığını onunla tanıtır ve onunla korunur.

Bu da ancak ilmî ve manevî bir takım şartların yanında mâli yardımlara ihtiyaç gösterir. Allâh'ın buradaki emri bu ihtiyacın temini içindir. Allâh ne kadar mal vermişse, o nisbette devlete ve fakirlere yardım yapacaktır. Bu yardımdan kaçanlar, fiilen düşmanlara ve küfre yardım edenler demektir. Bunun cezası ise çok ağırdır. Dünyadaki cezası geçici olabilir ama âhiretteki cezası pek çetindir. Dünyada ne bir dost var ki ona faidesi dokunsun. Ne bir alış veriş var ki onu zenginleştirsin. Ne de bir şefaatçı var ki ona af dilesin, onu kurtarmaya çalışsın. Orada Allâh'tan başka onun izni olmadıkça kimsenin sözü geçmez.

Bu yardımlaşmaya, zekat vermeye inanmayan, devletin ve milletin güçlenmesini istemeyen kâfirler yok mu, işte onlar, hem kendilerinin, hem de devlet ve milletin düşmanları olan zalimlerin ta kendileridir.

Allâh yolunda harcamalar hakkındaki pek çok âyetlerden bir kısmını buraya alalım: Bakara 48, 123, 195, 267. Tevbe 53. Yasin 47. Hadid 7. Münâfıkun 10. Teğabun 16. Müddessir 48.

Dünya ve âhirette yalnız söz sahibi olan Allâh'ın bazı isim ve sıfatlarını beyan eden şu âyeti kerîmeyi dikkatle okuyalım.

Âyet: 255

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ اَلْحَیُّ الْقَیُّوْمُ ۚ لَا تَاْخُذُهٗ سِنَةٌ وَّلَا نَوْمٌ ؕ
لَهٗ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ ؕ مَنْ ذَا الَّذِیْ یَشْفَعُ عِنْدَهٗۤ
اِلَّا بِاِذْنِهٖ ؕ یَعْلَمُ مَا بَیْنَ اَیْدِیْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَلَا یُحِیْطُوْنَ
بِشَیْءٍ مِّنْ عِلْمِهٖۤ اِلَّا بِمَا شَآءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِیُّهُ السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضَ ۚ وَلَا یَـُٔوْدُهٗ حِفْظُهُمَا ۚ وَهُوَ الْعَلِیُّ الْعَظِیْمُ ﴿۲۵۵﴾

Meâli:

"Allâh, kendisinden başka ilah yoktur. Hayydır, Kayyumdur. Onu uyuklama ve uyku tutmaz. Göklerde olan şeyler ve yerde olan şeyler yalnız onundur. Kendi izni olmadıkça, onun katında şefaat edecek olan kimdir? Onların önündeki şeyleri ve onların ardındaki

şeyleri bilir. Dilediğinden başka, onun bilgisinden (hiç) bir şey kavrayamazlar. Onun kürsisi, gökleri ve yeri kaplamıştır. Onların korunması, ona ağır da gelmez. Hem de o, yücedir, uludur."

İZAHI:

Pek çok âyetlerde yüce sıfatlarını ve güzel isimlerini zikrettiği halde, bu âyeti kerîmeyi kendini tanıtmaya ayırmıştır. Akâid ilminde bize Allâhu zülcelal hakkında temel bilgi veren bu âyet, iyice öğrenilmesi ve asla unutulmaması gereken on maddelik bir nur demetidir:

1- "Allâh, kendisinden başka ilah yoktur..."

"Allâh": bu kelime, yalnız kâinâtın tek yaratıcısı olan varlığın adıdır. Başka hiçbir varlığın adı olarak kullanılmamıştır. En kesin, en geniş ifadeli, en sağlam, başkalarında kullanılmaya asla yakışmayan, yalnız Allâh'ın şânına yaraşan, Yüce zatın vahdetini ifade eden tek kelimedir. Diğer sıfatlar ve güzel isimler, bu kelimenin tefsiri ve îzahıdır, denilebilir. Bu âyete baktığımızda da bu üslubu görürüz. "Allâhu" diye mübteda olarak başlar, diğerleri bu yüce kelimenin haberi ve îzahı olarak gelir.

"İlah" Türkçemizde "tanrı, çalap" olarak kullanılan bu kelime, Allâh'tan başka bütün putlara, mabudlara verilen bir isimdir. Yeryüzündeki insanların aşırı değer verdikleri taşlar, ağaçlar, dikili taşlar, yılanlar, timsahlar, sığırlar, ateşler, insanlar ve putlar, gökyüzündeki güneş, ay, yıldızlar ve başka varlıklar... Bunların hepsine "İlah" denilmiştir.

Bu âyeti kerîme de bunların hepsini, bâtıl olduğu için kaldırır, hak olduğu için de "ALLÂH"ı zikreder ve onu anlatır. Biz insanları bu bâtıl olan "İlah" inancından kurtarır, hak olan "Allâh" inancına çeker. Dinimizde ilk ve temel hedef de budur. Onun için Allâh'ı andıkça ona yaklaşma, ve onun emrine girme, ondan başkalarından da uzaklaşmayı temin için zikrin önemi çok büyüktür. Bu âyeti kerîme, en üstün zikirlerdendir. Çok okuyalım, çok zikretmiş olalım

2- "...Hayydır, Kayyûmdür..."

"Hayy": diri demektir. Ama başkası tarafından diriltilmiş değil. Dirilik onun ezelî ve ebedî bir sıfatıdır. Dirileri o diriltir. Sonra cesetle ruhun birleşmesinden meydana gelen bir dirilik değildir. Allâh, ruhtan ve cesetten de münezzehtir. Bütün ruhları ve cesetleri yaratan yalnız odur. Her ruh ve ceset, ister istemez ona teslim olmuştur. (Âl-i İmran 83. âyete bak.)

"Kayyûm": Kıyam masdarından mubalağa veznindendir. Duran ve durduran, korunan ve koruyan, gören, gözeten, eviren, çeviren, aralıksız takip eden işini aksatmadan üzerinde dimdik duran demektir ki Allâh yarattığı mahlukatının her işi üzerinde aralıksız dimdik durur. En ufak bir ihmallik söz konusu olamaz.

Buna göre bizim en küçük bir hâlimiz ve harekâtımız takipsiz kalmaz. Kendimizi ona göre ayarlamamız gerekir.

3- "Onu uyuklama ve uyku tutmaz." Bizlerde bulunan damar ve sinir sisteminin dinlenme devrinin getirdiği ağırlık ve duygusuzluk onda yoktur. O bu gibi şeylerden münezzehtir. O asla gaflete düşmez, gevşemez. O dâimâ kayyûmdur. Mahlûkâtı üzerinde hiç ara vermeden dimdik durandır.

4- "...Göklerde olan şeyler ve yerde olan şeyler yalnız O'nundur..." Göklerde ve yerde gördüğümüz, göremediğimiz, bildiğimiz ve bilemediğimiz ne varsa hepsini O yarattı. Hepsi de yalnız O'nundur. O'nun hiçbir yardımcısı olmadığı gibi ortağı da yoktur. O'nun tasarrufundan, O'nun idâresinden hiçbir varlık kurtulamaz. O var eder, O yok eder. Hiçbir îtiraz yapılamaz. Vereceği şekiller, renkler ve miktarlarda hiçbir engel tanımaz. Her şey yalnız O'nun olduğu gibi, bir şeye sahib çıkıp da "bu benimdir." diyenler de yine O'nundur. O asla ortak kabûl etmez.

5- "...Kendi izni olmadıkça, O'nun katında şefaat edecek olan kimdir?..." Hiçbir suçun cezâsız kalmayacağı gün O'ndan izinsiz kimse bir bağışlama dileğinde bulunamayacaktır. Onun izni olmadan kimse kimseye yardımcı olamayacaktır. Hiç kimse, başka biri için af talebinde bulunamayacak. O günü dikkate alarak burada günah işlememeye çalışalım. Bununla birlikte O'nun emir vererek "şefaat edin" dedikleri Peygamberler, şehidler, Sâlihlerin şefaatından ümidimizi kesmeyeceğiz.

6- "...Onların önündeki şeyleri ve onların ardındaki şeyleri bilir..." bu O'nun bilgisinin her şeyi kaplayıp kuşattığının delîlidir. O geçmiş devirlerde bu devirde ve gelecek devirlerde nerede ne varsa, ne olacaksa hepsini hiç eksiksiz bilir. Hiçbir zerre onun bilgisinin dışında kalamaz. Onlar ise:

7- "...(Onun) dilediğinden başka onun bilgisinden (hiç) bir şeyi de kavrayamazlar..." İnsanlar, cinler ve melekler, ancak Allâh'ın ihsan ettiği kadar bilgi sahipleridir. Peygamberler de dâhil, hiçbir kimse Allâh'ın bildirdiğinden fazla birşey bilemez. Diğer mahlûkatta böyledir. O'nun bildirdiğinin dışında birşey bilemez. Arı yalnız bal yapmasını, örümcek de ağ örmesini bilir. Başka birşey bilmezler.

Şu halde Allâh, yarattığı her mahluka bir bilgi sınırı çizmiştir. O sınırın dışına kimse çıkamaz. Bâzı küstâh kimseler vardır ki, bilmedikleri halde bilirim iddiâsında bulunurlar. Bunlar hâşâ Allâh'a ortak olmayı iddiâ ediyorlar. Bunların vay hâline.

Burada şu da anlaşılır. Allâh zâtı ve sıfâtı hakkında Allâh'ın Kur'ânı Kerîmdeki verdiği bilgilerin dışında başka bir bilgimiz yoktur. Onun için daha ileri gitmeden bu kadar bilgi ile iktifa etmeliyiz. Onun zâtı ve sıfatları hakkında kendimizi zorlayacak olursak helâk oluruz.

8- "...Onun kürsîsi, gökleri ve yeri kaplamıştır..." "Kürsiyy" Bu kelimenin anlaşılmasında ihtilaf vardır.

"Allâh'ın ilmidir" denilmiş; En'âm 80.Arâf 89. âyet delil getirilmiş. "Allâh'ın rahmetidir" denilmiş; Arâf 156. âyet delil getirilmiş. "Allâh'ın ilmi rahmeti" denilmiş; Ğâfir 7. âyeti delil getirilmiş. Hasanı Basrî "arş" demiştir. İbni Kesîr de "Doğru olan arş değildir." demiştir. Bâzıları da: "Allâh'ın hâkimiyetinden kinâye olarak onun hükümranlığı gökleri, yeri ve her şeyi, her zerreyi kaplamıştır. Onun hakimiyeti dışında hiçbir şey yoktur. Kur'ânın umûmu buna delâlet eder", demiştir.

Ebû Zer Ğıfari R.A. Peygamber Aleyhisselama "kürsî" den sormuş. Rasulûllah da:

- "Nefsim elinde olana yemîn ederim ki yedi kat gökler ve yedi kat yerler, kürsînin yanında boşluğa bırakılmış bir halka gibidir. Ancak, arşın kürsîye olan üstünlüğü de boşluğun (geniş arâzi) o halkaya olan üstünlüğü gibidir." Buyurmuştur.

Bazı müfessirler, bu hadîsi şeriften mülhem olarak "Yer ve gökler, kürsînin içinde bir çekirdek gibidir. Kürsî de arşın içinde bir çekirdek gibidir. Yani kürsi gökleri ve yeri çepeçevre kaplayıp içine almıştır. Arş da, kürsiyi içindekilerle birlikte çepeçevre kuşatıp içine almıştır." Diye târif ediyorlar.

Kürsî hakkındaki bütün anlayışlar, Allâh'ın azameti, ilmi ve rahmeti, emir ve hâkimiyeti, irâde ve idâresinin kapsamının her varlığı sardığını ifâdede birleşmiş oluyorlar. Bu çok büyük işin ağırlığı hatırına gelenlere de şu cevab veriliyor:

9- "...Onların korunması O'na ağır da gelmez.." Göklerin ve yerin korunması, onların bakımı, devâmı, idâresinin kontrolü, düzenli bir şekilde dönmeleri, birbirleri ile uygunluklarının sürüp gitmesi ve sâire... Allâhı asla yormaz, O'na hiç de ağır gelmez. Allâh'ın büyüklüğünü buna göre anlayın. Ona göre O'na kulluk yapın.

10- "...Hem de o, yücedir. Uludur." Allâhu Teâlâ, Zatıyla sıfatlarıyla akıllarımızın idrakinin çok üstünde yücedir. Bütün anlayışlarımızın ulaşamayacağı kadar büyüktür, uludur. Onun kulu olduğumuzu idrak edilip emrinden çıkmamamız şuuruna varma şerefi bize yeter. Varabilirsek.

Ayetü'l-kürsî'nin fazileti hakkında pek çok hadîsi şerifler vardır. Onlardan birini nakledelim. Übeyy ibni Kab R.A.'den Peygamber Aleyhisselam:

- Ey eba Münzir! Sana göre Allâh'ın kitabından en büyük hangi âyettir? buyurdu.

- "Allâh ve Rasulu daha iyi bilir." dedim.

- "Allâhu lâ ilâhe illâ hüvel hayyul kayyum." dedim de göğsüme vurdu ve:

- "Vallâhi ilim sana kutlu olsun ey Eba Münzir!" Buyurdu. (Müslim, Ebu Davut.)

Ayetü'l-kürsînin mânâsı üzerinde dikkatle durulsa onun fazileti, kolayca anlaşılır. Başta kelime-i tevhid olmak üzere Allâh'ın hayy ve kayyum olması, kendisini uyku ve uyuklama gibi gaflete düşürecek şeylerin bulunmayışı, göklerin ve yerin yalnız kendisinin oluşu, kendi izni ve emri olmadan kimsenin şefaat edemiyeceği, her yerde ve her cihette olanları bilmesi, onun dilemesinin dışında onun bilgisinden bir şeyler kavrayamamaları, kürsîsinin, gökleri ve yeri kaplamış olması, yer ve göklerin korunmasının ona asla ağır gelmeyişi ve zatının yüce olması, ulu olmasının anılması elbette bu âyeti kerîmin faziletine delâlet eder.

Ayetül-kürsî ile ilgili pek çok âyetlerden bazılarını buraya alalım: Bakara 33, 107, 163, 284. Âl-i İmran 2, 6, 18, 29. Yunus 3. Nahl 19, 23. Rad 8, 9. Enbiya 28. Hacc 76. Furkan 58. Sebe 23. Ğafir 65. Tâha 109, 110, 111. Necm 26. Haşr 22, 23.

Âyetü'l-kürside kendisine kulluk yapılacak ve emrine girilip dininde yaşanacak olan yalnız Allâh olduğu, akıl sahiplerine iyice açıklandıktan sonra onun dini de açıktır. Herkes için her yerde ve her devirde en uygun en yararlı bir dindir. Bu dinde tebliğ vardır, akılları erdirmek vardır, zorlama yoktur. İşte bunu anlatmak için Allâh şöyle buyuruyor:

Âyet: 256

لَآ اِكْرَاهَ فِى الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَىِّ ۚ فَمَنْ يَكْفُرْ
بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى
لَا انْفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

Meâli:

"Dinde zorlama yoktur. Erginlik, azgınlıktan seçilmiştir. Artık kim şeytanı inkar eder de Allâh'a inanırsa, kendisinin kopması olmayan sağlam ipe tutunmuştur. Hem de Allâh işiten ve bilendir."

ÎZAHI:

İslâm dini îman, ibadet, muamelat ve ahlak bakımından insanın aklına, fikrine, mantığına seslenir. İnsana en uygun sözlerle, en makul ifadelerle en ilmî usüllerle, en beliğ kelime ve cümlelerle ihtiyacı olan bilgileri duyurur. Mantığın, felsefenin şaşmaz ana hatlarını verir. Akla mükemmel bir işlerlik kazandırır. Muhâkemesini çalıştırır. Şuurunu geliştirir. İdrak etmeye hazırlar. Sonra da en güzel bir tarzda kendisine söyleyeceğini söyler. Körü körüne zorlamaz. Onun için yüce Rabbimiz:

1- "Dinde zorlama yoktur..." buyurur. Bu zorlama, başlıca iki noktada anlatılabilir:

a) Dine davette, onu benimsetmede: Müslüman olmayan kimseleri, zor kullanarak, cebrederek, korkutarak değil, onları ikna ederek, hak ve bâtılları anlatarak, yararlı ve zararlıları duyurarak, yaratanı ve sıfatlarını öğreterek, Kur'ân ve ahkâmını açıklayarak İslâm ana hatlarıyla tanıtılır, öğretilir, sevdirilir. Aklı ererse, kalbi yatarsa, Allâh da hidâyet verirse îman eder Müslüman olur.

b) İslâmî icraatta: Bütün ibadetler, muamelatta zorlama yoktur. Nasıl zorla inandırma, zorla kabul ettirme yoksa, zorla namaz kıldırma, zorla oruç tutturma, zorla hacca götürme, zorla zekat verme de yoktur. Asıl olan budur. Ama öte yandan bu ibadetleri terk etmesi veya ihmallik göstermesi, fitneyi mûcib olacaksa, bir fesada yol açacaksa fıkıh ahkâmına göre hâkimin alacağı karar infaz edilir. Bu ise zor kullanmak değil, huzur ve asayişin teminidir.

Bu âyetin cihad ve kıtal âyetleriyle mensuh olduğu söylenilmiş ise de, bu "dinde zorlama işi ile harbetme işi ayrı ayrı şeyler olduğundan mensuh olamaz" şeklinde cevap verilmiştir. Doğru olan da bu olsa gerek.

Bu âyeti kerîmenin sebebi nüzulünde şöyle rivayet edilmiştir: Medine halkından yahudi ve hıristiyan olmayanlardan çocukları yaşamayanlar, "Çocuğumuz yaşarsa yahudileştireceğiz veya hıristiyanlaştıracağız." diye adak yaparlarmış. Böylece birçok çocuklar hıristiyanlaştırılmış, yahudileştirilmişti. İslâmiyet gelip de Müslüman olan Ensar, çocuklarını İslâma zorlamaya başladılar. Ensardan Husâyn adında bir zâtın da hıristiyan olan iki oğlu vardı. Babaları Husayn bunları Müslim olmaları için yemin ederek sıkıştırdı. Onların îman etmeleri üzerine Rasûlullaha geldiler. Durumu anlatmalarından sonra bu âyet nâzil oldu. Babaları da onları bırakıverdi. Buradan anlaşıldığına göre, âyet mensuh değil, muhkemdir. Ehli kitaba şâmildir. Umum ifâde ettiği de söylenebilir. Çünkü husus olması, umûma mâni değildir. Yâni Müslüman olmayan kim olursa olsun zor kullanılarak islâma alınmaz. Çünkü:

2- "...Erginlik azgınlıkdan seçilmiştir..."

İman edenler, ergin ve olgun kimselerdir. İnsanı imâna götüren sebepler, onu yatıştıran, olgunlaştıran ve erginleştiren en mâkul bilgiler ve hükümlerdir. Bu yol, bâtıl değil haktır.

Kâfirler de azılı ve zalim kimselerdir. Küfür, insanı azgınlığa, ahlâksızlığa ve zulme sürükler. Hakka değil, bâtıla itekler. Helâla değil, harama zorlar.

İslâm dininde, birbirine zıd olan bu iki haslet ayrılmıştır, seçilmiştir. Hak olanlar bâtıl olanlardan ayrılmış, îman küfürden, yararlılar zararlılardan, erginlikler azgınlıklardan ayrılmıştır. Rahmân, rahîm olan Allâh'ın yolu bellidir. Şeytânı laîn olan Tâğutun yolu da bellidir.

3- "...Artık kim Tâğutu inkar eder de Allâha inanırsa, kendisinin kopması olmayan sağlam ipe tutunmuştur..."

"Tâğût" Şeytan, kâhin, put, ve bunlara uyanlar. Küfürde ileri gelenler, önder olanlar, başa geçenlere de "Tâğût" denir. "Tuğyân" masdarından mübalağa sığasıyla bir isimdir. Çok azgın, aşırı sapık, merhametsiz, zalim, tam bâtıl yolda olan anlamına gelir.

Burada bütün azgınlıkların, kötülüklerin, küfrün dâvetçisi olan şeytan ve ona uyanlar kastedilmiştir. Şeytanı inkâr, ona değer vermemek, ona asla uymamak, ona uyanlara tâbi olmamaktır.

"Urve" ipin tutulacak yeri demek. Her şeyin tutulacak yerine de denir. Burada bir istiâra tasrîhıyye vardır. "Sağlam tutamaklı asla kopmayan ip" diye söylenmiş îman, İslâm kastedilmiştir. İslâmın sağlam ipe benzetilmesi, sözün çok beliğ ve sağlamlığına delâlet eder.

Âyetin bu kısmını şöyle anlamaya çalışalım: Kim putları, kâhinleri, terk eder, şeytana ve şeytana uyan azgın kâfirlere sırt çevirir, gereği gibi îman eder, Allâh'ın emrine girerse, Allâh'ın emirlerini yapar, nehiylerinden kaçarsa, işte bu kimse en sağlam, en şaşmaz, en doğru yolu tutmuş olur ki bu yol hiç şaşmadan, sapmadan o kimseyi doğru cennete götürür.

Ubâdenin oğlu Kaysin oğlu Muhammed'den rivâyetle İmâm-ı Ahmed şöyle anlatıyor:

- Mescidde idim. Yüzünde huşû eseri bulunan bir kimse geldi. İki rek'at namaz kıldı. O namazları yerli yerince eda etti. Oradakiler:

- "Bu ehli cennetten bir kimsedir" dediler. O çıkınca onun peşine düştüm. Evine girdi, kendisiyle birlikte ben de girdim. Onunla konuştum. (Bana) ısınıp alışınca kendisine:

- Mescide girdiğinizde, oradakiler, "şöyle, söyle." dediler, dedim de:

- Subhânallâh, hiçbir kimseye bilmediğini söylemesi yakışmaz. Niçindir sana anlatayım? "Rasûlullah devrinde bir rûyâ gördüm onu kendisine anlattım. (şöyle): Yeşil bir bahçede imişim. Ortasında da demirden bir direk var. Alt kısmı yerde üst kısmı da gökte. Üst kısmında da bir tutamak var. Bana, "ona çık" denildi. "gücüm yetmez" dedim. Bana bir hizmetçi geldi. Arkamdan elbisemi kaldırdı ve "çık" dedi. Çıktım ve tutamağı tuttum. "Tutamağa tutun" dedi. Hakikaten o elimde iken uyanıverdim. Hemen Rasûlullaha geldim ve onu kendisine anlattım da:

- "Bahçe İslâm bahçesidir. Direk ise İslâm direğidir. Tutamak da, o sağlam tutamaktır. Sen ölünceye kadar İslâm üzere kalacaksın" buyurdu. Bu kimse "Abdullâh ibni Selâm"dır, dedi. (Buhari, Müslim.)

Bu rüyâ ve tâbirden anlaşıldığına göre "sağlam tutamak" tümüyle İslâmdır. İslâm, her yararlı meyvenin bulunduğu bir bahçedir. En sağlam direği bulunan asla yıkılmaz, sarsılmaz bir direği vardır ki namazdır. Kim sağlam tutunursa cennetliktir. Allâh bizi İslâma tümüyle sarılıp bağlananlardan eylesin.

4- "Hem de Allâh işitendir, bilendir." Evet Allâh Kur'ân okuyanların Kur'ânını, zikir yapanların zikrini, şehâdet getirenlerin

şahadetini, iyi ve kötü her sözünü işitendir. Ameli sâlih işleyenlerin amelini, iyi kötü her işini bilendir. O, neyi hakettiyse onu verecektir.

Dinde zorlama olmadığını ve tâğûtu bırakıp Allâha îman edenlerin sağlam kulpa sarılmış olduklarını beyandan sonra, kendisinin mü'minlere dost olduğunu duyurmak üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 257

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِينَ اٰمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ اِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا اَوْلِيَآؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ اِلَى الظُّلُمَاتِ اُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥٧﴾

Meâli:

"Allâh îmân edenlerin velîsidir. Onları karanlıklardan nûra çıkarır. Küfredenler ise, onların dostları Tâğutlardır. Kendilerini nurdan karanlıklara çıkarırlar. İşte onlar ateşin yârenleridirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır."

ÎZAHI:

1- "Allâh îman edenlerin velîsidir.."

"Velî" Dost, yardımcı, seven, kollayan, işine bakıveren, himâyesi altında tutan manalarına gelir.

Burada bu mânaların hepsini içine alan bir anlayışla Allâh mü'min kullarının her zaman, her yerde ve her hususta kollayıcısı, himâyesi altında tutan, onları çok seven bir dostudur. Allâh Mü'minlerin bu anlamda bir yakînidir.

2- "...Onları karanlıklardan nûra çıkarır.."

"Karanlıklardan" Görme imkânını kaldıran her şeyin yanında gözler vazîfesini yapamaz, sâhibine yararlı olamaz, anlamındadır.

Burada Hakkın görülüp anlaşılmasına engel olan câhillik, küfür, nifak gibi şeylerin içinde kalanlar, hakkı göremeyen karanlıklar içinde kalanlar demektir. İşte Allâh, îmân edenleri bu çeşit karanlıklardan çıkarır.

"Nur" Aydınlık, ışık, parlaklık mânâsına gelir. Burada Karanlıklardan çıkardığı Mü'minleri îmânın ışığı ile bütün hakları

görebilecekleri bir aydınlığa kavuşturur. Artık onların önünde şerîat bütünüyle parlar, göremedikleri bir hüküm kalmaz. En kısa tâbirle Allâh mü'min kullarını küfür zindanından îman meydanına çıkarır. Mü'minlerin hâlî bu. Kâfirlerin durumu ise:

3- "...Küfredenler ise, onların dostları Tâğutlardır.."

Tâğûtun izâhı bundan önceki âyette geçti. Kâfirlerin velisi, dostu, yardımcısı, koruyucusu, kollayıcısı şeytanlardır. Şeytanlara uyan liderlerdir, putlardır. Allâhtan başka taptıkları şeylerdir. Bunlar kâfirleri:

4- "...Kendilerini nurdan karanlıklara çıkarırlar.."

Îman nurundan, İslâm ışığından, şerîat aydınlığından küfür karanlıklarına, nifak zindanlarına, zulüm bunalımlarına çıkarırlar. Bâtıl bataklıklarına sürükler.

5- "...İşte onlar, ateşin yârenleridirler.." Tâğûtlara, şeytanlara, kâfir zâlimlere, putlara uyanlar, cehennem dostlarıdır. Ateşin odunlarıdır. Hem de:

6- "...Onlar orada ebedî kalıcılardır." Îmansız geberen Tâğûtcular, girdikleri cehennemde hiç çıkmamak üzere ebedî kalacaklardır.

Bu âyetle ilgili âyetlerden bâzılarını da buraya alalım.

Bakara 107, 120, 256. Âli İmrân 68. Nisâ 51, 60, 76, 119, 121, 173. Mâide 55, 56, 57, 60. En'âm 51, 70. Arâf 196. Tevbe 116. Yûnus 62, 64. Ra'd 37. Nahl 36. Kehf 26. Ankebût 22. Zümer 17. Şûra 8, 9, 28, 31, 44. Câsiye 19.

Tâğûtlardan biri olan Nemrûd ile İbrâhim aleyhisselam arasındaki mücâdeleyi görelim de tâğûta karşı nasıl davranılmış öğrenelim.

Âyet: 258

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِى حَآجَّ اِبْرٰهِيمَ فِى رَبِّهٖٓ اَنْ اٰتٰيهُ اللّٰهُ
الْمُلْكَ ۘ اِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّىَ الَّذِى يُحْيٖ وَيُمِيتُ ۙ قَالَ
اَنَا اُحْيٖ وَاُمِيتُ ۖ قَالَ اِبْرٰهِيمُ فَاِنَّ اللّٰهَ يَاْتِى بِالشَّمْسِ
مِنَ الْمَشْرِقِ فَاْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِى كَفَرَ ۗ

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥٨﴾

Meâli:

"Allâh kendisine mülk verdiği için İbrâhim'e Rabbi hakkında sataşanı görmedin mi? Hani İbrâhim (ona): "Rabbim yaşatan ve öldürendir." Demişti. (o da): "Ben de yaşatır ve öldürürüm" demişti. İbrâhim: "Muhakkak Allâh güneşi doğudan getiriyor. Haydi onu batıdan getir" deyince, küfreden (Nemrûd) tutuluverdi. Allâh ise zâlimler gürûhunu başarılı kılmaz."

ÎZAHI:

Tâğûtlardan, İbrâhim aleyhisselâma sataşan birini, örnek olmak üzere bu âyeti kerîmede bize hatırlatan Allâhu zülcelâl devrimizdeki Tâğûtlara karşı takınacağımız tavrı öğretmektedir.

Devrinin en güçlü kralı olan Nemrûd ibn-i Ken'ân, Bâbil kralı olarak kalsa iyi, ama Allâhlık davası güdüyordu. Halkından Allâh'ı da kıskanarak, kendisinin Allâh tanınması ve kendisine tapılmasını istiyor ve yaygarasını bu yolda sürdürüyordu.

Allâhu teâla İbrâhim Aleyhisselâmı karşısına dikti ve onun yaygaralarını sarstı. Bütün iddiâlarını alt üst etti. Biz müslümanların ders alması için târihin derinliklerinden bu hâdise Peygamber efendimize şöyle aktarıyor:

1- "(Rasûlum) Allâh kendisine mülk verdiği için İbrâhim'e Rabbi hakkında sataşanı görmedin mi?"

"Mülk" mal, bir kimsenin kendisine âit olan şeyler. Başkalarının karışamayacağı, yalnız kendisinin kullanabileceği, harcayabileceği, satabileceği, alabileceği şeylere denir. Burada bütün malların sâhipleri ile birlikte emri altında olması anlamındadır ki, "başkanlığın da ötesinde bir zorbalık" mânasını taşıyan "birinin emrindekiler" demektir. Kestiği kestik, biçtiği biçtik. Kimse ona karışamaz. Kralların çoğu böyledir. Nemrûd da bunlardan biridir.

Peygamber Efendimize olan bu hitapta: **"Görmedin mi?"** buyrulmaktadır. Tabîidir ki çok eskiden geçmiş bir hâdisenin uzun zamanlar sonra görülmesi olacak şey değildir. Burada Peygamber Efendimizin dikkatini toplayarak hâdiseyi anlatması ve görmüşçesine bilgi sâhibi yapmasıdır. Bu bilgi ile de İslâm dâvasını kolayca sürdürmesidir.

Bu âyeti öğrenen mü'minlerin de kendilerini buna göre hazırlayıp, devirlerinin Tâğûtlarına karşı haklı ve metânetli olduklarını göstermeleri kastedilmiştir. İbrâhim Aleyhisselâm o kâfire şöyle diyordu:

2- "Hani İbrâhim (ona): Rabbim yaşatan ve öldürendir. Dedi..." Yâni "benim Rabbim yoktan yaratır, yaşatır ve öldürür. Sonra da yine diriltir ve yaşatır. Sen ne yapabilirsin?" demesi üzerine o tâğût ta:

3- "...Ben de yaşatır ve öldürürüm, dedi." Yâni "istediğimi öldürürüm ve istediğimi öldürmez yaşamaya terkerim." diyebildi. Ama onun bu cevâbı ahmaklığına, beyinsizliğine delâlet ediyordu. Onun ne mal olduğu ortaya çıkınca Allâhlık dâvası güden bu ahmağa şu soruyu yöneltti:

4- "...İbrâhîm "Muhakkak Allâh güneşi doğudan getiriyor. Haydi onu batıdan getir" deyince (küfreden Nemrûd) tutuluverdi.."

Ölme, yaşama işini kolay sanarak beyinsizce bir cevap veren Nemrûd, bu soru karşısında bir karşılık bulamayıp tutuldu kaldı.

Halkı karşısında rezil oldu. Allâh haklıya yardım eder ve doğruya sevkeder. Ama Nemrûd gibi haksızlara asla:

5- "...Allâh ise Zâlimler gürûhunu başarılı kılmaz."

Burada açıkça başarılı olan hak yolundaki İbrâhim aleyhisselâmdır. Haksız olan Nemrud ve yardakçıları, zâlimler zümresi olarak başarısızdırlar, hüsrândadırlar. Onlar Allâh'ın hidâyetine değil, gazabına uğramışlardır.

(En'âm 74-83. Tevbe 114. Hûd 75, 76. Enbiyâ 51-72. Zuhruf 26-28. âyetleri de okuyalım.)

Âyet: 259

اَوْ كَالَّذِى مَرَّ عَلٰى قَرْيَةٍ وَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوشِهَا قَالَ اَنّٰى
يُحْيٖ هٰذِهِ اللّٰهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَاَمَاتَهُ اللّٰهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ
كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ
عَامٍ فَانْظُرْ اِلٰى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ اِلٰى حِمَارِكَ

وَلِنَجْعَلَكَ اٰيَةً لِّلنَّاسِ وَانْظُرْ اِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا ۭ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهٗ قَالَ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٢٥٩﴾

Meâli:

"Veya tavanları üzerine çökmüş o köye uğrayıp da: "Ölümünden sonra Allâh bunu nasıl diriltecek?" diyen gibisini (görmedin mi? Ki Allâh onu yüz yıl (süre ile) öldürdü. Sonra da onu diriltti (ve): "Ne kadar kaldın? Yiyeceğine ve içeceğine de bak. Bozulmamıştır. Eşeğine de bak. Seni insanlara ibret yapmamız içindir (bu). Kemiklere de bak. Onları nasıl üst üste getiriyoruz, sonra da onlara et giydiriyoruz?" dedi. Ona (bu olanlar) belirlenince; "Muhakkak Allâh'ın her şeye kadir olduğunu biliyorum." dedi."

İZAHI:

Allâhu zülcelal, Peygamber Efendimize İbrâhîm aleyhisselam ile Nemrud'un arasında geçenleri hatırlattıktan sonra örnek vermeye devamla, "bu ölü beldeyi Allâh nasıl diriltecek?" diyen kimsenin başından geçenleri anlattı.

Bu kimsenin kimliği hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber "Uzeyr, Ermiya, Şa'ya, Hızır, Lut aleyhisselamın kölesi (bir kâfir idi sonra müslüman oldu)" diye değişik rivayetler vardır. Burada asıl olan şahıs değil, hâdisedir.

"Karye" hakkında da yine kesin olarak bir bilgi yoktur. "Kudüs, ölümünden kaçan binlerin yurdu, Dicle kenarında bir belde" denilmiştir. Kudüs olduğu ağırlık kazanmaktadır. Önemli olan yer değil, yine hâdisedir. Hâdise şöyle:

1- "Veya tavanları üzerine çökmüş o köye uğrayıp da: "Ölümünden sonra Allâh bunu nasıl diriltecek?" diyen gibisini (görmedin mi?)..."

"Uruş" tavanlar manasına gelir. Önce tavanlar göçmüş sonra da, duvarlar göçük tavanların üzerine çökmüş olacağı anlaşılıyor. Bununla, binaların oturulamaz halde yıkılmış, tahrib edilmiş olduğu, beldenin insanlardan hâli bir virane şeklinde bulunduğu ifade edilmiştir. Oraya uğrayan kimsenin bu durumu görünce bir ümitsizlik içinde "Allâh nasıl

veya ne zaman yaşanır hâle getirecek?" şeklindeki şaşkınlığı iki ayrı anlayışı akla getirir:

a) "Allâh burayı imar için sebepler halk eder. O, bu güce sahiptir. Ama nasıl olacak veya ne zaman olacak. Ben görebilir miyim?" gibi arzu ve temennilerde bulunmuş olması.

b) Allâh'a inancının azlığından veya yokluğundan dolayı iyice ümidsizliğe kapılıp inkâr derecesine varan bir tarzda "Allâh bunu nasıl yapacak, bu çok ağır bir iş" gibi gözünde büyütmüş olması.

Her iki anlayış da îmanlıların ve îmansızların ibret almalarına elverişlidir. Bu kimse, düşünse idi böyle demesine lüzum kalmazdı. Kurumuş, ölmüş olan yer yüzünün bir yağmurla dirilip yeşerdiğini, güz gelince ağaçların yapraklarının dökülüp kup kuru hâle geldikten sonra, bahar gelince hiç yoktan yeşerdiğini elbette görmüştür. İşte bunu düşünseydi, öyle demesine gerek yoktu. Ama nasılsa söyledi de:

2- "...Allâh onu yüzyıl (süre ile) öldürdü..." Yâni öldükten sonra yüzyıl orada ölü olarak kaldı. Bu sırada orayı tahrib eden Buhtunnasr ölmüş, oranın dağılan halkı yeniden toplanıp, yetmiş seneden sonra otuz yıl içinde o belde yeniden îmâr edilmiş. Fürs kralının bu imarda büyük yardımı olduğu da rivâyet edilir. Bu belde iyice îmâr edildikten sonra:

3- "...Allâh onu diriltti..." eski hâlini aldı. Şehrin tam mâmur halini görünce ona:

4- "...Ne kadar kaldın?" diye sordu. O da kendini uyuyup uyandı sanarak:

5- "...Bir gün veya bir günün bir kısmı..." diye cevap verdi. Ölüm öncesini hatırlıyor ki, dirildikten sonra aradaki geçen zamanı hiç hesaba katmadan, "bir uyku süresi" zannıyla cevap vermiş oldu. İnsan yaşarken bile çok ağır geçtiği sanılan günler, aylar ve yıllar geçtikten sonra çok kısa bir zaman gibi gelir. Seksen, doksan, yüz sene veya daha çok yaşayan kimse, ömrünün sonuna gelince, bu kadar uzun yıllar birkaç saat veya birkaç günmüş gibi oluverir. Kıyâmet gelince de hal böyledir. Geçen pek çok asırlar, uzun süren devirler, kısa bir süre imiş gibi geliverecektir. Alacağımız ibretlerin içinde bu da vardır. O çok geç geleceğini sandığımız kıyâmet, çar çabuk gelecektir. Hazırlığımızı ona göre yapmalıyız. Bakarsın kısa bir süre içinde ölüm gelivermiş, yine kısa bir zaman içinde kıyâmet kopuvermiş, mahşer kuruluvermiştir. O zaman Allâh doğruyu haber verecektir:

6- "...Hayır yüz yıl kaldın..." "Senin az sandığın zaman yüz yıllık uzun bir zamandır. Şehri gördün mü, birkaç saatte bunlar olur mu, ben nelere kâdirim anladın mı?".. Şimdi de:

7- "...Yiyeceğine ve içeceğine bak. Bozulmamıştır. Eşeğine bak. Seni insanlara ibret yapmamız içindir (bu)..."

Bu şehir halkı seni görsünler. Gelecek devirlerdeki insanlar duysunlar, senden ibret alsınlar, benim gücümü anlasınlar da ona göre kendilerini ayarlasınlar. Beni ve gücümü inkâra kalkmasınlar. Şimdi de:

8- "Kemiklere bak. Onları nasıl üst üste getiriyoruz. Sonra da onlara et giydiriyoruz?" dedi.

"Nünşizü" Üst üste koyarak yükseltmek mânasındadır. Burada, kemikleri birbirine ekleyerek eşeğin iskeletinin yükselmesi ayakta durur hâle gelmesi anlamınadır.

"Giydirmek" ise, o kemiklerin arasını ve üst kısımlarını etle giydirir gibi kaplaması, derisinin de bir elbise gibi giydirilmesidir ki, Allâh bunu onun gözü önünde yapmış, tamamlamış ve eşek de tam yaşar hâle gelmiştir. Biz de herhangi bir hayvana baktığımız zaman, ondaki kemik iskeleti, sinir sistemlerini, damarlarını, kalp, mide, ciğerler, böbrekler, baş, beyin, gözler, kulaklar ve en küçük hücrelerine varıncaya kadar görür ve onun varlığını kabul ederiz. Ama "onu kim yaptı ve nasıl yaptı" işte bunu düşünenimiz azdır. Sayısını bilemeyeceğimiz kadar çok olan ve ırkları, cinsleri ayrı ayrı olan bunca yaratılmışların yaratıcısı Allâhtan başka kim olabilir? Neden ona inanmayanlar var? Bu kuru inattan niye vazgeçmiyorlar? Ya bitkiler... Ya mâdenler... Ya taşlar, topraklar???...

9- "...Ona (bu olanlar) belirlenince; "Muhakkak Allâh'ın her şeye kâdir olduğunu biliyorum", dedi."

Hamza ve kisâî kıraatında (اَعْلَمُ), (اِعْلَمْ) şeklinde emir sığasıyla okunmuştur. "Bil" mânasınadır. "Bunları gördükten sonra Allâh'ın her şeye kâdir olduğunu bil." demektir. Birincisi siyâka daha uygundur. "Ona belirtilince" cümlesi, "Biliyorum" a daha yakındır.

BU ÂYETTEN ALINACAK İBRETLER

1- Dünyâ üzerinde pek çok devirlere ve milletlere ait harabeler vardır. Gördüğümüz harabelerden alacağımız ibretler, dersler ve bilgiler vardır. Bu harabe hangi millete aittir, o millet niçin bu yere sâhip olamamıştır? Bir hastalıktan dolayı mı yok olup gitmişlerdir? Yoksa bir düşman tarafından mı yok edilmişlerdir? Daha iyi bir yere mi göç

etmişlerdir? Bunları düşünüp onların uğradığı âkibete uğramamak için bizler neler yapmalıyız?

Yıkılan binâlarda; "Hangi mîmârî bilgiler, hangi inşaat malzemesi kullanılmış? İçme suları, yollar, caddeler, kirli su yolları için neler yapmışlar? Ne gibi hataları var? İnançlarını, ibâdetlerini bildiren neleri var? İbâdet hâneleri nasıl, neyi ifâde eder? Onların ahlâkî çöküntülerine sebep olacak hangi oyun yerleri, tiyatroları ve eğlence yerleri var? İffet ve nâmusları nasıldı?" gibi aranacak ve anlaşılacak, ibret alınacak daha neleri var.

2- Bu harabelere dönmemesi için yeni kurulacak köyler, şehirler nasıl yapılmalı? Şehrin plânı suları sâir ihtiyaçları mı daha çok önem taşır, yoksa o şehirde yaşayacak olan insanların bilgileri, îmanları, ahlâk ve faziletleri, cesâret ve şecâatları mı daha çok önem taşır? Nice harabeler görüyoruz ki her şeyi ile en mükemmel yapılmış olduğu halde, çok da zengin olduklarına dair açık deliller bulunduğu halde bunlar niçin çöküp gitmişler? Bizim bunlar gibi olmamamız için nasıl olmalıyız?

3- Allâh'a inanmanın, onun her şeye kadir olduğunu kabul etmenin, onun emrinde yaşamanın getireceği neticeler ile, onu inkar etmenin, kendi keyfimize göre yaşamanın getireceği neticeler ne olabilir? Geçmiş devirlerde ne olmuş? Bizler nasıl olmalıyız?

4- İnsanın normal yaşama süresi nedir? Bu süre daha uzun olsa ne olur? Kısa olsa ne olur? Bir ömür nasıl değerlendirilir? Nasıl boşa geçirilmiş olur? Bizi yaratan kimdir? Yaşatan kimdir? Ömrü veren kimdir? Bizim takınacağımız tavır ne olmalıdır.

5- Yiyeceklerimiz, içeceklerimiz nelerdir? Bunları kim verir? Bunları kazanmakta bizim emeğimiz nedir? Allâh vermezse bizim çalışmamız yeterli mi? Bize bu çalışma imkanını veren kim? Neden başka mahluklarda bizdeki akıl, ve imkânlar yok? Yiyeceklerimizi nasıl koruyacağız? Bozulmuş yiyecekler, kirlenmiş sular bize yararlı mı? Yoksa zararlı mı? Bizim, gıdalarımız için neler yapmamız gerekir?

6- Bu kadar hayvanlar görüyoruz. Bunların ölülerini de, dirilerini de, üreme şekillerini de görüyoruz. Bunları yaratan ve yaşatan kim? Öldüren ve yerlerine başkalarını üreten kim? Bitkileri görüyoruz. Kimi hayvanlarımıza, kimi de bizlere gıda oluyor. Bunları yaratan, yaşatan kim? Bu yaratana karşı bizim tutumumuz ne olmalı? Onu razı etmemiz için neler yapmalıyız? Onu unutmanın bize zararı ne olabilir? Ona bağlı kalmanın yararı neler olabilir?

7- Bu âyetleri Peygamber Efendimize, dolayısıyla bize Allâh niçin göndermiştir? Yalnız bu âyetten değil, her âyetten nasıl ders almalıyız?

Kuru kuru okumak yeterli mi? Anlamaya çalışıyor muyuz? Niçin çalışmıyoruz? Çalışmazsak sonumuz o harabelerin sahipleri gibi olmaz mı???..

(Bakara 243. Âl-i İmran 137. En'am 11. Yusuf 109, 111. Nahl 36, 66. Hacc 46. Mü'minun 82. Neml 67, 69. Rum 9, 42. Fâtır 44. Ğafir 21, 82. Saffat 16, 53. Muhammed 10 Kaf 3. Vakıa 47. âyetleri de okuyalım.)

Allâh'ın ölüyü diriltmesi hakkında bir örnek daha:

Âyet: 260

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّ اَرِنِى كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتٰى ۖ قَالَ اَوَلَمْ تُؤْمِنْ ۖ قَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِى ۖ قَالَ فَخُذْ اَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ اِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَاْتِينَكَ سَعْيًا ۚ وَاعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٠﴾

Meâli:

"Ve hani İbrâhîm: "Ey Rabbim! Ölüleri dirileri nasıl dirilteceğini bana göster." Demişti. (O da): "inanmıyor musun?" dedi. "Evet, fakat kalbimin yatışması için." Dedi. Kuşlardan dört (kuş) al ve onları kendine alıştır (kes ve parçala). Onlardan birer parça her bir dağın üzerine koy. Sonra onları çağır. Sana yele yele gelirler. Allâh'ın Aziz, Hakim olduğunu da bil."dedi.

İZAHI:

Bu âyeti kerîme de, Allâh'ın ölüyü diriltmesi bakımından geçen âyetlerle yakından ilgilidir. Hepsini bir tablo halinde tetkik etmek gerekir. Nemrudun, "Ben de yaşatır ve öldürürüm." demesi, yıkılmış şehre uğrayan kimsenin "Allâh bunu ölümünden sonra nasıl diriltecek?" demesi, İbrâhîm Aleyhisselamın: "Ya Rabbi! Ölüyü nasıl dirilteceğini bana göster." demesi birbiriyle ilgili, birbirini tamamlayan hatırlatmalardır. Hepsi de öldükten sonra dirileceğimize dair birer örnektir. Allâh'ın buna kâdir olduğunun beyanıdır.

Bu âyeti kerîmede de Peygamber Efendimize hitaben şu hâdiseyi de hatırla:

1- "Ve hani İbrâhîm: "Ey Rabbim! Ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster." demişti..."

İbrâhim aleyhisselâmı böyle bir soruya sevkeden sebep üzerine başlıca iki rivâyet vardır:

a) Deniz kenarında ölmüş bir mahlûkun deniz ve kara hayvanları ile kuşlar tarafından yendiğini ve bu ölü hayvanın etlerinin parça parça birçok hayvanların midelerinde eriyip gittiğini görüp –bu dağılmış parçalar nasıl bir araya gelecek de bu hayvan dirilecek– diye düşününce İbrâhim Aleyhisselâm merakla güvendiği Rabbine sorar..

b) Nemrud ile yaptığı münâkaşada: "Rabbim yaşatır ve öldürür" demesi üzerine, o da: "Ben de yaşatır ve öldürürüm." demiş ve İbrâhim aleyhisselâma şöyle bir soru yöneltmiş: "Rabbinin ölüyü nasıl dirilttiğini gördün mü?" demiş. İbrâhim aleyhisselâm, bu merakla Allâh'a bu soruyu sormuş. Her iki rivâyette de bir kesinlik olmamakla beraber hâdise uygun düşüyor. Tabîidir ki İbrâhim aleyhisselâm şüphelendiği için sormamıştır. Bir Peygamber olarak ona böyle bir şey asla söylenemez. O Râbbine güvenerek ve nazlanarak sormuş. O da:

2- "İnanmıyor musun?" dedi..."

Allâhu Teâlâ, halîli olan İbrâhim Aleyhisselâmı her yönüyle bildiği halde bu soruyu sorması ile ölümden sonra dirileceğimize inanmanın gereğine işâret buyurmuş oluyor. Bu işâreti anlayan İbrâhim Aleyhisselâm da:

3- "Evet, fakat kalbimin yatışması için." dedi..."

Yâni "Evet inandım. Îmânım sağlamdır. Asla şek ve şüphem yoktur. Ama, sana güvenerek gönlüm böyle arzu etti. Rabbimsin beni bağışlar ve duâmı kabul buyurursun." niyâzı üzerine:

4- "...Kuşlardan dört (kuş) al ve onları kendine alıştır. (kes ve parçala). Onlardan birer parça her bir dağın üzerine koy. Sonra onları çağır. Sana yele yele gelirler." buyurdu.

"Dört kuş" bu hususta müfessirler, bir şeyler söylemiş iseler de, "hikmetini ancak Allâh bilir." demek, daha uygun olmalı. Bu kuşların cinsleri hakkında da yine ancak Allâh bilir. "Başka hayvan değil de niçin kuş?" sorusuna verilecek en doğru cevap da yine böyle.

(صُرْهُنَّ) bu kelime sad'ın ötresi ile okunursa, "kendine yaklaştır, alıştır ve onları iyice öğren ve anla" mânası, sad esre ile okunursa, "onları kes, parçala" manası çıkıyor. Kur'ân'ın belâğâtı uzmâsı, bu iki mânayı da birden ifâde ediyor. İlmî kıraattaki ayrılıklarda böyle nice hikmetler vardır.

"Kuşlardan birer parça dağların üzerine koy" demek, "onları parçaladıktan sonra" demek olur ki, bu da Kur'ânın belâğat ve fesâhatının icâbıdır. Bu dağların hangi dağlar olduğunu ve kaç dağ olduğunu, kuş parçalarının sayısı hakkında da yine diyeceğimiz en doğru söz; "Allâh bilir".

Kuşların çağrılması emri ve onların yele yele geleceklerinin beyanı ile iktifâ edilmiştir. Bu da Kur'ânın bir îcâzıdır. Onların kesinlikle geldiklerini ifâde eder. Evet kuşlar eski vasıfları üzerine gelmişlerdir. Aralarında hiçbir karışıklık olmamıştır.

Bir yandan ölümden sonra dirileceğimize kesin bir örnek olurken, bir yandan da İbrâhim Aleyhisselâmın mûcizelerinden biri olmuştur. Onun kalbini yatıştıran bu hikmetli hâdise, bizim kalplerimizi de pekiştirmiştir. Allâhın şu hitâbı bizim imânımızı da takviye etmiştir:

5- "Allâh'ın Azîz, Hakîm olduğunu da bil."

"Azîz" O her şeye karşı üstündür. Hiçbir şey ona karşı üstün gelemez. Yaratır engel yoktur, yaşatır mâni yoktur, öldürür karşı gelen yoktur, yeniden diriltir O'na asla zorluk yoktur. Her şey böyledir.

"Hakîm" "İşlerinde, sözlerinde, her şeyinde en hikmetli, en yararlı, en kesin hükmü ve kararı verendir. Onun hükmünü ve kararını bozacak, irâdesini değiştirecek yoktur. Karşı çıkanlar hüsrandadır.

(Bakara 28, 258. Âl-i İmrân 156. Arâf 158. Tevbe 116. Yûnus 56. Hacc 66. Mü'minûn 80. Hicr 23. Rûm 40. Ğâfir 68. Duhan 8. Câsiye 26. Hadîd 2. âyetlerine de bakalım.)

Öldükten sonra dirilmenin hak olduğuna îmandan sonra ölüm öncesi yapılacak önemli işlerden birisi olan "Allâh yolunda mal harcama"nın sevâbı ve katlanması hakkında müjde:

Âyet: 261

مَثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ
أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ۗ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ
لِمَن يَشَاءُ ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾

Meâli:

"Allâh yolunda mallarını harcayanların misâli, Yedi başak bitiren, her bir başakta yüz tâne bulunan bir tânenin misâli gibidir. Allâh dilediği kimseye de katlar. Hem de Allâh vâsîdir, bilendir."

ÎZAHI:

Îman edenlerin Allâh yolunda harcayacakları malların Allâh katında çok büyük sevap olduğu hakkında pek çok âyet ve hadîsi şerifler vardır. Buna örnek olmak üzere Allâhu zül'celâl şöyle buyuruyor:

1- "Allâh yolunda mallarını harcayanların misâli, yedi başak bitiren, her bir başakta yüz tâne bulunan bir tânenin misâli gibidir..."

Allâh Teâlâ, yarattığı şeylerden birini misal vermekle, vaadinin kesin olduğunu açıklıyor. Toprağa attığımız bir tâneden ortalama yedi sap ve başak olur. Her bir başakta ortalama yüz tâne bulunur. Bunlar daha az veya daha çok da olabilir. Bir tek buğday tânesinden yedi yüz adet tâne çıktığını gözümüzle görüyor ve biliyoruz. Bunu yaratan ve bize ihsân eden Allâh, yaptığımız bir hayrın karşılığı olarak yedi yüz mislini vermez mi? Elbette verir. Ona gücü yeten Allâh'ın, her şeye gücünün yettiği kolayca anlaşılır. Bunda asla şek ve şüphe olmaz. Bu misal bize daha çok şeyler hatırlatır. Bir tek çekirdekten biten nice ağaçlar vardır ki, onların her sene verdikleri meyveleri düşünelim. Bir çekirdeğe karşı milyonları, milyarları aşan meyveler görürüz. Buna gücü yeten Allâh'ın kendi yolunda harcadığımız bire karşı neler vermeye kâdir olduğunu kolayca anlarız.

Bunu anlayan ve inanan eshâbı kiram Allâh yolunda varını yoğunu harcamış ve sayılamayacak kadar karşılığını almışlar ve hâlen de almaktalar. Kıyâmete kadar da alacaklardır.

İslâmiyet'in yayılması, bu harcamalarla kolaylaşmıştır. Bundan dolayıdır ki Allâh yapılan harcamanın yedi yüz misli artırılacağını bildiriyor ve dilerse:

2- "...Allâh dilediği kimseye de katlar..." daha da artırır. Bunun misali dünyada çok. Sözü çoğaltmaya hiç de gerek yok.

3- "Hem de Allâh vâsi'dir. Bilendir."

"Vasi'" geniş manasınadır. Allâh'ın fazlı keremi, ihsanı çok geniştir. Bu ihsanının genişliğini dünyada da görüyoruz. O her şey gibi kendi yolunda harcananları da, harcayanları da, pek âlâ biliyor. Hesabını da biliyor. Vereceği karşılığı da biliyor.

"Bir kimse yularlı bir deve getirerek:

- "Ey Allâh'ın Rasûlü! Bu Allâh yoluna ayrılmıştır", dedi. (efendimizde):

- "Onunla sana kıyâmet gününde yediyüz deve vardır. buyurdu." (Müslim.)

Bir deve karşılığında yedi yüz deve değerinde mükafat verileceğini müjdelemiştir. Cennette o nisbette dereceler verileceğini haber vermiştir.

(Bakara 245. 265. Nisa 40. Hadid 7. 10. 11. âyetlere bakalım.)

Allâh yolunda yapılan harcamalar ve bu harcamaların başa kakılmaması hakkında şu âyetleri tetkik edelim:

Âyet: 262

اَلَّذِينَ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ ثُمَّ لاَ يُتْبِعُونَ مَآ اَنْفَقُوا مَنًّا وَلآَ اَذًى ۙ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ وَلاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾

Meâli:

"Mallarını Allâh yolunda harcayanlar sonra da harcadıkları şeyi başa kakma ve incitme takip etmeyenler. Onlar için Rabbleri katında mükafatları vardır. Onlara bir korku da yoktur. Onlar üzülmeyecekler de."

Âyet: 263

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ اَذًى ۗ وَاللّٰهُ غَنِىٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾

Meâli:

"Uygun bir söz ve bağışlama, kendisini incitme takib eden bir sadakadan daha hayırlıdır. Ve Allâh zengindir. Hoş görülüdür."

Âyet: 264

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لاَ تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْاَذٰى ۙ

كَالَّذِى يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٌ فَتَرَكَهُۥ صَلْدًا ۖ لَا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦٤﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Âhiret gününe îman etmeyen ve malını insanlara gösteriş olarak harcayan gibi, başa kakmak ve incitmekle sadakalarınızı iptal etmeyin. Onun misali de, üzerinde (biraz) toprak bulunan, kendisine şiddetli bir yağmur değip de onu zıpa zırlak bıraktığı kaypak bir kayanın misali gibidir. Kazandıklarından hiçbir şeye (sahip olmaya) güçleri yetmez. Ve Allâh kâfirler gürûhuna hidâyet etmez."

ÎZAHLARI:

Doğruyu kabul etmeyenler, hakikati dinlemeyen, doğruyu söyledikleri için Müslümanlara düşman kesilen kâfirlere karşı güçlü olmanın bir yolu da mal harcayarak ordunun nakliye, silah, erzak ihtiyacını temin etmektir. Îmanı, manevi gücünün yanında silahı, erzağı ve nakliyesi de bol olan ordunun zaferi kesindir. Halkın birbirine olan yardımı ile birlikte orduyu ihmal etmeyerek güçlendirmek, milletle orduyu bir bütün haline getirmektir ki bu âyetlerin hedefi budur.

Tebuk muharebesi hazırlığı yapılırken "zorluk ordusu" anlamına gelen "ceyşul usrâ" yi techiz etmekte Osman İbni Affan R.A. Palanıyla havuduyla her şeyi ile bin deve, bin dinar gibi büyük bir yardımda bulundu. Rasulullah da Osman R.A. için dua buyurdu. Abdurrahman ibni Avf da dört bin dirhem getirerek, bir bu kadarını da ev halkı için bıraktığını söyledi de Rasûlullah: "Elinde kalana Allâh bereket versin" diye dua buyurdu. Ondan sonra Abdurrahman R.A.'nın malı kum gibi arttı. Bu yardımlar üzerine:

1- "Mallarını Allâh yolunda harcayanlar..." âyeti nazil oldu. Eshabı kiramın her biri kendi gücüne göre mallarını harcadılar. Kendilerini orduya asker yaptılar. Böylece mallarıyla, canlarıyla Allâh yolunda savaştılar. Harcadıkları malları başa kakmazlar, kimsenin incinmesini istemezler idi. Onun için şöyle buyuruldu:

2- "...Sonra da harcadıkları şeyleri başa kakma ve incitme takip etmeyenler..." nice kimseler vardı ki yaptıkları bir iyiliği, sırası gelince başa kakarlar ve iyilik yaptıkları kimseleri üzerler. Eshabı kiram böyle değildi. Onlara ve onlar gibilere şöyle müjdeler verildi:

3- "...Onlar için Rabbleri katında mükâfatları vardır. Onlara bir korku da yoktur. Onlar üzülmeyecekler de." Çünkü onlar mallarını Allâh yolunda seve seve harcadılar. "Biz şöyle yaptık, böyle yaptık" diye başa da kakmadılar. Hiçbir kimseye üstünlük de taslamadılar. Sözün de en güzelini söylediler. Esâsen;

4- "Uygun bir söz ve bağışlama, kendisini incitme tâkip eden bir sadakadan daha hayırlıdır..." Hatır yapan, gönül alan tatlı bir söz, başa kakılan bir sadakadan daha sevaptır. Verilen bir sadaka, tatlı sözle, güler yüzle incitmeden, mahcûp etmeden, küçük düşürücü bir şey yapmadan verilmelidir. Alan kimse hem madde yardımı görmeli, hem de mânen gönlü hoş edilmeli ki huzurla, verilen sadakadan yararlansın.

İnsanlar arasında hoşgörü de sadaka kadar, tatlı dil kadar önemlidir. Hataya düşen kimseleri affederek, hoş görerek, olgun davranarak kırmamalı, mahcup etmemeli, bağışlamalı ve huzurları bozulmamalı. Bu gibi hoşgörürlü olmalar ve nezâketli davranmalar da insanları birbirine yaklaştıran ve beraber yaşamayı kolaylaştıran değerlerdendir. Allâh'ın sıfatı da bize bunu öğretiyor:

5- "...Ve Allâh zengindir, hoş görürlüdür."

Allâh hesapsız zengindir. Her şeyi O yarattı. Her şey O'nundur. Bunun için bize ihsan ettiği nîmetlerden O'nun yolunda harcadığımız malların karşılığını bol bol vermeye gücü yeter. Buna güvenerek inanmalıyız.

O çok hoş görürlüdür. Suç işleyeni hemen cezalandırmadan tövbe etmesi için mühlet verir. Affeder. Eğer her hata işleyeni hemen cezalandırsaydı kimse huzurlu yaşayamazdı. Rabbimiz böyle bize karşı olan hoş görülüğü gibi biz de birbirimize karşı hoş görürlü olursak birbirimize karşı olan güvencimiz artar, huzurlu yaşarız.

Bu beyandan sonra Allâh mü'minlere hitap ederek vereceği misalle şöyle uyarıyor:

6- "Ey îman edenler! Âhiret gününe îman etmeyen ve malını insanlara gösteriş olarak harcayan gibi, başa kakmak ve incitmekle sadakalarınızı iptâl etmeyin..."

Yapılacak bütün ibâdetlerin, iyiliklerin ve hayırların başında îman gelir. Onun için îman edenlere hitâp etmiştir. Îmansızlığın ve gösterişin,

eziyetin ve başa kakmanın sadakayı iptâl ettiğini bildirmiştir. Mü'minlere bunları hatırlatarak sadakalarını iptâl etmemelerini istemiştir ve şu misali vermiştir:

7- **"...Onun misâli de, üzerinde (biraz) toprak bulunan, kendisine şiddetli bir yağmur değip de onu zıpa zırlak bıraktığı kaypak bir kayanın misâli gibidir. Kazandıklarından hiçbir şeye (sahip olmaya) güçleri yetmez..."** îmansız olarak verilen veya verilip de arkasından başa kakılan veya hatırı yıkılarak incitilen sadakanın hiç sevâbı yoktur. Tıpkı kayanın üzerinde biraz toprak bulunup da yağmur yağınca akıverip katı bir kayadan başka bir şey kalmadığı gibidir. Burada da bir şey bitmez. Harcanan mallar bomboşa gider.

8- **"Allâh kâfirler gürûhuna hidâyet etmez."** Kâfirlerin çektikleri bütün emekler boşa gider. Onların harcadıkları bütün mallar boşa gittiği gibi, müslümanların gösteriş olarak harcadıkları ve harcayıp da ardından dedikodu yaptıkları, başa kaktıkları mallar da boşa gider. Hiçbir fâidesini göremezler.

Kötü niyetlilerin harcadıklarına misal verdikten sonra, iyi niyetlilerin harcadıklarına misal veriyor ve şöyle buyuruyor:

Âyet: 265

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِّنْ
أَنفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ
فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾

Meâli:

"Allâh'ın rızasını istemek ve gönüllerine yerleştirmek için mallarını harcayanların misâli de, yüksek düz bir yerdeki bahçenin misâli gibidir. Ona yağmur yağarsa yiyeceğini (meyvesini) iki kat verir. Ona yağmur değmese de, çiğ bulunur. (yine mahsûl verir). Allâh işler olduğunuz şeyleri de görendir."

ÎZAHI:

Bundan önceki âyette îmansızların, gösteriş yapanların, başa kakanların ve hatır yıkıp incitenlerin harcadıklarının boşa gittiğine misâl vermişti. Bu âyette de Allâh'ın rızası ve gönüllerinin yatışıp inançlarının tahakkuku için harcayanlara misâl veriyor ve şöyle buyuruyor:

1- "Allâh'ın rızâsını istemek ve gönüllerine yerleştirmek için mallarını harcayanların misâli de, yüksek düz bir yerdeki bahçenin mîsali gibidir. Ona yağmur yağarsa, yiyeceğini (meyvesini) iki kat verir. Ona yağmur değmese de, çiğ bulunur. (yine mahsûl verir)..."

"İbtiğâ" istemek, aramak, ummak, manasındadır. Burada Allâh'ın rızasını istemek ummak manasındadır. Hiçbir kimseden bir şey beklemeden yalnız Allâh'ın rızasını istemek için malını harcamaktır.

"Tesbîten" Yerleştirmek, çakmak, sağlamlaştırmak mânasındadır. Burada, Allâh'ın bol sevap vereceğini gönlüne, kalbine iyice yerleştirip inanmak ve yalnız Allâh'tan beklediğini tahakkuk ettirip başkalarından hiçbir şey ummamak.

"Rabve" yüksek ve düz, toprağı verimli yer demektir.

"Vâbil" bol ve iri tâneli yağmur demektir.

"dı'feyn" "dı'f" bir kat yâni birin iki olmasıdır. "İki kat" demek, birin dört olması anlamına gelir. Bazı müfessirler böyle anlamıştır. Lûgat yönünden onlara katılmak daha uygundur. Buradaki katlar, yukarıda geçen yediyüz mislini iki veya dört katlama mânasına gelir ki azalma değil, kesin olarak artma anlamını verir.

"Tall" bizim çiğ dediğimiz hava rütûbetinden meydana gelen ve sabahları yapraklarda görülen damlacıklardır. Böyle yerlerde mahsûl yanmaz. Yağmur yağmasa da yine verimli olur.

Bu misalle Allâhu Teâlâ kullarının kendi rızası için harcadıkları malın ve yaptıkları ibâdetin sevâbının kesin olarak kat kat artacağını müjdelemiş oluyor.

2- "Allâh işler olduğunuz şeyleri de görendir." Buyurarak, Allâh için veya başka bir şey için yapılan işlerin, ibadetlerin, hayırların hepsini gördüğünü, hiç birisinin iyi veya kötü karşılıksız kalmayacağını bildirmiş oluyor. Ona göre niyetlerimizi ihlâsla ayarlamamızı istiyor.

(Bakara 261, 272. Âl-i İmran 117. Nisâ 38. Enfâl 36. Tevbe 34, 54, 121. İbrâhim 18. âyetleri de okuyalım.)

Sonunda eli boş çıkmamak için çok önemli bir uyarı yapmak üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 266

اَيَوَدُّ اَحَدُكُمْ اَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَاَعْنَابٍ تَجْرِى

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَاَصَابَهُ الْكِبَرُ
وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ فَاَصَابَهَا اِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ
كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾

Meâli:

"Kendisine yaşlılık erişen ve çâresiz çocukları da bulunan birinizin, -altından ırmaklar akan, hurma ağaçları ve üzümlerden (meydana gelen), orada her meyveden (meyve) de bulunan bir bahçesi olup da– içinde ateş bulunan bir kasırganın ona uğradığını ve yanıverdiğini ister mi? (Elbette istemez). Düşünesiniz diye Allâh böylece size âyetlerini açıklar."

ÎZAHI:

Îmansızlara ve îmanlılara misal verdikten sonra çok önemli bir uyarı olmak üzere ihtiyarlık gelip çatıp çâresinin kesildiği bir sırada büyük bir mûsibete çarpılıp elinde avucunda hiçbir şey kalmayan, başında gücü yetmeyen kalabalık bir nüfus bulunan kimseyi misal veriyor. Bu kimse genç değil ki, bahçesini yeniden îmâr etsin veya başka bir iş tutarak yeni bir kazanç yolu bulsun, çocuklarına baksın. Şaşırıp kalan bu kimse gibi siz de hayatın sonu gelip de ölümle karşılaştığınız zaman, elinizden bütün imkânlar gitmiştir. İbâdet yapma, hayır yapma, imân tazeleme, imkânlarınız tamamen yok olmuştur. Ne yapabilirsiniz artık? Bütün imkânlarınız yanmış kül olmuştur.

Bahçesi yanan ihtiyara belki başkaları bir ekmek verir biraz yardım yaparlar ama, hayatı yanana kim yardım edebilir? Gençlik var iken, fırsat elde iken îman ve ibâdeti, hayrı ve hasenâtı yerli yerince yapmak gerekir. Ömür sona erince, fırsat elden gidince ne yapılabilir? Gençliğe güvenmemeli. Ölüm geliverir. Mala güvenmemeli, bir felâket geliverir. Başka imkânlar da böyledir. Bir anda elden gidiverir.

Böyle olduğunu ister misiniz? Elbette istemezsiniz. Öyle ise bu duruma düşmeden ömrünüzü ve malınızı değerlendirin.

"...Düşünesiniz diye Allâh böylece size âyetlerini açıklar." Var mı düşünen? Var mı ibret alan? Var mı kendini toparlayan? Var mı tövbe eden?

(En'âm 27. Kehf 32, 42. Mü'minun 99, 100. Ahzâb 66, 68. Nebe' 40. âyetlere de bakalım.)

Bu örnekler ve uyarıdan sonra îman edenlere mallarının kötülerini değil iyilerini harcamaları emri verilmektedir.

Âyet: 267

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟ مِن طَيِّبَـٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّآ أَخْرَجْنَا لَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ ۖ وَلَا تَيَمَّمُوا۟ ٱلْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَلَسْتُم بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا۟ فِيهِ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Kazandığınız şeylerin ve yerden size çıkardığımız şeylerden en iyilerinden harcayın. Yaramaz döküntülerine yeltenmeyin. Ondan veriyorsunuz. Onda göz yumduğunuzdan başka onu alıcı da değilsiniz. Allâh'ın zengin Hamîd olduğunu da bilin."

ÎZAHI:

Yapılan hayırların ardından başa kakmalar, eziyet etmeler gösteriş yapmaların o harcanan hayırları boşa götürdüğü geçen âyetlerde anlatılmıştı. Yapılan hayırlar, verilen sadakalar ve zekâtlarda hoş olmayan bir şey daha var. O da beğenilmeyen döküntülerin verilmesi.

Berrâe şöyle anlatıyor:

- Bu âyet biz Ensâr topluluğu hakkında nâzil oldu. Hurma ağaçları sahipleri idik. Adam ağacının çokluğu ve fazlalığı nispetinde getirirdi. Hayrı istemeyenlerden insanlar da vardı. İçinde çürük, bozuk bulunan salkım ve kırık salkım getirir ve asardı da bu âyet nâzil oldu. (Hâkim, Tirmizi, İbni Mâce.)

Daha başka hadîsler de vardır. Hurması bulunan Ensar, hurma salkımlarını getirip mescitte bulunan iki direk arasına asarlar, hurması olmayan fakirler ve Eshâbı suffe bunlardan yerler idi. Bazıları da bozuk, ezik ve çürük olanı getirirdi. Bu hal, sadaka ve zekâtlarda da görüldü. Bu âyet nâzil olduktan sonra bu gibi hoş olmayan şeyler bırakıldı. Âyeti şöyle anlamaya devam edelim:

1- " Ey îman edenler! Kazandığınız şeylerin ve yerden size çıkardığımız şeylerden en iyilerinden harcayın..."

Kazandığınız altın, gümüş gibi maden ve para cinsinden olan, başka ticâret mallarından giyecek kumaşlar, ayakkabıları, mutfak eşyası, ev döşemeleri gibi şeylerden sadaka ve zekât verdiğinizde onlardan beğenilmeyen, satılmayan, bozuk, kırık döküklerini değil sağlam, kullanılmaya elverişli olanlarından verin.

Yerde biten ziraat mahsûllerinden ve meyvelerden çürük, bozuk, gıda olmaya elverişli olmayanlarını ve satışa gelmeyenlerini değil, hemen yenebilecek ve satışa gelebileceklerden verin.

2- "...Yaramaz döküntülerine yeltenmeyin." Bu, baştan savma bir angarya değil. Allâh'ın verdiğini Allâh için vereceksiniz. Verdiğiniz yere beğendirmeden önce Allâha beğendirmeniz gerekir. Allâh'ın beğenmediğini kullarına vermeyin. Vereceğiniz sadaka ve zekâtın sevâbını Allâh'tan alacaksınız. Öyle ise, vereceğinizi istediğiniz sevâba göre verin. Ne kadar iyisini verirseniz, o kadar sevap alırsınız.

3- "...Ondan veriyorsunuz..." Ondan, o beğenilmeyecek kötü şeylerden veriyorsunuz. Görülen bu, bilinen bu. Alanlar siz olsanız ne yaparsınız?

4- "...Onda göz yumduğunuzdan başka onu alıcı da değilsiniz..." Aranızda bazı şeyleri hoş görüp, işinize geldiği için göz yumar, aldırış etmezsiniz. Bunun dışında kötü şeyleri asla alıcı değilsiniz. Sizin beğenip almadığınızı başkaları nasıl alır? İyi bilin ki siz sadakalarınızı Allâh için veriyorsunuz. Allâh sizin yardımınıza muhtaç değildir. Ama siz O'na muhtaçsınız.

5- "...Allâh'ın zengin Hamîd olduğunu bilin." Evet Allâh zengindir. Yerin ve göklerin mülkiyeti O'nundur. Her şeyi yaratan O'dur. Her şey O'nundur. Kimin malını kimden sakınıyorsunuz? Elinizdeki mallarınızı size O vermedi mi? Sizi yoktan O yaratıp bu hâlinize O getirmedi mi? Öyle ise neye cimrilik yapıyorsunuz?

Allâh Hamîddir. Övülen O'dur. Çünkü yarattığını yaratacak yoktur. Şükredilecek O'dur. Çünkü verdiğini, verecek yoktur. Yapılan her iyilik O'na râcîdir. Çünkü O'nun lütfü, O'nun ihsânı olmasa kim ne yapabilir. Övülmeye lâyık ancak O'dur. Şükredip boyun eğilmeye lâyık yine yalnız O'dur.

(Âl-i İmrân 92. âyeti de okuyalım.)

Şeytana karşı dikkatli olalım.

Âyet: 268

اَلشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ ۖ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾

Meâli:

"Şeytan size fakirlik hatırlatır. Size kötülüğü de emreder. Allâh da size kendisinden mağfiret ve bolluk va'deder. Hem de Allâh Vâsidir bilendir."

İZAHI:

Her şeyde olduğu gibi şeytan insanı hayır yapmaktan, sadaka zekât vermekten de caydırmaya çalışır. Her türlü kötülüğü sevdirmeye, her türlü iyilikten vazgeçirmeye uğraşır. Şeytan insanın düşmanıdır. Melek ise dostudur.

Abdullah İbni Mes'ûddan rivâyetle Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve selem:

- "Muhakkak şeytanın âdem oğluna bir vesvesesi vardır. Meleğin de ilhamı vardır. Şeytanın vesvesesi, şerri hatırlatmak ve hakkı yalanlatmaktır. Meleğin ilhâmı ise, hayrı hatırlatmak ve hakkı tasdik ettirmektir. Kim bunu (ilhamı) kendinde bulursa, onun muhakkak Allâh'tan olduğunu bilsin ve Allâh'a hamdetsin. Kim de ötekini (vesvesesini) bulursa, şeytandan Allâh'a sığınsın." buyurdu. Sonra bu âyeti kerîmeyi okudu. (İbni Ebî Hâtim, Tirmizi, Neseî, İbni Hıbbân)

Bu hadîsi şerif, görüldüğü gibi âyeti çok iyi tefsir etmektedir. Âyette:

1- "Şeytan size fakirliği hatırlatır. Size kötülüğü de emreder..." buyruluyor. Şeytan, insanla uğraşmaktan, onu sapıtmaktan başka bir işi olmayan mel'ûn bir mahluktur. Siz Allâh yolunda mal harcayacağınız, fakirlere sadaka vereceğiniz zaman, sizin içinize iğvâ verir, fakirlikle korkutur. Sizi peşine takıp emrine aldığı zaman da, size kötülüğü emreder.

"Fahşa" Her kötülüğün aşırısına denir. Ayrıca çok çirkin bir kötülük olduğundan dolayı zinâcılığa "Fuhş", "Fahşâ" denir. Burada, sadaka ve zekâtlardaki yaptığı engelleme de çok kötü olduğu için

"Fahşâ" tâbir edilmiştir. Şeytan ve şeytana uyanların şerrinden dâima Allâha sığınıp onlara kapılmamak gerekir. Dâima Allâh'ın emrinde ve yolunda olursak o habislerin şerrinden emîn oluruz.

2- "Allâh da size kendisinden mağfiret ve bolluk vaad eder.." Allâh kendi yolunda ve emrinde olanlara günahlarını bağışlama vaad eder.. İşlediğimiz günahlardan dolayı Allâh'a karşı sorumluyuz. Suçlarımızı bağışlayacak ancak O'dur. Kendisine gereği gibi kulluk yaptığımız takdirde, O günahlarımızı kapatma vâdinde bulunmuştur. Ayrıca, kendi rızası için harcadığımız malların yerine bolluk vaad etmiştir. Mallarımızda bereket verecek O'dur. Ömrümüzde, sıhhatimizde bereket ve âfiyet verecek yine O'dur. Dünyada harcadığımız malların karşılığı olarak bol sevaplar verecek, cenneti âlâda dereceler, makamlar verecek ancak O'dur. Çünkü O:

3- "...Hem de Allâh Vâsidir, bilendir." Buyurup kendini bize tanıtmıştır.

"Vâsidir" Çok geniş mülk sahibidir. Kendisi uludur. Selâhiyyeti çok geniştir. Dilediğini yapacak geniş irâdeye sâhiptir.

"Bilendir" her şeyi hakkıyla bilendir. Allâh yolunda harcayanları da, harcamayıp kaçanları da pekâlâ bilir. Ona göre karşılığını verir.

(Nisâ 38, 120. Mâide 9. Arâf 200. Tevbe 72. Yûsuf 5. Meryem 61. Nûr 55. Mü'minûn 97. Fâtır 6. Fussilet 36. Feth 29. âyetleri de okuyalım.)

Allâh Vâsidir, bilendir. Dilediğine dilediğini vereceğini şöyle beyan eder:

Âyet: 269

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٢٦٩﴾

Meâli:

"(Allâh) hikmeti dilediği kimseye verir. Kime de hikmet verilirse, artık (ona) çok hayır verilmiştir. Akıllılardan başkası da hatırlayamaz."

İZAHI:

"Hikmet", Hasüne bâbından mastardır. Keskin bir akıl, geniş bir bilgi, derin bir şuur ile yapılan ifâde, söylenen söz. Yâni her yönü ile tam ve eksiksiz düşünülen ve söylenen sözdür. Böyle sözü söyleyene "hakîm" denir. Cemi "hükemâ" dır.

Bu âyetin tefsirinde müfessirler şu mânaları vermişlerdir: "Kur'ân-ı Kerîmi her yönüyle anlamak, fıkıh ilmini iyi bilmek, Allâh korkusu, aklın iyi çalışması, eşya üzerinde kavrayışlı olmak, Allâh'ın emir ve nehîylerindeki sebepleri ve gâyeleri anlamak, her şeyi iyi anlamak ve anlatmak, bilme ve bulma gücünün çok olması, her şeyin gizli yönlerini aramak ve kavramak, geleceği tahmin edip hazırlığını tam yapmak, siyâsi tedbirde çok mâhir olmak, Allâh'ın emrettiği gibi ahlâklı olmak, Allâh'a tâatte çok dengeli olmak, Hiçbir şeyde ifrat ve tefrit yapmamak, yanlışlığı önleyen bir nurdur, din ve dünya salâhı, bir ilmü ledünnidir, ilhamdır, peygamberliktir."

Hikmet hakkında söylenen bu târiflerin her biri ayrı değer taşımaktadır. İnsanın yaratılışında Allâh'ın ihsan ettiği akıl , kalp, dil kâbiliyetlerinin Kur'ân üzerindeki çalışması ve ulaştığı bilgi derecesi ile anlama ve anlatma gücünün artması nisbetinde yukarıda sayılan tariflerin pek çoğu da tahakkuk edilebilir.

Burada Peygamberlerdeki hikmetle Peygamber olmayanlardaki hikmeti de ayırmak gerekir.

Kur'ânı kerîmde zikredilen hikmetler iki çeşittir:

a) Allâh'ın Peygamberlere indirdiği hikmet: Bakara 251. Nisâ 54, 113. Âl-i İmran 164. Mâide 110. İsrâ 39. Lokmân 12. âyetlerde olduğu gibi.

b) Peygamberlerin öğrettiği hikmet: Bakara 129, 151. Cuma 2. Ahzâb 34. Nahl 125. âyetlerde olduğu gibi.

Gerek Allâh'ın Peygamberlere verdiği ve gerekse Peygamberlerin öğrettiği hikmet tamamen Allâh'ın vergisidir. Bu âyetlere baktığımızda hikmet öğretilen ve öğrenilebilen bir ilimdir. Bu ilmin kaynağı ise şüphesiz Kur'ânı kerîm'dir. Hadîsi şerifler de yine bir hikmet kaynağıdır. Bu kaynak dahî Kur'âna râcidir. Allâhu Teâla:

1- "Dilediği kimseye hikmeti verir..." Vahiy yoluyla peygamberlere verdiği gibi, öğrenme yoluyla onların ümmetlerine de verir. Allâh'ın kendisine hikmet verdiği kimseler elbette büyük nimete kavuşmuş olurlar:

2- "...Kime de hikmet verilirse, (ona) çok hayır verilmiştir..." Peygamberlerinki belli. İnsanlar içinden Kur'ân-ı kerîmi ve hadîsi

şerifleri de iyice öğrenip anlayan, akâid ve fıkıh ilimlerini kavrayan, Kur'ânın fasâhatını ve belâğatını belleyen, ibâdetlerini yerli yerince yapanlar elbette bu büyük hayırdan nasibini alanlardır.

Peygamber Efendimiz:

- "Allâh kimin hakkında hayır dilerse, onu dinde fakîh kılar." buyurmuştur.

3- "Akıllılardan başkası da hatırlayamaz." buyrulması çok vecîz bir işarettir. Allâh'ın akıl verdiği kimseler, akıllarını iyi kullanarak Allâh'ın kelâmını öğrenirlerse, işte onlar düşünür, onlar hatırlar. "Biz hatırlamak için Kur'ânı kolay kıldık. Var mı düşünen?"

Kamer sûresinin 17, 22, 32, 40. âyetlerinde dört kere tekrarlanmıştır. Kur'ânın hikmetleri öğrenilmek, düşünülmek ve hatırlamak için kolay bir ifâde ve üslûp ile anlatılmıştır. "Kur'âna nüfus edemeyen, hikmete vasıl olamaz." diyen ne güzel söylemiş. Çok doğru. Kur'ânı gereği gibi anlayıp içine dalamayan, hikmeti nasıl anlasın?

Allâh için yapılacak harcamalar hakkında bilgi veren âyetler şöyle devam ediyor:

Âyet: 270

وَمَآ اَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ اَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُهٗ ؕ وَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿٢٧٠﴾

Meâli:

"Ve nafakadan neyi harcadıysanız veya adaktan ne adadıysanız, Muhakkak Allâh onu da bilir. Zâlimlere yardımcılardan (bir yardımcı) da yoktur."

Âyet: 271

اِنْ تُبْدُوا الصَّدَقٰتِ فَنِعِمَّا هِىَ ۚ وَاِنْ تُخْفُوْهَا وَتُؤْتُوْهَا الْفُقَرَآءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ؕ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِّنْ سَيِّاٰتِكُمْ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ﴿٢٧١﴾

Meâli:

"Sadakalarınızı açıklarsanız, o ne güzel şeydir. Eğer onları gizler de, onları fakirlere (öyle) verirseniz, işte o, sizin için daha hayırlıdır. Sizi günahlarınızdan da bağışlayıverir. Allâh yapmakta olduğunuz şeylerden de haberdardır."

İZAHLARI:

"Nafaka" Harcanan şey. Mal, para ve başka şeylerin sahibinden çıkıp başkalarına geçmesidir. Burada iyi veya kötü ne niyetle olursa olsun malını veya parasını harcamak.

"Nezr" adamak, borçlanmak. Kendi kendini borçlandırmak. Burada Allâh rızasına uysun, uymasın adak yapmak manasındadır.

Âyeti kerîmede Allâh rızası gözetilsin gözetilmesin şeriata uysun uymasın helalden olsun, haramdan olsun ne sûretle olursa olsun yapılan harcamalar ve yapılan adaklar Allâh tarafından muhakkak bilinmekte olduğu açıklanmaktadır. Allâh için harcananı ve Allâh için yapılan adağı Allâh bilir ve karşılığı olan sevabı dilediği kadar verir. Allâh için olmayan harcamalar ve adakları da bilir onun karşılığı olan günahı da verir. Kim ne niyet taşırsa, onun karşılığını alır. Allâh'ı inkar edip onun rızasını istemeyenler, hem kendilerine hem de başkalarına zulmetmiş olacaklarından, zalimlere hiçbir yardımcı yoktur. Onları Allâh'ın azabından kimse kurtaramaz.

"SADAKA" Farz olarak verilen zekatlara 'sadaka' denildiği gibi, farz olmayan, sevap kazanmak için verilen hayırlara da 'sadaka' denir. Bunların açıktan verilmesi de güzeldir. Gizli olarak verilmesi de daha iyidir. Bunu beyan etmek üzere Allâh:

"Sadakalarınızı açıklarsanız, o ne güzel şeydir." buyurarak sadakanın açıktan herkesin göreceği ve bileceği şekilde vermenin doğru olacağı bildirilmiştir. Bu daha ziyade Farz olan zekatların aşikar verilmesine uygun düşmektedir.

"Eğer onları gizler de (öyle) verirseniz, işte o, sizin için daha hayırlıdır." buyurmasıyla da sadakanın gizli verilmesinin daha iyi olacağına işaret edilmiştir. Bu da farz olmayan sadakaların gizli verilmesine uygun düşmektedir.

Sadaka ve zekatları herkesin göreceği ve bileceği şekilde vermenin başkalarını imrendirme ve teşvik etme gibi bir takım faydaları olduğu gibi, gösterişe kaçma ve hasetçilerin dikkatini çekerek düşman kazanma zararı da olabilir. Bundan dolayı yerine göre gizli vermek, yerine göre de açıktan vermek iyi olur. Bu gibi ihtimalleri, bulunduğu çevreye göre ve kendi haline göre sadakayı verenin dikkate alması

gerekir. Sadaka ve zekat verenlere Allâh sevap vereceği gibi günahlarından bir kısmını da bağışlayabilir. Bu hususta Allâh:

"Sizi günahlarınızdan da bağışlayıverir." buyuruyor. Bir yandan sevap verirken bir yandan da günahlardan bazılarını af eder.

"Allâh yapmakta olduğunuz şeylerden de haberdardır." buyurmakla hiçbir hayrın ve şerrin kaybolmayacağını, her şeyden haberi olduğunu bildiriyor.

Allâh yapılan ve yapılacak hayırlar ile sarf edilecek yerlerden bir kısmını da şöyle açıklıyor:

Âyet: 272

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدٰيهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِى مَنْ يَشَآءُ ۗ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلِاَنْفُسِكُمْ ۗ وَمَا تُنْفِقُونَ اِلَّا ابْتِغَآءَ وَجْهِ اللّٰهِ ۗ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾

Meâli:

"(Rasulüm) Onların hidâyeti sana borç değil. Fakat Allâh dilediği kimseye hidâyet eder. Hayırdan ne harcarsanız, kendiniz içindir. Allâh rızasını istemekten başka da harcamazsınız ya. Hayırdan ne harcarsanız da size ödenecektir. Siz zulüm de edilmeyeceksiniz.

Âyet: 273

لِلْفُقَرَآءِ الَّذِينَ اُحْصِرُوا فِى سَبِيلِ اللّٰهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِى الْاَرْضِ ۖ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ اَغْنِيَآءَ مِنَ التَّعَفُّفِ ۚ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمٰهُمْ ۚ لَا يَسْئَلُونَ النَّاسَ اِلْحَافًا ۗ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾

Meâli:

"(Sadakalar) Allâh yolunda tutulmuş olanlar içindir. Yer yüzünde (kazanmak için) yürümeye de güçleri yetmez. Bilmeyen

onları çekingenliklerinden dolayı zenginler sanır. Onları simalarından tanırsın. Yüzsüzlük ederek insanlardan isteyemezler. Hayırdan da neyi harcarsanız, muhakkak Allâh onu da bilendir."

Âyet: 274

اَلَّذِينَ يُنفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

Meâli:

"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık olarak harcayanlar, işte onlar için Rabbi'leri katında ecirleri vardır. Onlara korku da yoktur. Onlar üzülmeyecekler de."

ÎZAHLARI:

Cahiliyet devrinde yakınlarına yardım edenler Müslüman olduktan sonra, Müslüman olmayanlardan bu yardımlarını kestiler. Onlar da Müslüman olsunlar şekliyle bir nevi onları hidâyete zorladılar. Rasulullah da bu istikâmette bulunuyordu. Bunun üzerine:

1- "(Rasulüm) onların hidâyeti sana borç değildir. Fakat Allâh dilediği kimseye hidâyet eder." âyeti nazil oldu. Ra'd sûresinin kırkıncı âyetinde ve başka âyetlerde de belirtildiği gibi. Rasulün işi ve borcu ancak tebliğdir. Hakkı halka duyurmaktan ibarettir. Onlara hidâyet verecek ancak Allâh'tır. Onların kalplerini yumuşatacak îmana kavuşturacak Allâh'tır. Îman etmeyenlerin hesabını görecek de yine ancak Allâh'tır. Îman işi, baskı ve insan korkusu değildir. Muhtaçlık korkusu ile îman etmiş görünmek, münâfıklıktır. Nitekim bu tip kimselerde çok idi. Onun için Allâh bu gibi davranışların doğru olmadığını bildirip onlara:

2- "...Hayırdan ne harcarsanız, kendiniz içindir..." buyurarak muhtaç olanlar kim olursa olsun yardım etmelerine işaret buyurdu. Burada kâfir mümin seçmeden fakirlere yapılacak yardım farz olmayan sadakalardır. Farz olan zekatlar ise yeri gelince belirtileceği gibi yalnız mü'min olan fakirlere verilir.

Verilen sadakalar, kâfirlere de, müminlere de Allâh rızası için verilir. Esasen müminler başka bir niyetle değil yalnız Allâh rızası niyetiyle verirler. Bunu belirtmek içinde:

3- "Allâh rızasını istemekten başka da harcamazsınız ya..." buyruluyor. Müminlerin her işi ve her şeyi Allâh için olduğu gibi, yaptıkları hayırları da Allâh içindir. Yapılan bu hayırlar ve sadakalar, kâfirlere de yapılsa, müminlere de yapılsa karşılığı ödenecektir.

4- "...Hayırdan ne harcarsanız da size ödenecektir..." buyrularak, Mü'minlerin verdikleri sadakaların sevâbı ve mükâfatı kesin olarak kendilerine fazlasıyla artırılarak bolca ödenecektir. Hem de kat'iyyen haksızlığa uğramayacaklar ve zulüm görmeyecekler.

5- "...Siz zulüm de edilmeyeceksiniz..." vâdi ilâhîsi ile Mü'minlerin dünyada ve âhirette zulme uğramayacakları, haklarının asla kaybolmayacağı bildirilmektedir. Yeter ki malın iyisini, yiyeceğin yararlısını versinler ve Allâh için harcasınlar.

Yapılacak yardımın verilecek sadakanın ve zekâtın en efdalı kimlere verilendir? diye aklınıza gelirse;

6- "...(Sadakalar) Allâh yolunda tutulmuş olanlar içindir." diyerek farz olan zekâtın yerini ve sadakaların tercih yerini bildiriyor. Bunlar, "devamlı olarak islâmın hizmetinde bulunanlar ve savaşa gidenlerdir." Veya sayıları dörtyüzü aşan ve reisleri "Ebû Hüreyre" diye tanınan Abdurrahmân İbni Sahr olan Ashabı suffedir." Gerek eshâbı suffe ve gerekse bunların dışındaki hayatını İslâmın hizmetine ayırmış olan kimseler, başka iş yapmamaktadırlar. Onun için:

7- "...Yer yüzünde (kazanmak için) yürümeye de güçleri yetmez..." buyrulmuştur. Onlar, ziraat, ticaret ve hayvancılık gibi kazanç yolunda istedikleri yerlere gidemezler. Buna güçleri yetmez. Çoğu muhâcirlerden olan bu kimseler, Kur'ân öğrenme ve öğretme, çevreye islâmî bilgileri ulaştırma, her inen âyeti en kısa zamanda başkalarına ulaştırma gibi pek önemli vazifeleri bulunduğu için kazanca zaman ayıramazlardı. Bunlar dilenciliğe de alışkın olmayan vakarlı çekingen kimselerdir. Bunların hâlini bildirmek üzere de:

8- "Bilmeyen onları çekingenliklerinden dolayı zenginler sanır.." buyrulmuştur. Onlar, tam İslâm ahlâkı üzere yetişen vakarlı şahsiyetli, olgun, ağırbaşlı kimselerdir. Onun için bunları gören zengin sanır. Onların muhtaç olduklarını anlayamaz. Dikkat edersen:

9- "...Onları sîmâlarından tanırsın..." onların sîmaları bütün vakar ve şahsiyetlerine rağmen aç kaldıkları için benizleri soluk, tenleri zayıf, gözleri çekik, sesleri kısıktır. Muhtaçlıkları ancak bu halleriyle belli olur. Onlar isteyemezler de:

10- "...Yüzsüzlük edip insanlardan isteyemezler." Onların istememelerini aramalı ve anlamalıdır. Yapacakları hayırları, verecekleri sadaka ve zekâtları böylelerine vermeli.

Her devirde böyleleri bulunur. Yalnız eshabı kirâm devrinde ve onların yaşadığı ülkede değil, her devirde ve her ülkede böyle vakarlı, şahsiyetli, çekingen, hâlini bildiremeyenler çok bulunur. İşte onları arayıp bulmak ve sadakaları, fitreleri, zekâtları bunlara vermek en yakışan, en doğru olan harekettir. Onun için Allâh tekrarlıyor ve:

11- "...Hayırdan da neyi harcarsanız, muhakkak Allâh onu da bilendir." Allâh'ın bilmediğinin olmadığını biliyoruz. Yapılan hayırların zerresine varıncaya kadar bilendir. Onları asla karşılıksız bırakmaz. Onun için muhtaçları iyi anlayın, iyi öğrenin yardımınızı ona göre yapın.

Ebû Hüreyre R.A.'dan Rasûlullah S.A.V.:

- "Fakir şu bir iki hurma, bir iki lokma ve bir iki yiyecekle çevrilen dilenci de değildir. Fakat fakir, kendini muhtaçlıktan kurtaran bir varlık bulamayan, hâli de bilinip yardım olunmayan ve insanlardan bir şey istemeyendir?" buyurmuştur.

İşte böyleler aranıp bulunmalıdır. Devrimizdeki dilenciliği gelir vasıtası edinmiş haram yolda olanları iyi anlamak, onlara değil asıl muhtaçlara yardım etmek gerekir.

Yapılacak hayrın zamanı ve şekli hakkında da Allâhu teâla şöyle buyuruyor:

12- "Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık olarak harcayanlar..." yapılacak hayrın, verilecek sadaka ve zekatın gizli ve âşikâr olarak, gece ve gündüz verilmesinde bir beis olmadığına işâret edilmiştir. Bu hususta başka âyetleri de dikkate alırsak, durumun gereğine göre hareket edilir. Bazen gizli vermek daha uygun düşer. Bazen de açıkça vermek icap eder. Bazen gece vermek daha iyi olur. Bazen de gündüz vermek münâsip olur.

Bu âyetin iniş sebebi hakkında kesin bir rivâyet olmamakla beraber Ebû Bekr R.A. kırk bin dinârın on binini gece, on binini gündüz, on binini gizli, on binini de âşikâr vermesi üzerine nâzil olduğu söylenmiştir.

Diğer bir rivâyete göre de Ali ibni Ebî Tâlibin yanında bulunan dört dirhemin birini gece, birini gündüz, birini gizli, birini de açıkça tasadduk etmesi üzerine nâzil olmuştur. Başkaları hakkında da kesin olmayan rivâyetler vardır.

Âyeti kerîmenin iniş sebebi ne olursa olsun âyetin umum ifade ettiği bir gerçektir. Kıyâmete kadar bu hüküm geçerlidir. Böyle yapanların hepsine Allâh katında karşılık verileceğine dâir şöyle buyrulmuştur:

13- "...İşte onlar için Rableri katında ecirleri vardır.." kim ne kadar harcarsa muhakkak karşılığı olan sevâbı alacaktır. Mahşer yerinde onun mükafatına kavuşacaktır. Cenneti âlâda da derece sâhibi olacaktır. Onlar için bir korku olmayacağına dâir de şöyle:

14- "...Onlara korku da yoktur. Onlar üzülmeyecek de." buyrulmuştur. Onların harcadıklarının asla boşa gitmeyeceği garantisi vardır. Boşa gitme korkusu da yoktur. Kendilerine dünyada ve âhirette emniyet vardır. Fakirlik ve düşmanlık korkusu yoktur. Mallarını sarf ettiklerinden dolayı onlara üzüntü de yoktur. Harcanan malların kötü yere sarf edilerek kendilerini pişman edecek, merâka düşürecek hiçbir şey yoktur.

(Geçen 265. 266. ve 268. âyetler ile îzahlarının sonundaki âyetleri de okuyalım.)

Allâh yolunda harcamanın tam zıddı olan başkalarını bilhâssa fakirleri sömürenlerin fâizcilik, tefecilik yapanların hakkında da şöyle buyrulmaktadır:

Âyet: 275

اَلَّذِينَ يَاْكُلُونَ الرِّبٰوا لاَ يَقُومُونَ اِلاَّ كَمَا يَقُومُ الَّذِى
يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوٓا اِنَّمَا
الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبٰوا وَاَحَلَّ اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا فَمَنْ
جَآءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهٰى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَاَمْرُهُ اِلَى اللّٰهِ
وَمَنْ عَادَ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧٥﴾

Meâli:

"Faiz yiyenler, kendisini şeytan çarpanın kalktığı gibisinden başka sersemlikten kalkamazlar. Bu da, şüphesiz onların; "Satışta ancak faiz gibidir." demeleri iledir. Halbuki Allâh, satışı helâl kılmış,

fâizi de haram yapmıştır. Kim kendisine Rabbinden bir öğüt geldi ya; hemen (fâiz de) son buldu ise; artık geçenler onundur. Onun işi de Allâh'a aittir. Kim de (tekrar fâize) dönerse, işte onlar cehennemliktirler. Onlar orada ebedî kalıcılardır."

İZAHI:

Geçen dinlerin unutulup inkırâza uğramasıyla câhiliyyet devrinin insanları, her hususta sapıtmış, gücü yetenler, yetmeyenleri ezme ve sömürme yoluna girmişlerdir. İçkilerin, kumarların, falcılıkların, zinâcılıkların alıp yürüdüğü gibi, fâizcilik de kazancın başı olmuştur. İhtiyaçlılara yardım etmek şöyle dursun, onlara mal ve para verirlerse, fâizle verirler. Onları daha ağır yük altına sokarlardı. Borçlarını ödeyemeyenlerden akılları durduracak isteklerde bulunurlar ırz ve namuslarını borç karşılığı kirletirlerdi. Daha da ileri giderek dayaklar, işkencelerle inil inil inletirlerdi. Câhiliyyet devrinde halk arasına yayılmış bulunan zararlı her şey gibi, fakirlerin sömürülmesini, kanlarının emilmesini sağlayan, onların elini ayağını kıs kıvrak bağlayan, fâiz de kalkmalıydı. İşte bu çok fecî alışkanlığın kalkması ve bu işi yapanların çarpıklıklarının bilinmesi için:

1- "Fâiz yiyenler, kendisini şeytan çarpanın kalktığı gibisinden başka sersemlikten kalkmazlar..." buyrulmuştur.

"Yetehabbetu" Şiddetli vurmak, düşürmek, yere çarpmak, bozmak, aklı kaçırmak manasındadır. Burada fâizcilerin fakirleri çarptıkları, onların akıllarının kaçırılması yolundaki merhametsizlikleri, onlara indirdikleri şiddetli darbeler karşılığı olarak kıyâmet gününde kabirlerinden kalkarken şeytan çarpmış, aklı kaçmış kimselerin durumunda kalkacaklarını hatırlatmaktır.

"Mess" dokunmak, değmek, sürmek mânasındadır. Araplar arasından şeytan çarpmış, aklı kaçmış sapık bir hâl almış kimselere denir. Burada fâizcilerin kabirlerinden kalkarken bu halde kalkacakları anlatılmaktadır. Onların dünyada yaptıkları zulümler, kendileri üzerinde şekillenerek, fecî şekilde felce uğramış gibi, tutar yeri kalmamış, aklı, fikri dahî çalışamaz hâle gelmiş sersemleşmiş kimseler gibi kalkacaklar. Onların kalkış şekilleri böyle. Ya cezâları nasıl? Elbette cezâları da o nispette ağır olacak. Bunun sebebi de şöyle:

2- "...Bu da, şüphesiz onların: "Satışta ancak fâiz gibidir." demeleri iledir. Fâizci kâfirleri, gelir teminin de ticâreti değil, fâizciliği öne almış oluyorlar ki alışverişi fâize benzettiler. "Fâizde alışveriş gibi."

diyecekleri yerde bunun tersini söylediler. Fâizcilik onların içine işlemiş. Aslında iyi düşünenler için böyle bir teşbih (benzetme) yersizdir. Fâizcilik ile ticâret arasında hiçbir benzerlik yoktur. Birisi alınan satılan, emek çekilen, bir yerden bir yere ulaştırılan şeydir. Diğeri ise yalnız ödünç para veya bir şey vermekten ibarettir. Ticâretin cemiyete olan sayısız faydaları açıkça belli iken, fâizciliğin zararları da apaçık bilinmektedir.

Bu iddiâlar, devrimizin bütün fâizcileri ve müesseseleri tarafından da yapılmaktadır. Bunlar karşılarındaki iflâs edenleri hiç görmezlikten gelmektedirler. Reklam yaparken utanmadan yararlı olduklarını yayarlar. Zararlarını çekenler bilir. Piyasanın tatlı görünen acı düşmanlarıdır. Faiz yükü altından çıkmanın çaresini zamlar arayan borçlular, merhametsizce piyasayı allak bullak ediyorlar. Bu halin yarış yaparcasına her yere yayıldığını, bundan kurtulmanın imkansız hale geldiğini de düşünmek gerekir. Devletlerin, hükümetlerinde bu konuda acze düştüğünü de görmemek mümkün değil. İktisadi sahada bankaların önemli işler gördüğü sanılmaktadır. İşte yanlışlığın başlangıcı burasıdır. O faizciler, bu yanlışlığı pekâlâ bilirler. Fakat sömürmelerinin devamı için bu noktaları bir çok cazibeli yalanlar, propagandalarla gömerler. Allâh da onları gömecek ve diriltirken sara, felç hastalığına tutulmuş, her tarafı yarı çarpık, akılları da kaçık olarak gülünç bir vaziyette diriltecektir. Çünkü onlar helal, haram dinlemezlerdi.

3- "...Halbuki Allâh, satışı helal kılmış, faizi de haram yapmıştır." Her şeyi ve insanları yaratan Allâh, haklarında hayırlı olanları bilir, ona göre yol gösterir. Buradaki gösterdiği yol, Faizin haram olmasıdır. İşte bu haramı dinlemeyen sömürgeci eşkıyalar, tüm iktisadiyatı (ekonomiyi) ahtapot gibi sarmışlar, halkın kanını merhametsizce sormuşlardır. İslâmiyet, bu ahtapotun kollarını kesmiş veya çekilmeye zorlamıştır. İslâmiyeti istemeyenler, kendilerine bu sömürme imkânını vermediği için istemezler. Paraları bol olan bu ırz, nâmus düşmanları, kendilerine fuhuş yapma fırsatını vermediği için islâmiyeti istemezler. Bunlar, vatan batmış, millet çökmüş aslâ umursamazlar. Kendilerini ayakta tutmak için kiraladıkları edebiyatçıları, yardakçıları ile birlikte çalışırlar. Bunların âkıbetleri belli. Müslüman sen ne yapmalısın?

4- "...Kim kendine Rabbinden bir öğüt geldi ya, hemen (fâiz de) son buldu ise, artık geçenler onundur. Onun işi de Allâh'a âiddir.." Fâizin haramlığı hakkında Allâh âyetler gönderdikten sonra fâize hemen son verenler, bu cinâyetten kendini çekmiş ve kurtarmış olurlar. Geçen zamanlardaki yaptıkları da kendi lehlerine bağışlanabilir.

Onların bu işi Allâh'a havale edilmiştir. Allâh dilerse affeder. Dilerse dilediği kadar cezâ verir. Kimde eski hâline dönerse:

5- "...Kimde (tekrar fâize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Onlar, orada ebedî kalıcılardır." Bu dönüş, ya isyanla olur; haram olduğuna inandığı halde bilerek bu haramı işlemek, büyük günahtır. İsyandır. Veyâ inkarla olur. Fâizin haram olduğunu inkâr eder veya Allâh'ı inkâr eder. Haramı helâlı kabul etmez. Böylesi kâfirdir. Ebedîyen cehennemde kalır. Cehennem yâranları işte bunlardır.

Resûlullah Efendimiz:

- "Fâizi yiyene, yedirene, şâhidlerine ve onu yazana Allâh lânet etmiştir." buyurmuştur.

Ağzı ile yemek şart değildir. Fâiz almak, vermek yemek gibidir. Fâizden yapılan her türlü yararlanma, ağzıyla yemekten farksızdır. Ona yardımcı olanlar da fâizciler gibidir. Şâhidleri, yazıcıları, yardımcıları da yararlanmasalar bile aynı yararlananlar gibidir.

Fâiz karşılıksız bir kazançtır. Verilen para veya mal, aynen alınmakla berâber, yanında alınan fazlalık karşılıksızdır, fâizdir, haramdır.

Fâiz, elinde sermayesi bulunanları ticâretten, sanattan, zirâattan ve sâir işlerden uzaklaştırarak cemiyete yararlı olmalarını engelleyen bir hazır yiyiciliktir. "Başkalarının çalışmasına imkan veren bir yardımdır" diyenler, kısa veya uzun süreli devrelerdeki kazançların fâizi ancak karşılayacak bir gelir olduğunu, bu şekil çalışmaların ancak oyalamaktan ibâret bulunduğunu düşünmeleri gerekir. Fâizin yararlı olduğunu söylemekte bir o kadar suçtur. Akılsızlıktır.

Fâiz, halk arasındaki sevgiye dayanan duâya vesîle olan "karz-ı hasen" (güzel ödünç)" yararlı yardım yolunu kapatan bir canavardır. Canavarın pençesine düşen yararlı olmaktan çıkar. Yararlı olanlarda emniyet kalmaz.

Faiz, insan karşısında insanın değerini düşüren büyük bir zulümdür. Faizi alan vereni hiçe saydığı gibi, veren de alana kin besler, ona düşman kesilir. Ama verdiğini faizsiz verse idi ona dua eder, en yakın dostu olurdu.

Faiz, merhameti kaldıran, vicdanı yıkan insanlık duygusunu söken büyük bir vahşettir. Faizin yayıldığı bir cemiyette, bir millette güzel ahlak, birlik ve beraberlik, karşılıklı saygı ve şefkat barınamaz.

Faiz, fuhşu teşvik eden, iffet ve namusları yok eden, aile yapısını temelinden yıkan dev bir felakettir.

Faiz, akıllara durgunluk verecek kadar zararlıklara yol açan, her gönüle huzursuzluk, hüzün saçan bir musibettir.

Fâiz, sıkılan, daralan kimseleri içine çeken bir ejderhâdır. Doymak bilmeyen bu ejderhâ bir soluk çekmesiyle binleri karnına dolduran canavarların canavarıdır. Güler yüzlüdür. Tatlı dillidir. Bunlar hep seni yutmak içindir.

Bugün bütün dünyayı saran bu büyük felâket hakkında daha çok şeyler söylenebilir. Ama biz önümüzdeki âyetleri de anlamaya çalışalım:

Âyet: 276

يَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبٰوا وَيُرْبِى الصَّدَقَاتِ ۗ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ اَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾

Meâli:

"Allâh faizi siler, sadakaları da artırır. Allâh her günahkâr kâfiri de sevmez."

İZAHI:

Her şey, başıyla sonuyla bütündür. Faiz başında karlı gibi görünse de sonu çok zararlıdır. Bu zarar sadece mal zararı değil, can zararı, sıhhat zararı gibi daha bir çok zararları vardır. Malında, yaşamanın da bereketini siler, süpürür gider. Dünyada bunun örnekleri çok görülmüştür. Yüce Rabbimiz:

1- "Allâh faizi siler." buyuruyor. Yani faizin bereketini kaldırır, getireceği huzuru kaldırır, beklenen yararını zarara çevirir. Faizi alanlar da, verenler de, asla bereketini bulamazlar. Hele içlerinde asla huzur kalmaz. Ama:

2- "...Sadakaları da artırır." Faiz, fakirleri sömürürken, onlara verilen sadakalara, zekatlar bir yandan onlara sıkıntısını giderip huzura kavuştururken bir yandan da verenlerin dualarını artırır. Hiçbir karşılık gözetmeden sadece Allâh rızası için verilen sadakalar, zekatlar, verenlerin mallarının bereketini artırır, kendilerinin huzur ve saadetlerini bereketlendirir. Böylece Allâh'ın verdiği mallar, Allâh'ın yarattığı kullar arasında sevgiyi, sevinci artırır herkesin arasında yaygın bir huzur dengesi kurulur. Allâh'ın rızası ve sevgisi de bunlarla birlikte olur. Hem dünyaları, hem de âhiretleri kazanılmış olur. Bunu kabul etmeyen kâfirlere gelince, onlar hakkında da:

3- "...Allâh her günahkar kâfiri de sevmez." buyrulmuştur.

"Kuffar" çok ve devamlı, ısrarla küfreden demektir.

"Esim" çok günah işleyici demektir.

Burada, "pek çok günah işleyen, ısrarla, devamla çokça küfreden" manası anlaşılır. Mealde uzayacağından özünü almakla iktifa edilmiştir. Elbetteki Allâh bunları sevmez. Sevmediklerinin kazançlarında da, hayatlarında da bereket bırakmaz.

(Maide 100. Enfal 37. Rum 39. âyetlere de bakalım.)

Îman edenlere de yapılan müjdeyi de şu âyette görelim:

Âyet: 277

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾

Meâli:

"Şüphesiz îman edip de yararlı işler yapanlar, namazı da dosdoğru kılanlar ile zekatı verenler. İşte onlar için Rabbleri katında mükafat vardır. Onlara bir korku da yoktur. Onlar üzülmeyecekler de."

ÎZAHI:

Allâhu zülcelâl, merhametsiz faizci kâfirlerin karşısına îmanlı, namazlı, zekatını veren, fakirlere yardımcı olan merhametli, vicdanlı kimseleri dikti.

Allâh kullarını burada ikiye ayırdı ve karşı kaşıya getirdi.

a) Fakirleri sömüren, insafsız, îmansız kâfirler.

b) Fakirleri doyuran, îmanlı, merhametli Müslümanlar.

İşte dünyanın bütün insanları bu iki kısmın birisinin içindedir. İşte yararlı İslâmiyet, işte zararlı küfür. Anlayan payını alsın.

1- "Şüphesiz îman edip de yararlı işler yapanlar, namazı da dosdoğru kılanlar ile zekatı verenler." buyurarak Müslümanları üç ana vasıfla anarak müjdeledi.

a) Îman etmeleri: Müslümanların temel sıfatları, îmandır. Onlara ciddiyet kazandıran, Allâh'a ciddi olarak bağlayan, aldıkları emirleri canla başla yerine getiren sıfat îmandır.

b) Allâh'a bağlılığını günde beş vakit huzuruna durarak namaz kılmakla ispat eden Müslüman bu ikinci sıfatta istikrarlı, yalpasız, şahsiyyetli bir kimse olduğunu gösterir.

c) Îmanlı, ibadetli ve kararlı olan Müslüman; yalnız kendini değil, çevresini de düşünür. Hele ihtiyaçlı olanları arar bulur. Gücü nisbetinde onlara yardımcı olur. Zengin ise, namaz gibi farz olan zekatını, seve seve verir. Fakirlerle yan yana, can cana gelirler:

2- "...İşte onlar için Rabbleri katında mükafatları vardır." Müjdesine nail olurlar. Onlar yaptıkları iyiliğin karşılığını hem dünyada, hem de âhirette alırlar. Ayrıca:

3- "Onlara bir korku da yoktur. Onlar üzülmeyecekler de." Onlar, Allâh'a îman edip ona sığınmışlardır. Neye korksunlar? Onlar, her şeyi Allâh için yapmışlar, mallarını Allâh için harcamışlardır. Neye üzülsünler?

(Bakara 38, 62, 112, 262, 274. Maide 69. En'am 48. Araf 35. Ahkâf 13. âyetleri de okuyalım.)

Faiz hakkında îman edenlere sıkı bir tembih: Âyet 278, 279, 280, 281.

Âyet: 278

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَذَرُوا مَا بَقِىَ مِنَ الرِّبٰوٓا اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Eğer müminler iseniz, Allâh'tan korkun ve faizden kalanını bırakın (almayın)."

Âyet: 279

فَاِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَاْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللّٰهِ وَرَسُولِهٖ وَاِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُسُ اَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾

Meâli:

"Eğer yapmazsanız, Allâh ve Rasulünden (gelecek) bir harple (karşılaşacağınızı) bilin. Tevbe ederseniz, ana mallarınız sizindir. Zulmetmezsiniz, zulüm de olunmazsınız."

Âyet: 280

وَاِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ اِلٰى مَيْسَرَةٍ ۭ وَاَنْ تَصَدَّقُوْا خَيْرٌ
لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٨٠﴾

Meâli:

"Ve eğer zorluk içindeyse, kolaylığı beklemek vardır. Tasadduk etmeniz de sizin için daha hayırlıdır. Biliyor iseniz."

Âyet: 281

وَاتَّقُوْا يَوْمًا تُرْجَعُوْنَ فِيْهِ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَّا
كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿٢٨١﴾

Meâli:

"Kendisinde Allâh'a döndürüleceğiniz günden de sakının. Sonra herkese kazandığı, (eksiksiz) verilecektir. Hem onlar zulmedilmeyecekler."

İZAHLARI:

Cemiyetin kurtulması ve iktisadi alanda huzurun yayılması için Allâh mü'minlere hitâp ederek, onların kesinlikle bu emre uymalarını istemekte ve şöyle buyurmaktadır:

1- "Ey îman edenler! Eğer mü'minler iseniz, Allâh'tan korkun ve fâizden kalanını bırakın (almayın)."

Her hususta îmânın temel unsur olduğuna işâret ederek: "Eğer mü'minler iseniz." şartını getiriyor ve fâizin kalan kısmının bırakılıp alınmamasını emrediyor. Fâizin terk edilmesinde de îmansız olmayacağı anlaşılıyor. Kâfirlerin buna yanaşmadığı ve yanaşmayacağı bilindiği için Mü'minlere bu noktadan hitâp ediliyor. Bu emri dinlemeye niyeti olmayanlara da:

2- " Eğer yapmazsanız, Allâh ve Rasûlünden (gelecek) bir harple (karşılaşacağınızı) bilin." uyarısı yapılıyor.

Fâizin terk edilmesinde cebr kullanmanın lüzûmuna işâretle, bu zulmü terk etmeyenlere Allâh'ın izni ve Rasûlün sünneti ile harp açılacağı, öylelerinin en ağır şekilde cezalandırılacağı bildirilmektedir. Fâizin ne büyük bir suç ve zulüm olduğu da bu uyarıdan kolayca anlaşılmaktadır. Pişman olanlar için de:

3- "Tevbe ederseniz, ana mallarınız sizindir. Zulmetmezsiniz, zulüm de olunmazsınız." Buyrulmuştur.

Fâizin zararını, getireceği tehlikeyi anlayıp günahının büyük olduğunu kavrayıp da tevbe eden, Allâh'tan af dileyenler için fâizin dışındaki sermayeleri, ana paraları veya mallarına sahip olacakları ve böylece zulmetmiş ve zulüm görmemiş olacakları bildirilmiştir. Fâiz almayarak başkalarına zulm etmemiş oluyorlar. Ana para veya mallarını almakla da kendileri zulüm görmemiş oluyorlar.

Peygamber Efendimiz vedâ haccındaki yaptığı hitapta şöyle buyurmuştur:

- "...Dikkat edin! Câhiliyet devrindeki fâizin hepsi sizden kaldırılmıştır. (kimse fâiz almayacak ve vermeyecek). Ana mallarınız ise sizindir. (Böylece) zulm etmemiş ve zulüm de olunmayacaksınız. İlk kaldırılan fâiz de Abdulmuttalip'in oğlu Abbas'ın fâizidir. Hepsi kaldırılmıştır." Efendimiz önce kendi yakını olan öz amcası Abbas'ın fâizini kaldırmış, sonra da başkalarının kaldırmasına yol açmıştır. O anda zor durum da olup da borçlarını ödeyemeyecek olanlar için de:

4- "Ve eğer zorluk içindeyse, kolaylığı beklemek vardır..." buyrulmuştur.

Burada borçlu olup da hemen ödemeye gücü yetmeyenler için bir kolaylık getirilmektedir. Câhiliyyet devrinde olduğu gibi fâizin katlanmasına veya ağır baskılara, eziyetlere meydan verilmemektedir. Alacaklının sabırla bekleyip borçlunun hâli iyileşinceye kadar ona müsâmaha göstermesi veya :

5- "...Tasadduk etmeniz de sizin için daha hayırlıdır. Bilirseniz." Buyurarak zengin olanların alacakları olan mallarını sadaka olarak bağışlamalarının daha hayırlı, daha sevindirici, daha sevaplı olacağı teşvîk edilmiştir.

Alacaklının fakir olan borçlusundan alacağını bağışlamasının fâzileti hakkında pek çok hadîsi şerifler vardır. Bunlardan birini nakledelim. Muhammed İbni Ka'b el-Kurazî'den. Ebu Katade'nin bir

kimseden alacağı vardı. Onu kendisine ödemesi için gelir giderdi. O da saklanır, görünmezdi. Yine bir gün geldi ve bir çocuk çıktı. Ona sordu. O da:

- "Evet evdedir. Etli güveç yiyor." Dedi. Onu çağırdı.

- "Ey fülân! Senin muhakkak burada olduğun haberini aldım, çık." dedi. Çıkınca ona:

- Seni benden uzaklaştıran şey nedir? Dedi. O da:

- "Şüphesiz ben zor durumdayım (borcumu ödeyecek) bir şey yok." dedi. O da:

- "Allâh için söyle zor durumda mısın?" dedi. O da:

- "Evet." Deyince, Ebû Katâde ağladı. Sonra Rasûlullah'ın:

"Kim borçlusuna kolaylık gösterirse sevindirir veya ondan borcu silerse, kıyâmet gününde o, arşın gölgesi altında" dediğini işittim." dedi. (Ahmed. Müslim.)

Şimdi de Allâh'ın kullarına son ihsânı olan âyet-i kerîmeyi okuyalım:

6- "Kendisinde Allâh'a döndürüleceğiniz günden de sakının. Sonra herkese kazandığı, (eksiksiz) verilecektir. Hem onlar zulüm de edilmeyecekler."

Muhakkak dönüp varacağımız bir yer var. O yere varacağımız bir gün var. O yer kıyâmette mahşer yeri. O gün kıyâmet günü. O günde yaptıklarımızdan muhakkak sorulacağız. Bizden cevap istenecek. İşte o günden sakınmamız, korunmamız istenmektedir. Oranın hazırlığı burada yapılır. Korunma tedbiri burada alınır. Fâiz gibi büyük günahlardan burada kaçılır. Zekat ve sadaka gibi büyük sevaplar burada alınır. Herkesin iyi veya kötü kazancı kendisine noksansız verilecektir. Kazançlar sevap ise, kat kat verilecektir. Hiçbir kimse zulüm görmeyecektir.

Saîd İbni Cübeyr'in anlattığına göre bu âyet, Kur'ânın en son inen âyetidir. Rasulullah sallalahu aleyhi ve sellem, bu âyetin nüzûlünden sonra dokuz gece yaşamıştır. Sonra da Rebîül evvel ayının ikinci, pazartesi günü hakkın rahmetinden yine rahmetine intikal etmiştir. İbni Abbas, İbni Cerir de böyle anlatmıştır.

(Bakara 156. Âl-i İmran 83. Ankebût 57. âyetleri de okuyalım.)

Borçlu ve alacaklı hakkında Kur'ânı Kerîm'in en uzun âyetini anlamaya çalışalım:

Âyet: 282

يَآ اَيُّهَا الَّذينَ اٰمَنُوٓا اِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدَيْنٍ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى
فَاكْتُبُوهُ ۟ وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ ۠ وَلَا يَاْبَ كَاتِبٌ
اَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللّٰهُ فَلْيَكْتُبْ ۚ وَلْيُمْلِلِ الَّذى عَلَيْهِ
الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا ۟ فَاِنْ كَانَ الَّذى
عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا اَوْ ضَعِيفًا اَوْ لَا يَسْتَطِيعُ اَنْ يُمِلَّ هُوَ
فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ ۟ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ ۚ
فَاِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَاَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ
الشُّهَدَآءِ اَنْ تَضِلَّ اِحْدٰيهُمَا فَتُذَكِّرَ اِحْدٰيهُمَا الْاُخْرٰى ۟
وَلَا يَاْبَ الشُّهَدَآءُ اِذَا مَا دُعُوا ۟ وَلَا تَسْئَمُوٓا اَنْ تَكْتُبُوهُ
صَغِيرًا اَوْ كَبِيرًا اِلٰٓى اَجَلِهِ ۟ ذٰلِكُمْ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ وَاَقْوَمُ
لِلشَّهَادَةِ وَاَدْنٰٓى اَلَّا تَرْتَابُوٓا اِلَّآ اَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً
تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَلَّا تَكْتُبُوهَا ۟ وَاَشْهِدُوٓا
اِذَا تَبَايَعْتُمْ ۠ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ ۟ وَاِنْ تَفْعَلُوا فَاِنَّهُ
فُسُوقٌ بِكُمْ ۟ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۟ وَيُعَلِّمُكُمُ اللّٰهُ ۟ وَاللّٰهُ بِكُلِّ
شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨٢﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Belirlenmiş bir süre sonuna kadar (aranızda) borçlandığınız zaman onu hemen yazın. Aranızda bir yazıcı da adaletle yazsın. Hiçbir yazıcı da Allâh'ın kendisini öğrettiği gibi yazmasını esirgemesin ve yazsın. Üzerine hak olan (borçlu), akılsız veya zayıf, veya kendisi yazdırmaya gücü yetmez olursa, onun velisi adaletle yazdırsın. Erkeklerinizden iki de şahit edinin. Şayet iki erkek olmazlarsa, şahitlerden razı olacağınız kimselerden bir erkek iki de kadın olsun ki onlardan birinin yanılmasını da kendilerinden biri diğerine hatırlatır. Şahitler de çağrıldıkları zaman kaçınmasın(lar). Küçük olsun, büyük olsun süre sonuna kadar onu yazmanızı ihmal etmeyin. Sizin başınız, Allâh katında daha denk şahitlik için de daha sağlam, şüphelenmemenize de daha yakındır. Aranızda döndüreceğiniz o peşin bir ticaret olması başka. Onu yazmamanızda size bir günah da yoktur. (Aranızda) alışveriş yaptığınız zamanda da şahitlendirin. Hiçbir yazıcı ve şahit de zararlanmasın. (Böyle) yaparsanız, muhakkak o kendinize (râci) bir fısktır. Allâh'tan da korkun. Allâh da size öğretiyor. Allâh her şeyi de bilendir"

ÎZAHI:

Geçen âyetlerde faizin zararları anlatılmış ve haram kılınmıştır. Halkın birbirine olan ödünç para veya mal alıp vermesi, faizle değil, karşılıksız sırf Allâh rızası için olması gerekir. Karşılıklı borçlanmalar, her hangi bir menfaate bağlı olarak değil "karzı hasen" güzel ödünç yoluyla Allâh'tan sevap umarak yapılır. Bu da gelişi güzel, bir takım anlaşamamazlıklara, husumetlere yol açacak şekilde değil, sağlam esaslara bağlı olmalıdır. Allâhu zülcelal bu esasları şöyle bildirir.

1- "Ey îman edenler! Belirlenmiş bir süre sonuna kadar (aranızda) borçlandığınız zaman onu hemen yazın..." Faizin haram kılınması ile aranızdaki alışverişler, borçlanmalar, veresiye ticaretler kalkmış değildir. Bunları yapacaksınız ama, sağlam esaslara göre yapın ve yazın. Her vereceği emirde îmanı başa alan Allâh, burada da îmanı başa alarak "Ey îman edenler" diye mü'minlere hitap ediyor. Îmanın olmadığı yerde Allâh'ın emirlerinin dinlenmeyeceği bir gerçektir. Onun için îman başa alınmış ve verilen emir mü'minlere verilmiştir.

"Yazın" demekle bizzat borçlananlara yani borcu verenle alanlara yazma emrini vermektedir. Bunların bizzat üzerinde durmaları ve kendilerinin yazmaları isteniyor. Her iki tarafın kendi notlarını almaları, yazı bilmedikleri veya işin önemini dikkate almaları gerektiği zaman:

2- "...Aranızda bir yazıcı da adaletle yazsın..." buyrularak yazı bilen tarafsız bir yazıcının hiç birine meyl etmeden en doğru bir şekilde

yazması emredilmektedir. Burada önce mü'minlerin doğrudan kendi aralarındaki yapacakları muamele anlaşılır. Resmî makamlara varmadan kendi aralarında, kendi işlerini görmeleri emredilir. Onun için:

3- "...Hiçbir yazıcı da, Allâh'ın kendisini öğrettiği gibi yazmasını esirgemesin ve yazsın" buyrulmuştur. Bu kâtibin resmi değil, halktan birisi olduğu, hitabın kendisine yöneltildiğinden anlaşılmaktadır. Resmî olsa, imtinâ söz konusu olmaz. Burada önemli olan, mü'minlerin kendi aralarında düzenli bir çalışma içine girmeleridir. Buradan yazmanın, taraflara farzı ayn olduğu kâtibe de farzı kifâye olduğu anlaşılmaktadır. Başka yazıcı bulunmadığı taktirde de farzı ayn olduğu tahakkuk eder. Bu tamamen fertlere yöneliktir. Bununla beraber devletin ve resmî makamların bünyesinde halka hizmet için bir yazıcının tayini de gerektiğine işaret vardır. Bu günkü "noter" denilen İslâm hukukunda "katibu adl" tabir edilen yerler, bu âyetten sonra kurulmuştur. Mü'minler önemli işleri için buralara başvururlar.

Bu yazı yazılırken hangi tarafın yazdırmakla mükellef olduğu da şöyle beyan edilir.

4- "...Üzerine hak olan (borçlu) da yazdırsın. Rabbi olan Allâh'tan da korksun. Ondan hiçbir şeyi de eksiltmesin..." Burada borçlu olan kimsenin borcunu bizzat kendisi dosdoğru, hiçbir kaçıntı yapmadan tam olarak söyleyip yazdırması belirtilmektedir. Çünkü borcu ödeyecek olan odur. Allâh'tan da korksun. Yanlış yazdıracak olursa, Allâh'ın cezalandıracağını hatırlasın. Hileye kaçmasın.

Borçlu olan yazdırmaya muktedir değilse:

5- "...Üzerinde hak olan (borçlu), akılsız veya zayıf veya kendisi yazdırmaya gücü yetmez olursa, onun velisi adâletle yazdırsın" buyrularak bu konu da açıklanmıştır. Borçlu olanın aklı ermez, hasta, zayıf, dalgın, çocuk, dilsiz olması halinde, onun en yakını olan işlerini yürüten, gözetimi altında bulunduran kimse, adaletle yazdırır. İki tarafın hakkını da gözeterek doğru olanı söyler ve yazdırır. Bu işlere şahitte gereklidir. Bunun için de:

6- "...Erkeklerinizden iki de şahit edinin" buyrulmuştur. Şahitlerin erkeklerden olması ve iki kişi olması, bunların Mü'minlerden olması dikkatimizi çekmelidir.

a) Erkeklerden olması erkeklerin yaratılışı ile kadınların yaratılışı arasında gerek akıl ve vücut yapıları, gerekse iş ve imkan bakımından büyük farklar vardır. Bu farklar kısa îzahlara sığamayacak kadar çoktur. İleride yeri geldikçe anlatılacaktır.

b) Çocuklar değil yetişkin erkeklerin olması. Bilindiği gibi vücutça ve akılca gelişmemiş olan çocuklar, bu önemli işte henüz güvenilir çağa gelmemişlerdir.

c) Mü'minlerden olması. Âyette hitabın mü'minlere olması ve "sizden" buyrulması, bu şahitlerin mü'minlerden olmasını açıklamaktadır. Buna göre kâfirlerden şahit olmayacağı, onların yalpa içinde olup, doğruluklarına asla güvenilemeyeceği bir gerçektir.

İki erkek bulunamadığı takdirde de:

7- "...Şayet iki erkek olmazlarsa, şahitlerden razı olacağınız kimselerden bir erkek, iki de kadın olsun ki onlardan birinin yanılmasında kendilerinden biri diğerine hatırlatır" buyrularak bu önemli işe çözüm yolu gösterilmiştir.

Her zaman mü'minlerden iki erkek şahit bulunmayabilir. Bu gibi hallerde bir mü'min erkekle iki îmanlı kadının yeterli olabileceği bildirilmiş. Kadınların yanılması halinde birinin diğerine hatırlatacağı da beyan edilerek onların ikisinin bir erkek yerini tutabilecekleri bir fıtrat ve imkana sahip oldukları bilgisi verilmiştir.

Gerek erkekler ve gerek kadınlardan olan şahitlerin mü'min olmaları yanında beğenilir ve güvenilir kimseler olması esası getirilmiştir. Mâide sûresinin 106. âyeti ile Talak sûresinin 2. âyetinde de şahitlerin adaletli, doğru, güvenilir kimselerden olması beyan edilmiştir. Onun için şahitlerin îmanlı, şahsiyetli, sözüne güvenilir, ciddi kimseler olması gerekir. Şahitlerde aranan vasıflar ana hatlarıyla şöyledir:

İmanlı olmalı, ibadette ihmalkâr olmamalı, yalancı olmamalı, akıl noksanlığı olmamalı, hafif hoppala olmamalı, setrü avrete kılık kıyafete riâyetkâr olmalı, oyun eğlence düşkünü olmamalı, içki, kumar, zina, hırsızlık, haksızlık yapmamalı, faiz alıp vermemeli, haram olan işlerde çalışmamalı.

8- "...Şahitler de çağrıldıkları zaman kaçınmasınlar" Şahidlerde aranan çok önemli bir nokta da şahitlikten kaçmamaktır. Hukukta çok önemli bir yeri olan şahitlik, her mü'minin üzerine bir farzı kifayedir. Başka şahit olmadığı taktirde, farzı ayndır. Bir hâdiseyi görenlerin sayısı çok olursa bunlardan iki erkek şahidin şahitlik yapması halinde, diğerinin üzerinden borç düşer. Görenler arasında bir erkek bulunur, gerisi kadın olursa, bu erkeğe şahitlik yapmak farzı ayındır. Bununla birlikte iki de kadın şahit olur. Bu kadınlara da farzı kifaye veya farzı ayn hükmü caizdir.

Hâdise yalnız kadınlarla ilgili ise, o zaman şahitlerin yalnız kadınlardan olması gerekir. Bir doğum hâdisesi, ancak kadınlar tarafından görülebilir. Buna ancak kadınlar şahitlik eder, bilhassa ebe. Böyle hallerde bir kadının şahitliği de yeterlidir.

Devrimizde doğum doktorlarının erkek olması, zaruret olmadığı taktirde bu erkek doktorun doğum işine karışması kesinlikle haramdır.

Ancak bir tehlike olur, kadın doktor da bulunmazsa zarurete binaen caiz olur. Şahitlik de böyledir.

9- "...Küçük olsun, büyük olsun süre sonuna kadar onu yazmanızı ihmal etmeyin"

Alışverişlerdeki borçlanmalarda veya ödünç borçlanmalarda her yönüyle tam olarak yazmak gerekir. Tarafların durumu ne olursa olsun, borcun şekli nasıl olursa olsun aynen yazmak icap eder. Az olsun, çok olsun eski olsun, yeni olsun, çürük olsun, sağlam olsun, asla gevşeklik göstermek, üşenmek, usanmak, bıkmak gibi yazmayı terk etmeye sebep olacak şeyler caiz değildir. Bu yazıların terkinin doğru olmadığı kadar da şahitlendirmemek doğru değildir. Böyle yapmanın yararlarına şöyle işaret buyrulmuştur.

10- "...Sizin bu işiniz, Allâh katında daha denk, şahitlik içinde daha sağlam, şüphelenmemenize de daha yakındır..." Burada üç ayrı yararlı hikmet vardır:

a) Yazmak ve şahitlendirmek, haksızlığa medyan açmayacağı, adaleti koruyacağı için Allâh katında en doğru, takvaya en uygun bir yoldur. Allâh'ın bunlara vereceği sevap da boldur.

b) Her hangi bir niza, anlaşamamazlık çıktığı taktirde, neticeye kolay varılacak en sağlam bir vesikadır. Tarafların itirazlarını kesecek en güvenilir bir delildir.

c) Zaman aşımıyla doğabilecek unutkanlıkları, şüpheleri, tereddütleri önlemek de yine ancak, iyi yazmak ve şahitlendirmekle mümkündür.

Yazmaya gerek olmayan yerler de vardır:

11- "...Ancak (alışverişin) aranızda döndüreceğiniz o peşin bir ticaret olması başka. Onu yazmamanızda size bir günah yoktur."

Peşin olarak yapılan alışverişlerde yazmaya lüzum yoktur. Mal verilmiş, karşılığı alınmıştır. Her iki taraf da vereceğini vermiş, alacağını da almıştır. Artık birbirlerinden bekledikleri bir şey yoktur. Onun için yazmamakta bir günah yoktur. Ancak:

12- "...(aranızda) alışveriş yaptığınız zamanda da şahitlendirin..."

Yapılan peşin alışverişlerin yazılmasına lüzum olmadığı beyan edilmiş ise de, şahitlendirilmesi emredilmektedir. Şa'bi ile Hasan bu kısmın bundan sonraki âyetle mensuh olduğunu söylemişler ise de cumhur mensuh olmadığını, buradaki emrin vücûbi değil, nedb (müstehap) olduğunu benimsemiştir. Yani peşin alışveriş yapanların şahitlendirilmeleri mendubdur. Farz, vacib değildir. Cumhurun kavli böyledir.

13- "...Hiçbir yazıcı ve şahit de zararlanmasın..." Burada kendilerine yazılacak ve şahitlik gibi çok önemli birer vazife verilen kimselere her hangi bir zarar verilmemesi hatırlatılmaktadır.

14- "...(böyle) yaparsanız, muhakkak o, kendinize (râci) bir fısktır" yani yazıcının ve şahitlerin zararına bir şeyler yaparsanız, bu sizin bozgunculuğunuz, ahlaksızlığınızdır. Böyle bir kötülük ileride size râcidir. Allâh sizi cezalandıracaktır.

15- "Allâh'tan da korkun..."

Allâh kötülük yapanları muhakkak cezalandıracaktır. Onun vereceği cezayı hatırlayın ve korkun. Başkalarına zarar vermekten sakının.

16- "Allâh da size öğretiyor. Allâh her şeyi de bilendir" gördüğünüz gibi Allâh sizin yararınıza olan hükümleri öğretiyor. Daha da öğretecektir. Siz bilemezsiniz. Ama O her şeyi hakkıyla bilendir. Sizin zararınıza ve yararınıza olan her şeyi pek âlâ bilir ve size yararınıza olanları öğretir.

Bu âyetteki İslâm hukukunda önemli yeri olan hükümleri şöyle hulâsa edelim:

1) İnancı esas alır.
2) Borçlanmaya izin verir.
3) Borcun miktarı ve süresinin sonunun belirtilmesi gereklidir.
4) Borç yazılır.
5) Yazı bilen mükelleftir. Kaçınamaz.
6) Yazıyı borçlu olan söyler, tam yazdırır.
7) Allâh korkusu esastır.
8) Borçlu güçsüz ise velisi sorumludur.
9) İki erkek mü'min şahit gerekir.
10) Bulunmazsa, bir erkek ve iki mü'min kadın şahit olur.
11) Şahitler beğenilen, güvenilenlerden olacaktır.
12) Şahitlikten kaçınmak yoktur.
13) Küçük, büyük her şey dikkatlice yazılacaktır.
14) Peşin (yüklü) alışverişlerde şahitlendirmek iyidir.
15) Yazana ve şahitlik edene zarar verilmeyecektir.

Allâhu Teâlâ, bu konuyu öğretmeye şöyle devam ediyor:

Âyet: 283

وَإِنْ كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ ۖ
فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ

اللَّهَ رَبَّهُۥ ۖ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَٰدَةَ ۚ وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُۥٓ ءَاثِمٌ
قَلْبُهُۥ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾

Meâli:

"Eğer bir yolculukta olursanız da bir yazıcı bulamazsanız, alınmış rehinlere güvenin. Eğer kiminiz kiminize güvenirse, güvenilen (kimse) emanetini (borcunu) eda etsin. Allâh'tan da korksun. Şahitliği de gizlemeyin. Kim de onu gizlerse, onun kalbi günahkârdır. Allâh da yapmakta olduğunuz şeyleri bilendir."

ÎZAHI:

Bu âyeti kerîmede, geçen âyetin devamı olarak bize önemli bilgiler vermektedir.

1- "Eğer bir yolculukta olursanız da bir yazıcı bulamazsanız, alınmış rehinlere güvenin."

Yolculuk, halktan uzak, imkanların yok olduğu yerlerdir. Buralarda da alışveriş olur. Ya yazı bilen bulunmaz, ya kalem veya kağıt bulunmayabilir. Bu gibi hallerde de "REHN" hükmü konmuştur. Bu hüküm, farz, vacip olmayıp, sadece mendubtur. Âyetin tümündeki karîne bunu ifade etmektedir.

2- "Eğer kiminiz, kiminize güvenirse, güvenilen (kimse) emanetini (borcunu) eda etsin.

Alışveriş yapanlar, birbirlerine güvenirler de yazmazlar, şahitlendirmezler ve rehin koymazlarsa, kendisine güvenilen borçla, kendisindeki emaneti ve borcu zamanında yerine versin. Kendine olan güveni sarsmasın.

"Bu kısım önceki hükümleri neshetmiştir;" denilmiş ise de değişen şartlara göre her hüküm yerinde tatbik edilir. Onun için burada karşılıklı güvence verilmiştir. Ve:

3- "Allâh'tan da korksun" buyrulmuştur. Allâh korkusunun, güvencenin temeli olduğuna işaret buyrulmuştur. Yine de şahitlendirmenin önemi vurgulanarak:

4- "...Şahitliği de gizlemeyin" buyrulmuştur. Burada herkesin şahit olabileceği ihtimalinin hatırlatılması ve gerekli uyarının yapılması görülür. Şahitliği gizleyenlere de şu ihtar yapılır:

5- "...Kim de onu gizlerse, onun kalbi günahkârdır." Şahitliği gizleyenler, değiştirenler, bozuk ifade verenlerin kalplerinin bozuk ve günahkâr oldukları bildirilmektedir. Ve hemen peşinden:

6- "Allâh da yapmakta olduğunuz şeyleri bilendir" buyurulmuştur. Allâh yalan söyleyenleri ve yalanlarını her yönüyle bilendir. Önceki âyetin başındaki hitabın mü'minlere yapıldığını da dikkate alırsak, bu kısım daha iyi anlaşılır. Her işte îmanın, şart olduğu açıktır.

(Nisa sûresi 29, 135. Maide sûresi 8, 106-108. âyetleri de okuyalım.)

Kalplerde olan her şeyin Allâh'a gizli kalmadığı ve hesabının yapılacağını şöyle beyan eder.

Âyet: 284

لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۭ وَاِنْ تُبْدُوْا مَا فِيْٓ اَنْفُسِكُمْ اَوْ تُخْفُوْهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُ ۭ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَاۗءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٢٨٤﴾

Meâli:

"Göklerde olan, yerde bulunan da (hepsi) Allâh'ındır. İçinizde olanı açıklasanız da veya onu gizleseniz de, Allâh onunla sizi hesaba çekecektir. Sonra da dilediği kimseyi bağışlar, istediği kimseyi de azab eder. Allâh her şeye de gücü yetendir."

İZAHI:

Bundan önceki âyeti kerîmede şahâdetin gizlenmesinin, günah olduğu, ondan önceki âyette de şahitliğin önemi üzerinde durulduğu hatırlanırsa bu âyetin anlaşılması kolay olur:

1- "Göklerde olan, yerde bulunan da (hepsi) Allâh'ındır." Buyrularak dikkatler çekilmiş ve düşünmeye devam edilmiştir. Bir müddet düşündükten sonra, Allâh'ın mülkü üzerindeki bilgisi ve tasarrufu, insanın kalbinde yerini alır ve şu hitaba hazırlanır:

2- "...İçinizde olanı açıklasanız da veya onu gizleseniz de, Allâh onunla sizi hesaba çekecektir..." bu hitabı ilahiyi dinleyen mü'minin elbette içi sızlayacaktır. Gönlünden her geçenin hesaba alınacağını, bundan kendisinin sorumlu tutulacağını öğrenince elbette telaşa kapılacaktır. İşledikleri şeylerden sorumlu tutulmaları anlayışı içinde iken, içlerinden geçenlerin de hesaba alınacağı haberi, şüphesiz ehli îmanın çok ağrına gider. Evet Allâh'ın gizli açık her şeyi bildiğine dair pek çok âyetler biliniyordu. Ama bunlardan hesaba çekilecekleri hakkındaki bu âyet gelince, eshabı kiram, telaşa düştüler ve korkuya kapıldılar.

Abdullah İbni Ömer bu âyeti okuyunca ağlamaya başladı ve hıçkırıkları duyuldu. İbni Mercan; bunu İbni Abbas'a haber verdiğinde:

"Bu âyet nazil olduğunda diğer Müslümanlar da böyle yapmışlardı. Allâh ibni Ömer'i bağışlasın. Bundan sonra (لا يكلف الله نفسا...) âyeti nazil olmuştur" dedi.

Bu âyetin ikinci kısmının 286. âyetle nesh edildiği hakkında müfessirlerin anlayışı ibni Abbas'ın beyanı istikametindedir. İbni Cerir'de "muhkemdir" der. Bununla beraber, iş, gönül muhasebesi insanların olgunlaşması bakımından önem taşıdığı bir gerçektir. Gizli aşikar her şeyimizi bilen Allâh'a karşı tedbirli olmamızı, tevbe istiğfara devam etmemizi sağlama yönünden de yararları unutulmamalıdır.

3- "...Sonra da dilediği kimseyi bağışlar, istediği kimseyi de azab eder." Allâh suçlu gördüğü kimselerden istediğinin günahını afveder, istediğini de cezalandırır. O, O'nun iradesine bağlıdır. Bize düşen, günahlardan sakınmak ve istiğfara devam etmektir.

4- "...Allâh, her şeye de gücü yetendir." Afvetmeye de gücü yeter. Cezalandırmaya da gücü yeter.

(Ali Imran sûresi 5, 29. İbrâhîm sûresi 38. Neml sûresi 25. Tâha sûresi 7. Ahzab sûresi 54. âyetleri de okuyalım.)

Âyet: 285

اٰمَنَ الرَّسُوْلُ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِ مِنْ رَبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُوْنَ ۭ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰۗىِٕكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ ۣ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهٖ ۣ وَقَالُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا ۡ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ ﴿٢٨٥﴾

Meâli:

"Rasül, Rabbinden kendisine indirilene îman etti. Mü'minler de. Hepsi Allâh'a, meleklerine de, kitaplarına da, peygamberlerine de îman etmiştir. "Peygamberlerinden hiç birinin arasını ayırmayız" "dinledik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz mağfiretini (istiyoruz) dönüş ancak sanadır" dediler."

ÎZAHI:

Yukarılarda da anlatıldı gibi "Îman" her iyiliğin, her ibadetin, huzur ve saadetin başıdır. İnanca dayanmayan iyilik devamsız; inanca dayanmayan ibadet geçersiz; inanca dayanmayan huzur ve saadet intiharla son bulur. Her türlü kötülüğün başı da îmansızlıktır. Kötülüklerin yaygın olduğu yerlerde huzursuzluk da yaygındır. Böyle yerlerde huzur istemek boşunadır. Küfür diyarına baktığımız zaman,

bunalımların, intiharların kol gezdiğini görürüz. Böyle yerlerde zenginlik de varlık da yararlı olmaktan çıkar. Sıhhat ve afiyetler de fayda veremez. Bunların örnekleri sayılamayacak kadar çoktur.

Buhari'nin Amr ibni Yaser R.A. den rivayet ettiği şu hadîsi şerife bakalım:

Üç şey vardır. Onları kim kendinde toplarsa, îmanı da toplamıştır:

1- Kendine karşı da olsa insafa (merhamete) sahip olmak,

2- Herkese selam vermek

3- Cimriliği bırakıp, harcamak

İnsanlarda insâfı, merhameti ancak îman uyandırır. Îmanın olmadığı yerde insâf merhamet bulunmaz. İnsâf ve merhametin olmadığı yerde, ahlaksızlık, zulüm ve cinayetler bulunur.

İnsanları birbirine yaklaştıran, ısındıran, güvendiren ilk kaynaşma intibaı veren selamdır. Bu ise îmandan gelen bir duadır. Selam verenden ve alandan bir zararlık geleceği de düşünülemez.

Maddi yardıma gelince, cimriliği, ancak îman bıraktırır. Muhtaç olanlara yapılacak yardım ancak îmanla yapılır.

Enes ibni Malik'den rivayet edilen bir hadîsi şerifte Peygamber Efendimiz:

- Sizin biriniz, kendisi için sevdiğini (mü'min) kardeşi için de sevmedikçe (tam) îman edemez"

Görülüyor ki Mü'minleri birbirine sevdiren, birbirinin hakkında iyi niyetli olmaya sevkeden îmandır.

Yine Enes ibni Malik'ten, peygamberimiz:

- Üç şey vardır. Onlar kimde bulunursa, îmanın tadını duyar:

1- Allâh ve Rasulü kendisine başkalarından daha sevgili olması,

2- İnsanın sevdiğini ancak Allâh teala için sevmesi,

3- Küfre dönmesini, ateşe atılmasından hoşlanmadığı gibi hoşlanmaması. (Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesei.)

İnsana Allâh ve Rasülünün sevgisini veren sevdiğini Allâh için sevdiren, küfürden ikrah ettiren yalnız îmandır. Şimdi Fâtiha ve Bakara sûrelerini başından buraya kadar düşünelim. Yahudilerin, müşriklerin, münâfıkların yaptıklarını, bütün kâfirlerin mel'anetlerini hatırlayalım. Ehli îmanı da göz önüne getirelim:

Ebu Hûreyreden rivayet edilen şu hadîsi şerife de bir bakalım. Rasulullah efendimiz:

- Îman yetmiş küsür veya atmış küsür şubedir. En afdalı ... (لااله الا الله) Allâh'tan başka ilah yoktur. Sözü, en düşüğü de yoldan ezayı gidermek, utanmak da îmandan bir şûbedir" buyurmuştur.

Kelime-i tevhid'in en üstün îman ifadesi olduğu, insanlara verilen zararın en küçüğü olan yoldaki eziyet veren şeyin kaldırılmasının îmanla

olabileceği, utanmanın îmandan olduğunu bize haber veren bu hadîsi şerif üzerinde de idrakle durursak, insan cinsinin îmana ne kadar muhtaç olduğunu kavramakta güçlük çekmeyiz.

Abbas ibni Abdulmuttalib'den duyulan şu mübarek hadîsi nebevîye de bir bakalım. Allâh'ın Rasulü:

- "Rabb olarak Allâh'a, din olarak da İslâma, peygamber olarak da Muhammed'e râzı olan kimse îmanın tadını tatmıştır" buyurmuştur.

Yaratıp yaşatanın Allâh olduğuna, en doğru yolun İslâm olduğuna, Allâh ve islamı bize tanıtan peygamberin Muhammed Aleyhisselam olduğuna îman eden ve razı olan kimselerin hakikaten şuuruna erdikleri, huzur ve saadetin zevkini tattıkları müjdesini idrak ediyoruz.

Ebu Hüreyre R.A.den duyulan şu hikmet hazinesine de bir eğilelim. Rasulü Ekrem efendimiz:

- "Mü'minlerin îman bakımından en mükemmeli, ahlâk bakımından onların en güzel olanıdır. Sizin en beğenileniniz de kadınlarına en hoş olanınızdır" buyuruyor. (Ebu Davud, Tirmizi)

Güzel ahlakın îmanla olacağı, aile geçiminin de yine îmanla olacağı da öğrendiğimiz gerçeklerden biridir.

Her işin ve ibadetin ancak îmanla olacağını beyan eden pek çok âyetlerden şu Tevbe sûresinin on sekizinci âyetini de okuyalım:

"Allâh'ın mescidlerini ancak Allâh'a, âhiret gününe îman eden, namazı da dosdoğru kılan, zekatı da veren ve Allâh'tan başkasından da korkmayan kimseler îmâr eder. İşte bunların hidâyete erenlerden olmaları umulur."

İşte böylece âyetler ve hadîsler, her iyi işin, güzel ahlakın ve yararlı olmanın başında îmanın geldiğini gösteriyor. Bakara sûresinin bu sonunun bir öncesi olan âyeti kerîmede peygamberi başa alarak:

1- "Rasül, Rabbinden kendisine indirilene îman etti" buyrulmaktadır. Burada pek çok önemli olan dört nokta birarada zikredildi:

a) Îman,
b) Rasül,
c) İnzal olunan Kur'ân,
d) Rabb.

Buradaki hikmeti anlayabilirsek, Rasulün kendisine Allâh tarafından insanların muhtaç olduğunu bütün bilgileri taşıyan Kur'ânı kerîme îman etmesinin, ancak o kitapla en doğru yolun bulunacağına işaret buyrulmaktadır. Ve bütün mü'minlerin dikkati bu noktaya çekilmektedir. Hemen arkasından da:

2- "Mü'minler de" buyrularak peygamberlerine bağlı olan mü'minlerin de Kur'ânı kerîme olan inançları açıklanmaktadır. Onların

da Peygamberleri gibi, Rabblerinden gelen kendilerine her doğru yolu öğretecek olan Kur'âna inandıkları ve ona ebedîyen sadık kalacakları beyan edilmiştir. Sonra da:

3- "...Hepsi de Allâh'a, meleklerine de, kitaplarına da, peygamberlerine de, "peygamberlerinden hiç birinin arasını ayırmayız" (diye) îman etti(ler)."

Hem Allâh'ın Rasulü Muhammed Aleyhisselam hem de onun sâdık ümmeti olan mü'minler inanç birliği içinde, kemal sıfatlarla muttasıf, esma-i hüsna ile müsemma olan Allâh'a, onun emrinden asla ayrılmayan meleklere, o'nun kelamından olan kitaplara –veya Kur'âna–, O'nun gönderdiği Peygamberlere inandılar. Bakara sûresinin 136., Ali Imran sûresinin 48. âyetinde de olduğu gibi peygamberlerin hepsinin Allâh tarafından gönderildiğine inandılar. Hıristiyanlar, Yahudiler gibi yalpa yapmadılar. Ve Yahudiler gibi (سمعنا وعصينا) işittik ve isyan ettik" demediler:

4- "...Dinledik ve itaat ettik" dediler. Mü'minler mümtaz bir saygı ve duygu ile Allâh'a olan teslimiyetlerini ifade ettiler. Onun vereceği bütün emirleri yerine getirme ve yapacağı yasaklara yanaşmama sözü verdiler. Peşinden de:

5- "Ey Rabbimiz! Mağfiretini (istiyoruz) dönüş ancak sanadır" dediler. Hatalardan hâli olmayacaklarını bilen mü'minler, Allâh'a yalvarıp kusurlarının afvı için dua ettiler. Ayrıca öleceklerini ve Allâh'ın huzuruna varıp hesap vereceklerini de itiraf ettiler. Böylece Allâh'a tam kulluk ve teslimiyetlerini göstermiş oldular. Kıyâmete kadar bu teslimiyeti gösteren bütün mü'minler de onların yanında yerlerini alacaklardır. (Nisa sûresi 39, 152, 136., Âl-i İmrân 175, Hadid 19. âyetleri de okuyalım.)

Mü'minlerin bu itaat ve teslimiyetlerine karşı, onlara şu beyanı yaparak endişelerini kaldırır, huzura kavuşturur ve nasıl dua edeceklerini şu son âyette öğretir:

Âyet: 286

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ؕ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا
اكْتَسَبَتْ ؕ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ اِنْ نَّسِيْنَآ اَوْ اَخْطَاْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا
تَحْمِلْ عَلَيْنَآ اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهٗ عَلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا
وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ ۚ وَاعْفُ عَنَّا ۟ وَاغْفِرْ لَنَا ۟

وَارْحَمْنَآ ۖ أَنتَ مَوْلَىٰنَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

Meâli:

"Allâh hiçbir kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemez. Kazandığı (hayır), kendi yararınadır. Kazandığı (şer) de, kendi zararınadır.

Ey Rabbimiz! Unuttuk veya yanıldık isek bizi yakalama. Ey Rabbimiz! Kendisine bizim gücümüz yetmeyen şeyi bize taşıtma. Bizden (günahlarımızı)da siliver. Bize (hatalarımızı)da örtüver. Bize rahmet de ver. Sen bizim mevlamızsın. Artık kâfirler gürûhuna karşı bize yardım et."

ÎZAHI:

İnsanların kendi aralarındaki yapacakları alışveriş ve borç işleri hakkında geniş bir hukuk esasına dayanan köklü bir bilgiden sonra, göklerin ve yerin mülkiyetinin Allâh'a âit olduğu, gizli ve açık insanların içinde olan gönlünden geçen ne varsa hesaba çekileceği, Allâh'ın buna kâdir olduğunun beyanı ile bütün düşünce ve dikkatleri topladı ve îman esaslarını bildirdi. Kullarının da "سمعنا واطعنا " dinledik ve itaat ettik" sözünü aldı. Onların mağfiret talebini de aldıktan sonra kendilerine:

1- "Allâh hiçbir kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemez" müjdesini verdi. Onların sıkıntılarını ve endişelerini kaldırdı. Önceleri gönüllerine gelen her şeyden hesaba çekileceklerini öğrenen mü'minler, bu haberi alınca çok sevindiler ve şükrettiler. Artık gönülden geçenle değil, iyi veya kötü kazançları ile hesaba çekileceklerini şöyle:

2- "...Kazandığı (hayır) kendi yararınadır. Kazandığı (şer) de kendi zararınadır" şeklinde anladılar.

Zilzâl sûresinin yedinci ve sekizinci âyetlerinde de belirtildiği gibi, kim zerre kadar hayır işlerse, onun yararını görür. Kim de zerre kadar şer işlerse, onun zararını görür. Bu husus âyetler ve hadîslerle genişçe anlatılmıştır. İnsan aklının da vereceği karar budur. Bunu anlayan ehli îman artık Allâh'a yönelip yalvarma ihtiyacı duyacaktır. Allâhu Teâlâ nasıl dua edileceğini de kullarına şöyle öğretiyor:

3- "...Ey Rabbimiz! Unuttuk veya yanıldık ise bizi yakalama" kendilerinin içine düşecekleri hataları bilen mü'minler, bilhassa unuttukları zaman, daldırdıkları vakit daha çok yanılacaklarını anlayacaklardır. İşte bu anlayış onları yalvarmaya sevk edecek ve: "Ey Rabbimiz! Biz unutup, yanılıp günah işleriz. Bizi tutup yakalayıp da hesaba çekme" diye dua ederler. Dualarına şöyle devam ederler:

4- "...Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi, bize de ağırlık yükleme"

"İSR" esir, hapis, tutuklu, ağırlık altında kıpırdayamamak, sert ve ağır emir altında güç yaşamak, manalarına gelir. Burada, daha önce geçen milletler, bilhassa Yahudiler, Allâh'a isyan ettikleri için ağır baskılar altına girdiler. Kendilerini içinden çıkılmaz, altından kalkılmaz belâlar, musibetlere sürüklediler. Felâketler, tehlikeler birbirini takip etti. Firavn devrinde ve Buhtun nasr devrinde olduğu gibi.

İşte onların bu hallerini bilen mü'minler: "Ey Rabbimiz, bizi de onlar gibi isyankar yapma, onların uğradığı musibetlere uğratma. Bizi, emrini dinleyen, huzura saadete kavuşan, sevdiğin ve razı olduğun kullarından eyle" diye yalvardılar.

Böylece mü'minler, Allâh'a olan itaatleri sayesinde Ehli küfrün uğradığı musibetlere uğramamıştır. Ancak şu son asırda dinde olan gevşeklikleri nisbetinde uğradıkları sıkıntıyı da görmemezlik edemeyiz. İnşAllâh çok sürmez. Mü'minler:

5- "...Ey Rabbimiz! Kendisine bizim gücümüz yetmeyen şeyi bize taşıtma" diye yalvarmalarına devam ederler:

Buradaki duanın iki yönü vardır:

a) Mü'minler Allâh'ın emrini dinledikleri, çok iyi bir kulluk yaptıkları halde –imtihan içinde olsa– Allâh'ın vereceği musibetler, karşılaştıracağı ağır hâdiseler, onların dayanabileceklerinden daha ağır olabilir.

b) Mü'minlerin hepsinin veya bazısının yapacağı, isyan, ihmallik, gevşeklik, tedbirsizlik gibi sebeplerle karşılarına çıkacak, taşıyamayacakları kadar ağır yükler, zor durumlar "Bu gibi hallere bizi düşürüpte bizim kaldıramayacağımız duruma sokma" demektir.

Her iki halde de kurtuluş yolu, yalnız Allâh'a yalvarmaktır. Mü'minler, bir yandan Allâh'ın emirlerini yerine getirmek, bir yandan da haram edilen günah olan şeylerden kaçınmakla birlikte:

6- "Bizden (günahlarımızı) da siliver. Bize (hatalarımızı)da kapatıver. Bize rahmet de ver" diye afv, mağfiret ve rahmet dileğinde bulunurlar.

Allâh'tan muhtaç olduklarını isterken yan gelip yatmazlar. Mesela; namaz kılarken çok dikkatli olurlar. Hataya düşmemeye gayret ederler. bununla birlikte farkına varamadıkları hataların afvını dilerler.

Mü'minler, din düşmanı kâfirlerin kendilerinin de düşmanı olduğunu bilirler ve aldıkları tedbirler, yaptıkları hazırlıklarla birlikte:

7- "...Sen bizim mevlamızsın. Artık kâfirler güruhuna karşı bize yardım et" diye Allâh'tan güç, kuvvet ve destek isterler. Böylece

kendilerini yaratan Allâh'a inandıkları kadar yaklaşırlar ve her an, her işte, her yerde onunla birlikte olurlar.

Bakara sûresinin bu son iki âyetinin fazileti sayılamayacak kadar çoktur.

Peygamber Efendimiz:

- "Bakara sûresinin sonundaki iki âyetini kim gece okursa, onlar kendisine yeter" buyuruyor. (Buhari.)

Îman yönünden, ahlak yönünden, taat yönünden, itiraf yönünden, kendini tanıma ve işini bilme yönünden, Allâh'a sığınıp ondan isteyeceğini isteme yönünden, kâfirlere karşı yardım dileme yönünden daha pek çok yararlar bakımından yeter de yeter.

Daha pek çok hadîsler vardır. Uzatmamak için bununla iktifa edilmiştir.

(Bakara sûresi 127, 128, 129, 134, 141, 201, 233, 250, 281. Âl-i İmran sûresi 8, 9, 16, 53, 147, 193, 194. Mâide sûresi 83. En'âm sûresi 152. Araf sûresi 23, 42, 89, 126, 149. İbrâhîm sûresi 37, 38, 40, 41, 44. Kehf sûresi 10. Mü'minun sûresi 62, 109. Furkan sûresi 74. Muhammed sûresi 7. Haşr sûresi 10. Tahrim sûresi 8. âyetleri de okuyalım.)

BAKARA SÛRESİNİN SONU

Âl-i Imran Sûresi

3. Sûredir

200 Âyettir

Medîne'de nazil olmuştur.

İbni Ebî Hâtiminin Rabî'den rivâyetine göre Hristiyanlar Peygamber Efendimize geldiler ve onunla Îsâ aleyhisselâm hakkında münâzara da, Allâh bu sûrenin seksen küsûr âyetine kadarını indirdi. İbni İshâk da, Muhammed İbni Selh İbni Ebi Ümâme'nin kendisine: Necrânlılar, Meryem'in oğlu Îsâ'dan sormak üzere Rasûlullaha geldiklerinde Âli İmrân'ın başından sekseninci âyeti başına kadarı nâzil olmuştur." dediğini anlattı.

Rasûlullah'a gelen Necranlılar ile arasındaki hâdise şöyle cereyan etmiştir:

Abdulmesîh adındaki birinin başkanlık ettiği atmış kişilik bir heyet Rasûlullah'a geldi. Abdülmesîh'in yanında ileri gelenlerde sözünden çıkamadıkları bir müşavir, bir de onların yeme içme ve o gürûhun diğer işlerine bakan "Eyhem" adında birisi, Piskopasları ve âlimleri olan Alkame'nin oğlu Ebû Hârise kardeşi Kürz de vardı. Bu ileri gelenlerin sayısı on dört kişiydi.

Bunlar yolda gelirlerken Piskoposun katırı bir aksilik yapmış. Bunun üzerine, Piskoposun kardeşi Alkame'nin oğlu Kürz Rasûlullah'ı kastederek: "Kahrolsun hâin" demiş. Bunun üzerine Piskopas:

- "Hayır, Anan kahrolsun." demiş. Kardeşi:

- "Niçin kardeşim?" diye sormuş. O da:

- "Vallâhi o bizim beklemekte olduğumuz Peygamberdir." demiş. Kürz de:

- "Onu biliyorsun da, onu açıklamaktan seni men eden nedir?" diye sormuş. O da:

- "Krallar bize çok servetler verdi. İkrâmlar etti. Biz O'na imân edecek olursak, hepsini elimizden alırlar" demiş. Bu konuşma Kürzün kalbinde yerini almış. Nihâyet Rasûlullah'ın yanına varmışlar. Üzerlerinde devrin en kıymetli elbiseleri vardı. Papazın elbisesi de göze çarpıyordu. Eshâbı Kirâmdan bunları görenlerden bâzıları:

- "Biz böyle bir tantana görmedik." diyorlardı. Bu sırada bunlar Mescid-i Nebevi'de ibâdet yapmaya kalktılar. Rasûlullah S.A.V. de:

- "Bırakın yapsınlar." buyurdu. Doğuya dönerek ibâdetlerini yapmışlar. Sonra Piskopos Ebû Harise, Abdülmesîh ile Eyhem üçü Rasûlullah ile konuşmuşlar. Üç gün kadar Medîne'de kalmışlar. Konuşurken söz sırasında Îsâ Aleyhisselâm'a bazen "Allâh'tır", bazen "Allâh'ın oğludur" bazen de "Üçün üçüncüsü" diyorlardı. Bunu da şöyle yorumluyorlardı:

1- Ölüleri dirilttiği, hastaları iyileştirdiği, çamurdan kuş yapıp uçurduğu için Allâh'tır.

2- Belli bir babası olmadığı için Allâh'ın oğludur.

3- Allâh kelâmında: "Yaptık, kıldık" diye cemi olarak söylüyor. Eğer bir olsaydı: "Yaptım, kıldım" derdi. Onun için "Üçün üçüncüsü" diyoruz, dediler. Peygamber bunlara: "Müslüman olun." buyurdu.

- "Biz senden önce İslâm'a girdik." Dediler. Efendimiz de:

- "Yalan söylüyorsunuz. Siz Allâh'a oğul iftirası yaparken İslâmınız nasıl doğru olur? buyurdu. Onlar da:

- "Allâh'ın oğlu değilse, onun babası kimdir? dediler. Bundan sonra münazara şöyle cereyân etti. Rasûlulah: Allâh birdir. Ölmez. Îsâ ise fanidir. Ne dersiniz?" buyurdu:

- "Evet" dediler. Rasulullah:

- Babasına benzemesi olmayan hiçbir çocuğun olmadığını bilmiyor musunuz?" dedi.

- Evet, dediler. Rasûlullah:

- Rabbimiz her şeye Kayyumdur. Onları korur, rızıklandırır. Biliyor musunuz, Îsâ bunlardan bir şeye mâlik midir? dedi.

- Hayır, dediler.

- Allâhu Teâlâ'ya göklerde ve yerde hiçbir şey gizli değildir. Îsâ ise, Allâh'ın bildirdiğinden başka bir şey bilir mi? dedi. Onlarda:

- Hayır, dedi. Resûlullah:

- Rabbimiz Îsâ'ya ana rahminde dilediği gibi kılık verdi. Bunu biliyor musunuz? dedi. Onlar da:

- Evet dediler. Resûlullah:

- Rabbimiz yemez, içmez, abdest bozma ihtiyâcından münezzehtir. (Îsa ise, yer, içer, abdest bozar.) bunu da biliyor musunuz? dedi. Onlar da:

- Evet, dediler. Rasûlullah:

- Bir kadının hâmile olduğu gibi, Îsâ'ya da anası hamile oldu. Bir kadının doğum yaptığı gibi, onun anası da doğum yaptı. Bir çocuğun gıdalandığı gibi, Îsâ da gıdalandı. O da insanlar gibi yer, içer, su dökerdi. Bunu da biliyorsunuz. Değil mi? dedi. Onlar da:

- Evet dediler. Rasûlullah:

- Şu halde Îsâ, sizin iddia ettiğiniz gibi nasıl olabilir? Dedi. Onlar da sustular. Hala inatlarında duruyorlardı. Efendimize yeni bir soru yönelttiler:

- Ey Muhammed! Sen onun: "Allâh'ın kelimesi ve ondan bir rûh" olduğunu söylemiyor musun? dediler. Efendimiz de:

- Evet, buyurdu. Onlar da:

- Eh, işte bu bize yeter, dediler ve inkârlarına devam ettiler. Bunun üzerine Allâh bu sûrenin evvelinden seksen küsür âyete kadar inzal buyurdu. Onlar hakkında nâzil olan âyetler karşısında tutunamayacaklarını anladılar ve:

- Ey Muhammed! Bizi bırak işimizi görelim de sonra gelir, dediğini yaparız." Dediler ve gittiler.

Kendi aralarında konuştuklarında, ileri gelen o üç kişiden birisi:

- Anladınız ya, Muhammed hakikaten Peygamberdir. Îsâ hakkındaki münazarayı ne güzel halletti. Herhangi bir kavim, bir peygamberle lânetleşmeye girişirse, büyüğünün, küçüğünün helâk olacağını bilirsiniz. Bunu yaparsanız, nesliniz kesilir. Olduğunuz dinde kalmak istediğinize göre, onunla anlaşma yapın, yurdunuza gidin" dedi. Bunun üzerine, Rasûlullah'a geldiler ve:

- Ey Ebel-Kasım! Biz seninle lânetleşmemeye, seni dininde bırakıp, biz de kendi dinimizde kalmaya karar verdik. Mallarımızda anlaşamadığımızda bize hakim olacak birini gönder. Biz senden râzıyız." Dediler. Rasûlullah da:

- Öğleden sonra gelinde sizinle birlikte sağlam, güvenilir bir hakem göndereyim." buyurdu. Bunu duyan Ömer (R.A.):

- Ben hiçbir zaman âmir olmaktan hoşlanmazdım. Ama o gün benim tâyin edilmemi ummuştum. Öğle namazını kıldıktan sonra, RasûlAllâh sağa, sola göz gezdiriyordu. Bende, beni görsün diye hedef gösteriyordum. O ise göz gezdirmeye devam ediyordu. Sonra Ebû Ubeyde İbni Cerrâhı gördü ve çağırdı. Ona :

- Onlarla git. Aralarında çıkacak anlaşmazlıkları hallet, gerekli hükmü ver." buyurdu. "Bir kerecik istediğim bu vazifeyi de Ebû Ubeyde alıp gitti." dedi.

Böylece Necranlılar İslâmı kabul etmemişlerse de, İslâm İdaresini kabul edip bir anlaşma yapmışlar ve bir de hâkim alıp gitmişlerdi. Ancak bunların içinde, yukarıda sözü geçen Piskoposun Kardeşi Kürz İbni Alkame, İslâmı kabul etmiş.

Sure'nin nüzûluna sebep olan bu hâdise, âyetleri okuyup anladıkça, daha da açıklığa kavuşacaktır.

Âyet: 1

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾

Meâli:

"Bakara sûresinin başında izâhı yapılmıştır. Allâh bilir."

Âyet: 2

اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۙ اَلْحَيُّ الْقَيُّومُ ۙ ﴿٢﴾

Meâli:

"Allâh, kendisinden başka bir ilâh yoktur. Hayy'dır. Kayyûmdur.

ÎZAHI:

Allâh, birdir! İlah dedikleri pek çok şeyler vardır. Onların hiç birisi Allâh değildir. Kendisine kulluk yapılacak, ibâdet edilecek, emrine girilecek, cezasından korkulacak, mükâfatına nâil olunacak yalnız bir tek olan Allâh vardır. Allâh:

"Hayy"'dır. Yani başlangıcı olmayan diridir. Ölümü de yoktur. Bütün dirileri o yaratır. O yaşatır.

"Kayyûm"dur. Hiç aralıksız, devamlı olarak yarattığı mahlûkatın işlerini, ihtiyaçlarını görür, onların bütün hallerini takip eder. Gökler ve

yerler ve oralarda olanlar, hep gözetimi altındadır. Yeni yaratılanların yaratılması, vâdesi yetenlerin ölümü, hep onun takibi altındadır.

Bu âyet-i kerîme, Bakara sûresindeki âyete'l-kürsînin bir hatırlatma ve tekrârı şeklindedir. Âyetel kürsi, bu âyet ve Tâha sûresinin 111. Âyetinin esmâi hüsnâ olduğu rivâyeti de bilinen bir gerçektir.

Bu âyeti kerîme, bundan sonraki âyetin mübtedâsı, o da bunun haberi niteliğindedir. Çünkü âyetin başındaki (نَزَّلَ) fiili ve onun fâilinin bu âyetin Allâh ve sıfatlarına râci olması bize bu anlayışı vermektedir.

Bu sûrenin başlangıcı ile Bakara sûresinin başlangıcı arasında büyük bir benzerlik vardır. Her iki sûre de (الم) harfleri ile başlar. Yine her ikisinin başında kitap zikredilir. Bakarâ sûresinde kitap da asla şüphe olmadığı beyan edilir. Burada ise, kitâbın hak (olan ahkam) la Allâh'ın indirdiği açıklanır. Hemen peşinden de Yahûdilerin ve Hristiyanların şüpheli duruma düşürdükleri Tevratla İncil'in indirildiği anlatılır. Yine Bakara sûresinde Kitap'ın insanlara bir hidâyet olarak indirildiği, burada da yine hidâyet olarak kitapların gönderildiği hatırlatılır.

Bu benzerlikler, bizi düşünmeye ve Kur'ân-ı daha geniş anlamaya sevk eder. Kur'ân'ın pek çok âyetlerinde bu hikmetlerin bulunduğunu bilmemizde büyük yararlılıklar vardır.

(Bakara 255. Furkân 58. Ğafir 65. Tâha 111. âyetleri de okuyalım.)

Allâhu Teâlâ, kendini kısa ve çok özlü olarak tanıttıktan sonra Rasülüne Kur'ânı ve Tevrat ile İncil'i daha önce indirdiğini beyan etmek üzere şöyle buyurmuştur:

Âyet: 3

نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنْزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنْجِيلَ ﴿٣﴾

Meâli:

"(İşte o Allâh)" sana kitâbı önündekileri tasdik edici olarak hak (olan ahkam) la indirdi de indirdi. Tevrat ile İncili de indirdi."

Âyet: 4

مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ ۗ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا

بِـاٰيَـاتِ اللّٰهِ لَـهُـمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۗ وَاللّٰهُ عَزِيزٌ ذُو انْـتِـقَـامٍ ﴿٤﴾

Meâli:

"Ondan önce şüphesiz insanlara hidâyet olarak (o Tevrat ile İncil'i indirdi). Furkan'ı da indirdi. Allâh'ın âyetlerini inkâr edenler yok mu? Onlar için çetin bir azap vardır. Ve Allâh azîzdir. İntikamcıdır."

İZAHLARI:

Allâhu zülcelal, İsmi âzamı ile kendini tanıttıktan sonra, Rasûlüne hitaben:

1- "Sana kitabı, indirdi de indirdi.." buyurdu.

"Nezzele" birden bire değil, gerektikçe, yeri geldikçe, sebepler doğdukça indirdi ki iyi anlaşılsın, akılda tutulması kolay olsun, mü'minler birbirlerine kolay öğretsin.

"Elkitâb" Kurân-ı kerîm. Peygamber Efendimize Kurânın sebeplerine göre, aralıklarla indirildiği bildiriliyor.

2- " Önündekileri tasdik edici olarak (olan ahkâm)" inzal buyurulduğu açıklanıyor. Yani Kurân'dan önce inen kitapları da Allâh kelâmı olarak tasdik ediyor ve hak olan âyetler ve hükümleri ihtiva ediyor. Kıyâmete kadar tatbike elverişli olan ahkâma sarılma işaretini de verdikten sonra:

3- "...Daha önceden insanlara hidâyet olarak Tevrât ve İncil'i de indirdi.." buyruluyor. Tevrat'ın ve İncil'in de Allâh kelâmı olduğu, onların da Kurân gibi insanlara hidâyet kaynağı olduğu hatırlatılıyor. Ama ne yazık ki bu kitaplar Yahûdilerin ve Hıristiyanların elinde pek çok değişikliğe uğrayarak Allâh kelâmı olan aslını kaybetti. En son olarak da asla değiştirilemeyecek olan Kurân'ı inzal buyurdu. Buna işaretle de:

4- "...Furkânı da indirdi." buyurmuştur.

"Furkan" Hakkı bâtılı, iyiyi kötüyü, günahı sevabı ayıran manasına gelir. Bu mânada "Allâh'ın indirdiği bütün kitaplara işârettir", denildiği gibi "hususiyle Kuran'a dikkatler çekilmiştir" de denilmiştir. Diğer kitapların bozulduğu ve Kur'ân'ın inmesiyle onların mensuh olduğuna göre kıyâmete kadar "furkan" hakkı bâtılı ayırmaya devam edecek olan kitap, şüphesiz Kur'ân'ı kerîm'dir. Bunu böylece kabul edip inananlara ne mutlu. İnanmayanlara gelince:

5- "...Allâh'ın âyetlerini inkâr edenler yok mu, onlar için çetin bir azap vardır.." haberi veriliyor. Bu azabın dünyada îmansızlıkları yüzünden karşılaştıkları belâlar, musîbetler olduğu gibi, âhirette de cehennem olacağı muhakkaktır. Allâh onları asla başı boş bırakmaz, cezâlandırır:

6- "...Ve Allâh azizdir, intikamcıdır." ihtarı yapılıyor.

"Aziz" üstün, ulu, eşsiz, kahredici, haklayıcı manalarına gelir. Burada Allâh'ın üstünlüğü, eşsizliği ve kâfirleri muhakkak kahredeceği, onların hak ettikleri cezayı vereceği bildirilmektedir.

"Züntikam" İntikam sahibi, kinci, öç alıcı, yaptığını yanına bırakmayıcı anlamlarına gelir.

Burada, Allâh kendine karşı gelen, inkâr eden, emirlerini dinlemeyen, yasaklarını hiçe sayanların yaptıklarının yanlarına bırakmayıp her halde onları cezalandıracağı anlaşılır.

(Bu âyetleri daha iyi anlamamız için Bakara 2, 41, 61, 91, 97, 185. Âl-i İmran 19, 21, 50, 112. Maide 44, 46, 48. İbrâhîm 47. Fâtır 31. Saff 6. âyetleri de okuyalım.)

Hususi ile Necranlıların, umumi ile de bütün kâfirlerin, hatta her şeyin Allâh'a gizli kalan yönü olmadığını beyan etmek üzere:

Âyet: 5

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِى الْاَرْضِ وَلَا فِى السَّمَآءِ ﴿٥﴾

Meâli:

"Şüphesiz ki Allâh, yerde ve gökte kendisine hiçbir şey gizlenemez."

Âyet: 6

هُوَ الَّذِى يُصَوِّرُكُمْ فِى الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦﴾

Meâli:

"Sizleri döl yataklarında nasıl dilerse (öyle) kılıklandıran odur, ondan başka ilah yoktur. Azizdir, Hakimdir."

İZAHLARI:

Necran Hıristiyanları içlerinde bir takım şeyler gizleyerek bir anlaşma yaptılar ve döndüler. İçlerindeki gizli olan şeylerin bilinmediğini sanıyorlardı. Ama Allâh:

1- "Şüphesiz ki Allâh, yerde ve gökte kendisine hiçbir şey gizlenemez." buyurarak onların sırlarını ifşa etti. Yalnız onların değil, yerde ve göklerdeki her şey Allâh tarafından en iyi şekilde bilinir, hiçbir şey ona gizli kalamaz. Bunu Necranlılar da, kıyâmete kadar herkes de bilmelidir. Onlar Îsâ'ya "Allâh'ın oğludur. O da Allâh'tır." diyorlar. Ama hiç de öyle değildir:

2- "Sizleri döl yataklarında nasıl dilerse (öyle) kılıklandıran odur.." buyrularak onların: Îsâ ölüleri diriltir, hastaları iyileştirir. Allâh olmasa bunu yapamaz." İddialarını çürütür. Evet Allâh'ın verdiği izinle mucize olarak ölüleri diriltmiş, baras hastalığını iyileştirmiş ama Rahimlerdeki yavruları istediği şekilde kız, oğlan, siyah, beyaz sarı olarak ve değişik tiplerde yaratan Îsâ mı yoksa Allâh mı? Îsâ kendisi de bu şekilde yaratılmıştır. Ey Necranlılar ve bütün insanlar, bunu böyle bilmeniz gerekir.

3- "...Ondan başka bir ilah yoktur. Azizdir, Hakimdir."

Îsâ ilah değildir. Hiçbir şey ilah değildir. Allâh'tan başka hiçbir şey ilah olamaz. İlah yalnız odur. Kendisine kulluk yapılacak, ibadet edilecek, emrine girilecek olan yalnız Allâh'tır.

O, "Azizdir" üstündür, galibdir, kâdirdir. İstediğini yapar, dilediğini işler. Hiçbir varlık ondan üstün olamaz. Üstün olan yalnız odur.

O, "Hâkimdir", hükmünü sağlam verir, verdiği hükmü kimse bozamaz, değiştiremez. Verdiği emirlerde kesindir. Hikmetler dolusu âyetleri o indirir, hikmetler dolusu kainatı o yaratır. Başkaları bunu asla yapamaz. Onun verdiği hükümlerin dışındakiler hep bâtıldır. Ey Hıristiyanlar ve Yahudiler! Sizin inançlarınız ve iddialarınız hep bâtıldır.

(Ali İmran 29. İbrâhîm 38. Ehzab 54. Zümer 6. Ğafir 16, 64. Haşr 24. Teğabün 3. âyetleri de okuyalım.)

Muhkem ve müteşâbih âyetler ve bu âyetleri anlamakta insanların gösterdiği ayrılıklar şöyle beyan edilir:

Âyet: 7

هُوَ الَّذِىٓ اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ اٰيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ
اُمُّ الْكِتَابِ وَاُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ ۭ فَاَمَّا الَّذِيْنَ فِىْ قُلُوْبِهِمْ زَيْغٌ
فَيَتَّبِعُوْنَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاۗءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاۗءَ تَاْوِيْلِهٖ ۚ وَمَا
يَعْلَمُ تَاْوِيْلَهٗٓ اِلَّا اللّٰهُ ۘ وَالرّٰسِخُوْنَ فِى الْعِلْمِ يَقُوْلُوْنَ اٰمَنَّا
بِهٖ ۙ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا ۚ وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّآ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٧﴾

Meâli:

"(Rasulüm) sana kitabı indiren ancak odur. Ondan muhkem âyetler vardır. Onlar kitabın anasıdır. Diğerleri de müteşabihlerdir. Hani kalplerinde eğrilik bulunanlar yok mu, işte (onlar) fitne aramak için ve onun te'viline kaymak için ondan müteşabih olanlarına tabi olurlar. Halbuki onun tevilini Allâh'tan başkası bilemez. Bilgide kararlı olanlar ise; "ona inandık. Hepsi de Allâh katındandır." derler. Akıllılardan başkası da (bunu) düşünemez."

ÎZAHI:

Sûrenin başından ikinci âyette kendisine âyete'l-kürsinin muhtasarı olarak ismi azamiyle tanıtan Allâh, üçüncü âyette Rasulüne hitaben: **"sana kitabı indirdi de indirdi.."** buyurarak Kur'ânın Allâh kelamı olduğunu, daha önceki kitapların da Allâh kelamı olduğunu bildirdi.

Bu âyeti kerîmede de (هو) "o" zamiri ile sözü ikinci âyete bağlıyarak:

1- "(Rasulüm) sana kitabı indiren ancak odur.." buyurdu. Yani ismi azamın, esmai hüsnanın sahibi olan o Allâh sana Kur'ânı indirdi. Bütün kemal sıfatlarla muttasıf olan Allâh indirdi. Bunda hiçbir kimsenin şüphe edemeyeceği, bir karışıklık çıkaramayacağı îman havasını asla bulandıramayacağı açık bir hakikat vardır. Bu hakikatı inkara kalkışanların hüsrana uğrayacağı kesin olarak bilinmeli. Kur'ân âyetleri şöyle tarif edilmiştir: Onlar, kitabın anasıdır.

2- "...Ondan, muhkem âyetler vardır. Diğerleri de müteşabihlerdir..." bu kısımda âyetler, okuyanlar ölçüsüyle iki şekilde gösterilmiştir:

a) "Muhkem" emniyete alınmış, bozulması önlenmiştir. Yanlış yoruma yol bırakılmamış, te'vile imkan verilmemiş, açık anlamlı, bilhassa kötü niyetlilere fırsat vermeyen âyetler. Kur'ânı kerîmin bir kısım âyetleri böyle olduğu için onlar, Kur'ânın anası, ana hattı, temeli sayılır. Çünkü bu âyetler, diğer müteşâbih âyetlerde de yanlış mâna vermeleri önler. Kasıtlı münâfıklara meydan vermez.

Muhkem âyetler hakkında bazı anlayışlar da şöyledir: "Nesheden âyetler; helalı, haramı, açıklayan, ceza hükümlerini, hukuk, miras hükümlerini, emir ve nehiyleri, farzları beyan eden âyetlerdir. Allâh'a meleklerine, kitaplarına, Peygamberlerine, Âhiret gününe, kadere, (hayrına ve şerrine) îman etmeyi ve Allâh'ın sıfatları ile esmai hüsnayı beyan eden âyetler de "muhkem" âyetlerdendir." denilmiştir.

Kur'ânın tamamının muhkem olduğunu beyân eden şu âyetlere de bir bakalım: Âl-i İmrân 58. Yûnus 1. Hûd 1. Lokman 2. Yâsin 2. Muhammed 20.

Kur'ân her yönüyle muhkemdir. Onun bozulmasına yönelik her teşebbüs boşa gitmiştir ve gidecektir. Hıcr sûresinin dokuzuncu âyeti, Kur'ânın bizzat Allâh'ın koruması altında olduğunu kesinlikle ifâde etmektedir.

Yukarıda: "Okuyanlar ölçüsüyle": demiştim. Okuyanlar îmanlı, ihlâslı, aklı selîm sâhibi iseler, anladıkları ve anlayamadıkları bütün âyetlerin Allâh kelâmı olduğunu kabul ederler. Hiç birinde tereddütleri olmaz. Bunlar, âyetler arasında bir ayrım yapmazlar. "Hepsi de Rabbimiz katındandır." derler. Fakat bozuk niyetli, bâtıla meyilli, çarpık zihniyetli olanlara göre değişir. Onlar bir kısım âyetler karşısında hiçbir oyuna baş vuramazlar. Onlar kendilerince yorum yapabilecekleri, çıkar yol bulabilecekleri âyetlere kayarlar. Ama yine de tutunamazlar. Çünkü öteki âyetlerle çelişkiye düşerler. Bunların îzahı hemen önümüzde gelecek.

b) "Müteşâbih" Benzeşen, kelimeleri ve mânâları itibâriyle okuyanın birden bire kavrayamayacağı, hangi manaya geldiği, neyi ifâde ettiği kolayca anlaşılamayan, ilim sahiplerini araştırmaya sevkeden, derin düşüncelere ihtiyaç gösteren âyetlerdir. Kur'ânın fesâhatı, belâğatı, îcazı, itnâbı, mecâzı kinâyesi karşısında duraklamayı gerektiren, bunların altındaki hikmetleri, derin mânaları anlamak için bir takım bilgilerin bulunmasını icâbettiren hususlar vardır. Hatta hiç içinden çıkılamayacak, ancak Allâh'a bırakılacak yerler de vardır ki aczimizi kabullenip Allâh'a teslimiyetimizi artırır.

Burada Zümer sûresinin 23. âyetini de meâlen okuyalım: **"Allâh sözün en güzeli, katmerli, müteşâbih bir kitap olarak indirdi de in-**

dirdi. Ondan Rablerinden korkanların derileri ürperir. Sonra da onların derileri ve kalpleri, Allâh'ın zikrine yönelir yumuşar, işte bu, Allâh'ın hidâyetidir. Onunla dilediği kimseye hidâyet eder. Allâh kimi de sapıtırsa, artık ona bir hidâyetci de yoktur."

Bu âyetî kerîme "Müteşâbihat"ı en iyi şekilde tefsîr ediyor ve açıklıyor.

"Allâh sözün en güzelini indirdi de indirdi."

Bu cümle, Kur'ân'ın en üstün, en iyi, en güzel Allâh kelâmı olduğunu, bundan üstün hiçbir söz olamayacağını, bunu Peygamberine sırası geldikçe peyder pey indirdiğini bildiriyor ve dikkatleri toplayarak:

"...Katmerli, müteşâbih bir kitap olarak..." buyurdu.

"Katmerli" insanların muhtâç olduğu bütün hükümleri kat kat, tekrar tekrar, çeşit çeşit, okudukça açıklanan, öğrendikçe genişleyen, anladıkça aydınlanan, zevkine doyulmayan...

"Müteşâbih" birbirine benzeyen, kelimeleri, mânâları birbirine yakın, birbirini tamamlayan, birbirini açan, anlatan birbirini kolaylaştıran, anlamakta ve ezberlemekte akıntılı olan... Bir kitap olarak birden bire değil, sebeplere göre zaman zaman indirdi. Ki, bu kitabı inanarak, düşünerek, anlayarak okuyanların:

"Rablerinden korkanların derileri ondan ürperir."

Kur'ânı, Rablerine inanarak ve ondan korkarak okuyup anlayanların, karşılaştıkları, hakikatler, hikmetler, mükâfatlar, cezalar, müjdeler, inzarlar ve sâire ile heyecana kapılıp tüylerinin ürpermemesi ellerinden gelmez. Ama böyle kalmazlar:

"...Sonra da onların derileri ve kalpleri, Allâh'ın zikrine yönelir yumuşar..." Yâni o heyecân devresi geçer, yumuşama, yatışma devresi başlar. Sevinçle, güvenle Allâh'ın zikrine kitâbına yönelir. Onu okumaya, okudukça Allâh'ı anmaya koyulur. Allâh'ın kitabını okumayı, onu sürekli anmayı bırakamaz:

"...İşte bu, Allâh'ın hidâyetidir. Onunla dilediği kimseye hidâyet eder..."

Allâh'ın kitabını devamlı okumak, onu anlamak, anladığı ile amel etmek, Allâh'ı dilinden bırakmamak, Allâh'tan başkasına meyl etmemek, O'na hiçbir şeyi denk tutmamak, O'ndan başkalarından bir şey beklememek, yalnız ona kulluk yapmak. İşte bu, Allâh'ın hidâyetidir. Allâh bu hidâyeti dilediğine verir. Ona kulluk yapmak isteyene, O'na îman edene verir.

"...Allâh kimi de sapıtırsa, ona bir hidâyetci de yoktur." Yâni kim imân etmez, Allâh'ın emrine girmez, O'nu inkâr ederse, Allâh onu şaşırtır. Allâh'ın yolundan başka da kurtuluş yolu yoktur. Çünkü Allâh yolundan, Kur'ândan uzaklaşan, hidâyetten sapıklığa kaçmıştır.

İşte bu kaçaklar, daraldıkları zaman, böyle müteşâbih âyetlere baş vurarak kendi heveslerine göre mâna çıkarmaya yeltenirler. Fakat gerek bu ümitlendikleri âyetler, gerekse muhkem âyetler, emeklerini boşa çıkarır.

İşte bu âyetlere yönelen, keyflerine göre te'viline yeltenen kalpleri bozuk, niyetleri çürük fitneciler şöyle teşhir edilir:

3- "Hani kalplerinde eğrilik bulunanlar yok mu, işte (onlar) fitne aramak için ve onun te'viline kaymak için ondan müteşabih olanlarına tabi olurlar..."

Başta Necran Hıristiyanları olmak üzere Yahudiler, münafıklar ve benzerleri hep bu yolu tutarlar. Kıyâmete kadar da bu tipler böyle yapacaklar.

İbni Abbas, şöyle anlatıyor:

İçlerinde Hayiy ibni Ahtab ve Kâb ibni Eşref'in de bulunduğu yahudilerden bir güruh, Rasûlullah'a geldi. Hayiy, Rasulullah'a:

- Sana (الم) diye bir âyet indiği bize ulaştı. Allâh aşkına sana böyle bir şey indi mi? dedi. Efendimiz de:

- Evet, buyurdu. O da:

- Eğer hak ise, senin ümmetinin hüküm süreceği müddeti biliyorum. 71 senedir. Daha başkası da indirildi mi? dedi. Efendimiz:

- Evet (المص) buyurdu. O da:

- Bu daha çok. 161 sene, dedi. Ondan başka var mı? dedi. Rasûlullah da:

- Evet (المر) dedi. O da:

- Bu daha çok. 231 sene, dedi. Daha başkası var mı?

- Evet (الر) dedi. O da:

- Bu daha çok. 271 sene dedi. Andolsun bu bize karıştı (şaşırdık) çoğunu mu alacağız, azını mı alacağız anlayamadık. Buna îman edenlerden de değiliz." dedi bunun üzerine bu âyet nâzil oldu.

Bazı sûrelerin başındaki hurufu mukattanın müteşabih âyetlerden olduğu, bunun için Yahudiler bunları ele aldığı, bu âyetinde bunlar hakkında nazil olduğu, diğer âyetlerin hepsinin muhkem olduğu söylenir.

Muhkem ve müteşabih hakkında daha çok rivayetler vardır. Burada bizim öğreneceğimiz, kalbi bozuk îmansızların bazı işlerine gelen âyetleri, kendi keyiflerine göre te'vil ederek fitne çıkarmalarıdır. Bazı din düşmanı tasavvufcular, tarikatçılarda da bu gibi te'villeri görüldüğü de bir gerçektir.

4- "...Halbuki onun te'villini Allâh'tan başkası bilemez.." buyrularak bu keyfî te'viller reddedilir.

"Te'vil" manaya uygunluk getirmek, tefsir etmek, açıklamak, yorumlamak manalarına gelir.

Burada kâfirlerin keyiflerine göre yaptıkları, yapmak istedikleri te'viller, yorumlar reddedilmektedir.

İbni Abbas R.A. diyor ki:

- Tefsir dört şekildir.

a) Anlaşılmasında hiçbir kimse mazur sayılmaz.

b) Arapların kendi dilleriyle anlamaları,

c) İlimde tam ehliyetli olanların anladığı,

d) Allâh'tan başkasının bilemeyeceği tefsir.

Bu dördüncü kısım, ehliyeti olsun, olmasın, Arapça'yı bilsin, bilmesin hiçbir kimsenin içinden çıkamayacağı tefsir ve te'vildir. Kalplerinde kaypaklık olan münâfıkların ve kâfirlerin büsbütün anlayamayacakları da aşikardır.

Müfessirler içinde şu manayı verenler de vardır:

"Onun te'vilini Allâh ve ilimde ehil olanlardan başkası bilemez." Müteşabih olan âyetlerin hedef aldığı manaları ancak Allâh bilir. Bir de Allâh'ın kitabını anlamakta yetişmiş, ehliyet kazanmış alimler bilir. Bu alimler, muhkem âyetleri bildiği için onların ışığı altında, yanlışlığa sapmadan müteşabih âyetleri de anlarlar. Ama bu anlayış, sonuna kadar tam ve kesin olamaz. Tam ve kesin bilgi, yine Allâh'a râcidir.

5- "...Bilgide kararlı olanlar ise; "O'na inandık. Hepsi de Allâh katındadır." derler..."

İlimde, Kur'ân ilminde ehliyet kazanarak anlayışında kararlı olanlar, anlayabildiklerini anlarlar. Anlayamadıklarını da ayırıp "anlayamadık" derler. Böylece bildiklerini, bilemediklerini birbirine karıştırmadan ayırırlar. "Anladığımız ve anlayamadığımız hepsi de, Allâh'ın kelâmıdır" derler.

6- "...Akıllılardan başkası da (bunu) düşünemez." cümlesi de Allâh'ın akla büyük önem verdiğini gösterir. Allâh'ın verdiği nimetlerin başında akıl gelmektedir. Çünkü akıl olmasa hiçbir nîmetin değeri kalmaz. Aklını işletmeyenlerin yanında da Kur'ânın değeri bilinmez.

Allâh'ın verdiği aklı, bilgi öğrenme yolunda çalıştırıp, öğrendiği bilgiler nispetinde geliştirenler, akıllarını işler ve düşünür hâle getirenler, bu sahada ilerlemeleri miktârınca Kur'ân âyetlerini anlarlar. Muhkemi müteşâbihi kavrarlar, birbirinden ayırırlar anlayabildiklerini anlarlar, anlayamadıklarını da Allâh'a havâle ederler. Onlar, Allâh'ı ve kelâmını bilip inandıkları gibi kendilerini de, akıllarını da Allâh'ın yarattığını bilirler. Hataya düşebileceklerini hesaba katarak, hiçbir kuruntuya kapılmadan Allâh'a şöylece yalvarırlar:

Âyet: 8

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ
رَحْمَةً ۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾

Meâli:

"Ey Rabbimiz! Bize hidâyet verdikten sonra kalplerimizi kaydırma. Bize tarafından bir rahmet de ver. Şüphesiz çok rahmet verici sensin sen."

Âyet: 9

رَبَّنَآ اِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ اِنَّ اللّٰهَ
لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿٩﴾

Meâli:

"Ey Rabbimiz! Muhakkak sen insanları kendisinde şüphe olmayan bir günde toplayıcısın. Şüphesiz Allâh va'd yeri ve zamanından caymaz."

ÎZAHLARI:

İnsanlar, başlıca iki kısma ayrılırlar:

a) Kalpleri bozuk, ahlâkları düşük, inatçı kâfirler. Bunlar kendilerini yaratan Allâh'a, O'nun gönderdiği Peygambere ve indirdiği kitâba

inanmazlar. Hayatlarının hakîkatlerle, doğruluklarla sınırlanmasını istemezler. Günah, sevap, haram, helâl seçmeyi bir zorluk kabul ederler. Öldükten sonra dirileceklerini, yaptıklarından sorulacaklarını hiç hesaba katmazlar. Kendi cinslerinden olan insanların şahsî ve mâli haklarını düşünmezler. Onları sömürmeyi, aldatmayı başarı sayarlar. İşte bunlar, kalplerinde bâtıla doğru eğrilik bulunan, fitne çıkarmak için sebep arayanlardır. Bunlar, Kur'ânı kendi yaşamalarına engel sayarlar, İslâm idâresini, bağlayıcı, engelleyici, sıkıcı göstermeye çalışırlar. Mecbur kaldıkları zaman da, Kur'ânın âyetlerini kendi çıkarları istikâmetinde yorumlamalar yaparak câhilleri saptırmaya yeltenirler.

b) Kalpleri tertemiz, ahlâkları çok dürüst, başları yumuşak mü'minler. Bunlar kendilerinin ve her şeyin yaratıcısı olan, kitap indiren, Peygamber gönderen Allâh'a inanırlar. Allâh'ın emirlerini saadetin temeli sayarlar. Kur'ânın ahkâmını hayat nizamının şartlarını bilirler. Başkalarının haklarını gözetmeyi şiâr edinirler. Allâh kelâmı olan Kur'ânı, en doğru yolu gösteren, en şaşmaz idâreyi kuran, insanı en ileri seviyelere yükselten kıyâmete kadar değişmeyecek bir düstûr kabûl ederler. Onun öğrenilmesini, anlaşılmasını ve tebliğini borç bilirler. Bu uğurda bütün emeklerini harcarlar, çalışırlar. Hataları içinde Allâh'a yalvararak:

1- "Ey Rabbimiz! Bize hidâyet verdikten sonra, kalplerimizi kaydırma..." derler.

Allâh'tan istedikleri ilk şey, kalplerinin îman üzerinde korunması olur. Kalplerin şeytan tarafından kaydırılabileceğini, şeytana uyanların, kendilerini çelebileceğini bilirler. O kalpleri bozuk, gönülleri eğri olanların durumuna düşmekten korkarlar. Ve:

2- "...Bize tarafından bir rahmet de ver." derler.

Bulundukları îmanlı hallerde sapa sağlam kalmalarını isterler. Allâh'ın koruması için onun rahmetine ilticâ ederler. Ona olan güvencelerini de şöyle dile getirirler:

3- "...Şüphesiz çok (rahmet) verici sensin sen." derler.

Allâh'ın çok hibe eden, çok ihsân eden, çok lütfeden bir ulu yaratıcı olduğunu bildikleri için ancak Allâh'tan isterler. Başkalarına asla ümit bağlamazlar. Onlar kıyâmet gününde Allâh'ın huzurunda toplanacaklarını da bildikleri için:

4- "Ey Rabbimiz! Muhakkak sen insanları kendisinde şüphe olmayan bir günde toplayıcısın..." diye âhirete olan inançlarını Allâh'a arzederler. Böylece ancak kendisine sığındıklarını ifâde ederler ve korunmalarını isterler. Ayrıca:

5- "...Allâh, va'd yeri ve zamanından caymaz." diyerek îmanlarının pürüzsüz olduğunu, Allâh'ın verdiği sözden asla dönmeyeceğini bildiklerini de açıklarlar.

Böyle mü'minlere Peygamberimiz şöyle örnek olur:

Saîd ibni Müseyyib'in Âişe R.A.'den rivâyet ettiğine göre, Rasûlullah sallallâhü aleyhi ve sellem gece uyandığı zaman:

- (Ey Rabbim) senden başka ilah yoktur. Seni tenzîh ederim. Günahlarım için senden mağfiret dilerim. Senin rahmetini isterim. Ey Allâh'ım! Bilgimi artır. Bana hidâyet verdikten sonra kalbimi sapıtma. Tarafından bana rahmet ver. Şüphesiz çok bağışlayıcı sensin sen." diye duâ buyururlar idi. (Ebû Dâvud, Neseî).

(Bakara 127, 128, 129, 201, 250, 285, 286. Âl-i İmrân 16, 53, 147, 191, 192, 193, 194. Mâide 83. Âraf 23. İbrâhim 38, 40, 41, Kehf 10 Mü'minûn 109. Furkan 74. Haşr 10. âyetleri de okuyalım.)

Îmanlılar böylece Allâh'a yalvarıp ona güvenirken, kâfirlerin mallarının ve çocuklarının fâide vermediğini, kendilerinin ateşin yakacağı olduğunu da şu âyetler de görelim:

Âyet: 10

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ
مِنَ اللَّهِ شَيْئًا ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ ﴿١٠﴾

Meâli:

"Muhakkak küfredenler, Onların malları da oğulları da kendilerine karşı Allâh (ın azabın)dan hiçbir şeye kat'iyyen engel olamaz. İşte onlar, kendileri ateşin yakacağıdır."

Âyet: 11

كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ ۙ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ۚ
فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١١﴾

Meâli:

"(Onların tutumu) Firavn ileri gelenlerinin ve onlardan önce geçenlerin tutumu gibidir. Bizim âyetlerimizi yalanladılar da Allâh onları günahları sebebi ile yakalayıverdi. Hem de Allâh, cezası çetin olandır."

İZAHLARI:

Necranlı Piskoposun Rasulullahın hak peygamber olduğunu bildiği ve kardeşi Kürz'e anlattığı halde, Kral tarafından verilen mallara ve mevkiye kıyamayarak İslâmiyeti kabul etmeyişi ve onun gibi oğullarına, mallarına güvenenlerin îman etmemeleri, kendilerine hiçbir şey kazandıramadığı gibi Allâh'ın azabından da kurtaramayacaktır. Bu gibilerin sonunu beyan etmek üzere Allâh:

1- "Muhakkak küfredenler, onların malları da, oğulları da kendilerine karşı Allâh (ın azabın) dan hiçbir şeye kat'iyyen engel olamaz." buyurarak kâfirlerin mal tantanalarını ve evlad böbürlenmelerinin kendilerine hiçbir yarar sağlayamayacağını, Allâh'ın azabından sahiplerini asla kurtaramayacağını beyan etmiştir. Kurtulmak şöyle dursun, bizzat kendilerinin cehennemin odunu olacağını da şöyle haber vermiştir:

2- "...İşte onlar, kendileri ateşin yakacağıdır."

Cehennemin yakacağı, kâfirlerle günahkarlardır. Îmanı olup da günah işleyenler, cezaları kadar yandıktan sonra oradan çıkacaklar. Ama kâfirler hiç çıkmamak üzere orada ebedî kalacaklar. Gerek Necranlılar, gerekse onlar gibi olanları Allâh firavunlara ve onlardan öncekilere benzeterek şöyle buyuruyor:

3- "...(Onların tutumu) firavun ileri gelenlerinin ve onlardan önce geçenlerin tutumu gibidir."

Rasulüllahın devrindeki kâfirlerin bütün davranışları, tavır ve hareketleri, âdetleri ve gidişatları, tıpkı firavunun yakınları, ileri gelenleri ve onlardan önce gelip geçen kâfirler gibi. Onlarda peygamberleri, kitapları, Allâh'ı inkar ediyorlar. Onlarda:

4- "...Bizim âyetlerimizi yalanladılardı da, Allâh onları, günahları sebebiyle yakalayıverdi..."

Allâh onları dünyada küfürleri, ahlaksızlıkları, yalancılıkları yüzünden yakaladı ve helak etti. Bu gün nesillerini dahi bulmak mümkün değil. Âhirette ise, cehennemin yakacağı oldular.

5- "...Hem de Allâh, cezası çetin olandır."

(Şimdi daha iyi anlamak için Bakara 24, 165. Âl-i İmran 116. Enfal 52, 54, 55. Mücadele 17. Ğafir 22. Tahrim 6. Hümeze tamamı âyetleri de okuyalım.)

Kafirlere verilecek kesin haber şu:

Âyet: 12

قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٢﴾

Meâli:

"(Rasulüm) Küfredenlere: "Yakında yenileceksiniz ve cehenneme toplanılacaksınız. Ne de kötü döşektir." de."

Âyet: 13

قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا ۖ فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَأْيَ الْعَيْنِ ۚ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَنْ يَشَاءُ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿١٣﴾

Meâli:

"Karşılaşan iki fırka da sizin için bir ibret olmuştur. Bir fırka, Allâh yolunda savaşır. Diğeri de kâfirdir. Onları, göz görüşüyle kendilerinin iki katı görüyorlar. Allâh da dilediği kimseyi yardımı ile destekler. Muhakkak bunda görebilenler için kesin bir ibret vardır.

İZAHLARI:

Muhammed ibni İshâk'ın anlattığına göre, Rasulullah sallallâhu aleyhi ve sellem Bedir'de olan olduktan sonra Medine'ye döndü ve Yahudileri "Beni Kaynuka" çarşısında topladı ve:

- Ey Yahûdi toplumu! Allâh Kureyş'e yaptığını size yapmadan önce Müslüman olun" dedi. Onlar da:

- Ey Muhammed! Kureyş'ten bir kısmını öldürmekliğin seni aldatmasın. Onlar savaş bilmez acemilerdir. Muhakkak ki sen vallâhi bizimle savaşırsan, bizim (nasıl) insanlar olduğumuzu pek iyi anlarsın.

Muhakkak sen bizim gibisiyle karşılaşmadın." dediler. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.

1- "(Râsûlüm) küfredenlere: "Yenileceksiniz ve cehenneme toplanılacaksınız. Ne de kötü döşektir" de.

Hususi ile Yahûdilere, umûmi ile de bütün kâfirlere mağlup olacakları böylece hatırlatıldı. Dinlemediler. Ama çok perîşan bir şekilde mağlûp oldular. Bir daha dönmemek üzere sürüldüler. Elbette cehennemi de boylayacaklar. Onların ders almaları için Bedir savaşı şöyle hatırlatılıyor:

2- "Karşılaşan iki fırkada sizin için bir ibret olmuştur. Bir fırka Allâh yolunda savaşır. Diğeri de kâfirdir. Onları göz görüşüyle kendilerinin iki katı görüyorlar.."

Bedir savaşında üç yüz küsür kişilik İslâm fırkası ile bin küsür kişilik müşrik fırkası karşılaştı. Müslümanlar Allâh için Allâh yolunda savaşırken, kâfirler de şeytan yolunda bâtıl için savaşıyorlar idi. Allâh müslümanları onların gözünde kendilerinin iki katı gösterdi ve onları yıldırdı. Kısa sürede mağlup olan kâfirler çok perîşan bir şekilde birçok ölü ve esir vererek geri döndüler. Müslümanlar ise on dört şehit vererek, aldıkları esirlerle zafer bayrağını çekerek Medine'ye şerefle girdiler.

Elbette bunda alınacak ibret vardı. Yahûdilerin bunu iyi düşünmeleri gerekirdi. Her bakımdan Müslümanlardan katkat üstün olan Mekke müşriklerinin, kendilerinin üçte biri kadar az olan Müslümanlara yenilmesi, büyük bir ibret levhası idi. Burada açıkça Allâh'ın yardımı vardı:

3- "...Allâh da dilediği kimseyi yardımı ile destekler..."

Müslümanların Allâh'ın yardımı ile desteklendiği belli. Artık Allâh'ın gücüne karşı gelinir mi? Fakat Yâhûdilerin akılları bunu kavrayamadı. Rasûlullah'ın davetine ters cevap verdiler. Kendilerini çok üstün gösterdiler.

4- "Muhakkak bunda görebilenler için kesin bir ibret vardır." Ama, nerede onlarda görecek bu göz? Onlar ancak bâtılı görürler. Hakkı ancak îmanlı gözler görür. Onların gözlerini dünya hırsı bürümüş. Onların gözlerine küfür perdesi çekilmiş. Kalplerine nifak katıranı dolmuş.

(Bedir savaşı ile ilgili olan şu âyetleri de okuyalım: Âl-i İmrân 123. Enfâl 1, 14, 41, 45, 47, 48, 67-71.)

İnsanları çekici ve bağlayıcı olan şeyleri beyân eden şu âyeti titizlikle okuyalım:

Âyet: 14

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ
الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ
وَالْحَرْثِ ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ
الْمَآبِ ﴿١٤﴾

Meâli:

"İnsanlara, kadınlardan, oğullardan, altın ve gümüşten kantarlanmış kantarlardan, süslenmiş atlardan, (ehli) hayvanlar ve ekinlerden (umulan) şehvetler sevgisi süslendi. Bunlar dünyâ hayatının geçici yararlıklarındandır. Ve Allâh, dönülecek yerin güzeli, O'nun katındadır."

İZAHI:

Bu âyeti kerîmede insanların şiddetle ihtiyâcı olan yedi şey zikredilmiştir. Yaratılışı itibâriyle insanlar bu yedi şeyle iç içedir. Bunlar olmadan yaşamak imkânsız gibidir. Dünyânın bunlarsız düzenli olarak insanlara yararlı olması düşünülemez. Âhiretin hazırlığı da yine bunlarsız yapılamaz.

Demek ki hem dünya ve hem de âhiret için bunlar zarûrî ihtiyaçlardandır. Ancak her şeyin aşırı olması veyâ ihtiyâcın çok altında azalması, insanların yararına değil, zararınadır. Bunu iyi bilip, ortayı bularak dengenin sağlanması şarttır. Dinimiz bu dengenin sağlanması için gerekli ölçüleri de vermiştir. Yeter ki bu ölçüleri iyice öğrenip yaşayışımızı bu ölçülerle ayarlamalıyız. Âyeti kerîmeyi bu ölçülere göre titizlikle anlamaya çalışalım:

1- "İnsanlara, kadınlardan.."

Burada önce insanlar hedef alınmaktadır. Erkek olsun, kadın olsun ikisi de insandır. Biri diğerisiz olamaz. Erkeğin kadına ihtiyacı olduğu kadar, kadınında erkeğe ihtiyacı vardır. Bunlardan birisi başa alınacak ki ikisi de birden ele alınmış olsun. Erkek başa alınmış kadında onun sorumluluğu altında değerini bulmuştur. Ve sevilmeye lâyık görülmüştür. Âyeti kerîme bu istikamette inzâl buyurulmuştur.

Kadınların sevilmesi, iki ana hatta ayrılır:

a) Kadın, her şeyden önce bir insandır. İnsan olarak sevilmesi gerekir. Onun sevgisinin diğer mahlûkattan ayrı ve çok üstün olması gerekir. Onun nasıl sevileceğinin de iyi bilinmesi lâzımdır. Erkeğin kadın tarafından sevilmesi de tıpkı böyledir.

Kadın, anadır. Neslin devâmı ve korunması için önce ananın sevilmesi ve korunması şarttır. Baba olan erkeğin korunması da böylece şarttır.

Kadının sevilmesi ve korunması için bir erkekle evlenmesi, yalnız bir erkeğin emânetine verilmesi, yalnız bir erkeğin himâyesine verilmesi kesinlikle şarttır. Kadını çok erkekler arasına terk edip onu ezdirmemek, hayattan bezdirmemek, bir zevk ve şehvet oyuncağı olarak elden ele gezdirmemek gerekir. Kadının sevilmesinin birinci basamağı budur. Bu da ancak kadını da, erkeği de yaratan Allâh'ın emrettiği şekilde nikâhlanmaktır. Her ikisinin de isteğiyle sevgisiyle Allâh'ın bütün emirlerini yerine getirmeye söz vererek yuvalarını kurmaktır. Kurulan bu yuvanın devâmı için de, erkeğin kadını, kadının da, erkeği tam kendisi yerine koyarak sevmesi, şehveti hedef alarak değil, analığı, babalığı dikkate alarak sevmeleri gerekir.

Kadını sevmenin önemli bir yönü de yabancı erkeklerin şehvetine hedef olmaktan korumak. Onun yabancı erkeklerin içini bozmayacak şekilde giydirilmesidir. Onu, tozdan topraktan, sıcaktan soğuktan yabancı erkeklerin şehvetinden koruyacak bir şekilde, dar olmayan bir giyimle güvence altına almak. Onu bu şuurla yetiştirmek bu sevginin temelidir. İmanlı yetişmesi, her şeyi halleder.

Kadını sevmenin diğer bir yönü de, ona analık şuûrunu iyi vermektir. Ona çocuk sevgisini, analık şefkatini ve şerefini iyice iyi öğretmektir. Yine onun imanlı yetişmesi her sevginin başıdır.

b) Kadın sevgisinin bir çarpık yönü de şöyledir. Onu tamâmen şehvet oyuncağı yaparak hürriyet adı altında şahsiyetinden analık şerefinden uzaklaştırıp insanlığın yüz karası yapmaktır. Onun önce utanmasını kaldırıp, herkesle senli benli yetiştirerek kendi benliğinin sıyrılması ile, iffet ve nâmus cevherlerinden mahrum etmek. Sonra da şehvet pazarında müşteri tutmak için gönül çekici ince, dar ve yarım, çeyrek elbiseler, boya ve ondelelerle süsleyip salıvermek, medeniyet, hürriyet, kadın hakları mıdır? Yoksa, insanlığı kökünden yıkmanın, tâ kendisi midir? Bunun cevâbını sen ver.

Âyet-i kerîmede bu iki ayrı kadın sevgisi dikkatle ve titizlikle incelenmesi için bize hâtırlatılmaktadır. İslâmiyet birinciyi, küfür de ikin-

ciyi beğenmiştir. Birinciyi Allâh Müslümanlara süslü göstermiştir. İkinciyi de şeytan îmansızlara süslü göstermiştir.

Erkek de tıpkı kadın gibidir. Kendine, evine, ailesine ve çocuklarına sahip, îmanı ve ibâdeti tam olan, ahlâkı fazileti yerinde olan, başkasının ırzında nâmusunda gözü olmayan erkekler Allâh'ın da kullarının da, ailesinin de seveceği kimselerdir.

Allâh'ı inkâr eden, hak hukuk tanımayan, ırz namus düşünmeyen, ahlâk ve faziletten mahrum olan, içki, kumar düşkünü olan, âile ve çocuklarına sâhip olmayan erkekler ise ancak şeytanın seveceği kimselerdir. Bunlarla ilgili pek çok âyetlerden ikisini de okuyalım:

"...Allâh iyilik edenleri sever." Âli İmrân 134.

"...Allâh bozguncuları sevmez." Mâide 64.

2- "...Oğullardan..."

Evlâd sevgisi, âyeti kerîmede "oğlanlar" zikredilmiştir. Ailenin ve cemiyetin ağırlığı erkekler üzerinde olduğu ve böbürlenmeler, öğünmeler, çalım yapmalar onlarla olduğu için dikkatimiz onlara çekilmiştir. Aslında kız, oğlan birbirlerinden üstün, birbirlerinden farksızdır. İkisi de geleceğin büyükleri, anaları ve babalarıdır.

Bunlar da sevme ve sevilme bakımından iki şekilde ele alınır.

a) Nesli çoğaltma, aile yapısını sağlamlaştırma, milli gücü artırma, Allâh'ın kullarını, peygamberin ümmetini çoğaltma, islamın şanını yüceltme maksadı ile sevilmesi, elbette Allâh'ın bize ihsan ettiği birer zinettir. **"Mal ve evlad dünya hayatının zinetidir.."** (Kehf 46.)

b) Oğlanların çokluğu, kızların ve dâmatların kalabalıklığı, bir böbürlenme, başkalarına karşı çalım yapma, onlarla güç gösterip başkalarını ezme, onlara zulmetme maksadı ile seviliyorsa, işte bu:

"Mallarınız ve evlâdınız ancak fitnedir.." (Teğabün 15)

"Muhakkak eşlerinizden ve evlâdınızdan size düşman olan vardır, sakının." (Teğabün 14)

Oğlan olsun, kız olsun, îmanlı, ibâdetli, ahlâklı, fâziletli kendilerine, ana ve babalarına, eşlerine ve çocuklarına, milletine ve vatanına yararlı olarak yetiştirmek, onları sevmenin en iyisidir.

Onları başıboş bırakıp veya devrimizde olduğu gibi medeniyet adı altında şımarık, ahlâksız, iffetsiz, nâmussuz, îmansız yetiştirmek, onları sevmek şöyle dursun, onlara, millete ve vatana en ağır darbeyi indirmek, en büyük hâinliği yapmaktır.

"...Muhakkak Allâh hâinlik eden günahkârları sevmez." (Nisâ 107)

3- "...Altın ve gümüşten kantarlanmış kantarlardan..."

İnsanın paraya, mala da ihtiyacı vardır. Ancak bunun da bir düzene uyarak kazanılması ve harcanması gerekir. Helâldan kazanmak ve helâle harcamak, haramdan kazanmak ve harama harcama bakımından bu da iki kısma ayrılır:

a) Allâh için kazanmak ve Allâh yolunda harcamak üzere helâlından kazanılan paralar, altınlar, gümüşler. Âilenin ihtiyâcına, fakirlerin muhtaçların, vatanın, milletin, ihtiyacına harcanır, ibadetlerin daha iyi yapılması, hacc ibadetinin edası, ordunun techizi için harcanırsa ve bu niyetle biriktirilirse, bu malları da, malları biriktirenleri de Allâh sever. Ve bu tarzdaki mal, para sevgisi, dünya ve âhiret de insanı huzura kavuşturur.

"Allâh'ın rızasını dilemek ve kendilerindeki (Îmanı) tesbit etmek için mallarını harcayanların misali, bir tepenin üstündeki düzlükte bulunan bir bahçenin misali gibidir. Ona bol bir yağmur yağar, meyvesini iki kat verir. Ona bol yağmur değmese de bir çiğ rütûbet bulunur (yine mahsul verir). Ve Allâh yapmakta olduğunuz şeyleri görendir." (Bakara.265)

b) Bir hırs içinde helal, haram gözetmeden, hak, hukuk seçmeden kazanılan mal, para, altın, gümüş, başkalarına baskı yapmak, zulüm yapmak, içki içmek, kumar oynamak, zina, fuhuş yapmak maksadıyla biriktirilir ve bu yolda harcanırsa, bu bir mal sevgisi değil, tam anlamıyla zulümdür. Hele biriktirdikleri paraları başkalarını sömürme yolunda, fâizcilik ve tefecilikte kullanılırsa, bu zulüm daha da artar.

Böyleleri insan, millet, vatan düşmanlarıdır. Bunların dünyâ ve âhiretleri zindandır. Dünyâda paranın bolluğu ile böbürlenirken ansızın başlarına gelecek bir musîbet, bir ölüm onları yenmiş ekine çevirir. Âhirette ise sonu gelmez azaplar vardır.

(Hemen Hadîd sûresinin 2. âyetini oku).

"Kantar" Bir ağırlık ölçüsüdür. Çeşitleri vardır.

"Mukantara" Kantarla tartılmış anlamındadır.

Çok olan altınlar, gümüşler, terâzilerle değil kantarlarla tartılır. Burada altının ve gümüşün çokluğundan kinâyedir.

4- "Süslenmiş atlardan..."

İnsanların önemli ihtiyaçlarından birisi de attır. Bilhassa motorlu devreye gelmezden önce, atın önemi çok büyük idi. Kıymetli olduğu için yuları, gemi, eğeri ve semeri, renkli dokumalarla gümüş, sarı bakır gibi parlak mâdenlerle, renkli boncuklarla bilhassa binit atları süslenirdi. Araba devrine de gelindiğinde de araba, paytun atları daha çok süslenir oldu. Bu ata olan sevginin bir işâreti idi. Ama bu sevgi, normal hâlinde kalmadı. İfrata çevrildi. Gurur, kibir meselesi hâline geldi. Ahlâksızlaşanlar, bunu kadın tavlamalarda, zulüm yapmalarda, birbirlerine baskın düzenlemelerde, yol kesmelerde de kullanır oldu.

Bunu şöyle kısaltabiliriz. At îmanlı ellerde olduğu zaman, çok yararlı işlerde kullanıldı. Îmansız ellerde bulunduğu zaman da çok zararlı şeylerde kullanıldı. Bu sevimli mahlûk kıymetli hayvan, sâhibine sâdık olduğu için nereye sürülürse oraya koştu. İyi ellerde iyi, kötü ellerde de kötü oldu. Kötü olan bu hayvan değil, hayvanlardan aşağı olan sahibidir.

Allâh'ın insanlara lütfu olan bu hayvanda, bunun sevgisi de insanlar için bir imtihandır. Allâh onu kötüye kullanın diye vermemiş, binin yararlanın diye ihsan etmiştir. Nitekim Nahl sûresinin 8. âyetinde:

"Atı da katırı da eşeği de binmeniz için ve zinet olarak (yarattı). Bilmediğiniz şeyleri de yaratacaktır." buyurmuştur. (Bundan önceki âyetleri de okuyalım. Enfâl sûresinin 60. âyetine de bakalım)

5- "...Hayvanlardan..."

"En'âm" develer demektir. Sığır, manda, koyun, keçi gibi ehlî hayvanlara da denir. Burada insanların faydalandığı hayvanlar ve davarlara işâret buyrulmuştur.

Bilindiği gibi hayvanlar ve davarlardan insanlar çok yararlanır. Bu da Allâh'ın büyük bir ihsanıdır. Bunun da iyi bilinip Allâh'a şükredilmesi lâzımdır. Bunlar da îmanlı ellerde olursa, çok yararlı olur. Îmansız ellerde bulunursa yararından çok zararı olur.

6- "...Ve ekinden..."

"Hars" Toprağa ekilen her şeyin ekilmesine denir. Bilindiği gibi hiçbir devirde insanların ve ellerindeki hayvanların ziraatsız yaşaması mümkün değildir. Gıda maddelerinin hemen hepsi, hayvanla ziraatten temin edilir. Öyle ki, sayılmakla bitmeyecek olan gıda maddelerinin hepsi bunlardan alınır.

Burayı da daha iyi anlamak için:

(En'âm 141. Nahl 10, 11, Yâsîn 33, 34, 35. âyetleri de okuyalım.)

"Her şey îmanlı ellerde değerini bulur." diyoruz. Îmansızların toprakta yetişen üzümleri şarap, arpaları bira, anasonları rakı yaptıkları herkesin bildiği bir şeydir. Başka içki çeşitlerinin de yine toprakta yetişen bitkilerden olduğu da bir gerçektir. İçkinin her çeşidinin insanlara zararlı olduğu da açıktır. Îmanlı kimseler hepsini de yararlı yerlerde kullanır. Onların kazancı da helâl yolla kazanılır harcanması da helâl yola harcanır. Îmansızlar ise, ne kazanırken, ne de harcarken helâl, haram, hak hukuk, zarar, yarar diye bir şey düşünmezler.

Bu âyette açıkça görüldüğü gibi bizim dinimiz insanla ilgili her şeye şaşmaz bir düzen getirmiştir. Her şeyin yararlı olabilmesi için ancak bu düzen içinde değerlendirilmesi şarttır. Aksi halde devrimizde görüldüğü gibi, bir gürûh haramlar içinde kendilerini rezil eder, âile ve çocuklarını huzursuz perîşân ederken, diğer bir grup da onların şerrinden zulmünden neler çekmektedir. Yine tekrar ediyor ve diyoruz ki: "Her şey îmanlı ellerde değerini bulur."

7- "İşte bu, dünyâ hayatının (geçici) yararlıklarındandır."

Bu sayılan şeyler, hepsi de îmanlı ellerde olduğu sürece yararlıdırlar. Îmansızlar da yararlanıyorlar ama ölçüsüz, bozuk düzen içinde. Hem de geçicidir. Bunları geçici olamayan, sonu gelmeyecek olan âhiret hayatı için değerlendirmek gerekir. Bunu da ancak şuurlu mü'minler yapar. Onlar, öldükten sonra dönülecek, varılacak yerin Allâh huzuru olduğunu bilirler. Hayatlarını ve mallarını ona göre değerlendirirler.

8- "...Ve Allâh, dönülecek yerin güzeli onun katındadır."

Bunu bilerek yaşayan ve Allâh'ın huzuruna en güzel yeri bulmak üzere varanlara ne mutlu.

Ömer R.A.:

- "Ey Rabbim! İşte şimdi onları bizim için süsledin. dedim de şu âyet nâzil oldu", demiştir.

Âyet: 15

قُلْ أَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذٰلِكُمْ ۖ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ
جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ
مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿١٥﴾

Meâli:

"(Rasûlüm) Bunlardan daha hayırlısını size haber vereyim mi?" de. Sakınanlar için Rabbleri katında altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Orada ebedî kalıcılardır. Tertemiz eşler de vardır. Allâh'tan bir de rızâ vardır. Ve Allâh kulları görendir."

İZAHI:

İnsanların arzularını ve sevgilerini kendilerine çeken nimetler geçen âyette beyan edildikten sonra îman edenler ve Allâh'tan korkup günahlardan, haramlardan sakınanlar için onlardan daha çok hayırlı, daha güzel, daha zevkli neler neler vardır. Allâh şöyle bildiriyor:

1- ""Bunlardan daha hayırlısını size haber vereyim mi?" de." Bu haberi alan mü'minler elbette: "Onlar neler ki." diye beklerken:

2- "...Sakınanlar için Rabbleri katında altlarından ırmaklar akan cennetler vardır. Orada ebedî kalıcılardır. Tertemiz eşler de vardır. Allâh'ın bir de rızâsı vardır."

Dünyada iken imân etmiş, ibâdetlerini yapmış, haramlardan kaçmış, helâllerle yaşamış, Allâh yolunda cihatlar eylemiş olanlar için, altından ırmaklar akan, her çeşit nîmetler bulunan cennetler vardır. Ayrıca tertemiz, hayızsız, nifassız, kimsenin dokunmadığı hanımlar vardır. Gerek dünya kadınları, gerek hûriler birbirinden güzel, birbirinden temiz, birbirinden çekicidirler. Dünyâdaki gibi değiller. Orada bambaşka olacaklar. Bunlardan başka cennet ehlini sevince gark edecek, onlara huzur ve saadet güvencesi verecek Allâh'ın rızası vardır. Allâh'ın rızasından üstün ne olabilir. Bütün nimetlerin tadı, lezzeti, zevki onun rızasına bağlıdır.

3- "...ve Allâh kulları görendir."

Allâh dünyada kullarının ne yaptığını, hiç aralıksız görür. Onların iyilik, kötülük ne yaptılarsa ona göre âhirette karşılık verir. Mü'minlerin bütün iyi hallerine karşı cenneti, kâfirlerin kötü hallerine karşı cehennemi hazırlamıştır. Mahşer hesâbından sonra herkes kendisi için hazırlanan yere gidecektir.

Cennet ehlinin kimler oluğunu da şu âyetlerde beyan etmiştir:

Âyet: 16

اَلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ اِنَّنَآ اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا

عَذَابَ النَّارِ ﴿١٦﴾

Meâli:

"Ey Rabbimiz! Şüphesiz biz îman ettik. Artık bize günahlarımızı bağışla. Ateşin azabından da bizi koru" diyenler."

Âyet: 17

اَلصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ ﴿١٧﴾

Meâli:

"(Yani) Sabırlılar, doğru olanlar, itaat edenler, harcayanlar ve geceleri mağfiret isteyenler."

ÎZAHLARI:

Kendilerine verdiği nimetlerle dünyada sevindiren Allâh, dünyada gereği gibi şükreden ve onu devamlı zikreden Mü'minler, âhiret müjdesini aldıkça:

1- "Ey Rabbimiz! Şüphesiz biz îman ettik. Artık bize günahlarımızı bağışla." derler. Onlar bir yandan günah işlememeye çalışırlar, bir yandan da gaflet edip içine düştükleri hataların affını isterler. Bununla birlikte:

2- "...Ateşin azabından da bizi koru" diye yalvarırlar. Bu sûrenin dokuzuncu âyetinin îzahının sonundaki rakamları yazılı âyetleri okuyalım.

Allâh, kendisine tam kulluk yapan müttegîleri de şöyle beyan ediyor:

3- "(Yani) sabırlılar..."

Allâh'ın emirlerini yerine getirirken karşılaştıkları zorluklara katlanarak, gevşeklik göstermeyerek, yılgınlık yapmayarak, azim ve şevkle bıkkınlık göstermeden devam ederler. Onun yasaklarına karşı da metânetle direniş gösterirler, asla tesir altında kalmazlar. Şuurla ondan uzaklaşmayı başarırlar.

4- "...Doğru olanlar..."

İmanlarında, ibadetlerinde, ahlâklarında, verdikleri sözlerde, Peygamberlerine olan bağlılıklarında, onun sünnetlerinin yerine getirilmesinde hiç yılmadan, tâviz vermeden, yalana kaymadan dosdoğru dinlerinde sâdık kalırlar.

5- "...İtaat edenler..."

Allâh'a tam teslîmiyetle, hiç itirâz etmeden boyun eğerler, çokça duâ ederler, ibâdetlerinde huşû gösterirler. Niyetlerinde asla ihlâsdan ayrılmazlar.

6- "...Harcayanlar..."

Allâh yolunda güçlerinin yettiği kadar mallarını harcarlar. Fakirlere, yetimlere, yolculara, yardım ederler. Farzolan zekâtlarından başka sadakalar verirler. Verdiklerini de asla başa kakmazlar.

7- "...Ve geceleri mağfiret isteyenler."

Allâh'ın her emrini ihlâsla yerine getirmekle, haramlardan dikkatle kaçınmakla berâber bilhassa gecenin sessizliği ve sâdeliğini Allâh'a yalvarmaya daha uygun bulurlar. Uykularını, istirahatlarını bölerek günahlarının afvı için Allâh'a yalvarırlar. Bu yalvarmanın günah işlememeye bir ahid olduğunu da idrak ederler. Bu arada gündüzün çalışmalarını engelleyecek kadar da uykusuz kalmanın günah olduğunu bilirler. Gaflete düşmezler. İşlerini yaparken ibâdetlerini, ibâdetlerini yaparken de işlerini unutmazlar.

(Ahzab sûresinin 35. âyetini de herhalde okuyalım.)

Şimdi de insanı bu yüce mertebelere erdiren tevhîd esâsını beyân eden âyeti okuyalım:

Âyet: 18

شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۙ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَاُولُوا الْعِلْمِ
قَآئِمًا بِالْقِسْطِ ۭ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿١٨﴾

Meâli:

"Allâh adâleti kurarak şüphesiz kendisinin, ondan başka bir ilâh olmadığını ispât etmiştir. Melekler de, bilgi sâhipleri de adâletle durarak ondan başka bir ilâh yoktur. Azizdir, Hakîmdir."

ÎZAHI:

Bu âyetlerin Necranlılar hakkında nâzil olduğu sürenin başında anlatılmıştı. Burada şöyle bir rivâyet daha vardır:

Şam Hıristiyan âlimlerinden ikisi Rasûlullah'ı görmek üzere Medine'ye geldiler. Medîne ve çevresini görünce birisi diğerine:

- "Bu şehir son gelecek peygamberin şehrine ne de benziyor" dedi. Rasûlullah'ın yanına girdiklerinde şeklinden bildiler. Ve:

- "Muhammed sen misin?" dediler.

- "Evet." buyurdu.

- "Ahmed de sensin." dediler.

- "Evet." buyurdu.

- "Biz sana bir şey soracağız. Haber verirsen sana îman edeceğiz. Ve seni tasdik edeceğiz." dediler.

- "Sorun" buyurdu.

- "Allâh'ın kitabındaki en büyük şehâdeti bize haber ver" dediler. Bunun üzerine Efendimiz bu âyeti okudu. Onlar da Müslüman oldular.

Bu âyetin Necranlılar hakkında nazil olması ile bu iki şam âlimi hakkında nâzil olması, hakkında bir çelişki görülemez. Birinin hakkında nâzil olan her hangi bir âyet sırası gelince pek çoklarının hakkında da okunur. Yeni nâzil olmuş gibi onların haline uyar. Kıyâmete kadar bu hâl devam eder. Allâh'ın kelâmının bâki olduğu böylece anlaşılır.

Allâh'ın vahdâniyetinin isbâtı, gerek Necranlılar, gerek Şam alimleri, gerekse bunlardan başka bütün insanlar için çok gerekli olan bir îman temelidir. Onun için Allâhu teâlâ:

1- "Allâh adaleti kurarak şüphesiz kendisinin, ondan başka bir ilâh olmadığını isbât etmiştir." buyurdu.

Allâh kendi vahdaniyetini önce kendi deliller yaratarak, adâlet kurarak isbât etmiştir. Onun gökleri ve yeri yaratarak bunları da başka yaratıklarla doldurarak sayısız deliller meydana getirmiştir. İşte bu deliller, kendisinin varlığını ve birliğini her bakımdan isbât etmiştir. Görülen ve bilinen her şey aklı erene Allâh'ın vahdâniyetini –birliğini– isbâta kâfidir.

İkinci olarak, Peygamberler göndermesi, onlara kitaplar indirmesi, bu kitaplarda diğer mahlûkatın bildirilmesi, her şeyden dosdoğru hakikate uygun olarak anlatılması doğruluğun –adaletin– tam kendisidir. Allâh bu adalet düzenini kurmuş ve bu düzenle, kendisinden başka hiçbir ilâh olmadığını, kendisinden başka hiçbir yaratıcı olmadığını, kendisinden

başka hiçbir ibâdete layık varlık olmadığını ispat edip açıklamıştır. Kendinin vahdâniyetini önce kendisi kesin hükme bağlamış varlığını, birliğini tam olarak sağlamıştır. Sonra da:

2- "...Melekleri de..." buyrularak, bütün meleklerin Allâh'ın kemal sıfatlarıyla birlikte şâhitliğini yapmış olması zikredilmiştir. Allâhu teâlâ, kendini önce meleklere tanıttı. Melekler Allâh'ı insanlardan önce tanıdılar ve bildiler. Melekler Allâh'ın her şeyi tek başına yarattığını, onları yoktan var ettiğini biliyorlardı. İşte bu bilgileri ile Allâh'ın vahdâniyetine şâhitlik ettiler. Ona hiç isyan etmemek, asla emrinden ayrılmamak üzere söz verdiler. Nahl. 50, Tahrim sûresi 6. âyetlere baktığımız zaman onların ne kadar itaatli olduğunu anlarız. Onların tâatları Allâh'ın vahdâniyetine şâhitlikleridir.

Meleklerden sonra yaratılan insanlar da Allâh'ın vahdâniyetine şâhit olmuşlardır. Tabîidir ki insanların yeterli bilgisi olanları ve bu bilgilere uyanları şâhitlik etmiştir:

3- "Bilgi sâhipleri de adâletle durarak..." buyrularak bunlara işâret edilmiştir. Bilgi sâhipleri, önce Peygamberler ki Allâh'ın kendilerine indirdiği kitaplardan öğrendikleri bilgilerle ve bu bilgilerin ışığı altında yaptıkları araştırmalardan edindikleri bilgilerle çok geniş bir bilgi sahibi olmuşlardır. İşte bu bilgiler kendilerine Allâh'ın varlığını, birliğini tanıttılar ve Allâh'ın vahdâniyetine şâhit oldular.

Peygamberlerin yetiştirdiği îhlâslı, îmanlı âlimler de Allâh'ın vahdâniyetine şâhitlik ettiler. Cinlerden de bu hakikati öğrenen ve bilenler vardır. Onlar da Allâh'ın vahdâniyetine şâhitlik ederler.

Allâh'ı ve sıfatlarını öğrenen her mü'min de Allâh'ın birliğine şehâdet eder. Hepsi de tevhid kelimesi olan:

4- "...Ondan başka ilah yoktur..." sözünü tekrarlarlar, dillerinden bırakmazlar. O Allâh'ın:

5- "...Azîz, Hakîm." olduğunu da ikrar ederler. Hiçbir varlığın ona galip gelemeyeceğini, dâimâ onun üstün olduğunu bilirler. Her zaman onun hükmünün geçerli olduğunu, onun hükmünü kimsenin bozamayacağını, o hükmünü yerli yerince vermekte olduğundan da asla şüpheleri olmaz. Allâh'ın hükmüne karşı gelenlerin veya ona uymayanların herhalde hüsrâna uğrayacaklarını bilirler ve onun hükmünden ayrılmazlar.

Allâh'ın dîninin İslâm olduğunu da kabul ederler:

Âyet: 19

إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ۗ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾

Meâli:

"Muhakkak Allâh katında din, İslâmdır. Kitap verilenler, ancak kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki azgınlıktan dolayı anlaşamadılar. Allâh'ın âyetlerini kim inkâr ederse, (bilsin ki) Muhakkak Allâh hesâbı çabuk olandır.."

İZAHI:

Allâh'ın vahdâniyetine, kendisi, Melekler ve ilim sahibi Peygamberler ile onların ümmeti olan bilgili kimseler şehâdet etmiştir. Geçen âyette bu kısım anlatıldıktan sonra Vahdâniyet sıfatı ile muttasıf olan Allâh'ın râzı olduğu dîni beyan etmek üzere:

1- "Muhakkak Allâh katında din, İslâmdır.." buyrulmuştur. Âdem Aleyhisselâmdan beri bütün insanlara gönderilen dinin adı İslâmdır. Başka isimle bir din gelmemiştir.

"Dîn" tâat, âdet, yol, alâmet, şân, cezâ, mükâfat mânalarına gelen bir kelimedir. Burada Allâh'a itaat etmek üzere tutulan onun yoludur. Bu yol insanı cezâlardan kurtaran, mükâfatlara kavuşturan, iyilik, alâmetleri, şân şeref dereceleri kazandıran şaşmaz bir Allâh yoludur.

"İslâm", "Selâmet" kökünden ayıpsız, yaramazlıktan, âri güvenilir, beğenilir, huzurluluk, serbestlik mânalarına bu mastardan "if'âl" babı sığasıyla "İslâm" denilmiştir ki burada, ayıpsız, ağmansız yolda Allâh'a boyun eğmek, onun emrine girmek, onun dininde yaşamak demektir. (Bu sûre 85. Mâide 3. âyetleri de okuyalım.)

Din ancak İslâm olduğu halde:

2- "...Kitap verilenler, ancak kendilerine ilim geldikten sonra aralarındaki azgınlıktan dolayı anlaşamadılar..."

Kendilerine İncil, Tevrat, Zebûr kitapları ile sahîfeleri verilen milletler, bu kitaplardaki ilimleri okudular, öğrendiler, anladılar bunca bilgilere sahip oldular da ondan sonra anlaşamadılar. Çünkü bunlar sapkın azgın, hakka rızâ göstermeyen haksızlığa sapan kimselerdi. Her biri kendi arzusu istikametinde yürünmesini istiyordu.

Bu anlaşamamazlıklar sonu ellerindeki kitapları bozdular, ayrı ayrı dinler uydurdular. Bunların başında Yahûdilik ile Hıristiyanlık geliyor. Halbuki din islâmdır. Bütün kitaplar ve sahifelerde Allâh dini –İslâm– olarak bildirmiştir. Onlar bunu unuttular. En son gelen din yine İslâm dini olunca, ona karşı çıktılar. İnkâr ettiler. Küfre saptılar.

3- "...Allâh'ın âyetlerini kim inkâr ederse, (bilsin ki) muhakkak Allâh hesâbı çabuk olandır."

Kâfirlerin ayrı baş çekmeleri, Peygamberlere karşı gelmeleri, haramları işlemeleri, ahlâksızlık yapmaları Allâh'ı zor duruma düşüremez. Ona her şey kolaydır. Bu sapıkların hesaplarını çar çabuk görüverir. Onları daha önceden hazırlanmış olan cehenneme sürüverir.

Rasûlüne karşı çıkanlara söylenecek sözleri de Allâh şöyle öğretiyor:

Âyet: 20

فَإِنْ حَآجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ ۗ وَقُل لِّلَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ ءَأَسْلَمْتُمْ ۚ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوا ۖ
وَّإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠﴾

Meâli:

"(Râsûlüm) eğer seninle uğraşırlarsa; "Bana uyanlarla birlikte yüzümü Allâh'a teslim ettim." de. Kitap verilenler ile ümmîlere de: "Müslüman oldunuz mu?" de. Eğer müslüman olurlarsa, hidâyete ermişlerdir. Şâyet yüz çevirirlerse, artık sana tebliğ düşer. Allâh da kullarını görendir."

İZAHI:

Necranlılar başta olmak üzere diğer hristiyanlar yahûdiler ve bunların dışında kalan kitapsızlar, kendilerine Allâh'ın birliği islâmi esaslar açıklandıkça pek çoğu karşı çıkıyor. Rasûlullah ile mücâdeleye giriyorlar idi. Allâhu zülcelal bu âyeti kerîme ile onlara nasıl davranılacağı hakkında Resûlüne tâlîmat veriyor ve:

1- "(Rasûlüm)! Eğer seninle uğraşırlarsa; "Bana uyanlarla birlikte yüzümü Allâh'a teslim ettim." de."

Ey Rasûlüm seninle Allâh ve din hakkında mücâdele eden ve seninle uğraşanlara sözü uzatıp onları karşında fazla tutmaya gerek yok. En kısa yoluyla şöyle de ve bitir: "Ben, bana uyanlarla berâber yüzümü Allâh'a çevirdim, kendimi ona teslim edip onun dîni olan islâmı kabul ettim." Onlar ileride cezâlarını çekeceklerdir.

2- "...Kitap verilenler ile ümmîlere de: "Müslüman oldunuz mu?" de."

"Kitap verilenler" Yahudilerle Hıristiyanlar.

"Ümmîler" ise, bunların dışında kalan arap müşrikleri ve başı boş olan câhil zümre, avam tabakası.

İnsan tabakalarının tümü bu iki zümre içinde hatırlatılmış oluyor. Buna göre Peygamber Efendimiz. Bütün insanlara gönderilmiş bir peygamber oluyor, Nitekim Enbiyâ sûresinin 107. âyeti Sebe sûresinin 28. Araf sûresinin 158. âyetinde açıkça bütün insanlara gönderildiğini Furkan sûresinin 1. âyetinde görürüz.

3- "...Eğer müslüman oldularsa, hidâyete ermişlerdir..."

Habîbim onlar senin davetine icâbet edip îman ederler ve İslâm dînini kabul ederlerse, en doğru yolu tutmuşlardır. Dünyada ve âhirette selamete ermişlerdir:

4- "...Şayet yüz çevirirlerse , artık sana tebliğ düşer..."

Îman etmezler islamı kabul etmezler de yüz çevirir, küfürlerine dönerlerse, sen üzülme. Senin vazifen ancak tebliğdir. İslâmı onlara duyurmaktır. Bu husus şu âyetlerde de te'kidle açıklanmıştır:

Mâide 92, 99. Ra'd 40. Nahl 35, 82. Nûr 54. Teğabun 12.

5- "...Allâh da kullarını görendir."

Allâh kendi yarattığı kulları, bütün halleriyle, îmanlarıyla, küfürleriyle aralıksız olarak görendir. Onların amellerine göre karşılığını elbette verecektir.

Allâh'ın âyetlerini inkâr eden ve Peygamberleri öldüren kâfirlerin âkıbetini de şöyle beyan buyurur:

Âyet: 21

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ

وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢١﴾

Meâli:

"Allâh'ın âyetlerini inkâr edenler ve haksız yere Peygamberleri öldürenler ile insanlardan adâleti emredenleri öldürenler (yok mu). İşte onları acıklı azap ile müjdele."

Âyet: 22

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٢﴾

Meâli:

"İşte onlar, dünyâda ve âhirette amelleri boşa gidenlerdir. Onlara yardımcılardan da yoktur."

İZAHLARI:

Burada yeni kâfirleri uyarmak için eski kâfirlerin yaptıkları ve âkıbetleri hatırlatılmıştır.

Yahûdîlerin bir çok peygamberler öldürdüğü bilinen bir gerçektir. Ancak bunların sayısı hakkında kesin bir rakam verilememektedir. Ubeyde İbni Cerrahdan rivâyet edilen –bir saat içerisinde kırk üç Peygamber öldürüldüğüne dâir– Hadîsin sıhhati kesin değildir. Ama çok sayıda peygamber ve pek çok sayıda adâleti emreden kimseleri öldürdükleri kesindir.

Resûlullah devrindeki Yahûdîler de Peygamberimizi öldürmek istiyorlardı. Onun eshabı kirâmı hakkındaki düşünceleri de bu idi. Ama Allâh bu fırsatı vermedi.

Bu yeni kâfirler de geçmişlerinin yaptığını biliyorlar ve öyle yapmayı düşünüyorlardı. Bu âyetler, onların bu çirkin düşüncelerine zımnen işâret ederek Müslümanları tedbire hazırlandı. Yahûdiler de tahkîri kazandı. Onun için:

"...İşte onları acıklı azap ile müjdele." buyruldu.

Hemen arkasından da:

"İşte onlar, dünyâda ve âhirette amelleri boşa gidenlerdir. Onlara yardımcılardan da yoktur." buyrulmuştur.

İmansızların yaptıkları ibâdetler, hayırlar, sadakalar, iyilikler, hizmetler ne varsa hepsinin boşa gideceği açıkça bildirilmiştir. Onların güveneceği hiçbir şey kalmamıştır.

Onlara yardım edecek, Allâh'ın azabından kurtaracak, kendilerine şefâat edecek hiçbir yardımcı da yoktur. Allâh'tan başka yardımcı olmadığına, Allâh'ı da inkâr ettiklerine göre kim yardım edecek?

(Bakara 61. Âl-i İmran 112. Mâide 5, 53. En'âm 88. Arâf 147. Tevbe 17, 69. Hûd 16. Ahzâb 19, Zümer. 65. Muhammed 9, 28, 32, 33. âyetleri de okuyalım.)

Ehli kitabın hakdan yüz çevirmelerini ve ateşin ancak sayılı günler yakacağını söylediklerini beyan eden şu âyetlere bakalım.

Âyet: 23

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِينَ اُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ اِلٰى كِتَابِ اللّٰهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

Meâli:

"Kitaptan (kendilerine) ve nasîp verilenleri görmedin mi? Aralarında hüküm vermek için çağrılıyorlar. Sonra onlardan bir zümre dönüveriyor. Onlar (her zaman) döneğenler de ya."

Âyet: 24

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّآ اَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ فِى دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾

Meâli:

"Bu da şüphesiz kendilerinin: "Bize ateş sayılı günlerden başka kat'iyyen dokunmayacak" demeleri sebebiyledir. Uydurdukları şeyler, onları dinlerinde de şaşırtmıştır."

Âyet: 25

فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَاهُمْ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

Meâli:

"Kendisinde şüphe olmayan günde onları topladığımız ve herkese, kazandığı –kendilerine zulüm de edilmeyerek– ödendiği zaman, artık (onların hali) nasıl olur?"

İZAHLARI:

İbni Ebî Hâtim ve İbni'l Münzirin İkrimeden, o da İbni Abbasdan rivayetine göre Rasulullah Yahudilerin ders yaptıkları eve girdi ve onları Allâh'a davet etti de Yahudilerden Nuaym İbni Amr ile Hars ibni Zeyd:

- Ey Muhammed! Sen hangi din üzeresin? dediler.

- İbrâhîm milleti ve dini üzereyim buyurdu.

- İbrâhîm Yahudi idi dediler. Rasulullah S.A.V.'de onlara:

- Haydin Tevrata. Bizimle sizin aranızda o hüküm versin buyurdu. Onlar da yanaşmadılar. Bunun üzerine:

1- "Kitaptan (kendilerine) bir nasip verilenleri görmedin mi?..." âyeti nazil oldu.

Tevrat'dan ve İncil'den kendilerine ilim verilen Yahudi hahamları ile Hıristiyan papazları işlerine geldiği yerde bildiklerini söylerler. İşlerine gelmeyen yerlerde de gizlerler veya yanaşmazlar.

Şöyle bir rivayet daha vardır: Yahudilerin ileri gelenlerinden iki kişi zina etmişler. Kendi aralarında bir çözüme bağlayamayınca Rasulullaha baş vurmuşlar. O da recm gerektiğini bildirmiş. Yine itiraz etmişler. Recmden başka bir yol aramışlar. Aslında Tevrat'ta da bu hüküm aynı imiş. Efendimiz, "Tevratı getirin" buyurmuş. Getirmişler. Abdullah ibni Surya okumaya başlamış. Recm âyetine gelince, oraya parmağını basmış, ondan sonrasını okumaya devam etmiş. Daha önce Müslüman olan Abdullah ibni Selam'da orada bulunuyormuş. Müslüman olmazdan önce Yahudi hahamı olan bu zat:

- Ey Rasulallâh! Bu adam recm âyetini gizledi ve ondan sonrasını okudu dedi. Peygamberimiz, ondan alıp okumasını emretti. Onu aldı ve okudu. Bir de baktılar ki şöyle yazılıydı: "Evli erkekle, evli kadın zina ederlerse, delil de varsa, recm olunurlar. Kadın gebe ise, doğumuna ka-

dar bekletilir." Tevrat'ın bu âyeti okununca. Efendimiz recmlerini emretti. Bundan dolayı Yahudiler kızdılar.

Görüldüğü gibi Yahudi hahamı Tevrat'taki hükmü gizleyerek kendine verilen ile ihanet etti.

Sebep ne olursa olsun, her zaman gerek Yahudiler ve gerekse Hıristiyanlar bu alışkanlıklarını sürdürdüler:

2- "Aralarında hüküm vermek için çağrılıyorlar. Sonra onlardan bir zümre, dönüveriyor. Onlar (her zaman) döneğenler de ya." buyrularak onların hakka yanaşmadıkları, hakikatten kaçınıp yüz çevirdikleri ve devamlı bu alışkanlık içinde oldukları açıklanmıştır. Onların bu hallerinden bir örnek verilerek şöyle buyrulur:

3- "Bu da şüphesiz kendilerinin: "Bize ateş sayılı günlerden başka kat'iyyen dokunmayacak" demeleri sebebiyledir."

Onların iddiaları biz yedi gün veya kırk gün yanarız. Daha fazla yanmayız. Allâh'ın bize va'di budur gibi iftiralarıdır. Onların aldandıkları bu uydurmaları iledir. Nitekim şöyle buyrulur:

4- "...Uydurdukları şeyler onları dinlerinde de şaşırtmıştır."

Onlar başkalarını yanıltalım derken kendilerini şaşırtmışlardır. Dünyadaki şaşkınlıkları, bocalamaları, huzurdan uzak hayvanlardan daha aşağı bir vahşet içinde yaşamaları, hatta bu vahşete: "Medeniyet" diyecek kadar bönleşmeleri, görülen ve bilinen bir gerçektir. Ya âhiretleri?"

5- "Kendisinde şüphe olmayan günde, onları topladığımız ve herkese, kazandığı –kendilerine zulüm de edilmeyerek– ödendiği zaman, artık (onların hali) nasıl olur?"

Âhiret hazırlığının yapıldığı bu dünyada, küfür bataklığının içine düşen, Allâh'a karşı yalanlar uyduran, iftiralar düzenleyen Peygamberleri öldürüp, öldüremediklerini de yalanlayan, doğruyu emreden, kötülükten men edenleri öldüren, onlara yaşama hakkı tanımayan bu kâfirlerin hali orada nasıl olacak?

Şu âyetleri de okuyalım ve onların halini görelim:

(Bakara 80. Nisâ 44, 51, 87. En'âm 4. Yunus 28. Hıcr 81. Nur 48. Yâsin 46, 53. Ğafir 10. Casiye 26. Vâkıa 50)

Allâh'ın huzurunda onun gücünü itiraf etmenin yolu şöyle öğretiliyor:

Âyet: 26

قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾

Meâli:

"De ki: "Ey Allâh'ım! Mülkün sahibisin. Mülkü dilediğin kimseye verirsin. Ve dilediğin kimseden çeker alırsın. Dilediğin kimseyi üstün kılarsın. İstediğin kimseyi de alçaltırsın. Hayır ancak senin elindedir. Muhakkak sen her şeye kadirsin."

Âyet: 27

تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢٧﴾

Meâli:

"Geceyi gündüze katarsın. Gündüzü de geceye katarsın. Ölüden diriyi çıkarırsın. Diriden de ölüyü çıkarırsın. Dilediğin kimseyi de hesapsız rızıklandırırsın."

İZAHLARI:

Hicretin beşinci senesi idi. Mekke müşrikleri on bin kişilik bir kuvvetle Medine'ye yürüdü. Müslümanların gücü ise iki bin civarında idi. Selman-ı Farisi'nin işareti ile müdafa hattında hendek kazıp mevzilenmeye karar verildi. Her on kişiye kırk zira' olmak üzere taksim edildi. Hendek kazılırken Selman-ı Farisi'nin bulunduğu gurubun kazdığı yerde bir kayaya rastlandı. Rasulullah'a haber verildi. Geldi ve kazmayı aldı. Kayaya vurunca, kayadan kıvılcım çıktı ve kaya yarıldı. Rasulullah bu kıvılcımla Hiranın (İran yöresinin) saraylarını gördüm, buyurdu. İkinci kazmayı vurunca, yine parlak kıvılcım çıktı ve kaya biraz daha açıldı. Efendimiz: "Bu kıvılcımda bana rum saraylarını aydınlattı" buyurdu. Kayaya üçüncü darbeyi indirince yine kıvılcım parladı. Kayada parçalanmış oldu. Efendimiz bu defada "San'a'nın (Yemen'in) saraylarını aydınlattı buyurdu. Rasulullah bu mübarek sözleri ile bu yerlerin fethini müjdeli-

yordu. Eshabı kiram, o sıkıntılı, korkulu, açlığın arttığı bir sırada çok sevindiler, şenlendiler. Bu müjde canlarına değdi.

Öte yandan münâfıklar: "Heyhat, onlar kim, siz kimsiniz? Korkunuzdan hendek kazıyorsunuz. O va'dolunan yerlere nasıl güç yetireceksiniz? O size boş vaadlerde bulunuyor gibi laflar ettiler."

Bunun üzerine Ahzab sûresinin on ikinci âyeti nazil oldu. Bu iki âyetin de o zaman nazil olduğu veya Mekke'nin fethinde nazil olduğu rivayet olunur. Peygamber Efendimiz, Mekke'nin fethinde de adı geçen yerlerin fethini haber vermişti.

Burada Rumlara güvenen Necranlılara da büyük bir ihtar vardır. Bu sûrenin ilk seksen küsür âyetinin necranlılar hakkında nazil olduğu sûrenin başında anlatılmıştı.

Şunu da tekrarlayalım ki bir âyetin bir şey hakkında nazil olması, başkasına şumulünü engellemez. Buna göre bu âyetlerin Necranlılar hakkında nazil olması, münâfıkların taaccübünü kırmaya mani değildir. Daha pek çok hâdiselere de cevap verilir.

Münâfıkların gerek Hendek muharebesinde, gerekse Mekke'nin fethinde Rasulullahın müjdesini 'boş va'd' olarak karşılamaları ile doğabilecek ümitsizlikleri dağıtmak üzere Rasulüne:

1- "(Ey habibim) De ki: "Ey mülkün sahibi olan Allâh'ım Mülkü dilediğin kimseye verirsin. İstediğin kimseden de çeker alırsın."

İnsanların kendi aralarında benimdir. Senindir. Kavgasını yaptıkları mülkün asıl sahibinin Allâh olduğu, bu mülkü kimin yararlanmasını dilediyse, ona verdiği bilinmelidir.

"Mülk" istenildiği şekilde kullanılmak ve harcanılmak üzere emir altında olan her şeye denir.

Burada, "yerler, gökler, buralarda bulunan her şey, insanlar, hayvanlar, bunların idaresi, var olması, yok olması, Allâh'ın emrine bağlı, istediğini, istediği gibi yapar, var eder, yok eder, hiçbir karışanı olmaz" manasınadır. Bu mülkün sahibine "Mâlik" denir. Allâh yarattığı her şeyin "mâliki"dir. Mülkünü istediği kimseden çeker alır. Dilediği kimseye de verir. Peygamberliği, İsrail oğullarından alır. Haşim oğullarına verir. Peygamberliği burada sona erdirir. Fürs, Rum, Yemen topraklarını kâfirlerden çeker alır, Müslümanlara verir. Allâh yeryüzüne sâlih kullarını vâris kılar.

(Enbiyâ sûresi 105. âyeti okuyalım.)

2- "...Dilediğin kimseyi üstün kılarsın. İstediğin kimseyi de alçaltırsın..." Peygamberi ve mü'minleri üstün kılar, kâfirleri münâfıkları ve müşrikleri de alçaltır. Müslüman ordularını zaferle üstün kılar, küfür ordularını da mağlubiyetle, esaretle perişan eder, alçaltır. Kıyâmete kadar Allâh hükmünü böylece yürütür.

3- "...Hayır ancak senin elindedir." Hayır da şer de Allâh'ın elindedir. Dilediğine hayır verir. İstediğine de şer verir. Müslümanlara hayır, kâfirlere de şer verdiği gibi.

Burada yalnız "hayır" zikredilmesinin sebebi, başta Allâh'ın rasulü olmak üzere mü'minlerin Allâh'tan yalnız hayır istemelerine işarettir. Müslümanlar hayır işler, hayır ister. Şerden ve şerlilerden Allâh'a sığınır. Hayrın yalnız Allâh'tan isteneceğini bilir ve onu şöyle anar:

4- "...Muhakkak sen her şeye kadirsin." der.

Müslüman, Allâh'ın her şeye kadir olduğuna inanır ve ondan isteyeceğini güvenerek ister. Kâfirler gibi ümitsiz değildir. Allâh'ın kudretini de şöyle dile getirir:

5- "Geceyi gündüze katarsın. Gündüzü de geceye katarsın" der. Yani; Allâh'ın dünyayı, güneşi belli bir nizam içinde döndürerek, geceyi uzatıp gündüze katması, gündüzü uzatıp geceye katması büyük bir kudret eseridir. İşte bu eseri görüp anlayarak Allâh'ı, anladığını ve inandığını söylemesi bir teslimiyettir. Astronomi bilgisini okuyup da îman etmeyenlere yazıklar olsun. Mü'minler itiraflarına şöyle devam ederler:

6- "...Ölüden diriyi çıkarırsın. Diriden de ölüyü çıkarırsın..." derler. Bunun örnekleri sayılamayacak kadar çoktur. Diri olan insanı, ruhsuz bir meniden yaratması. Ruhsuz olan bir meniyi diri insanlardan yaratması, bütün hayvanlardan da aynı yaratılışın bulunması düşünmeye değer. Yumurtalı hayvanlarda da bir değişik yaratma; ruhsuz yumurtadan canlı bir hayvan, canlı bir havyandan ruhsuz bir yumurta.

Bitkilere gelince, kuru bir taneden, yemyeşil bir ot veya ağaç, bu ağaçtan yine binlerce tohum. Sonu gelmeyen bir düşünce ve araştırma. Biyoloji okuyup da îman etmeyenlere ne demeli? Allâh demiş: Diriden ölü. Onlar ölü kimselerdir. Allâh kâfir ölülerden diri Müslümanlar, diri Müslümanlardan da ölü kâfirler çıkarır. Müslüman ülkelerdeki Müslüman anadan, babadan doğan nice kâfirler türedi. Kâfir ülkelerden de nice Müslümanlar oldu. Düşünüp anlayanlara ne mutlu.

7- "...Dilediğin kimseyi de hesapsız rızıklandırırsın." diyerek rızkın da Allâh tarafından verildiğini, dilediğine az, dilediğine de çok verdiğini itiraf ederler. Bu îmanın tam teslimiyetin açık bir ifadesidir.

İbni Abbas'tan rivayet edildiğine göre Peygamber Efendimiz: "Dua edildiği zaman kabul olunan Allâh'ın ulu ismi işte bu Âl-i İmran'daki âyettir", buyurularak bu âyetleri okumuştur.

Bu iki âyet okunur da peşinden Allâh'a dua edilirse her halde kabuldür.

Rasul-ü Ekreme ve mü'minlere bu âyetleri öğreten Allâh kesinlikle bilindiği gibi Fürsün'de, Rumun'da, Yemenin de daha başka yerlerinde fütuhatını nasib etmiştir. O günkü münâfıkların bir kısmı da bunu görmüştür. Allâh nelere kadir değil?

Şimdiki kâfirler de ileride Müslümanların bütün dünyaya hakim olduklarını görecekler. Müslümanları sapıtmak için boşuna yoruluyorlar. Kendileri çökecek. Çöktüler bile diyebiliriz. Onun için:

Âyet: 28

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ ۗ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾

Meâli:

"Mü'minler, mü'minlerden başka kâfirleri dostlar edinmesinler. Bunu kim yaparsa, artık hiçbir şeyde Allâh'a yakın değildir. Ancak onlardan sakınırcasına sakınmanız başka. Allâh sizi kendisinden de korkutuyor. Dönüş de ancak Allâh'adır."

İZAHI:

Yukarıdaki âyetlerde görüldüğü gibi kâfirler her fırsatta mü'minleri Peygamberimizden ve İslâmiyetten soğutmaya çalışıyorlardı. Bilhassa Fürs'ün, Rum'un ve Yemen'in fetih müjdesini dillerine dolayarak Peygamberimizi küçük düşürme kampanyasını sürdürüyorlardı. Yer yer gizlice eskiden tanıştıkları Müslümanlarla dostluk kurarak onları dinden çıkarma çabasında idiler. Bu çabalardan biri de şöyle olmuştu. İbni Abbas anlatıyor:

- Yahudilerden Haccac ibni Amr, İbni Ebi'l Hakik ve Kays ibni Zeyd, Ensardan bazı kimselerle gizlice onları sapıtmak için görüşüyor-

lardı. Rifaa ibni Münzir, Abdullah ibni Cübeyr ile Said ibni Hayseme R.A. onlara:

- Bunlardan sakının. Sizi dininizden sapıtmasınlar dedilerse de dinlemediler. Bunun üzerine Allâh bu âyeti indirdi.

Âyeti kerîmenin nüzulüne başka sebepler de gösterilmiş ise de bu kadarla iktifa edilmiştir. Hepsinin hedefi de kâfirlerle dostluğun kesilmesidir. Onun için Allâhu Teâlâ:

1- "Mü'minler, Mü'minlerden başka kâfirleri dostlar edinmesinler..." emrini vermiştir.

"Evliyâ" dostlar, arkadaşlar, yarenler, birbirine güvenenler, işlerini, evlerini, çocuklarını birbirlerine emanet edenler.

Elbetteki böyle bir yaklaşma, içlerindeki sırları da birbirlerine aktarmaya da yol açar. Derken inançlara da te'sir eder. Böylece Müslümanlara düşman olan kâfirler, ellerine geçirdikleri bu fırsatı Müslümanlar aleyhine kullanırlar.

Nitekim devrimizde Avrupa kâfirleri ile dostluk kuran ve onlara uyarak, namuslarını açan, içkilere alışan, kumarlara dadanan, namazlarını terk eden, diliyle " müslümanım" dese de fiilen dinden çıkanları çok görürüz. Allâh yolunu bırakıp da onların idare sistemini getiren, körü körüne onlara uyanlar bilinen bir gerçektir. Onlara uymanın zararını gördükleri halde aşağılık duygularını sürdürmeye çalışan inatçılar çoktur. İşte bunu yapanlara şu haber verilmiştir:

2- "...Bunu kim yaparsa, artık hiçbir şeyde Allâh'a yakın değildir." İşte bu kâfirleri dost edinenler, onlara uyanlar Allâh'ın dininden, Allâh'tan uzaklaşanlardır. Onlar, Allâh'ın dininden hiçbir şeyde sabit kalmayan kimselerdir. Onların Allâh'a yakınlıkları kalmamıştır. Kâfirlerden gelebilecek zararlardan sakınanlar için de şöyle buyrulur:

3- "...Ancak onlardan sakınırcasına sakınmanız başka."

Kafirlerle komşuluğu, alışverişi veya her hangi bir işi bulunanlar, onlardan gelecek zararlardan tam manasıyla sakınıp korunursa, onları islama davet etme imkanları olursa, onlarla konuşmasında, düşüp kalkmasında bir şey yoktur. Yeter ki islami ciddiyetini, metanetini bozmasın. Onları islama imrendirir bir yaşayış içinde olsun. Bu hususta:

4- "...Allâh sizi kendisinden de korkutuyor..." buyrularak çok itina edilmesi, ihtar ediliyor. Kâfirlere en küçük bir aldanmanın, onlara azıcık da olsa taviz vermenin, en basit bir şeyde onlara uymanın cezasının ağır olacağına işaret buyruluyor. Allâh'ın gözetimi altında bulundu-

ğu, hiçbir an bile hatırdan çıkarılmayacaktır. Aksi halde onun cezası ağırdır ve:

5- "...Dönüş de ancak Allâh'adır." Her yaşayanın döneceği, varacağı yer Allâh'ın huzurudur. Asla başka yer değildir. İşte o zaman herkes ne kazandı ise, onu bulacaktır.

Bu âyeti kerîmede kâfirlerle dost olmak kesinlikle yasaklanmaktadır. Bununla beraber bir de ruhsat verilmektedir. Onlarla birlikte yaşama gibi bir zaruret doğarsa veya ellerine düşüp bir baskı, tehdit altında kalınırsa, îmanını korumak şartı ile uysallık göstermek caizdir.

(Nahl sûresi 106. âyete bakalım.)

(Nisa 139, 144. Maide 51, 57. Tevbe 23. Mümtehine 1. âyetleri de okuyalım.)

Şu iki âyet de bu âyeti açıklıyor:

Âyet: 29

قُلْ اِنْ تُخْفُوا مَا فِى صُدُورِكُمْ اَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ ۟ وَيَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۟ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾

Meâli:

"(Rasûlüm! Onlara:) "Göğüslerinizdeki olanı gizleseniz veya onu açıklasanız, Allâh onu bilir" de. Göklerde olanı da yerde olanı da bilir. Hem de Allâh her şeye kadirdir."

Âyet: 30

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُحْضَرًا ۚ وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوٓءٍ ۚ تَوَدُّ لَوْ اَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ اَمَدًا بَعِيدًا ۟ وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهُ ۟ وَاللّٰهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ﴿٣٠﴾

Meâli:

"Herkes hayırdan yaptığını ve kötülükten yaptığını hazır bulduğu gün, onunla kendisi arasında -uzak bir mesafe olsaydı- (diye) özenecek. Allâh da sizi kendisinden sakındırıyor. Hem de Allâh kullara çok şefkatlidir."

İZAHLARI:

Allâhu azimuşşan, kullarına gizli, açık, gönüllerde, göğüslerde, göklerde, yerde ve her yerde, her zaman, küçük büyük, her şeyi bildiğini haber veriyor ve:

1- "(Rasûlüm! Onlara): "Göğüslerinizdeki olanı gizleseniz veya onu açıklasanız, Allâh onu bilir." de..."

Bu haberi tebliğ etmek üzere Rasulüne emir veren Allâh, Mü'min kullarının kâfirlerle iş birliği yapıp da onlar gibi olmalarını istemiyor. Kendisine hiçbir şeyin gizli kalmadığını haber veriyor.

2- "...Göklerde olanı da, yerde olanı da bilir." Yalnız insanların içi, dışı değil, göklerde ne varsa, küçük büyük hepsini de bilir. Yer yüzü, denizler, yerin içi, dışı hepsini, her zerresini de bilir. O bilmeye, görmeye ve:

3- "...Hem de Allâh her şeye kadirdir." Onun gücünün yetmediği bir şey yoktur. Allâh kâfirleri cezalandırmak üzere bir mahşer, hesap günü kuracaktır. İşte o zaman:

4- "Herkes, hayırdan yaptığını ve kötülükten işlediğini hazır bulduğu gün..."

Herkesin yaptığı hiç eksiksiz eline verilecek. İyilik yapanların ki sağ tarafından, kötülük yapanlarınki de sol tarafından verilecek. (Elhâkka 18-37. İnşikâk 7-15. âyetlerini okuyalım)

Kötülük işleyen kimseler:

5- "...Onunla kendisi arasındaki -uzak bir mesafe olsaydı- (diye) özenecek..."

O korkulu kıyâmet günü ile aralarında sonu gelmeyen bir uzaklık olmasına özenecekler. Hemen Zuhruf sûresinin 38. âyetine bakalım. İşte bunlar uzaklıklardan meded bekleyecek kadar şaşkınlaşacaklar. Şimdi bu dünyada uzak sandıkları günlerin çarçabuk geldiğini görecekler. Allâh o gün gelmezden önce:

6- "...Allâh da sizi kendisinden sakındırıyor."

Allâh, kıyâmet günü gelip de nedametin faide vermemesinden önce kendisini ve vereceği azabı hatırlatıyor, o günün korku ve dehşetinden

bu dünyada iken korunulmasını emrediyor. Bu emir onun merhametinin çokluğunu gösteriyor. Nitekim:

7- "Hem de Allâh kullara çok şefkatlidir" buyuruyor.

"Raûf" (ra'fet) mastarından mübalağa vezninde çok ra'fetli demek. "Ra'fet" ise, "rahmet"den daha te'kidli mana taşır. Pek çok merhametli, pek çok esirgeyici, pek çok acıyıcı, pek çok şefkatli, koruyucu, kollayıcı manaları vardır.

Görülüyor ki Allâh kullarını çok, pek çok seviyor. Zaten sevmeseydi yaratmazdı. Sevmeseydi kitap, Peygamber göndermezdi. Artık kullar da sevildiklerini bilmeli ve onun emirlerine uymalı. Rasulünün izinden ayrılmamalı. Sevildiğini bilip Allâh'ı ve emirlerini, Peygamberi ve sünnetlerini sevmeli. Hemen bundan sonraki âyetler de bu noktayı açıklayacaktır.

(Bakara 110, 284. Âl-i İmrân 5, 29. İbrâhîm 38. Taha 7, Neml 25. Ahzâb 54. Ğafir 19. âyetleri de okuyalım.)

Âyet: 31

قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣١﴾

Meâli:

"(Rasulüm) "Eğer Allâh'ı seviyorsanız, hemen bana uyun ki Allâh'ta sizi sevsin ve günahlarınızı örtsün" de."

Âyet: 32

قُلْ اَطِيعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُولَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾

Meâli:

""Allâh'a ve Rasule itaat edin" de. Eğer yüz çevirirlerse, elbette Allâh da kâfirleri sevmez."

ÎZAHLARI:

Bu âyeti kerîmeler geçen âyetleri açıklamakla birlikte çok önemli bir noktaya dikkatimizi çekmektedir. "Rasule uymak ona itaat etmek"

Allâh yolunda olduğunu, Allâh sevgisini iddia edenler hakkında kesin bir hüküm veriyor.

a) Eğer Allâh yolunda olduğunu, onu sevdiğini iddia etmekle birlikte, Muhammed Aleyhisselamın izinde yürüyerek şeriatı bütünüyle tatbik ediyorsa, işte bunun iddiası yerindedir. Bu Allâh'ı seviyor.

b) Şayet Allâh'ın yolunda olduğunu ve onu sevdiğini iddia eder de, Yahudiler ve Hıristiyanlar gibi işlerine geldiği yerde şeriata uyar, gelmediği yerde uydurma gerekçelerle kendi arzularına tabi olurlarsa, Allâh'ın Rasûlü olan Muhammed aleyhisselamın izinden uzaklaşırlarsa bilsinler ki onların iddiaları sapık bir iddiadır. İşte bu âyetler, bu hakikati ortaya koymaktadır.

1- "(Rasulüm) "Eğer Allâh'ı seviyorsanız, hemen bana uyun ki..."

Burada Allâh, Rasulüne uyulmasının söylenmesini emrediyor. Allâh'ın bütün emirlerini ve nehiylerini tatbik eden ve insanlara, cinlere tebliğ eden Peygamberdir. Peygambere uymayanın Allâh'ı sevdiği, nereden bilinecek? Nasıl anlaşılacak? Namaz kılmasın, oruç tutmasın, zekat vermesin, hacca gitmesin, faizle kazanç temin etsin, içki içsin, zina yapsın, kadınlarını çıplak gezdirsin... böyle peygamberin yolundan ayrılsın. Bir de kalksın: "Kalbim temiz, Allâh'ı severim, ben müslümanım" desin. İşte Allâh'ın sevmediği, onun gazab ettiği kimseler bunlardır.

Peygambere uyanlara gelince, onlar, Peygamberin yaptığını yaparlar, yapmadığını yapmazlar. Her hususta ona uyarlar.

2- "...Allâh da sizi sevsin ve günahlarınızı örtsün."

Demek ki Allâh'ı sevmiş olmanın alameti Rasule uymaktır. Rasule uyulmadığı taktirde Allâh'ın sevgisi ve rızası da yoktur. Rasule itaat, Allâh'a itaattir.

3- "Allâh'a ve Rasule itaat edin" de..."

Bu Allâh'ın kesin bir emridir. Her halde kendisine ve Rasulüne itaat edilmesi gerekir. Aksi halde:

4- "...Eğer yüz çevirirlerse, Elbette Allâh da kâfirleri sevmez." buyurularak Rasülden yüz çevirmenin, Allâh'tan yüz çevirmek olduğunu ve Allâh'ın kâfirleri sevmediğini açıklamıştır.

(Âl-i İmrân 132. Nisâ 59. Mâide 92. Enfal 1, 20, 46. Nûr 54, 56. Muhammed 33. Mücadele 13. Teğabün 12. âyetleri de okuyalım.)

Allâhu zülcelâl şimdi de başlangıç dönüm noktalarındaki Peygamberleri bize hatırlatıyor:

Âyet: 33

اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰٓى اٰدَمَ وَنُوحًا وَّاٰلَ اِبْرٰهِيمَ وَاٰلَ عِمْرٰنَ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٣﴾

Meâli:

"Muhakkak Allâh, Ademi ve Nuh'u, İbrâhîm yakınları ile İmran yakınlarını âlemler üzerine seçti."

Âyet: 34

ذُرِّيَّةًۢ بَعْضُهَا مِنْۢ بَعْضٍ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾

Meâli:

"Birbirinden zürriyet (olarak) ve Allâh işitendir, bilendir."

İZAHLARI:

Allâhu zülcelal, son Peygamberi olan Muhammed Aleyhisselama itaatin kendine itaat, ona uymanın kendine sevgi olduğunu ve her hâlde ona uyulması gerektiğini bildirdikten sonra, onun geçmişine işaret ile Peygamberlerin belli noktalarda bulunanlarını bize hatırlatıyor ve:

1- "Muhakkak Allâh Ademi ve Nuh'u, İbrâhîm yakınları ile İmran yakınlarını âlemler üzerine seçti." buyuruyor.

اصطفى "İstafe" en iyiyi, en üstünü, en doğruyu, en akıllıyı, en anlayışlıyı, en itaatliyi, bildi, beğendi, seçti, ayırdı.

a) Adem'i seçti. Onu toprağın en iyisinden, en incesinden, yararlısından, en hassasından seçti. Mahlukatın en üstünü olarak seçti. İnsan cinsi olarak seçti. Aklı eren, düşünen, anlayan, öğrenen aklında tutan, konuşan, her şeye isim bulan, kendisine muhatap olabilen, yararlıyı ve zararlıyı seçebilen bir kul olarak seçti. Yarattığı cennete layık olan ilk insan olarak seçti ve cennete koydu. Yine yarattığı dünyayı imar edecek güçte olarak seçti ve dünyaya indirdi. Ona bir eş olarak seçip yarattığı Havva ile yer yüzünde nesiller yetiştirmek için seçti. Kendisinden sonra gelen nesillerin Peygamberi olarak seçti. Allâh'ın emirlerini ihtiva eden sahifeleri, nesline tebliğ etmesi için seçti. Mahlukatının en üstünü olan

insanların şereflenmesi için onların aslının mümtaz bir varlık olması için seçti.

Bir çok ilim adamları, varlıkların aslı üzerinde durmuşlar ve çeşitli nazariyeler ileri sürmüşler. Hayvanlar, bitkiler ve sair varlıkların ilki, başlangıcı nedir, ne olabilir? Şeklinde pek çok araştırmalar yapmışlar. Her biri ayrı bir nazariyye (teori) bulup söylemiş ise de, şimdiye kadar tatminkar bir buluş yoktur. Hele darvinin nazariyyesi çok gülünç ve dipsiz olarak karşılanmıştır. O da beyinsiz olarak tarihe geçmiştir.

Allâh'ın Adem'i yaratması, yaratma şekli ve onu insanların ilki ve başlangıcı olarak göstermesi, bunun Kur'ânı kerîmde yer alması, bütün teoricileri ve teorilerini hiçe çıkarmış ve aklı erenleri îmanla şereflendirmiştir. İnatçılar ise, perişanlığa mahkum olmuştur.

b) Nuh'u seçti. Adem'den uzun zaman sonra neslinin insanlığa yaraşır meziyetlerden uzaklaşması, dünyada yaşama haklarını yitirmesi, Allâh'ın Peygamberine karşı gelmesi, onunla alay etmesi, huysuzluklarında devam etmesi yüzünden bedduaya müstehak olması ve su felaketi ile batıp gitmesi sonucu, gemisinde sayılı mü'minlerle birlikte kalan NUH Aleyhisselam ikinci bir Adem gibi dünyada küçük bir grup ile seçilip kalmıştır. Allâh O'nu gelecek devrin ikinci aslı olarak, seçmiştir. Büyük bir örnek olarak seçmiştir. Sırf Allâh yolunda olanlar olarak seçmiştir. Gemi san'atını öğretmek için seçmiştir, geçen devrelerde birikmiş olan bilgileri gelecek devreye aktarmak için seçmiştir. Allâh'ın dinini gelecek nesillere öğretmek için seçmiştir. Tertemiz bir nesil yetiştirmek için seçmiştir. Gelecek nesillere büyük bir ibret levhası olmak için seçmiştir...

Nuh Aleyhisselamın ve kavmi hakkında ileride geniş bilgiler gelecektir.

c) Âl-i İbrâhîm'i seçti. "Âl-i" ev halkı, akrabalar, yakınlar, yardımcılar, ileri gelenler, idarecilere tabi olanlar.

İbrâhîm Aleyhisselamı Nemrud'un putlarını kırmak için seçti. Nemrud ve çevresindeki yardakçılarının iddialarını çürütmek için seçti. Ateşte yanmama mucizesini göstermek için seçti. İçinde bulunduğu küfür devrini uyarmak için seçti. İbadet için ilk yapılan Kabe'nin yerinin bulunup, onun yeniden inşası için seçti. Mekke vadisinin çok önemli bir yerleşim merkezi olması için seçti. Kurban hakkındaki yanlış inanışları yıkıp yerine hak inancı yerleştirmek için seçti. Şeytanı hiçe sayıp taşlatmak için seçti. Mübarek zemzem suyunun çıkması ve mü'minlere şifa olması için seçti. Oğlu İshâk Aleyhisselam ile Kenan diyarını, İsmâîl Aleyhisselam ile de Hicaz diyarını nurlandırmak için seçti. Neslinden

son Peygamber Muhammed Aleyhisselamın gelmesi ve kıyâmete kadar onunla dünya insanlarının ve cinlerin aydınlatılması için seçti. Âl-i İbrâhîm'in tümü bu seçimin içindedir.

d) Âl-i İmran'ı seçti. İmran ikidir:

1) Mûsâ ve Harun Aleyhisselamın babaları olan Imran ibni Yashur ibni Levi ibni Yakub ibni İshâk ibni İbrâhîmdir.

2) Meryem'in Babası İmran ibni Matandır. Bu da İbrâhîm Aleyhisselamın oğlu İshâk Aleyhisselamın neslindendir.

Burada her iki İmranın yakınları hatıra gelse de, gelecek âyetlerin karinesi ile Îsâ Aleyhisselamın dedesi İmran'ın yakınları anlaşılmaktadır.

İmran'ın Âli'nden bilhassa kızı Meryem'in babasız ana olması, Allâh'ın kudretine Adem Aleyhisselamdan sonra ikinci örnek olması şayanı dikkattir. Allâh bu örnekte Âl-i İmranı seçmiştir. Son Peygamber Muhammed Almeyhisselamın geleceğini ve gelmesinin yaklaştığını müjdelemek için Âl-i İmran'dan Îsâ Aleyhisselamı seçmiştir. Yahudilerin dünya insanları içinde en alçak bir karaktere sahip olduğunu ortaya koymak için İmran Âli'nden Îsâ Aleyhisselamı seçmiştir...

Adem Aleyhisselamdan bu yana geçen bütün insanlar ve bilhassa Peygamberler:

2- "Birbirinden zürriyet (olarak)..." yaratıp seçmiştir. Allâh'ın yolu olan islamı, birbirini tamamlayıcı olarak tebliğ etmişlerdir. En sonunda Muhammed Aleyhisselama inen Kur'ânla dinin tamamlandığı bildirilmiştir. Peygamberlerin birbirine yakınlığı zürriyet yoluyla olmaktan ziyade din'ledir. Çünkü onların hepsi de Allâh'ın dinini ifade ettiği mânâ da budur. İnsanları birbirine yaklaştıran ve kaynaştıran değişmez sebep, aynı ırktan olmaları, birbirlerinin zürriyetinden olmalarından ziyade, aynı dinden olmalarıdır.

3- "...Ve Allâh işitendir, bilendir." Allâh bütün söylenenleri işitir. Peygamberler hakkında, kitaplar hakkında, dinler hakkında söylenen gerçekleri ve yalanları hiç eksiksiz işitir. Her şeyi de bilir. Kimin neye layık olduğunu, peygamberliğin kime verileceğini, âemlere kimlerin üstün kılınacağını, bütün inceliklerine varıncaya kadar bilir.

(Bakara 130. Âl-i İmran 42. Araf 144. Neml 59. âyetlere de bakalım.)

İmran ailesi hakkında şöyle buyruluyor:

Âyet: 35

اِذْ قَالَتِ امْرَاَةُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنِّى نَذَرْتُ لَكَ مَا فِى بَطْنِى مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّىٓ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٥﴾

Meâli:

"Hani İmranın karısı: "Ey Rabbim! Muhakkak ben, karnımdakini hür olarak sana adadım. Benden kabul buyur. Muhakkak işiten, bilen sensin sen." demişti."

Âyet: 36

فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ اِنِّى وَضَعْتُهَآ اُنْثٰى وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰى وَاِنِّى سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَاِنِّىٓ اُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿٣٦﴾

Meâli:

"Onu doğurunca da, -Allâh doğurduğunu daha iyi bilen olduğu halde-: "Ey Rabbim! Muhakkak ben onu dişi doğurdum. Erkek de dişi gibi değildir. Onun adını da Meryem koydum. Ve muhakkak ben onu ve onun zürriyetini taşlanmış şeytandan sana emanet ediyorum" dedi."

İZAHLARI:

Sûrenin başında anlatılan Necranlı Hıristiyanların Îsâ Aleyhisselama, "Allâh'ın oğludur, üçün üçüncüsüdür" demeleri, sair hıristiyanların da bu inançta olmaları karşısında, onların bu sapık inançlarını çürütmek üzere, Îsâ Aleyhisselamın aslından, nenesi olan "Fakuza"nın kızı "Hanne"den başlayarak Allâh'ın oğlu olmayıp bir insan olduğunu, Anasının Hanne'den doğduğunu, kendisinin de Hanne'nin kızı Meryem'den doğduğunu beyan etmek üzere:

1- "Hani İmran'ın karısı: "Ey Rabbim! Muhakkak ben, karnımdakini hür olarak sana adadım. Benden kabul buyur. Muhakkak işiten, bilen sensin sen." demişti." buyurdu.

Rivayete göre İmran'ın karısı hiç çocuğu olmamış yaşlıca bir kadın imiş. Bir ağacın dibinde otururken ağaçtaki kuş yuvasını ve yavruları görmüş. Analarının onları getirdikleri yiyeceklerle doyurduğunu görünce, imrenmiş ve canla başla Allâh'a yalvarmış ve çocuğu da Beyt-i Mu-

kaddes'e adamış. Duasını kabul buyuran Allâh ona bir kız çocuğu vermiş.

2- "Onu doğurunca da, –Allâh, doğurduğunu daha iyi bilen olduğu halde– : "Ey Rabbim! Muhakkak ben onu dişi doğurdum. Erkek de dişi gibi değildir..." dedi.

Meryem'in anası, oğlan çocuğu umarken kız çocuğu oldu. Bunu görünce de Allâh'a kız çocuğu doğurduğunu söyleyerek yine de vazgeçmediğini, Beyti mukaddese adadığını işaretledi. Buradaki: "Erkek dişi gibi değildir" cümlesi, Allâh'ın kelamıdır, Hanne'nin sözüdür. Diye tefsirciler arasında bir anlayış farkı bulunuyor ise de, kadının erkek kadar Beyti mukaddese hizmet edemeyeceği endişesi ile Hanne'nin sözü olması ihtimalini artırıyor. Siyâkı kelam da buna yakın görülüyor. Her iki anlayışda da erkeğin kadından üstün oluşu gerçeği değişmez. Buradaki hikmeti Allâh'a bırakan Hanne:

3- "Onun adını da Meryem koydum. Ve muhakkak ben onu ve onun zürriyetini taşlanmış şeytandan sana emanet ediyorum" dedi."

Allâh'a olan inancı ve güvenci çok yerinde olan Hanne'nin niyetinden asla kötülük geçmedi. Kızını ve ondan gelecek olan neslini Allâh'a ısmarladı. Onların kovulmuş, taşlanmış şeytanın şerrinden emin olmalarını istedi. Allâh'ta onun duasını kabul etti ve şöyle buyurdu.

Âyet: 37

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَّاَنْۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا ۙ وَّكَفَّلَهَا
زَكَرِيَّا ؕ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ ۙ وَجَدَ عِنْدَهَا
رِزْقًا ۚ قَالَ يٰمَرْيَمُ اَنّٰى لَكِ هٰذَا ؕ قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ
اِنَّ اللّٰهَ يَرْزُقُ مَنْ يَّشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿۳۷﴾

Meâli:

"Ve onun Rabbi, güzel bir kabul ile onu kabul etti. Onu güzel bir yetiştirme (ile)de yetiştirdi. Zekeriyya'yı da ona kefil yaptı. Zekeriyya, mihrabda ona her girdikçe, onun yanında bir rızık buldu. "Ey Meryem! Bu sana nereden?" dedi. "O Allâh katındandır. Muhakkak Allâh dilediği kimseyi hesapsız rızıklandırır" dedi."

İZAHI:

Allâhu Teâlâ, Meryem'i adak olarak anasından güzel bir kabul ile yani râzı olarak kabul etti.

1- "Ve Rabbi, güzel bir kabul ile onu kabul etti..."

Meryem'in anası Hanne'nin duasını kabul ederek ona bir kız çocuğu verdi. O oğlan umduysa da, önemli bir hikmete mebni, Allâh'ın takdiri kız oldu. Hanne adağından dönmedi. Onu Beyt-i Mukaddes'e bir beze sarıp gönderdi. Allâh'ta onu rızasıyla güzel bir şekilde kabul buyurdu.

2- "...Onu güzel bir yetiştirme (ile) de yetiştirdi..."

"Enbete" Topraktaki tohumu bitirmek. Allâh Meryem'i ana rahminden bitirdi. Tohumun bitip toprak yüzüne çıktığı gibi, Meryem'de ana rahminden dünyaya çıktı. Bütün bedeni noksansız tam olarak, yapısı güzel ve sevimli olarak Allâh onu yarattı. En güzel şekilde, en iyi elde, hem de bir Peygamber elinde, en iyi bir terbiye ile, dini bilgilerle, halka karıştırmadan, kötü huyları görmeden itinalı bir şekilde yetiştirdi.

3- "Zekeriyya'yı da ona kefil yaptı..."

Zekeriyyâ Aleyhisselam, Meryem'in teyzesinin kocası olur. Bir rivayete göre de ablasının kocası olur. Teyzesinin kocası olduğu daha doğru. O zamana kadar Beyti mukaddese hizmetine kadın alınmamış idi. Oradakiler bunu yadırgadılar. Ama Allâh'ın izni ile Beyti mukaddese alındı ve Zekeriyya'da ona kefil oldu.

4- "...Zekeriyya, mihrabda ona her girdikçe, onun yanında bir rızık buldu..."

"Mihrâb" Ganimet alma yeri, kazanç yeri, baş sedir, büyüklerin oturduğu yer, makam odası, mescidlerde imamın durduğu yer, mânalarına gelir. Burada "Beyti mukaddesin kıymetli bir yeri veya odası, Meryem'e ayrılan yer, Meryem'in bakımının yapıldığı yer".

Zekeriyya Aleyhisselam, bu yerdeki Meryem'in yanına her girdikçe bir takım onun yiyebileceği çok kıymetli, dünyada benzeri olmayan rızıklar buluyordu. Ona sordu:

5- "...Ey Meryem! Bu sana nereden geldi? Dedi..."

Zekeriyya Aleyhisselam'ın gördüğü yiyecekler, çevre halkının yiyeceklerine benzemezdi. Yaz mevsiminde kış meyveleri, kış mevsiminde de yaz meyveleri bulunuyordu. Bunda bir hikmet olmalıydı. İlerisi için çok önemli bir işaret olmalıydı. Öyle de oldu. Gelecek büyük bir Pey-

gamberin anası olacaktı. Henüz konuşma çağında olmayan Meryem, şöyle cevap verdi:

6- "...O Allâh katındandır. Muhakkak Allâh dilediği kimseyi hesapsız rızıklandırır dedi."

Allâh, dilediği kimseye, dilediği gibi, dilediği yerde, dilediği şekilde, dilediği kadar rızık verir. Yeter ki dilesin. Onun iradesi tecelli etsin.

Peygamber Efendimizin Kızı Hazreti Fatıma'da babası Rasulullaha böyle bir cevap vermiş idi.

Günün birinde Rasulullah acıkmış, ailesini dolaşmış bir yiyecek bulamayınca, kızı Fatıma'nın yanına varmış, ona da sormuş. O da bir şey olmadığını söyleyince evine dönmüş. Biraz sonra bir kadın iki ekmekle bir parça et getirmiş. Hemen Hasan'ı veya Hüseyin'i Babasını çağırmaya göndermiş. Rasulullah gelmiş. Ona:

- "Sen babam ve anama yemin olsun Allâh bir şey gönderdi ve onu senin için sakladım" dedi. Rasulullah:

- "Kızım getir onu!" Buyurdu. Fatıma sözüne şöyle devam etti:

- Ekmeği ve eti içine koyduğum büyük kabı getirdim. Bir de baktım ki kap tamamen ekmek ve et dolmuş. Ona baktığım zaman şaşırdım ve Allâh'tan bir bereket olduğunu anladım. Allâh'a hamdettim. Rasulüne salavat okudum. Onu Rasulullaha taktim ettim. O da görünce Allâh'a hamdetti. Ve:

- "Ey kızım bu sana nereden?" Dedi.

- "O Allâh katındandır. Muhakkak Allâh dilediği kimseyi hesapsız rızıklandırır" dedim.

- "Ey kızım seni, beni İsrail kadınlarının büyüğüne benzer yapan Allâh'a hamdolsun. Ona Allâh bir rızık verdiğinde sorulunca böyle cevap verirdi", buyurdu.

"Bu yemekten hepimiz yedik doyduk. Aliyi çağırttı o da yedi. Peygamber Aleyhisselamın bütün aileleri doyuncaya kadar yedi "Cefne" denilen büyük kab olduğu gibi dolu kaldı. Hatta komşulara dağıttık" dedi. (Hafız Ebû Yâle, Cabir ibni Abdullah'dan rivayet etti.)

İşte Îsâ Aleyhisselamın anası böyle doğdu. Böyle yetişti. Îsâ'nın nasıl doğduğu ve nasıl yetiştiğini yerinde göreceğiz.

Şimdi de Meryem'in yetiştiği mihrabda Zekeriyya Aleyhisselamın yaptığı duayı görelim:

Âyet: 38

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ ۚ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً ۚ إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿٣٨﴾

Meâli:

"Zekeriyyâ (hemen) orada Rabbine dua etti: "Ey Rabbim! Senin lütfundan bana tertemiz bir zürriyet bağışla. Şüphesiz sen duayı işitensin." dedi"

Âyet: 39

فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٣٩﴾

Meâli:

"O mihrabda namaz kılarken, hemen Melekler ona: "Muhakkak Allâh, kendisinden (gelecek) bir kelime (Îsâ)yı tasdik edici, efendi, çok iffetli ve Salihlerden bir Peygamber olarak (vereceği) Yahya ile seni müjdeliyor" diye nidâ ettiler"

Âyet: 40

قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿٤٠﴾

Meâli:

"(Zekeriyya): "Ey Rabbim! Benim nasıl bir oğlum olabilir. Bana yaşlılık da gelmiştir. Karım da kalgındır" dedi. (Allâh da): "İşte böylece Allâh dilediğini yapar" dedi."

Âyet: 41

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِّيٓ اٰيَةً ۭ قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَةَ
اَيَّامٍ اِلَّا رَمْزًا ۭ وَاذْكُرْ رَّبَّكَ كَثِيْرًا وَّسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ
وَالْاِبْكَارِ ﴿٤١﴾

Meâli:

"(Zekeriyya): "Ey Rabbim bana bir alamet ver" dedi. (Allâh da): "Senin alametin, işaretten başka insanlarla üç gün konuşamamandır. Rabbini de çokça zikret. Akşam ve sabah da (onu) tesbih et" buyurdu"

ÎZAHLARI:

Meryem'in bakımını üzerine alan Zekeriyya Aleyhisselam, onunla ilgilendikçe şefkati arttı. Ondaki gördüğü harikul'âde haller, yanına her girdikçe bulduğu yiyecekler, Rabbine karşı olan ümitlerini artırdı. Kendi yaşının çok ilerlemiş olması, ailesinin de doğum yapma devresinin çok geçmiş olmasına rağmen büyük bir ümitle hemen orada, o zaman, Allâh'a yalvardı:

1- "Zekeriyya (hemen) orada Rabbine dua etti."

"(هنالك)" uzak için ismi işaret, zarfı mekandır. Burada zaman manası da vardır. O yerde, o zaman manası anlaşılır.

"Dua" istemek, çağırmak, söylemek, hatırlatmak mânalarınadır. Burada Zekeriyyanın Allâh'tan çocuk istemesidir. Nitekim:

2- ""...Ey Rabbim! Senin lütfundan bana tertemiz bir zürriyet bağışla" dedi..."

"ذرية " cinsin çoğalıp artması, oğullar, kızlar, gelecek nesil.

"طيبة " temiz, güzel, iyi, hoşa giden manasınadır. Burada îmanlı, ahlaklı, faziletli, yararlı nesil manasınadır. Zekeriyya Aleyhisselamın istediği de budur. İsteğinde çok ısrarlı olduğu için duasında:

3- "...Şüphesiz sen duayı işitensin." dedi. Allâh'ın işitme sıfatını zikrederek istediğinin reddedilmemesini işaretledi.

Duasının Allâh tarafından hemen kabul edildiğini o namazda iken Melekler şöyle müjdeledi.

4- "O mihrabda namaz kılarken, hemen Melekler ona: "muhakkak Allâh, kendisinden (gelecek) bir kelime (Îsâ)yı tasdik edici, efendi çok iffetli ve Salihlerden bir Peygamber olarak (vereceği) Yahya ile seni müjdeliyor" diye nida ettiler."

"Allâh'tan gelecek bir kelimeyi tasdik edici"

Kelime ile Îsâ Aleyhisselamın kasdedildiği bütün müfessirlerce kabul edilmiştir. İncile de işarettir diyenler vardır. Kelime-i tevhiddir, diyenler de olmuştur.

"Seyyid" "olgun, müttegî, fakih, şerefli, cömert, sözü geçen, saygı değer" manaları verilmiştir.

"Hasûr" çok iffetli, gücü yettiği halde kadından uzak kalan, kadın düşkünü olmayan. "Hadım" diyenler de olmuş ise de, bir Peygamberin sıfatı asliyyesine uygun değildir.

Yahya Aleyhisselam'ın Îsâ Aleyhisselamın geleceğini müjdeleyen ve onu ilk tasdik eden olduğu buradan açıkça anlaşılıyor.

Yahya Aleyhisselam ile Îsâ Aleyhisselam teyze çocuklarıdır. Doğumları arasında kesin bir bilgi olmamakla beraber aralarında fazla bir fark olmadığı anlaşılıyor.

Burada şöyle bir hikmet akla gelir. Yahya'nın doğumu bilinen adetlere aykırıdır. Anası çocuktan kalmış yaşlı bir kadın. Babası yüz yirmi yaş civarında bir ihtiyar. Böyle ihtiyarlardan çocuk olması halk arasında çok yadırganan bir şeydir. Ama Yahya Aleyhisselamın bu iki ihtiyardan doğduğu da kimsenin inkar edemeyeceği bir gerçektir. İşte bu gerçek doğum, babasız doğacak Îsâ Aleyhisselam hakkında daha büyük bir yadırgamanın önleyicisi ve inandırıcısıdır. Yahya'nın doğum şekli, Îsâ'nın babasız doğumunu tasdik edicidir. Allâh öyle de yapar, böyle de yapar.

Bu yadırgama, Zekeriyya Aleyhisselamın bizzat kendisinde de görülür. Nitekim:

5- "(Zekeriyya): "Ey Rabbim! Benim nasıl bir oğlum olabilir? Bana yaşlılık da gelmiştir. Karım da kalgındır" dedi.

Zekeriyya Aleyhisselamın bu taaccübüne Cenabı Hak şöyle cevap verdi:

6- "İşte böylece Allâh dilediğini yapar." dedi.

Allâh dilerse, Adem Aleyhisselam gibi anasız, babasız yaratır. Dilerse yaşlı anadan, babadan yaratır. Dilerse ileride göreceğiniz gibi babasız yaratır.

(Meryem sûresinin 9, 21. Enbiya sûresinin 89, 90. âyetlerini de okuyalım.)

Hâla yadırgaması devam eden ve kalbinin yatışmasını isteyen Zekeriyya Aleyhisselam:

7- "Ey rabbim bana bir alamet ver" dedi..."

"Âyet" topluluk, alamet, bellik, işaret manalarına gelir. Burada, Yahya'nın doğumuna alamet olacak, güvenini sağlayacak bir bellilik istemesidir. Bu isteğini de kabul eden Allâh:

8- "...Senin alametin, işaretten başka insanlarla üç gün konuşamamandır..." buyurdu.

"Ramz" işaret, el, göz, baş, omuz işaretleri gibi.

"Üç gün" geceleri ile birlikte dili ile konuşamaması sadece işaretle anlaşması takdir edilmiştir. Ayrıca:

9- ""Rabbini de çokça zikret. Akşam ve sabah da (onu) tesbih et." buyurdu."

Allâh'ın azameti ve kudretini gördükçe, onu çok an. Onu gece gündüz tesbih, tenzih et.

Allâh'ın kudretinin görülmediği hiçbir zaman olmadığına göre onun her zaman zikredilmesi, anılması, hatırdan çıkarılmaması gerekir. Günde kıldığımız beş vakit namazın zikir olduğu, okunan Kur'ânın zikir olduğu, bu zikirlerin her halde yapılması, bunun dışında da yine zikir yapılması, her insana yakışan bir kulluk vazifesidir.

(Meryem sûresinin 1-15. âyetlerini de okuyalım.)

Şimdi de Meryem hakkındaki tebşiri okuyalım:

Âyet: 42

وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَٰٓئِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفٰيكِ وَطَهَّرَكِ
وَاصْطَفٰيكِ عَلٰى نِسَآءِ الْعَالَمِينَ ﴿٤٢﴾

Meâli:

"Ve hani Melekler: "Ey Meryem! Şüphesiz Allâh seni seçti. Ve seni tertemiz yaptı. Alemlerin kadınları üzerine de seni seçti."

Âyet: 43

يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾

Meâli:

"Ey Meryem! Rabbine itaat et. Secde de yap. Rukû edenler ile rukû da et."

ÎZAHLARI:

Meryem büyüyüp büluğ çağına gelince, Allâh'ın emriyle Melekler kendisine gereken haberi verdiler:

1- "Ve hani Melekler: "Ey Meryem! Şüphesiz Allâh seni seçti."

"İstafâ" 33. âyette îzahını gördük. Burada Meryem'e mahsus bazı değişik seçim şekli olacaktır.

İleride babasız doğacak Îsâ'nın anası olacağından kendine yönelebilecek iftiraların tutanaksız, delilsiz kalması ve ona tesir etmemesi için Meryem'i insanlar arasından alıp seçti. Tam bir ibadet yeri olan beyti mukaddese aldı. Orada da başkaları ile karışmadan hususi "mihrab" denilen yerde yetiştirdi. Artık şu veya bu şüphelerin yakışması mümkün değildi. İleride babasız ana olması şerefi önceden korunmuş oldu.

2- "...Seni tertemiz yaptı." Buyrularak onu her yönden temiz kıldığına işaret buyruldu. Akâidi inanç bakımından, ibadet bakımından iffet ve namus bakımından, haysiyet ve şeref bakımından, şahsiyet bakımından tertemiz tam güvenilir bir hanım olarak yetişti. Hakikaten hiçbir kötü düşünceye, kirli yoruma yer yoktu. Dünya kadınları arasında bu mertebeye yükselmiş, bu fazileti kazanmış hiçbir kimse yoktur. Onun için:

3- "...Alemlerin kadınları üzerine de seni seçti" buyruldu.

Ali ibni Ebî Tâlib R.A.den Rasulü ekrem:

- "Dünyanın kadınlarının en hayırlısı, İmrânın kızı Meryem'dir. Dünyanın kadınlarının en hayırlısı, Huveylidin kızı (zevcem) Hatice'dir." buyuruyor. (Buhari, Müslim.)

Enes ibni Malik R.A.den. Rasulullah:

"-Alemlerin kadınlarının en hayırlısı dörttür:

1) İmranın kızı Meryem.

2) Fır'avnın karısı Asiye.

3) Huveylidin kızı (zevcem) Hatice.

4) Rasulullahın kızı Fatıma" buyurdu. (İbni Merdeviyye).

Alemlerin kadınlarına üstünlüğü belirlenen Meryemin ibadeti hakkında da şöyle buyrulur:

4- "...Ey Meryem Rabbine itaat et. Secde de yap. Rukû edenler ile rukû da et."

Önce umumi olarak her hususta Allâh'a itaat ve teslimiyet emri verildi. Bunun arkasından namazın rükünlerinden olan secde emri verildi. Bu emir "namazın tamamını kıl" emridir. Arkasından da cemaatla kılınan namazda cemaatle birlikte kılabilmesi için izin verildi.

"Ruku" da bilindiği gibi namazın rükünlerinden biridir. "Rükû" edenler, namazı cemaatla kılanlar manasınadır. Meryem sûresinin 17. âyetinde belirtildiği gibi erkeklerden aralı, perdeli bir yer edinmiş idi. Orada, erkeklerin ardında, onlara uyarak cemaatla namaz kılmasına da izin verildiği anlaşılıyor ki, bunun dışında hiçbir erkekle asla yakınlığı yoktur. Anasından doğması ile Îsâyı doğurması arasında böylece hiçbir erkeğe yakınlığının olmadığı çevre halkı tarafından iyi bilinmekte idi. Artık Îsâ aleyhisselamın babasız dünyaya geldiğinde kimsenin şüphesi olmaması gerekir. Ama yinede Yahudiler doğru durmadılar.

Rasulullah'a hitaben şöyle buyruluyor:

Âyet: 44

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَآءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ اِلَيْكَ ۚ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ
اِذْ يُلْقُونَ اَقْلَامَهُمْ اَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ ۪ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ
يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾

Meâli:

"İşte bu, sana vahyettiğimiz o gayb haberlerdendir. Meryem'i hangisi üzerine alacak diye oklarını bırakırlarken onların yanında da değildin. Çekişirlerken de onların yanında değildin."

ÎZAHI:

Gelecek nesillerin ibret alması bilgi sahibi olması için geçmiş devirlerde olup bitenleri önemine göre Allâh Kur'ânı kerîmde yer alması için Rasulü ekreme vahyeder. Aradan çok uzun zamanlar geçtiği için unutulan ve bilinmeyen bu hâdiseler, gaibden birer haberdir. Allâhu Teâlâ Rasulüne hitaben:

1- "...İşte bu, sana vahyettiğimiz o gayb haberlerdendir" buyuruyor. Bu haberleri sana ben bildirmesem, sen nasıl bileceksin? Ben sana bildiriyorum ki hem senin için bir mucize, hem de duyanlar için bir ibret olsun. Kıyâmete kadar gelecek bütün insanlar, geçmişle ilgisini kesmeden bulundukları devirleri ve gelecek devirleri değerlendirsinler. Dünya ve âhiretlerini ona göre hazırlasınlar. Rasulüm:

2- "...Meryemi hangisi üzerine alacak diye oklarını bırakırlarken onların yanında da değildin. Çekişirlerken de onların yanında değildin." buyurdu.

Meryemin anası Hanne, Meryemi Beyti Mukaddese getirdiğinde orada bulunan ilgililer arasında bir anlaşamamazlık çıkmıştı. Bu anlaşamamazlığı gidermek için o devrin kur'a usulü olan fal oklarına benzeyen bir takım çubuklar vardı. Bunların ucu sivri olduğu için kalem deniliyordu. Onların bırakış usulü nasılsa, ona göre bıraktılar. Suya, bir nehire bıraktıkları da söylenir. Her nasıl bıraktılarsa, kur'a Zekeriyya Aleyyhisselama çıktı ve Meryemi o üzerine aldı, tekeffül etti. İşte bu sırada Rasulullah elbette onların yanında değildi. Bu haberi kendisine şüphesiz Allâh veriyordu.

Hûd 49. Yusuf 102. âyetlere de bakalım.

Hıristiyanların Îsâ hakkındaki çarpık inançlarını düzeltmeleri için Meryem hakkındaki birinci şık yukarıda geçti. Şimdi de Îsâ aleyhisselam hakkındaki ikinci şık beyan edilmek üzere şu âyetler inzal buyuruluyor:

Âyet: 45

اِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يٰمَرْيَمُ اِنَّ اللّٰهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ۖ
اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ
وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾

Meâli:

"Hani Melekler: "Ey Meryem! Şüphesiz Allâh, dünya ve âhirette şerefli (Allâha) yakınlardan da olan, adı –Meryem oğlu Îsâ Mesih– olan kendisinden bir kelime ile seni müjdeliyor." dediler."

Âyet: 46

وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٤٦﴾

Meâli:

"Beşikte iken ve yetişkin olarak da insanlara konuşacak Salihlerden de olacak."

Âyet: 47

قَالَتْ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ ۖ
قَالَ كَذَٰلِكِ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا
يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾

Meâli:

"(Meryem:) "Ey Rabbim! Benim nasıl oğlum olabilir? Bana bir beşer de dokunmadı" dedi. (Allâh da:) "Böylece Allâh, dilediğini yaratır. Bir işe hükmetiği zaman, ona ancak "ol" der. Hemen oluverir" dedi."

ÎZAHLARI:

Melekler, doğacak olan çocuğun adı, lakabı ve sıfatı ile Meryem'e müjdeliyorlar ki bu bir insan künyesidir. Hâşâ bir Allâh veya Allâh'ın oğlu değildir. Hıristiyan güruhunun bunu bilmesi gerekir. Meleklerin sözü aynen şöyledir:

1- "Hani Melekler: "Ey Meryem! Şüphesiz Allâh, dünya ve âhirette şerefli, (Allâh'a) yakınlardan da olan, adı –Meryem oğlu Îsâ Mesih– olan kendisinden bir kelime ile seni müjdeliyor." dediler."

Görüldüğü gibi burada Îsâ aleyhisselam, tam bir insan künyesi ile haber veriliyor. Ancak halk arasında alışılagelen babası adı ile değil, anası adıyla vasıflandırılıyor. Bu da, babasız doğacağına işaret ediyor. Ayrıca, Îsâ aleyhisselamın diğer insanlar gibi dünya ve âhiretle ilgisi olan, Allâh'ın rızasına ve onun yakınlığına muhtaç bir kimse olduğunu beyan için: "Dünya ve âhirette şerefli, (Allâh'a) yakınlardan da olan" buyrulmuştur. Bu da açıkça gösteriyor ki, Îsâ Aleyhisselam, bir insandır. Allâh'ın kuludur ve onun gönderdiği bir Peygamberdir. Hâşâ hıristiyanların iddia ettikleri gibi Allâh'ın oğlu veya üçün üçüncüsü değildir.

"Vecîhen" şerefli, itibarlı, kıymetli, kuvvetli, Peygamberliğe layık, güvenilir, inanırlık, Allâh'ın babasız yarattığı çok değerli bir zat olarak.

"Mukarrabîn" Yaklaştırılmışlar demektir. Burada, Allâh'ın kendisine yaklaştırdığı kimselerden biri olduğunu, Allâh katında hususi bir yeri olduğunu, İncili indireceği, onu tebliğe memur edeceği ulul'azm Peygamberlerden olduğunu beyandır. Onun vasıflarını beyana şöyle devam edilir.

2- "Beşikte iken ve yetişkin olarak insanlara konuşacak da. Salihlerden de olacak."

"Mehd" körpe çocuklar için yapılan beşik. Îsâ aleyhisselamın beşik devresi olan körpeliğinde, henüz konuşma çağına gelmeden mucize olarak konuşacağı haber veriliyor.

"Kehl" tam gençlik devri. Otuz ila kırk yaş arası veya sakalına ak düşme devresine kadar olan çağ. Bu yaşlarda olduğu halde de konuşacağı bildiriliyor. Bu da onun bir Peygamber olacağına işarettir. Aynı zamanda insanlara mahsus olan çocukluk ve gençlik devirleri geçireceği açıklanıyor ki, bu da onun bir insan olduğunu gösterir. Hıristiyanlara verilen başka bir örnek. O bir insandır, Allâh'ın kuludur. Onun oğlu değildir.

"Îsâ aleyhisselam, hem de salihlerdendir." Sözleri yararlı işleri yararlı, bilgileri yararlı, tebliğleri yararlı, öğütleri yararlı, her hali ile yararlı olanlardan bir zattır. Hâşâ, Allâh'ın oğlu değildir.

Bu müjdeyi alan Hz. Meryem, âdetlere aykırı olan bu haberi yadırgadı. Kalbi yatışması için:

3- "(Meryem:) "Ey Rabbim! Benim nasıl oğlum olabilir? Bana bir beşer de dokunmadı." dedi..."

Beyt-i Makdis'te bir Peygamber elinde yetişen, üzerinde Allâh'ın ihsanı da bol olan Meryem, elbette bu müjdenin doğruluğuna inanıyordu. Ama kalbi de yatışmalıydı. Onun için Allâh'a münacatta bulundu. Bunun üzerine Allâh veya Cebrail veya bir melek:

4- "Böylece Allâh dilediğini yaratır. Bir işe hükmettiği zaman ona ancak "ol" der. Hemen oluverir." dedi."

Allâh dilediğini, dilediği gibi yaratır. Nasıl ki Ademi babasız ve anasız yarattı ise, Îsâyı'da analı ve babasız yaratır. Îsâ Allâh'ın yarattığı bir kuldur. Allâh'ın oğlu değildir. Onu Allâh öyle diledi ve öyle yarattı. Allâh için hiçbir güçlük yok. Yaratmak istediği bir şeye sadece "Ol" der. O da hemen oluverir.

Îsâ aleyhisselam hakkındaki beyan şöyle devam eder:

Âyet: 48

وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰيةَ وَالْاِنْجِيلَ ﴿٤٨﴾

Meâli:

"(Allâh) ona yazıyı da, hikmeti de, Tevratı da, İncili de öğretecek."

ÎZAHI:

Allâh insan cinsinden kul olan Îsâya bilmediklerini öğreteceğini de açıklıyor ve:

1- "Ona yazıyı da öğretecek." buyuruyor.

"Kitab" burada yazı manasınadır. Kitab manası anlayan da olmuştur. Îsâ aleyhisselamın yazı bildiği de anlaşılıyor.

2- "Hikmeti de..."

Hikmet hakkında, Bakara Sûresinin 129. 151. âyetlerinde kısa îzah verilmiştir. Burada "Peygamberlik, yüksek ahlak, uygun ifade, Peygamberliğe yakışan her türlü örnek haller" diyebiliriz. İncil'in ve Tevrat'ın beyan ettiği bütün bilgiler de bu hikmete dahildir.

3- "...Tevrat'ı da..."

Tevrat Mûsa aleyhisselama verilen kitaptır. Îsâ aleyhisselama Tevrat da öğretilmiştir. Kendisinden önce inen ve yahudiler tarafından bozulan tevratın aslı yeniden öğretilmiş ve doğru olan Tevrat anlatılmıştır. Bu yüzden yahudiler Îsâ aleyhisselama düşman olmuştur. İleride yeri gelecektir.

4- "...İncil'i de..."

Allâh Îsâ aleyhisselama İncil kitabını indirmiş ve öğretmiştir. Önceden verilen bu haber tahakkuk etmiştir. Şu âyeti kerîme ise de Îsâ aleyhisselamın Peygamberliği ve kavmini hakka daveti ile mucizeler göstereceği açıklanacaktır:

Âyet: 49

وَرَسُولاً إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ ۖ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾

Meâli:

"İsrail oğullarına Peygamber olarak (gönderecek). "Şüphesiz ben size Rabbinizden bir âyet getirdim. Muhakkak ben size çamurdan kuş şekli gibi yapacağım ve ona üfürecem de Allâh'ın izni ile (uçan) bir kuş olacak. Anadan doğma körü ve baraslıyı iyi edeceğim. Allâh'ın izni ile ölüleri de dirilteceğim. Yiyeceğiniz şeyleri ve evlerinizde biriktireceğiniz şeyleri de size haber vereceğim." (diyecek). Eğer mü'minler iseniz, muhakkak onda sizin için kesin bir âyet vardır."

ÎZAHI:

Meryem'e müjdelenen oğlunun, Peygamber olarak gönderileceği de haber veriliyor ve:

1- "Ve İsrail oğullarına Peygamber olarak (gönderilecek)" buyruluyor.

Allâh'ın oğlu olarak değil, Peygamber olarak hem de o inatçı yahudilere, Tevrat'ı bozan İsrail oğullarına yeni bir kitapla gönderileceği bildiriliyor. Onlara şöyle diyecek:

2- "...Şüphesiz ben size Rabbinizden bir âyet getirdim..."

Size Peygamber olarak geldiğimi isbat edecek delil getirdim. Kuru bir iddiada bulunmuyorum. Bakın:

3- "...Muhakkak ben size çamurdan kuş şekli gibi yapacağım ve ona üfüreceğim de Allâh'ın izni ile (uçan) bir kuş olacak..."

Bu bir mucizedir. Îsâ aleyhisselam hakikaten bu mucizeleri gösterdi. Hem de Allâh'ın iznine bağladı. Allâh'ın izni olmasa hiçbir şey yapamayacağını açıkladı. Kuşun cinsi hakkında bazı müfessirler bir şey-

ler söylemiş ise de kesin olmadığı için nakline lüzum görülmemiştir. Allâh bilir. Îsâ aleyhisselam ikinci mucizesini şöyle anlatır:

4- "...Anadan doğma körü ve baraslıyı iyi edeceğim..." der.

"Ekmeh" geceleri gözü görmeyen, gözünün yaşı durmayan, şaşı olan, anadan doğma kör olan manalarına gelir. Burada en uygun olanı anadan doğma kördür. Diğerlerinin tedavisi mümkün olabilir. O zaman mucize olamaz. Ama anadan görmez doğanın tedavisi mucizedir.

"Abras" deride meydana gelen bir çeşit hastalıktır ki hiçbir sûretle tedavisi mümkün değildir. Deride hoş olmayan bir beyazlık şeklinde görülür. Îsâ aleyhisselam, bu mucizeyi de göstermiştir.

Her Peygamber kendi devrinde meşhur olan şeyleri aşacak şekilde mucize gösterir. Mûsâ aleyhisselamın devrinde meşhur olan sihir idi. Asası ile bütün sihirbazları yenerek mucize gösterdi. Peygamber Efendimiz de kendi devrindeki çok ileri olan belağat ve fesâhatı, Kur'ânı kerîm mucizesi ile yerlere sermiştir.

Îsâ aleyhisselamın devrinde de tıp ilmi çok ilerlemiş idi. Ama tıp ilmini geride bırakacak mucizeler gösterdi. Hatta:

5- "...Allâh'ın izni ile ölüleri de diriltirim..." dedi.

Bu üçüncü mucizesi, tıp ilmini de çok gerilerde bırakarak bütün devirleri kapsayan büyük bir mucize oldu. Dördüncü olarak da:

6- "...Yiyeceğiniz şeyleri ve evlerinizde biriktireceğiniz şeyleri de size haber vereceğim." dedi veya diyecek.

Böylece Allâh veya Allâh'ın oğlu olmayıp, ancak Allâh'ın bir kulu ve rasulü olduğunu gösterdi. Şimdi, "Ey hıristiyanlar! Gelin bu beyandan ders alın, ibret alın, bilgi alın da o gülünç inancınızdan vazgeçin!" denilebilir. Ama ah inatları olmasa...

7- "...Eğer mü'minler iseniz, muhakkak onda sizin için kesin bir âyet vardır."

Îsâ'da, onun doğumunda ve mucizelerinde gerçek bir ibret vardır. Allâh'ın oğlu olmadığına kesin bir delil vardır.

Îsâ aleyhisselam devamla şöyle dedi:

Âyet: 50

وَمُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰيةِ وَلِأُحِلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِى

حُرِّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾

Meâli:

"Tevrattan önümdekini tasdik edici olarak ve size haram kılınanın bazısını size helal etmem için (geldim). Rabbinizden bir de âyet getirdim. Artık Allâh'tan korkun, bana da itaat edin."

İZAHI:

Meleklerin müjdelediği şekilde Îsâ aleyhisselam sözüne devamla:

1- "Tevrattan önümdekini tastik edici olarak..."

"Daha önce gelmiş olan Allâh'ın kitabı Tevratı kabul ve tastik ediyorum" dedi. Halbuki Mûsâ ile aralarında çok uzun zaman geçmişti. Rivayetlere göre, bin dokuz yüz elli yedi yıl geçmiş. Her Peygamber kendinden önceki Peygamberleri ve kitapları tastik etmiştir.

Kendi isyanlarından ve inatlarından dolayı bazı nimetler yahudilere haram kılınmış idi. Îsâ aleyhisselam onlardan bu sıkıntıyı kaldırmak üzere:

2- "...Ve size haram kılınanın bazısını size helal etmem için (geldim)..."

En'âm sûresinin 146. âyetinde beyan edildiği gibi, tırnaklı hayvanlar, sığır ve koyunun iç yağları, sırtlarına, bağırsaklarına ve kemiklerine karışıp yapışanlar haricindeki yağlar haram kılınmıştı. Bu onların sapıklıklarının cezası idi (Âl-i İmran 93. Nisa 160. âyetlere de bakalım.)

Îsâ aleyhisselam, "yahudilere sapıklıklarından dolayı haram kılınan buna benzer şeylerin helal olduğunu da anlatacağım" diyordu. Ama yahudiler yine azgınlıklarını bırakmadılar. Onlara:

3- "...Rabbinizden bir de âyet getirdim. Artık Allâh'tan korkun, bana da itaat edin" diyordu.

Onlara gösterdiği mucizeleri hatırlatıyor, kendisinin Peygamber olduğunda asla şüphe etmemelerini anlatıyor ve Allâh'tan korkmalarını, kendisine itaat etmelerini istiyordu. Hem de:

Âyet: 51

إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾

Meâli:

"Muhakkak Allâh Rabbim ve Rabbinizdir. Artık ona kulluk edin. İşte bu doğru yoldur."

İZAHI:

Îsâ aleyhisselam, Allâh'ın onların da, kendisinin de rabbi olduğunu bildirerek yalnız Allâh'a kulluk yapmalarını istedi. Böylece kendisinin Allâh'ın oğlu değil, kulu ve Peygamberi olduğunu açıklamış oldu. Doğru yolun bu olduğunu da ispatladı. Ama onlar yine de küfürlerinde ısrar ettiler. Bundan sonra Îsâ Aleyhisselam, şöyle yaptı:

Âyet: 52

فَلَمَّآ اَحَسَّ عِيسٰى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ اَنْصَارِىٓ اِلَى اللّٰهِ ۭ قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ ۚ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ ۚ وَاشْهَدْ بِاَنَّا مُسْلِمُوْنَ ﴿٥٢﴾

Meâli:

"Îsâ onlardan küfrü hissedince: "Allâh'a (giderken) yardımcılarım kimler?" dedi. Havariler: "Biz Allâh'ın yardımcılarıyız. Muhakkak müslümanlar olduğumuza da şahid ol" dediler."

İZAHI:

Îsâ aleyhisselam, kâfirlerin kendini dinlemediklerini anlayınca:

1- "Îsâ onlardan küfrü hissedince "Allâh'a (giderken) yardımcılarım kimler?" dedi..."

Yahudiler âdetleri üzere Îsâ aleyhisselamı dinlemediler küfürlerinde ısrar ettiler. Bunun üzerine kendilerine yadım edecek kimseler sordu. Hemen:

2- "...Havariler: "Biz Allâh'ın yardımcılarıyız." dediler.

"Havariyyun" bir grup insan. Bunlar hakkında," balık avcıları, boyacılar, yardıma gücü yetenler" denilmiş ise de, kesin bir bilgi yoktur. Bunlar, Îsâ aleyhisselama dini yaymakta ve onu korumakta yardımcı oldular. Ve ona güvence vererek:

3- "...Muhakkak müslümanlar olduğumuza da şahit ol" dediler.

Bu zevat, Îsâ aleyhisselamın Allâh'ın kulu ve rasulü olduğunu, onu şahid tutmaları ile ispat ettiler. Ayrıca şöyle dua ettiler.

Âyet: 53

رَبَّنَآ اٰمَنَّا بِمَآ اَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٣﴾

Meâli:

"Ey Rabbimiz! İndirdiğin (İncil)e inandık. Rasule de uyduk. Artık bizi şahidler ile yaz" diye dua ettiler.

ÎZAHI:

Îsâ Aleyhisselama îman eden havariler, ona değil, Allâh'a nidâ ederek, bildireceklerini ona bildirdiler, dileyeceklerini ondan dilediler. Böylece yine Îsâ'nın, Allâh'ın oğlu olmayıp kulu ve Rasulü olduğunu ifade ettiler.

"Şahidîn" Allâhın birliğine şehadet eden bütün Peygamberler ve mü'minlerdir. En son bütün geçmiş Peygamberler ve kitaplar da dahil olmak üzere Allâh'ın birliğine şahid olan Muhammed aleyhisselam ve ümmeti. O zevat işte bunlarla birlikte yazılmalarını istemişlerdir. İbni Abbas'ın rivayeti de böyledir.

Havariler böyle yaptı. Diğerleri ise:

Âyet: 54

وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللّٰهُ ۖ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ ﴿٥٤﴾

Meâli:

"(Yahûdiler) hile yaptılar. Allâh da hile yaptı. Ama Allâh hile yapanların en hayırlısıdır."

ÎZAHI:

Îman etmeyen yahudi kâfirler, Îsâ aleyhisselamı öldürmek için bir takım hileler, tertipler peşine düştüler. Devrin kralına yaptıkları tezvirlerle Îsâ aleyhisselamın öldürülmesi hakkında karar çıkarttılar. Nihayet bir gece evini basarak onu yakalamaya çalıştılar. Bu arada Allâh, Îsâ aleyhisselamı göğe çekti. O sırada Îsâdır diye benzettikleri bir yardakçılarını yakalayıp öldürdüler. Sonra bir baktılar arkadaşları yok. Yok olan iki kişi. Birini öldürdüler, biri nerede? Şaşırdılar. Birbirlerine düştüler. Rivayetlere göre birbirlerinden çok sayıda kâfir geberttiler.

Böylece Allâh'ın taktiri, onların hilelerini başlarına geçirmiş oldu. Yalnız bu değil, hilede maharet kazanmış olan bu yahudilerin bütün hilelerini, Allâh kendi ayaklarına dolamıştır. Şüphesiz bugünkü hileleri de boyunlarına dolanacak, dünya insanları kurtulacak.

Allâhu Teâla, Îsâ Aleyhisselamın dünyadan ayrılışını şöyle haber verir:

Âyet: 55

اِذْ قَالَ اللّٰهُ يَا عِيسٰٓى اِنِّى مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ اِلَىَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ۚ ثُمَّ اِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَاَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٥﴾

Meâli:

"Hani Allâh: "Ey Îsâ! Seni öldürücü de, seni tarafıma kaldırıcı da, seni küfredenlerden (kurtarıp) arıtıcı da, sana uyarıları, kıyâmet gününe kadar küfredenlere üstün kılıcı da muhakkak benim" demişti. Sonra da dönüşünüz ancak banadır ki aranızda kendisinde anlaşamaz olduğunuz şeyler hakkında hükmedeceğim."

ÎZAHI:

Geçen âyeti kerîmede görüldüğü gibi yahudiler yaptıkları hilelerle Îsâ'yı öldürme teşebbüsleri üzerine:

1- "Hani Allâh: "Ey Îsâ! Seni öldürücü de, seni tarafıma kaldırıcı da benim" buyurulmuştur.

"Müteveffî" ismi fail sığasıyla 'öldürücü' manasınadır. Burada sadece Allâh'ın öldürücü sıfatı zikredilmiştir. Îsâyı öldürücü olması, bir

zamanla kayıtlı değildir. "Onu birkaç saatliğine öldürdü" diye tefsir edenler olmuş ise de kelimenin sığası buna manidir.

"Cümlede taktim, te'hir vardır" denilmiştir. Bu olabilir. Öldürücü ve kaldırıcı olması ile, kaldırıcı ve öldrücü olması arasında bir fark yoktur buradaki harfi atfın (vav) oluşu da bunu ifade eder.

"Uyku" ile tefsir edenler olmuştur. Hâdisede olan öldürme teşebbüsü karînesi, buna manidir. Onu öldürecek olan yahudiler değil Allâh'tır. Allâh da bunu beyan buyurmuştur.

Bu hususta altı ayrı mana verilmiştir. Hepsinde de bir hak payı var ise de âyetteki sarahat karşısında te'vile gerek olmamalıdır. Şöyle ki, Allâh: "seni öldürücü de benim, kaldırıcı da benim. İstediğim zaman, istediğim yerde, istediğim şekilde öldürürüm. İstediğim gibi tarafıma kaldırır, yükseltirim. Buna kim mani olabilir?" anlamı sarihtir.

"Râfi" yükseltici, kaldırıcı manasınadır. Bu kelime de ismi fail sığasıyla gelmiştir. Allâh'ın bir sıfatıdır. Dilediğini yükseltir, dilediğini alçaltır. Nitekim Îsâ'yı yükseltmiştir. Yahudileri de alçaltmıştır.

Îsâ aleyhisselamı hem Peygamberlik derecesine yükseltmiştir, hem de göklere yükseltmiştir. Ölümü ise, kıyâmetin yaklaşmasına kadar te'hir edilmiştir. Bu Allâh'ın iradesine kalmıştır. Yahudilere gelince, onları hem dünyada zillet ve meskenet içinde alçaltmıştır, hem de âhirette cehenneme atılmalarını haber vermiştir.

Her bakımdan kirli olan, pis ve murdar olan bu yahudilerin eline bırakmayan Allâh:

2- "...Seni, küfredenlerden (kurtarıp) arıtıcı da benim..." buyurmuştur.

Allâhu zülcelal, Îsâ aleyhisselamı o çirkinlerin elinden alıp tertemiz göklere çekti.

"Mutahhiruke" Seni tertemiz edici. İsmi fail sığasıyladır. Allâh'ın bir sıfatıdır. Îsâ'yı tertemiz yaratmış, tertemiz büyütmüş ve tertemiz Peygamber yapmıştır. Tertemiz göklere yükseltmiştir.

3- "...sana uyarıları, kıyâmet gününe kadar küfredenlere üstün kılıcı da muhakkak benim" demişti."

Îsâ'ya îman edenler ve etmeyenler olmak üzere ikiye ayrıldılar. Îsâ'ya îman edip ona uyanlar, elbette öteki kâfirler gibi olacak değil. Onların ötekilerine karşı üstün olmaları gerekir. Onların üstünlükleri, îmanlarından gelmektedir. İşte kıyâmete kadar devam edecek olan üstünlük,

îmanlılara aittir. Îmansızlar ise, bu üstünlükten kıyâmete kadar mahrumdur.

Şimdi "Bu üstünlük nedir?" diye akla gelir. Üstünlük başlıca ikiye ayrılır:

a) Manevi üstünlük: Îsâ'ya tâbi olanlar, îman, ibadet, itaat, ahlak, fazilet, şahsiyet, karakter üstünlüğüne sahipler. Kâfirler ise bu hasletlerden mahrum oldukları için alçaklıktan kurtulamazlar. Bu durum kıyâmete kadar asla değişmeyecek olan bir hakikattir. Mü'minler, kıyâmete kadar kâfirlerin fevkındadır.

b) Maddi üstünlük: Bu üstünlük de, maddeyi yaratanı tanımak ve ona inanmakla başlar. Madde, ancak onu yaratanın emrine uygun olarak kullanıldığında yararlı olabilir. Aksi halde zararlıdır. Madde arttıkça, içki artıyorsa, zulüm artıyorsa, bu üstünlük değil, alçaklıktır. Madde arttıkça içki artıyorsa, bu üstünlük değil, enginliktir. Madde arttıkça, fuhuş artıyorsa, bu üstünlük değil, rezilliktir. Madde arttıkça, haksızlık artıyorsa, bu üstünlük değil, aşağılılıktır.

Buna daha çok örnekler verilebilir. Maddenin bu tarzda artması da kıyâmete kadar değişmeyen bir mağlubiyettir. İşte yahudiler, bu alçaklık ve mağlubiyetten kurtulamamışlardır. Bütün kâfirler de böyledir.

Şurası da şâyânı dikkattir. Yarım yamalak Îsâ'ya uyanlar, o tarihten bu yana yahudileri baskıları altında tutmuşlardır. Yahudiler fare tipi yer altı çalışmalarını ve hilelerini sürdürmüş iseler de, yine zillet ve meskenetten kurtulamamışlardır. Bir devletçik kurma yoluna girdikten sonra huzursuzlukları daha da artmıştır.

Diğer küfür ülkeleri de, madde çokluğu içinde olsalar da bilindiği gibi ellerindeki madde ancak içki, fuhuş, kumar gibi insanı içinden kemiren canavarı artırmaktan başka bir işe yaramıyor.

Milletler arası üstünlüğe gelince, milleti dinî ve ahlakî çöküntü içinde olan bir ülkenin üstünlüğü, çöküntünün bir başka tarzıdır. Aldanmanın bir başka görünümüdür.

Asıl üstünlük, âhiret üstünlüğünü hazırlayan dünya üstünlüğüdür, manevi üstünlüktür. Maneviyâtı bulunan madde üstünlüğüdür. Maneviyatlı madde, yararı artırır. Maneviyatsız madde, zararı arttırır. İşte Hakka uyanlar, böylece kıyâmete kadar bâtıla uyanların fevkindedir. Îsâ aleyhisselama uyanlar, Allâh'ın emirlerine uyanlardır. Îsâ Aleyhisselamın haber verdiği Muhammed aleyhisselama îman edenlerdir. Muhammed aleyhisselama îman edenler, kıyâmete kadar üstün kalacak olanlardır.

Neticede büyük hesap için dönüş yalnız Allâh'ın huzurunadır. Asıl üstünlük orada görülecektir:

4- "...Sonra da dönüşünüz ancak banadır. Aranızda kendisinde anlaşamaz olduğunuz şeyler hakkında hükmedeceğim."

Allâhu azimüşşan, kıyâmete kadar, Mü'minlerin kâfirlere karşı üstünlüğünün devam edeceğini beyandan sonra, asıl sonu gelmeyecek olan üstünlüğü, sonu gelmeyecek olan azabı hatırlatıyor. İhtilafa düştükleri, bir türlü anlaşamadıkları şeyler hakkında hükmünü verecek, bundan sonraki iki âyette belirtileceği gibi taraflar yerlerini bulacaktır.

(Bakara 87, 253. Nisâ 156, 157, 158, 171. Meryem 34. Saff 6, 14. âyetleri de okuyalım.)

Kâfirler hakkındaki beyanı öğrenmek üzere şu âyeti okuyalım:

Âyet: 56

فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَأُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۖ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٥٦﴾

Meâli:

"İşte o küfredenlere gelince, artık onları dünyada ve âhirette şiddetli azab ile azab edecem. Onlara yardımcılardan (bir yardımcı) da yoktur."

ÎZAHI:

Îsâ aleyhisselamı inkar ve öldürmeye kasteden kâfirler yok mu, işte onlar hem dünyada, hem de âhirette çok çetin azab görecekler. Dünyadaki azabı gördüler, görüyorlar ve görecekler. Gördüler: Tarih boyunca kovuldular, sürüldüler, işkence edildiler. Malları alındı, yurt tutamadılar, üreyemediler. Görüyorlar: Kendilerini toparlamak için dünya çapında hileler yapıyorlar. Pek çok sayıda mason kullanıyorlar. Ticarî sömürgecilik yapıyorlar. Karakter yıkımı yapıyorlar. Ama yine de istedikleri huzura kavuşamıyorlar. Gece gündüz tedirginlikten kurtulamıyorlar. Görecekler: Onların her bakımdan tutumu, kendilerini çok ağır tehlikelere sürüklüyor. Toplu ölümler onları bekliyor. Malları ganimet için hazırlanıyor...

Âhiretteki azapları ise daha çetin ve sonsuzdur. İçinde ebedî kalacakları cehennem onları bekliyor.

(Maide 33, 41. Tevbe 68, 69. Ra'd 34. Nisâ 173. Hacc 19-22, 56, 57. Rum 15, 16. Lokman 19, 20. âyetleri de okuyalım.)

Şimdi de ehli îmanla ilgili âyeti okuyalım.

Âyet: 57

وَاَمَّا الَّذِينَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ اُجُورَهُمْ ۗ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٥٧﴾

Meâli:

"Îman eden ve yararlı işler yapanlara da gelince, artık onların ecirlerini, kendilerine (Allâh) verecektir. Allâh zalimleri de sevmez."

ÎZAHI:

Bu âyetin îzahı için pek çok müjdelerden sadece şu âyetleri okuyalım yeter:

(Bakara 25, 82. Nisa 57, 122, 173, 175. İbrâhîm 23. Kehf 2, 3, 30, 31, 107, 108. Hacc 14, 23, 56. Ankebut 58. Rum 15. Lokman 8, 9. Secde 19.)

Âyet: 58

ذٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْاٰيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾

Meâli:

"(Ey Resulüm) İşte bu, âyetler ve hikmetli Kur'ândan onu sana okuyoruz."

ÎZAHI:

Yahudilerin ve hıristiyanların Îsâ hakkında hakikate asla uygun olmayan zırvalarını reddeden ve onun nenesi ve dedesinden başlayarak, anasının doğma, büyüme şekli ile Îsâ'nın doğma, büyüme ve peygamber olma, kavmine hitabı ile birlikte Allâh'ın âyetler halinde, hikmetler dolu Kur'ân'dan anlatıp "okuyoruz" buyurması, Îsâ aleyhisselamın Allâh'ın oğlu değil, Meryem'in oğlu olduğuna, üçün üçüncüsü değil, peygamber olduğuna, Allâh değil, Allâh'ın kulu olduğuna kesin delildir.

Meryem sûresinin 34. âyetini de okursak daha iyi anlarız ve hıristiyanların Îsâ hakkındaki inançlarının her yönü ile bâtıl bir efsaneden ibaret olduğunu çok iyi kavrarız.

Îsâ'nın yaratılışı da Adem'inkine benzer:

Âyet: 59

إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ ۖ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ
ثُمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾

Meâli:

"Şüphesiz Allâh katında Îsâ'nın misali, Ademin misali gibidir. Onu topraktan yarattı. Sonra da ona "ol" dedi hemen oluverdi."

Âyet: 60

الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُن مِّنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿٦٠﴾

Meâli:

"Hakk, Rabbindendir. Artık şüphecilerden olma."

ÎZAHLARI:

İnsanların üremesinde alışılagelen yol, baba ile anadan doğmasıdır. Îsâ aleyhisselamın babasız olması, çevrede hayretle ve teaccüble karşılandı. Hatta yahudiler, bunu, Meryeme karşı bir iftira vesilesi yaptılar. Onların unuttukları bir şey vardı. Ademin yaratılışı. Adem Aleyhisselam, hiç yoktan babasız ve anasız sırf topraktan yaratılmıştı. Havva da, anasız olarak Adem'den yaratılmıştı. Bunu düşünselerdi, Îsâ'nın babasız yaratılışı hiç de tuhaflarına gitmezdi.

Her şeyden önce Allâh'ı iyi tanımaları, onun gücünü ve bütün sıfatlarını bilip her dilediğini yaratabileceğine îman etmeleri gerekirdi. Daha önce geçen Peygamberler, gereği gibi Allâh'ı tanıtmışlardı. Onlarda bu bilgi de vardı. Ellerindeki Tevrat, bunu açıkça gösteriyordu. Ama onlardaki inat, onlardaki küfür, saplandıkları yanlış inançlarından ayrılmaya engel oluyordu.

Sûrenin başında sözü geçen Necranlı hıristiyanlar, bu anlayışa bir türlü yanaşmak istemiyorlardı. Allâh'ın dilediği her hangi bir şeye "ol" demesi ile oluvereceğini bilmezlikten geliyorlardı. Bu kadar açık anla-

tılmaya rağmen, hâlâ Îsâ'nın Allâh'ın oğlu olduğu iddialarını sürdürüyorlardı.

Ey rasûlüm, ey mü'min! Hak olan bu yaratılış, Rabbindendir. Babasız ve anasız olarak Ademi, anasız olarak da Havva'yı nasıl yarattı ise, Îsâ'yı da babasız olarak öylece yaratmıştır. Artık şüpheye yer yoktur. Şüphecilerden olma.

Îsâ hakkında açılacak mücaleyi, verilecek cevabı öğretmek üzere de şöyle buyuruluyor:

Âyet: 61

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ ﴿٦١﴾

Meâli:

"Artık sana ilimden (gelen) geldikten sonra, onun hakkında seninle kim uğraşırsa, hemen (onlara): "gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım. Sonrada dua edelim ve Allâh'ın lânetini yalancılara yapalım" de."

ÎZAHI:

Sûrenin başında Necran hıristiyanlarının Medine'ye gelip Rasulullah ile görüştükleri anlatılmıştı. İşte bu sırada, onların Îsâ hakkındaki yanlış inançlarında direnmeleri üzerine Rasulullah bu âyeti okudu. Onları lânetleşmeye davet etti: "Sizin de bizim de oğullarımız, kadınlarımız ve kendilerimiz toplanalım, hep birden yalancılara beddua edelim, lânetleyelim; "Kim yalancı ise Allâh ona lânet etsin diyelim." Demesi üzerine onlar: "Biz kendi aramızda bir görüşelim" diyerek ayrıldılar.

Kendi aralarında görüşürken başkanlarına:

- "Ey Abdulmesih! Ne dersin bu işe?" dediler. O da:

- "Ey hıristiyan cemaati! Muhammed'in hak Peygamber olduğunu elbette anladınız. Eğer Onun teklifini kabul ederseniz, kesinlikle helak olursunuz. Sakın lânetleşmeye yanaşmayın. Sonra helak olursunuz. Kı-

yâmete kadar yeryüzünde hıristiyan kalmaz. Onlar eğer Allâh'tan bir dağın yerinden kalkmasını isterlerse, muhakkak o dağı Allâh kaldırır." dedi. Sonra gelip Rasulullah'a:

- "Ey Ebe'l-Kâsım! Biz seninle lânetleşmemeye, seni kendi dininde bırakmaya, bizi de kendi dinimizde bırakmanıza karar verdik" dediler. Rasulullah da onlara:

- "Lânetleşmeye yanaşmıyorsanız, Müslüman olun da müslümanlara olan size de olsun. Onlarla ayrınız gayrınız olmasın" buyurdu. Kabul etmediler. Rasulullah da:

- "Sizi savaşa çağırıyorum" dedi.

- "Bizim harbedecek gücümüz yok. Ama, bizimle harbetmemene, bizi korkutmamana, dinimizden çevirmemene karşılık, bini sefer ayında, bini de Receb ayında olmak üzere iki bin elbise verelim." Bir rivayette de "otuz üç zırh, otuz üç deve, veya otuz dört suvari atı verelim de sulh olalım" dediler. Rasulullah da sulhu kabul etti.

Rasulullahın hak Peygamber olduğunu anlamış olmakla beraber, bir türlü kabul edemeyen Necran hıristiyanları sulh olup gittiler.

Âyet: 62

إِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ ۚ وَمَا مِنْ إِلٰهٍ إِلَّا اللّٰهُ ۚ وَإِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾

Meâli:

"Şüphesiz işte bu yok mu, elbette o hak kıssalardır. Allâh'tan başka bir ilah da yoktur. Şüphesiz Allâh da elbette o, Azizdir, Hakimdir."

Âyet: 63

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ ﴿٦٣﴾

Meâli:

"Yine yüz çevirirlerse, artık o muhakkak Allâh, müfsidleri bilendir."

İZAHLARI:

Îsâ aleyhisselam hakkında nenesinden alarak bir insan üremesi şeklinin anlatılması:

1- "Şüphesiz işte bu, elbette hak kıssalardır..."

"Kısas" kıssanın cemi kıssalar demektir. Kıssanın masdarı da olur. Kesmek, kırpmak, sözü kese kese anlatmak, şiiri mısra, mısra söylemek manalarına gelir. Burada "geçmiş hâdiseleri anlatmak, haber vermek" manasınadır. Haberler veya haber vermek demektir.

"Hak" gerçek, yanlışsız, doğru olmuş, kesin, bâtılın zıddı, Allâh'ın da bir adıdır. Vacib, borç manalarına gelir. Burada olmuş hâdisenin kesin ve gerçek olması, inanılması vacib olması demektir.

Geçmişte olup biten, inanılması vacib olan hâdiselerin âyet halinde Rasulullah'a haber verilmesidir ki Kur'ânda böyle haberler çoktur. Yanlış inançları doğrultmak, hataları düzeltmek, doğruyu beyan etmek üzere bu kıssalar tekrarlanmıştır. Pek çoğu itikad, inançla ilgilidir. Bir kısmı da hukuk ve ibretle alakalıdır. Boşuna nakledilmiş bir kelime dahi yoktur.

Bu kıssa, îmanı ilgilendirdiği için:

2- "...Allâh'tan başka bir ilah da yoktur..." buyurulmuştur. Yani Îsâ sizin iddia ettiğiniz gibi, ne Allâh'tır, ne Allâh'ın oğludur. Ne de üçün üçüncüsüdür. Böyle bir inanç küfürdür. Hatta değil Îsâ, Allâh'tan başka hiçbir ilah yoktur.

"İlâh" kendisine kulluk yapılacak, emrine girilecek, dilekte bulunulacak, yardım istenecek, meded umulacak şey demektir. Allâh'tan başka böyle bir şey yoktur. Hıristiyanların Îsâ'yı ilah yerine koyarak, onun emrine girmeleri, dileklerini ondan istemeleri, Allâh'tan önce ona yönelmeleri bâtıldır, küfürdür. Devrimizde bazı kimselere saplanarak ondan medet beklemeleri, kendilerini Allâh'a onun ulaştıracağına inanmaları, onsuz her şeyin boşuna olacağını kabul etmeleri de hıristiyanların Îsâ hakkındaki inançlarından farksızdır. Allâh şerlerinden emin eylesin.

3- "...Ve şüphesiz Allâh (yok mu), Elbette o, Azizdir. Hakimdir."

"Aziz" emrine aykırı gidenlere, kendine başkasını ortak edenlere, başkalarına kulluk edenlere, böylece kendini ihtiyaçlı duruma düşürüp zayıf göstermeye yeltenenlere kesin olarak galiptir, üstündür. Hepsini helak eder, kendisi üstün olarak bâkidir.

"Hakîm" hükmünü yerli yerince verir, hatasız verir. Yarattığı akıllara uygun verir, itiraza yer bırakmaz. Hükmünde başkalarının görüşüne yer bırakmaz.

Böylece gerek hıristiyanlar ve gerekse başka benzerlerinin ileri sürdüğü bâtıl inançları boşa çıkarır, onları mağlup eder, rezil eder. Haktan yüz çevirenlerin bozgunculukları, kendisine asla zarar veremez.

4- "Yine yüz çevirirlerse, artık şüphesiz Allâh müfsidleri bilendir."

İslâm'a daveti kabul etmeyerek yüz çevirenler, sırt dönenler olursa, işte bunlar müfsidlerdir. Allâh muhakkak bunları en iyi şekilde biliyor.

"Müfsidler" bozanlar, çürütenler, korkutanlar demek. Burada dini bozanlar, inancı çürütenler, ahlakı kokutanlar, insanları dejenere edenler demektir.

Allâh bunları pek âlâ bilir. Onları muhakkak cezalandıracaktır. Necranlı hıristiyanların ve onlar gibi olanların akıbeti böylece belirtilmiş oluyor.

Yalnız hıristiyanlar değil, bütün ehli kitabın hakka davetini emreden âyeti okuyalım:

Âyet: 64

قُلْ يَآ اَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا اِلٰى كَلِمَةٍ سَوَآءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ
اَلاَّ نَعْبُدَ اِلاَّ اللّٰهَ وَلاَ نُشْرِكَ بِهٖ شَيْئًا وَلاَ يَتَّخِذَ بَعْضُنَا
بَعْضًا اَرْبَابًا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُوْلُوا اشْهَدُوا
بِاَنَّا مُسْلِمُوْنَ ﴿٦٤﴾

Meâli:

"(Rasulüm): "Ey kitab ehli: bizimle sizin aranızda depe denk olan kelimeye gelin (o kelime), Allâh'tan başkasına kulluk yapmamamız ve ona bir şeyi eş tutmamamız, birbirimizi de Allâh'tan başka rabblar edinmememizdir." de. Yine yüz çevirirlerse, artık (onlara): "Muhakkak bizim müslümanlar olduğumuza şahid olun" deyin.

ÎZAHI:

Bir yandan Îsâ aleyhisselamın Allâh'ın oğlu olmayıp kulu ve Peygamberi olduğu inancı üzerinde durulurken, diğer taraftan da Uzeyr'in Allâh'ın oğlu olmayıp, Allâh'ın kulu olduğu meselesi vardı. Yahudiler:

- "Ey Muhammed! Hıristiyanların Îsâ'yı Rabb edindikleri gibi, seni Rabb edinmemizi mi istiyorsun" dediler. Hıristiyanlar da:

- "Ey Muhammed! Yahudilerin Uzeyr'e dediklerini kendine dedirtmek istiyorsun" dediler. Her iki taraf da kendilerindeki sapık inanç gibi Rasulullah'a da Allâh'ın oğlu mu olmak istiyorsun şeklinde leke sürmeye çalıştılar. Bu âyeti kerîme, onlara çok iyi bir cevap oldu.

1- "(Rasulüm) Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda (depe) denk olan kelimeye gelin..." de. Sizi, bizi birbirimizden ayırmayan, hepimizi Allâh'ın huzurunda aynı seviyede birer kul olarak birleştirecek anlamı taşıyan kelimeye gelin. O kelime:

2- "...Allâh'tan başkasına kulluk yapmamamız..."

Hepimizi yaratan, hepimizi aynı baba ve anadan üreten Allâh'a kulluk yapalım. Yalnız ona ibadet edelim. Hepimiz onun emirlerini dinleyelim. Ayrı baş çekmeyelim. Hem de:

3- "...Ve ona bir şeyi eş tutmamamız..."

Onun dengi olarak hiçbir şeyi kabul etmeyelim. İbadetlerimizde, dualarımızda, işlerimizde, her şeyimizde hiçbir şeyi ona eş, benzer ve aracı gibi tutmayalım. Yalnız ona kulluk yapalım. Onun yarattığını başkası yaratamaz. Onun verdiğini başkası veremez. Ondan başkası kendine ortak olamaz. Şu da çok önemli:

4- "...Birbirimizi de Allâh'tan başka Rabblar edinmememizdir" de..."

Biz de, siz de, Ruhban da, Ahbar da, Îsâ da, Uzeyr de hepimiz aynı cinsten birer insanız. Hepimiz Allâh'ın kullarıyız. Öyle ise, birbirimizi Allâh derecesinde tutmayalım. Rabb, yalnız Allâh'tır. Kullardan Rab olmaz. Biz Peygamberler yalnız Allâh'ın emir ve nehiylerini tebliğe memuruz. Hiçbirimiz Rabb olamayız.

Siz bu sınırı aşıyor, kulları Rablar ediniyorsunuz. Hâşâ onları Allâh yerine koyuyor, Allâh'tan isteyeceğinizi onlardan istiyorsunuz. Allâh'a değil, onlara güveniyorsunuz. Bu hususta Tevbe sûresinin 31. âyetini de okuyalım.

"Ahbâr" denilen yahudi alimleri ve "Ruhbân" denilen hıristiyan alimlerini onların Rabb edinip onların Allâh'la iş birliği halinde olduğuna inanarak onlara bağlandıkları gibi, maalesef müslümanlardan da bazı veli sanılan kimselere bağlanıp onlardan meded bekledikleri görülür. Bu hususta tefsiri sâvide aynen şöyle söyler: "Hitap her ne kadar Yahudi ve hıristiyanlara ise de bir kısım şirke kaçan müslümanları da peşinden sürüklemektedir. Îmanı zayıf olup da evliyanın bizzat zarar veya faide ver-

diklerine, yani tasarruf hakkına sahip olduklarına, haramı helal, helali de haram kıldıklarına inanırlar. Şeriata muhalif de olsa, onların bir şey üzerinde olduklarını sanırlar..." Maalesef günümüzde böylelerinin sayıları artmakta, kendilerini uyarmak isteyenleri de maneviyatsızlıkla itham etmektedirler. Allâh hidâyet versin.

5- "...Yine yüz çevirirlerse, artık (onlara): "Muhakkak bizim müslümanlar olduğumuza şahid olun" deyin."

Onlar yine de rahiblerine ve hahamlarına uymak üzere islamdan yüz çevirip dönerlerse, islamda azimli olduğunuzu, hak dine sımsıkı sarıldığınızı, bu doğru yoldan asla ayrılmayacağınızı onlara duyurmak üzere: "Şüphesiz kesin olarak bizim müslümanlar olduğumuzu bilin ve şahid olun" de ki onlar sizde gevşeklik görmesinler. Ehli kitabı hakka davet eden bu âyeti kerîme, Rum kayserine yazılan dine davet yazısında da yer almıştı. Hâdise şöyle:

İbni Abbas R.A. Anlatıyor. Ebu Süfyan kendi ağzından bana şöyle söyledi:

- Peygamber aleyhisselam ile aramızda sulh yaptığımız süre içinde Şama gitmiştim. Ben Şam'da iken Rasulullah'ın Heraklı'ya yazdığı mektubu Dihyetül kelbi getirip Masra'nın ulusuna vermiş. O da Herakl'a vermiş. Herakl:

- "Burada bu Peygamberlik iddia eden adamın kavminden biri var mı?" demiş.

- "Evet" demişler. Kureyş'den birkaç kimse ile birlikte çağrıldım. Herakl'ın yanına girdik ve önüne oturtulduk:

- "Bu kendisinin Peygamber olduğunu iddia eden kimseye nesebi en yakın hanginiz?" dedi.

- "Ben" dedim. Beni önüne oturttular, arkadaşlarımı da arkama oturttular. Sonra tercümanını çağırdı. Ona:

- "Bunlara söyle. Bu kendisinin peygamber olduğunu iddia eden kimseyi şundan soracam. Eğer beni yalanlarsa, onu yalanlayın" dedi. Ebu Süfyan:

- "Allâh'a yemin ederim ki, beni yalan üzerine zorlamasalardı, kesinlikle yalan söylerdim" dedi. Sonra tercümanına:

- "Aranızda onun kökü, şerefi nasıl diye sorun" dedi.

- "İçimizde köklü, şereflidir" dedim.

- Babalarında bir kral var mıydı?

- "Hayır" dedim.

- "Ona insanların ileri gelenleri mi uyuyor, yoksa zayıfları mı" dedi.

- "Zayıfları" dedim.

- "Artıyorlar mı, eksiliyorlar mı?" dedi.

- "Artıyorlar" dedim.

- "Onun dinine girdikten sora ona kızarak onlardan (dininden) dönen biri var mı?" dedi.

- "Hayır" dedim.

- "Onunla savaştınız mı?" dedi.

- "Evet" dedim.

- "Peki onunla savaşınız nasıl oldu?" dedi.

- "Karşılıklı nasip. O bizden yararlanır, biz de ondan yararlanırız. Yani bizden de ölür, onlardan da ölür" dedim.

- "Ahdini bozar mı? (sözünden döner mi)" dedi.

- "Hayır. Biz bu sıralarda onunla sulh içindeyiz, onun ne yaptığını bilmiyoruz" dedim. Sözüne devamla: "Şundan başka (ne yaptığını bilmiyorum)dan başka bir kelime (yalan) katmam mümkün olmadı" dedi.

- "Ondan önce bu sözü (Peygamberlik sözünü) biri söyledi mi?" dedi.

- "Hayır" dedim. Sonra tercümanına:

- Ona söyle aranızdaki şerefinden sordum. Aranızda şerefli olduğunu söyledin. Peygamberler böylece kavminin köklü, şereflilerinden gönderilir. Babalarından bir kral var mı diye sana sordum hayır dedin. Eğer babalarından bir kral olsaydı babalarının mülkünü istiyor derdim. Sana, ona uyanları sordum. İleri gelenler mi, zayıflar mı dedim. Zayıfları dedin. Peygamberlere uyanlar onlardır. Sana söylediğini söylemeden önce yalan söyler miydi diye sordum. Hayır dedin. Onun insanlara karşı yalanını bırakıp da Allâh'a karşı yalan söyleyen olmadığını anladım. Sana, onun dinine girdikten sonra ona kızarak dininden dönen biri var mı diye sordum. Hayır dedin. Îman kalplerin sevincine karışırsa böyle olur. Sana artıyorlar mı, eksiliyorlar mı diye sordum. Onların arttığını söyledin ve îman tamamlanıncaya kadar böyledir. Sana onunla savaştınız mı diye sordum. Savaştığınızı ve aranızdaki harbin karşılıklı olarak siz onlardan, onlar da sizden yararlandığınızı söyledin. Böylece Peygamberler müptela olur ve sonuç onların yararınadır. Ve sana, sözünden döner mi

diye sordum. Dönmez dedin. Peygamberler böyledir dönmezler. Ve sana ondan önce bu sözü (Peygamberlik sözünü) söyleyen oldu mu diye sordum. Hayır dedin. Bu sözü daha önce biri söyleseydi, kendisinden önce söyleyen bir söze uyan bir adammış derdim. Sonra:

- Size neyi emrediyor dedi.

- Bize namazı, zekatı, sılayı, iffeti emrediyor dedim.

- Onun hakkındaki söylediğin hak ise, şüphesiz o Peygamberdir. Onun (peygamberin) geleceğini elbette biliyor idim. Ama sizden olacağını sanmıyordum. Eğer ben ona ihlaslı olacağımı bilsem onunla karşılaşmayı severdim. Yanında olsaydım, onun ayaklarını yıkardım. Onun mülkü de muhakkak, kesin olarak ayaklarımın altına ulaşacaktır dedi. Sonra Rasulullah'ın yazısını istedi ve onu okudu. Şöyle idi:

"Rahman ve Rahim olan Allâh'ın adıyla.

Allâh'ın Rasulü Muhammed'den Rum ulusu Herakl'a. Hidâyete uyana selam. Daha sonra, seni islam daveti ile (islama) davet ediyorum. Müslüman ol. Selamete er. Müslüman ol ki Allâh sevabını sana iki kat versin. Eğer yüz çevirirsen, şüphesiz Erisî (çiftçi)lerin, halkın günahı sanadır. **Ey kitab ehli! Bizimle sizin aranızda depe denk olan kelimeye gelin. (o kelime), Allâh'tan başkasına kulluk yapmamamız ve ona bir şeyi eş tutmamamız, birbirimizi de Allâh'tan başka Rabblar edinmememizdir" de. Yine yüz çevirirlerse, artık (onlara): "Muhakkak bizim müslümanlar olduğumuza şahid olun" deyin."**

Herakl okumayı ve anlatmayı bitirince, yanında sesler yükseldi gürültüler çoğaldı. Onun tutumundan hoşlanmadılar ve bize emir verildi çıkarıldık. Çıktığımız zaman arkadaşlarıma:

Andolsun Ebu Kebşenin oğlunun işi iş. Yani süt babası olan ebu Kebşe'nin süt oğlu Muhammed'in işi iş oldu yükselecek. Benî Asfarın kralı bile ondan korkuyor dedim.

"Allâh bana islamı nasib edinceye kadar, Rasulullah'ın işinin parlayacağına güveniyordum" dedi.

Bilindiği gibi her şey tahakkuk etti. İslâm her yere ulaştı. Bütün engellemelere rağmen bundan sonra da islam hakimiyeti dünyanın her yerine ulaşacaktır. Şüphemiz olmasın.

Tevbe 31. âyeti de okuyalım.

İbrâhîm aleyhisselam hakkında yine ehli kitaba bir hitab:

Âyet: 65

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أُنْزِلَتِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٥﴾

Meâli:

"Ey kitab ehli! İbrâhîm hakkında niçin iddialaşıyorsunuz? Halbuki Tevrat ve İncil ancak ondan sonra indirildi. Aklınız ermiyor mu?"

ÎZAHI:

İbni Abbas'ın anlattığına göre, Necran hıristiyanları ile yahudi hahamları Rasulullah'ın yanında toplandılar da niza ettiler. Hahamlar:

- "İbrâhîm ancak yahudidir" dediler. Hıristiyanlar da:

- "İbrâhîm ancak nasrani" dediler. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.

Yahudiler "yahudi" adını Tevrat'tan sonra aldılar. Hıristiyanlar da "Hıristiyan" adını İncil'den sonra aldılar.

Rivayete göre, İbrâhîm Aleyhisselam ile Tevrat'ın inmesi arasında bin sene var. İbrâhîm aleyhisselam ile İncil arasında da iki bin dokuz yüz yetmiş beş sene var. Nasıl olur da böyle bir iddiada bulunabilirler? Hiç mi akılları çalışmıyor. Her biri İbrâhîm aleyhisselamın namından yararlanmaya çalışıyor. Yalan söylüyorlar. Tuttukları yol da hiç onun yoluna benzemez.

Onların beyinsizliğini ortaya koymak üzere de:

Âyet: 66

هَا أَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ حَاجَجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾

Meâli:

"İşte şu sizler yok mu, kendisinde bilginiz olan şey hakkında iddialaştınız. Kendisinde bilginiz olmayan şey hakkında niçin iddialaşıyorsunuz? Halbuki Allâh biliyor da siz bilmiyorsunuz."

ÎZAHI:

Yahudiler ve hıristiyanlara hitap ederek, ey şu siz ahmaklar budalalar! Haydi haklarında biraz bilginiz olan Mûsa ve Îsâ için iddialaştınız. Ama hakkında hiçbir bilginiz olmayan İbrâhîmde niçin iddialaşıyorsunuz?

Elinizdeki kitaplarda Mûsa ile Îsâ hakkında yanlış da olsa, azıcık bilginiz var. Fakat İbrâhîm hakkında hiçbir bilginiz yok. Öyle ise, neye dırdır ediyorsunuz?

Âyet: 67

مَا كَانَ اِبْرٰهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَنِيفًا
مُسْلِمًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾

Meâli:

"İbrâhîm yahudi değil, hıristiyan da değil idi. Fakat o, (tertemiz) dosdoğru bir müslüman idi. Müşriklerden de değildi"

ÎZAHI:

Ey yahudiler ve hıristiyanlar! İbrâhîm, yahudi de değil, hıristiyan da değil. O, Allâh'ın birliğine inanmış, şirkten, küfürden uzak, sizden de çok uzak bir Peygamberdir. O, Allâh'ın istediği gibi hanif ve müslümandı. Onun şöhretinden yararlanmaya yeltenmeyin.

"Hanif" doğruya, iyiye, güzele meyletmek ve benimsemek. Burada, hakka sarılmak ve inanmak. Allâh'ın birliğine inanmak ve şirkten uzak kalmak. İbrâhîm aleyhisselam bütün şirk ve kötülüklerden uzak, Allâh'ın birliğine inanmış, Allâh'a tam teslim olmuş bir müslüman idi. En'âm sûresi 79. âyeti okuyalım. Ki İbrâhîm aleyhisselamın çok hassas tedkiklerinden sonra Allâh'a yürekten nasıl yöneldiğini görelim.

(Bakara 135. Ali Imran 95. En'âm 161. Nahl 120, 123. âyetleri de okuyalım.)

Allâh, İbrâhîm'e en yakın olanları bize öğretmek üzere şöyle buyuruyor:

Âyet: 68

اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاِبْرٰهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهٰذَا النَّبِيُّ

وَالَّذِينَ اٰمَنُوا ۗ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾

Meâli:

"Şüphesiz insanların İbrâhîm'e en yakını elbette, ona uyanlar ve şu Peygamber ile îman edenlerdir. Allâh da mü'minlerin velisidir."

ÎZAHI:

İbrâhîm'e yakınlık, akrabalık ile olmadığına göre O'na uymakla olacaktır. O'na uymak ise, onun şeriatı ile mümkündür. Yahudiler ve hıristiyanlar bundan çok uzak ve hatta tam tersinedirler. Öyle ise:

1- "Şüphesiz insanların İbrâhîm'e en yakını, elbette ona uyanlar..." olması gerekir.

O'na uyanlar, kendi devrindeki mü'minler, zevceleri ile İsmâîl ve İshâk gibi oğulları ve Yakub, Yusuf gibi torunlarıdır. Bakara sûresinin 132. âyetini okuyalım. Yusuf sûresi 38. âyete de bakalım. Ankebut sûresi 16. âyeti de inceleyelim.

2- "...Ve şu Peygamber..."

İbrâhîm Aleyhisselama en yakınlarından biri de hususiyle Muhammed aleyhisselamdır. Onun neslinden gelmiş olmasının yanında Onun yenilediği Kabe'nin civarında doğmuş olması, Kur'ânı kerîmin ona Kabe civarında nazil olması, şeriatının onun şeriatına yakın olması, Nahl sûresinin 123. âyetinde beyan edildiği gibi Allâh'tan İbrâhîm'in milletine uyma emrini alması, Hacc ef'alinde bilhassa şeytan taşlamada onun sünnetine uyması gibi yakınlığına olan nice deliller vardır. Îman edenlere gelince:

3- "...İle îman edenlerdir..."

Resulü ekreme îman eden ve onun ümmeti olma şerefine nail olan kıyâmete kadar gelecek bütün mü'minler de dahil olmak üzere her mü'min, İbrâhîm aleyhisselama en yakın olanlardandır. Nisâ sûresinin 125. âyeti kerîmesinde İbrâhîm aleyhisselamın milletine tâbi olan mü'minler öğülmekte ve müjdelenmektedir. Âl-i Imrân sûresinin 95. âyetinde de İbrâhîm'in milletine (dinine) uyulması emredilmektedir. Bununla beraber:

4- "...Allâh da mü'minlerin velisidir."

"Veli" yakını, himayecisi, koruyucusu, yardımcısı. Burada Allâh mü'minlerin en yakını, koruyucusu ve yardımcısıdır.

(Bakara sûresinin 257. âyeti ile Yûnus sûresinin 62. âyetlerini de okuyalım.)

Ehli kitaptan bir zümrenin mü'minleri saptırmaya yeltenmesini haber veren şu âyete bakalım:

Âyet: 69

وَدَّتْ طَّآئِفَةٌ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ ۖ وَمَا يُضِلُّونَ
اِلَّآ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾

Meâli:

"Kitaplılardan bir zümre, sizi sapıtmalarını temenni ettiler. Halbuki kendi kendilerinden başkasını saptıramıyorlar da anlayamıyorlar."

ÎZAHI:

Yahudilerden bazıları, müslümanları kendi dinlerine çekmeye heveslendiler. Muâz ibni Cebel, Huzeyfe ibni'l Yemani ve Ammar ibn-i Yaser'i dinlerine çevirmek için iltifat gösterdiler, hediyeler verdiler. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.

Bu âyet bir yandan Yahudilerin ahmaklığını, beyinsizliğini ortaya koyarken, bir yandan da Mü'minlerin idrakli, şuurlu olduklarını açıklıyor. O zavallılar, böyle yaparlarsa müslümanları parçalayacaklarını, böylece nifak sokarak İslâmı dejenere edeceklerini sanıyorlardı. Halbuki hiç farkına varmadan kendi şaşırgınlıklarını meydana vurmuş oluyorlar. Ancak kendilerini oyalıyorlardı. Nisâ 113. Mâide 77. âyetlere de bakalım.

Ehli kitaba soru:

Âyet: 70

يَآ اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾

Meâli:

"Ey kitap ehli! Allâh'ın âyetlerini niçin inkar ediyorsunuz? Halbuki siz görüyorsunuz."

Âyet: 71

يَـٰٓأَهْلَ الْكِتَـٰبِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَـٰطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾

Meâli:

"Ey kitap ehli! Hakkı bâtıla karıştırıp da, gerçeği niçin gizliyorsunuz? Halbuki siz biliyorsunuz."

İZAHLARI:

Ehli kitap olan Yahudiler ve Hıristiyanlar ile müslümanlar arasında hak, bâtıl davası sürerken onlar bu soruyu hak ettiler:

1- "Ey Kitab ehli! Allâh'ın âyetlerini niçin inkâr ediyorsunuz?..."

Rasulullaha inen Kur'ân âyetlerini inkar ediyorlardı. Kendi kitaplarındaki Muhammed aleyhisselamı anlatan, onun geleceğini haber veren âyetleri de gizleyip inkar ediyorlardı. Ellerindeki tantana fırsatının kaçacağı korkusuyla böyle yapıyorlardı.

2- "...Halbuki siz görüyorsunuz."

Elinizdeki Tevrat ve İncil'de Muhammed'in geleceği, Kur'ân'ın ineceği hakkındaki âyetleri görüyordunuz. Neye görmezlikten, bilmezlikten geliyorsunuz? Öyle yapıyorlardı. İçlerinden bildikleri, kendi aralarında konuştukları halde halk arasında inkar ediyorlardı. Bunu yapanlar, papazlarla hahamlardı. Çıkarlarının gideceği korkusuyla böyle yapıyorlardı. Sözleri, aralarındaki bilgileri, halkın duygularını birbirine giydirip karıştırıyorlardı. Şu soruyu da hak etmişlerdi:

3- "Ey kitap ehli! Hakkı bâtıla karıştırıp da gerçeği niçin gizliyorsunuz?..."

Tevrat ve İncil'deki hak ile kendi düzmeceniz olan bâtılı neye birbirine katıp karıştırıyorsunuz? Elinizdeki tahrif edilmiş kitaplarla ötekilerini neye birbirine karıştırıyorsunuz? Kendi bâtıl inançlarınızla müslümanların hak inancını niçin karıştırıp bulandırıyorsunuz?

4- "...Halbuki siz biliyorsunuz."

Son Peygamberin geleceğini, adının Ahmed olduğunu bütün sıfatlarıyla biliyordunuz. Şimdi neye karıştırıyorsunuz? Hak olan islam ile

kendi bâtıl dininizi niçin birbirine sokuşturup giydirmeye çalışıyorsunuz?

Bu karıştırmalarından bir örnek olan şu âyetleri görelim:

Âyet: 72

وَقَالَتْ طَّآئِفَةٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اٰمِنُوا بِالَّذِىٓ اُنْزِلَ عَلَى
الَّذِينَ اٰمَنُوا وَجْهَ النَّهَارِ وَاكْفُرُوٓا اٰخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾

Meâli:

"Kitaplılardan bir zümre de: "Îman edenlere indirilene, gündüzün ilkinde îman edin sonunda da küfredin. Belki dönerler" dedi."

Âyet: 73

وَلَا تُؤْمِنُوٓا اِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِينَكُمْ ۗ قُلْ اِنَّ الْهُدٰى هُدَى اللّٰهِ ۙ
اَنْ يُّؤْتٰٓى اَحَدٌ مِّثْلَ مَآ اُوتِيتُمْ اَوْ يُحَآجُّوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ ۗ قُلْ اِنَّ
الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ ۚ يُؤْتِيهِ مَنْ يَّشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۚ ﴿٧٣﴾

Meâli:

"Dininize uyan kimseden başkasına da inanmayın (Rasulüm): "Şüphesiz hidâyet. Allâh'ın hidâyetidir"de. Size verilen şey gibi birine verildiğine (inanmayın) veya Rabbiniz katında sizinle iddialaşmalarına da (inanmayın). (Ey Rasulüm): "Muhakkak fazl-u (Kerem) Allâh'ın elindedir. Dilediği kimseye verir" de. Hem de Allâh Vâsidir, Bilendir."

ÎZAHLARI:

Yahudilerle hıristiyanlar müslümanları dağıtmak ve islamın yayılmasını önlemek için bilindiği gibi çok oyunlara başvurdular. Hatta:

1- "Kitaplılardan bir zümre de: "Îman edenlere indirilene, gündüzün ilkinde îman edin. Sonunda da küfredin. Belki dönerler" dedi."

Hayber Yahudilerinden on iki kişilik bir sürü, kendi aralarında yeni bir oyun buldular. Sabahdan öğleye kadar îman etmiş görünecekler, akşam üzeri de: "Bizim kitabımızda yazılı olan bu değilmiş. Bu Peygamber değil. Bu din, hak din değil" diyerek dönecekler. Bunları gören müslümanlar da bunların peşine takılıp dinlerinden ayrılacak. Böylece müslümanların arasına şüphe sokup, onları parçalamış olacaklar.

Onların bu düzenini Allâhu zülcelal, bu âyeti inzal buyurarak bozmuş ve bir halt işleyememişlerdir. Müslümanların daha da temkinli olmalarına sebep olmuşlardır.

Ah şimdiki müslümanlar da, kendilerine yapılan oyunları anlasalar da dinlerine daha iyi sarılsalar ve kâfirlerin peşine takılıp onların arkasından sürüklenmeseler... Yahudiler aralarındaki tenbihlere devamla:

2- "Dininize uyan kimselerden başkasına da inanmayın..." dediler. Yani onlara güvenmeyin. Sakın onlar sizi aldatmasın. Diye sıkı, sıkı tenbih ettiler. Bunlara verilecek cevabı da Allâhu Azimuşşan şöyle öğretti. Rasulüm:

3- "...şüphesiz hidâyet, Allâh'ın hidâyetidir" de..."

Yani dosdoğru yol, yalnız Allâh'ın yoludur. Onlar, Tevrat'ı ve İncil'i bozup sapıtmışlardır. Bu hilelerinde de size bir zarar veremezler.

Müfessirler, bu cümlenin "mûterize" olduğunu söylemişlerdir. Yahudiler şöyle konuşmalarına devamla:

4- "...Bize verilen şey gibi birine verildiğine (inanmayın)..." Yani yahudilere verilen kitab, fazilet, şeref, üstünlük başka birine verilmemiştir. Siz Muhammed'e inanmayın. Ona bir şey verilmemiştir şeklinde kuruntularını sürdürdüler. Yine devamla:

5- "...Veya Rabbiniz katında sizinle iddialaşacaklarına da (inanmayın)." şeklinde Allâh'ın huzurunda delil getirerek sizi suçlu çıkaracaklarını da kabul etmeyin. Biz dâima haklıyız, gibi kendilerine cesaret vermeye çalıştılar. Fakat Allâh, Rasulüne:

6- "...(Ey Resulüm): "Muhakkak fazl-u (kerem), Allâh'ın elindedir. Dilediği kimseye verir" de..." buyurarak onların bütün oyunlarını boşa çıkarmıştır. Onlar, Peygamberliğin yalnız Yahudilere mahsus olduğunu birbirlerine telkin ederek Araplardan olan Peygambere inanılmasını önlemeye çalışıyorlar ve peygamberin yahudilerden geleceğini telkin ediyorlardı. Ama bu işin Allâh'ın elinde olduğunu hiç de hatıra getirmiyorlardı.

7- "...Hem de Allâh vâsidir. Bilendir."

"Vâsi" sınırı olmayan geniş demektir. Burada Allâh'ın rahmeti, ihsanı, fazlı, keremi sınırsız geniştir. O dilediğini dilediğine verir.

"Bilendir": O her şeyi yerli yerince bilir. Kime neyin verileceğini, kimin neye layık olduğunu bilir. Ona göre de Peygamberliği Araplardan olan Muhammed'e vermiştir.

Ey yahudiler! Artık size zillet ve meskenet damgası vurulmuştur. Siz ne beklersiniz? Sizden Peygamber gelmeyecektir. Bu Peygamber, son Peygamberdir. Artık kıyâmete kadar hiçbir peygamber gelmeyecektir. Bunu bilmeniz gerekir.

Görüldüğü gibi bu âyetin bazı cümleleri, yahudilerin sözüdür. Bazı cümleleri de Allâh'ın sözü olarak tefsir edilmiştir.

Bu âyetin başından sonuna kadar mü'minlere ait olduğu hakkında da uygun tefsir yapanlar vardır. Onu da öğrenelim:

"(Ey mü'minler!) Dininize uyan kimselerden başkasına inanmayın (güvenmeyin). (Resulüm): "şüphesiz hidâyet Allâh'ın hidâyetidir. Size verilen şey (din ve üstünlük) gibi (nimet) birine verildiğine (inanmayın). Veya Allâh katında sizinle iddialaşacaklarına da (inanmayın). (Resulüm): "Muhakkak fazlu (kerem) Allâh'ın elindedir. Dilediği kimseye verir. Allâh vâsidir. Bilendir" de."

Bu anlayış da çok uygun görülüyor. Her iki anlayışın hedefi aynı noktaya varıyor. Yahudilerin kuruntuları, yaptıkları hilenin Allâh tarafından Peygamberimize bildirilip onların oyununun bozulmasıdır. Şu âyet de geçen âyeti iyice açıklıyor:

Âyet: 74

يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَآءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾

Meâli:

"(Allâh) Rahmetini dilediği kimseye tahsis eder. Hem de Allâh en büyük fazilet sahibidir."

ÎZAHI:

"Yahtessu" sırf kendi isteğiyle bir şeyi birisine verir. Verdiğine başkalarını ortak etmez. Burada da Allâh Peygamberliği yalnız kendi isteği ile Muhammed aleyhisselama vermiştir. Başkalarına değil, yalnız ona vermiştir. Rahmetini, ihsanını, dilediğine vereceğine göre, ona dilemiş, ona vermiştir. Yahudilerin çabası boşunadır.

Allâh, fazlı kerem sahibidir. Hem de Onun fazlı çok büyüktür.

Bu âyetten Peygamberliğin hak etmekle değil, Allâh'ın bizzat tahsisi ile olduğu da açıklanmıştır. Hiçbir kimse, kendi çalışmasıyla, yalvarmasıyla Peygamber olamaz. Allâh kendi seçer, kendi tahsis eder.

Ehli kitabın içinde iyisi de var ise de Allâh'a karşı bilerek yalancıdırlar:

Âyet: 75

وَمِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ مَنْ اِنْ تَاْمَنْهُ بِقِنْطَارٍ يُؤَدِّهٖٓ اِلَيْكَ ۚ وَمِنْهُمْ مَنْ اِنْ تَاْمَنْهُ بِدِينَارٍ لَا يُؤَدِّهٖٓ اِلَيْكَ اِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَآئِمًا ۗ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوا لَيْسَ عَلَيْنَا فِى الْاُمِّيّٖنَ سَبِيلٌ ۚ وَيَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

Meâli:

"(Resulüm) Kitaplılardan kendine bir kantar (altın)da emanet etsen, onu sana(tam) veren kimse vardır. Yine onlardan kendisine bir altın versen, üzerinde dimdik durmadığın müddetçe onu sana vermeyen kimse de vardır. Bu ise, muhakkak onların: "Ümmiler hakkında bize bir vebal yoktur" demeleri sebebi iledir. Onlar, biliyor oldukları halde Allâh'a karşı yalan da söylerler."

Âyet: 76

بَلٰى مَنْ اَوْفٰى بِعَهْدِهٖ وَاتَّقٰى فَاِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٧٦﴾

Meâli:

"Hayır. Kim sözünü yerine getirir ve sakınırsa, Muhakkak Allâh da sakınanları sever."

İZAHLARI:

Ehli kitabın emanet bakımından tutumlarını ve sebebini anlatmak üzere şöyle buyrulmuştur:

1- "(Rasulüm): Kitaplılardan kendine bir kantar (altın) da emanet etsen, onu sana (tam) veren kimse vardır..."

Kitablılar içinde iyi niyetli, hakka riâyetli kimseler de bulunur. Abdullah ibni Selam gibi. Bir zamanlar Kureyşden bir kimse kendisine bin iki yüz ukıyye altın emanet etmiş ve tamamını vermişti. Bu zat sonra müslüman oldu.

"Kıntar" bir ağırlık ölçüsüdür her yere göre değişir. Çok mal anlamına da gelir. Yetmiş bin dinara da bir kıntar denir.

Burada, ne kadar çok olursa olsun manasınadır.

2- "...Yine onlardan kendine bir Altın da versen, üzerinde dimdik durmadığın müddetçe, onu sana vermeyen kimse de vardır..."

Ka'b ibni Eşref gibi. Kureyş'den birisi ona bir dinar vermiş, alamamış. İnkar etmiş. Yahudilerin pek çoğu bunun gibidir. Sebebi de:

3- "...Bu ise, muhakkak onların: "Ümmiler hakkında bize bir vebal yoktur" demeleri sebebi iledir..."

Onlar, Mâide sûresinin on sekizinci âyetinde de belirtildiği gibi: "...Biz Allâh'ın oğulları ve sevgilileriyiz..." derler. Kendilerini Allâh'ın has yaratıkları olarak görürler. Onun için "Yahudi olmayanların malları da bize helaldir. Kendileri de bizim kölemizdir" diyerek başkalarının mallarını yemeyi, haklarını gasbetmeyi kâr bilirler mel'unlar.

Halen de Yahudiler dünya çapında, Yahudi olmayanların haklarını yemekte bir beis görmezler. Hatta başarı sayarlar.

"Ümmiler" okuma, yazma bilmeyenler. Burada Yahudiler, kendilerinden olmayanların tümünü cahil, köle, bir şey bilmez kabul etmelerinin ifadesidir. Ellerindeki düzme Tevratlarında da böyle yazılıdır. Allâh'ın kelamını bozup böyle kendi keyiflerine göre yazmışlar ve böyle inanmışlardır.

4- "...Onlar biliyor oldukları halde Allâh'a karşı yalan da söylerler."

Yahudilerin bir huyu da, bilerek yalan söylemektir. Allâh'a karşı da olsa yalan söylemekten asla çekinmezler.

5- "Hayır, kim sözünü yerine getirir ve sakınırsa, muhakkak Allâh da sakınanları sever."

Hayır, yahudilerin iddia ettikleri gibi değil. Onların üzerinde başkalarının vebali vardır. Hakkı vardır. Alacağı vardır. Allâh'ın emri budur.

Kim sözünü yerine getirir ve haksızlıktan sakınırsa işte Allâh yalnız onu sever. Allâh inkarcıları, yalancıları sevmez.

Allâh'ın ahdini bozanların akıbetini görelim:

Âyet: 77

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٧﴾

Meâli:

"Şüphesiz Allâh'ın ahdi ve kendilerinin yeminleri ile az bir baha satın alanlar, işte onlar âhirette kendileri için bir nasib yoktur. Allâh onlara konuşmayacak da. Kıyâmet gününde onlara bakmayacak da. Onları (günahtan) temize de çıkarmayacak. Onlar için acıklı azab da vardır."

İZAHI:

Bu âyetin nüzulünde şu sebepler rivayet edilmiştir.

Eş'as ibni Kays anlatıyor:

- Yahudilerden bir kimse ile aramızda bir tarla anlaşmazlığı vardı. Rasulullaha arzettim:

- Delilin var mı? dedi.

- Hayır dedim. Yahudiye:

- Yemin et dedi. Bende:

- Ey Allâh'ın Rasulü! Öyle ise yalan yere yemin eder ve malım gider dedim. Allâh bu âyeti indirdi (Buhari, Müslim).

Yahudilerden Hayy ibni Ahtab, Kab ibni Eşref ve başkaları hakkında nazil oldu. Tevrat'taki Allâh'ın indirdiğini gizlediler ve değiştirdiler. Allâh tarafından diye de yemin ettiler. (İbni Cerir, İkrime'den)

Allâh'a olan ahdini bozarak ve yalan yere yemin ederek az da olsa kazanç sağlamaya çalışanlar hakkında Allâhu Teâlâ şöyle buyuruyor:

1- "Şüphesiz Allâh'ın ahdi ve kendilerinin yeminleri ile az bir baha satın alanlar..."

"Allâh'ın ahdi": Allâh'ın âyeti, Allâh'a olan îman, Allâh'a verilen söz. Ehli kitabın Tevrat ve İncildeki Allâh'ın âyetlerini bozmaları, Allâh'a olan îmanlarını, verdikleri sözleri bozmalarıdır.

"Yeminleri": Yaptıkları yeminleri ile karşılarındakileri inandırıp kâr sağlamak.

"Az bir Baha": Az bir kâr veya bedel ve karşılık veya cüz'i bir menfaat. Çok da olsa yine böyle yaparlar. Az için Allâh'ı unutan, çok için daha fazla unutur.

2- "...İşte onlar, âhirette kendileri için bir nasib yoktur..."

Dünyada basit bir kazanç için Allâh'a olan ahdini bozan ve ona yalan yere yemin ederek yarar te'minine çalışanlar için âhirette cennetten hiçbir nasib yoktur.

3- "Allâh onlara konuşmayacak da..."

Allâh onları ümitlendirecek veya sevindirecek kelime bile söylemeyecek. Allâh onlara gazab edecek. Gazabından dolayı sözünü sakınacak.

4- "Kıyâmet gününde onlara bakmayacak da..."

Allâh onlara merhamet etmeyecek, rahmet nazarıyla da bakmayacak. Yani umdukları mağfireti, bağışlanmayı asla göremeyecekler.

5- "...Onları (günahdan) temize de çıkarmayacak..."

Günah kirleriyle kirlenmiş olan bu mundarları asla afv edip temizlemeyecek. Paslarını silip arıtmayacak. Hem de:

6- "...Onlar için acıklı azab da vardır."

Dünyada yaptıklarından yalan yere yeminlerinden Allâh'a verdikleri sözlerini bozduklarından dolayı onlara çok çetin azab vardır.

(Bakara 27, 79, 174, 200. Tevbe 9. Nahl 91, 92, 94, 95. âyetleri de okuyalım.)

Ehli kitabdan dillerini kitaba dolayıp da insanları saptırmaya çalışan zümreye de bir bakalım:

Âyet: 78

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُۥنَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَٰبِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ
الْكِتَٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَٰبِ ۚ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَمَا

هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۚ وَيَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾

Meâli:

"Şüphesiz onlardan, onu kitaptan sanmanız için kitaba dillerini dolayan elbette bir zümre de vardır. O Allâh katından olmadığı halde "O, Allâh katındandır" derler. Onlar, bilerek Allâh'a karşı yalan da söylerler."

ÎZAHI:

Ehli kitaptan Kâb ibni Eşref, Malik ibni Sayf, Hayy ibni Ahtab, Ebû Yâser ve Şûbe ibni Amr gibi Tahrifcilerden bir zümre ellerindeki kitaba dillerini dolayarak, eğerek, bükerek, kitaptakini söyler gibi yaparak rasulullahı ve müslümanları aldatmaya çalıştılar. Kendilerine göre yorum yaparak veya kelimelerin yerini değiştirerek veya tümüyle kaldırıp yerine kendi laflarını koyarak bozdular.

"Yelvûne": İp eğirmek, ip bükmek, bir şeye bir şey dolamak, birbirine geçirmek manalarına gelir.

Burada, dillerini Allâh'ın kitabındaki âyetlere dolayarak, yani geveleyerek, kelimeleri birbirine karıştırarak, yerlerini değiştirerek bozup anlamını çevirmek. Keyiflerine göre şekil vermek.

(Bu âyeti daha iyi anlamamız için Bakara 75. Nisâ 46. Mâide 13, 41. âyetlerini de okuyalım.)

Kendine kitap verilen bir Peygamber: "Bana kul olun" der mi? Bakalım, anlayalım:

Âyet: 79

مَا كَانَ لِبَشَرٍ اَنْ يُؤْتِيَهُ اللّٰهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِى مِنْ دُونِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ كُونُوا رَبَّانِيّٖنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾

Meâli:

"Bir beşer için, Allâh'ın kendisine kitap ve hüküm ile peygamberlik vermesi, sonra da insanlara: "Allâh'dan önce bana kullar

olun" demesi, (uygun) olmadı. Fakat: "kitabı öğrenir olduğunuz şeyle ve okur olduğunuz şeyle, Rabbaniler olunuz" (der)."

Âyet: 80

وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَٰٓئِكَةَ وَالنَّبِيِّۧنَ أَرْبَابًا ۚ أَيَأْمُرُكُم بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾

Meâli:

"Melekler ile Peygamberleri Rabbler edinmenizi de emretmez. Artık sizler müslümanlar olduktan sonra, size küfürle mi emredecek?"

İZAHLARI:

İbni Abbas'dan:

Necranlı hıristiyanlar ile Yahudi hahamları Rasulullahın yanında toplandıkları zaman Rasulullah onları İslâm'a davet edince, yahudilerden Karazlı Ebu Nafi:

- Ey Muhammed! Hıristiyanların Meryem'in oğlu Îsâ'ya kulluk yaptığı gibi, sana kulluk yapmamızı mı istiyorsun? Dedi. Necranlılardan "Reis" denilen kimse de:

- Ey Muhammed! Bizden bunu mu istiyorsun? Bizi buna mı davet ediyorsun? dedi. Rasulullah da:

- Allâh'tan başkasına kulluk yapmamızdan Allâh'a sığınırım. Allâh beni bunun için göndermedi. Bununla da emretmedi." buyurdu. Bunun üzerine (ما كان لبشر) âyeti nâzil oldu.

Abdurrazzak da tefsirinde Hasandan rivayetle şöyle diyor:

Rasulullah'a bir kimse gelerek:

- Ey Allâh'ın Rasûlü! Birbirimize selam verdiğimiz gibi sana selam mı vereceğiz? Sana secde etmeyelim mi? dedi. Rasulullah da:

- Hayır. Fakat Peygamberinize ikram edin. Ehlinin hakkını da bilin. Allâh'tan başka birine secde etmek yakışmaz (Caiz değil)." buyurdu. Allâh'da bu âyeti kerîmeyi (مسلمون) kadar indirdi.

1- "Bir beşer için Allâh'ın kendisine, kitap ve hüküm ile Peygamberlik vermesi..."

"Beşer": İnsan. Peygamberler de birer beşerdir. Yani insandır.

"Kitab" Mûsa aleyhisselama gelen Tevrat, Dâvud aleyhisselama gelen Zebûr, Îsâ aleyhisselama gelen İncil ile Muhammed aleyhisselama inen Kur'ânı kerîm.

"Hüküm": Kitaplardaki bilgiler, onları anlamak tatbik edilecek bütün hükümler.

"Nübüvvet": Peygamberlik. Bir insana bunlar verilirde:

2- "...Sonra da insanlara: "Allâh'tan önce bana kullar olun" demesi (uygun) olmadı..."

Adem aleyhisselamdan bu yana hiçbir Peygamber böyle bir iddiada bulunarak Allâh'a kendini ortak yapmamıştır. Yapamaz da. Çünkü onların her biri insanlardan birer beşerdir. Hepsi de Allâh'ın kullarıdır. Hepsi de, Allâh'a kulluk yapmakla mükelleftir.

Bu konudaki yahudilerin: "Uzeyr Allâh'ın oğludur" demeleri. Hıristiyanların da: "Îsâ Allâh'ın oğludur" demeleri, onların açıkça yalan söylemeleri ve Allâh'ı bırakıp Peygamberlere kul olmalarının ifadesidir.

Ady ibni Hatem:

- Ey Allâh'ın Rasulü! Onlara kulluk yapmadılar. Dedi de:

- "Hayır yaptılar. Onlar helalı onlara haram kıldı. Haramı da helal kıldılar. Onlar da onlara uydular. İşte bu onlara ibadettir kulluk yapmaktır." buyurdu. Artık yahudilerin hahamları, Hıristiyanların rahibleri ve papazları da onlara uyan cahillerin şeyhleridir.

Müslümanlardan da böyle bir takım şeyhlere uyup onlardan meded bekleyenler de tıpkı onlar gibidir.

Bu âyette kulluğun ve ibadetin yalnız Allâh'a yapılacağı hükmü sarihtir. Peygamberler:

3- "...Fakat: "kitabı öğrenir olduğunuz şeyle ve okur olduğunuz şeyle Rabbaniler olunuz" (der)."

"Rabbaniler": Rabb olan Allâh'a mensub, ona bağlı, yalnız ona kulluk yapan, yalnız ona teslim olanlar demektir. Dualarda 'Rabbena' denilmesi de bundandır.

Kitabı öğrenmek veya kitaptan öğrenmek sûretiyle ve onu ezberleyerek, anlayarak edindikleri bilgiler sayesinde yalnız Rabblerine kulluk yapanlara 'Rabbaniyyin' denir. İşte Peygamberler böyle olun der. Aksine:

4- "Melekler ile Peygamberleri Rabbler edinmenizi de emretmezler..."

Peygamberlerin böyle bir yol göstermiş olmaları asla vaki değildir. Hıristiyanlarla yahudilerin bu konudaki inançları bâtıldır ve iftiradır. Hele siz müslümanlar dikkat edin:

5- "...Artık sizler müslümanlar olduktan sonra, size küfürle mi emredecek."

Geçen Peygamberlerin hiç biri böyle bir emir vermemiştir. Bu Peygamber mi böyle emir verecek? Bu kat'iyyen olur şey değil. Siz müslüman oldunuz ya, artık yalnız Allâh'a kulluk yapacaksınız. Birbirinize verdiğiniz selam gibi Peygambere de selam vereceksiniz. O da sizin gibi Allâh'ın bir kuludur. Allâh'ın emirlerini size tebliğ etmek üzere gönderilmiş bir Peygamberdir.

Tevbe 31. âyeti de okuyalım.

Allâh'ın Peygamberlerden söz aldığını şu âyeti kerîmeden öğrenelim:

Âyet: 81

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ
ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ
قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَى ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ
فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨١﴾

Meâli:

"Hani Allâh, size kitap ve hikmetden verdiğim şeyde, sonra (ileride) yanınızdakini tasdik eden bir Peygamber geldiğinde, muhakkak ona kesinlikle îman edeceksiniz ve her halde ona kat'i yardım yapacaksınız (diye) Peygamberlerin misakını almıştı. (Aynı zamanda): "İkrar ettiniz mi ve bunun üzerine ağır emrimi aldınız mı?" demişti. (onlarda):"İkrar ettik" demişlerdi. (Allâh'da): "Öyle ise şahid olun. Ben de sizinle birlikte şahitlerden (bir şahid) oluyorum" buyurdu."

İZAHI:

Allâhu Teâlâ Peygamberlerle ilgili çok önemli bir hususu hatırlatıyor ve:

1- "Hani Allâh, size kitap ve hikmetden verdiğim şeyde, sonra (ileride) yanınızdakini tasdik eden bir Peygamber geldiğinde, muhakkak ona kesinlikle îman edeceksiniz ve her halde ona kat'i yardım yapacaksınız (diye) Peygamberlerin misakını almıştı..."

"Misak": yeminle sözleşmek, sağlam bağlamak, sıkı tutmak gibi manalara gelir. Burada, Allâh'ın Peygamberlerden yeminli kesin söz alması veya bu söz hakkında onlara sıkı emir vermesi ve onları mükellef kılmasıdır.

Bu misakın alınmasında başlıca iki ayrı anlayış vardır:

a) Adem aleyhisselamdan başlayarak her paygamber kendinden sonra gelecek olan Peygambere her halde inanacak ve yardımcı olacak. Aynı zamanda bu misakı ümmetine de tebliğ edecek. Böylece Allâh'ın bu ahdi kesintiye uğramadan son Peygamber Muhammed Aleyhisselama kadar devam edecek. Gelen Peygamberler de geçen Peygamberleri tasdik edecek. Onları ümmetine bildirecek.

b) Yine Adem Aleyhisselamdan başlayarak, her Peygamberden, son Peygamber Muhammed Aleyhisselam geldiğinde ona behemehal îman etmeleri ve ona muhakkak yardım yapmaları hakkında Allâh söz almıştır. Bu sözü geçen Peygamberleri tasdik etmekte de geçerlidir.

Her iki anlayış da Peygamberleri ve ümmetlerini bir birine inandırmaya, desteklemeye ve en sonunda da Muhammed aleyhisselamda Allâh'ın dini olan İslâm'ın kıyâmete kadar değişmeyecek tekamüle kavuşacağı hakkında birleşmektedir. Nitekim son Peygamber Muhammed aleyhisselama inen son kitap Kur'ânı kerîm'de Adem aleyhisselama kadar geçen bütün Peygamberlere ve kitaplara inanılması emredilmektedir. Burada, bütün dinlerin bir olduğu, yalnız Allâh'ın dini olduğu ve bütün Peygamberlerin Allâh tarafından gönderildiği, bütün ümmetlerin birbirine inanmaları ve bir bütün olmalarının emredildiği anlaşılmaktadır. Bu misakı te'kid için Allâh şöyle buyuruyor:

2- "...İkrar ettiniz mi ve bunun üzerine ağır emrimi aldınız mı?" demişti..."

"İkrâr ettiniz mi" kabul ettiniz mi açıkladınız mı? Bununla yükümlü olduğunuzu benimsediniz mi?

"Isri" çok önemli, pek ağır ahdimi, emrimi, demek.

Bu sorunun bütün Peygamberleri ve tebliğ yoluyla ümmetlerini kapsamış olduğu da sarihtir. Onlar da tam bir itaatla:

3- "...İkrar ettik." Dediler.

Her Peygamber, bu ikrarı yaptığını açıkladı. Ümmetine de tebliğ etti. Böylece Muhammed aleyhisselama kadar ulaştı ve bu âyeti kerîme ile te'kidlenerek kıyâmete kadar muhafaza altına alındı.

Bu ikrardan sonra Allâh:

4- "...Öyle ise şahid olun. Ben de sizinle birlikte şahidlerden (bir şahid) oluyorum" buyurdu"

"Şehâdet" bir işin veya hâdisenin yanında bulunup iyice görüp, tanıyıp bilmek. Allâh kendisi için aralıksız her şeyi görüyor, tanıyor ve biliyor. Peygamberlerine veya bütün insanlar ve meleklere hitaben şahid olmalarını emrediyor.

(Allâh'ın şahitliği hakkında Nisâ 166. Enbiya 56. Fussılet 53. Bürûc 9. âyetleri, Misak hakkında da Ahzab 7. Hadid 8. âyetleri okuyalım.)

Misakı bozanlar hakkında da şöyle buyuruluyor:

Âyet: 82

فَمَنْ تَوَلّٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٨٢﴾

Meâli:

"Artık bundan sonra kim yüz çevirirse, işte onlar Fâsıkların ta kendileridir."

İZAHI:

Burada yüz çevirenler elbette Peygamberler değillerdir. Onlar sıdk, emanet ve ismet sıfatlarıyla muttasıf oldukları için yüz çevirmeleri asla söz konusu olamaz. Bu yüz çevirecek olanlar, Peygamberlerin misakı tebliğ ettikleri ümmetleridir. Hususiyle Rasulullahın devrindeki ehli kitaptır. Bu misak onlara kadar geldiği ve ellerindeki kitaplarda okuyup durdukları halde pek çokları yüz çevirip ahidlerini, misaklarını bozmuşlardır.

(Âl-i İmran 20, 23, 32, 63. Enfâl 22, 23. Nahl 82. Muhammed 22-25, 23. âyetlere de bakalım.)

Allâh'ın dininden başkasını mı arıyorlar?:

Âyet: 83

أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُ أَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

Meâli:

"(Onlar) Allâh'ın dininden başkasını mı arıyorlar? Halbuki göklerde ve yerde olanlar, isteyerek ve istemeyerek yalnız ona boyun eğmiştir. Ve ancak ona döndürülecekler."

ÎZAHI:

Geçen âyetlerde belirtildiği gibi ehli kitap olan yahudiler ve hıristiyanlar, Rasulullahın islama davetini kabul etmiyorlar ve her biri İbrâhîm aleyhisselamın dininden olduklarını iddia ediyorlar. Bunlara en kesin deliller, âyetler geldiği halde yine de İslâm'a yanaşmıyorlar. Allâh'ın dini ise yalnız İslâm'dır:

1- "(Onlar) Allâh'ın dininden başkasını mı arıyorlar?"

Bu sûrenin 19. âyetinde açıkça belirtildiği gibi Allâh katında din yalnız İslâm'dır. Bu kâfirler, bundan başka bir din mi arıyorlar? Arasalar da bulamazlar. Bu dinden başkası da Allâh katında asla kabul değil. Nitekim ileride 85. âyeti kerîmede görüleceği gibi kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bu ondan asla kabul olunmayacaktır. Maide sûresinin 3. âyetinde de Allâh'ın İslâm dinine rıza gösterdiği açıklanmıştır. Bunlar ne istiyorlar, İslâm'a niçin yanaşmıyorlar?

2- "...Halbuki göklerde ve yerde olanlar, isteyerek ve istemeyerek yalnız ona boyun eğmiştir..."

"Esleme" itaat etmek, uysallık yapmak, boyun eğmek, emrine girmek, İslâm dinine girmek.

Burada iki ayrı anlayış vardır:

a) Gökteki Meleklerin hepsi ile yerdeki insan ve cinlerin bir kısmı Allâh'ın dini olan İslâm'ı isteyerek ve istemeyerek kabul etti.

b) Göklerde ve yerde ne varsa her şey, hepsi ister istemez Allâh'a boyun eğdiler. Yani isteseler de yaratıldılar; istemeseler de yaratıldılar. İsteseler de Allâh'ın dilediği şekilde ve renkte yaratıldılar, istemeseler de. İsteseler de yok edilecekler, istemeseler de. Hiçbir varlık, hiçbir zerre Allâh'ın iradesi dışına çıkamaz.

İsrâ sûresinin 44. âyeti kerîmesi de bu ikinci anlayışı te'yid ediyor. Âyetin terkibi de bu ikinci anlayışa uygun ise de bu âyetin geçen

âyetlere atfı ve istifham hemzesinin mâ kabline irtibatı birinci anlayışa yöneltiyor. Rasulullah'ın ehl-i kitabı İslâm'a daveti de bu anlayışı îmâ ediyor.

Her iki anlayışı da birleştirdiğimizde bir çelişki olmadığı, aksine tamamlayıcı olduğu görülür. Çünkü her şey ister istemez Allâh'a boyun eğme esnasında mükellef olan insanlar ve cinler islamı kabul etme veya etmeme durumundadırlar. İslâmı kabul edenler, her iki halde de isteyerek itaatlıdırlar. Diğerleri ise, birinci anlayışa göre bundan önceki âyetin ifadesi içinde fâsıklar arasında yerlerini alırlar. İkinci anlayışa göre diğer mahlukat arasında kalırlar.

(Bakara 116. En'âm 42, 43. Ra'd 15. Nahl 49, 50. Hacc 18. Ğafir 84, 85. âyetleri de dikkatle okuyalım.)

Söyle onlara:

Âyet: 84

قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ اُوتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾

Meâli:

"(Rasûlüm): "Allâh'a inandık. Bize indirilene de, İbrâhîm'e indirilene de, İsmâîl'e de, İshâk'a da, Yakub'a da, Torunlara da, Mûsâ'ya ve Îsâ'ya verilene de, Rabblerinden gelen (bütün) Peygamberlere de (inandık) onlardan (hiç) birinin arasını ayırmayız. Hem de biz yalnız ona teslim olanlarız." de."

ÎZAHI:

Son Peygamber Muhammed Aleyhisselam'a inanmaları ve ona yardımcı olmaları hakkında geçmiş Peygamberlerden söz aldıktan ve onlara gerekli emri verdikten sonra, şimdi de onlarla ilgili gereken emri veriyor ve:

1- "(Rasûlüm): "Allâh'a inandık. Bize indirilene de..."

Burada Allâh'ın hitabı yalnız Rasulünedir. Aynısı gibi görünen bakara sûresinin 136. âyetinde ise hitab cemi sığasıyla bütün mü'minleredir. Orda (الى) ile teaddi ettiği halde, burada (على) ile teaddi etmiştir. Bu fark hitab farkındandır. Burada hitab yalnız Rasule olduğu halde (امنت) demeyip de, (امنا) demesi de ayrı bir hikmet taşımaktadır. Îmanla mükellef, yalnız Rasul değil, onunla birlikte bütün mü'minlerdir ki bu da Rasulün ümmetine tebliğ vazifesini yapmış olup onlarla birlikte Allâh'ın misakını yerine getirmiş olmalarının ifadesidir. Bundan ehli kitab ders almalıdır.

Allâh'a ve Allâh'ın bize indirdiği Kur'ânı kerîme inandık diye bizzat kendilerinden başlayarak sıra ile:

2- "...İbrâhîm'e indirilene de, İsmâîl'e de, İshâk'a da, Yakub'a da, Torunlara da..." inandık demeleri, ehli kitabın bütün iddialarını çürütüyor. Onların her biri: "İbrâhîm'in dinindeniz" diyordu. Ama böyle bir açıklık içinde değiller idi.

Burada İbrâhîm'e ve onun oğulları İsmâîl ile İshâk ve Yakub ile on iki kabileye ayrılan torunlarını da zikrederek onlara inen sahifeleri ve Peygamberliklerini tasdik etmiş oluyorlar. Allâh'ın Rasulü ve ümmeti olan mü'minler hep birden geçmiş Peygamberlere olan îmanlarını açıklıyorlar ve Allâh'ın ahdini yerine getiriyorlar. Ehli kitab ise, Rasulullaha ve Kur'âna inanmayarak ahidlerini bozmuş olduklarını ilan ediyorlar. Mü'minler, ehli kitabı yakından ilgilendiren, hususu da işaretle:

3- "...Mûsâ'ya ve Îsâ'ya verilene de..." inandık demeleri, ayrı bir önem taşır.

Necranlı hıristiyanlarla Yahudi hahamlarının karşısında Mûsâ aleyhisselama ve ona inen Tevrat'a, Îsâ aleyhisselama ve ona inen İncil'e inandıklarını açıklamaları, kendilerinin Allâh'ın misakına olan riâyetlerini açıklar. Onların da Allâh'ın misakını bozduklarını ifşa eder. Ayrıca:

4- "...Rabblerinden (gelen bütün) Peygamberlere de..." inandık demeleri Bütün Peygamberleri ve onlara verilen kitaplar ve sahifeleri kapsayan bir tekrar ve te'kid ifade eder. Bu açıklama, müslümanların ne kadar ciddi ve doğru olduklarının açık delilidir.

5- "...Onlardan (hiç) birinin arasını ayırmayız..." demeleri, hepsini de Allâh'ın gönderdiğini, Peygamber olarak aralarında bir fark olmadığını, hepsine îman edilmesi gerektiğini gösterir. Aralarındaki dereceler başkadır. O Allâh'ın bileceği şeydir.

Ey Ehli Kitab! Siz Allâh'ı bırakıp Îsâ'ya, Uzeyre, Rahiblere ve Hamamlara boyun eğip onların emrine girerken:

6- "...Hem de biz yalnız ona teslim olanlarız."

Biz Allâh'tan başkasına boyun eğmeyiz. Yalnız Allâh'a teslim olur, yalnız onun emrine gireriz. Ona kulluk yaparız.

(Bakara 136, 285. Nisa 136. Ankebut 46. âyetleri de okuyalım.)

İslâmın dışında din arayanların halini görelim:

Âyet: 85

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ ۚ وَهُوَ فِي
الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٨٥﴾

Meâli:

"Ve kim islamdan başka bir din ararsa, işte ondan (o din) asla kabul olunmaz. Hem de o, âhiret de hâsirindendir."

ÎZAHI:

İnsanın fıtratında bir inanacak ve bağlanacak şey arama ve gönlünü ona yatıştırma hasleti vardır. Öte yandan yine yararlarını ve çıkarlarını ön planda tutma arzusu vardır. Nefis bu arzuyu desteklemektedir. Akıl, ilim ve îmanın olmadığı yerde yararlı ve zararlıyı seçme zorluğu vardır. İşte burada bu iki haslet çelişir ve bocalamaya başlar.

İslâm dininin getirdiği adil hükümler, onların çıkarlarını engeller. Bunu anlayacak akılları, bilgileri ve îmanları da yetersiz kalınca, bu hak dinin dışında gönüllerini yatıştıracak, keyiflerine göre bir din arama ihtiyacından kendilerini kurtaramayınca, ya bozulmuş hıristiyanlık ve yahudilik dinine sapacaklar veya Budistlik, sihlik, putperestlik gibi bâtıl uydurma dinlerden birine sapacaklar. Bu âyeti kerîme, işte bu hassas noktaya işaret etmektedir:

1- "Ve kim İslâmdan başka bir din ararsa, işte (o din) ondan asla kabul olunmaz..."

Yukarıda belirtildiği gibi islam dinine inanamayıp da, işine gelen başka dinlerden birine sapanlar, o dinde kendilerine yararlı olacak hü-

kümleri bulamayacaklar. Böylece dünyaları da zararlı, âhiretleri de zararlı olacaktır. Böyle bir dini önce kendi dini olmadığı için Allâh kabul etmeyecek, sonra da kendi yaşayışları, sözleri ve ruhları reddedecektir. Nitekim içine düştükleri içki, kumar, fuhuş, faiz, haksız kazanç, ahlaksızlıklar ve toplum dertleri gibi bir türlü önü alınamayan musibetler bunu ispatlamaktadır. Onların bu ızdırapları, bu huzursuzlukları, bâtıl dinlerinin reddedilmiş olmasının açık delilidir. Dünyaları bu âhiretleri ise:

2- "...Hem de o, âhirette hâsirindendir."

"Hâsirin" Zarar edenler, iflas edenler, sapıtıp şaşıranlar, varlıklarını yitirenler manalarına gelir. Burada ölüm ötesindeki kabir azabı, mahşer sıkıntısı, cehennem azabı gibi çok ağır, pek çetin çıkmazın içine düşecekleri ve cennet nimetlerini yitirecekleri hatırlatılmaktadır.

(Hüsranla ilgili pek çok âyetlerden bazılarını da okuyalım. Râd 21, 22. Kehf 103. Hacc 11. Mü'minun 103. Neml 5. Fâtır 39. Zümer 15, 16, 64, 65. Şûra 45.)

Hüsrana uğrayan kâfirler hakkındaki şu âyetlere bakalım:

Âyet: 86

كَيْفَ يَهْدِى اللّٰهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ اِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوٓا
اَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَآءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ۭ وَاللّٰهُ
لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَ ﴿٨٦﴾

Meâli:

"İmanlarından sonra küfreden ve şüphesiz Rasulün hak olduğuna şahid olan, kendilerine de beyyinat gelen bir kavme Allâh nasıl hidâyet eder? Allâh zalimler gürûhuna hidâyet de etmez."

Âyet: 87

اُولٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ اَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ
وَالنَّاسِ اَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾

Meâli:

"İşte onlar yok mu, onların cezası, muhakkak Allâh'ın da, Meleklerin de, bütün insanların da lanetinin üzerlerine olmasıdır."

Âyet: 88

خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٨﴾

Meâli:

"Orda ebedî kalıcılardır. Onlardan azab azaltılmaz. Onlara bakılmaz da."

Âyet: 89

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٨٩﴾

Meâli:

"Ancak ondan sonra tevbe edenler ve (kendilerini) islâh edenler (başka). Çünkü Allâh muhakkak Ğafurdur. Rahimdir."

İZAHLARI:

Müslüman olup da sonra islamdan çıkanlar oldu. Rivayete göre bunlar on iki kişilerdi.

İbni Abbas şöyle anlatıyor:

- Ensardan bir kimse, müslüman oldu. Sonra küfre döndü. Daha sonra pişman oldu ve kavmine: "benim için tevbe var mı? Rasulullah'a sorun" diye haber gönderdi. Bu dört âyet nazil oldu (Nesei, Hakim, İbni Mâce.)

Bu tevbe eden zatın Haris ibni Süveyd olduğu rivayet edilir. İslâm'dan fırtan on iki arkadaşıyla birlikte Mekke'ye gitmişler. Orada pişman olduktan sonra tevbe edip Medine'ye dönmüştür.

Bu İslâm'dan fırtanlar aslında tam müslüman olmuş kimseler değillerdir. Bir kısmı nifak çıkarmak için, bir kısmı da menfaat temin etmek için sokulan müfsidlerdir. Allâh bunlara hidâyet etmez:

1- "İmanlarından sonra küfreden ve şüphesiz Rasulün hak olduğuna şahid olan kendilerine de beyyinat gelen bir kavme Allâh nasıl hidâyet eder?..."

"Şehidû" gördüler, bildiler, anladılar ve tanıdılar. Allâh'ın Rasûlünü böylece öğrendiler. Eğer samimi olsalardı islamdan fırtıp çıkmazlardı. Tekrar küfre sapmazlardı.

"Beyyinat" Açıklamalar, âyetler, mucizeler, deliller, kendilerine bunlar geldikten sonra, îmanlarında samimi olsalardı, bozgunculuk yaparak çekip gitmezlerdi. Bunlar zalim kimselerdir.

2- "...Allâh zalimler gürûhuna hidâyet de etmez."

"Hidâyet" doğru yol, hak yol, şaşmaz fikir, sapmaz ilim, hak din, İslâm dini. Allâh zalimler zümresine bunları vermez. Allâh onları bu nimetlere yöneltmez.

3- "İşte onlar yok mu, onların cezaları; muhakkak Allâh'ın da, Meleklerin de, bütün insanların da lanetinin üzerlerine olmasıdır."

Hak dinden çıkan, küfre sapan bu zalimlerin cezası lanettir.

"Lanet" kovulmak, sürülmek, uzaklaştırmak demektir. Allâh'ın laneti, rahmetinden, ihsanından, cennetinden cehenneme kovmasıdır. Meleklerin laneti, onlara olan nefretleri, tiksinmeleri ve horlamalarıdır. İnsanların laneti de, onları bir yüz karası olarak aralarından sürüp çıkarmaları, buğz ve kinleridir.

Kafirlerin laneti ise, birbirlerine olan suçlamaları, atannaşmaları, aralarındaki bunalımı daha çok artırmalarıdır. Lanet üzerine lanet.... Onlar:

4- "Orada ebedî kalıcılardır..."

O lanetin, o cezanın, o bunalımın, o cehennemin içinde ebedî olarak kalacaklardır. Onlar inleseler de, yalvarsalar da:

5- "...Onlardan azab azaltılmaz..." bütün şiddetiyle artarak devam eder. Hatta:

6- "...Onlara bakılmaz da." Azablarının azaltılması şöyle dursun, çığlıklarına dönülüp bakılmaz da. Hiç mi hiç aldırış edilmez.

7- "Ancak ondan sonra tevbe edenler ve (kendilerini islah edenler (başka)..."

Olan olduktan sonra kendilerini toparlayıp, yaptıklarına pişman olarak tevbe edenlerin tevbeleri kabul olur. Bir de hallerini düzelterek Allâh'ın emrettiği gibi yaşamaları esastır. Kendilerini ıslah etmezlerse, tevbenin anlamı kalmaz. Tevbe ile birlikte hallerini düzeltirlerse başka:

8- "...Çünkü Allâh ğafurdur. Rahimdir."

"Ğafur" çok örten, kapatan, demek. Allâh, günahları çokça örten ve kapatandır. Tevbe edenlerin günahlarını örter.

"Rahîm" âhirette mü'minlere rahmet edici, koruyucu ihsan edici.

(Bakara 159-162. Mâide 51. Nisa 146. Kasas 50. Ahkaf 10. Nur 5. Cum'a 5. âyetleri de okuyalım)

Küfürde inat edenlerin tevbeleri kabul edilmez, hayırları fayda vermez. Şu iki âyet de bunu görelim:

Âyet: 90

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ اِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ ۚ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الضَّآلُّونَ ﴿٩٠﴾

Meâli:

"Şüphesiz îmanlarının ardından küfredenler sonra da küfür yönünden azanlar (yok mu), onların tevbeleri elbette kabul olunmaz. Hem de onlar, sapıkların ta kendileridir."

Âyet: 91

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ اَحَدِهِمْ مِلْءُ الْاَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدٰى بِهٖ ۗ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٩١﴾

Meâli:

"Şüphesiz küfredenler ve kendileri kâfirler olarak ölenler, onların hiç birinden yer dolusu altın (dâhi) –onu fedâda etse– kat'iyyen kabul olunmayacak. İşte onlar, kendileri için acıklı azab vardır. Onlara yardımcılardan bir yardımcı da yoktur."

ÎZAHLARI:

Geçen âyetleri de dikkate alırsak, Yahudilerle hıristiyanlar, Muhammed aleyhisselamın geleceğini bütün alametleriyle birlikte okuyup îman ediyorlardı. Hatta Muhammed aleyhisselamı bütün sıfatları ve şekilleri ile biliyorlardı. O gelince, tanıdıkları halde kendi ırklarından ol-

madığı için hasedlerinden aynı zamanda çıkarlarının ellerinden gideceği korkusuyla inkar ettiler. Küfre saptılar. Kendileri islama davet edilince daha da azıttılar. Ölümlerine kadar bu inatlarını sürdürdüler, bu sapıklar. İşte bunların ve emsalinin sonunu beyan etmek üzere Allâh bu âyeti kerîmeleri inzal buyuruyor:

1- "Şüphesiz îmanlarının ardından küfredenler, sonra da küfür yönünden azanlar (yok mu), onların tevbeleri elbette kabul olunmaz..."

Ölüm gelip de can çekiştirmeye başlayıncaya kadar tevbe etmeyi düşünmezler. Ölüm gelince ister istemez tevbe ederler, ama o zaman da kat'iyyen tevbeleri kabul olunmaz. Nisa sûresinin 18. âyetini okuyalım. Böyleleri haktan saptılar, bâtıla sarıldılar.

2- "...Hem de onlar, sapıkların ta kendileridir."

Ölünceye kadar küfürlerini sapıklıklarını sürdürdüler. Hatta bu sapıklıklarını nesillerine de aşıladılar. Bu güne kadar süre gelen küfür ve sapıklık onların eseridir. Kıyâmete kadar da sürüp gidecektir. Kıyâmete kadar böyle olanların tevbeleri kabul olunmayacaktır.

3- "Şüphesiz küfredenler ve kendileri kâfirler olarak ölenler, onların hiç birinden yer dolusu altın (dâhi) –onu fedâda etse– kat'iyyen kabul olunmayacak..."

Onların tevbelerinin kabul olunmayacağı belirtildikten sonra, yer yüzünün doğuları bâtıları tamamı dolu altını olsa bu altını hayra harcasa, bu dahi kabul olunmayacak. Allâh için, Allâh'a inanarak yapılmayan hayırların hiç biri kabul olunmaz. Tevbe sûresinin 69. âyetini okuyalım. Bu sûrenin 22. âyetine de bakalım.

4- "...İşte onlar, kendileri için acıklı azab vardır. Onlara yardımcılardan bir yardımcı da yoktur."

İmansız öldükleri için onlara çok çetin ve acıklı azab vardır. Onları kurtaracak veya cezalarını azaltacak hiçbir yardımcıları da yoktur.

(Bakara 48, 217. Maide 36. En'âm 70. Ra'd 18. âyetleri de okuyalım.)

İyiliğe kavuşmanın yolunu da öğrenelim:

ÜÇÜNCÜ CÜZÜN SONU

Âyet: 92

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ۚ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٩٢﴾

Meâli:

"Sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça kat'iyyen birr'e kavuşamazsınız. Ve bir şeyden ne harcarsanız, Muhakkak Allâh da onu bilendir."

İZAHI:

Allâhu zülcelal kullarının razı olacağı kemale erdirmesi ve kendi aralarındaki olgunluk derecelerini yükseltmesi için onlara pek önemli bir noktayı hatırlatıyor ve:

1- "Sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça kat'iyyen birr'e kavuşamazsınız..." buyuruyor.

"Birr" Bakara sûresinin 177. âyetinde de açıklandığı gibi önce sağlam bir îman, Allâh'ın istediği gibi bir îmandan sonra Allâh sevgisine dayanan, onun rızası için en yakınlarından başlayarak fakirlere, miskinlere ve bütün muhtaçlara malını harcamak.

Geçen âyetle de kâfirlere verilen cevapları ve kâfirlerin sonu hakkındaki bilgileri aldıktan sonra iyi bir düşünürsek, insanın değer ölçüsünün iki noktada toplandığını görürüz:

a) Îman noktası: İnsan ancak sağlam bir îmanla değerini bulur. İnsanın kalbi yatışmadıkça, aklı erip kararını bulmadıkça düzenli bir yaşama tarzına kavuşamaz. Bu îman da rast gele bir saplanmak değil, Allâh'ın gösterdiği ve Rasulünün öğrettiği gibi sağlam bir bilgiye dayanan, şaşmaz esaslara inanmak, bunların dışına asla kaymamaktır.

İşte insanın ilk muhtaç olduğu değer kaynağı budur. Bu olmadığı müddetçe insanın değerlenmesi asla mümkün değildir. İnsanı Allâh'a bağlayan ibadetler de buradan kaynaklanır. İnsanı kemale götürür asli değerini kazandırır.

b) İhsan noktası. İnsanın madde ile alakası da iç içedir. Çünkü yaşamasının şartı maddedir. Yemesi, içmesi, giyinmesi ve barınması hep maddeye bağlıdır. Bu bağlılık insanı madde âşığı, madde düşkünü yapar. Bu düşkünlük ise, ihsanı unutturur. İhsanı unutmak da muhtaç olduğu değerden uzaklaştırır.

Îman noktasında doğruyu bulmak ne kadar titizlik isterse, ihsan noktasında da dengeyi sağlamak o kadar dikkat ister. İnsanın mala olan ihtiyacı kesindir. Bu ihtiyacı te'min için îman ölçüleriyle çalışırlarsa, harama kaçmadan, kendi ihtiyacı kadar başkalarının ihtiyacını da unutmadan bütün haklara riâyet ederek helal kazanç yaparsa ve bu kazancını harcarken, yine başkalarını düşünerek harcarsa, yeri gelince de muhtaçları malından üstün tutmasını bilir ve malını, hatta en sevdiği malını onlara harcayıp ihsan etmesini bilir ve yaparsa, işte böyle kendini ve değerini kazanmış olur. "Birr" derecesine ulaşmış olur.

İnsanın değer ölçüsü işte bu iki noktanın bir kimsede birleşmesidir. Dikkat edersek dinimizin rüknü, bu iki noktada kararlaşır. Mana ile madde birbirini böyle tamamlar. Birinin eksik olması halinde insan değerini bulamaz.

İnsanlar içindeki huzursuzluğun ana sebebi, bu iki noktadaki yoksunluk veya eksikliktir.

Bu âyeti kerîmede işte bu ikinci noktaya işaret buyurulmaktadır. İnsanın değerini, malın değerinden üstün tutmasını bilen ve kendi değerine kavuşan kimselerin harcamaları hakkında da:

2- "...Ve bir şeyden ne harcarsanız, muhakkak Allâh da onu bilendir." buyrulur.

İnsandaki cimrilik damarını kıran ve muhtaçlara yardım kapısını açan Allâh'ın bu haberine kulak vererek malını harcayanlara Allâh'ın bir müjdesidir bu. Onun bilmediği ne var ki bunu bilmesin. O kendi rızası için harcananları bilir ve elbette onun karşılığını verir.

Eshabı kiramdan pek çokları, bu âyetin nüzûlünden sonra "birr" derecesine ulaşmak için en sevdikleri malları harcamakta yarışa girmişlerdir. Bunlardan bir tanesini burada anlatalım.

Eshabdan Ebû Talha, Medine-i Münevvere'de. Ensarın en çok malı olanı idi. mallarının en sevimlisi de mescide karşı olan "Beraha" idi. Rasulullah oraya gider içindeki tatlı sudan içer idi. bu âyet inince, Ebû Talha:

- "Ey Allâh'ın Rasulü! Allâh: "sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça "birr"e kavuşamazsınız" buyuruyor. Mallarımın bana en sevgilisi de "Beraha"dır. Allâh için muhakkak o sadakadır. Allâh katında onun "birr"ini ve bereketini umuyorum. Ey Allâh'ın Rasulü! Onu Allâh'ın sana göstereceği yere koy." dedi. Peygamber aleyhisselam da:

- "İyi, iyi o kârlı bir maldır. O kârlı bir maldır. Onun hakkındaki söylediğini duymuştum. Ben onu akrabalarına vermeni uygun görüyo-

rum" buyurdu. Ebu Talha da onu akrabalarına ve amcasının oğullarına bölüştürdü." (Buhari, Müslim)

İşte bu zat değer ölçüsünde mükemmel bir örnektir. Yakınlarından muhtaç olanları malından üstün tutmuş ve malını onlara vermesini başarmıştır. Tabîidir ki onun îmanı başta gelmektedir. Allâh'a, âyetine, Rasulüne inanmış, bu îmanla "Birr" mertebesine ermiştir.

İslâm'da değer ölçüsünün "BİRR" olduğunu anlamış olduk. Allâh bu dereceye ulaşanlardan eylesin.

(Bakara 177, 189, 265, 270, 273, 274. Âl-i İmran 198. Hadid 7. Mücadele 9. İnsan 5. İnfitar 13. Mutaffifin 18.22. âyetleri de okuyalım.)

Yahudilerin yiyeceklerindeki helal ve haram meselesini görelim.

Âyet: 93

كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلاًّ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ إِلاَّ مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَى نَفْسِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرَاةُ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٣﴾

Meâli:

"Tevrat indirilmezden önce, Yakub'un (yalnız) kendi canına haram ettiği şeyden başka, İsrail oğullarına yiyeceğin hepsi helal idi. "Eğer doğrular iseniz, hemen Tevrat'ı getirin ve onu okuyun." de."

İZAHI:

Yahudilerin dinlerine malettikleri yanlış hükümlerden biri de, yiyeceklerden bir kısmını haram etmeleridir. Yunus 59. âyete bakalım. Onların buna benzer Allâh'a karşı iftiraları çoktur.

1- "İsrail oğullarına yiyeceğin hepsi helal idi..."

Müslümanlara helal olan her şey onlara da helal idi.

2- "...Ancak Tevrat inmezden önce Yakubun (yalnız) kendi canına haram ettiği (başka)..."

Rivayete göre Yakub aleyhisselamın rahatsızlaşması üzerine devrin tabipleri deve etini yememesini, sütünü de içmemesini tavsiye etmişler. Bunun üzerine perhiz etmiş çok sevdiği halde deve etini ve sütünü bırakmış.

Diğer bir rivayete göre de, kalçasından dizine veya ayağına doğru bir sızının verdiği ızdırap üzerine "bu sızı geçerse çok sevdiğim deve eti ile sütünü yemeyecem ve içmeyecem" diye nezretmiş. Sızısı geçince de nezrini tutarak deve etini yememiş, sütünü de içmemiş.

Her iki rivayette de deve etini ve sütünü bırakması yalnız kendine mahsus olan bir yasaklıktır. Bu da, Tevrat'tan önceki bir hâdisedir. Bilindiği gibi Tevrat çok sonra Mûsâ Aleyhisselama gelmiştir. Hal böyle iken İsrail oğulları, ne yapıp yapmışlar, deveyi ve sütünü "haramdır" diye kendilerine ve Tevrat'a mâl etmişler. Onların bu yaptıkları açıkça Allâh'a karşı bir iftiradır. Tevrat'ta böyle bir şey yoktur. Habibim:

3- "...Eğer doğrular iseniz, hemen Tevrat'ı getirin ve onu okuyun" de." buyruldu.

Bunun üzerine yalanları ve iftiraları meydana çıkacağından Tevrat'ı getiremediler. Yalanlarının üstüne oturup kaldılar.

Yahudiler işte böyle bir iftiracı zümredir. Dünyada kaldıkları müddetçe bu sahtekarlıklarını sürdürecekler. İslâma da çok hurafeler sokmuşlardır. Pek çok müslümanları İslâm adına İslâm'dan uzaklaştırmışlardır. Bu iftiracılara Allâh şöyle hitap eder:

Âyet: 94

فَمَنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩٤﴾

Meâli:

"Artık bundan sonra Allâh'a karşı kim iftira etmişse, işte onlar, zalimlerin ta kendileridirler."

İZAHI:

"İftira" sülasisi (fera) kesmek bozmak, yırtmak, ayırmak, yalan uydurmak manalarına gelir. İftial babına alınca, olmamış bir şeyi olmuş gibi uydurmak, yalanı doğru gibi göstermek anlamına gelir.

Burada Allâh'ın haram etmediği şeyi haram etti gibi uydurmaları ve göstermiş olmalarıdır.

Onların bu iftiraları kendilerine bütün âyetler ve deliller geldikten sonra da devam etmiştir. Artık onların bu ısrarları zulümden başka bir şey değildir. Başta kendilerine olmak üzere bütün insanlara zulmetmiş

oluyorlar. Halen de bütün dünya insanlarına karşı zulümlerini sürdürüyorlar. Kendileri de bu zulmün içinde boğulup gidiyorlar. Farkında değiller, kâfirler.

Rasûlüm onlara:

Âyet: 95

قُلْ صَدَقَ اللَّهُ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٩٥﴾

Meâli:

""Allâh doğru buyurdu. Artık (bâtıldan) dönerek İbrâhîm'in dinine uyun. O müşriklerden de değil idi" de."

ÎZAHI:

Ey Rasulüm! O yalancılara, iftiracılara söyle: "Allâh verdiği haberde, açıkladığı hükümde, Kur'ân'da beyan ettiği şeriatde doğruyu anlatmıştır." De.

1- "Allâh doğru buyurdu" de.

Sizin iftiralarınız, Allâh'ın kesin ve doğru olan sözlerini değiştiremez. İnadınızda durmayın.

2- "...Artık (bâtıldan) dönerek İbrâhîm'in dinine uyun..."

"Hanîfen": Doğruluğa meyletmek, kötülükten iyiliğe dönmek, İbrâhîm aleyhisselamın babasının bâtıl dininden hakka dönmesi.

Burada, bâtıl olan dininizden, hak din olan İslâm'a dönerek İbrâhîm aleyhisselamın yoluna tâbi olun demektir.

İbrâhîm:

3- "...Müşriklerden de değil idi."

Siz içine düştüğünüz bir takım şirklerin içinde İbrâhîm'in dininden olduğunuzu, haramların onun devrinden kaldığını iddia ediyorsunuz. Halbuki o asla müşrik değildi. Onun devrinde bu sizin iddia ettiğiniz haramlar yoktu. Siz iftira ediyorsunuz.

(Bakara 135. Al-i Imran 67. En'âm 79, 161. Nahl 120, 123. âyetleri de okuyalım.)

Şimdi de İbrâhîm Aleyhisselamla ilgili şu âyetleri görelim:

Âyet: 96

اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِى بِبَكَّةَ مُبَارَكًا
وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ ﴿٩٦﴾

Meâli:

"Şüphesiz insanlar için konulan ilk ev, elbette Mekke'deki mübarek ve alemler için hidâyet olarak bulunandır."

Âyet: 97

فِيهِ اٰيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ اِبْرٰهِيمَ ۚ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ اٰمِنًا ۗ
وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ اِلَيْهِ سَبِيلًا ۗ
وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِىٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿٩٧﴾

Meâli:

"Orada açık deliller, İbrâhîm'in makamı vardır. Oraya kim girdiyse, emin olmuştur. Ve Allâh için insanlara –yolca ona gücü yetenlere– Beyti Hacc farzdır. Kim de küfrederse, şüphesiz Allâh alemlerden ğanidir."

İZAHLARI:

Hıristiyanlar ve Yahudiler, herbiri İbrâhîm aleyhisselamın dininden olduklarını iddia ettikleri halde, İbrâhîm aleyhisselamın yaptığı Kâbe'ye hiç değer vermedikleri gibi, oradaki İbrâhîm'in makamına, İbrâhîm'in ibadetine, haccına, şeytan taşlamasına, kurban kesmesine ve sair ef'ali diniyyesine de yanaşmamışlardır. İşte bu âyetler bu önemli noktayı hatırlatmak üzere:

1- "Şüphesiz insanlar için konulan ilk ev, elbette Mekke'deki mübarek ve alemler için hidâyet olarak bulunandır." buyrulmuştur.

"İlk ev" insanların ibadetleri için yapılan dünya üzerinde ilk binadır. Mesken için değil, ibadet için yapılmıştır. Kimin yaptığı hakkında bir bilgi yoktur. Sadece kesin olmayan bir rivayette Meleklerin yaptığı söylenmiştir.

Bu ilk ibadet yeri Mekke'deki Kabe'dir.

"Bekke" bu kelime hakkındaki verilen çeşitli bilgilerin en uygun görüleni, Arapların (b) yerine (m), (m) yerine (b) kullandıklarıdır. Böylece "Mekke" ve "Bekke" şeklinde söylemişlerdir. İsmi alem olduğu için anlamı üzerinde durulmasa da olur.

"Mübareken" bu bereketli, hayrı bol, faydaları çok, insanların birbirleriyle karşılaşıp çeşitli yararların sağlandığı yer. Zemzem suyunun bulunması da ayrı bir berekettir. Tarihin derinliklerinden başlayarak incelersek, bu güne kadar artarak gelişen bir bereket görülür. İleriye doğru da bu bereketin daha da artarak devam edeceğinde şüphe kalmaz.

"Hüden" bütün dünya üzerindeki yerlerde yaşayan insanların ve cinlerin doğruyu bulma kaynağı, hatta göklerdekilerin de yararlanacağı bir hidâyet merkezidir.

İbrâhîm aleyhisselam'dan önceki devirleri bilmiyoruz. Ama İbrâhîm aleyhisselam'dan sonra, oranın yaşanır hale gelmesi, Yemen ve Şam arasında çok önemli bir konak olması, zamanla büyük bir edebiyat ve fesahat merkezi olması, kıyâmete kadar hükmü bâki olacak Kur'ân'ın orada inmesi, iki cihan güneşi son Peygamberin orada doğması, dünyayı aydınlatan nurun oradan yayılması, elbette oranın bütün bu âlemlere hidâyet veren en şaşmaz, en doğru, en parlak yolu gösteren bir hidâyet merkezi olmasındandır.

Ebu Zerr R.A.dan şöyle anlatıyor:

- "Ey Allâh'ın Rasulü. İlk konulan hangi Mescid?" Dedim.

- "Mescidi Haram" buyurdu.

- "Sonra hangisi" dedim.

- "Mescidi Aksa" buyurdu.

- "Aralarında kaç (sene var)" dedim.

- "Kırk sene" buyurdu.

- "Sonra hangi (mescid)" dedim.

- "Sana namaz nerede erişir (farz olursa) kıl. Her yer mesciddir" buyurdu. (Buhari, Müslim, Ahmed).

Ali ibni Ebi Talib'e soruldu:

- "Ondan önce evler var mıydı?" denildi. O da:

- "Vardı fakat Allâh'a ibadet için konulan ilk evdir" dedi.

Beytin başka isimleri de vardır. Beytül' atik, Beytül' haram, Bekke, Mekke, Kâbe, Ümmülkurâ, Kudis, Beytülmakdise, Hatıme, Ra's gibi.

2- "Orada açık deliller, İbrâhîm'in makamı vardır..."

"Ayât" o beytin ibadet için olduğuna dair, makamı İbrâhîm, haceru'l-esved, Mültezem, Zemzem, Safa, Merve Mina, Müzdelife ve Arafat gibi açık deliller vardır.

"Makamı İbrâhîm" İbrâhîm aleyhisselam Kabe'yi yaparken iskele olarak kullandığı taş. Üzerinde ayak izlerinin de bulunduğu taş, önceleri Kabe'nin dibinde iken Hazreti Ömer tarafından Tavafın kolaylaşması için aralaştırılmıştır. Şimdi hususi bir camekan içindedir. Kâbe'nin inşası hakkında bilgiyi Bakara sûresinin 127, 128, 129. âyetlerinden öğrenelim.

3- "...Oraya kim girdiyse, emin olmuştur..."

Oraya giren bütün korkulardan, tecavüzlerden, emin olur, güvence altına girer. Kimse ona dokunamaz. Hatta büyük bir suç işleyip de oraya sığınan kimseye oradan çıkmadıkça ceza dahi verilemez.

Cahiliyyet devrinde de böyle idi. Kıyâmete kadar da böyle devam edecektir. Kureyş sûresini okuyalım.

Câbir R.A. Allâh'ın Rasulü:

- "Hiçbir kimseye Mekke'de silah taşıması helal olmaz derken işittim" dedi. (Müslim)

Bu emniyetin yalnız Kabe'yi değil, bütün haram mıntıkasını içine aldığı, rivayetler arasında ağırlık kazanmaktadır.

(Bakara 125, 126. İbrâhîm 35. Kasas 57. Ankebut 67. Feth 27. âyetlere de bakalım).

4- "Ve Allâh için insanlara –yolca ona gücü yetenlere– Beyti hacc farzdır..."

Cumhura göre haccın farz olması hakkında bu âyet ilk âyettir. Bakara sûresinin 196. âyeti denilmiş ise de sahih olan budur.

Ebu Hüreyre R.A. anlatıyor, Rasulullah (S.A.V.) bize hitap etti ve:

- Ey insanlar! Size hacc farz olmuştur. Artık hacc edin buyurdu da bir kimse:

- Ey Allâh'ın Rasulü! Her sene mi? dedi. Rasulullah sustu (o kimse) üç kere söyledi. Rasulullah:

- Evet deseydim, elbette vacib olurdu. Şüphesiz gücünüz de yetmezdi buyurdu. Sonra (devamla): "Sizi (halinize) terk etiğim gibi (sizde) beni bırakın. Sizden öncekiler ancak Peygamberlerine karşı olan çok soruları ve itirazları sebebiyle helak olmuşlardır. Size bir şey emrettiğim

zaman, gücünüz yettikçe onu yapın. Sizi bir şeyden de men ettiğim zaman onu bırakın" buyurdu. (Müslim, Ahmed)

Bu hadîsi şeriften de anlaşılıyor ki gücü yetene hacc, ömründe bir defa farzdır. Başka bir hadîsi şerifde de: "hacc ömürde bir defadır. Kim artırırsa, o da nafiledir" buyurmuştur (Ebu Dâvut, Nesei, İbni Mâce.)

Güç yetmeye gelince, muhtelif sorulara karşı Rasulullah şu cevapları vermiştir:

- Tozlanmak ve kokmaktır (yani yolculuğun tozuna toprağına, ter kokusuna katlanmak) buyurdu. Hangi hacc daha üstün sorusuna da:

- Sesi yükseltmek ve kan akıtmak. (Yani 'Lebbeyk' derken sesi yükseltmek ve kurban kesmek) buyurdu. Yol nedir? diyene de:

- Azık ve binit cevabını verdi. (Tirmizi, İbni Mace)

Burada şu esaslar belirtilmiş oluyor:

a) Hacc farizasının edasında yol sıkıntısı, terlemek, tozlanmak, yorulmak gibi hallere katlanmak,

b) Lebbeyk derken sesi yükseltmek gibi canlılığı ve iştahı, azmi, samimiyeti korumak,

c) Kurban kesmek (kıranla temettu'da),

d) Yiyecek ve içecek ihtiyacını almak,

f) Yaya yürümemek, güçten düşmemek için binit temin etmek. Bilhassa uzak yerlerden gelenler için bu çok önemlidir. Azığa ve binite gücü yetmeyenlere hacc farz değildir.

Hacc ibadetini geciktirmek de doğru değildir. Rasulullah bu hususta şöyle buyurmuştur:

- Hacca acele edin. Çünkü biriniz, kendisine ne engel çıkacağını bilemez buyurmuştur. (Ebu Davud ve Ahmed)

Kendisine hacc farz olan kimseler, ilk fırsatta bu borcu ödemelidirler. Geçtiği taktirde ne engellerle karşılaşacağını bilemez. Bu yüzden nice borçlu ölenler vardır.

5- "...Kim de küfrederse şüphesiz Allâh alemlerden ğanidir" buyurularak, hacc ibadetine inanmayanları azarlamıştır.

Allâh'ın onlara değil, bütün alemlere ihtiyacı yoktur. Ama onların Allâh'a ve ona ibadet yapmaya ihtiyaçları vardır. Haccı kabul etmemeleri, muhtaç oldukları şeyi reddetmeleri demektir. Kendilerini en ağır azabın içine atmaları demektir.

Ali R.A. anlatıyor. Rasulullah:

- Kim azığa ve binite sahib olur (gücü yeter) de Allâh'ın beytini Hacc etmezse, onun yahudi veya hıristiyan olarak ölmesi ona dokunmasın (zoruna gitmesin. Çünkü kendisi haketti)" buyurdu ve bu âyeti okudu (İbni Merdeviyye ve İbni Mâce)

Ömer R.A.'de:

- Andolsun şu beldelere adamlar gönderip, yanında varlık olanlara baktırıp da gücü yettiği halde haccetmeyenlere vergi cezası yapmayı azmetmiştim. Onlar müslümanlar değildir. Onlar müslümanlar değildir" demiştir.

(Bakara 158, 189, 196-203. Tevbe 3. Hacc 27-37. âyetleri de okuyalım)

Şimdi de haccı ve İslâm'ı tümüyle inkar eden kâfirlere yöneltilen soruları görelim:

Âyet: 98

قُلْ يَآ اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ ۖ وَاللّٰهُ شَهِيدٌ عَلٰى مَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٨﴾

Meâli:

"(Rasulüm) "Ey Ehli Kitap! Allâh'ın âyetlerini niçin inkar ediyorsunuz? Halbuki Allâh yaptıklarımız şeylere şahiddir" de."

Âyet: 99

قُلْ يَآ اَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَاَنْتُمْ شُهَدَآءُ ۗ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٩﴾

Meâli:

"(Rasulüm) "Ey kitablılar! Siz şahidler olduğunuz halde onda bir çarpıklık arayarak îman edenleri Allâh yolundan niçin saptırıyorsunuz? Allâh (yaptığınız), yapacağınız şeylerden Ğafil de değildir" de."

İZAHLARI:

Ehli kitabla mücadele devam ediyor. Karşılarına çıkan her yeni hükmü inkar etme alışkanlığı içinde olan bu kâfirler ellerindeki Tevrat'ın ve İncil'in âyetlerini inkar ettikleri gibi Kur'ânın âyetlerini de inkar ediyorlar.

1- "(Rasulüm) "Ey Ehli Kitap! Allâhın âyetlerini niçin inkar ediyorsunuz? Halbuki Allâh yaptıklarımız şeylere şahiddir" de."

"Allâh'ın âyetleri" Tevrat ve İncil'deki âyetler veya Kur'ân'ın âyetleri, denildiği gibi Rasulullahın mucizeleri de denilmiştir. Hepsi de uygundur.

Gerek Tevrat'da, gerek İncil'de Muhammed aleyhisselamın geleceği, sıfatları ile birlikte yazdığı halde inkar ettiler. Muhammed aleyhisselamın Peygamberliğine de karşı çıktılar. Böylece ona inzal buyrulan Kur'ân âyetlerini de, Rasulullahın mucizelerini de gözleri göre göre inkar ettiler. Bunun için kendilerine bu soru yöneltilmiştir. Bu sorunun onları kahretmek, rezil etmek, mars etmek için olduğunu bilmeleri gerekir.

2- "...Halbuki Allâh yaptıklarınız şeylere şahiddir."

Yaptığınız inkarları, iftiraları, düşmanlıkları ve her mel'anetinizi Allâh görüyor ve biliyor. Cezasız kalacağınızı mı sanıyorsunuz?"

Şimdiki saptıranlar hakkında açıklama yapılacak.

Mü'minlerin arasına şüphe sokmak, onları tereddüde düşürmek için hileler uyduruyorlar, hatalar arıyorlardı.

3- "...Siz şahitler olduğunuz halde onda bir çarpıklık arayarak."

"Ivecen": eğrilik, yamukluk, çarpıklık. Kâfirler gerek Rasulullahın hal ve hareketinde ve gerek Kur'ân âyetlerinde bir hata bir eğrilik, bir çelişki ararlardı. Doğru olduğunu bildikleri halde böyle yaparlardı.

4- "...Allâh (yaptığınız), yapacağınız şeylerden ğafil de değildir." de.

Allâh'ı dalgın mı sanıyorsunuz? O her halinizi takip ediyor. Malların da, oğulların da faide vermeyeceği günde sizin hak ettiğiniz cezayı verecektir. Bu devrin kâfirleri de öyle yapıyorlar.

(Bakara 105, 109. Ali Imrân 69-72. Mâide 59. Araf 45, 86. Hud 19. İbrâhîm 3, 42. Kehf 1. âyetleri de okuyalım.)

Ehl-i îmanı uyaran ve şuurlandıran şu âyetleri dikkatle okuyalım.

Âyet: 100

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوٓا اِنْ تُطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ اُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ اِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ﴿١٠٠﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Kitap verilenlerden bir zümreye itaat ederseniz, sizi îmanınızdan sonra döndürürler kâfirler yaparlar."

Âyet: 101

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَاَنْتُمْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ اٰيَاتُ اللّٰهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُۥ وَمَنْ يَعْتَصِمْ بِاللّٰهِ فَقَدْ هُدِىَ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٠١﴾

Meâli:

"Size Allâh'ın âyetleri okunurken. Onun Rasulü de içinizde olduğu halde nasıl küfredersiniz? Artık kim Allâh'a sarılırsa, işte o, dosdoğru yola iletilmiştir."

ÎZAHLARI:

Kafirler her fırsatta müslümanların arasına fitne sokmaya, fesatlık çıkarmaya çalışırlar. Bilhassa Yahudiler bu işte çok mahirdirler. Bir gün yahudilerin ileri gelenlerinden müslümanlara diş bileyen yaşı da ilerlemiş bulunan Evs ibni Kays yanında bir genç ile geçerken, eskiden birbirine düşman olan sonradan müslüman Evs ile Hazrec kabilelerinden bir grup müslümanın sohbet ettiğini görünce Hasedinden sinirlendi. Bunların bu samimiyetlerini çekemedi. Yanındaki gence:

- Şunların yanına git, aralarına otur, onların eski hallerini deşele ve birbirlerine düşür dedi. O da gitti ve aralarına oturdu. Onların birbirlerine söyledikleri eski şiirlerle mırıldandı. Bunları tahrik etti ve atanmaya başladılar. Hatta Evs kabilesinden Evs ibni Kayzı ile Hazrec kabilesinden Cebbar ibni Sahr birbirine karşı çıkarak atannaşmaya başladılar. Her iki kabileden olan kendi kabileleri arasında yerlerini aldılar, iyice kızıştılar ve "silah, silah" demeye başladılar. Bu sırada haberi alan Rasulullah yanındaki muhacirlerle birlikte yanlarına geldi ve onlara:

- Ey müslümanlar cemaati! Ben aranızda iken (hâlâ) cahiliyyet davası mı güdüyorsunuz? Allâh sizi islamla mükerrem kıldıktan, sizden

cahiliyyet işini kesip aranızı ısındırdıktan sonra kâfirler olduğunuz o kötü halinize mi döneceksiniz? Allâh Allâh." diye hitab etti.

Her iki taraf da bunun bir şeytan işi olduğunu ve bir düşman oyunu olduğunu anladı. Pişman oldular ve birbirlerine sarılarak ağladılar ve oradan ayrıldılar. Rasulullah'la birlikte tam bir itaat ve samimiyetle döndüler.

Cabir R.A.:

- Önce, o günkü gibi çirkin bir gün, sonra da o günkü gibi güzel bir gün görmedim demiştir.

Bunun üzerine bu âyetler nazil oldu:

1- "Ey îman edenler! Kitap verilenlerden bir zümreye itaat ederseniz, sizi îmanınızdan sonra döndürürler kâfirler yaparlar."

Bu âyeti kerîme, o devrin ve ondan sonraki devirlerin fitnelerine karşı müslümanları uyarmıştır. Bizim devrimiz ve bizden sonraki kıyâmete kadar gelecek devirlerin müslümanlarını da uyarıyor ve uyaracaktır. Ama bu ağır uykulu müslümanlar nasıl uyanacaklar? O zaman bir tek Evs ibni Kays böyle yaptı. Yine yahudilerden Abdullah ibni Sebe Rasulullah'tan sonra ne fitneler kopardı. Hazreti Osman'ın şehadeti ile birlikte nice müslümanları birbirine kırdırdı. Hazreti Ali ile Hazreti Muaviye arasında olup bitenleri bir düşünelim...

Şimdi ise binlerce yahudi Evs ile milyonlarca ibni Sebe' yetişti. Yahudi olmayanlardan da pek çok yardakçı aldanmış, satılmış kâfirler yetişti.

Müslümanlar! İşte bu yüzden uyuyamıyoruz. Bu yüzden bir araya gelemiyoruz. Bizi uyaracak nitelikteki müslümanları da yaşatmıyorlar. Fakat asla ümidini kesme onların oyunları bir gün boyunlarına dolanacak. Sen dinini iyi öğren. Aldanmışların peşinden körü körüne yürüme. Dinini bilenlerin yanında yerini al.

Her ne adı altında olursa olsun kâfirlere uyma, onların adetleri, kültürleri, modaları bizim için birer canavardır. Bu kurda kendini kaptırma. Kendini islamda iyi yetiştir. Neslini de asla unutma. Kendini müslüman sanan ve: "müslümanım" diyen nice onlara uymuş kâfirler var. Sen onlardan olma.

2- "Size Allâh'ın âyetleri okunurken O'nun Rasulü de içinizde olduğu halde nasıl küfredersiniz?.."

Şu âyetler, yeni iniyormuşcasına bize hitap ediyor. Bol imkanlarla Allâh'ın âyetleri bize okunuyor. Öğrenme imkanımız da o nisbette çok.

Rasulün kendisi bizzat aramızda olmamakla beraber onun mübarek sözleri tümüyle elimizde. Niye öğrenmiyoruz, niye anlamıyoruz, niye tatbik etmiyoruz?

Okunan Kur'ânın ahkâmından, hadîsi nebevîlerin anlamından, Rasulullah'ın sünnetinden uzak kaldığımız sürece, kendimizi küfre kaptırmamak mümkün değildir. İşte seni islamî bilgilerden mahrum edenlerin maksadı budur. Seni kâfir yapmaktır. Nasıl mı? İşte böyle kâfir olursun. Dikkatli ol!

3- "Artık kim Allâh'a sarılırsa, işte o, doğru yola iletilmiştir."

Allâh'a sarılmak, ona gereği gibi îman etmek, hakkıyla ibadet etmek, onun ahkâmını tatbik etmek, her işimizi onun emirlerine uyarak yapmak, asla onun dininin gösterdiği hükümlerden ayrılmamaktır. Ancak böyle yaparak doğru yola iletiliriz.

(Bakara 109. Âl-i İmran 69, 149. Nisâ 89. En'âm 121. Furkan 52. Mümtehine 2. âyetleri de okuyalım.)

Îman edenlere takva ve Allâh'ın dinine sarılma emri hakkındaki âyetleri dikkatle tetkik edelim.

Âyet: 102

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Gerçek takvasına yaraşır halde Allâh'a sığının ve müslümanlar olarak (ölmekten) başka da kat'iyyen ölmeyin."

Âyet: 103

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَاءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ اِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ

مِنْهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾

Meâli:

"Ve Allâh'ın ipine topluca sarılın. Parçalanmayın da size verilen Allâh'ın nimetini de hatırlayın. Hani (birbirinize) düşmanlar idiniz de kalplerinizin arasını birleştirmişti ve onun nimeti ile kardeşler oluvermiştiniz. Ateşten bir çukurun kenarında idiniz de hemen sizi ondan kurtarıvermişti. İşte böylece hidâyete erersiniz diye Allâh size âyetlerini açıklıyor."

ÎZAHLARI:

Her zaman, her yerde müslümanları saracak olan her türlü tehlikelere karşı Allâh onları uyarıyor ve çok önemli emirler veriyor:

1- "Ey îman edenler! Gerçek takvasına yaraşır halde Allâh'a sığının..."

"Takva": Bakara sûresinin başında da gerekli îzahı yapılmıştı. Korunmak, barınmak ve sığınmak, korunamamaktan da korkmak, manasınadır. Korunmak için Allâh'ın emirlerini tam olarak yerine getirmek, nehiylerinden de dikkatlice kaçınmak. (حق تقاته) bu titizliğe işaret etmektedir. Teğabün sûresinin 16. âyetindeki: "gücünüz yettiği kadar" cümlesi, bunu tefsir ediyor ve çaresizlikler karşısında üzülmeyi önlüyor. Allâh'ın insana, gücünün yeteceğinden daha ağır bir emir vermeyeceği hakkındaki beyanları da bu konuya açıklık getiriyor.

Takva hakkındaki pek çok âyetlerden mü'minlere hitapla başlayan bazılarını da okuyalım: Bakara 194. Mâide 35, 93, 100. Enfal 29. Tevbe 119. Lokman 33. Haşr 18.

Takva büluğ çağından ölünceye kadardır.

2- "...Ve müslümanlar olarak (ölmekten) başka da kat'iyyen ölmeyin."

Bu Allâh'ın ikinci tenbihi. Takva emrinden sonra da ölünceye kadar islamı yaşamamız emrediliyor. Ölümün ne zaman, nerede ve nasıl geleceğini bilmediğimize göre, ölüm gelince bizi müslüman bulacak şekilde islamı tatbik ederek yaşamamız gerekiyor.

(Bakara sûresinin 132. âyetini de okuyalım)

3- "Ve Allâh'ın ipine topluca sarılın..."

"İğtisam" sakınmak, sığınmak, tutunmak, sarılmak.

"İp" yünden, pamuktan, kendirden veya benzeri şeylerden bükülmüş sağlamlaştırılmış şey. Burada mecaz olarak Din, şeriat manalarında kullanılmıştır. "Ahd" Allâh'a verilen söz manasında verilmiştir.

Allâh'ın dinine, Allâh'ın şeriatına, Allâh'ın kitabına tutunun, sarılın, onun, hükümlerini tatbik edin, her ibadetinizde ve muamelenizde dikkatle, titizlikle Allâh'ın emirlerini yerine getirin yasaklarından uzak kalın.

"Cemîan" hep birden, topluca, bütün müslümanlar erkek kadın, alim câhil, amir memur, devlet millet hep birlikte Allâh'ın dinine sarılın. Bu çok önemli noktalardan biridir. Hiçbir ferd milletsiz olmaz, tek başına yaşayamaz. Hiçbir millet de devletsiz olmaz. Milleti teşkil eden halkın her biri ayrı baş çeker, kimi dine sarılır kimi de gevşek davranır veya sapıtırsa o milletin parçalanması kolay olur. Bazılarının dine sarılması yeterli olmaz.

Millet tümüyle dine sarılsa da devlet dinden uzak kalsa, yine tehlikelidir. Millet devletine güvenemez, devlet milletten ayrı kalır, güçsüz düşer, birbiriyle bağdaşamaz. Netice, er geç felakettir. Dine hep birden sarılmamak parçalanmayı kolaylaştırır. Yabancı parmakların sızmasına bol imkan verir. Onun için:

4- "...Parçalanmayın da..." buyuruluyor.

Hangi isim altında olursa olsun, ayrı baş çekmeyin, zümrelere bölünmeyin. Yahudilerin ve hıristiyanların bölündükleri gibi bölünmeyin. Cahiliyyet devrindeki gibi parça parça olmayın. Îmanınızda, ibadetlerinizde hak olmayan bâtıl yollara ayrılmayın.

Bu ayrılık üzerinde biraz durulması gerekiyor. Bu ayrılık başlıca iki kısımdır:

a) Küfre saparak dinden çıkmak sûretiyle olan ayrılık. Mürtedler gibi. Bunlar islamdan çıkarak tamamen ayrıldıkları için açıkça cephe alınarak bunlarla mücadele edilir. Bastırılıp yok edilinceye kadar cihad verilir.

b) Dinde tefrikaya düşmek. Bu tefrikanın çeşidi pek çoktur ve bu daha tehlikeli ve süreklidir. İslâm tarihinde bunların yaptığı tahribat çoktur. Hazreti Osman zamanında, Emeviler ve Abbasiler devrinde sık sık rastlanan bu tefrikalar çok sayıda müslümanların ölümüne sebep olmuştur. Onların kalıntıları hâlâ yer yer günümüze kadar uzanmaktadır. Buna tasavvuf ve tarikat bölünmelerini de ekleyecek olursak, bugünkü islam alemindeki şaşkınlığın sebebi kolayca anlaşılır.

İslâm düşmanlarının işine gelen bu ayrılıklar, düşmanlar tarafından da desteklenerek pek çok iyi niyetli müslümanlar bu tuzağa düşürülmektedir. Böylece müslümanlar arası atannaşmalar, ithamlar ve iftiralar sürüp gitmektedir. Müslüman! Bunu görüyorsun. Buna razı da değilsin. Öyle ise ne yapmalısın?

a) Önce Ehli sünnete göre iyi bir akâid ilmi okuyacaksın. Ana hatlarıyla bu ilmi benimseyeceksin. İlmi kelam ihtilafında boğulmamak için çok dikkatli olacaksın.

b) Hak mezheplerden hangisini benimsediysen, o mezhepte yine iyi bir bilgi sahibi olacaksın. İbadetlerinde işlerinde kendini ona göre ayarlayacaksın.

c) Rasulullahın ahlakını iyice öğreneceksin. Aynen onun gibi hoş görülü, güler yüzlü, tatlı dilli, kin tutmaz, buğuz yapmaz. "Ben müslümanım" diyenleri hatalarıyla hoş görerek edindiğin bilgilerle onları uyarmaya çalışacaksın. Söz dinlemeyenler için başka fırsatlar kollayacaksın. Ona kızıp da kendinden soğutmayacaksın. Allâh'ın Rasulü böyle yapardı. (Bu sûrenin 159. âyetini okuyalım)

d) Müslümanlardan ayrı zümrelere yabancı kalma. Onlara katlan. Onların pek çoğu iyi niyetlidir. Onlarla ilgilen. Onlara Allâh'ın Rasulünü iyi tanıt. Onları İslâm'ın temeline indir, Eshab-ı Kiram devrine al. Onların önceleri birbirine amansız düşman oldukları halde nasıl kardeş olduklarını, aralarındaki artan sevgiyi anlat "ben ne yapabilirim" deme.

e) Çok tefsir oku. Çok hadîs oku. Bunların usullerini oku. âyeti ve hadîsi nasıl anlayacağını iyi öğren.

f) Ani çıkışlardan sakın. Kırıcı sözleri kullanma. Yanıldığın yerde ısrar etme. Hissiyata kapılma. Çok ciddi ve tatlı ol. Bilgin olmadığın konuya girme.

g) Tefrikacı zümrelerden bahsederken onlara atıp savurma. Onlar hakkında düşündürücü konuş. Haksız yerlerini ilim ve fikirle anlatmaya çalış. Tarafsızlığını koru. Kendine güvendirme ciddiyeti içinde ol.

h) Başta Yahudiler olmak üzere islam düşmanlarını iyi öğren. Onların oyunlarını ve hilelerini anla. Müslümanları birbirine nasıl düşürmüşler, ayrı inançlara nasıl bölmüşler, ayrılığın püf noktalarını nasıl bulmuşlar iyi anlamaya çalış. Bu öğrendiklerini ayrılmış gruplara aktarma yolunu da öğren. Kuru gayretlerin zarar getireceğini unutma.

i) Çalışman uzun vadeli olsun. Birden "olsun-bitsin" deme. Kendinden sonra hizmet edecek kimseler yetiştir. Bu birleştirme cihâdını

gelecek nesillere aktar. Senin ömrün az gelir. Cihadın ömrünü uzatmak, ancak gelecek nesilleri yetiştirmekle mümkündür.

Geçmişi ve Allâh'ın nimetlerini unutma:

5- "...Size verilen Allâh'ın nimetini de hatırlayın..."

İnsanlara Allâh'ın nimetleri sayısızdır. Hele müslümanlara verilen din nimeti, bütün nimetlerin değerini tanıtacak, kıymetini bildirecek bir nimettir. Geçimsizliği, huzursuzluğu ve düşmanlığı kaldıracak diğer nimetlerin tadına tat katması da hatırdan çıkarılmamalıdır:

6- "...Hani (birbirinize) düşmanlar idiniz de kalplerinizin arasını birleştirmiş idi ve onun nimeti ile kardeşler oluvermiştiniz..."

Burada hususiyle Evs ile Hazrec kabileleri arasında cahiliyyet devrindeki kanlı düşmanlıklar hatırlatılmaktadır. Yukarıda da anlatıldığı gibi bu kabileler arasında çok çetin kavgalar olurdu. Aralarındaki düşmanlıklar çok fena idi. Kendilerine îman nasip olunca, düşmanlık kardeşliğe çevrilmişti. Ama zaman zaman araya bazı fitneler giriyor, bu kabilelerden bazıları aldanıyordu. Allâh'ın hitabı şöyle devam etti:

7- "...Ateşten bir çukurun kenarında idiniz de, hemen sizi oradan kurtarıvermişti..."

Bu kabileler islamdan önce yüz küsür sene süren bir düşmanlıktan sonra müslüman olunca aralarındaki düşmanlık kalkmış ise de zaman zaman bu tehlikeli ateş çukurunun kenarına yaklaşıyorlardı. Ama Allâh onları ebedîyyen kurtardı ve yahudilerin hileleri kendi ayaklarına dolandı. Müslümanlar güçlenmeye, ehli kitaplar da çökmeye devam etti.

8- "...İşte böylece hidâyete erersiniz diye Allâh size âyetlerini açıklıyor."

Aslında her devirde bütün insanlar, ateş çukurunun kenarındadır. Dünyada iken küfürleri, menfaate düşkünlükleri, hırsları, yüzünden her an tehlikenin dibinde oldukları gibi âhirete göçtükleri zaman da içine düşecekleri cehennem ateşine düşme hazırlığı içindeler. Ancak müslüman olanlar, Evs ve Hazrec kabileleri gibi îman ederek Allâh'ın hidâyetine sarılarak hem dünya ateşinden, hem de âhiret ateşinden kurtulurlar.

Kur'ânın âyetleri tüm insanlara hitap ederek kurtuluş yolunu böylece örnekler vererek göstermiştir. Artık isteyen müslüman olsun kurtulsun, isteyen küfre sapsın kendini ateş çukuruna atsın.

(Ali Imran 105. Nisa 146, 175. Mâide 7, 11. En'âm 153. Enfâl 63. Tevbe 107. Hacc 78. Ahzab 9. Fâtır 3. Şûrâ 13. âyetleri de okuyalım.

Şimdi de Allâh'ın çok önemli bir emrini görelim:

Âyet: 104

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

Meâli:

"Hem de sizden hayra davet eden, iyiliği de emreden, kötülüğü de men eden bir ümmet olsun. İşte onlar felaha erenlerin ta kendileridir."

İZAHI:

"Ümmet": topluluk, millet, bir nizama bağlı cemaat, bir düzenle idare olunan veya idare eden topluluk. Peygambere tabi olanlar din manasına da gelir.

Burada İslâm ahlakını tatbik etmeye selahiyetli bilgili kimseler. Müslümanların idaresi ile vazifelendirilmiş, devlet işlerine ayrılmış yeterli sayıda ehil kimselerdir.

Bu âyeti kerîmede İslâm devletinin kurulmasına işaret vardır. Hatta emir vardır. Âyetin siyakına dikkat edelim:

1- "Hem de sizden hayra davet eden..." bir ümmet olsun.

"Hayr" her yararlı olan şeydir. Hayrın bazı önemlerini şöyle hatırlayalım:

a) Îman: İslâma davet. Hayırların tümünün başında gelen temel hayır, îmandır. Her şeyden önce bu hayra herkesin kalbinde yer alması gerekir. Bu hayrın bulunmadığı yerde başka hayırların bulunması çok zordur. Bir milletin her ferdinin bu hayra kavuşturulması için düzenli, selahiyetli bir kuruluşun bulunması şarttır. İşte bu kuruluş, "ümmet"tir. Bu ümmet, yani teşkilat her şeyden önce îmana, İslâm'a davet edecek İslâm düzeninin sağlam yerleşmesine çalışacak,

b) İslâmın ve İslâm milletinin, İslâm vatanının korunması da ikinci sırayı alan önemli hayırdır. Bunun için kuvvetli, îmanlı orduya ihtiyaç vardır. Ordunun kurulması ise, hayrın söz götürmez bir kısmıdır. İşte bu büyük hayra daveti yapacak teşkilat da yine o seçilmiş "ÜMMETTİR" yani devlettir. Şûradır.

c) Önem sırasının ta başında yer alması gereken bir husus da "İLİM"dir. Çünkü îman da ilimsiz olmaz. Ordu da ilimsiz kurulmaz. Temel ilimler, şart olarak ele alınacağı için, bu üçüncü kısımda yaygın ilim kasdedilmiş oluyor. Yani yararlı olan her ilmi öğreten bir teşkilatın kurulması ile islam milletinin tümünü kapsayan bir öğretim yolu. Bu düzenin de kurulması işletilmesi için elbette bir ümmete şuraya ihtiyaç vardır. Allâhu Teâlâ bu âyeti kerîmede bunu emrediyor.

Hayrın çeşitlerinin sayılamayacak kadar çok olduğu bilinen bir gerçektir. Burada bu üç ana hayırın hatırlatılması ile iktifa edilmiştir. Şimdi de diğer önemli kısımlara geçelim:

2- "...İyiliği de emreden..." bir ümmet olsun.

Bu ümmet yani şu İslâm milletine iyiliği, ahlakı, fazileti, İslâm devletine itaati, birbirini sevmeyi, yardımlaşmayı, orduya önem vermeyi, bilginin değerini sair bütün iyilikleri emretsin. Gerekli yolları göstersin ve öğretsin. Bu hususta gereken teşkilatı kursun. Milletin asayişi de büyük bir itina gerektirir. Bunun için de:

3- "...Kötülüğü de men eden bir ümmet olsun..." buyurulmuştur.

İslâm milletinin huzursuz olmaması için bir adalet düzeni kurulsun. Aşırı gidenler, haksızlık edenler, hırsızlık yapanlar zinacılık yapanlar, kavga edenler, içki içenler, kumar oynayanlar gibi kötülük işleyenleri men edecek, onları tam tesirsiz hale getirip ıslah edecek, yararlı hale getirecek bir teşkilata da ihtiyaç vardır. İşte bunun için kesinlikle bir ümmete şuraya, devlete ihtiyaç vardır. Allâh bu düzenin kurulmasını emretmektedir.

Bu âyeti ve bununla ilgili bütün âyetleri çok iyi anlayan Allâh'ın Rasulü, bu ümmeti kurmuş, bizzat kendisinin yetiştirdiği eshabının ehil olanlarından şûrayı toplamış, kendi başkanlığında en iyi şekilde işletmiştir.

Kendinin vefatından sonra da bu düzen gelişerek devam etmiştir. Dikkat edilecek olursa dünyanın ilk ve en mükemmel olan ve en uzun ömürlü olan devleti islam devletidir.

Fakat zamanla müslümanların arasına sokulan küfür casusları, müslümanların hedefini yanıltmış, cehalete sürüklemiş ve devletlerini, "ÜMMET"liğini yıkmıştır. Gerçi mü'min olan fertlerde bu haslet yok edilememiştir. Zamanla bunun canlanacağına ve Hulefai Raşidin devrindeki güçlü ümmetin kurulacağına inancımız tamdır.

ÜMİTLER

a) Kur'ânı kerîm Rasulullah'a indiği şekliyle bir harfi dahi yerinden oynatılmadan bize kadar gelmiş ve sayılamayacak kadar bol miktarda dünyanın her yerinde vardır. Onu okuyan ve anlayanlar da çoğalmalıdır.

b) Rasulullahın mübarek sözleri de yine mevcuttur. Bilhassa "Kütüb-ü Sitte" diye tanınmış altı hadîs kitabı da bütün yeniliği ile elimizdedir.

c) Ehli sünnet inancını beyan eden eserler de bol miktarda vardır ve tedrisatı yapılmaktadır.

d) Hak mezheplere ait fıkıh kitapları, islam hukuk ve devlet idaresine ait pek çok sayıda eserler de bol miktarda vardır ve tedrisatı yapılmaktadır.

e) Tefrika halinde yazılmış islamı her yönüyle tanıtan bol miktarda dergiler, broşürle de yayınlanmaktadır.

f) İslâm alemine bir göz attığımız zaman, küfür baskısından kurtulma çabalarının hızlandığını görürüz. Küfrün daha önceleri aldığı sindirme tedbirlerinin de yıprandığı açıkça görülür hale geldi.

g) İslâm idare şeklini kaldırıp, yerine kurulan sözde medeniyet idare şekli de kısa zamanda acı meyvelerini vermeye başlayınca, açıkça ondan nefret duyulmaya başlandı. Bunun devamı için yapılan baskılar da bu nefreti artırıyor.

h) Bu İslâm dışı hukuk ve idare sisteminin getirdiği içki, kumar, fuhuş, faiz gibi cemiyeti kemiren canavarlar, çoğaldıkça idari mekanizmalar asayişi korumada acze düşmektedirler.

i) Hürriyet ve demokrasi adı altında yaygınlaşan ideoloji sapıklığı ise anarşist boyutlara kadar ulaşmıştır.

j) Kadın hürriyeti adı altında kadınlar yaratılış gayesinden uzaklaştırılmış, analık vasfını, hanımlık şerefini, aile karakterini yitirmiş, açıkça fuhşa itilmiştir. İş yerlerinde, devlet dairelerinde ve bütün hizmet sahalarında, spor çeşitlerine varıncaya kadar kadınlar erkeklerin arasına sokularak fuhşa bol imkanlar sağlanmıştır.

k) Kadının yuvasını terketmesiyle de aile yapısı çökmüştür. Bu çöküş küfür diyarında yüzde yüzlere ulaşmıştır. İslâm diyarında ise bir çok çatlaklıklar görülse de henüz asaleti korumaktadır. Islahı mümkündür.

l) Müslümanların tepesine binen ve içinden bazılarını kandıran veya satın alan, kâfirlerin yaptığı tahribat çabaları, müslümanlardan ziyade kendilerini çökertmiştir. Bu gün küfür diyarında şahsiyet, karakter tamamen yıkılmış, aile mefhumu kalmamış, kadın-erkek sıfatları çürümüş, nesil düşmanlığı almış yürümüştür.

m) Kendilerini ve ailedeki yerlerini unutmuş olan kadınlar ve erkekler, çocuk şefkatini de tamamen yitirmişler, çocuk yapmayı zevklerine engel saymışlardır. Böylece hem nesilleri azalmaya yön tutmuş, hem de az da olsa doğan çocuklar psikolojik bunalım içine düşmüşler, teselliyi esrarkeşlikte aramaktadırlar.

Kendilerini düşünemeyecek kadar bayağılaşan bu kâfirlerin müslümanlar üzerindeki baskılarını sürdürmeleri de ellerinden çıkmıştır. Ellerindeki biraz varlıklar da faide vermeyecektir.

Müslüman! Artık kesin ümitlerle çalış dinine sarıl. İstikbal senindir. Küfür içinde çöken insanlığı kurtaracak Allâh'ın izniyle yine sensin. Karşındaki gördüğün engel gibi şeyler, örümcek ağından daha cılızdır. Kurtuluşun ve saadete kavuşman ancak böyle mümkündür.

4- "...İşte onlar, felaha erenlerin ta kendileridir."

Korkulan dünya zilletinden ve âhiret azabından kurtulmanın, dünya huzurunu ve âhiret saadetine kavuşmanın yolu işte budur.

Huzeyfe ibni Yeman'dan rivayetle, Peygamber Efendimiz:

- Nefsim elinde olan (Allâh)a yemin ederim ki ya her halde kesinlikle iyiliği emredersiniz ve muhakkak kötülükten (behemehal men) edersiniz veya Allâh kendi katından size bir felaket göndermesini çabuklaştırıverir. Sonra muhakkak kendisine elbette dua edersiniz de size (duanızı) kabul etmez" buyurmuştur. (Tirmizi, İbni Mâce, Ahmed.)

Bu hadîsi şerifteki Rasulullahın hitabı, bütün mü'minleredir. Bu konuyu tümüyle şöyle anlamamız gerekiyor:

Erkek, kadın her müslüman, iyiliği yapmak ve emretmekle, kötülüğü yapmamak ve men etmekle mükellef olmakla birlikte Ehil kimselerden bir ümmet (şûra) kurarak tam selahiyetli ve te'sirli çalışmalarını desteklemekle de mükelleftirler. Akâid ve fıkıh kitaplarındaki "Îmameti kübra" bahislerini okuyalım.

(Bu sûrenin 110, 114. Araf 157. Tevbe 71, 112. Hacc 41. Lokman 17. âyetleri de okuyalım.)

Âyet: 105

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ۚ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾

Meâli:

"Kendilerine beyyinât geldikten sonra ihtilafa düşenler ve parçalananlar gibi de olmayın. Ve işte onlar (yok mu) kendileri için büyük azab vardır."

ÎZAHI:

Allâhu zülcelal, mü'minlere çok önemli bir emir verdikten sonra, pek önemli bir de tembihte bulunuyor ve Ey mü'minler:

1- "Kendilerine beyyinât geldikten sonra ihtilafa düşenler ve parçalananlar gibi olmayın..."

"Teferrekû": Ayrıldılar, parçalandılar, dağıldılar.

"İhtelefâ": Anlaşamadılar, ayrı baş çektiler, ayrı anlayış içine düştüler, ayrı fikirlere bölündüler.

"Beyyinât": Açıklayıcılar, açıklayıcı âyetler, açıklayıcı deliller, mucizeler.

Yahudiler ve hıristiyanlar, kendilerine mucizeler ve delillerle Tevrat ve İncil kitaplarının açıklayıcı âyetleriyle gelen Mûsâ aleyhisselam ve Îsâ aleyhisselam ile bu ikisi arasında gelen Peygamberlere karşı çıktılar. İhtilafa düştüler ve parçalandılar. Bu yüzden güçlerini koruyamadılar, parçalandılar ve birbirlerine düşman oldular. Dünyadaki huzurlarını kaybettikleri gibi âhiret azabını da hak ettiler.

Allâh, bunları mü'minlere hatırlatarak, onlar gibi olmamalarını tenbih ediyor.

Ayrıca onların âhiretteki hak ettikleri azabı da şöyle beyan ediyor:

2- "...Ve işte onlar (yok mu), kendileri için büyük azab vardır."

Dinlerinde ihtilafa düşüp parçalananların hali bu. Şimdi ey müslümanlar! Allâh'ın bu sıkı tenbihini neden umursamıyorsunuz da, çeşitli isimler altında parçalanıyorsunuz? Ey ayrı baş çekerek yalnız kendisini beğenen kimseler! Hiç mi düşünmüyorsunuz? Sizin eski kitaplılardan farkınız ne? Niçin sizin gibi olmayan müslümanlara kardeş de-

miyorsunuz? Bu ve benzeri âyetleri hiç mi okumuyorsunuz? Ne olur biraz düşünün.

(Bakara 147. En'âm 14, 114, 153. Ali Imrân 156. Enfâl 21, 47. Yûnus 95. Nahl 92. Ahzab 69. Şûra 14. Haşr 19. âyetleri de okuyalım.)

Îmanlı ve îmansızların mahşerdeki hallerini görelim:

Âyet: 106

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ
وُجُوهُهُمْ ۖ أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ
بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾

Meâli:

"Bir kısım yüzlerin ağaracağı, bir takım yüzlerin de kararacağı gün. Artık (o) yüzleri kararanlara gelince; "Îmanınızdan sonra küfür mü ettiniz? (öyle ise), küfreder olmanız sebebiyle tadın azabı" (denilecek)"

Âyet: 107

وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ ۖ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿١٠٧﴾

Meâli:

"Ve yüzleri ağaranlar ise, işte (onlar) Allâh'ın rahmetindedirler. Onlar orada ebedî kalıcıdırlar."

ÎZAHLARI:

Bu günler böyle kalmayacak. Elbette insanların yaptıkları ile karşılaşacakları bir gün gelecek:

1- "Bir kısım yüzlerin ağaracağı, bir takım yüzlerin de kararacağı gün..."

Geçen 104. âyetteki Allâh'ın emrine riâyet ederek hayra davet eden, iyiliği emreden kötülüğü de men eden bu işleri tam selahiyetiyle yapacak ümmeti (şûrayı) kuran mü'minlerin mahşer yerinde yaptıkları ile karşılaşınca yüzleri ak çıkacak.

105. âyette beyan edilen dinlerin de ihtilafa düşüp parçalananlar ve müslümanlardan onlar gibi olanlar ise, mahşerde yaptıkları ile karşılaşınca yüzleri kapkara kesilecek.

2- "...Artık (o) yüzleri kararanlara gelince: "Îmanınızdan sonra küfür mü ettiniz? (Öyle ise), küfreder olmanız sebebiyle tadın azabı (denilecek)."

Mahşer günü o yüzleri kara çıkan tefrikacı kâfirler, ile onlara kanarak parçalananların tümü çok ağır bir azar beterden sonra, cehenneme atılarak "Tadın bakalım hak ettiğiniz şu azabı" diye hakarete uğrayacaklar.

3- "Ve yüzleri ağaranlar ise, işte (onlar) Allâh'ın rahmetindendirler. Onlar orada ebedî kalıcıdırlar."

Dünyada iken Allâh'ın bütün emirlerini yerine getiren ve yasaklarından kaçan, ihtilafa düşüp parçalanmayan, bid'atlara kapılıp bozulmayan mü'minler Allâh'ın rahmetinde ebedî kalacaklardır.

"Allâh'ın Rahmeti" Allâh'ın her türlü nimetlerinin bulunduğu cennettir.

(Hacc 72. Mülk 27. Kıyâmet 22-25. Abese 38-42. Ğaşiye 2-16. âyetleri de her halde okuyalım.)

Bunlar hep Allâh'ın âyetleridir.

Âyet: 108

تِلْكَ اٰيَاتُ اللّٰهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۗ وَمَا اللّٰهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٨﴾

Meâli:

"Bunlar, Allâh'ın âyetleridir. Onları sana hak ile okuyoruz. Allâh alemlere bir zulüm de istemez"

Âyet: 109

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۗ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُورُ ﴿١٠٩﴾

Meâli:

"Göklerde olan da yerde bulunan da yalnız Allâh'ındır (bütün) işler de ancak Allâh'a döndürülecektir.

ÎZAHLARI:

1- "Bunlar, Allâh'ın âyetleridir..."

Şu geçen âyetler veya Kur'ân'ın bütün âyetleri.

2- "...Onları sana hak ile okuyoruz..."

Hakkı beyan ederek, hak manaları taşıyarak, en doğru hükümleri açıklayarak, âhirete dâir hak olan şeyleri hatırlatarak. bâtıllardan uzaklaştırıcı âyetleri okuyoruz.

Burada Allâh "okuyoruz" diye bizzat kendi âyetlerini kendinin okuduğunu ifade ederek Kur'ân'ın tümüyle Allâh kelamı olduğuna işaret buyurmuştur.

3- "...Allâh alemlere bir zulüm de istemez."

Bütün alemleri yaratan Allâh, yarattığı hiçbir şeye zulüm yapmak istemez. Cehennemi bir zulüm yeri olarak yaratmıştır. Ancak yaptıkları kötülüklerle kendilerine zulmetmiş olanların hak ettikleri bir ceza yeri olarak yaratmıştır. Suçlarını görünce yüzleri kararanların cezalarını çekecekleri bir yer gerekir. İşte onun için cehennemi yaratmıştır... Allâh âyetlerini, bu cezayı çekmesinler diye indirmiştir. Allâh'ın âyetlerini dinleyenler bu cezayı çekmeyecekler. Onların ceza çekmelerine Allâh'ın ihtiyacı yok:

4- "Göklerde olan da yerde bulunan da yalnız Allâh'ındır..."

Göklerin ve yerin mülkü, yalnız Allâh'ındır. Onları o yaratmıştır. Hem de:

5- "...(Bütün) işler de ancak Allâh'a döndürülecektir." İyi kötü her işin sonu dünyada ve âhirette Allâh'a varacaktır. Onların hesabını Allâh görecektir. Ceza ve mükafatları o verecektir.

(Bakara 210, 252. Âl-i Imrân 58, 129, 189. Nisa 126, 132. Mâide 120. Enfâl 44. Râd 1. Hacc 41, 76. Neml 1. Şuara 2. Kasas 2. Lokman 2. Fâtır 4. Şûra 53. Câsiye 6. Hadid 5. âyetleri de okuyalım.)

Ümmetin en hayırlısı:

Âyet: 110

كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۗ وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم ۚ مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١١٠﴾

Meâli:

"(Ey mü'minler) İnsanlar için çıkarılmış ümmetin en hayırlısı oldunuz. İyiliği emredersiniz. Kötülükten de men edersiniz. Allâh'a da inanırsınız. Eğer kitaplılar da îman etse idi, elbette onlar için daha hayırlı olurdu. Onlardan mü'minler var (ama) onların çoğu da fâsıklardır."

İZAHI:

Bu âyeti kerîmenin geçen 104. âyetle olan bağlantısı açıktır. Orada: "sizden hayra davet eden, iyiliği emreden ve kötülükten men eden bir 'ümmet' olsun" diye emredilmektedir. Burada ise, o emrin yerine getirilmiş olduğuna işaretle mü'minler müjdelenmektedir.

1- "(Ey mü'minler) İnsanlar için çıkarılmış ümmetin en hayırlısı oldunuz..."

Adem aleyhisselamdan bu yana tüm insanların idaresi için, onları iyiliğe davet ve kötülükten men etmek için kurulmuş ümmetin (şûranın, devletin) en üstünü, en yararlısı siz oldunuz. Çünkü:

2- "...İyiliği emredersiniz..."

İnsanlara îmanı, ibadeti, Allâh ve rasulüne itaati, fakirleri doyurmayı, muhtaçlara yardımı, güzel ahlaklı olmayı, bilgili olmayı, çalışkan olmayı, vatanı, milleti korumayı, Allâh yolunda cihadı, haklıya desteği vesair bütün iyilikleri, yararlı olan şeyleri emrediyorsunuz.

3- "...Kötülükten de men edersiniz..."

İnsanlara zararlı olan her şeyi yasaklayıp, onu yapmak isteyenleri kesinlikle men edersiniz. Hırsızlık, zinacılık, kumar, içki adam öldürmek, yol kesmek, ev basmak, haksız kazanç, faiz, intihar, ğabni/fahiş gibi bütün zararlı kötülüklerden men ettiğiniz için en hayırlı, en yararlı ümmet oldunuz. Çünkü:

4- "...Allâh'a da inanıyorsunuz..."

Allâh'a inandığınız için onun emirlerini yerine getiriyorsunuz, içinizden ümmet kuruyorsunuz. Yasaklarından kaçıyorsunuz, başkalarını da men ediyorsunuz.

Peygamber Efendimiz:

- Benim ümmetim, ümmetlerin en hayırlısı kılınmıştır buyurdu. (İmamı Ahmed)

(Bakara 143. Ali Imrân 113, 114. Mâide 66. Arâf 159, 181. âyetleri de okuyalım.)

5- "...Eğer Ehl-i kitap da îman etse idi, elbette onlar için daha hayırlı olurdu..."

Yahudi ve hıristiyanlar da Muhammed'e ve ona indirilene îman etseler, Muhammed ümmetine dahil olsalardı, kendileri için çok hayırlı olurdu. Gerçi:

6- "...Onlardan mü'minler var (ama) onların çoğu da fâsıklardır."

Onlardan Abdullah ibni Selam R.A. ve arkadaşları gibi müslüman olanlar da var ise de, onların çoğu fâsıklardır.

"Fâsıklar" kendi dinlerinde bozgunculuk yaptıkları gibi İslâm dininde de bozgunculuk yapmaya çalışan kâfirlerdir.

Bu tip kâfirler şimdi de çoktur. Tevrat'ta ve İncil'de yaptıkları bozuklukları Kur'ânda da yapmaya çalıştılar. Halen de çalışıyorlar. Kur'ânın bizzat kendisinde bir bozma yapamayınca, onun İslâm devletini ilgilendiren muamelat (hukuk kısmını tatbikattan kaldırmaya yeltendiler. İşte bu noktada fâsıklıklarını, bozgunculuklarını, fitneciliklerini, düşmanlıklarını ve kâfirliklerini yaptılar. Geçici olan bu hainlikleri, müslümanlar uyanıncaya kadar sürebilir.

Müslüman! Gecikme. Çabuk uyan. Onların zararı, İslâm'a değil, sadece müslümanlara biraz eza olacağını şu âyetten öğrenelim:

Âyet: 111

لَنْ يَضُرُّوكُمْ إِلَّآ أَذًى ۖ وَإِنْ يُقَاتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١١١﴾

Meâli:

"(Ey mü'minler!) Bir ezâdan başka (onlar) size zarar veremezler. Sizinle savaşsalar da, size arkalarını döner kaçarlar. Sonra da yardım olunmazlar."

İZAHI:

Kâfirler, müslümanlara alabildiklerine zarar yapmak isterler. Hiç de merhamet etmezler. Fakat yapmak istedikleri zararı asla yapamazlar. Yapsalar yapsalar geçici olarak biraz eziyet ederler. Neden mi yapamazlar? Onların aralarında birliği sağlayacak îmanları yok. Kendilerine cesaret verecek bir güvenceleri yok. Onların içki düşkünlükleri, zina sapıklıkları, zevk düşkünlükleri, kendilerini ölümden ürkütür. Silahları da bol olsa, harpten, ölümden yılarlar. Böylece:

1- "(Ey mü'minler!) Bir ezâdan başka (onlar) size zarar veremezler..."

Sadece kuru gürültü ve çalımları olabilir. Onlardan asla korkmayın. Onlar:

2- "...Sizinle savaşsalar da, size arkalarını döner kaçarlar..."

Onların savaşta direnmelerini sağlayacak hiçbir şeyleri yoktur. Aksine yılgınlıklarını artıracak çok şeyleri vardır.

Size Allâh'ın ve meleklerinin yardımları var. Ama onlar:

3- "...Sonra da yardım olunmazlar."

Onlara kendi yakınları bile yardımcı olamaz. Çünkü hepsinin durumu aynıdır. Onlara küfrün verdiği ürkekliği hiçbir şey kaldıramaz.

Rasulullah devrinde bu haberler aynen olmuştur. O kâfirler hiçbir zarar veremedikleri gibi ondan sonra da zarar verememişlerdir. İslâm tarihi boyunca istiklal savaşına kadar hep kâfirler mağlup olmuştur. Ondan sonra müslümanlar biraz az denecek derecede birbirlerinden ayrı düşmüşler ise de bu geçicidir. İnşaAllâh yakın gelecekte birleşirler ve eskisinden daha güçlü hale gelirler. Ümitlerimiz çok kuvvetlidir. Çünkü:

Âyet: 112

ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ اَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا اِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللّٰهِ
وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبَٓاۤؤُ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ

الْمَسْكَنَةُ ۚ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُونَ
الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ۚ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾

Meâli:

"Onlar nerede bulunurlarsa (bulunsunlar), kendilerine zillet (damgası) vurulmuştur. Ancak Allâh'tan bir ipe ve insanlardan bir ipe tutunmaları başka. Allâh'tan bir gazaba da uğradılar. Onlara meskenet de vuruldu. Bu da, muhakkak onların Allâh'ın âyetlerini inkar etmeleri ve Peygamberleri haksız yere öldürmeleri sebebiyledir. Bu ise, (Allâh'a) isyan ettikleri ve aşırı gider oldukları yüzündendir."

ÎZAHI:

1- "Onlar nerede bulunurlarsa (bulunsunlar), kendilerine zillet (damgası) vurulmuştur..."

"Zillet": Horluk, hakirlik, düşkünlük, sevgisizlik, şerefsizlik, eziklik.

"Sukıfû": Bulunmaları, yerleşmeleri, barınmaları, sığınmaları, saklanıp korunmaları.

Bilhassa Yahudiler başta olmak üzere bütün kâfirler nerede olurlarsa olsunlar, nasıl tedbir alırlarsa alsınlar, ne kadar zengin olurlarsa olsunlar kendilerini ahlaksızlık zilletinden, zinacılık şerefsizliğinden, haksızlık düşkünlüğünden, îmansızlık hakirliğinden, ölüm ötesini düşünme ezikliğinden, bozuk nesil yetiştirme horluğundan, güvensizliğinden kurtaramazlar. Zelil yaşamaya dâima mahkumdurlar.

2- "...Ancak Allâh'tan bir ipe ve insanlardan bir ipe tutunmaları başka..."

"İp": Tehlikeye düşenlerin kurtulma çaresi olan ipten maksat, Allâh'tan gelen dindir. Bu dine sarılmadıkça, Allâh'ın dininin hükümleri ile amel etmedikçe zilletten kurtulmaları imkansızdır.

İnsanlardan ip ise, müslüman olan insanlardan alacakları bir güvencedir. Aralarındaki yapacakları bir sözleşme veya benzeri yardımlaşmalar. Bunun da geçici olduğu âyetin gelecek kısmından anlaşılmaktadır. Çünkü:

3- "...Allâh'tan bir gazaba da uğradılar..."

Allâh'tan gelen ipe şeriata inanmadıkları ve tutunmadıkları için Allâh'ın hışmına uğradılar. Müslümanlardan koparabildikleri güvence geçici bir devre içindir. İmansızlıkları devam ettikçe:

4- "...onlara meskenet de vuruldu."

"Meskenet": fakirlik, düşkünlük, zayıflık. Yoksulluğun her çeşidi. Tarihin derinliklerinden bu yana Yahudilerin yoksulluklarının başında vatan yoksulluğu ile hürriyet yoksulluğu gelir ki bunlar, bütün varlıkları hiçe çıkaran yoksulluktur. Zilletin de yatağıdır. Yahudiler, tarih boyunca ne kadar vatan kurdularsa, hürriyet aldılarsa şımarmışlar ve düşmanlarını artırmışlardır. Hakkı tanımamışlar, zulmü şiar edinmişlerdir. Onların bu değişmez huyları, belalarını artırıp felaketlere sürüklemiştir. Şimdi de vatan diye edindikleri yerler eskilerinden farksızdır. Zulümle işgal etmişlerdir. Huyları değişmemiştir. Peygamberleri öldüren dedelerinden farksızdırlar. Halen huzur bulamadıkları bu vatancıklarında da çok kalamayacaklardır. Kalsalar da huzursuzlukları artarak devam edecektir. Zillet ve meskenet damgasının gereği budur.

5- "...Bu da muhakkak onların Allâh'ın âyetlerini inkâr etmeleri ve Peygamberleri haksız yere öldürmeleri sebebiyledir..."

Geçmiş Peygamberlere indirilen âyetleri inkar ettikleri gibi, O Peygamberlerden bir çoğunu da öldürmüşlerdir. İşte bu yüzden kendilerine zillet ve meskenet damgası vurulmuştur. Sonradan gelenler de aynen geçmişlerin yolunu izlemişlerdir. Bundan dolayı zillet ve meskenete de varis olmuşlardır. Rasulullahın devrindeki Yahudiler de babaları ve dedeleri gibi Allâh'ın âyetlerini inkar etmişler Allâh'ın Rasulüne düşmanlıklar yapmışlardır. İleride de yapacakları bilindiği için bütün devirleri kapsayan bir haber verilmiştir. "Zillet ve meskenet damgası" bunların ayrılmaz vasıflarıdır.

6- "...Bu ise, (Allâh'a) isyan ettikleri ve aşırı gider oldukları yüzündendir."

Onların bu halleri, babadan oğula, anadan kıza, deden toruna, nesilden nesile aktarılageldiği için soyları sona erip tükeninceye kadar sürüp gidecektir. Onun içindir ki müslümanlara olan eziyetleri geçicidir. Müslümanların gafletleri de geçicidir.

(Bakara 61. Mâide 78. Arâf 152. Yunus 27. Mücadele 20. âyetleri de okuyalım.)

Ehli kitabın hepsi de bir değildir. İçlerinden iyileri de vardır. Şu âyetlerden bunları da anlayalım:

Âyet: 113

لَيْسُوا سَوَآءً ۗ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ اُمَّةٌ قَآئِمَةٌ يَتْلُوْنَ اٰيٰتِ اللّٰهِ اٰنَآءَ الَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُوْنَ ﴿١١٣﴾

Meâli:

"Onlar denk değiller. Ehl-i kitaptan gece vakitleri kendileri secde ederek Allâh'ın âyetlerini okuyan dosdoğru ümmet vardır."

Âyet: 114

يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَيَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُوْنَ فِى الْخَيْرٰتِ ۗ وَاُولٰٓئِكَ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿١١٤﴾

Meâli:

"(Onlar) Allâh'a ve âhiret gününe îman ederler, iyiliği de emrederler, kötülükten de men ederler, hayırlarda da yarış ederler. Ve işte onlar, salihlerdendirler."

ÎZAHLARI:

Ehli kitapla mü'minlere bir ezadan başka zarar vermeyeceğini ve kendilerine zillet ve meskenet damgası vurulduğunu beyandan sonra içlerinden îman edenler de bulunduğunu haber vermek üzere:

1- "Onlar denk değiller..." buyrulmuştur.

İbni Abbas'tan rivayet olunduğuna göre, Abdullah ibni Selam, Salebe ibni Sa'ye, Esyed ibni Sa'ye, Esed ibni Abd ve yahudilerden bunlarla birlikte îman edenlere karşı Yahudi hahamları ve onlardan ehli küfür: "Bizden Muhammed'e îman edenler, şerlilerimizdir. Hayırlılarımız olsalardı, babalarının dinini bırakıp da başkalarına gitmezlerdi" diye kötülemeleri üzerine bu âyet nazil olmuştur.

Başka rivayetler de vardır. Umumiyetle ehli kitaptan müslüman olup da İslâm'da sadâkat gösterenlerin meziyetleri ve faziletleri beyan edilmiştir.

2- "...Ehli kitaptan gece vakitleri kendileri secde ederek Allâh'ın âyetlerini okuyan dosdoğru ümmet vardır."

Geçen 104. ve 110. âyetlerdeki "Ümmet" sınıfına katılanlar elbette imansızlarla bir olmaz. Çünkü bunlar, gece vakitleri bile Allâh'a secde ediyorlar, namaz kılıyorlar, Allâh'ın âyetlerini okuyorlar, onlar îmanlarında ve ibadetlerinde dimdik, dosdoğrudurlar. Çünkü:

3- "Allâh'a ve âhiret gününe inanıyorlar."

Onlar îmanlarıyla öteki kâfirlerden ayrılıp, müminlerin arasındaki en şerefli yerlerini almışlardır. Onlar mü'minlerle birlikte:

4- "...İyiliği de emrediyorlar..."

"Mâruf" Allâh'ın razı olacağı her şeydir. Mü'minler, Allâh'ın razı olacağı her şeyi yaptıkları gibi, başkalarına da aynı yolu gösterirler ve emrederler. Aynı zamanda:

5- "...Kötülükten de men ederler..."

"Münker": Allâh'ın razı olmayacağı her şey. Mü'minler Allâh'ın razı olmayacağı ve yasakladığı her şeyi yapmazlar ve yapanları da men ederler. Bir yandan da:

6- "...Hayırlarda da yarış ederler..."

Kendisinde hayır bulunan her işte üşengeçlik etmezler. Tam bir istekle ve iştahla birbirleriyle yarış ederek o işi yaparlar. Harp de olsa, ölüm de olsa asla çekinmezler.

7- "...Ve işte bunlar, salihlerdendirler."

"Salihler": Allâh'ın razı olacağı yararlı işleri yapan yararlı kimseler. Ehli kitaptan îman edenler ve geçen sıfatlara sahip olanlar, hepsi de yararlılardandır.

(Tevbe 71. Enbiya 90. Mü'minun 61. Fâtır 29. âyetleri de okuyalım)

Yapılan hayrın karşılığı muhakkak verilir:

Âyet: 115

وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُكْفَرُوهُ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾

Meâli:

"Ve hayırdan da ne yaparlarsa, ondan asla mahrum bırakılmazlar. Ve Allâh müttegîleri bilendir."

İZAHI:

Ehli kitap, içlerinden müslüman olanlara:

- "Siz babalarınızın dininden ayrılarak hüsrana uğradınız. Yapmakta olduğunuz hayırlar boşunadır" şeklinde onları caydırıcı sözler söylüyorlardı. Onların yalanlarını boşa çıkarmak üzere Allâh:

1- "Ve hayırdan ne yaparlarsa, ondan asla mahrum bırakılmazlar..." buyurmuştur.

Gerek ehli kitaptan, gerekse başkalarından müslüman olanların yaptıkları hayırlar az olsun, çok olsun onun sevabı muhakkak kendilerine verilecektir. Asla mahrum bırakılmayacaklardır.

(Bakara 197, 215, 272, 273. Nisâ 127. Müzzemmil 20. Zilzâl 7, 8. âyetleri okuyalım.)

2- "...Ve Allâh müttegîleri bilendir."

Allâh, kendine sığınarak emirlerini dikkatle yerine getiren ve kendinden sevap umarak hayır işleyen takva sahiplerini pek iyi bilir ve onların mükafatını muhakkak verir. Onları kat'iyyen mahrum etmez.

Tevbe 44. âyeti de okuyalım.

Mü'minler böyle. Bir de kâfirlerin halini görelim:

Âyet: 116

اِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِىَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَآ اَوْلَادُهُمْ مِنَ
اللّٰهِ شَيْئًا ۖ وَاُولٰٓئِكَ اَصْحَابُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١٦﴾

Meâli:

"Muhakkak küfredenler (yok mu), onların malları ve oğulları Allâh'tan (gelecek) bir şeyi kat'iyyen gideremezler. İşte onlar, ateşin dostlarıdırlar. Onlar orada ebedîlerdir."

Âyet: 117

مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِى هٰذِهِ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا
صِرٌّ اَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ فَاَهْلَكَتْهُ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ

اللّٰهُ وَلٰكِنْ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾

Meâli:

"(Onların) bu dünya hayatında harcadıklarının misalı, kendilerine zulmeden bir kavmin ekinine değip de onu kavuruveren ayazlı bir rüzgarın misali gibidir. Allâh onlara zulüm de etmemiştir. Fakat ancak, onlar kendilerine zulmediyorlar."

İZAHLARI:

Müslüman olanları beğenmeyen ve onların zararda olduklarını söyleyen kâfirler, asıl zararda olan kendileri olduğunu bilmiyorlar. Onlar, mallarına ve oğullarına güveniyorlar ama:

1- "Muhakkak küfredenler (yok mu), onların malları ve oğulları Allâh'tan (gelecek) bir şeyi kat'iyyen gideremezler..."

Kâfirler, helâl, haram düşünmeden mal biriktirirler. Müslümanların Allâh yolunda harcadıkları malları zarar sanırlar. Ama Allâh'tan gelecek belaların, musibetlerin, felaketlerin giderilmesinde, âhiretteki azabın kaldırılmasında o malların en küçük bir zararı olmayacaktır.

Onların haramla ve haram yoldan yetiştirdikleri çocukları da yine hiçbir faide vermeyecektir.

2- "...İşte onlar, ateşin dostlarıdırlar. Onlar orada ebedîlerdir."

O kâfirler, cehenneme atılacaklar. Orada ateşle sarmaş dolaş olacaklar, onların dostu ancak ateş olacak. Hem de orada ebedî kalacaklar.

3- "(Onların) bu dünya hayatında harcadıklarının misalı, kendilerine zulmeden bir kavmin ekinine değip de onu kavuruveren ayazlı bir rüzgarın misali gibidir..."

"Sırr": Ayaz, şiddetli soğuk. "saz yeli" denilen zehirli rüzgar manasını verenler de olmuştur. Her iki anlamda da neticede aynıdır.

Buradaki teşbih, kâfirlerin küfrü, ayazlı rüzgarın ekini ve sebzeleri kavurduğu gibi onların amellerini yakıp kavurmasıdır. Onlar küfürleri ile kendilerine zulmetmişlerdir. Küfürleri ile kendilerini bozup ezmişlerdir.

4- "... Allâh onlara zulüm de etmemiştir. Fakat ancak, onlar kendilerine zulmediyorlar."

Küfür, bütün kötülüklerin temelidir. Bütün zulümlerin kaynağıdır. Kâfirler, işte bu temelden çıkan zulüm kaynağından içmişlerdir. Bu yakı-

cı şerbet, onların içinde ebedî kalacaktır. Dışlarını da saracaktır. Onların kazancı bundan ibarettir.

(Bakara 39, 81, 214, 217. Âl-i İmrân 10. Mâide 10, 86. Araf 36. Yunus 24, 27. Ra'd 5. İbrâhîm 18. Kehf 45. Câsiye 10. Mücadele 17. Hadid 20. âyetleri de okuyalım.)

Ehli îmana bir tenbih:

Âyet: 118

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا
يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا ۖ وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ ۚ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ
اَفْوَاهِهِمْ ۚ وَمَا تُخْفِى صُدُورُهُمْ اَكْبَرُ ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْاٰيَاتِ
اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Kendinizden başkasını bir sırdaş edinmeyin. Size fesatlıkta kusur etmezler. Sizin sıkıntınızı isterler. Ağızlarından buğuzlar meydana çıkmıştır. Göğüslerinin gizlediği daha büyüktür. Şüphesiz âyetleri size açıkladık. Aklınızı işletiyor iseniz."

Âyet: 119

هَـٰٓأَنْتُمْ اُولَاۤءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ
كُلِّهِ ۚ وَاِذَا لَقُوكُمْ قَالُوٓا اٰمَنَّا ۖ وَاِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ
الْاَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ ۚ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ ۗ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيمٌ
بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١١٩﴾

Meâli:

"İşte şu sizler (yok mu), sizi sevmedikleri halde onları seviyorsunuz, kitabın hepsine de inanıyorsunuz. Sizinle karşılaştıkları zaman da: "inandık." derler. Kendi kendilerine kaldıkları zaman da,

size karşı öfkelerinden parmak uçlarını ısırırlar. "Öfkenizle geberin" de. Muhakkak Allâh göğüslerindekini bilendir."

Âyet: 120

إِنْ تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا بِهَا وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾

Meâli:

"Size bir iyilik dokunursa, onları kötüler. Size bir de kötülük gelirse onunla şenelirler. Eğer sabreder ve sakınırsanız onların hilesi size hiçbir şeyde zarar veremez. Muhakkak Allâh yaptıklarını kuşatandır."

İZAHLARI:

Geçen âyetlerde kâfirlerin halini anlattıktan ve misal verdikten sonra, onlardan gelecek zarara karşı mü'minleri uyarmak üzere:

1- "Ey îman edenler! Kendinizden başkasını bir sırdaş edinmeyin..." buyurmuştur.

"Bitâne": Aslında elbisenin astarı demektir. Astarın elbiseye bitişikliği ve yakınlığı insanların bir birine sırlarını verircesine olan yakınlığını ifade ediyor. Ve dikkatleri çekiyor.

Kafirlere, sırlarınızı verecek, onları sırdaş edinecek kadar yaklaşmayın, samimileşmeyin. Çünkü onlar:

2- "...Size fesatlıkta kusur etmezler..."

ألو: kusur etmek, ihmallik etmek, aldırış etmemek manalarına gelir لا يألونكم خبالا ise kusur etmezler, ihmallik yapmazlar, çekinmezler, merhamet etmezler demektir.

خبالا: fesatlık, zahmet, eziyet, meşakkat, zorluk çıkarmak manalarına gelir.

Kâfirler, müslümanlara fesatlık çıkarmaktan, eziyet etmekten, zorluk çıkarmaktan çekinmezler, ihmallik etmezler. Ellerinden gelen her kötülüğü yaparlar. Onlar:

3- "...Sizin sıkıntınızı isterler..."

ما عنتم: Sizin sıkıntınız, yanılmanız, bozgunculuğa uğramanız, fuhşa kapılmanız şiddet ve meşakkat içine düşmeniz gibi her türlü kötülüğünüz demektir.

İşte kâfirler bunu arzu ederler. Sizin bu hallere düşmenizi isterler. Görmez misiniz:

4- "...Ağızlarından buğuzlar meydana çıkmıştır..."

Onların söyledikleri sözlerde size karşı buğuz, kin, düşmanlıklar dolu. Ağızlarından size karşı öfkeler fışkırıyor. İçlerini göremezsiniz ama:

5- "...Göğüslerinin gizlediği daha büyüktür..."

Onların kalplerinde, içlerinde, gönüllerinde besledikleri kin, buğuz, düşmanlık daha büyük, daha çoktur. Bunu iyi bilip sakınmanız ve dikkatli olmanız gerekir. Ey mü'minler!:

6- "...Şüphesiz âyetleri size açıkladık..."

Sizin hak üzere olduğunuza, onların da bâtıl yolda bulunduklarına, dâir âyetleri, delilleri açıkladık. O kâfirlere aldanıp da onları sırdaş edinmeyin. Onlardan sakının.

7- "...Akıllarınızı işletiyor iseniz."

Kafirler hakkında size verdiğim bilgiler üzerinde aklınızı çalıştırır, onların iç yüzünü iyice kavrarsanız, onları kat'iyyen dost edinip de sırlarınızı açmazsınız. Dikkatli olun:

8- "İşte şu sizler (yok mu), sizi sevmedikleri halde onları seviyorsunuz..."

Ey mü'minler! Gözünüzü açın, dikkatli olun. Onlar sizi sevmiyorlar. Sevmedikleri bütün hallerinden belli. Ama hâlâ siz eski dostluğunuzu bırakmıyor onlara samimi davranıyorsunuz. Ve:

9- "...Kitabın hepsine de inanıyorsunuz..."

Onlar sizin kitabınıza inanmadıkları halde siz hem Kur'ânı kerîmin tümüne, hem de diğer kitapların hepsine inanıyorsunuz. İnanmanız da gereklidir. Ama onlar bu îmana sahip değiller. Onun için onlara güvenmeyin, aldanmayın. Onlar:

10- "...Sizinle karşılaştıkları zaman: "İnandık" derler..."

Sizi aldatmaya çalışırlar. Onların bu sözlerine kanmayın. Onlar yalancıdırlar.

11- "...Kendi kendilerine kaldıkları zaman da size karşı öfkelerinden parmak uçlarını ısırırlar..."

O kâfirler, sizin gelişmenizi, birliğinizi, kardeşliğinizi gördükçe hayretlerinden, çekememezliklerinden öfkeleniyorlar ve parmaklarını ısırıyorlar. Ne yapacaklarını şaşırıyorlar. Kinlerinden patlayacaklar. Onlara:

12- "..."Öfkenizle geberin" de..."

Bu, onlar hakkında bir bedduadır. Burada hitap Rasulullah'adır. Kâfirler hakkındaki bedduanın yapılması emri bizzat Rasulullaha verilmiştir. Onlar bunu haketmişlerdir. Hakikaten bundan sonra kâfirler tutunamayıp, dağılıp, geberip gitmişlerdir.

13- "...Muhakkak Allâh göğüslerdekini bilendir."

Allâhu Teâlâ onların kalplerindeki müslümanlara karşı gizledikleri ne varsa hepsini bilmekte ve müslümanlara bildirmektedir:

14- "Size bir iyilik dokunursa, onları kötüler..."

Bakın ey müslümanlar! Allâh size bir iyilik verirse, onları şaşırtır ve kötü duruma düşürür. Ona çok üzülürler. İçleri allak bullak olur.

15- "...Size bir de kötülük gelirse, onunla şenelirler."

Müslümanların başına bir fenalık gelecek olursa, ona memnun olurlar, sevinirler. Çünkü kendileri dâima onlara kötülük yapmak isterler. Kendilerinin yapmak isteyip de yapamadıkları bir fenalık müslümanların başına gelince, onunla şenelirler, şımarırlar. Ey müslümanlar:

16- "...Eğer sabreder ve sakınırsanız, onların hilesi size hiçbir şeyde zarar veremez..."

Burada Allâh müslümanları köklü tedbire sevkediyor. Bu tedbir, başlıca iki kısımdır:

a) Sabır: Kâfirlerden gelebilecek her türlü tehlikeye karşı metanetlerini korumak, yılmamak, bozulup kaçmamak ve bütün güçleriyle direnerek asla sarsılmamak.

b) Sakınmak, korunmak. Kâfirlerden gelecek tehlikelere karşı tedbir almak, korunmak ve sakınmak gereklidir. Bu tedbirler, her devre göre değişen şeylerdir. Korunma tedbiri her halde alınması lazımdır.

Bunlar yapıldığı taktirde onların yapacakları hileler, teşebbüsler ve saldırılar hiçbir zarar veremez.

17- "...Muhakkak Allâh yaptıklarını kuşatandır."

Allâh kâfirlerin yaptıkları, yapacakları her şeyi kuşatıcıdır. Hepsini pek iyi bilir. Onları akamete uğratır ve karşı cezasını dünyada ve âhirette verir.

(Bakara 14, 76. Nisâ 89, 144. Âl-i Imran 28, 29. Mâide 51. Tevbe 50. Hûd 5. Ankebut 10, 11. Mümtehıne 1. Tegabün 4. Mülk 13. âyetleri de okuyalım).

Bundan sonra kâfirlerin buğuzlarının harbe dönüşmesi beyan ediliyor.

Âyet: 121

وَاِذْ غَدَوْتَ مِنْ اَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ وَاللّٰهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾

Meâli:

"Hani ehlinden erkence gidipde mü'minleri savaş için mevzilere yerleştiriyordun. (Hatırla) Ve Allâh işiten, bilendir."

Âyet: 122

اِذْ هَمَّتْ طَّآئِفَتَانِ مِنْكُمْ اَنْ تَفْشَلَا ۙ وَاللّٰهُ وَلِيُّهُمَا ۗ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾

Meâli:

"Hani sizden iki kabile, dağılmalarına yeltenmişti. Halbuki Allâh onların yarı (yardımcısı)dır. Mü'minler de yalnız Allâh'a güvensinler."

Âyet: 123

وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ بِبَدْرٍ وَاَنْتُمْ اَذِلَّةٌ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾

Meâli:

"Ve siz azınlıkta iken Allâh size Bedirde kesin yardım etmişti. Artık Allâh'tan sakının ki şükredersiniz."

İZAHLARI:

Bu âyeti kerîmeler, Mü'minlere güvence vermek üzere geçen savaşları ve Allâh'ın bu savaşlardaki yardımlarını hatırlatıyor. Aynı zamanda bundan önceki âyettekini: "Eğer sabreder ve sakınırsanız, onların hilesi size bir şeyde zarar veremez" te'yid ediyor. Kıyâmete kadar da mü'minler Allâh yolunda sabrettikçe ve sakınıp tedbirli oldukça kâfirlerin hiçbir hilesinin zarar veremeyeceğini haber veriyor. Nitekim bu noktaya, gelecek 125. âyette de işaret edilecektir.

1- "Hani ehlinden erkence gidip de mü'minleri savaş için mevzilere yerleştiriyordun (hatırla)..."

Rasûlüm o kâfirlerin davranışları mü'minleri hiç endişeye düşürmesin. Hep birden geçmişi hatırlayalım.

Hani Uhud savaşında müşrikler sizinle savaş için gelince, sen Ehlin Aişe'nin yanından ayrılıp Uhut eteklerinde mü'minleri mevzilere savaş için yerleştiriyordun ya, işte onu hatırla.

2- "...Allâh, işitendir. Bilendir."

Allâh, o kâfirlerin hakkınızdaki konuşmalarını işiten ve aleyhinizdeki tutumlarını pekâlâ bilendir. Sizin de bütün ihlasınızı ve itaatinizi hakkıyla işitiyor ve etraflıca biliyor.

3- "Hani sizden iki kabile, dağılmalarına yeltenmişti. Halbuki Allâh onların yârı(yardımcısı)dır..."

Rasûlüm hani münâfıklardan Abdullah ibni Übeyye ibni Selûl'ün: "kendimizi ve evladımızı niye öldürelim" diyerek bozgunculuk yapması üzerine seleme oğulları ile harise oğulları da yılgınlık göstermek üzereyken Allâh onlara yardımcı olmuştu da bozgunculara katılmamışlardı. Münâfıklar da gayelerine ulaşamamışlardı. Bunları hatırla da Allâh'tan ümidini kesme.

4- "...Mü'minler de yalnız Allâh'a güvensinler."

Mü'minler, hiçbir zaman Allâh'tan ümitlerini kesmesinler. Her zaman her hususda başkalarına değil ancak Allâh'a güvensinler.

Bu iki âyet ekseri müfessirlere göre Uhud muharebesini hatırlatmaktadır. Hâdise şöyle olmuştur:

Mekke müşrikleri üç bin kişilik bir ordu ile müslümanlarla savaşmak için Medine'ye hareket ettiler ve Uhud dağı yakınlarında ordugah kurdular. Kumandanları Ebu Süfyan idi.

Rasulullah, Muhacirleri ve Ensarı topladı ve onlarla Küffarın karşısına çıkıp çıkmamaları hakkında istişareye başladı. Bu zamana kadar

hiçbir şeyde kendisiyle istişare etmediği Münâfıkların başı Abdullah ibni Übeyyi de çağırttı. Abdullah ve ona uyanlar:

- Medine'de kalalım. Karşılarına çıkmayalım. Bize saldıracak olurlarsa erkeklerimiz karşılık verir. Kadınlarımız ve çocuklarımız da taş ve sopalarla yardımcı olurlar dedi. Eshabdan bir kısmı da:

- Medine'den çıkalım. Karşılarına varalım. Bize: "Korkaklar" demesinler demişlerdi. Peygamber Efendimiz de:

- Ben rü'yamda kesilmiş bir sığır, sağlam bir zırh ve kılıncımın ucunda açılmış bir gedik gördüm.

Sığırı hayra yordum. Zırhı da Medine'ye (bir zarar gelmeyeceğine) yordum. Kılınçtaki gedik ise bir sarsılmaktır buyurdu. Evine girdi, zırhını giydi ve çıktı:

- Haydin çıkıyoruz buyurdu. Eshabdan bazıları:

- Ey Allâh'ın Rasulü! Bize ne oluyor, seni böyle görüyoruz dediler. Rasulullah da:

- Hiçbir Peygamber zırhını giyip de Allâh kendisi ile düşmanı arasında hükmünü vermedikçe dönmüş değildir buyurdu.

O gün Cuma namazını kıldıktan sonra Eshabı ile birlikte Uhud'a hareket etti. Sayıları bin kadardı.

Uhud dağının eteklerinde bir vadinin uygun bulduğu yerlerine askeri yerleştirdi. Mevzileri tamamladıktan sonra. Abdullah ibni Cübeyr kumandasındaki okçuları da, diğerlerini koruyabilecekleri hâkim bir noktaya yerleştirdi ve:

- Yerinizden ayrılmayın. Burada bizi arkadan gelecek düşmana karşı koruyun. Sizi gören düşman, dönecektir. Sakın onları takip etmeyin. Buyurdu.

Abdullah ibni Übeyy: "Beni dinlemedi de başkalarını dinledi" diye içerlemişti. Esasen dürüst bir müslüman olmayan bu münâfık, savaş başlayınca, beraberindeki üç yüz kadar münâfıkla birlikte bozuluverdi. Bunları görünce diğerlerinin de bozulacağını ve sözünü tutmadığı için Rasulullah'ın pişman olacağını sanıyordu.

Kalan yedi yüz kadar îman ordusu, üç bin kişilik küfür ordusunu kısa zamanda bozdu. Ama mü'minler, Rasulullahın: "kaçan düşmanı takip etmeyin" emrini unuttular. Bedir'deki gibi olacağını sanarak kaçan düşmanın arkasına düştüler. Okçular da yerlerini terketmiş olduklarından düşman süvarisi fırsat buldu ve mü'minleri arkadan kuşattı. Derken harp yeniden kızıştı. Mü'minler toparlanıncaya kadar yetmiş kadar şehid,

epeyce de yaralı ile hayli sarsıldılar. Rasulullahın rüyası çıkmıştı. Kılıncının ucunun gedilmesi bu idi. Bu arada Rasulullah da yara almış mübarek dişlerinden biri kırılmıştı. Bir yandan da bir yaygara koparark "Muhammed öldü" diyorlardı. Ama hemen Eshabdan "Ebu Süfyan" denilen bir zat: "Rasulullah işte burada" diye bağırması üzerine Müslümanların morali yerine geldi ve tekrar hücuma geçerek düşmanı bozdular ve kaçmaya mecbur ettiler. Pek çok sayıda ölü ve yaralı bırakarak müşrikler harp yerini terkettiler. Böylece Allâh'ın izniyle mü'minler, yedi yüz kadar piyade ile üç bin kadar tam mücehhez müşrik ordusunu mağlup etmiş münâfıkların umduğu da boşa çıkmıştır. Bu harbin tafsilatını siyer kitaplarından okuyalım.

Buradaki mü'minlerin sarsıntısı, geçen 120. âyetin son kısmı ile ilgilidir. Sabır gösterseler ve sakınsalardı, Rasulullah'ın emrini dinleselerdi, böyle olmazdı. Müminler burada büyük bir ders aldılar ve tecrübe gördüler. Allâh'ın taktirindeki hikmet de bu olsa gerek.

Allâh, mü'minlere Bedir savaşını da hatırlatarak şöyle buyuruyor:

5- "Ve siz azınlıkta iken hakikaten Allâh size Bedir'de de yardım etmişti. Artık Allâh'tan korkun ki siz şükredersiniz."

Hakikaten mü'minlerin Bedir zaferi, çok düşünülecek bir meseledir. Müslümanların sayısı, üç yüz on üç kadardı. Bir veya iki atları vardı. Develeri ise, birkaç kişiye bir deve düşecek kadar azdı. Sadece altı zırh ile sekiz kılınçları vardı. Düşman tarafı ise, sayıları bine varıyordu. Yüz atları, çok sayıda develeri ve kılıçları ile silahları da çoktu. Müslümanlar, müşriklerin yanında çok azınlık ve silahça pek zayıf idiler. Buna rağmen Allâh'ın izni ve yardımı ile o güçlü kâfirleri mağlup ettiler. Ebu Cehil gibi azılı kâfir başta olmak üzere yetmiş ölü, yetmiş de esir vererek defolup gittiler. Mü'minler ise on dört şehit vererek zaferle Medine'ye döndüler. Yanlarında yetmiş de esir vardı. Bu esirlerin içinde Rasulullah'ın amcası Abbas da vardı.

İşte her bakımdan zayıf olan müslümanların bu büyük zaferi yalnız Allâh'ın yardımı ile olmuştur.

Bu ve bundan önceki iki âyetteki hatırlatmalar, Allâh'ın yardımının ileride de devam edeceğine işaret olup mü'minlerin ümit ve cesaretini artırmıştır. Artık mü'minlerin yapması gereken şey, Takva ve şükürdür.

6- "...Artık Allâh'tan korkun ki siz şükredersiniz."

Allâh'ın bunca yardımını görüp ve ilerideki yardım müjdesini aldıktan sonra mü'minlerin takvası emredilmekte ve şükürleri istenmektedir. Allâh'ın bu emri dahi mü'minlere kıyâmete kadar devam edecek olan

yardımını müjdeliyor. Yeter ki Allâh'a itaat edip dinlerine sıkı sarılsınlar. Dinine sarılmayan, Allâh'tan yardım beklemesin.

"Bedr" Mekke ile Medine arasında bir yerin adıdır. "Bedr" adında bir kimsenin kuyusu bulunduğu için o yerin adı "Bedr" diye tanınmıştır.

"Ezille" cemi kıllet olarak gelen bu kelime, azınlık ve zayıflık manasını ifade etmiştir.

(Enfal sûresinin 7-13, 26, 42, 67-70. âyetleri de okuyalım).

Devamla:

Âyet: 124

اِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ اَلَنْ يَكْفِيَكُمْ اَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلٰثَةِ
اٰلَافٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُنْزَلِينَ ﴿١٢٤﴾

Meâli:

"Hani Mü'minlere: "Meleklerden indirilmekte olan üç biniyle Rabbinizin size yardım etmesi, kesinlikle size yetmez mi?" diyordun."

Âyet: 125

بَلٰٓى اِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَاْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ هٰذَا يُمْدِدْكُمْ
رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ اٰلَافٍ مِنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾

Meâli:

"Evet sabreder ve sakınırsanız, düşmanlar şu anlarında (bile) size geliverseler de Rabbiniz Meleklerden belirli olan beş bini ile size yardım eder."

İZAHLARI:

Allâhu Azimüşşan, mü'minlerin kıyâmete kadar kâfirlerle karşılaşacağını ve her zaman kendisinin yardımına muhtaç olduklarını bildiği için onlara yaptığı yardımları hatırlatıyor, geçmişi unutmamalarını, devamlı hatırlarında tutmalarını istiyor ve:

1- "Hani Mü'minlere: "Meleklerden indirilmekte olan üç biniyle Rabbinizin size yardım etmesi, kesinlikle size yetmez mi?" diyordun." buyuruyor.

Rasulullah, Enfal sûresinin 7. âyetinde beyan edilen Allâh'ın vaadini alınca, Bedirde mü'minlere Allâh'ın muhakkak yardım edeceğini ve kendilerini üç bin melekle destekleyeceğini haber veriyor ve eshabının ümit ve cesaretini artırıyordu.

Bedir muharebesinde meleklerle savaşa katıldıklarında müfessirler ittifak etmişlerdi. Bu savaşın azınlığa ve zayıflığa rağmen kolayca kazanılması ancak bu hikmete bağlanabilir. Bu zafer tümüyle Allâh'ın yardımına bağlıdır. O sırada mü'minlerin sabrı, azmi ve kararlılıkları da gözden kaçmıyordu. Çünkü hepsi de Allâh'ın vaadine tam inanmışlardı.

2- "Evet sabreder ve sakınırsanız..."

Geçen 120. âyette de belirtildiği gibi sabreder, gerekli tedbirleri alırsanız Allâh'a ve Rasulüne itaatsizlikten sakınırsanız ve Allâh'a tam güvenir ve ümit bağlarsanız düşmanlar:

3- "...Şu anlarında (bile) size geliverseler de..."

"Fevr": taşmak, öfkelenmek, ani hareket, peş peşe mânalarınadır. Buna göre, kâfirler taşkınlık eder, öfkelenir, size karşı ani olarak saldırırlarsa:

4- "...Rabbiniz Meleklerden belirli olan beş bini ile size yardım eder."

Enfâl sûresinin 9. âyetinde bin melekle, geçen âyette üç bin melekle yardım ettiğini beyandan sonra burada da gerekirse beş bin ve daha fazlasıyla yardım ederim vaadini yapmaktadır.

Allâh dilerse, bir Melekle de düşmanı ezer. Burada meleklerin sayısının artması, düşman sayısının mü'minlerin itibarından düşürmesi ve ümitlerinin artırılmasıdır. Aynı zamanda Allâh'ın çok sayıda yardıma gücünün yettiğini beyandır.

"Müsevvimîn": işaretlenmişler, belirtilmişler, başlarında beyaz veya sarı veya siyah sarıklarla harp için geldikleri belirlenmiş hazır kıta durumundalar. İbni Abbas R.A. Şöyle anlatıyor:

- Bedir günü beyaz sarıklı idiler. Huneyn günü kırmızı sarıklı idiler. Melekler, Bedir gününden başka da (düşmana) vurmadılar."

Beyaz veya kırmızı yünle işaretlenmiş oldukları da rivayet edilmiştir.

Bu haberlerin birer müjde ve kalpleri yatıştırmak olduğu da şöyle beyan edilmiştir:

Âyet: 126

وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلاَّ بُشْرٰى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهٖ وَمَا النَّصْرُ اِلاَّ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾

Meâli:

"Ve Allâh onu size ancak bir müjde yaptı. Onunla kalplerinizin de yatışması içindir. (Değilse) Aziz, Hakim olan Allâh katından başka yardım da yoktur."

Âyet: 127

لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا اَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ ﴿١٢٧﴾

Meâli:

"(Bu yardım) küfredenlerden bir tarafı kesmek veya onları perişan edip hemen ümitsizler olarak dönüvermeleri içindir."

ÎZAHLARI:

Allâh'ın mü'minlere yaptığı ve yapacağını vadettiği bütün yardımlar şu hikmetlerden dolayıdır:

1- "Ve Allâh onu size ancak bir müjde yaptı..."

Allâh o imdadı, o yardımı o melekleri göndermesini size bir müjde olsun diye yaptı. Yani, siz kâfirlerin karşısına çıkarak onlarla benim için savaş yaparken, size yardım etmem sizi sevindirmek ve size cesaret vermek içindir. Değilse siz onların karşısına çıkmadan da ben onları helak ederim. Muhammed sûresinin 4. âyetini okuyalım.

2- "...Onunla, kalplerinizin de yatışması içindir..."

Allâh'ın yaptığı o yardım Allâh'a güvenmeniz ve bu güven ve îman da kalplerinizin yatışıp cesaretinizin artması içindir. Benim yardımım dâima yanınızda olduğunu bilmeniz ve düşman karşısında direnip zafere ulaşmanız içindir. Ben dilersem o kâfirleri sizsiz de helak ederim. Bunu kendinizden bilmeyin:

3- "...(Değilse) Aziz, hakim olan Allâh katından başka yardım da yoktur."

Hiçbir zaferde, hiçbir başarıda yiğitliği kendinizden bilmeyin. Hepsini Allâh'tan bilin. Sizi Allâh yaratmasaydı, size güç, kuvvet vermeseydi, ayrıca yardım etmeseydi ne yapabilirdiniz? Öyle ise Allâh'ı unutmayın. Hep ona güvenin. Bu yardımlar bir de:

4- "Küfredenlerden bir tarafı kesmek içindir..."

"Taraf" her şeyin bir yanı demektir. İnsanın bir yanı yani bir kolu anlamına geldiği gibi kâfirlerin bir yanı da onların belli başlılarından bir kısmı demektir. Nitekim Bedir savaşında Ebu Cehil'in ölümü, müşriklerin kolunun kopması demektir. Allâh yardımını böyle kolların kesilmesi kopması için yapmıştır. Geriye kalanlar da:

5- "...Veya onları perişan edip hemen ümitsizler olarak dönüvermeleri içindir."

Kafirlerin ileri gelenlerinden bir kısmının öldürülmesiyle kolları kesilmiş olur ve ümitleri kesilir geri dönüverip kaçmaktan başka çareleri kalmaz. Nitekim müslümanların yaptığı hemen bütün harplerde böyle olmuştur.

Onların hali devamla şöyle anlatılır:

Âyet: 128

لَيْسَ لَكَ مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ اَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ اَوْ يُعَذِّبَهُمْ
فَاِنَّهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١٢٨﴾

Meâli:

"(Bu) işden sana bir şey yoktur. Ya onların tevbelerini kabul etmesi veya onları azablandırması (haktır). Çünkü onlar muhakkak zalimlerdir."

Âyet: 129

وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ
وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ ۗ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢٩﴾

Meâli:

"Göklerde ve yerde olan da yalnız Allâh'ındır. Dileyeceği kimseye mağfiret eder, dileyeceği kimseyi de azablandırır. Ve Allâh Ğafurdur, Rahimdir."

ÎZAHLARI:

Geçen âyetlerde Allâh yapmakta olduğu yardımları ve sebepleri beyan ederken söz bitmeden Rasulüne şöyle hitap etmiştir:

1- "(Bu) işden sana bir şey yoktur..."

Rasûlüm senin tasalandığını görüyorum. Sen üzülme. Bu olup bitenlerin hepsi de beni ilgilendirir. Seninle hiç bir alakası yoktur. Haklarında verilecek hükümler bana aittir. Sen Rasulsün sana düşen ancak tebliğdir. Onların hidâyete ermelerinde sen borçlu değilsin.

(Bakara 272. Kasas 56. Ra'd 40. Nahl 82. Şûra 48. âyetlere de bakalım.)

Buranın nüzul sebebi hakkında şu rivayetler vardır.

a) Enes R.A.den: Uhud günü Rasulullah'ın azı dişi kırıldı ve yüzü yaralanıp kan akınca Rabblerine dua ederek:

- Peygamberlerine bunu yapan bir kavim nasıl iflah olur? dedi. Allâh da bu âyeti inzal buyudu (Müslim, Ahmed.)

b) Rasulullah, Hicretin dördüncü yılı Safer ayında Mekke ile Asefan arasında bulunan Bi'ri Maûneye kurradan yetmiş kişi göndermişti. Münzir ibni Amr başkanları idi. Onlara Kur'ân öğretecekler idi. Amir ibni Tufeyl bunları öldürmüş idi. Rasulullah bundan çok üzüldü ve bir ay kadar bütün namazda onların aleyhinde beddua etti ve lanet okudu. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu.

c) İbni Ömer R.A.dan: Rasulullah (sabah namazı) ikinci rekatte başını rükudan kaldırıp "SemiAllâhu linen hamideh" dedikten sonra: "Allâhım filana, filana, filana lanet et" derdi de Allâh bu âyeti inzal buyurdu.

Başka rivayetler de vardır. Burada asıl olan Allâh Teâlanın her şey hakkında iradenin ve selahiyyetin kendi elinde olduğunu beyan ile Rasulünden sıkıntıyı, üzüntüyü kaldırmasıdır. Rasulüne bu beyanı yaptıktan sonra devamla:

2- "...Ya onların tevbelerini kabul etmesi..."

O kâfirler tevbe ederler, inanırlarsa Allâh onların tevbelerini kabul eder ve müslümanlar arasındaki yerlerini alırlar. Bedduaya lüzum kalmaz.

3- "...Veya onları azablandırması (haktır) çünkü onlar muhakkak zalimlerdir."

Şayet îman etmezler ve tevbeye yanaşmazlarsa, onları azablandırmak haktır. Çünkü onlar, hem başkalarına, hem de kendilerine zulmeden zalimlerdir. Kendi zulümleri ile cezayı ve azabı hak ederler. Yine senin bedduana gerek yoktur. Sana düşen ancak tebliğdir. Onların hesabı bana aittir.

4- "Göklerde ve yerde olan da yalnız Allâh'ındır..."

Göklerde olan her şeyi Allâh yarattığına göre onun olması gerekir ve onundur. Yerde olanları da o yarattığına göre onlar da onundur. Yaratma gücüne sahip olduğu gibi yok etme gücüne de sahiptir. Öyle ise:

5- "...Dileyeceği kimseye mağfiret eder. Dileyeceği kimseyi de azablandırır..."

Onun iradesine kimse ortak olamaz. O ne isterse o olur. Tasarruf hakkı tamamen onundur. Bu hakka başka hiçbir varlık sahip değildir.

6- "...Ve Allâh Ğafurdur, Rahimdir."

Allâh, kendisinden mağfiret dileyenlere mağfiret eder. Onlara üstelik rahmetini de ihsan eder.

(Mâide 18, 40. Feth 14. âyetleri de okuyalım.)

Mü'minler bir yandan hak yolunda gelişmelerini, önlemeye çalışan ve savaş açan kâfirlerle cihad ederken, bir yandan da kendilerini doğruluğa sevkeden Allâh'ın emrini alırlar ve Allâh'ın dilediği gibi yetişmeye çalışırlar. İşte Allâh'ın yeni emirlerinden, sömürgeciliği kaldıran bir emri daha:

Âyet: 130

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوا۟ ٱلرِّبَوٰٓا۟ أَضْعَـٰفًا مُّضَـٰعَفَةً ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Faizi katlanmış katlar olarak yemeyin. Ve Allâh'tan korkun ki iflah olasınız."

Âyet: 131

وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿١٣١﴾

Meâli:

"Kâfirler için hazırlanmış olan ateşten de sakının."

Âyet: 132

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٣٢﴾

Meâli:

"Allâh ve rasule de itaat edin ki rahmet olunasınız"

ÎZAHLARI:

Cahiliyyet devrinde fakirler, zenginlerin sömürgesi halinde idi. Fakirler, ihtiyaçlılar zenginlerden faizle borç alırlar müddeti dolunca borcu ödeyemezlerse, faizi katlayarak artırırlardı. Böylece seneler geçtikçe faiz ana borcu geçerdi. Bir taraf alabildiğine hazırca çalışmadan kazanç te'min eder, bir taraf da alabildiğine sıkıntılar içine düşerdi. Bu ise büyük bir zulüm idi, Allâh bu zulmü kaldırmak için:

1- "Ey îman edenler! Faizi katlanmış katlar olarak yemeyin..."

"اضعافا" (ضَعْف)ın cemidir. Bir şeyi ikiye katlamak. Cemisi ise üç veya daha ziyade katlamalar.

"مضاعفا" Vezin itibariyle masdara da uygun düşüyor ise de ismi mef'ûldür. Alacaklılar tarafından 'katlanmış' manasınadır. Müfessirlerin anlayışı bu istikamettedir.

Her iki kelimenin peş peşe zikredilmesinde te'kid vardır. Katı yürekli, merhametsizce faizi alıp yemeyin. Mü'minler, merhametli olurlar. Asla faiz almazlar. Vermezler de. Dikkatli olun:

2- "...Ve Allâh'tan korkun ki iflah olasınız."

"تتقون" Korunun korunmak için Allâh'a sığının, ona sığınmamaktan korkun. Ona tam itaat edin, emrini tutun. İtaatsizlikten sakının.

"تفلحون" kurtulursunuz, kazanırsınız, selamete ve saadete erersiniz, umduğunuza kavuşursunuz, korktuğunuzdan emin, umduğunuza nail olursunuz.

3- "Kafirler için hazırlanan ateşten de sakının."

Cehennem ateşi, kâfirler için hazırlanmıştır. İşte bu ateşe atılmanıza sebep olacak faiz alıp vermek gibi günahlardan sakının.

Allâh rahmet eylesin İmamı Azam Ebu Hanife şöyle derdi:

- Kâfirler için hazırlanan ateşle mü'minlere va'd ettiğinden dolayı bu âyet Kur'ânda en korkulu âyettir; Allâh'ın haram kıldığı şeylerden çekinip sakınmazlarsa. Her şeyde Allâh ve Rasulüne itaat esastır. Onun için:

4- "Allâh ve Peygambere itaat edin ki rahmet olunasınız." buyrulmuştur.

Allâh'ın verdiği emirleri yerine getirmek, haram ettiği şeylerden kaçınmak Allâh'a itaattir. Rasulün Allâh'tan bizi getirip tebliğ ettiği, size örnek ve önder olarak yaptığını yapmak, yapmadığını da yapmamak, onun bütün sünnetlerine uymak ona itaattir. Bu itaatler yapıldığı taktirde Allâh'ın rahmetine kavuşulur. Yapılmadığı taktirde ise Allâh'ın rahmetini ummak abes olur.

Burada: "Îmanla birlikte günah zarar vermez. Asla ateşle azap olunmaz." diyen mürcielere tam bir cevap vardır. Mü'minlerin de günahları kadar ateşte cezalandırılacakları burada açıkça beyan edilmiştir. Cezaları bittikten sonra cennete döneceklerdir.

(Bakara 275, 276, 278, 279, 280. Rum 39. Ali Imrân 32. Nisa 59, 80. Mâide 92. Enfal 1, 20, 46. Nur 54. Muhammed 33. Mücadele 13. Teğabün 12. âyetleri de okuyalım.)

Şimdi de Allâh mü'minlerin mağfirete ve cennete koşmalarını emrediyor:

Âyet: 133

وَسَارِعُوٓا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَٰوَٰتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾

Meâli:

"Rabbinizden bir mağfirete ve müttegîler için hazırlanan genişliği gökler ile yer olan bir cennete koşuşun."

Âyet: 134

اَلَّذِينَ يُنفِقُونَ فِى السَّرَّآءِ وَالضَّرَّآءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ
وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾

Meâli:

"Huzurlu ve huzursuzlukta harcayanlar, öfkeyi de tutanlar, insanları da bağışlayanlardır. Allâh iyilik edenleri de sever."

ÎZAHLARI:

Allâhu zülcelal, müminleri faiz gibi cehenneme sürükleyen haramlardan men ettikten sonra mağfirete ve cennete ulaştıracak sebeplere sarılmalarını emrediyor ve:

1- "Rabbinizden bir mağfirete..." koşun buyuruyor.

Yani tevbe, istiğfar edin, ataları bırakın, ibadetlerdeki gevşeklikleri terkedin, Allâh'ın yasakladığı şeylerden uzaklaşın, mağfirete sebep olacak her çareye baş vurun. Namazınızı dosdoğru kılın. Orucunuzu dikkatle tutun. Zekatınızı tam verin. Sadakalar verin. Hac borcunuzu yerine getirin. Alış verişlerinizi doğru yapın, yalan söylemeyin, hukuka riâyet edin...

2- "...Ve müttegîler için hazırlanan, genişliği gökler ile yer olan bir cennete koşuşun."

Cehennem nasıl ki kâfirler için hazırlanmış ise cennet de müttegîler için hazırlanmıştır. Burada müttegîlerin, doğrudan cennete girmeye hak kazanmış mü'minler olduğu anlaşılmaktadır. Günahlardan gereği gibi sakınmış, sevaplara da hakkıyla sarılmış kimseler müttegîlerdir. Cennet işte bunlar için hazırlanmıştır. Diğer günahkar mü'minler de, günahları kadar cezalarını çektikten sonra, onlar da cennete girecekler. Hadid sûresinin 21. âyetini de okuyalım.

Hazırlanmış, tâbiri, cennetin ve cehennemin birer mahluk olduğunu sonradan yaratılmış olduğunu ifade eder.

Cennetin genişliğinin de gökler ve yer kadar veya bunların arası kadar olduğu beyan edilir. Uzunluğunu da buna göre düşünmek gerekir. Adem aleyhisselamdan kıyâmete kadar yaratılmış olan bütün insanlar müslüman olmuş olsalar da onların hepsine bol bol yetecek kadar cennet

vardır. Kaldı ki bu insanların pek çoğu kâfir olarak öldükleri için cennete giremeyecekler. Böylece cennet tamamen mü'minlere kalacak. İşte mü'minlere, bu cennete girecekleri sebeplere sarılmaları emredilmektedir. Allâh müttegîleri şu sıfatlarla hatırlatıyor:

3- "...Huzurlu ve huzursuzlukta harcayanlar..."

"Harcamak" Allâh yolunda, Allâh'ın razı olacağı yerlerde mal, para, yiyecek, içecek, kuvvet, gayret, akıl, ilim, fikir harcamaların hepsi.

(Bakara 274. Ra'd 22. İbrâhîm 31. âyetleri de okuyalım).

"Huzurlu, huzursuz" insanın her hali bir olmaz. Zengin olur, fakir olur. Sıhhatli olur, hasta olur, şen olur, üzüntülü olur. Bolluk içinde olur, darlık içinde olur. Selamet ve saadette olur, sıkıntılı olur. Emniyette hür olur, esarette ve bunalım içinde olur... Bu hallerin hangisinde olursa olsun îmanı sağlam olan Allâh yolunda elinden gelen her şeyi harcar. Bu müttegîdir.

4- "...Öfkeyi de tutanlar..."

Karı koca geçimleri, ana baba evlad geçimleri tümüyle aile geçimleri, komşu geçimleri, iş yeri geçimleri, bütün insanların birbiriyle geçinmeleri, milletler arası geçimler hep öfkenin yenilmesi tutulmasına bağlıdır. Geçim için karşılıklı ihtiyaçların da çok rolü olmakla beraber, öfke, sinir her şeyi bir anda unutturabilir. Îmanda kemale erenler, öfkelerini de tutabilirler ve müttegî olurlar.

Öfke yüzünden nice yuvaların yıkıldığı, ocakların söndüğü, nice yiğitlerin öldüğü, nice milletlerin birbirini kırdığı, huzurun bozulduğu bilinmektedir.

Ebu Hureyre R.A.dan (والكاظمين الغيظ) âyeti hakkında Rasulullah S.A.V.: "Kim, infazına gücü yettiği halde öfkesini yenerse, Allâh onun karnını (kalbini) güven ve îmanla doldurur." buyurdu. (İbni kesir c-1, s. 319)

Öfkenin ve kin'in kaldırılması için de:

5- "...İnsanları da bağışlayanlardır."

Ne kadar dikkat edilirse edilsin, insanlar hatadan hâli kalamazlar. Birbirlerine karşı hata edebilirler. Bu hataların bağışlanması da Allâh'ın razı olacağı bir fazilettir. Cennetle müjdelenenlerin sıfatlarından birisi de, hataları hoş görmek ve bağışlamaktır. Bu bir olgunluk, Allâh yolunda erginliğin bir nişanesidir. Araf sûresinin 199. âyetini de okuyalım.

6- "...Allâh iyilik edenleri de sever."

Öfkeyi yenmek, hataları bağışlamakla birlikte her türlü iyilik edenleri Allâh sever. Kötülüğe karşı da olsa iyilik yapılmalıdır. (Bakara 190. Âl-i Imrân 148. Mâide 13, 93. Mü'minun 96. Fussilet 34. âyetleri de okuyalım)

Şimdi de Allâh'ı hatırlayıp da mağfiret isteyen günahkarlar hakkındaki âyetleri görelim:

Âyet: 135

وَالَّذِينَ اِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً اَوْ ظَلَمُوٓا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ ۫ وَمَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ اِلَّا اللّٰهُ ۫ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلٰى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾

Meâli:

"Bir kötülük yaptıkları veya kendilerine zulmettikleri zaman, Allâh'ı hatırlayıp da günahları için (Allâh'tan) mağfiret dileyenler – Allâh'tan başka da günahları kim mağfiret edebilir– Hem de onlar bilerek yaptıklarında ısrar da etmeyenlerdir.

Âyet: 136

اُولٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَجَنّٰتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خَالِدِينَ فِيهَا ۭ وَنِعْمَ اَجْرُ الْعَامِلِينَ ۭ ﴿١٣٦﴾

Meâli:

"İşte onlar yok mu, onların cezaları, Rabblerinden bir mağfiret ile altından ırmaklar akan cennetlerdir. Orada da ebedî kalıcılardır. Çalışanların mükafatı ne güzeldir."

ÎZAHLARI:

Kendileri için cennet hazırlanan müttegîleri anlatırken devamla:

1- "Bir kötülük yaptıkları veya kendilerine zulmettikleri zaman, Allâh'ı hatırlayıp da günahları için (Allâh'tan) mağfiret dileyenler ..." buyrulmuştur.

"Fâhişe": Aşırı kötülük. Bütün kötülüklerin aşırısına kötü sözlere ve zinacılığa da denir. Başkalarına geçen, başkalarıyla ilgili olan kötülüklere de denmiştir. Büyük günahlara da "fahişe" denir.

"Kendilerine zulüm" başkalarıyla ilgisi olmayan yalnız kendine zararı olan günahlardır. Kötü gözle bakmak, içki içmek, yıkanmamak, kendini korumamak gibi.

(Âl-i İmrân 117. Nisâ 64. En'âm 151. Araf 33. Yûnus 44. Hûd 101. Nahl 33. 118. İsrâ 32. Ankebut 40. Rûm 9. Şûrâ 37. Necm 32. âyetleri de okuyalım.)

Ali R.A. anlatıyor:

- Rasulullah'tan bir söz işitirsen, Allâh ondan bana dilediği faydayı verir. Ondan bir başkası bana hadîs söylerse, onu araştırırım. Yemin ederse tasdik ederim. Ebû Bekir R.A. bana hadîs söylerse hemen tasdik ederim. Ebu Bekir doğrudur. Rasulullah'tan şöyle işitmiş. Rasulullah:

- Hiçbir kimse yok ki bir günah işler de abdest alır, abdestini de güzel alır, sonra iki rek'at da namaz kılar ve Allâhu azze ve celle'den mağfiret dilerse, Allâh onu her halde afv eder buyurdu. (Eshabı Sünen ve Ahmet ile İbni Hıbbân)

2- "...Allâh'tan başka da günahları kim mağfiret edebilir?..."

Günahları yalnız Allâh afveder. Ondan başka hiçbir kimse günahları afvedemez. Günahların afvı için Allâh'tan başkasından afv dilemek küfürdür.

3- "...Hem de onlar bilerek yaptıklarında ısrar da etmeyenlerdir."

Yukarıda belirtildiği gibi bir günah işledikleri zaman hemen tevbe ve istiğfar ederler. Yaptıkları hataları tekrarlamazlar. Üzerinde durup ısrar etmezler.

Bu noktayı karıştırmamak gerekir. Allâh, ne kadar çok olursa olsun günahları afveder. Ama "afveder" diye bilerek suç işlenip durulmaz. İşlenilen günahta bile bile ısrar edilmez. Günah işledikleri zaman, hemen tevbe istiğfar eden müttegîler:

4- "İşte onlar yok mu, onların cezaları, Rablerinden bir mağfiret ile altından ırmaklar akan cennetlerdir. Orada ebedî kalıcılardır..."

"Onların cezaları" onların karşılığı, mükafatı, suçunu anlayıp da afvedecek Allâh'ı bilip, ondan afv isteyenlerin mükafatı, hem mağfiret hem de cennettir.

(Kehf 88. Zümer 34, 35. Ahkâf 13, 14. Necm 41. Rahmân 60. İnsan 5-22. Nebe' 31-36. âyetleri de okuyalım)

5- "...Çalışanların mükafatı ne güzeldir."

Allâh için Allâh yolunda çalışanlar. Allâh'ın emrettiğini yapanlar. Allâh rızası için işleyenler, Allâh'ın en güzel mükafatını hak edenlerdir.

(Âl-i İmran 30. Ra'd 22-24. Nahl 30, 31. Ankebût 58. Zümer 74. Sebe' 37. Ğafir 40. âyetleri de okuyalım)

Mü'minlere teselli olmak üzere şöyle buyuruluyor:

Âyet: 137

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾

Meâli:

"Sizden önce sünnetler geçmiştir. Artık yer (yüzün)de yürüyün de yalancıların sonu nasıl olmuş bakın."

Âyet: 138

هَٰذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾

Meâli:

"Bu insanlar için bir açıklanan, müttegîler için de bir hidâyet ile bir öğüttür."

ÎZAHLARI:

Uhud savaşında mü'minlerin sarsılması üzerine tesellileri ve toparlanıp ders almaları için:

1- "Sizden önce sünnetler geçmiştir..."

"Sünnetler": Milletler, düzenler, yollar, nizamlar, hâdiseler, olup bitenler manalarına gelir. Bu manaların hepsi de burada uygun düşmektedir.

Adem aleyhisselamdan bu yana çok milletler gelip geçmiştir. Her birinin ayrı ayrı düzenleri, yolları, dinleri vardı. Her biri ayrı hâdiseler ile karşılaştı. Onlar da küfür, îman savaşı yaptılar. Onlardan da ölenler, kalanlar oldu. Mal ve can zararlarına uğrayanlar oldu. Nice Peygamberle-

re kavimleri karşı geldi. Hud aleyhisselamla Âd gibi, Salih aleyhisselamla Semûd gibi, Nûh aleyhisselamla kavmi gibi, Lut aleyhisselamla kavmi gibi, İbrâhîm aleyhisselam ile Nemrud gibi, Mûsâ aleyhisselam ile Firavun gibi, Îsâ aleyhisselamla Yahudiler gibi niceleri geçmiştir. Sizin ibret ve ders almanız için:

2- "...Artık yer(yüzün)de yürüyün de yalancıların sonu nasıl olmuş bakın."

Ey Peygamberine sadık olan mü'minler gâfil olmayın. Geçmiş milletlerin halini görmek ve ibret almak için ulaşabildiğiniz kadar yer yüzünü gezin dolaşın. Viranelere ve kalıntı eserlere bakın da o yalancı ve yalanlayıcıların sonu ne olmuş bir görün. Onlardan kalan sadece birer taş yığını. Kendilerinden, nesillerinden düzenlerinden, ne kalmış? Siz de onlar gibi olmayın.

Hakikaten eski eserlere önem verilen şu devirde geriye doğru baktığımızda, akılların alamayacağı, fikirlerin seçemeyeceği, bilgilerin ulaşamayacağı devirlerle karşılaşırız.

Bu gün dünya üzerinde, hak veya bâtıl sadece dinlerine bağlı kalan milletlerin ve ırkların nesillerini görürüz. Onun ötesindeki kavimlerin pek çoğunun adı bile kalmamıştır.

(Yusuf 109. Hacc 46. En'âm 11. Nahl 36. Neml 69. Rûm 9-11, 41, 42. Fâtır 44. Ğafir 21, 22, 82, 83. Muhammed 8-10. âyetleri de okuyalım.)

3- "Bu insanlar için bir açıklamadır..."

Bu Kur'ân, bütün âyetleri ile tüm insanlar için yararlı ve zararlı her şeyi açıklamadır. Bu açıklamadan bilgi ve ibret alarak yollarını düzeltmelidirler.

4- "Müttegîler için de bir hidâyet ile bir öğüttür."

Kur'ânı Kerîm; tümüyle müttegîler için tam bir hidâyet ve öğüttür. Bu müttegîler tam Allâh yolundadırlar. Onlar, hiçbir savaşta sarsılmazlar, cihaddan çekinmezler. Onlar her zaman güçlüdürler.

(Bakara 2, Nur 34. âyetlere de bakalım.)

Allâh, önemli tenbihler yapıyor. Okuyalım:

Âyet: 139

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾

Meâli:

"Gevşemeyin de, üzülmeyin de. Eğer mü'minler iseniz en üstünler de sizsiniz."

Âyet: 140

إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ ۚ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ
نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ
مِنْكُمْ شُهَدَاءَ ۗ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٠﴾

Meâli:

"Size bir yara dokunuyorsa (O) kavme de onun gibi yara dokunmuştur. O günler ki, onları insanlar arasında döndeririz. Hem de Allâh'ın îman edenleri bilmesi ve sizden şehidler edinmesi içindir. Allâh zalimleri de sevmez."

ÎZAHLARI:

Yukarıdaki âyetlerde beyan edildiği gibi Uhud savaşında müslümanların bir hatası yüzünden kâfirler bozulmuş iken tekrar canlanarak Muhacirlerden beş, Ensardan da yetmiş şehid düşmüş idi. Bu durum müslümanlarda bir duraklama ve üzüntüye yol açarken Allâh:

1- "Gevşemeyin de, üzülmeyin de..." buyurdu.

Yani zafer sizindir. İrkilmeyi, duraklamayı, gevşemeyi bırakın. Şehidlere acımayın, üzülmeyin de. Onlara Allâh şehitlik ikram etmiştir. Onların yeri cennettir. Siz hemen toparlanın, canlanın küffarın karşısına çıkın:

2- "...Eğer inanıyorsanız, en üstünler de sizsiniz."

"Kafirlere karşı muzaffer olan sizsiniz." Buyruldu ve öylece de oldu. Sonra:

3- "Size bir yara dokunuyorsa, (O) kavme de onun gibi bir yara dokunmuştur..."

Şimdi Uhud önlerinde kâfirler ile giriştiğimiz bu savaşta –kendi hatamızdan dolayı– bir yara, bir acı dokunuyorsa, sarsılmayın, üzülmeyin. Bedir savaşında da o kâfirlere aynı onun gibi acı ve yara dokunmuştu. Onu hatırlayın da sırf kendinize dokundu sanmayın:

4- "...O günler ki, onları insanlar arasında döndeririz..."

Bunu bilin. Başarılı ve başarısız olan günleri biz kâfirler ile müslümanlar arasında bazen birine, bazen de diğerine dönderir ve bir halde bırakmayız.

Ey mü'minler! Bedirdeki gibi bütünüyle zaferi size verdiğimizde, bu zaferin kendi yiğitliğinizden değil, Allâh'ın izni ve yardımıyla olduğunu bilip şükretmelisiniz. Uhud'daki gibi sizi biraz sarstığımızda da hatanızı anlayıp, verilen emri dinlemelisiniz ve Rasulullah'ın sözünden ayrılmamalısınız. İnancınız asla sarsılmamalı. Sonuç sizindir. Kâfirlere asla yardımım yoktur. Bunu iyi bilmelisiniz.

5- "...Hem de Allâh'ın îman edenleri bilmesi..."

Sizi imtihan edeceğimi de hatırlayın. İçinizden üç yüz kadarının bir münafığa uyarak ayrıldığını okçuların ğanimet için yerlerini terkettiklerini bir düşünün. Allâh bunları bilir. Sizin de bilmeniz için sizi ihtar ediyoruz.

6- "...Ve sizden şehidler edinmesi içindir..."

Ey mü'minler! Şehidliğin yüce derecesini biliyor ve şehid olmanızı istiyordunuz. İşte bu duanızın kabulünü düşünün, şükredin ve bilin ki:

7- "...Allâh zalimleri de sevmez."

Allâh karşınızdaki müşrik, kâfir zalimleri sevmez ve onlara yardım etmez. İçinizdeki müslüman görünen münâfık zalimleri de sevmez. Siz bunlara karşı uyanık olun.

(Al-i Imran 146. Nisâ 104. Muhammed 35. âyetleri de okuyalım.)

Aynı konuya devamla şöyle buyruluyor:

Âyet: 141

وَلِيُمَحِّصَ اللّٰهُ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ ﴿١٤١﴾

Meâli:

"Îman edenleri arındırması, kâfirleri de silip yok etmesi içindir."

Âyet: 142

اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٢﴾

Meâli:

"Yoksa, Allâh sabırlıları bilmesiyle beraber, sizden cihad edenleri de bellemeden cennete girivereceğinizi mi sandınız?"

Âyet: 143

وَلَقَدْ كُنتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِن قَبْلِ اَنْ تَلْقَوهُ فَقَدْ رَايتموهُ وَانتُمْ تَنظُرُونَ ﴿١٤٣﴾

Meâli:

"Andolsun kendisiyle karşılaşmanızdan önce de ölümü temenni ediyordunuz. İşte onu gördünüz. Hâlâ da bakıyorsunuz."

ÎZAHLARI:

Allâhu zülcelal, Uhud sarsıntısının sebeplerini beyana devamla:

1- "Îman edenleri arındırması..." buyuruyor.

يمحص sınamak, tecrübe etmek, imtihan etmek, temizlemek, arındırmak manalarına gelir. Burada üç ihtimal dikkatimizi çeker.

a) Allâh'ın mü'minleri sınayıp imtihan etmesi, savaş da yılacaklar mı, yılmayacaklar mı. İleride mü'minlerin çok savaşa gireceklerini bilen Allâh, onları Uhud savaşında deneme yapmıştır.

b) Mü'minleri günahlardan, hatalardan temizlemek. Şehid olanları her türlü günahtan temizleyerek doğrudan cennetlik yapmıştır. Kalan gazileri ise, günahlarını da bağışlayarak, hatalarını silerek temizlemiş, aynı zamanda Rasulullahın verdiği emirlerden ayrılmama azmini vermiştir.

c) Mü'minlerin arasındaki bozgunculuk yapanları belli ederek, onları aralarından uzaklaştırarak nifakten, hasedden, fesaddan arındırmıştır.

يمحص kelimesinin anlamından çıkan bu üç hususun da aynı zamanda irade buyrulmuş olmasını anlamak yerinde olur.

(Şu âyetleri de okuyalım. Bu sûre 154. Kehf 12. Ankebut 3, 11. Ahzab 11. Muhammed 4, 31. Enfâl 17. Mülk 2.)

2- "...Kafirleri de silip yok etmesi içindir."

يمحق giderir, siler, yok eder, helak eder manalarınadır. Ki birden bire değil, yavaş yavaş olur. Kâfirlerin giderilmesi de yavaş yavaştır. Bir tek savaşta veya bir musibetle değil, bir çok savaşlar ve musibetler göre-

cekler demektir. Onların yenilmesi de felakettir. Galip gelmesi de zararlarınadır.

(Tevbe 2. âyeti okuyalım.)

3- "Yoksa, Allâh sabırlıları bilmesiyle beraber, sizden cihad edenleri de bellemeden cennete girivereceğinizi mi sandınız?"

يعلم kelimeleri üzerinde durularak Allâh'ın ilim sıfatının her an her şeyin varlığına, yokluğuna, olacağına, ne zaman, nasıl olacağına taalluk ettiği halde, "Allâh bilmiyor mu ki burada "bilmeden" deniliyor?" diye çeşitli te'viller yapılmıştır.

Burada, kulun amelinin hayır veya şer yönüyle bilinmesi ve ona göre verilecek ceza veya mükafatla ilgili beyandır. Nitekim Zilzal sûresinde: "Kim zerre ağırlığı hayır işlerse, onu görür. Kim de zerre ağırlığı şer işlerse, onu görecektir." buyuruluyor. Bu Allâh'ın bilgisi dahilindedir.

Burada da cihad ve sabır amellerinin zikredilmesi ilim sıfatının taalluku gereğidir. Bazı mûtezilelerin dediği gibi: "Allâh hâdisenin meydana gelmesinden sonra bilir. Daha önce bilmez." Şeklinde değildir. Bu yanlış bir anlayış ve yanlış bir inançtır.

Ayeti şöyle anlayacağız:

"Ey mü'minler! Sizin içinizden cihad edenler, sabırlı olanlar amelleri ile bilinmeden, bellenmeden, amel defterlerine yazılmadan, icraatları tahakkuk etmeden kolayca cennete girivereceklerinizi mi sanıyorsunuz?"

(Bakara 214. Tevbe 16. Ankebût 2, 3. Kıyâmet 36. âyetleri de okuyalım)

4- "Andolsun kendisiyle karşılaşmanızdan önce de ölümü temenni ediyordunuz..."

Ey mü'minler! Hani siz Bedir şehitlerine imrenip de şehid olarak ölmeyi arzu ediyordunuz ya. Hatırlayın.

Uhud savaşında da Küffara karşı çıkmayı isteyenler, bu şehitlik arzusunda olanlardı. Nitekim o arzu edenlerin bir kısmı veya hepsi orada arzularına nail oldular. Allâh bu âyette bunu hatırlatıyor. Sarsılanlara da:

5- "...İşte onu gördünüz. Hâlâ da bakıyorsunuz." diye hitap edilmiştir. Ey mü'minler! İşte gözlerinizle görüyorsunuz istediğiniz, ah çektiğiniz ölüm, şehitlik yanınızda. Niye sarsılıyor ve telaşlanıyorsunuz? Haydi düşmana yeniden hücum edin.

Bu âyetlerin nüzûlü üzerine toparlanan mü'minler düşmanı mağlup edip zaferi kazandılar.

Şimdi de bizzat Rasulü ile ilgili Allâh'ın beyanını okuyalım:

Âyet: 144

وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُولٌ ۚ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۭ اَفَائِنْ مَّاتَ اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ ۭ وَمَنْ يَّنْقَلِبْ عَلٰي عَقِبَيْهِ فَلَنْ يَّضُرَّ اللّٰهَ شَيْـــًٔا ۭ وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشّٰكِرِيْنَ ﴿١٤٤﴾

Meâli:

"Muhammed de bir Rasulden başkası değildir. Ondan önce Peygamberler (gelip) geçmiştir. Artık o ölür veya öldürülürse, ökçeleriniz üzerinde dönüverecek misiniz? Kim de iki ökçesi üzerinde dönüverirse, elbette Allâh'a bir şey zarar da veremez. Allâh şükredenleri de yakında mükafatlandıracak."

Âyet: 145

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تَمُوْتَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ كِتٰبًا مُّؤَجَّلًا ۭ وَمَنْ يُّرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهٖ مِنْهَا ۚ وَمَنْ يُّرِدْ ثَوَابَ الْاٰخِرَةِ نُؤْتِهٖ مِنْهَا ۭ وَسَنَجْزِي الشّٰكِرِيْنَ ﴿١٤٥﴾

Meâli:

"Vadeli bir yazı olarak Allâh'ın izni olmadıkça hiçbir nefse ölmesi de mukadder değildir. Artık kim dünya sevabını isterse, kendisine ondan veririz. Kim de âhiret sevabını isterse ona (da) ondan veririz. Şükredenleri de yakında mükafatlandırırız."

İZAHLARI:

Geçen 120. âyette belirtildiği gibi Rasulullah S.A.V. Efendimiz, takriben bin kişilik bir ordu ile müşriklerle savaşmak üzere Medine'den Uhud dağı eteklerine doğru hareket etti. Üç yüz kadarı münâfıkların başı Abdullah ibni Übeyy ibni Selûl'ün ağzına bakarak ayrıldılar. Kalan yedi yüz mücahidi mevzilere yerleştirdi. Bunlardan elli kişilik bir okçuyu Abdullah ibni Cübeyri'nin emrinde arka tarafta hakim bir noktaya yerleştirmiş ve: "Burayı iyi tutun arkamızdan geleceklere karşı bizi koruyun

lehimize de olsa, aleyhimize de olsa benden haberci gelmedikçe yerinizden ayrılmayın. Siz yerinizde sabit oldukça zafer bizimdir" buyurarak sıkı tembihde bulundu.

Düşman ordusu da, Halid ibni Velidin kumandasındaki iki yüz elli atlı süvariyi sağ cenaha, Ebu Cehil'in oğlu Ikrime kumandasındaki kuvveti de sol cenaha yerleştirmişti. Müşriklerin kadınları arasında defler çalıyorlar, şiirler söylüyorlar askeri harbe teşvik ediyorlardı.

Bu arada Rasulullah eline bir kılınç alarak: "Şu kılıncı kim alır da bölünceye kadar hakkıyla onu düşmana vurur?" buyurdu. Hemen Ensardan Harşet'in oğlu Ebû Dücâne Semmâk atıldı ve aldı. Başına bir kırmızı sarık sararak heybetli bir yürüyüşle şiirler söyleyerek ilerledi. Bunun bu halini gören Rasulullah:

- Bu yürüyüş, Allâh'ın ve Rasulünün buğzettiği bir yürüyüştür. Ancak burası başka" buyurdu.

Hazreti Ali, Hazreti Hamza ve Hazreti Sa'd ibni Ebi Vakkasın da içinde bulunduğu kılınçlı bir grup düşmana saldırdı. Bu dücane, Rasullah'dan aldığı kılıncı hakkıyla kullanıyor önüne gelenin kellesini uçuruyordu. Diğerleri de öyle yapıyordu. Bu yiğit, îmanlı müslümanlar karşısında düşman dayanamadı epeyce ölü ve yaralı bırakarak, mallarını da terkederek kaçmaya başlayınca ganimet toplamaya başladılar. Bunu gören okçular, duramadılar. Kumandanları Abdullah ibni Cübeyr'in izin vermemesine rağmen ganimete koştular. Orada ancak sekiz kişi kaldı. Buranın boşaldığını gören süvari birliği kumandanı Halid ibni Velit fırsatı kaçırmadı. Hemen hücuma geçerek hızla ilerledi ve kalan sekiz okçuyu şehit ettikten sonra müslümanları arkalarından vurdular. Derken düşman yeniden toparlandı ve harp yeniden kızıştı. Rasulullaha doğru hücuma geçtiler. İçlerinden Abdullah ibni Kamie adında ki bir kâfir, Rasulllah'a vurarak, mübarek yüzünü yaraladı ve azı dişinin biri kırıldı. Efendimizi korumaya çalışan Mus'ab ibni Umeyr'i şehid etti. Bunun ölümünü gören gözü dönmüş kâfir ibni Kamie Rasûlullahı sanarak: "Muhammed'i öldürdüm" diye bağırdı. Bu arada "Muhammed öldürüldü haberiniz olsun" diye kimden çıktığı bilinmeyen acayip bir ses yükseldi. Bu sesin şeytan tarafından haykırıldığı da rivayet olunur.

Müslümanlardan bir kısmı da kaçmaya başladı. Hatta içlerinden bazıları: "Abdullah ibni Übeyy'e söyleyelim de Ebu Süfyandan bize aman dileyiversin" dediler. Münâfıklar da: "Muhammed Peygamber olsaydı, ölmezdi. Haydin artık eski dininize dönün" deme fırsatını bulmuşlardı. Bunları duyan Enes ibni Malikin amcası, Enes ibni Nadr R.A. hemen kalkarak:

- Ey kavm! Muhammed öldürüldü ise, Muhammedin Rabbi diridir. O asla ölmez. Rasulullahtan sonra sağ kalıp da ne olacak? Onun savaştığı yolda savaşın. Onun öldüğü yolda şerefle ölün. Sonra dua etmiş ve kılıncını çekerek savaşa girmiş şehid düşünceye kadar savaşmıştır. Eshabın çokları da bu zata uyarak düşmanı şaşırtmayı başarmışlardır.

Bu arada Rasulullah Talha'nın da yardımıyla bir kayanın üzerine çıkarak: "Allâh'ın kulları yanıma, Allâh'ın kulları yanıma" diye çağırdı. Kâb ibni Mâlik: "Rasulullahı ilk gören benim. Miğferin altında gözleri parlıyordu. Hemen en yüksek sesimle, Ey müslümanlar müjde işte Rasulullah diye bağırdım. Rasulullah bana "sus" diye işaret buyurdu" dedi. Dağılıp telaşa düşen Eshabı kiram toparlandı. Küffar da kaçmaya başlamıştı. Bu hâdise üzerine inzal buyrulan şu âyetleri de okuyalım:

1- "Muhammed de bir Rasulden başkası değildir..."

Muhammed ancak bir Peygamberdir. Hâşâ bir ilah değildir. O da sizin gibi bir beşerdir. Ona Allâh'tan vahiy gelir. O Allâh'ın emirlerini tebliğe me'murdur. Ona mı kulsunuz, yoksa Allâh'a mı kulsunuz? Kulluk, yalnız Allâh'adır. Peygambere değildir. Onlar da Allâh'a kulluk yapan birer beşerdir.

(İbrâhîm 11. Kehf 110. Fussılet 6. âyetleri okuyalım.)

2- "...Ondan önce Peygamberler (gelip) geçmiştir..."

Peygamberlerin ilki Adem aleyhisselam, sonu da Muhammed Aleyhisselam, bu ikisinin arasında sayılarını yalnız Allâh'ın bildiği Peygamberler gelip geçmiştir. Kur'ânı kerîmde sadece kesin olarak yirmi beşi zikredilmiştir. Bunların hepsi de birer beşerdi. Muhammed aleyhisselam da onlar gibidir.

(Bakara 87. Âl-i Imran 183. Nisa 164. Mâide 75. En'âm 48. Ra'd 38. Kehf 56. Rum 47. Ğafir 78. âyetlere de bakalım.)

3- "...Artık o ölür veya öldürülürse, ökçeleriniz üzerinde dönüverecek misiniz?"

Adem aleyhisselamdan bu yana ölen veya öldürülen Peygamberler gibi Muhammed aleyhisselam da ölebilir veya öldürülebilir. Sizin cihadınız, savaşınız, bütün çalışmalarınız Allâh için olduğuna göre Peygamber ölse de Allâh için cihad devam edecektir. Asla terk edilmeyecektir.

"Ökçeler üzerinde dönüş" hak yoldan bâtıl yola hemen çar çabuk dönüvermeyi ifade eder. Îmandan küfre sapıvermek. İslâmdan islam öncesi hallerine dönüvermeleridir. Münâfıklar da bunu istiyorlardı. Allâh onlara bu fırsatı vermedi. Müslümanlar şunu iyi anladılar "ölmek var, dönmek yok."

(Bakara 143, 217. Hacc 66. Enbiyâ 35. Ankebut 57. Zümer 30, 42. Cum'a 8. âyetleri de okuyalım.)

4- "...Kim de iki ökçesi üzerinde dönüverirse, elbette Allâh'a bir şey zarar da veremez..."

Kim dininden hemen dönüverirse, zararı kendinedir. Dünyada ve âhirette zarar görecek kendisidir. Allâh'a hiçbir zarar veremez.

(Bu sûrenin 176, 177. Tevbe 39. Hûd 57. Muhammed 32. âyetleri de okuyalım.)

5- "...Allâh şükredenleri de yakında mükafatlandıracak."

"Şakirîn"den maksat, dinlerinde sabit kalanlar olduğu hakkında müfessirler ittifak etmişlerdir. İslâm nimetine şükretmiş olduklarını, o sıkıntılı günde sebat ederek ve Allâh'a itaatte bulunarak ispat etmişlerdir. Âyetin bu kısmı hakkında Ali R.A.ın şöyle dediği rivayet edilmiştir:

Hz. Ebu Bekir, şükredenlerin eminidir. Allâh'ın haber alimlerinin de eminidir. Allâh'a en sevimli ve en şükredenleridir."

Uhud savaşındaki sarsılmada Ebu Bekir ve arkadaşları en çok sebat gösterenlerdir. İşte şükredenler bunlardır.

Şükrün manası da burada daha iyi anlaşılmış oluyor. Allâh'ın bütün emirlerini yerine getirmekte ve nehiylerinden uzaklaşmakta sebat göstermek, Allâh'a şükretmektir. Sadece dil ile söyleyivermek yeterli olmuyor. İcraat gerekiyor.

(Zümer 66. İnsan 3. âyetleri de okuyalım.)

6- "Vadeli bir yazı olarak Allâh'ın izni olmadıkça hiçbir nefse, ölmesi de mukadder değildir."

Hiçbir canlı Allâh'ın izni olmadıkça ölmez. Ölüm Allâh'ın yazması ve taktiriyledir. Harpten kaçmakla ölümden kurtulunmaz. Veya savaşa girmekle, her halde ölmek icabetmez. Ölüm yazılmışsa gelir. Yazılmamışsa asla gelemez. Bu tamamen Allâh'ın bileceği bir şeydir.

(En'âm 2. Arâf 34. Yûnus 49. Nahl 61. Fâtır 11, 45. âyetleri de okuyalım)

7- "...Artık kim dünya sevabını isterse, kendisine ondan veririz..."

Kim âhireti düşünmez de sırf dünya menfaatini isterse ona o istediği şeyden biraz veririz. Burada, ganimete koşanlara işaret ve ikaz vardır. Ganimet malları dünya ile ilgili geçici bir şeydir. Âyetin umumi ifa-

desinden anlaşılan menfaat ise, her şeye şamildir. Her zaman her yerde, herkesin, her çeşit dünyada malıdır.

8- "...Kim de âhiret sevabını isterse, ona (da) ondan veririz."

Kim de âhirete îman ederek orada kendine yarayacak olan sevabı isterse, ona da ondan dilediğimiz kadar veririz. Burada da Ebu Bekir ve Enes ibni Nadr ve arkadaşları gibilerine müjde vardır. Âyetin ifadesindeki umumîlik ise, her zaman ve her yerde her mü'minin her âhiret sevabı istemesine delalet eder. Allâh, ondan da verecektir. Her iki sınıf hakkında da beyan edilen şu âyetleri de okuyalım:

(Bakara 200, 201, 202. Nisâ 134. Araf 156. İsrâ 18, 19. İnsan 27. âyetleridir.)

9- "...Şükredenleri de yakında mükafatlandırırız."

Geçen 5. maddeye bakalım.

Allâhu Zülcelal, müslümanlara teselli olarak şu örnekleri veriyor. Okuyalım:

Âyet: 146

وَكَاَيِّنْ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ ۙ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ ۚ فَمَا وَهَنُوا لِمَآ
اَصَابَهُمْ فِى سَبِيلِ اللّٰهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا ۗ وَاللّٰهُ
يُحِبُّ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٦﴾

Meâli:

"Ve Peygamber(ler)den nicesi, kendisiyle beraber çok ribbiyyûn savaştı da Allâh yolunda kendilerine isabet eden şeyden dolayı gevşemediler, zayıflamadılar da. Boyun da eğmediler. Allâh da sabredicileri sever."

Âyet: 147

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ اِلَّآ اَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا
وَاِسْرَافَنَا فِى اَمْرِنَا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى
الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٧﴾

Meâli:

"Onların sözü de: "Ey Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki aşırılığımızı mağfiret et. Ayaklarımızı da sabit kıl. Kâfirler güruhuna karşı da bize yardım et" demelerinden başka değil idi."

Âyet: 148

فَـَٔاتٰىهُمُ اللّٰهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِ ۗ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١٤٨﴾

Meâli:

"Ve, Allâh onlara dünyanın sevabını ve âhiret sevabının güzelini verdi. Allâh iyilik yapanları da sever."

ÎZAHLARI:

Eshab-ı kiramdan Uhud savaşına girip de sarsılanlara geçmişten örnek vererek onları teselli eden ve ibrete davet eden Allâh şöyle buyurdu:

1- "Ve Peygamber(ler)den nicesi, kendisiyle beraber çok ribbiyyûn savaştı da Allâh yolunda kendilerine isabet eden şeyden dolayı gevşemediler..."

"Ribbiyyûn": Rabba mensuplar, rablarına bağlı onun yolundan ayrılmayanlar, Allâh'ın dininde bilgili olanlar. Allâh yoluna kendilerini verenler, îmanlı kalabalık ordu, çok sayıda mücahidler gibi manalar verilmiştir. Peygamberle birlikte canla başla savaşanlar demektir.

Tarih boyunca nice peygamberler gelip geçmiştir ki onların yanındaki mücahidler, pek çok ölüm ve yaralanma, açlık ve susuzluk gibi musibetlerle karşılaşmalarına rağmen hiç sarsılmamışlar ve yılgınlık göstermemişlerdir. Başlarındaki Peygamberler ölmüş de olsa yine gevşememişler. Hep Allâh yolunda savaşmışlardır.

2- "...Zayıflamadılar da. Boyun da eğmediler..."

O savaşçılar, düşmana karşı irkilme, durgunluk, yılgınlık gibi hiçbir zayıflık ifade eden davranışta bulunmamışlardır. Düşmanın gücü ne olursa olsun asla ona boyun eğmemişler, teslim olmamışlardır. İşte ey müslümanlar! Siz ileride karşılaşacağınız her düşmana karşı böyle olacaksınız. Metanetli, dayanıklı ve sabırlı olacaksınız çünkü Allâh:

3- "...Allâh da sabredicileri sever." buyuruyor.

"Sabr" kendini tutabilmek, dayanıklılığını korumak, heyecana kapılmamak, metanetini korumak.

Hayat bir takım baskılar, sıkıntılar, zorluklar, musibetlerle doludur. Bilhassa savaşta bu haller daha çok olur. İşte böyle zamanlarda yılmamak, usanıvermemek, korkaklığa düşmemek, metaneti bozmamak sabırdır. Allâh böyle sabırlıları sever.

(Bakara 155, 156, 157, 177. âyetlere de bakalım.)

Onlar işleri ve hareketleri ile gevşeklik, zayıflık yılgınlık göstermedikleri gibi:

4- "Onların sözü de: "Ey Rabbimiz! Bizim günahlarımızı ve işimizdeki aşırılığımızı mağfiret et. Ayaklarımızı da sabit kıl. Kâfirler güruhuna karşı da bize yardım et" demelerinden başka değil idi."

Peygamberleri ile birlikte savaşan sadık mü'minler, bir yandan fiilen savaşırken bir yandan da dilleri ile Allâh'a yalvarıyorlardı. Onların duaları şu dört noktada zikredilmiştir:

a) Ey Rabbimiz! Bize günahlarımızı mağfiret et.

"Mağfiret" örtmek, kapatmak, yok etmek manalarına gelir. Allâh'tan günahların, hataların –hiç çıkmamak üzere– kapatılmasını istemek. Mü'minler, bir yandan günah işlememeye dikkat etmekle beraber bir yandan da işleyebilecekleri veya işledikleri günahların kapatılmasını Allâh'tan isterler.

(Bu sûrenin 135, 193. Nisa 110. Araf 23. Enfâl 33. İbrâhîm 41. Zariyât 18. Haşr 10. âyetleri de okuyalım.)

b) Ve işimizdeki aşırılığımızı: "Kulluğumuzdaki sınırı, kendi aramızdaki işlerimizde şeriat sınırlarını aşmamız, ibadetlerimizde bıkkınlık verecek, çevremizi uslandıracak derecede ileri gitmemiz, bidatlara dalmamızı, hatalarımızı büyük günah derecesine vardırmamızı, harcamalarımızda savurganlık yapmamız" gibi manalar verilmiştir. Hepsi de uygun düşmektedir. Savaş anında fırsat ele geçince çok kimse öldürmek veya öldürmekte aşırı gitmek. İsra 33. âyette olduğu gibi bu anlayış da yerinde.

(En'âm 141. Araf 31. Zümer 53. âyetleri de okuyalım.)

c) Ayaklarımızı da sabit kıl. Bozgunculuk gösterme, sarsılmamızdan koru. Düşman karşısında dimdik tut, gücümüzü, kuvvetimizi koru. Bizi yanıltma demektir. (Bakara 250. Enfal 11, 12. Nahl 102. Muhammed 7. âyetleri de okuyalım.

d) Kâfirler güruhuna karşı da bize yardım et. Ey Rabbimiz; "Biz sana güvenerek dinimiz îmanımız için düşmanla savaşıyoruz. Her an se-

nin yardımına muhtacız. Bu kâfirlere karşı bize yardım et. bizi zafere ulaştır." Derler. Dâima Allâh'a güvenirler.

(Bakara 250, 286. Ankebut 30. âyetleri de okuyalım)

5- "Ve Allâh, onlara dünyanın sevabını ve âhiret sevabının güzelini verdi..."

"Sevab" yapılan işin karşılığı, dünya'da her çeşit menfaat, zafer, ganimetler, huzur, saadet, sıhhat, zenginlik gibi. Âhirette ise cennet ve nimetleridir.

(Bu sûre 195. Nisâ 134. Mâide 85. Kehf 31, 44, 46. Meryem 76. âyetleri de okuyalım.)

6- "...Allâh iyilik yapanları da sever."

Allâh için çalışıp harcadıkları ve günahlarını itiraf edip afvedildikleri için Allâh onlara "muhsinîn" dedi ve sevgisini açıkladı.

(Bakara 195. Mâide 93. âyetlere de bakalım.)

Allâh mü'minleri uyarmaya devamla şöyle buyuruyor:

Âyet: 149

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تُطِيعُوا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُوا۟ خَـٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

Meâli:

"Ey imân edenler! Küfredenlere itaat ederseniz, sizi ökçelerinizin üzerinde (küfre) döndürürler de iflas edenler olarak çevrilirsiniz."

Âyet: 150

بَلِ ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلنَّـٰصِرِينَ ﴿١٥٠﴾

Meâli:

"Evet yârânınız yalnız Allâh'tır. Hem de O, yardımcıların en hayırlısıdır."

Âyet: 151

سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا ۚ وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ ۖ وَبِئْسَ مَثْوَى الظَّالِمِينَ ﴿١٥١﴾

Meâli:

"Kendisiyle delil indirmediği şeyleri Allâh'a eş yapmaları sebebiyle küfredenlerin kalplerine yakında korku bırakacağız. Onların sığınacak yeri de ateştir. Zalimlerin barınağı ne de kötü oldu."

ÎZAHLARI:

Uhud savaşında müslümanların -geçici de olsa- bozguna uğradıklarında, münâfıkların:

- "Eski dininize dönün. Ebu Sufyan'dan aman dileyin." demeleri üzerine Allâhu zülcelal:

1- "Ey imân edenler! Küfredenlere itaat ederseniz, sizi ökçelerinizin üzerinde (küfre) döndürürler de iflas edenler olarak çevrilirsiniz." buyurmuştur.

"Ökçelerinizin üzerinde" hemen olduğunuz yerde çar çabuk îmanlı halinizden küfür haline dönderiverirler.

فتنقلبوا "Tenkalibû" çevrilirsiniz. Îmanlı, ahlaklı faziletli şerefli Allâh'ın sevdiği halinizden bunların tümünü atarak batırmış tüccar gibi iflas haline çevriliverirsiniz. Dünyanız da, âhiretiniz de hüsrana uğrar. Geçen 100. âyeti de okuyalım.

2- "Evet yârânınız yalnız Allâh'tır..."

"Mevlâ": Dost, söz sahibi, selahiyetli, yardımcı, sözü dinlenen manalarına gelir. Burada Allâh sizin güveneceğiniz dostunuz ve yardımcınızdır, yârânınızdır. Sizi sizden iyi düşünen ve koruyandır.

(En'âm 62. Enfâl 40. Yûnus 30. Hacc 78. Muhammed 11. Tahrim 2. âyetleri de okuyalım.)

3- "...Hem de O, yardımcıların en hayırlısıdır."

Ey mü'minler! Siz münâfıklardan, şurdan burdan yardım beklemeyin. Yardımı yalnız Allâh'tan bekleyin. O, size en hayırlı, en yararlı yardımı yapar. Yeter ki siz O'nun yolundan ayrılmayın.

(Şu âyetleri de okuyalım: Bu sûre 160. Tevbe sûresi 25, 40. Hacc 40. Rûm 5. Muhammed 7.)

4- "Kendisiyle delil indirmediği şeyleri Allâh'a eş yapmaları sebebiyle küfredenlerin kalplerine yakında korku bırakacağız..."

Allâh'ın mü'minlere en büyük yardımlarından biri de kâfirlerin kalplerine korku ve dehşet vermesidir. Onlar bu korkuyu haketmişlerdir. Çünkü onlar, Allâh'ın güç, kuvvet vermediği şeyleri Allâh'a denk tutmaya yeltendiler. Allâh'tan başkasının gücünden ne olacak. Allâh'ın gücünün yanında başkalarının nesi olabilir. Onları da Allâh yarattı. Onları yok etmeye de kadir. Nitekim tarihin derinliklerine baktığımızda, eş tutanların da, eş yaptıkları şeylerin de yok olup gittiğini kolayca görürüz. Put kırıklarının ayaklar altında itilip kakıldığını, o putlara tapanların en şenî şekilde geberip gittiğini ve en kötü şekilde anıldığını biliyoruz.

(Enfâl 12. Ahzâb 26. Haşr 2. âyetleri de okuyalım.)

5- "...Onların sığınacak yeri de ateştir. Zalimlerin barınağı ne de kötü oldu."

Kafirin dünyada şirkleri sebebiyle kalplerine korku doldurulduğu gibi âhirette de ateş doldurulacak. Onların yeri cehennem ateşidir. Başka sığınacakları, kaçacakları yer yoktur. Bu zalimlerin yerleşecekleri, barınacakları yer ne kadar da kötü oldu.

(Bu sure 197. Nisa 97, 121. Tevbe 73. Nahl 29. Ankebût 25, 68. Zümer 32. 60. 72. Nur 57. Casiye 34. Hadid 15. Tahrim 9. âyetleri de okuyalım.)

Allâh, Uhud ehlini uyarmaya şöyle devam ediyor:

Âyet: 152

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ وَعْدَهٗٓ اِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِاِذْنِهٖ ۚ حَتّٰٓى اِذَا
فَشِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ فِى الْاَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَآ اَرٰىكُمْ مَا
تُحِبُّونَ ۗ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْاٰخِرَةَ ۚ
ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ ۚ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ ۗ وَاللّٰهُ
ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾

Meâli:

"And olsun ki –onun izniyle onları öldürdüğünüzde sizin sevdiğiniz şeyi size gösterdikten sonra, yıldığınız, emir hakkında da uğraştığınız ve isyan ettiğiniz zamana kadar– Allâh vadini size tahakkuk etmiştir. Sizden dünyayı isteyen kimseler vardır. Yine sizden âhireti isteyen kimseler vardır. Sonra sizi imtihan etmek için onlardan sizi (geri) çevirdi. Hakikaten sizi afv da etmiştir. Allâh mü'minlere karşı faziletlidir de."

Âyet: 153

إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِىٓ أُخْرَىٰكُمْ فَأَثَٰبَكُمْ غَمًّۢا بِغَمٍّ لِّكَيْلَا تَحْزَنُوا۟ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَآ أَصَابَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾

Meâli:

"Hani ya siz (kaçarak dağlara) çıkıyordunuz bir kimseye de dönüp bakmıyordunuz. Rasül de diğerlerinizin içinde sizi çağırıyordu da (Allâh) sizden geçen ve size çatana karşı üzülmemeniz için size keder üstüne keder vermişti. Allâh yaptığınız şeylerden de haberlidir."

İZAHLARI:

Uhud savaşından Medine'ye döndükten sonra Eshabı kiram arasında: "Allâh bize zafer vadetmişti umduğumuz gibi olmadı. Çok şehid verdik" gibi sözler söylenmeye başladı. Münâfıkların körüklemeleri de bilinen şeylerdi. Bunun üzerine Allâhu Teâlâ mü'minleri şöyle uyardı:

1- "Andolsun ki Allâh vadini tahakkuk etmiştir. Onun izni ile onları öldürüyordunuz." İşte bunu hatırlayın.

Geçen âyetlerde de beyan edildiği gibi ilk sıralarda müşriklerden çok kimseler öldürüp yaralayarak onları bozdular ve Allâh'ın izni ile kaçmaya mecbur ettiler. Fakat ganimet toplamaya başlayınca, okçuların kumandanlarını dinlemeyerek yerlerini terk etmeleriyle Allâh'ın yardımı durdu ve savaşın şekli değişti.

2- "...(Allâh) size sevdiğiniz (zaferi) gösterdikten sonra, yıldığınız emir hakkında uğraştığınız ve isyan ettiğiniz zamana kadar."

فشلتم "Feşiltum": Korktunuz, yıldınız, zayıfladınız, dağıldınız.

تنازعتم "Tenaza'tum": İhtilafa düştünüz, anlaşamadınız, birbirinizi dinlemediniz. Rasulullah'ın "yerinizden asla ayrılmayınız" emri hakkında birbirinizle uğraştınız.

عصيتم "Asaytum" Rasulullah'ın emrini dinlemeyerek kumandanınız Abdullah ibni Cübeyr'e isyan ettiniz. Düşmanın arkadan vurmasına yol açtınız.

3- "...Sizden dünyayı isteyen kimseler var..."

Verilen nöbeti bırakıp da ganimete koşanlar gibi korkup, yılıp da kaçanlar gibi.

4- "...yine sizden âhireti isteyenler var."

Savaşı terk etmeyip yerlerinden ayrılmayan Abdullah ibni Cübeyr ve arkadaşları gibi. Rasullah ve yanından ayrılmayan Talha ve arkadaşları gibi.

5- "...Sonra sizi imtihan etmek için sizi onlardan (geri) çevirdi."

Bozulup düşmandan geri kaçtınız. Bu bir imtihandır. Allâh sizi böyle sınamıştır. Ama yine de:

6- "...Hakikaten (Allâh) sizi afvetmiştir."

Gösterdiğiniz bu yılgınlığa, anlaşamamazlığa, ganimet düşkünlüğüne, yerlerinizi terk etmenize rağmen îmanınız sayesinde, ileride bu hatalarınızı telafi edeceğinizi bildiği için Allâh sizi afvetmiştir.

(Nisa 48. 116. Zümer 52. âyetleri de okuyalım)

7- "...Allâh mü'minlere karşı faziletlidir de..."

Rasulullah'ın emrine muhalefetin büyük günah olduğu halde Allâh'ın bunu afvetmesi, Mü'minlere karşı fazlı, kereminden, lütfi ihsanından olduğu beyan ediliyor.

(Ahzab 43, 46. âyetleri de okuyalım.)

8- "Hani ya siz (kaçarak dağlara) çıkıyordunuz. Bir kimseye de dönüp bakmıyordunuz..."

Siz korkunuz, telaşınız ve dehşetinizden alabildiğinize kaçıyor hiçbir kimseye bakmıyordunuz. Hiçbir şey düşünmüyordunuz. Kurtarılacak biri mi var? Ölen kim? Yaralanan kim? Başımızdaki Allâh'ın Rasulü nerede? Hiç aklınıza bile gelmiyordu. Halbuki:

9- "...Rasul de diğerlerinizin içinde size çağırıyordu da."

O sırada Rasulullah yalnız on iki kişi ile kalmıştı. Kaçanların arkasından:

- Allâh'ın kulları yanıma gelin, Allâh'ın kulları yanıma gelin diye çağırıyordu. Bir yandan da sâd ibni Ebi vakkasa okları veriyor ve:

- At, anam, babam sana feda olsun diyordu.

Buhari ve Müslimin rivayetinde Sa'd ibni Ebi Vakkasın oğlu İbrâhîm, babasının şöyle dediğini söylüyor: "Uhud günü Rasulullahın sağında ve solunda üzerlerinde beyaz elbise bulunan iki kimsenin onu koruyarak çok şiddetli savaştıklarını gördüm. Onları o günden önce de, sonra da görmedim." Bunların Cebrail ile Mikail olduğunu hatırlatır.

Bu durumu nakleden daha çok hadîsler var ise de uzatmamak için bununla iktifa edildi.

10- "...ve (Allâh) sizden geçen ve size çatana karşı üzülmemeniz için size keder üstüne keder vermiştir."

ما فاتكم "Ma Fâteküm" sizden geçen, kaçırılan ganimet fırsatı. Bu fırsat kaçtı diye üzülmemeniz için.

ما اصابكم "mâ esâbeküm" size çatan, musibetler. Size gelen bir takım ölüm yaralanma ve saire gibi bunları unutasınız üzülmeyesiniz diye size keder üstüne keder, perişanlık, üstüne perişanlık verdi. Bir musibetle daha çok ağır musibetin derdini unutturdu. Bu sarsıntı sizi tecrübe sahibi yaptı. Gelecek savaşlarda daha yararlı olmanız için böyle yaptı. Nice hoşlanmadığınız şeyler var ki sizin için daha hayırlıdır.

(Bakara 216. Arâf 129. âyetleri de okuyalım.)

11- "...Allâh yaptığınız şeylerden de haberlidir."

Yani dünyayı isteyerek veya âhireti isteyerek yaptığınız her şeyden haberi vardır. Onun bilmediği yoktur. İçinizdeki niyetlerinizden, dışınızdaki işlerinize kadar her şeyinizi bilir ve haberlidir.

(Bu sure 180. Enâm 73. 103. âyetleri de görelim.)

Allâhu Teâlâ Uhud harbini takiben mü'minlere bazı hikmetleri açıklamaya ve onlara vereceği dersi anlatmaya devamla şöyle buyuruyor:

Âyet: 154

ثُمَّ اَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ اَمَنَةً نُعَاسًا يَغْشٰى طَآئِفَةً
مِنْكُمْ ۙ وَطَآئِفَةٌ قَدْ اَهَمَّتْهُمْ اَنْفُسُهُمْ يَظُنُّوْنَ بِاللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ
ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ ۭ يَقُوْلُوْنَ هَلْ لَّنَا مِنَ الْاَمْرِ مِنْ شَيْءٍ ۭ قُلْ اِنَّ
الْاَمْرَ كُلَّهٗ لِلّٰهِ ۭ يُخْفُوْنَ فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ مَّا لَا يُبْدُوْنَ لَكَ ۭ يَقُوْلُوْنَ
لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هٰهُنَا ۭ قُلْ لَّوْ كُنْتُمْ فِيْ
بُيُوْتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِيْنَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ اِلٰى مَضَاجِعِهِمْ ۚ
وَلِيَبْتَلِيَ اللّٰهُ مَا فِيْ صُدُوْرِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِيْ قُلُوْبِكُمْ ۭ
وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿١٥٤﴾

Meâli:

"Sonra kederin ardından size, içinizden bir bölüğü kaplayan bir güvenlik –uyuklama– indirdi. Bir zümre de kendilerini, canlarını kaygılandırmış, Allâh'a karşı haktan başkasını zannediyorlar. (Tam) cahillik zannı, "Bu işten bize bir şey mi var?" diyorlar. "Muhakkak işin hepsi Allâh'ındır" de. Sana açıklayamadıkları şeyleri içlerinde gizliyorlar. "İşten bize bir şey olsaydı işte burada öldürülmezdik" diyorlar. "Evlerinizde olsaydınız, kendilerine öldürülmek yazılanlar, muhakkak yatacakları yere kadar çıkacaklardı" de. Hem de Allâh göğüslerinizdeki şeyleri imtihan etmesi için, kalplerinizdeki şeyleri de temizlemesi içindir. Allâh o, göğüslerin sahiplerini de bilendir."

Âyet: 155

اِنَّ الَّذِيْنَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعٰنِ ۙ اِنَّمَا
اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطٰنُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوْا ۚ وَلَقَدْ عَفَا اللّٰهُ
عَنْهُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ﴿١٥٥﴾

Meâli:

"İki ordunun karşılaştığı gün, sizden o dönüverenler yok mu, ancak şeytan onların kazandıklarının bir kısmı ile kaydırmak istemiştir. Andolsun Allâh onları yine de afvetmiştir. Şüphesiz Allâh Ğafurdur. Halimdir."

ÎZAHLARI:

Allâhu zülcelal geçen âyetlerdeki beyanın devamı olarak şöyle buyuruyor:

1- "Sonra kederin ardından size, içinizden bir bölüğü kaplayan bir güvenlik-uyuklama indirdi..."

غم "Ğamm" keder, sıkıntı merak.

امنة "Emeneten" güvenlik, yatışkanlık

نعاس "Nuâs" uyuklama, uyku başlangıcı.

يغشى "yağşa" örter, kaplar, sarar, bayar.

Uhud savaşındaki uğradıkları sarsıntıdan dolayı kederlenen mü'minlere Allâh kederlerini kaldırmak, korkularını gidermek, yüreklerini yatıştırmak için güvenlik alameti olan bir uyuklama verdi. Aynı hali Bedir savaşında da vermişti. Enfal 11. âyeti okuyalım.

Ebu Talha hâdiseyi şöyle anlatıyor:

- "Uhud günü kendisini uyuklama kaplayan kimseler içinde idim. Elimden kılıncım defalarca düştü. Uyuklarken o düşüyor, ben alıyordum. O düşüyor ben alıyordum." (Buhari)

Abdullah ibni Mes'ud'a: "Savaşta uyuklamak Allâh'tandır. Namazda uyuklamak şeytandandır" demiştir.

Eshabı Kiram'ı saran bu uyku şüphesiz sıradan bir uyku değildi. Bu açıkça Allâh'ın mü'minlere bir lütfü keremi idi. Bu uyuklama sargını Eshabı kirama her şeyi unutturdu. Kederleri, sıkıntıları kalmadı. Gönüllerine bir ferahlık serpildi. Yorgunlukları gitti, endişeleri bitti.

2- "...Bir zümrede kendilerini canları kaygılandırmış, Allâh'a karşı haktan başkasını zannediyorlar. (Tam) cahillik zannı."

Ehli îmana inen uyku yatışkanlık münâfıklar zümresine inmemişti. Onları can kaygısı sarmıştı. Ölüm korkusu Allâh'a olan şüphelerini kötü zanlarını artırmıştı. Bu onların cahiliyyet alameti idi. Feth 12. âyeti okuyalım. Bu cahiller:

3- "...Bu işten bize bir şey mi var?" diyorlar."

Bu sözü münâfıkların ileri geleni Abdullah ibni Übeyy söylemiş idi. Savaşa çıkarken Rasulullah onu dinlememiş ve Uhud'a doğru hareket geçmişti. Buna içerleyen bu münâfık, Uhudda bozgunculuk yapmakla kalmamış bu gibi sözleriyle de kendisine bir paye verilmediğini yaygaralıyordu. Halbuki payelerin tümü Allâh'ındır.

4- "..."Muhakkak işin hepsi Allâh'ındır." de"

Emir Allâh'ındır. Hakimiyet Allâh'ındır. Kumanda Allâh'ındır. Bütün payeler Allâh'ındır. Münâfıkların beklediği nedir? Onlar söz sahibi mi olmak istiyorlar? Takdir Allâh'ındır, zafer, mağlubiyet hep Allâh'ındır. Dilediğine verir. Rasulüm:

5- "...Sana açıklayamadıkları şeyleri içlerinde gizliyorlar."

Onlar ta baştan savaşa çıkmak istemiyorlar idi. Müslümanların içinde ille de bir söz sahibi olmak istiyorlardı. Asıl gayeleri müslümanları yanıltmak, hedeflerini şaşırtmak idi. Bunu başaramayınca, içerleniyorlar, canları sıkılıyordu. Meydana atamadıkları mel'anet bu idi. Yine de dönüp dolaşıp.

6- "...İşten bize bir şey olsaydı, işte burada öldürülmezdik." diyorlar..."

Rasulullah'ı savaşa çıktığı için hatalı çıkarmaya çalışıyorlardı. Bu ise, onun peygamberliğini ve islam dinini hafife almak ve inkar etmek demektir. Eğer savaşa çıkılmasaydı. O münâfıkların içlerinde gizleyip de meydana atamadıkları plan tatbik edilip bu münâfıkların da yardımıyla müşrikler başarıya ulaşacaklardı. Abdullah ibni Übeyyin içindeki bu idi. Bir türlü söz sahibi olup da Fasid maksadına ulaşamadı. Rasulüm!

7- "...Evlerinizde olsaydınız, kendilerine öldürülmek yazılanlar, muhakkak yatacakları yere kadar çıkacaklar idi" de..."

Savaş için Uhud'a gidilmese ve evlerinizde kalsa idiniz. Allâh'ın takdir ettiği ölümü tatmak için o yatacağınız yere yine gidecektiniz. Allâh'ın takdirini değiştiremezsiniz. Sizin bu sözleriniz açıkça küfrünüzü, nifakınızı meydana atmaktır. Bakın;

8- "...Hem de Allâh göğüslerinizdeki şeyleri imtihan etmesi için, Kalplerinizdeki şeyleri de temizlemek içindir..."

Bu savaştaki Allâh'ın taktiri o münâfıkların gönüllerindeki nifakı, mü'minlerin göğüslerindeki îmanı meydana çıkarıp sınamak için böyle yaptık. Mü'minlerin kalplerindekini tertemiz yapmak için bu savaşı böyle taktir ettik.

9- "...Allâh, göğüslerin sahiplerini de bilendir."

Allâh, içinde îman bulunan göğüslerin sahiplerini de pek âlâ bilendir. Küfür bulunan göğüslerin sahiplerini de en iyi bilendir.

İşte bildiği bu hakikatı bu savaşla açıkça ortaya koymuştur. Münâfıkların kimler olduğu, mü'minlerin kimler olduğu, sâdıkların, sâlihlerin kimler olduğu belli olmuştur. Boşuna çabalamayın.

Burada, göğüslerden maksat, göğüslerde bulunan kalplerdir. Çünkü îman da kalplerdedir. Küfür de.

10- "İki ordunun karşılaştığı gün, sizden o, dönüverenler yok mu, ancak şeytan onların kazandıklarının bir kısmı ile kendilerini kaydırmak istemiştir."

Uhud savaşında müslümanların çoğu kaçmıştı. Kimi dağlara çıkmış, kimi de Medine'ye kadar varmıştı. Rasulullah'ın yanında, yedisi muhacirlerden olmak üzere on iki veya on dört kişi kalmıştı. Yetmiş kadarı şehit düşmüş, bir o kadarı da yaralanmıştı. Yedi yüz kişinin gerisi dağılmıştı. Kaçanların ve kalanların kesin sayıları hakkında bir bilgi yoktur. Bazıları şöyle haber veriyorlar: "Üçte biri ölü ve yaralılar. Üçte biri kaçan ve dağılanlar. Üçte biri de sebât edenlerdir."

Ebu Bekir, Ömer, Talha ibni Ubeydullah, Ali Abdurrahman ibni Avf, Zübeyr Sa'd ibni Ebi Vakkas Hazretleri Rasulullah'ın yanında kalan muhacirler, Hubab ibni Manzir, Ebu Dücane, Asım ibni Sabit, Haris ibni Sımma, Sehl ibni Huneyf, Üseyd ibni Hudayr, Sa'd ibni Muaz. Bunlar da Rasulullah'ın yanında kalan Ensar idi. Allâh Rasulünü ve onun yanında kalanları korumuştur.

Bu dağılış, onların irtikap ettikleri bazı hataların şeytan tarafından tahriki ile onlar bu hale düşürülmüş ve îmanlarından kaydırılıp saptırılmak istenmiştir. Bu hataların başında ganimet için yerlerini terketmeleri gelmektedir. Bu zevatın îmanları yerinde olduğu için:

11- "...Andolsun Allâh onları yine de afv etmiştir. Şüphesiz Allâh Ğafurdur. Rahimdir."

Bu müslümanların hataları, tecrübesizlikten ileri gelmektedir. Bir de Bedir savaşı gibi birden kesilivereceğini, sandılar. Arkadan kuşatılacaklarını hesaba katmadılar. Ama asıl hesap Allâh'ın hesabıdır. Müslümanları tecrübeli yetiştirmek ileride karşılaşacakları pek çok harplerde zaferler kazanmalarına sebep olacak bilgileri edinmek, fiilen ancak böyle olabilirdi. Nitekim oldu. Daha sonraki harpler, hakikaten bu hikmete şahid olmaktadır. Bir daha böyle hatalara düşmemişlerdir. Allâh bunu bildiği için onların tamamını afv etmiştir. O çok afv edicidir. Çok bağışlayıcı, lütfedicidir. Kötü zanne yer yoktur. Ümit kesilmeye de cevaz yoktur.

(Bakara 225, Mâide 101. âyetlere de bakalım.)

Ehli îmana önemli tenbih:

Âyet: 156

يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَٰنِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِى الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُزًّى لَّوْ كَانُوا عِندَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَٰلِكَ حَسْرَةً فِى قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٥٦﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Küfredip de kardeşlerine: "yerde yürüdükleri veya savaşçı (asker) oldukları zaman eğer yanımızda olsalardı, ölmezler ve öldürülmezlerdi" diyenler gibi olmayın. Nihayet Allâh bunu onların kalplerine bir dert yapacak. Allâh diriltir de, öldürür de. Allâh yaptığınız şeyleri de görendir."

Âyet: 157

وَلَئِن قُتِلْتُمْ فِى سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾

Meâli:

"Andolsun Allâh yolunda öldürülseniz de veya ölseniz de, elbette Allâh'tan (gelecek) bir mağfiret bir de Rahmet (onların) topladıkları şeylerden daha hayırlıdır."

Âyet: 158

وَلَئِن مُّتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾

Meâli:

"Ve andolsun ölseniz de veya öldürülseniz de, elbette ancak Allâh'a gönderileceksiniz."

İZAHLARI:

Allâhu Teâlâ, Mü'minleri kâfirler gibi olmalarından men ediyor ve:

1- "Ey îman edenler! Küfredip de kardeşlerine: "Yerde yürüdükleri veya savaşçı (asker) oldukları zaman eğer yanımızda olsalardı, ölmezler ve öldürülmezlerdi" diyenler gibi olmayın..."

Münâfıklar, Allâh'a îman etmedikleri için O'nun taktirine de inanmazlar. Her şeyi kendi tedbirlerine bağlarlar. Onun için kendi yakınlarının başına bir iş gelse, "şöyle olmasaydı, böyle olmazdı" gibi kendi görüşlerinden ibaret lakırtılarla oyalanırlar. Onlardan bir kısmı ticaret için veya seyahat için yola çıkar, yabana gitseler de orada ölseler, yahud savaşa gitseler de orada öldürülürlerse; "yanımızda dursalar, evlerinden ayrılmasalar, ölmezlerdi, öldürülmezlerdi" derler. Mü'minler! Siz bunlar gibi olmayın. Kadere inanın. Allâh ne taktir etti ise o olur.

2- "...Nihayet Allâh, bunu onların kalplerine bir dert yapacak..."

Onların Allâh'a ve taktirine inanmayışları, dertlerini tasalarını artırır. Huzurları kalkar. Onların içini kemiren bir musibet olur. Onlar düşünemezler. Halbuki:

3- "...Allâh diriltir de, öldürür de..."

Her şeyi yoktan var eden, insanları yok iken var eden, can veren, yaşatan Allâh'tır. Hiçbir kimse kendi arzusuyla doğmuş değildir. Kendi arzusuyla erkek veya dişi olmuş da değildir. Ölmek ve öldürülmek de böyledir. Ama kâfirler bu inceliği kavrayamazlar. Onun için îmansızlarda bunalım çok olur.

Kul tedbir almakla mükelleftir. Ama takdir dâima Allâh'ındır. Diriltme takdiri de, ölüm takdiri de yalnız Allâh'a mahsustur.

(Bakara 28. Araf 158. Tevbe 116. Yunus 56. Mü'minun 80. Ğafir 68. Duhan 8. Rum 40. Hadid 2. âyetleri de okuyalım.)

4- "...Allâh yaptığınız şeyleri de görendir."

Allâh'a gizli kalan hiçbir şey yoktur. Ey mü'minler sakın kâfirlere benzemeyin. Allâh her şeyinizi devamlı görendir. Çok ciddi olun. Allâh'a itaatli olun. Bakın:

5- "Andolsun Allâh yolunda öldürülseniz de, veya ölseniz de, elbette Allâh'tan (gelecek) bir mağfiret bir de rahmet (onların) topladıkları şeylerden daha hayırlıdır."

Allâh yolunda ölenler ve şehid olanlar için Allâh'ın mağfireti ve Rahmeti olduğu tekidlenerek beyan edilmiştir. Ayrıca dünyada kazanılan, biriktirilen ganimet gibi mallardan mağfiret ve rahmetin daha hayırlı olduğu da açıklanmıştır. Mü'minlerin gayesi, Allâh'ın mağfireti ve rahmeti olmalıdır. Hiçbir halleriyle kâfirlere benzememelidirler. Son varış ve hesap yeri Allâh'ın huzurudur.

6- "...Ve andolsun ölseniz de veya öldürülseniz de elbette ancak Allâh'a gönderileceksiniz."

"Tuhşerun": Toplanılacaksınız, gönderileceksiniz, götürüleceksiniz. Akıbetiniz budur. Sizin mükafatınızı veya cezanızı yalnız o verecektir. Son yeriniz ya cennet veya cehennem olacaktır. Mü'minler! Sakın kâfirlere benzemeyin. Allâh'dan ümidinizi kesmeyin dünyada zafer sizindir. Âhiret de cennet de sizindir.

Ağır hatalara düşen, savaş anında yerlerini terkederek savaşın aleyhlerine çevrilmesine sebep olanlara karşı hoş davranan Muhammed Aleyhisselama hitaben onun bir peygambere yakışır olgunluğunu beyan etmek üzere Hak Teala şöyle buyuruyor:

Âyet: 159

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ لِنْتَ لَهُمْ ۚ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ
لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ
فِي الْأَمْرِ ۚ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ۚ إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ
الْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾

Meâli:

"(Rasulüm) Onlara elbette Allâh'tan (gelen) bir rahmetle yumuşadın. Eğer kaba huylu, katı yürekli olsaydın elbette etrafından dağılıverirlerdi. Artık onları bağışla ve onlar için mağfiret dile. İş hakkında da onlarla müşavere yap. Azmettiğin zamanda da hemen Allâh'a güven. Allâh (kendisine) güvenenleri muhakkak sever."

Âyet: 160

إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللّٰهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۖ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي

يَنْصُرْكُمْ مِنْ بَعْدِهِ ۗ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾

Meâli:

"Allâh size yardım ederse, Artık size galip yoktur. Eğer sizi bırakıverirse, ondan sonra artık size şu yardım eden kimdir? Mü'minler hemen, ancak Allâh'a güvensin."

Âyet: 161

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ ۚ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾

Meâli:

"Bir peygambere hainlik yapması olmuş değildir ve kim hainlik yaparsa, kıyâmet gününde hainlik yaptığı şeyle gelir. Sonra, herkese kazandığı şey tam verilir. Onlar zulüm de olunmazlar."

ÎZAHLARI:

Uhud savaşında müslümanların dağılıvermeleri ve Allâh'ın Rasulünü bırakıp kaçmaları karşısında haklı olarak kızması ve sertleşmesi beklenirken Rasulullah hiç de öyle yapmamış, kendisinin yüksek ahlak ve şanına yakışır şekilde hoş görülü davranmış ve eşine rastlanmadık bir olgunluk örneği vermiştir. Rasulullahın bu davranışının sebebini Allâh şöyle beyan buyurmuştur:

1- "(Rasulüm) Onlara elbette Allâh'tan (gelen) bir rahmetle yumuşadın."

Rasulullahın bu yumuşaklığının ve eşsiz olgunluğunun sebebi, şüphesiz Allâh'ın ona lütfettiği bir rahmettir. Esasen Rasulullahın bizzat kendisi tümüyle bir rahmettir. Yalnız eshabına değil, bütün alemlere rahmettir.

(Enbiya sûresi 107. âyeti okuyalım.)

2- "...Eğer kaba huylu katı yürekli olsaydın, etrafından dağılıverirlerdi..."

Şayet katı sözlerle, sert hareketlerle eshabını darıltsaydın, onlar temelli dağılırlardı. Sana ısınmazlardı. Senin hoş tutumun, onların sana olan inancını ve güvenini kat kat artırmıştır.

3- "...Artık onları bağışla ve onlar için mağfiret dile."

Onlar tecrübesizliklerinden bir hataya düştüler. Sen onları bağışla ve hoş gör. Onlar böyle yetişecekler ve gelişecekler. İleride çok yararlı olacaklar. Onlar için Allâh'tan mağfiret dile. Onlar mü'min oldukları için afv olunurlar. Allâh şirkten başkasını afv eder. Hem de:

4- "...İş hakkında da onlarla müşavere yap."

Onlarla görülecek umumi işlerde kendileri ile istişare et. Karşılıklı görüşmeler yap. Onların fikirlerini al ki, fikirleri ile iştirakleri kendilerinin iştirakini sağlar. Aynı zamanda ilerisi için yetişmiş olurlar.

Bilindiği gibi Efendimiz aleyhisselam Bedir, Uhud, Hendek savaşlarında eshabı ile istişare yapmıştır. Mübaret âdetleri her işte böyle idi.

5- "...Azmettiğin zamanda da, hemen Allâh'a güven."

İstişareden sonra teşebbüs ettiğin ve yapmaya karar verip azmettiğin zaman, hiçbir kimseye güvenme, kendine de güvenme. Yalnız Allâh'a güven. Hem de tam güven.

6- "...Allâh (kendine) güvenenleri muhakkak sever."

Her işin yaratıcısı Allâh olduğuna inanan müminler. Yapacakları işlerde kendilerine değil, yalnız Allâh'a güvenirler. İşlerinde başarı elde ederlerse bunu da Allâh'tan bilirler. İmanlarının icabı budur. Allâh böyle olanları sever ve yardım eder.

7- "Allâh size yardım ederse, size galip yoktur."

Düşmanın gücü ne olursa olsun Allâh yardım ederse, asla galip gelemez. Bedir savaşı bunun ilk örneğidir.

8- "...Eğer sizi bırakıverirse ondan sonra artık size şu yardım eden kimdir?"

Allâh yardımı bırakırsa, size kim yardım edebilir? Bunu anlamanız için bu inancınızın kuvvetlenmesi için Uhud savaşında size olan yardıma biraz ara verilmiştir. Şu halde yardımın tamamının Allâh'tan geldiğini bilip ona iyi güvenmeniz gerekir. Zafer ancak böyle elde edilir.

9- "...Mü'minler hemen ancak Allâh'a güvensin"

Tevekkülü iyi anlamak gerekir. Allâh'a güvenip de yan gelip yatmak anlamına gelmez. Allâh'ın verdiği bütün imkanları kullanmakla beraber o imkanlara güvenmeyerek yalnız Allâh'a güvenmektir. Akıl, ilim, beden, silah imkanını ve sair bütün imkanları kullanmak şarttır. Bununla birlikte, bu imkanları veren Allâh'a güvenmek gerekir.

Tevekkül ve yardım hakkındaki pek çok âyetlerden şu bir kısmını da okuyalım:

(Bakara 107. Ali Imran 126. Enfal 10 Tevbe 116, 129. İbrâhîm 11, 12. Ankebut 22. Şûra 31. Mücadele 10.)

10- "Bir peygambere hainlik yapması olmuş değildir."

"Yağull" Emanete hıyanetlik, mal kaçırmak, çalmak, Bedir savaşında ganimetlerden bir kadife parçasının gaib olması üzerine münâfıklar: "Peygamber almıştır" diye bir fitne çıkarmalarına cevap olarak nazil olduğu rivayet olunur.

Peygamberler ismet sıfatı ile muttasıftırlar. Onlar hırsızlık, hainlik gibi günahları işlemekten münezzehdirler. Münâfıkların da bu iftirası asla Rasulullaha bulaşmaz.

11- "...Ve kim hainlik yaparsa, kıyâmet gününde hainlik yaptığı şeyle gelir."

Kim bir hırsızlık yapar, bir emanete hıyanetlik ederse hesabını vermek üzere kıyâmet gününde o şeyle birlikte gelir. Yaptığı şey yanına kalmaz.

Burada, müslümanların arasında onlardan görünüp de küfrünü içinde gizleyen haksız, hırsız, hain münâfıklara bir ihtar ve tehdid vardır. Onun için:

12- "...Herkese kazandığı şey, tam verilir, onlar zulüm de olunmazlar." buyrulmuştur.

Herkes dünyada ne yapmış ise âhirette onunla mahşer yerine gelecek. Hırsızlık edenler çaldıkları mallar ile emanete hıyanetlik yapanlar, hıyanet ettikleri emanetlerle, hatta tarla geçenler bile, geçtiği toprakla gelecektir.

Ganimet mallarından çalanlar, kaçıranlar da o mallarla geleceklerdir. Münâfıklar, kendilerini düşünsünler.

Şimdi bu münâfıklar, Allâh'ın rızasına tabi olanlarla bir olur mu? Şu âyetleri okuyalım:

Âyet: 162

أَفَمَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ
جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾

Meâli:

"Allâh'ın rızasına tabi olan kimse, Allâh'tan bir gazaba layık olan ve sığınacak yeri cehennem olan kimse gibi midir? Ne de kötü dönüş yeri."

Âyet: 163

هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللّٰهِ ۗ وَاللّٰهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾

Meâli:

"Onlar Allâh katında derecelerdir. Allâh yaptıklarını da görendir."

Âyet: 164

لَقَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ اِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولاً مِنْ
اَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ اٰيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ
وَالْحِكْمَةَ ۚ وَاِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِى ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٦٤﴾

Meâli:

"Andolsun Allâh mü'minlere ihsan etti. Hani onlara kendilerinden bir Peygamber gönderdi. Onlara âyetlerini okuyor ve onları temizliyor hem de kendilerine kitabı ve hikmeti öğretiyor. Hal bu ki şüphesiz (onlar) önceden elbette açık bir şaşkınlık içinde idiler."

İZAHLARI:

Allâhu Teâlâ insanların denk olmadığını, Îman edenlerin, Allâh'ın hışmına uğrayan kâfirler gibi olmayacağını, Allâh katında her birinin ayrı dereceleri olduğunu ve mü'minlere büyük bir ihsan olarak Peygamber gönderdiğini beyanla:

1- "Allâh'ın rızasına tabi olan kimse, Allâh'tan bir gazaba layık olan ve sığınacak yeri cehennem olan kimse gibi midir? Ne de kötü dönüş yeri."

a) İnsanlardan bir kısmı îman edip kendilerini yaratan Allâh'ın rızasına tabi olur. O'nun bütün emirlerini dinler ve tatbik eder, yalnız O'na kulluk yapar. O'na ibadet eder. Yalnız O'ndan yardım ister.

b) Yine insanlardan bir kısmı da, kendilerini yaratan Allâh'a inanmazlar. Onun gönderdiği peygamberleri, kitapları inkar ederler. Böylece Allâh'ın gazabına, hışmına layık olurlar. Onların sığınacak, barınacak yeri de tabii Cehennem olur. Gidecekleri ve girecekleri bu yer, ne de kötü bir yerdir.

Şimdi insanlardan bu birbirine zıd iki ayrı zümre bir olur mu? Elbette olmaz. Biri yararlı, diğeri zararlı olan bu gruplar, dünyada bir olmadıkları gibi âhirette de denk olamazlar.

2- "...Onlar Allâh katında derecelerdir..."

Biri cennetlik, diğeri cehennemlik olmak üzere iki dereceye ayrılan bu kısımlar, yine kendi aralarında cennetliklerin, cennette, cehennemliklerin de cehennemde amellerine göre dereceleri vardır. Onlara bu dereceleri veren Allâh'tır. Herkes neyi hak etti ise, neye, hangi dereceye layık ise onu bulur.

(Nisa 92. En'âm 83, 132. Ahkaf 19. âyetleri de okuyalım.)

3- "...Allâh yaptıklarını da görendir."

Ehli îmanın hayır amellerini Ehli küfrün de şer amellerini bütün incelikleri ile Allâh görür ve ona göre karşlığını verir, şunu da unutmamak gerekir ki kâfirlerin hayır amelleri de îmanları olmadığı için geçersizdir.

(Hud 16. âyeti okuyalım.)

4- "Andolsun..."Allâh mü'minlere ihsan etti. –Hani onlara kendilerinden bir Peygamber gönderdi..."

Allâh'ın Peygamber göndermesi çok büyük bir lütfu ihsandır. Allâh'ın bütün âlemler için bir rahmetidir. Yalnız bir ırka, bir zümreye, bir millete değil, bütün insanlara gönderilmiştir. (Sebe' 28. âyeti okuyalım.) Bu Peygamber de diğer peygamberler gibi insanların kendi cinslerinden ve içlerinden biridir.

(İsra 93. Kehf 110. Fussilet 6. âyetleri okuyalım.)

5- "...Onlara âyetlerini okuyor."

O mü'minlere hatta diğerlerine Allâh'ın âyetlerini, Kur'ânı Kerîmi okuyor.

6- "Ve onları temizliyor..."

Küfürden, şirkten, nifaktan, hasetlikten, fuhuştan her türlü ahlaksızlıktan, kısaca maddi ve manevi tüm pisliklerden temizliyor, nurlandırıyor.

7- "...Onlara kitabı ve hikmeti de öğretiyor."

Kur'ânı kerîmi ve sünneti nebeviyyelerini öğretiyor, onlara Kur'ânın hikmet dolu hükümlerini, aklı işleten, fikri çalıştıran, dili konuşturan hakikatleri öğretiyor.

(Bakara 151. Tevbe 128. Cuma 2. âyetleri de okuyalım)

8- "...Şüphesiz (onlar) önceden elbette açık bir şaşkınlık içinde idiler."

İslâm öncesi onlar da diğer kâfirler gibi îmansız, ibadetsiz, ahlaksız idiler. Her türlü şaşkınlığın içinde kıvranıyorlar idi. Allâh gönderdiği Rasül ile onları karanlıktan nura çıkardı.

(Mâide 16. âyeti okuyalım.)

Şimdi de Uhud ve Bedr Savaşlarındaki neticelerin mukayesesini görelim:

Âyet: 165

اَوَ لَمَّآ اَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ قَدْ اَصَبْتُمْ مِثْلَيْهَا ۙ قُلْتُمْ اَنّٰى هٰذَا ۖ
قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِكُمْ ۗ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾

Meâli:

"Kendisinin iki katını yapmış olduğunuz bir musibet, size çatınca mı "Bu nereden?" dediniz. "O kendi yanınızdandır." de. Şüphesiz Allâh her şeye kadirdir."

Âyet: 166

وَمَآ اَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيَعْلَمَ
الْمُؤْمِنِينَ ۙ ﴿١٦٦﴾

Meâli:

"İki ordu karşılaştığı gün size isabet eden şey de Allâh'ın izni iledir. Mü'minleri de bilmesi (ayırması) içindir."

Âyet: 167

وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا ۚ وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِى سَبِيلِ

اللّٰهِ اَوِ ادْفَعُوا ۘ قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّاتَّبَعْنٰكُمْ ۘ هُمْ لِلْكُفْرِ
يَوْمَئِذٍ اَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْاِيْمَانِ ۚ يَقُوْلُوْنَ بِاَفْوَاهِهِمْ مَّا لَيْسَ
فِىْ قُلُوْبِهِمْ ۗ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُوْنَ ۚ ﴿١٦٧﴾

Meâli:

"Nifak edenleri de bilmesi (açığa vurması) içindir. Kendilerine "Gelin Allâh yolunda savaşın veya müdafaa edin" denildiğinde de: "biz savaş bilseydik, elbette size uyardık" dediler. Onlar o gün küfre, îmandan daha yakındı. Kalplerinde olmayan şeyi ağızları ile söylüyorlardı. Allâh da gizledikleri şeyi en iyi bilendir."

Âyet: 168

اَلَّذِيْنَ قَالُوْا لِاِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوْا لَوْ اَطَاعُوْنَا مَا قُتِلُوْا ۗ
قُلْ فَادْرَءُوْا عَنْ اَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿١٦٨﴾

Meâli:

"Oturdular da kardeşleri için: "Bize itaat etselerdi, öldürülmezlerdi" diyenlere "Eğer doğrular iseniz, kendinizden ölümü men edin" de."

ÎZAHLARI:

Uhud savaşında mü'minler kendi hataları yüzünden ummadıkları bir bozgunluğa uğramalarını çok tuhaf bulmaları üzerine:

1- "Kendisinin iki katını yapmış olduğunuz bir musibet size çatınca mı "bu nereden?" dediniz"

Siz Bedir savaşında müşriklerden yetmiş tanesini öldürdünüz, yetmiş tanesini de esir aldınız ve tam bir zaferle döndünüz. Uhudda da onlardan epeycesini öldürüp yaraladınız. Buna karşılık siz sadece yetmiş civarında şehit verdiniz, esir vermediniz. Sonra onlar kesin bir zafer de kazanamadılar. Şu halde sizin zararınız onlarınkinin ancak yarısı kadardır. Böyle olduğu halde: "Bu bela nereden geldi?" şeklinde sızlanıyorsunuz. Rasulüm:

2- "...O kendi yanınızdandır." de."

Karşılaştığınız bu bela kendi hatanızdandır. Okçuların yerlerini terkedip ganimete koşmaları, diğerlerinin de henüz düşman savaş yerinden uzaklaşmadan ganimet derdine düşerek silahlarını bırakmış olmaları yüzünden, ders olsun diye Allâh yardımını kesmiştir. Habibim onlara şöyle söyle:

3- "...Şüphesiz Allâh herşeye kadirdir."

O dilediğini yapar. İsterse yardım eder, istemezse yardım etmez. Siz her şeyin Allâh'tan geldiğini bilin ve aldığınız vazifeyi bırakmayın, peygamberin gösterdiği yoldan ayrılmayın.

4- "İki ordu karşılaştığı gün, size isabet eden şey de Allâh'ın izni iledir..."

Sizin hatanıza, peygamberi terkedip yalnız bırakmanıza karşılık sizin tecrübe edinmenizi dilemiş o kâfirlere de çok kısa süreli bir izin vermiştir. Hem de:

5- "...Mü'minleri de bilmesi (ayırması) içindir."

Mü'min münâfık karışık iken böyle bir musibet ile mü'minleri ayırt etmek için Allâh böyle dilemiştir.

6- "Nifak edenleri de bilmesi (açığa vurması) içindir."

"Nüfekâ" nefak; aslında dağların, yerin altındaki boşluğa denir. Yer altında açılan tünele de nefak denir. Bu yerlere gizlenmeye de "nefaka" denir. Masdarı "nifak"dır. Bu kelime, müslüman görünüp de küfürlerini içlerinde gizleyenlerde kullanılmıştır. Âyetteki "Nafekâ" gizlendiler, birbirleri ile yardımlaşarak küfürlerini gizlediler demektir.

Müslümanların arasında onlardan görünüp içlerinde küfürlerini saklayan iki yüzlülerinde belli olmaları için Allâh böyle dilemiştir.

7- "...Kendilerine: "Gelin Allâh yolunda savaşın veya müdafaa edin" denildiğinde de: "Biz savaş bilseydik, elbette size uyardık" dediler."

Rasulullah'ın, sözünü dinlemeyen münâfıkların başı Abdullah ibni Übey ibni Selül: "Kendimizi boşuna neye öldürelim?" diyerek kendine uyan üç yüz kişiyle Uhuddan geri dönmeleri üzerine, Abdullah ibni Amr ibni Haram: "Ey gürûh! Size Allâh'ı hatırlatırım, düşmanın geldiği sırada Peygamberinizi ve kavminizi bırakıyorsunuz" dedi ve savaşa katıldı. Münâfıklar ise: "Harp bilseydik veya harp olacağını bilsek size uyardık ama biz bilmeyiz veya harp olmaz şeklinde alay vari cevap verdiler. Böylece münâfıklar kendilerini açıklamış oldular.

8- "Onlar o gün küfre îmandan daha yakındı..."

Münâfıkların iki görünüşü vardı. Mü'min görünümleri, kâfirlere de kâfir görünmeleri. İşte o gün kâfir görünmeleri daha açıkça belli oluverdi. Küfürlerini gizleyemediler. Çünkü:

9- "...Kalplerinde olmayan şeyi ağızları ile söylüyorlardı."

Kalplerinde îman olmadığı halde dilleriyle "mü'miniz" diyorlardı. Kalplerinde savaş niyeti olmadığı halde dilleriyle başka bahaneler geveliyorlardı. Halbuki:

10- "...Allâh'da gizledikleri şeyi en iyi bilendir."

Her şeyi hakkıyla bilen Allâh, onların içinde gizlediğini de pek âlâ bilir. Onlar, savaşta yan çizmeyi ve bozgunculuk yapmayı niyetlerine almıştı. İşte onların niyetindeki bu mel'aneti en iyi bilendir.

11- "Oturdular da kardeşleri için: "Bize itaat etselerdi, öldürülmezlerdi" diyenlere."

Mü'minlerden onları dinlemeyip de savaşta şehid olanlar için birbirlerine "onlar bizi dinlemediler. Bizim sözümüzü tutup da Medine'de kalsalar. Uhuda çıkmasalardı öldürülmezlerdi. Bakın biz döndük ve ölmedik" şeklinde kuruntu yapıyorlardı. Sanki kendileri hiç ölmeyecekmişçesine şımarıyorlardı. Rasulüm:

12- "...Eğer doğrular iseniz, kendinizden ölümü men edin" de."

Ey münâfıklar! Bu iddianızda doğru iseniz, kendinize er geç gelecek olan ölümü men edin, yanınıza yanaştırmayın. Bu iddianıza göre size ölmek yakışmaz. Haydin kendinizi gösterin bakalım. Mü'minlerden savaşta ölenleri öldü mü sanıyorsunuz?

121. âyetten itibaren buraya kadar tekrar okuyalım.

Âyet: 169

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ
عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾

Meâli:

"Ve Allâh yolunda öldürülenleri, ölüler sanmayın. Aksine (onlar) diridirler. Rabbleri katında rızıklanıyorlar."

Âyet: 170

فَرِحِينَ بِمَآ اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ
يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ اَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾

Meâli:

"Allâh'ın kendilerine fazlından verdiği şeyle sevinenler olarak. Arkalarından kendilerine kavuşmayanlar ile de –onlara– bir korku yoktur ve onlar üzülmeyecekler" diye müjdeleniyorlar."

Âyet: 171

يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيعُ
اَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧١﴾

Meâli:

"Allâh'tan (gelen) bir nimet ve bir fazl ile müjdeleniyorlar. Muhakkak Allâh mü'minlerin ecrini de (asla) zayi etmez."

Âyet: 172

اَلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلّٰهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَآ اَصَابَهُمُ الْقَرْحُ
لِلَّذِينَ اَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا اَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٢﴾

Meâli:

"Kendilerine yara isabet ettikten sonra Allâh ve Rasule icabet eden (mü'min)ler onlardan iyilik yapan ve (kötülükten) sakınanlar için büyük bir ecir vardır."

Âyet: 173

اَلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ

فَزَادَهُمْ إِيمَانًا ۖ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾

Meâli:

"İnsanlar onlara: "Hakikaten insanlar sizinle (savaş) için birleşmiştir. Onlardan da korkun" dedikleri yok mu, onları îmanca artırmıştır. Ve "Allâh bize yeter ne de güzel vekildir." dediler"

Âyet: 174

فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ
وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿١٧٤﴾

Meâli:

"Allâh'tan bir nimet ve fazl ile döndüler. Kendilerine bir kötülük de dokunmadı. Allâh'ın rızasına uymuşlardı. Allâh ise büyük bir fazilet sahibidir."

Âyet: 175

إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ ۖ فَلَا تَخَافُوهُمْ
وَخَافُونِ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾

Meâli:

"O, ancak şeytandır. (Sizi) dostlarından korkutuyor. Artık onlardan korkmayın da, mü'minler iseniz benden korkun."

İZAHLARI:

İbni Abbas R.A.'dan: Rasulullah S.A.V.: "Kardeşleriniz Uhudda şehid düşünce, Allâh onların ruhlarını yeşil kuşların karın boşluğuna koydu. Cennet ırmaklarına gelirler, onun meyvelerinden yerler ve arşın gölgesindeki altın kandillere yerleşirler. Güzel yiyeceklerini, içeceklerini ve tatlı sözlerini bulunca "Ah keşke kardeşlerimiz, Allâh'ın bize yaptığını bilseler de, cihaddan yüz çevirmeseler ve savaştan yılmasalar" dediler. Allâhu Teâlâ'da "Onlara sizin tarafınızdan ben iletirim" buyurdu ve âyeti indirdi" dedi. (Ahmed Ebu Davud. Tirmizi Hakim)

1- "Allâh yolunda öldürülenleri, ölüler sanmayın. Aksine (onlar) dirilerdir. Rableri katında rızıklanıyorlar."

Bu âyeti kerîmenin hususiyle Uhud şehidleri veya Bi'ri Meune şehidleri hakkında indiği rivayet edilmiş ise de şüphesiz âyetin kayıtlı olmayışı bütün şehitleri kapsamaktadır. Bakara 154. âyette de beyan edildiği gibi Allâh yolunda öldürülenler, ölüler değildir. Allâh katında onlar dirilerdir. Allâh'ın nimetleri ile rızıklanırlar. Ama biz farkına varamayız. Fakat Allâh'ın dinini anlayan, hikmetlerini kavrayan, âyetlerini tetkik edenlerin asla şüphesi olmaz. Onların diri olduklarını kesinlikle kabul eder. Onlar:

2- "...Allâh'ın kendilerine fazlından verdiği şeyle sevinenler olarak..."

Onların hali hep sevinçlidir, şendir. Çünkü Allâh onlara fazlı kereminden bol nimetler vermiştir.

"Fazl" azlığın ve darlığın zıddı olan bolluk ve çokluktur. Bu ise Allâh katında sınırsız ve tükenmez dilediğine dilediği kadar verir. Şehitler işte bu bolluğun içinde sevinçliler olarak:

3- "...Arkalarından kendilerine kavuşmayanlar ile de –onlara– bir korku yoktur ve onlar üzülmeyecekler, diye müjdeleniyorlar."

Şehitler vadolundukları nimetlere kavuşunca, kendileri gibi şehit olmayan ve geride kalan mü'minlerinde tam doğru yolda olduklarını iyice anladılar ve onlara hiçbir korku ve üzüntü olmadığını da öğrenince bu onlara bir müjde olmuş ve müjdelenmişlerdir. Evet:

4- "Allâh'tan (gelen) bir nimet ve bir fazl ile müjdeleniyorlar..."

Alabildiklerine seviniyorlar. Çünkü sonu gelmeyecek olan bol nimetlere kavuştular. Şehitlik mertebelerine eriştiler.

5- "...Allâh mü'minlerin ecrini de (asla) zayi etmez."

Gerek savaş zamanlarında, gerek sair zamanlarda mü'minlerin yaptıkları Allâh'ın rızasına uygun olan ameli salihlerin karşılığını Allâh kat'iyyen boşa çıkarmaz.

Buraya şehit olmayan ve fakat savaşta emekleri geçen ve Allâh yolundaki faaliyetlerine devam eden mü'minlere de mükafatlar verileceğine işaret vardır. Şehitleri sevindiren sebeplerden biri de budur. Çünkü bu mü'minler:

6- "...Kendilerine yara isabet ettikten sonra Allâh ve Rasüle icabet eden (mü'min)ler..."

Yaralı oldukları halde Allâh ve Rasulün davetine icabet edip Rasulün yanında yerlerini almışlardır.

Uhud savaşında Mekke müşrikleri de hayli ezilmişler ve yorulmuşlardı. Yiyecekleri, içecekleri de azalmıştı. Bu yüzden çekilmek zorunda kaldılar. Nihayet "Ravaha" denilen yere vardıklarında şeytan içlerini kurcalamaya başladı. "Bir çoklarını öldürdük kalanlarını da öldürmeliyiz" düşüncesiyle geri dönmek istemişlerdi. Bu haber Rasulullaha ulaşınca, hemen orada bulunanlardan yetmiş kişi kadar bir birlik ile gücünü göstermek ve onları korkutmak üzere harekete geçti. Başta Rasulullah olmak üzere çokları da yaralı idi. Bu yaraları ile düşmanı takibe koyuldular. Medine'den takriben sekiz mil uzaklıkta olan "Hamraül Esed" denilen yere kadar vardılar. Bunu haber alan düşmanın içine Allâh bir korku ve dehşet verdi. Nihayet kaçtılar.

Bu hal, mü'minlerin zaferine, müşriklerin de hezimetine delalet eder. Yani mü'minler hayli sarsılmalarına rağmen Uhud savaşında da zafer elde etmişlerdir.

7- "...Onlardan iyilik yapan ve (kötülükten) sakınanlar için büyük bir ecir vardır."

Allâh ve Rasulüne itaatla ve harbe tam iştirakla iyilik yapanlar, savaştan kaçmak gibi kötülükten sakınanlar için Allâh çok büyük mükafat vereceğini müjdelemiştir.

8- **"İnsanlar onlara: "Hakikaten insanlar sizin(le savaş) için birleşmiştir. Onlardan da korkun" dedikleri yok mu, onları îmanca artırmıştır."**

Rivayet olduğuna göre, müşriklerin kumandanı Ebu Süfyan, Uhud savaşında ayrılıp giderken: "Ey Muhammed! Buluşma yerimiz gelecek Bedr mevsimindedir" diye bağırdı.

Peygamber Efendimiz de Hazreti Ömer'e "söyle şuna (bizimle sizin aramızda inşallâh)" buyurdu. Hazreti Ömer'de ona duyurdu.

"Bedri suğra" denilen yer, Kinane oğullarına ait bir suyun bulunduğu yerdir. Her sene sekiz gün süre ile orada Pazar kurulurdu.

Ertesi sene Ebu Süfyan adamlarını topladı. Ordusunu hazırladı ve "zahran" denilen yere kondu. Fakat içine de bir korku düşmüş idi. Geri dönmek istiyor, gururuna da yediremiyordu. O sırada oradan geçen bir ticaret veya umreden dönen bir kafileye rastladı. İçlerinde Ebu Nuaym ibni Mes'ud Eşcâi bulunuyordu. Onu çağırdı ve:

- Ey Ebu Nuaym: geçen sene Uhud savaşından dönerken Bedir Suğra da buluşalım ve savaşalım diye söz vermiştim. Fakat yıl kuru geçti gereği gibi hazırlanamadık. Sen Medine'ye var onlara şöyle söyle diyerek caydır. Onların gelmesini önle. Sana benden on deve var. Göreyim

seni" dedi o da peki diyerek yola koyuldu. Medine'ye gelince müslümanları hazırlanıyor buldu. Onlara:

- Sizinle savaş için çok güçlü bir ordu kurdular vallâhi gidecek olursanız hiç biriniz sağ dönmez" diyerek korku vermeye çalıştı. Epeycede te'sir etti. Rasulullah da:

- Vallâhi benimle bir kişi bile çıkmasa, tek başıma katiyyetle çıkacağım" buyurdu. Ehli îmanın îmanları daha da kuvvetlendi ve:

9- "...Allâh bize yeter. Ne de güzel vekildir" dediler."

Bedri suğra'ya doğru yola koyuldular. Sayıları yetmiş süvari idi. Yanlarına Pazar malları da almışlardı. Oraya vardılar. Sekiz gün orada hem müşrik ordusunu önceki sözleşme üzerine beklediler. Hem de bir yandan aldılar, sattılar, çokça kazanç temin ettiler.

Ebu Süfyan cesaret edip de gelemedi ve Mekke'ye dönmek zorunda kaldı. Mekke'ye vardıklarında Halk onları çok ayıpladı ve: "siz sevik ordususunuz" diye başlarına kaktı "sevik" kavrulmuş undan yapılan bir yemek miyane çorbası veya arabaşı gibi.

Müslümanlar ise, sözlerinde durdular, cesaretlerini gösterdiler ve bol kârla Medine'ye döndüler.

10- "Allâh'tan bir nimet ve fazl ile döndüler. Kendilerine bir kötülük de dokunmadı." âyeti bu hakikati beyan eder.

11- "...Allâh ise büyük bir fazilet sahibidir..."

Allâh müşriklere verdiği korku ile onları geri çevirdi, müslümanlara olan fazlı keremi ile de onlara bol kazançlar verdi ve salimen Medine'ye ulaştırdı.

Böylece Bedri suğra savaşı da çatışmadan zaferle sona ermiş oldu.

Gelelim korku vermeye çalışan Ebu Süfyanın on deve ile satın aldığı Ebu Nuaym ve arkadaşlarına:

12- "O ancak şeytandır (sizi) dostlarından korkutuyor"

Size gelip de, müşrik ordusunun güçlü olduğunu söyleyerek onlar da sizi korkutmaya çalışan Ebu Nuaym, şeytandır. Onu gönderenler ve onun yanındakiler şeytanca bu korkuyu aranıza salıyorlar:

13- "...Artık onlardan korkmayın da Müminler iseniz, benden korkun."

Mü'min olanlar şeytandan ve şeytana uyanlardan korkmaz. Onlardan sakın korkmayın. Bana karşı itaatsizlik yaparsanız Rasulü dinlemez-

seniz ondan korkun. Bunun cezasını size ben vereceğim. Benden korkun onlardan korkmayın.

(Nisa 76. âyeti okuyalım.)

Rasulullah'ın ve Müminlerin tasasını kaldırmak üzere kâfirler hakkında şöyle buyrulmuştur:

Âyet: 176

وَلَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ ۚ إِنَّهُمْ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا ۗ يُرِيدُ اللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِي الْآخِرَةِ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾

Meâli:

"Rasulüm"! Küfürde yarışanlar, seni üzmesin. Şüphesiz onlar Allâh'a elbette bir şey zarar yapamazlar. Allâh onlara âhirette bir nasib vermemesini istiyor. Hem de onlar için büyük bir azab vardır."

Âyet: 177

إِنَّ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾

Meâli:

"Şüphesiz îmanla, küfürü satın alanlar, kat'iyyen Allâh'a bir şey zarar veremezler. Hem de onlar için acıklı bir azab vardır."

Âyet: 178

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِأَنْفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٧٨﴾

Meâli:

"Küfredenler, kendilerine verdiğimiz mühleti, kendileri için kat'iyyen hayır da sanmasınlar. Onlara ancak günah bakımından

artmaları için mühlet veriyoruz. Hem de onlar için horlayıcı bir azap vardır."

İZAHLARI:

Kafirlerin, münâfıkların, mürtedlerin küfürde ileri gitmeleri için yarış yapmaları harbetmeleri için hazırlık yapmaları, ordu kurmaları, müminler arasına nifak salmaları, bazı zayıf müslümanların dinden fırtmaları Rasulullahı üzüyordu. Bunun üzerine:

1- "Rasulüm! Küfürde yarışanlar, seni üzmesin. Şüphesiz onlar Allâh'a elbette bir şey zarar yapamazlar..." buyruldu.

"Küfürde yarışma" Mekke müşriklerinin müslümanlara karşı asker toplayıp ordu kurmaya, bu orduya silah ve erzak temin etmeye, birbirlerini islama ve peygambere karşı tahrik etmeye çalışmaları küfürde yarışın bir yönü, Medine'deki münâfıkların ve yahudilerin Uhud savaşındaki müslümanların sarsıntısını da fırsat bilerek: "Bu din hak din değil, Muhammed Peygamber değil, siz boşuna aldanıyorsunuz." şeklinde nifaklarını hızlandırmış olmaları da küfürde yapılan yarışın başka bir yönü. Bazı mürtedlerin durumu da daha başka bir yönü.

İşte bu kaynaşma Allâh'ın Rasulünü tedirgin ediyordu. Allâhu zülcelal, Rasülünü ve mü'minleri bu âyeti ile kendine tam güvenmelerini hatırlattı. Onların Allâh'a ve mü'minlere hiçbir zarar veremeyeceklerini beyanla da onların hüsrana uğrayacaklarını bütün çabalarının ancak kendilerine zarar vereceğini haber veriyordu. (Nisa 113. Muhammed 32. âyetleri okuyalım). Ayrıca:

2- "...Allâh onlara âhirette bir nasib vermemesini istiyor..."

Allâh onların âhiret saadetinden nasibleri olmayacağını, cennetin kokusunu bile duymayacaklarını bildiriyor.

(Bu sûrenin geçen 77. âyeti ile Şûrâ 20. âyeti de okuyalım).

3- "...Hem de onlar için büyük bir azab vardır."

Dünyada onların başlarına gelen gelecek ayrıca âhirette de onlara ebedî büyük bir azab vardır. Onlar size hiçbir zarar yapamayacaklar.

(Bakara 7, 114. Maide 33, 41. Nahl 106. Câsiye 10. âyetleri okuyalım).

4- "Şüphesiz îmanla küfürü satın alanlar, kat'iyyen Allâh'a bir şey zarar veremezler."

Îmanın yerine küfrü beğenenler, îman saadeti var iken küfür mel'anetini tercih edenler. Allâh'a ve mü'minlere hiçbir zarar veremeyecekler. Bütün çabaları boşa gidecektir. Onlar ancak, doluyu verip boşu

alanlar, yararlıyı verip zararlıyı alanlar, cenneti verip cehennemi alanlardır.

(Bakara 16-86, 175. âyetlere de bakalım).

5- "...Hem de onlar için acıklı bir azab vardır."

Onlar küfürde yarışa dursunlar. Îmanı verip küfrü aladursunlar, yakıcı azab onları bekliyor. Cehennem onlar için hazırlandı.

(Nisa 12. Nahl 104. Nur 19. Sebe' 5. Şûra 42. Haşr 14, 15. âyetleri de okuyalım).

6- "...Kafirler kendilerine verdiğimiz mühleti, kendileri için kat'iyyen hayırda sanmasınlar..."

Allâh acele etmez. Kâfirlere bir mühlet veriyor. Onlara bir imkan tanıyor. Bu onların yararına değil onlar, bunu kendi yararlarına sanmasınlar.

7- "...Onlara ancak günah bakımından artmaları için mühlet veriyoruz."

Onlar, verdiğimiz mühlet içinde küfür ve zulümlerine devam ederlerse ki edecekler. Ancak kendilerinin günahlarını artıracaklar. Çekecekleri cezaları iyice ağırlaştıracaklar.

(Âraf 182, 183. Ra'd 32. Hacc 44, 48. Kalem 44, 45. Müzzemmil 11. Tarık 17. âyetleri de okuyalım."

8- "...Hem de onlar için horlayıcı bir azap vardır."

Onların şeref ve haysiyetlerini kırıp hor, hakir, rezil edici bir azaba çarpılacaklar. Onlar bunun hazırlığını yapıyorlar.

(Bakara 90. Nisa 14, 37, 151. Hacc 57. Lokman 6. Ahzâb 57. Mücadele 5, 16. âyetleri de okuyalım).

Uhud savaşının hikmetlerini beyan etmek üzere şöyle buyrulmuştur:

Âyet: 179

مَا كَانَ اللّٰهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلٰى مَآ اَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتّٰى يَمِيزَ
الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ

وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَجْتَبِى مِنْ رُسُلِهٖ مَنْ يَّشَآءُ فَاٰمِنُوا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ ۚ وَاِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا فَلَكُمْ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿١٧٩﴾

Meâli:

"Allâh mü'minleri sizin üzerinde bulunduğunuz şeyde bırakması için (mecbur) değildir. Murdarı temizden ayırması içindir. Allâh size ğaybı bildirmesi içinde (borçlu) değildir. Fakat Peygamberlerinden dileyeceği kimseyi de seçer. Artık Allâh'a ve Rasullerine îman edin. Eğer îman eder ve sakınırsanız, sizin için de büyük bir mükafat vardır."

ÎZAHI:

Bedir savaşından sonra müslümanların güçlendiğini gören, Medine'yi de bırakıp gitme imkanı bulamayan yahudiler ve diğer kâfirler, îman etmedikleri halde müslüman görünmek zorunda kaldılar. Müslümanlarla görüştüklerinde "biz de müslümanız" diyorlardı. Bazen onlarla namaz kılıyorlardı. Fırsatını bulduklarında da yapacaklarını yapıyorlardı. Bunların ayrılması ve bilinmesi gerekiyordu. Uhud savaşının bir çok hikmetlerinden biri de bu oldu. Rasulullah bunları bir bir biliyordu. Ama onun yüksek ahlakı ve muktezâyı hali bunu açıklamaya müsaid değildi. Allâh sebep yarattı. Bizzat kendilerine açıklattı. Uhut savaşının çalkantısı, sadık mü'minlerle münâfıkları ayırıverdi. Allâhu azimuşşan bunu beyan etmek üzere:

1- "Allâh mü'minleri sizin üzerinde bulunduğunuz şeyde bırakması için (mecbur) değildir." buyurdu.

Buradaki hitapda iki ayrı anlayış bulunuyor:

a) Ey kâfirler ve münâfıklar! Sizin yararlanageldiğiniz bu kapalı ve karışık hâli böyle devam ettirmeyeceğim. Mü'minleri böyle içinizde karmakarışık bırakmayacağım.

b) Ey mü'minler! Sizi içinde bulunduğunuz karışık halde bırakmayacağım. Bu savaş, bu çalkantı:

2- "...Murdarı temizden ayırması içindir."

Murdar münâfıkları, tertemiz olan sadık mü'minlerden ayırmak için savaşın şeklini bu yönde geliştirdim.

Yukarıda geçen âyetlerde de açıklandığı gibi münâfıkların başı Abdullah ibni Übeyy ayrı baş çekti. Savaşa sıdkile katılmadığı gibi bozgunculuk yaparak düşmana fırsat verdi. Sonra da mü'minleri islamdan

caydırmak ve kuvvei maneviyyelerini kırmak için açıkça çalıştılar ve seçildiler kaldılar. Artık kendilerini eskisi gibi gizleme imkanları kalmadı.

(Enfal 36. âyeti de okuyalım.)

3- "...Allâh size ğaybı bildirmesi için de (borçlu) değildir."

Herkesin içindeki îmanı ve küfrü bilme imkanını size vermemiştir. Kimse ğaybı bilemez. Ancak böyle bir sebeple kâfirin küfrü, mü'minin îmanı açığa çıkar. O zaman anlarsınız. Peygamberler dahî Allâh'ın bildirdiğinden başkasını bilmezler.

(En'am 50, 59. Araf 188. Hûd 31. Neml 65. âyetleri okuyalım).

4- "...Fakat peygamberlerinden dilediği kimseyi de seçer..."

Allâh gönderdiği peygamberlerden dilediğine dilediği ğaybı da bildirir. Sizin içinizden geçen küfür ve nifakları Rasulüne bildirir.

(Cin 26, 27, 28. âyetleri okuyalım).

5- "...Artık Allâh'a ve peygamberlerine îman edin..."

Artık gördünüz, anladınız. Bütün deliller ve mucizeler Muhammed'in Peygamber olduğunu gösterdi. Öyle ise, onu gönderen Allâh'a ve bütün peygamberlerine îman edin.

(Bakara 285. Nisa 152. 171. Hadid 19, 21. âyetleri okuyalım.)

6- "...Eğer îman eder ve sakınırsanız, sizin için de büyük bir mükafat vardır."

Eğer Allâh'a ve peygamberlere ve sair îman edilecek şeylere îman ederseniz, küfürden, nifaktan ve sakınılması gereken her kötülükten sakınırsanız, Allâh ve Rasulüne itaatsizlikten sakınırsanız sizin için âhirette büyük bir mükafat vardır.

(Muhammed 36. âyeti okuyalım)

Cimrilik hakkındaki şu âyeti de dikkatle okuyalım:

Âyet: 180

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ اٰتٰيهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ هُوَ
خَيْرًا لَّهُمْ ۭ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ۭ سَيُطَوَّقُوْنَ مَا بَخِلُوْا بِهٖ يَوْمَ

الْقِيٰمَةِ ۗ وَلِلّٰهِ مِيرَاثُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۗ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾

Meâli:

"Allâh'ın kendilerine verdiğini sakınanlar, onu kendileri için kat'iyyen bir hayır sanmasınlar. Aksine o, kendileri için (tam) bir şerrdir. Sakındıkları o şey kıyâmet gününde boyunlarına dolandırılacak. Göklerin ve yerin mirası yalnız Allâh'ındır. Allâh yaptığınız şeylerden de haberlidir."

ÎZAHI:

Bu âyeti kerîme ile Allâh mal yönünden bir ciddiyet beyan etmektedir. Her şeyi o yarattığına, insanlara o verdiğine göre kendi yolunda ciddiyetle harcanmasını hatırlatmakta ve uyarmaktadır. Şöyle ki;

1- "Allâh'ın kendilerine verdiğini sakınanlar, onu kendileri için kat'iyyen bir hayır sanmasınlar..."

Âyeti kerîmenin sıyakı, umumi ise de burada hitabın mü'minlere olduğu daha yakındır. Çünkü zekatla ve Allâh yolunda harcamakla onlar mükelleftir. Allâh onları cimrilikten men etmektedir.

Gerek zekat vermemeyi gerek sadakadan kaçmayı kâr sananlar ileriyi düşünemeyenlerdir. Bu gün sakınılan mal, yarın pek çok zararların kendisini kuşatmasını önleyemez, belki de kâfirlere yağma olur.

Dünya ve âhiret huzuru için Allâh'ın verdiği malı ve canı onun yolunda sakınmamak gerekir. Bu çok önemli ve ciddidir. Bu ciddiliği anlamayan için şöyle buyrulur:

2- "...Aksine o kendileri için (tam) bir şerdir..."

Bu şer, iki yönlüdür:

a) Dünyada kıskanıp cimrilik yaptıkları için huzur yolunda bir ilerleme sağlanamaz. Büyük yararların temini imkansızlaşır. Böylece hem fazilet yönünde gerileme olur, hem de düşmana cesaret verilmiş olur. Bu ise dünya şerlerinin temelidir.

b) Âhirette çok ağır cezayı gerektirir. Sonu gelmeyecek olan âhiret hayatını bütünü ile şerre çevirmektir. Onun için:

3- "...Sakındıkları o şey, kıyâmet gününde boyunlarına dolandırılacak." buyrulmuştur.

Dünyada iken zekatını vermedikleri Allâh yolunda harcamadıkları malları onların boyunlarına dolanacak, onlara çok ağır cezalar verilecek.

Rasulullah S.A.V.:

- Allâh kime mal verir de onun zekatını vermezse, kıyâmet gününde (onun malı), gözlerinin üstünde iki kara nokta bulunan, başı zırlak, kuvvetli bir erkek yılan şekline girer. Boynuna dolanır avurtlarından tutar sonra: "Ben malınım, ben hazinenim" der." Buyurdu. Sonra: (ولا يحسبن الذين) âyetini okudu.

(Buhari Ebu Hüreyre'den. Ahmed, Nese-i ibni Ömer'den)

4- "...Göklerin ve yerin mirası, yalnız Allâh'ındır..."

Göklerde ve yerde ne varsa bir gün sahipsiz kalacak, sahipleri ölecek, ölmeyen tek sahip Allâh kalacak. Zaten asıl değişmeyen sahipte odur.

(Hıcr 23. Meryem 40. Kasas 58. Hadid 10. âyetleri de okuyalım)

5- "...Allâh yaptığınız şeylerden de haberlidir."

Hiçbir kimse Allâh'tan habersiz hiçbir şey yapamaz. Verilen zekatlardan, sadakalardan, yapılan hayırlardan ve bütün cimriliklerden, pintiliklerden haberlidir. Herkese yaptığının karşılığı verilecektir.

(Nisa 37. Tevbe 75, 76. Muhammed 37, 38. Hadid 24. Hümeze 2,3. âyetleri de okuyalım).

Kafirlerin alayvari gevelemelerini beyan ve verilen karşılık hakkındaki şu âyetleri görelim:

Âyet: 181

لَقَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوٓا اِنَّ اللّٰهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ اَغْنِيَآءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْاَنْبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾

Meâli:

"Elbette Allâh: "Muhakkak Allâh fakirdir. Biz de zenginiz" diyenlerin sözünü işitmiştir. Onların dediklerini ve haksızca peygamberleri öldürmelerini hemen yazarız ve: "yangının azabını tadın." deriz."

Âyet: 182

ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾

Meâli:

"Bu, sizin ellerinizin önceden yaptığı şey sebebiyledir. Şüphesiz Allâh kullarına asla zulmedici de değildir."

Âyet: 183

اَلَّذِينَ قَالُوٓا اِنَّ اللّٰهَ عَهِدَ اِلَيْنَآ اَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتّٰى يَاْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَاْكُلُهُ النَّارُ ۗ قُلْ قَدْ جَآءَكُمْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِى بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالَّذِى قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٨٣﴾

Meâli:

"...Muhakkak Allâh bize, kendisini ateşin yiyeceği bir kurbanı bize kendimize getirinceye kadar bir peygambere inanmamızı vasiyet etti" diyenler. "Benden önce(de) peygamberler beyyinat ve dediğinizi getirmişti. Doğrular idiniz de onları niçin öldürdünüz?" de."

Âyet: 184

فَاِنْ كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ جَآءُو بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾

Meâli:

"Eğer seni yalanladılarsa, senden önce beyyinat ve Zebûrlar ile aydınlatıcı kitap getiren peygamberler de yalanlanmıştı."

İZAHLARI:

İkrime, Sedy, Mukâtil ve Muhammed ibni İshâk'ın rivayetlerine göre Rasulullah Beni Kaynuka yahudilerini İslâma davet için (yazı) yazdı ve Ebu Bekir ile gönderdi. Toplantı yerlerine vardığında, Yahudi alimlerinden Fenhas ibni Azara'nın yanına toplanmış çok yahudi gördü. Fenhası dinliyorlardı. Ebu Bekir. R.A. Fenhas'a:

- Allâh'tan kork ve müslüman ol. Vallâhi sen Muhammed'in Allâh'ın Rasulü olduğunu iyi biliyorsun. O Allâh katından size hakkı geti-

ren bir peygamberdir. Yanınızdaki tevratta onu yazılı buluyorsunuz. Artık îman et, tastik et ve Allâh'a karşı hasende bulun ki seni cennete koysun ve senin sevabını kat kat artırsın" dedi. Fenhas da alaylı bir tarzda:

- "Ey Ebu Bekir! Allâh'ın bizden karz-ı hasen (ödünç) istediğini söylüyorsun. Ancak fakir olan ödünç ister. Dediğin doğru ise, Allâh fakir, biz zenginiz" dedi. Bunun üzerine öfkelenen Ebu Bekir Fenhasın yüzüne şidetli bir tokat vurdu ve:

- "Vallâhi aramızda anlaşma olmasaydı boynunu vururdum ey Allâh'ın düşmanı" dedi.

Fenhas Rasulullaha gitti ve:

- "Ey Muhammed bak arkadaşın ne yaptı" diye yüzünü gösterdi. Rasulullah da Ebu Bekre:

- "Bu yaptığına seni sevkeden nedir?" dedi. Ebu Bekir de:

- "Ey Allâh'ın Rasulü! Bu şüphesiz Allâh'ın düşmanıdır. Büyük söz söyledi "Allâh fakir, biz zenginiz" dedi. Allâh için kızdım ve yüzüne vurdum" dedi. Fenhas da dediğini inkar etti. Bunun üzerine Allâh, Ebu Bekiri tasdik etmek üzere:

1- "...Muhakkak Allâh fakirdir. Biz de zenginiz" diyenlerin sözünü, elbette Allâh işitmiştir..." âyetini indirmiştir.

Ebu Bekir es-Sıddîk ile alayvari konuşan yahudi alimi ve onu tastik eden yahudilerin "Allâh fakir, biz zenginiz" şeklindeki sözlerini Allâh şüphesiz duydu ve hemen bu âyeti ile bildirdi.

Yahudilere karz-ı hasen hakkındaki Bakara sûresinin 245. âyeti veya Hadid sûresinin 11. âyeti okunduğunda söz oyununu ve alay etmeyi iyi beceren yahudiler: "Allâh bizden ödünç istediğine göre, o fakir, biz de zenginiz..." diye söz oyununa kaçtılar ve alay ettiler. Allâh da onların oyununu bu âyetle bozdu ve yüz karalarını yüzlerine vurdu ve:

2- "...Onların dediklerini ve haksızca peygamberleri öldürdüklerini hemen yazarız ve: "yangının azabını tadın" deriz." buyurdu.

Burada yahudilerin geçmişine ve geleceğine dikkatimiz çekilmektedir. Dünya ve âhiretlerinin kendilerine zehir olacağına işaret edilmektedir.

a) Onların dedikleri İnfitar sûresinin 10, 11. âyetlerinde beyan edileceği gibi "eksiksiz yazdırırız". Mahşerde bu yazılar önlerine serilecek, İsra sûresinin 14. âyetindeki beyan gibi "oku kitabını, bugün üzerinde nefsin yeter" denilecek.

b) Onların geçmişleri, eski devirlerdeki yaptıkları kötülükler, öldürdükleri peygamberler nasıl yazılı unutulmamış ise, bunların yaptıkları ve söyledikleri de öylece yazılıp unutulmayacak, gelecek nesillerinin de bunlara benzedikleri kolayca anlaşılacak. Dünya insanları karşısında bütün alçak karakterleriyle tanınacaklar. Tanındılar da. Günümüzün yahudilerine baktığımızda geçmişlerine çok iyi benzedikleri kolayca anlaşılır. Bunların yaptıkları da aynen banda ve filme alınmakta her yönleriyle tescil edilip tarihe emanet edilmektedir. Gelecek devirlerdeki yahudiler de soylarının bu süflî karakterlerini inkar edemeyecekler.

c) Onların bütün geçmişlerinin bu süflî halleri dünya insanlarının ittifakla nefretini uyandıracak bütün milletler kendilerine düşman olacak, onlara hayat hakkı tanımayacakları köklerinin kesilmesine sebep olacaklar.

d) Allâh onlara söyleyeceğini ta ezelden söylemiştir: "yangının azabını tadın". Onlara:

3- "Bu sizin ellerinizin önceden yaptığı şey sebebiyledir..." denilecek.

(Enfâl 61. Hac 10. âyetleri de okuyalım)

Dünyada, yahudi neslinin ileride uğrayacağı felaket, daha önceleri geçmişlerinin bıraktığı kötü ahlak, bozuk kültür sebebiyle tahakkuk edecektir.

Âhirette ise, her yahudi ferdinin kendi eliyle yaptığı kötülük yüzünden ebedî kalacağı cehennemi boylaması olacaktır. Yahudiler gibi olan diğer insanlar da aynı akıbete uğrayacaktır.

(Yasin 12. Şûra 48. Cum'a 6, 7, Nebe' 40. İnfitar 5. âyetleri de okuyalım)

4- "... Muhakkak Allâh bize, kendisini ateşin yiyeceği bir kurbanı kendimize getirinceye kadar bir peygambere inanmamamızı vasiyet etti" diyenler(e): "Benden önce(de) peygamberler beyyinat ve dediğinizi getirmişti. Doğrular idiniz de onları niçin öldürdünüz?"de."

Allâh'a fakir diyen yahudiler: "Allâh bize emir verdi. Bir Peygamber mucize olarak kurban getirecek. O kurbanı gökten inen bir ateş yakacak. Böyle olursa inanırız. Olmazsa inanmayız" dediler. Bu onların sadece inatlarına ve müşkil perestliklerine delalet eden tutumlarıdır. Onların buna benzer davranışları çoktur. Bu halleri, ayrıca Allâh'a karşı çok açık bir iftiradır. Allâh'ın onlara böyle emir vermesi veya tavsiyesi de yoktur.

Onların yüz karası yüzlerine şöyle vuruluyor:

"Benden önce de peygamberler, beyyinat getirdi, yani mucizeler, deliller getirdi. Dediğiniz kurbanı da getirdi. O kurbanı, gökten inen dumansız bir ateşin yediğini, yaktığını da gördünüz. Onlara neye inanmadınız da üstelik onları öldürdünüz? Eğer şu iddianızda doğru iseniz verin cevabını peygamberleri niçin öldürdünüz?"

Burada hatıra şöyle bir şeyler gelebilir. O peygamberleri öldürenler gelip geçmişler. Bunların suçu ne?

Bunlar, onların nesilleridir. İnançları huyları da hiç değişmemiştir. Onları aynen taklit ve tastik ettikleri için geçmişleri ile bir bütün halindeler. Bundan dolayı Allâh'ın bunlara olan hitabı böyle olagelmektedir.

Biz kendi devrimizdeki yahudilere de baktığımızda Rasulullah devrindeki yahudilerle günümüzdeki yahudilerin arasından on dört asrı aşan uzun bir zaman geçtiği halde bugünkü yahudilerin tıpkı onlar gibi olduğunu görüyoruz. Hatta Mûsâ Aleyhisselam devrinin ve diğer devirlerin yahudilerinden bugünkü yahudilerin huylarının hiç farkı olmadığını müşahade ediyoruz. Bizden sonraki devirlerde dünyada kalırlarsa aynısı görülecektir.

(Bu sûre 21, 112, 181. Bakara 61. Nisa 155. âyetleri de okuyalım)

5- "Eğer seni yalanladılarsa senden önce beyyinat ve Zebûrlar ile aydınlatıcı kitap getiren Peygamberler'de yalanlanmıştır."

"Beyyinât": Açıklayıcı deliller, âyetler, mucizeler.

"Zübür": Kitaplar, sahifeler. Buradaki mâna budur. Ayrıca Dâvud aleyhisselama inen kitabın adıda "zebûr" dur.

"Aydınlatıcı kitab ": Açıklayıcı, tevrat ve incil.

Ey Râsûlûm Muhammed (S.A.V.) bu yahudiler seni yalanladılar, sana inanmadılarsa üzülme. Bunlar böyledir. Senden önceki peygamberler de bunlar tarafından yalanlandılar. Açık deliller, mucizeler, sahifeler, açıklayıcı, aydınlatıcı kitaplar getirdikleri halde yine de yalanladılar, inkar ettiler. Bunların geçmişleri de, gelecekleri de hep böyledir. Kederlenme, sen tebliğini yap. Onların hesabı bana ait.

(En'am 34. Hıcr 80. Hacc 42-44. Şuâra 123, 141, 160, 176. Ankebut 18. Fâtır 4, 25. Kâf 14. âyetleri de dikkatle okuyalım)

İman eden, yalanlayan herkesin ölümü tadacağını ve yaptığının karşılığını alacağını beyan eden şu âyetleri de dikkatle okuyalım:

Âyet: 185

كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ الْمَوْتِ ۗ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۖ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ ۗ وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾

Meâli:

"Her can ölümü tadıcıdır. Ecirleriniz ancak kıyâmet günü size ödenilecektir. Artık kim ateşten uzaklaştırıldı da cennete kondu ise işte o kurtulmuştur. Dünya hayatı gurur metaindan başka da değildir "

Âyet: 186

لَتُبْلَوُنَّ فِىٓ أَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوٓا أَذًى كَثِيرًا ۚ وَإِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٨٦﴾

Meâli:

"Andolsun mallarınız ve canınızda kesinlikle imtihan olunacaksınız. Sizden önce kitab verilenler ile şirk edenlerden de andolsun şüphesiz çok eza (verici söz) işiteceksiniz. Eğer sabreder ve sakınırsanız artık bu şüphesiz (tutulan) işlerin azmindendir."

İZAHLARI:

Yahudilerin ve müşriklerin hususiyle münâfıkların tutum ve davranışlarının ölümü ve kıyâmeti inkâr edercesine ileri gitmesi üzerine onlara ve bütün canlılara bu gerçeği duyurmak üzere:

1- "Her can ölümü tadıcıdır." Buyrulmuştur.

"Nefs=can" Arapca ve Türkçedeki bu kelimeler hemen hemen aynı anlamda kullanılmaktadır. Ruh ile cesedin birleşmesi ile yaşar hale gelen her varlığa "nefs" denilir. Bu varlığın kendi yaradılış gayesine göre iyi veya kötü arzularına da "nefs" denilir.

Nefsi emmare, nefsi levvame, nefsi mutmainne, nefsi râziye, nefsi marzıyye gibi derecelere ayrılan, kötülük ve iyiliğe sevkeden nefislere

türkçemizde "gönül" de deriz. Ölüm gelince hareketten kesilen bu gönül, bütün gücünü yitirmiş olur. "Nefs" kelimesi ruh ve cesette de ayrı ayrı kullanıldığı gibi, ikisinin birleşimi şeklinde daha çok kullanılır. Türkçemizdeki "can" kelimesi de böyledir. "canı çekti=canı istedi","canı çıktı =ruhu çıktı", "can, cana","cana can" gibi deyimler bunu gösterir.

Nefsin ölümü tatması, canın çıkması, canlı varlığın ölümü görmesi, yaşamasının sona ermesi, iyilik veya kötülük hiçbir şey yapamaz hale gelmesidir. Her canlı bu sonuca elbette varacaktır.

(Enbiya 35. Ankebut 57.ayetleri okuyunuz.)

2- "...ecirleriniz ancak kıyâmet günü size ödenilecektir."

Nefsi emmareye uyarak yapılan bütün kötülüklerin karşılığı Nefsi mutmeinneye uyularak yapılan bütün iyiliklerin karşılığı muhakkak kıyâmet gününde eksiksiz sahibine ödenecektir. Bu karşılık, âyette "Ecr" kelimesi ile ifade edilmiştir.

(Bu sûre 25, 161. Zümer 10. âyetleri de okuyabiliriz.)

3- "...Artık kim ateşten uzaklaştırıldı da cennete kondu ise, işte o kurtulmuştur."

Dünyada iken kendini Allâh yolunda yetiştirmiş Allâh'ın emirlerini yerine getirmiş, yasaklarından uzak kalmış olanlar, bütün korktuklarından kurtulmuş ve umduklarına kavuşmuştur."

(Nisa 13. Maide 119. En'âm 16. Tevbe 20, 72, 89, 100. Nur 52. Ğâfir 9. âyetleri de okuyalım

4- "...Dünya hayatı gurur metaından başka da değildir."

"ğurur" mala aldanmak, kendini mala kaptırmak bu halini de beğenmek.

"metâ" yararlanılacak mallar, kullanılarak ve ticaret yapılarak faydalanılan her şey demektir.

Dünya hayatı mala aldanılarak geçirilir de âhiret hazırlığı yapılmazsa bu hüsranla son bulur. (En'am 32. Ra'd 26 Muhammed 36. Hadid 20.ayetlerini de okuyalım.)

Âhiret için değerlendirilmeyen dünya hayatı böyledir.

Şurasını da unutulmamalıdır ki; âhiret hazırlığının tamamı dünyada yapılır. Doğmamız, yaşamamız, imânımız, bütün ibadetlerimiz, hayrımız, hasenatımız, cihadımız, zikrimiz, nafile ibadetlerimiz hepsi de dünyada yapılır. Bunların hepsi de ölümümüzle biter onun için dünyanın ve dünya hayatının bu yönüyle kıyâmeti çok iyi bilmeli ve ona her şeyi,

her an iyi değerlendirmeli, buranın bir imtihan yeri olduğunu hiç hatırdan çıkarılmamalı.

5- "Andolsun mallarınız ve canlarınızda kesinlikle imtihan olunacaksınız.."

"لتبلون" (بَلْوَة، بَلوى) masdarından, zahmet, tecrübe, imtihan, sınamak, denemek manalarına gelir. Kelimenin başına kasem ifade eden lâm ile sonunda tekid nûnu gelerek bu mana kesinlik kazanmıştır.

Böylece kazandığımız her malda, gerek kazanırken, gerek harcarken her halde denenmekte olduğumuzu bilmeliyiz. Kazancımızı ve harcamamızı ona göre ayarlamalıyız.

Canımız da böyledir. Helalla mı besleniyoruz haramla mı? Îman ettik mi, etmedik mi? Allâh'a ibadet ediyor muyuz, etmiyor muyuz? Allâh yolunda cihad yapıyor muyuz yoksa cihaddan kaçıyor muyuz? Allâh'a ve rasûlune itaat ediyor muyuz etmiyor muyuz? evladımızı, neslimizi Allâh yolunda yetiştiriyor muyuz, yetiştirmiyor muyuz?... Bakara sûresi 155.

Bunlar hep Allâh'ın denetimi altındadır. Maide 48. Enbiya 35. Muhammed 4. 31. Mülk 2. İnsan 2. âyetlere de bakalım.

6- "..Sizden önce kitap verilenler ile şirk edenlerden de andolsun şüphesiz çok eza (verici söz) işiteceksiniz.."

Hıristiyanlar yahudiler ve müşriklerden çok ağır sözler işiteceksiniz. Size söğecekler, iftira edecekler, Allâh'a dil uzatacaklar, kadınlarınızdan bahsedecekler. Böylece size çok eza etmiş olacaklar. Bunlara karşı:

7- "...Eğer sabreder ve sakınırsanız, artık bu şüphesiz (tutulan) işlerin azmindendir."

Onların bu fâhiş tutumlarına karşı metânetinizi korur ezalarına katlanırsanız, bu sizin yapacağınız işlerinizdeki azimli oluşunuz ve başarılı olacağınızın delilidir (Geçen 120.125. ayetleri de okuyalım)

Allâh'ın âyetlerini dinleyen eshabı kiram Rasûllullah'a uyarak sabrettiler, hoşgördüler, olgunca davrandılar, dikkatli olup sakındılar, Allâh yolundaki işlerinde azimlerinden ayrılmadılar ve muradlarına erdiler. Her işin başında böyle olmak gerekir.

Bir de sözlerinde durmayan hakkı gizleyen kâfirler hakkındaki şu âyeti görelim.

Âyet: 187

وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ
لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا
بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾

Meâli:

"Ve hani Allâh: "Elbette onu (kitabı) insanlara her halde açıklayacaksınız ve onu (asla) gizlemeyeceksiniz" diye kitab verilenlerin yeminli misakını aldı da onu sırtlarının ardına atıverdiler ve onunla az bir baha satın aldılar. Satın aldıkları şey ne de kötü."

ÎZAHI:

Ehli kitap olan yahudi ve hıristiyanlar, kitablarında yazılı bulunan son Peygamber Muhammed aleyhisselam ile Kur'ânı kerîmi duyurmakla mükellef oldukları halde hasetlerinden duyurmadılar ve gizlediler. Onların bu emanete olan hıyânetlerini Allâh şöyle açıklıyor. Rasûlüm:

"Ve hani Allâh: "Elbette onu (kitabı) insanlara her halde açıklayacaksınız ve onu (asla) gizlemeyeceksiniz" diye kitab verilenlerin yeminli misakını aldı da onu sırtlarının ardına atıverdiler ve onunla az bir baha satın aldılar. Satın aldıkları şey ne de kötü."

"misak": ahd, yemin, teminat, güvence, kesin söz almak manalarındadır.

"kitab verilenler " tevrat ve incil kitabları verilen yahudi ve hıristiyanlardır.

Zımnen Kur'ân verilen Müslümanlara da işaret olabilir.

"Arkalarına atıverdiler." Bu büyük emanete de riâyet etmediler. Verdikleri yeminli sözleri yerine getirmediler. Ahdlerini bozdular, güvenilir olmaktan çıktılar. "Onunla az bir baha satın aldılar" menfaatları karşılığı son peygamberin geldiğini gizlediler. İnkâr ettiler, Tevrat'ta ve İncil'deki Muhammed aleyhisselama dair vasıfları menfaat karşılığı gizlediler. Aldıkları menfaat ne kadar çok da olsa, uhrevi menfaat karşısında pek az kalır. Hatta hiçe çıkar. İşte bu yaptıkları ne de kötüdür. Kendilerine kötülük ve zûlûm yapmışlardır, cehennemi haketmişlerdir.

(Bakara 27, 63, 83, 84, 93. Nisa 154. Maide 7, 12, 13, 14, 70. Araf 169. Ahzâb 7. âyetleri de okuyalım.)

Yapmadıkları ile öğülmelerini seven güruh hakkındaki âyeti kerimeyi görelim:

Âyet: 188

لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا
بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَلَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾

Meâli:

"Getirdikleri ile hoşlanan, yapmadıkları ile de öğülmelerini sevenleri kat'iyyen (kurtulacaklar) sanma. Hem de onları asla azabdan uzak emniyetli bir yerde de, onlar için bir de acıklı azab vardır."

İZAHI:

İbni Abbas anlatıyor: "Resulullah yahudilere bir şey sordu. Onun sorduğunu gizlediler, başka bir cevap verdiler. Ve çıktılar kendilerine sorulanı cevaplandırdıkları gösterişini yaptılar ve bununla da öğülmelerini umdular. Yaptıkları gizleme ve yalan cevaba da seviniyorlardı." (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Ebu Said Hudri R.A.'den bir rivayette: "Resûlüllah'ın devrinde münâfıklardan olan erkekler, Rasûlüllah savaşa çıktığı zaman geride kaldılar ve bu yaptıkları ile oturdukları yerde Rasûlüllaha uymama sevinci yaptılar. Rasulullah savaştan dönünce de yemin ederek özür dilediler. Yaptıkları şeylerle öğülmelerini istediler," bunun üzerine (لا تحسبن الذين يفرحون) âyeti nazil oldu (Buhari, Müslim)

Bu âyetin nüzül sebebi hakkında başka rivayetler de vardır. Hepsi de uygundur. Âyetin kıyâmete kadar benzerlerine şumûlu bâkidir. Bu gerçeği hatırda tutarak âyeti okuyalım :

1- "Getirdikleri ile hoşlananlar..."

Yaptıkları kötülüklerden, yalancılıktan, sahtekarlıktan, nifakdan hoşlanan münâfıklar. Bu tip insanlar, her yerde ve her devirde bulunur hem kötülüğü yaparlar hem de yaptıklarına sevinirler. Çağımızdaki dinsizler de böyle. Hem dinsizlik yaparlar, Müslümanlara eza, cefa yaparlar, hem de bundan hoşlanırlar. Üstelik bu yaptıkları ile de öğünürler.

2- "...yapmadıkları ile de öğülmelerini sevenleri kat'iyyen kurtulacaklar sanma. Hem de onları asla azabdan uzak emniyetli bir yerde sanma..."

Rasulüm! Bu yapmadıkları savaşla, yapmadıkları hizmetle, yapmadıkları Allâh'ın rızasına uygun her hangi bir şeyle kendilerinin de öğülmelerini isteyenleri cehennemden kurtulacak sanma. Azabdan uzak rahat bir yerde kalacaklarını da asla tahmin etme:

3- "...onlar için bir de acıklı azab vardır."

(Tevbe 50, 81. Ra'd 26. Ğafir 75, 76. Mü'minun 53, 54. Rum. 32. âyetleri okuyalım.)

O kâfirlerin yersiz kuruntularına ve sevinmelerine hiçbir güvenceleri yoktur. Göklerin ve yerin sahibi yalnız Allâh'tır. Söyle onlara:

Âyet: 189

وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ
قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾

Meâli:

"Göklerin ve yerin mülkü de yalnız Allâh'ındır. Allâh her şeye de kadirdir."

Âyet: 190

اِنَّ فِى خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ
لَاٰيَاتٍ لِّاُولِى الْاَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾

Meâli:

"Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında ve gece ile gündüzün değişmesinde elbette akıllılar için deliller vardır."

İZAHLARI:

Allâh'ın Rasülünün tebliğ ettiği yol, Allâh'ın yoludur. Davet ettiği din, Allâh'ın dinidir. Yer Allâh'ın yeri, gökler Allâh'ın gökleri, insanlar da Allâh'ın yarattığı kullarıdır. Allâh'ın kudretinin dışına asla çıkamaz-

lar. Kâfirler, nelerine güveniyorlar da bu hayırlı davete ve son davetçi olan Allâh'ın Rasulüne karşı çıkıyorlar. Küstahça O'nu hiçe sayıyorlar. İyi bilsinler ki hiçbir şey yapamazlar. Çünkü:

1- "Göklerin ve yerin mülkiyeti yalnız Allâh'ındır. Allâh, her şeye de kadirdir."

(Bakara 107. Bu sûre 26. Maide 17, 18, 40, 120. Tevbe 116. Nur 42. âyetleri de okuyalım).

Akılları varsa yerin ve yerde bulunanların yaratılışına baksınlar. Göklere ve göklerdekilere baksınlar, gözleri varsa görsünler de iyi düşünsünler. Geceler ile gündüzler hep yer değiştiriyor. Dünyanın dönüşünü güneş, ay sistemini bir öğrenip anlasınlar. Bunların hepsinden alınacak dersler var, edinilecek bilgiler var, Allâh'ın varlığına çok sağlam deliller var. Kendilerini düşünüyorlarsa okusunlar şu âyeti:

2- "Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında ve gece ile gündüzün değişmesinde elbette akıllılar için deliller vardır."

(Bakara 164. Yunûs 6. Mü'minun 80. Câsiye 5. âyetleri de okuyalım.)

Bu âyetleri okuyan ve düşünenler hakkında da şöyle buyruluyor:

Âyet: 191

اَلَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللّٰهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلٰى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾

Meâli:

"Ayakta ve oturarak, yanlarının üstünde iken de Allâh'ı zikredenler, göklerin ve yerin yaratılışını düşünenler, "Ey Rabbimiz! Bunu boşuna yaratmadın. Sen münezzehsin. Artık bizi ateşin azabından da koru" (diyenler akıllıdır.)."

Âyet: 192

رَبَّنَآ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ۗ وَمَا لِلظّٰلِمِينَ

مِنْ اَنْصَارٍ ﴿١٩٢﴾

Meâli:

"Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen kimi ateşe korsan, işte onu perişan etmişsindir. Zâlimler için yardımcılardan (bir yardımcı)da yoktur."

Âyet: 193

رَبَّنَآ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِى لِلْاِيمَانِ اَنْ اٰمِنُوا بِرَبِّكُمْ
فَاٰمَنَّا ۚ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا
مَعَ الْاَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾

Meâli:

"Ey rabbimiz! Hakikaten: "Rabbinize îman edin" diye çağıran bir davetçi duyduk. Hemen îman ettik. Ey Rabbimiz artık bize günahlarımızı örtüver. Hatalarımızı da kapatıver. Bizi iyilerle birlikte huzuruna al."

Âyet: 194

رَبَّنَا وَاٰتِنَا مَا وَعَدْتَنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۗ
اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾

Meâli:

"Ey Rabbimiz! Hem de peygamberlerine karşı va'dettiğini bize de ver. Kıyâmet gününde bizi rezil de etme. Şüphesiz sen va'dden dönmezsin."

İZAHLARI:

Allâhu zülcelal, geçen âyetteki akıl sahiplerini anlatmak üzere:

1- "Ayakta ve oturarak, yanlarının üstünde de Allâh'ı zikredenler" buyurmuştur.

Yer ve göklerin kime ait olduğunu anlayan, göklerin ve yerin yaratılışından gündüz ve gecenin değişmesinden ders alan, gördükleri delillerden Allâh'ın varlığına îman eden akıllı mü'minler, Allâh'ı anmakla O'na olan teslimiyetlerini ifade ediyorlar. Öyle ki ayakta iken de, otu-

rurken de yatarken de hep O'nu zikrederler. Bu zikir hakkında iki ayrı anlayış vardır:

a) Allâh'ı çeşitli tesbih, tehlil, tahmid, tekbir ve sair zikirlerle anmak. Buna göre insan Allâh'ı her vaziyette anabilir. Ayaktayken, yürürken, otururken, yatırken, abdestli iken, abdestsiz iken, hatta cünüb iken de, Allâh'ı anar. Yalnız cünüp iken Kur'ân okuyamaz. Kur'ândaki Allâh'ın isimlerini ve sıfatlarını ayrı kelimeler halinde söyleyebilir. Mü'minler her halini ve her zamanını zikirle değerlendirir. Allâh'ı çok zikreden, o nisbette Allâh'a teslimiyet gösterir. Ona ihlasla kulluk yapar. Allâh'tan başkalarından uzaklaşır. Şirkin hafîsinden cehrîsinden kurtulur.

b) Namaz kılmak. Mü'minler kendilerine farz olan namazları asla terk etmezler. Güçleri yeterse ayakta, rüku ve secde ile kılarlar. Buna güçleri yetmezse, otururak secde ile kılarlar. Buna da güçleri yetmezse yatarak imâ ile kılarlar.

İmran ibni Husayn R.A.'den, Rasulullah S.A.V.:

- Namazı ayakta kıl gücün yetmezse otururak kıl. Yine gücün yetmezse yanının üstünde kıl" buyurmuştur. Geniş bilgiyi Fıkıh kitaplarından ediniriz (Nisa 103. âyeti de okuyalım)

2- "...Göklerin ve yerin yaratılışını düşünenler."

Akıllı mü'minler göklerin yaratılışına ve yerlerin yaratılışına bakarak düşünürler. Gördükleri her şey, her varlık, kendisini Allâh'ın yarattığı fikrini, bilgisini verir. Sayılmakla bitmeyecek olan her varlık ayrı bilgiler, ayrı hikmetler sergiler. Bunu gören mü'min hemen onu yaradana yönelir. Ve:

3- "..."Ey rabbimiz! Bunu boşuna yaratmadın. Sen münezzehsin. Artık bizi ateşin azabından da koru."(der)"

Ey Allâh'ımız! Sen yarattığın her şeyi bir hikmet, bir faide için yaratırsın. Sen boşuna uğraşmaktan münezzehsin. Bizi de yaratan sensin. Koruyacak olan da yine sensin. Bizi cehennem ateşinden koru.

4- "Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen kimi ateşe koyarsan işte onu perişan etmişsindir." Diyerek Allâh'a sığınır. Onun gücünü itiraf ederek teslimiyetini artırır.

5- "...Zalimler için yardımcılardan (bir yardımcı) da yok." demek sûretiyle kâfirlerin halini bildiğini onların durumuna düşmek istemediğini arzeder ve:

6- "Ey Rabbimiz! Hakikaten: "Rabbinize imân edin" diye çağıran bir davetçi duyduk. Hemen îman ettik..." diyerek Allâh'ın Rasulü Muhammed Aleyhisselamın davetine icabet eden Müslüman olduklarını nazlanarak tekrarlarlar. Peşinden de:

7- "...Ey Rabbimiz! "Artık bize günahlarımızı örtüver. Hatalarımızı kapatıver. Bizi iyilerle birlikte huzuruna al" diye yalvarırlar. Yine ısrar ederek devamla:

8- "...Ey Rabbimiz! Hem de peygamberlerine karşı vad ettiğini bize de ver. Kıyâmet gününde bizi rezil etme şüphesiz sen va'dden dönmezsin." diye bütün peygamberlere îman ettiğini tekrarlar. Allâh'ın onlara olan vadine inandığını da söyler. Yani Allâh'ın vadini bütün peygamberler tebliğ etmiştir. O'nun vadi haktır. O vadinden asla dönmez.

(Nisa 122. âyeti okuyalım)

İşte Allâh'ın akıllı kulları böyle yapar. Göklere, yerlere, her şeye bakar ibret alır. Her haliyle Allâh'a îmanı düşünür, çalışır çokça dua eder. Allâh'a yalvarır.

"Rabbenâ" Ey Rabbimiz. Her mü'min araya hiçbir vasıta koymadan doğrudan Allâh'a dua eder. İsteyeceğini yalnız O'ndan ister. Fâtiha sûresinin beşinci âyetinde: "Ancak sana kulluk yapar, ancak senden yardım isteriz" diyerek Allâh'a olan verdiği ihlas sözünü bihakkın yerine getirir.

Dualarda Allâh'a ya "Rabbenâ" veya "Allâhümme" diyerek istemeye başlarız. Araya başka hiçbir şey koymayız. Kur'ânı kerîm ve Hadîsi şeriflerdeki örnekler böyledir. Onun için doğrudan doğruya Allâh'a yöneliriz. Çünkü o bize şah damarımızdan daha yakındır; ve kullarını doğrudan huzuruna kabul eder. Araya başkalarının girmesine asla izin vermez. Kendisine başkasının eş olmasına, yardımcı olmasına kesinlikle razı olmaz.

Burada ikinci bir hikmeti de şöyledir: Allâh'a dilekte bulunurken yalnız başımıza değil, bütün mü'minlerle, enbiyâ, şühedâ, sulehâ, fukarâ, ağniyâ, büyükler, küçükler hep birlikte onun kulları olduğumuzun ona muhtaç olduğumuzun ifadesi olarak "Rabbî" değil de " Rabbenâ" dememiz daha efdaldir.

Görülüyor ki, Allâh'ın kullarından hiç birini araya vasıta koymuyoruz, onların da bizim gibi muhtaçlar olduğunu ifade eden "Ey Rabbimiz" diyoruz. Böylece Allâh'ın huzuruna hep birlikte çıkıp dualarımızın kabulünü umuyoruz. Rabbimiz ihlasdan ayırmasın.

(Bakara 201, 286. Bu sûre 8, 9, 16, 17, 147. Maide 83. Mü'minûn 109. Furkan 65, 74, 66. âyetleri ve ihlas sûresini de okuyalım.)

Böyle yapılan duaların kabulüne dair Rabbimizin şu âyeti celilesini okuyalım:

Âyet: 195

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ مِنْ
ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ ۖ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا
مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ
عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾

Meâli:

"Hemen onların Rabbi kendilerine: "Şüphesiz ben sizden – erkek veya kadın– işleyenin (hayır) işini (asla) boşa gidermem. (Çünkü hepiniz) birbirinizdensiniz." diye cevap verdi. Artık göç edenler, yurtlarından da çıkarılanlar, Allâh yolunda da işkence edilenler ve savaşıp da öldürülenler (yok mu) andolsun onların günahlarını kendilerinden elbette örteceğim (kaldıracağım). Ve andolsun onları elbette Allâh katından bir mükafat olarak, altından ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Mükafâtın en güzeli de, Allâh'ın kendi katındadır."

İZAHI:

Geçen beş âyette beyan edilen akıllı mü'minlerin dualarını ve mağfiret taleplerini kabul eden Allâh ve Azimuşşan şöyle cevap veriyor:

1- "Hemen onların Rabbi cevap verdi."

"İstecâbe": istenene cevabı verdi, isteklerini kabul etti. Dualarını kabul etti (Bakara 186. Ğafir 60. âyetleri de okuyalım)

2- "...Şüphesiz ben, sizden –erkek, veya kadın– işleyenin (hayır) işini (asla) boşa gidermem."

Ümmü Seleme R. Anha:

- Ya Rasulallâh: Allâh'ın hicret hakkında kadınları bir şeyle andığını da duymuyoruz" dedi. Bu kısım ona da cevap oldu. Hatta:

3- "...Birbirinizdensiniz..." buyurdu.

Kadın, erkek hep birbirinizdensiniz. Aranızda bir fark yoktur. Aynı cinssiniz. Hanginiz Salih amel yaparsa, hayır iş işlerse şüphesiz ben onun amelini asla boşa çıkarmam. Karşılığı olan mükafatını veririm.

İnsanların tümü birbirindendir. Hepsinin kökü Adem ile Havva'dır. Onları birbirinden ayıran îmanla küfürdür.

4- "...Artık göç edenler, yurtlarından da çıkarılanlar, Allâh yolunda da işkence edilenler ve savaşıp da öldürülenler, (yok mu)..."

Müşriklerin Mekke'deki eziyetlerine katlanamayarak Habeşistan'a ve Medine'ye hicret etmişlerdi. Rasulullahın Medine'ye hicretinden sonra Habeşistan'dakiler de Medine'ye gelerek orada birleştiler. Müslümanlar pek çok işkenceler gördüler. Bu hicretler ve işkenceleri hep Allâh içindi. Allâh yolunda Onun Rasulüne tâbi oldukları içindi. Bu ehli îman, Allâh için savaşa girdi. Pek çokları Allâh yolunda şehid oldu. İşte bunları Allâh şöyle müjdeliyor:

5- "...Andolsun onların günahlarını kendilerinden elbette örteceğim (kaldıracağım)..."

O Allâh için hicret edenler, yurtlarından sürülüp çıkarılanlar, işkencelere uğrayanlar ve savaşıp şehid olanların günahlarını hatalarını örteceğim, afvedeceğim.

6- "Ve andolsun onları elbette Allâh katından bir mükafat olarak, altından ırmaklar akan cennetlere koyacağım"

(Enfal 29. Ankebut 7. Talâk 5. Tahrim 8. âyetleri de okuyalım.)

7- "...Mükafatın en güzeli de Allâh'ın kendi katındadır."

Allâh, dilediğine mükafatını artırır. Daha güzelini, daha üstününü, daha çoğunu vermeye kadirdir.

Bazı mü'minlerin, kâfirlerdeki zevkü sefaya imrenmelerini cevaplandıran şu âyetleri görelim:

Âyet: 196

لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي الْبِلَادِ ﴿١٩٦﴾

Meâli:

"Küfredenlerin beldelerde gezip dolaşması seni kat'iyyen aldatmasın."

Âyet: 197

مَتَاعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوٰيهُمْ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾

Meâli:

"O az bir meta'dır. Sonra sığınacakları yer cehennemdir. Ne de kötü yataktır."

Âyet: 198

لٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا
الْاَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلاً مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۗ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ
خَيْرٌ لِلْاَبْرَارِ ﴿١٩٨﴾

Meâli:

"Fakat Rablerinden korkanlar, onlar için altlarından ırmaklar akan Allâh katından bir ziyâfet olarak içinde ebedî kalacakları cennetler vardır. Allâh katında olan da iyiler için daha hayırlıdır."

ÎZAHLARI:

Kâfirler, yaşamalarında iyili, kötülü bir ayrım yapmazlar. Zevklerine uyan her şeyi yaparlar. İçkiler, zinalar, kumarlar, oyunlar, eğlenceler, gülmeler, gezmeler, dolaşmalar, onların şiârıdır.

İşte onların bu halini gören bazı dar görüşlü Müslümanlardan:

- "Allâh'ın düşmanları olan kâfirler, ticaret, seyahat ve zevkleri için diyar diyar gezip dolaşıyorlar. Biz ise, açlık sefalet, içinde savaşıyoruz" diyenler oldu. Bunun üzerine her şeyi hakkı ile bilen Allâh:

1- "Kafirlerin beldelerde gezip dolaşması seni kat'iyyen aldatmasın" buyurdu.

"Tekallub": Altını üstüne, içini dışına, sağını soluna çevirmek ve insanın yer değiştirerek oraya buraya gidip gelmesi, evrilip çevrilmesi demektir. Burada kâfirlerin ticaret, seyahat ve zevkleri için diyar diyar gezip dolaşmaları, anlamınadır. Onların bu hallerinin geçici ve pek az bir yararı olduğunu beyan etmek üzere:

2- "...O, az bir meta'dır..." buyuruluyor.

O kâfirlerin bu zevk gibi görünen içine düştükleri külfetler veya kazandıkları mallar onlar için yararlı olmaktan ziyade zararlıdır. Onlar, buna aldanıyorlar ileriyi hiç düşünemiyorlar. Onlara ileriyi düşündürecek îmanları, ahlak ve faziletleri yok.

"Meta" menfaat, faydalanılacak şeyler, ticaret malları, ev eşyası gibi yararlanılacak her şey. Zenginliğe de denir. Bunlar, İslâm dininin çok geniş âhireti de içine alan devamlı yararları karşısında zerre kadar küçük kalan ve çarçabuk geçiveren zararı kârından daha çok olan cılız şeylerdir.

(Tevbe 38. Yunus 23-25, 69, 70. Ra'd 17, 18, 26. Nahl 116, 117. Lokman 23, 24. Hadid 20. âyetleri de okuyalım.)

3- "...Sonra sığınacakları yer cehennemdir. Ne de kötü yataktır."

O, dünya düşkünü, âhiret yılgını olan kâfirler ateşten başka sığınacak barınacak bir yer bulamayacaklar. İşte onların yeri, yatağı burasıdır. Ne de kötü bir yer değil mi?

(Bu sûre 151. Nisa 97, 120, 121. Tevbe 73, 95. Yunus 7, 8. Ra'd 18. İsra 97. Nur 57. Tahrim 9. âyetleri de okuyalım.)

Mü'minlere gelince:

4- "Fakat Rablerinden korkanlar, onlar için altından ırmaklar akan –Allâh katından bir ziyafet olarak– içinde ebedî kalacakları cennetler vardır. Allâh katında olan da iyiler için daha hayırlıdır."

İmrenilecek şey kâfirlerin yaşayışı değil, mü'minlerin kavuşacağı ve içinde ebedî kalacakları cennetlerdir. Ama kısa düşüncelerle, dar kafalarla bu anlaşılamaz. Bunu anlamak, ancak köklü bir îman ve geniş bir islami bilgi iledir.

Ehli cennet hakkındaki pek çok âyetlerden şu bazılarını da okuyalım: (Bakara 225. Bu sûre 15. Nisa 57, 122. Mâide 119. Tevbe 72, 89, 100. İbrâhîm 23.)

Ehli kitaptan imân edenler de şöyle zikrediliyor:

Âyet: 199

وَاِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتَابِ لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ

وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خَاشِعِينَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشْتَرُونَ بِاٰيَاتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۗ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۗ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩٩﴾

Meâli:

"Şüphesiz ehli kitapdan da elbette Allâh'a size indirilene de kendilerine indirilene de Allâh'a boyun eğerek îman eden kimseler vardır. Allâh'ın âyetleri ile az bir baha satın almazlar. İşte bunlar, kendileri için rableri katında mükafatları vardır. Şüphesiz Allâh hesabı çabuk olandır."

ÎZAHI:

Ehli kitap olan Yahudiler ve Hıristiyanlardan bir kısmı da îman etmiştir. Allâh onları da mükafatlandıracak, cennetlerine koyacaktır: çünkü onlar da Allâh'a boyun eğmiş bütün emirlerini yerine getirmiştir. Diğerleri gibi hakkı gizleyip menfaatlerine değişmemişlerdir.

Yahudi alimlerinden îman edenlerin sayısı on kişiyi bulmaz. Ama Hıristiyanlardan îman edenler oldukça çoktur. Hıristiyan iken Müslüman olan Necâşi'nin ölüm haberini alınca Rasulullah SAV. Eshabına:

- Habeşistan'da sizin bir kardeşiniz ölmüştür. O'na cenaze namazı kılınız buyurdu. Sahraya çıkarak eshabını saf yaptı ve Necâşi'ye cenaze namazı kıldı.

Enes R.A.'dan: Necâşinin ölüm haberi gelince Rasulullah:

- O'na namaz kılın buyurdu da:

- Yâ Rasulullah: Habeşli bir kula namaz mı kılacaz? diyenler oldu. Bunun üzerine bu âyet nazil oldu. (Nesei) Bu âyetin Necaşi hakkında nazil olduğuna dair birkaç rivayet vardır.

(Bakara 121. Bu 113, 114. Mâide 82. Kasas 52, 53, 54. Ankebut 47. âyetleri de okuyalım.)

Sûre-i şerifenin sonunda mü'minlere çok önemli emirler:

Âyet: 200

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا

اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

Meâli:

"Ey îman edenler! Sabredin ve sabredişin nöbetde bekleşin. Allâh'tan da korkun ki siz felaha erersiniz."

ÎZAHI:

Bu sûre-i şerifede mü'minlerin kıyâmete kadar karşılaşabilecekleri çok önemli hâdiselerden örnekler verilerek îmanda sebatı, ibadette dikkati, amelde azmi, cihadda sabrı, ahlakta olgunluğu ve fazileti gerektiren hususları beyanla oldukça geniş kavramlı temel bilgiler verildikten sonra, mü'minlerin her devirde her an devamlı, îmanlı, güçlü, disiplinli, her saldırıyı anında kıracak ve islamı koruyacak bir orduya muhtaç olduklarına işaretle dikkatleri çekilerek:

1- "Ey îman edenler!..." buyrulmuştur.

Bilindiği gibi, Allâhu zülcelâl, önemli bir emir vereceğinde, kesin bir yasak yapacağında mü'minlere böyle hitap etmiştir. Mü'minler de böyle bir hitap duyunca bütün dikkatleriyle ona kulak vermeye alışmışlardır. Burada pek önemli emirler verilmektedir:

2- "...Sabredin..."

"Sabr" kendini tutmak, sarsılmamak, direnmek, katlanmak, metaneti korumak, yılmamak, usanmamak manasınadır. Burada, inançta çok güçlü olmayı gerektiren tamamen manevi bir haslettir. Allâh'a çok güvenmenin sarsılmaz bir eseridir. Allâh, mü'min kullarından bunu istemektedir.

Sabrı gerektiren sebepler pek çoktur. Kısaca ifade etmek istersek dinin her hükmünü yerine getirirken Allâh'a tam güvenerek asla sarsılmamak savaş da dinimizin bir vecibesidir. Burada hususiyle kasıt budur. Sabr hakkında olan pek çok âyetlerden şunları da okuyalım:

(Bakara 45. Enfal 46. Nahl 126, 127. Hacc 35. Lokman 17. Ahkâf 35. Müzzemmil 10.)

3- "...Sabredişin"

Burada başlıca iki ayrı anlayış vardır:

a) Mü'minler kendi aralarında birbirleri ile sabır yardımlaşmaları, birbirlerini karşılıklı sabırla desteklemeleri, karşılaştıkları güçlükleri hepsinin aynı sabrı göstererek yenmeleri, birbirlerine karşılıklı sabr tav-

siye etmeleri, sabırda yarış yapmaları top yekün bir sabır gücü oluşturmaları.

b) Düşmanla karşılıklı direnişmede düşmandan daha üstün sabırlı olun. Metanetinizi koruyun. Asla yılgınlık göstermeyin. Allâh korkusu olmayan, Allâh'a güvenmeyen düşmanın içine korku düşeceğini bilerek kesin ümitle Allâh'a güvenerek sabra devam edin.

4- "Nöbette bekleşin..."

"Ribat" hayvan bağlanan ip. Harp için at bağlamak, "Râbitû" düşmanla savaş için at bağlamakta yarış edin. Bu da iki yönlü olur:

a) Hitap Müslümanlara olduğuna göre Müslümanların kendi aralarında düşmana karşı savaş hazırlığı yapmaları, savaşa her an hazır olmak için çaba harcamaları, her mü'minin gücü nisbetinde günün silahını ve techizatını alması, savaş öğreniminde kendini yetiştirmesi. O devirde at yetiştirmek, kılınç kullanmayı, ok atmayı öğrenmek ve her an savaş için nöbet beklemek bir "Ribat" idi. Bu devirde ise atın yerini motorlu vasıtalar okun yerini tüfekler, toplar, bombalar başka silahlar aldı, şahıs gücünden ziyade devlet gücü önem kazandı.

b) Harbin tek taraflı olmayıp iki taraflı olduğuna göre, savaş için hazırlanan düşman karşısında, düşmandan daha çok hazırlanmak, onunla yapılan hazırlık yarışında ileri gitmek emri verilmiştir. Bunun için düşmanın durumu sürekli takip edilerek hazırlıkta, nöbet beklemekte orduyu daha üstün yetiştirmekte, ondan daha ileri gidilmesi istenmektedir.

Selmânı Farisiden, Rasulullah S.A.V.:

- "Bir gün bir gece nöbet beklemek (düşmana karşı hazır bulunmak) bir ayın orucu ve geceleri namazından daha hayırlıdır. Ölürse yaptığı amel ardından devam eder (sevabı yazılı durur) rızkı da üzerine yürütülür. Şeytandan da emin olur" buyurdu. (Müslim)

Ebu Hüreyre R.A.dan Rasulullah S.A.V.:

- "Kim nöbetçi (savaşa hazır) olarak ölürse, kabir fitnesinden (azabından) korunur. Büyük korkudan emin olur. Cennetten esen bir rüzgar onu rızıklandırır. Kıyâmet gününe kadar da ona nöbetçi sevabı yazılır" buyurdu. (İmamı Ahmed)

İbni Abbas R.A.'den: Rasulullah S.A.V.:

- "İki göze ateş dokunmaz. 1-Allâh korkusundan ağlayan göz, 2-Allâh yolunda koruyarak (nöbet bekleyerek) geceleyen göz buyurduğunu işittim" dedi. (Tirmizi)

Bu hususta daha pek çok hadîsi şerifler vardır.

(Bakara 190-193. Nisâ 95. Enfal 39, 60, 65, 66. Tevbe 5, 14, 29, 36, 41, 73, 123. Hacc 78. Tahrim 9. âyetleri de okuyalım.)

5- "...Allâh'tan da korkun ki siz felaha erersiniz."

Her halinizde, her işinizde, her zaman ve her yerde Allâh'tan korkun. Yani Allâh'ın emrinden çıkmaktan, O'nu unutmaktan, korkun O'nun vikâyesine, O'nun himayesine girin ki felaha eresiniz. Korktuğunuz, korkacağınız her şeyden emin olur, umduğunuz, dilediğiniz her şeye nail olursunuz. Allâh'a yakınlık, her iyiliğe yakınlık, her kötülüğe uzaklıktır.

ÂL-İ IMRAN SÛRESİ SONU